Osmanlı Belgelerinde Bitlis

Eralp Yaşar Azap

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

OSMANLI BELGELERİNDE BİTLİS

ERALP YAŞAR AZAP

Fotoğraf : Bitlis (20. Yüzyıl)
Kaynak: Raymond Kevorkian & Paul B. Paboudjian,
1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler, Aras Yayıncılık, 2012

OSMANLI BELGELERİNDE

BİTLİS

ERALP YAŞAR AZAP

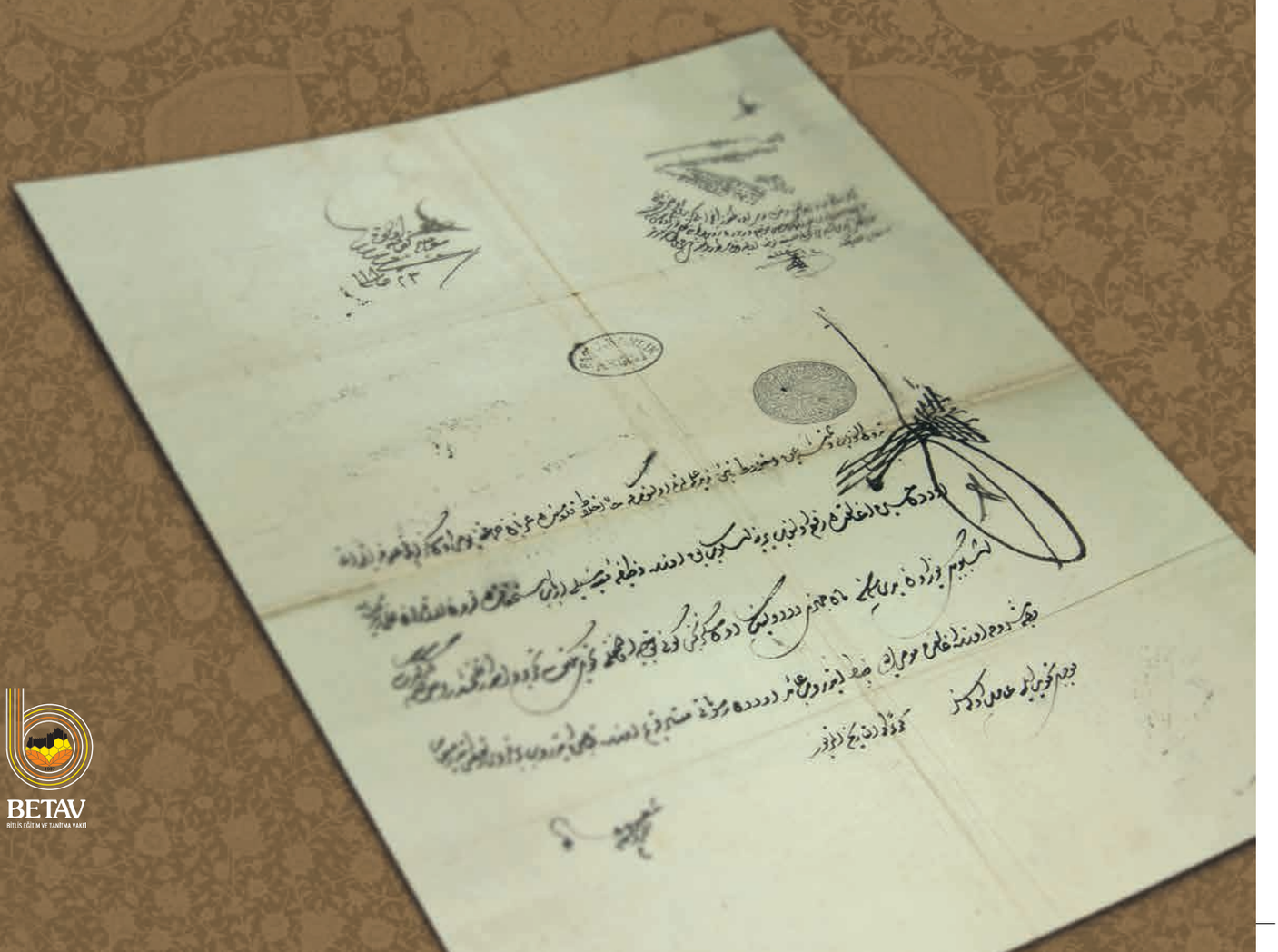

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

Yayına Hazırlayan

Eralp Yaşar AZAP

Çalışma Grubu

(Transkripsiyon / Sadeleştirme)

Orhan ÖZDİL

Redaksiyon

Pınar ÇEVİK

Proje Sorumlusu ve Sahibi

BETAV (Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı)

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

BETAV Adına Proje Koordinasyon Kurulu

Sabite MÜFTÜGİL
Nurdoğan OTO
Eralp Yaşar AZAP
Fatih ÖZDEMİR

Kapak

Ajans Detay

Grafik/Baskı

Rotaofset®

Rota Barışçı Matbaacılık ve Tanıtım Hizmetleri A.Ş.
T: 0224 242 72 00 BURSA

Yayın No: 5

ISBN: 978-975-00207-8

BETAV yayınıdır. Her türlü yayın hakkı saklıdır. İzinsiz iktibas edilemez.
Kaynak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir.

İstanbul 2015

İçindekiler

Kısaltmalar	6
Sunuş	7
BETAV'dan	8
Ön Söz	10
Giriş	12

Osmanlı Belgelerinde Bitlis

1. Bölüm: İdarî ve Askerî Konular	19
2. Bölüm: Eğitim	121
3. Bölüm: İmar ve Kalkınma	173
4. Bölüm: Dinî Hayat	225
5. Bölüm: Sosyo-Ekonomik Konular	293
6. Bölüm: Sağlık	381
7. Bölüm: İç Karışıklıklar ve Göçler	415

Kısaltmalar

ABCFM: American Board of Commissioners for Foreign Missions
A.DVN : Sadaret Divan-ı Hümayun Evrakı
A.g.m: Adı geçen makale
A.MKT.MHM : Sadaret Mektubi Kalemi Mühimme Evrakı
A.MKT.MVL : Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vala Evrakı
A.MKT.NZD : Sadaret Mektubi Kalemi Nezaretler Evrakı
A.MKT.UM : Sadaret Mektubi Kalemi Umumi Evrakı
A.MTZ: Sadaret Eyalat-ı Mümtaze Kaleme Evrakı
AE.SAMD.III : Ali Emiri Tasnifi III. Ahmed Evrakı
BEO : Bab-ı Ali Evrak Odası
BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.DH : Cevdet Bey Tasnifi Dahiliye Evrakı
C.EV : Cevdet Bey Tasnifi Evkaf Evrakı
C.MF : Cevdet Bey Maarif Tasnifi Evrakı
DH.İD: Dahiliye Nezareti İdari Evrakı
DH.EUM.AYŞ : Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi Evrakı
DH.EUM.EMN : Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Emniyet Şubesi Evrakı
DH.KMS : Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Evrakı
DH.MKT : Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi Evrakı
DH.MUİ : Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı
DH.ŞFR : Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi Evrakı
DH.TMIK.M : Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat Komisyonu Evrakı
EV.d : Evkaf Defterleri
FTG : Fotoğraflar
h. : Hicri
HAT : Hatt-ı Hümayun
HRT.h : Haritalar
İ.DH : Dahiliye İradeleri
İ.EV : Evkaf İradeleri
İ.DUİT: Dosya Usulü İrade Tasnifi
İ.HUS : Hususi İradeler
İ.MBH: İrade Mabeyn-i Hümayun
İ.ML : İrade Maliye
İ.MMS : Meclis-i Mahsus İradeleri
İ.MVL : Meclis-i Vala İradeleri
İ.ŞD : Şura-yı Devlet İradeleri
İ.Ö. : İsa'dan önce
İ.TAL : Taltifat İradeleri
İE.EV : İbnülemin Tasnifi Evkaf Evrakı
m. : Miladi
MF.MKT : Maarif Nezareti Mektubi Kalemi Evrakı
MVL : Meclis-i Vala Evrakı
MV : Meclis-i Vükela Evrakı
NFS.d: Nüfus Defterleri
r. : Rumi
SFE : Sadullah Fevzi Evrakı
Syf: Sayfa
ŞD : Şura-yı Devlet Evrakı
TT.d : Tapu Tahrir Defteri
Y.A.HUS : Yıldız Sarayı Hususi Maruzat Evrakı
Y.A.RES : Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı
Y.EE: Yıldız Esas Evrakı
Y.MTV :Yıldız Sarayı Mütenevvi Evrakı
Y.PRK.ASK : Yıldız Sarayı Perakende Askeriye Evrakı
Y.PRK.UM : Yıldız Sarayı Perakende Umumi Evrakı

Sunuş

Osmanlı Belgelerinde Bitlis,

Tarihî Bitlis'imizin en büyük eksiklerinden birisi de yazılı kent belleğinin olmamasıdır. Bugüne değin Bitlis'te bu amaca yönelik herhangi bir müze açılmamıştır.Türkiye'nin birçok vilayetinde kent müzeleri, o kentin geçmişine rehberlik etmektedir.

BETAV, eğitime verdiği katkıların yanı sıra; Bitlis'in tanıtımına, tarihî ve kültürel mirasına sahip çıkmak için birçok projede aktif rol almaktadır. "Osmanlı Belgelerinde Bitlis" adlı çalışma da, bu projelerden bir tanesidir. Bu proje kapsamında, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan yaklaşık on beş bin Osmanlı belgesi gözden geçirilmiş, bunlardan önemli bulunan iki yüz elli tanesi çalışmanın içeriğini oluşturmuştur. Belgelerde özellikle Bitlis'in demografik yapısı, eğitim, sağlık vb. belgelere öncelik verilmiştir. Burada amacımız, hem Eren Üniversitesindeki genç tarihçi arkadaşlara hem de Bitlisli meraklı gençlerimize bu çalışma sayesinde yol göstermektir.

Bu kitapta sadece, Başbakanlık Arşivlerindeki Osmanlı belgeleri incelenmiştir. Daha Bitlis ile ilgili incelenmesi gereken binlerce doküman, yüzlerce arşiv belgesi ve kitap bulunmaktadır. Bitlis kent belleğinin oluşturulması için benzeri çalışmalara şiddetle ihtiyaç vardır.

Bu güzel ve özel çalışmanın Bitlis kent belleğinde ve inşallah yakın zamanda kurulması gereken Bitlis Kent Müzesinde yer alması, benzeri çalışmalara öncülük etmesi, en büyük arzumuzdur. Dolayısıyla bu çalışmada başta Eralp Yaşar AZAP kardeşimiz olmak üzere emeği geçen Sabite MÜFTÜGİL, Nurdoğan OTO, Güner ÖZDEMİR, Fatih ÖZDEMİR ve diğer tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Ahmet Eren

BETAV Yönetim Kurulu Başkanı

Bitlis, Tarihini Belgeliyor

Bir şehrin tarihini, coğrafyası belirler düşüncesini en fazla doğrulayan şehirlerden biri, Bitlis'tir. Şehir, bir hazineyi saklayan art arda dizilmiş kilitli kapılar gibi sıra sıra uzanan ve Anadolu'nun yüksek platolarını, Mezopotamya'nın geniş ovalarından ayıran Doğu Torosların yegâne geçit verdiği dar bir vadide yer alır. İçinden derelerin geçtiği bu beş kollu vadinin tam ortasında yer alan heybetli kalesi, kapalı kapıların kilidi gibi sağlam ve ketum yükselir.

Asya'nın Akdeniz'e, Kafkasların Basra Körfezine uzandığı bu coğrafya, en eski yerleşik medeniyetlere mekân olmuş ve aynı zamanda, yakın Asya'nın ve İran dağlarının göçebe boylarının, aşiretlerinin akınlarını, istilalarını yaşamıştır. Doğu ile Batı arasındaki ticaret yüzyıllar boyunca bu bölgeden, Bitlis Vadisi'nden geçen kervan yolları üzerinden yapılmıştır. Bu coğrafi konumu nedeniyle Bitlis, geniş tarım arazileri, zengin doğal kaynakları olmamasına rağmen, bölgede kurulan ve gelip geçen hükümranların ele geçirmek, elde tutmak için mücadele ettikleri bir şehir olmuştur.

Üç bin yıl önce Urartu Krallıkları ile başlayan, Med akınları, Ermeni Krallıkları, Doğu Roma ve Pers İmparatorluğu ile devam eden şehirdeki hükümdarlık, altıncı yüzyılda Müslümanların bölgeye gelmesi ile Mervaniler'e geçmiş. 11. yüzyılda Türk akıncıları yakın Asya'dan geldiklerinde Bitlis, Arapça, Ermenice, Farsça'nın konuşulduğu çok kültürlü bir ticaret şehridir. Dilmaçoğulları, Eyyubi Ermen Şahları hâkimiyetinde Selçuklu kültürü ile gelişen şehir, 13. yüzyılda Harzemşah ve Moğol istilası ile yıkıldı. Karakoyunlu, Akkoyunlu hâkimiyetinde yaşadığı Rönesans ile yeniden canlanan şehir, bölge hükümranlığı Timurlu, Safevi ve Osmanlı Devletleri arasında el değiştirirken, ilgili devlet otoritelerinin görevlendirdiği Kürt Beyliklerinin Şerefhanların idaresi varlığını sürdürmüştür. 16. yüzyıldan itibaren beylikleri kaldırarak Doğu Anadolu'da merkezi otoritesini kuran Osmanlı Devleti, idari, dini ve eğitim kurumlarıyla şehirde önemli izler bıraktı.

Bu tarihi birikimin zenginliğiyle farklı kültürlerin, inançların, dillerin yaşadığı şehir, yirminci yüzyıl başında karşılaştığı Rus işgali, Birinci Cihan Harbi ve Ermeni halkının Osmanlı toprakları içinde güney illere tehciri ile ağır yıkıma uğramış, Cumhuriyet Dönemi'ne nüfusu azalmış, iktisadi ve sosyal hayatı tükenmiş olarak intikal etmiş. Ne yazık ki bu yıkım Cumhuriyet Dönemi'nde de, Bitlislilerin eğitim görmek ve çalışmak için Batı illerine göç etmesiyle devam etti.

Ancak, zengin tarihi geçmişine dair, nesilden nesile aktarılan, menkıbeler, hikâyeler, destanlar, türkülerle ve geleneklerle büyüyen Bitlisliler; şehirlerinin tarihindeki önemine ve kültürel canlılığına yeniden ulaşması gerektiğine hep inandılar. BETAV, Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı, bu düşünceyle bir araya gelen ve en hayati mesele olduğuna inandıkları gençlerin eğitime erişim sorununa çözüm bulmayı hedef edinen Bitlisliler tarafından 1987 yılında kuruldu. Bugüne kadar BETAV 2684 gence üniversite eğitim bursu sağladı ve BETAV üyeleri, Bitlis Eren Üniversitesi ile ilköğretim ve meslek okullarının yapımına destek verdi. BETAV, eğitim alanında sağlanan gelişmelerin, kültür alanındaki gelişmelerle güçleneceğine inanmaktadır. Bitlisli gençlerin kendilerini geliştirecek ve meslek kazandıracak eğitimleri almaları kadar, ailelerinin yaşadıkları, kök saldıkları bölgeyi, tarihi ve kültürüyle bilmeleri de önemlidir. Çünkü bilgimiz eksikse anlayamayız, anlamadığımızı sevemeyiz, sevmediğimizi koruyamayız.

Bu düşüncelerle BETAV, Bitlis'in, yeteri kadar aydınlatılmamış tarihinin ve kültürünün araştırılması için çalışmalar yürütmeyi hedeflemiştir. Bunlar, uzman kurum ve kişilerin içinde yer alacağı, bilimsel yöntemlerin kullanılacağı çalışmalar olarak planlanmıştır. Bu düşünce ışığında ilk olarak BETAV Dr. Mehmet Karataş, Dr. Selim Kaya ve Yaşar Baş tarafından yayımlanan İdris-i Bitlisî'nin iki ciltlik eserini bastırdı.

Bitlis'in Osmanlı hâkimiyeti altındaki dönemlerine ışık tutması amacıyla Osmanlı dönemi belgelerinde Bitlis'e dair bilgilerin incelenmesi ve yayınlanması düşünüldü. Bu düşüncenin hayata geçmesinde en büyük talihimiz, Bitlisli değerli bir Araştırmacı ve Tarihçi olan Sayın Eralp Yaşar AZAP'ın çalışmayı üstlenmesi ve özenle yürütmesi olmuştur. Çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkan ve 'Osmanlı Belgelerinde Bitlis' başlığı ile yayınlanan elinizdeki bu değerli eser için Sayın AZAP'a müteşekkiriz.

Bu çalışmanın kapsamını, 16. yüzyıldan itibaren Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devam eden zaman dilimi içindeki Osmanlı Devlet belgeleri ile sınırlı tuttuk. Bizans'tan devraldığı kayıt tutma geleneğini titizlikle takip eden Osmanlı Devleti yazılı belgelerinin, idarî, askerî, iktisadî ve toplumsal pek çok bilgiyi temin etmek açısından değerli kaynaklardan birini oluşturduğu bir gerçektir. Şüphesiz, aynı dönemlere ait çok sayıda başka önemli kaynaklar; tarih yazınları, yerli, yabancı seyyahların eserleri, yabancı diplomat, askerî görevli ve misyon mensuplarının raporları, hatıratlar bölge tarihine ışık tutmaktadır. Bitlis'in toplumsal tarihi ve kültürünü araştırmak üzere başlattığımız çalışmaların takip eden adımlarında bu farklı kaynakların incelenmesi de planlanmaktadır. Devletin kaleme aldığı tarih kadar, halkın hafızasında ve yaşamında yer alan tarihin önemine inanmış olarak, toplumsal ve sözlü tarih araştırmalarının yapılması da hedeflerimiz arasındadır.

Amacımız, Bitlis'in unutulmuş, unutturulmuş belleğine kavuşmasını, mekânların, anıtların tarihleriyle buluşmasını sağlamaktır. Gelecek nesillerin, kültürleri ve tarihleriyle ilgili doğru bilgileri dayanak alarak, insanlığı daha yüksek fikir ve hayat düzeyine çıkaracaklarına inanıyoruz.

Bitlis ve çevresinin tarihi ile ilgili yapılacak bilimsel çalışmalara kaynak olacağını ümit ettiğimiz "Osmanlı Belgelerinde Bitlis" adlı eserin hayat bulmasını destekleyen, çalışmalarda yer alan tüm üyelerimize teşekkür ederiz.

BETAV

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

Ön Söz

Tarih değerlidir; çünkü tarih her şeyin ötesinde gerçeklerin anlatıldığı bilgilerin bütünselliğini ifade eder. Bugünün olaylarını tam anlayamıyorsak ve bu olaylar bize beklenmedik olaylar gibi geliyorsa, bunun nedeni bugünün olaylarına tarihî bir çerçeve içerisinde bakamıyor oluşumuzdan ileri gelir. Bunun yanı sıra her tarihçinin tarih tanımı içerisinde yer verdiği bir gerçek de, yazılanların kanıtlanabilir olup olmadığıdır. Tarihçi için kanıtlanabilirlik ilkesinin gerçeklik kazanması; incelenen dönemden geriye kalan yazılı ve görsel malzeme, resmî belge, kültür envanteri, mimari eserler gibi geçmişten günümüze intikal eden verilerin kullanılması veya kullanılabilirliği ile doğru orantılıdır. Bu ilke çerçevesinde, Osmanlı İmparatorluğu gibi; Anadolu, Balkanlar, Afrika ve oryantalistlerin tabiriyle "Ortadoğu" gibi coğrafyalarda yüzyıllar boyunca var olmuş bir devletten geriye kalan her türlü miras, günümüz insanı ve tarihçiler için muazzam bir bütün olarak tanımlanabilir. Bu mirasın yazılı boyutundan söz etmek gerekirse, bugün sadece "İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivinde" yüz milyonu aşkın belge, üç yüz yetmiş bin defter ile beraber uzunluğu yüz yirmi kilometreyi bulabilecek raflarda muhafaza altındadır. Osmanlı'nın tabiriyle bu "Hazine-i Evrak" içerisinde, içerdiği konular itibariyle, bugün kırktan fazla ülkenin tarihî verileri de yer almaktadır. Durumu Bitlis özelinde düşündüğümüzde ise bu sayısal veri, yaklaşık olarak yüz binin üzerindedir. Bitlis'i ihtiva edip sadece Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan bunca belge yığınına rağmen; hâlâ gerek bölgede gerekse de ülke sathında Osmanlı dönemi Bitlis'ini anlatan akademik çalışmaların vs. yayınların çok az oluşu, bölgenin tarihî durumunu bir sır perdesinin ardında bırakmaktadır. Bölge tarihinin her yönden aydınlatılmasını, nesilden nesile aktarılmasını büyük bir vicdani sorumluluk ve gereklilik olarak görmekle birlikte, bu geçmişi ortaya çıkarmanın tek yolunun Osmanlı belgelerini incelemekten geçmediğini belirtmek de görmeye çalıştığımız diğer bir husustur. Her şeye rağmen bu eşsiz yığın içerisinde yapılacak "Bitlis Kent Tarihi Araştırmaları", sadece akademik camiaya değil, bölge insanı için de yararlığı üst seviyede olacak bir tezahüre vesile teşkil edecektir.

"Osmanlı Belgelerinde Bitlis" adlı eserin nüvesini, Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden elde ettiğimiz ve Bitlis'in tarihî geçmişi içerisinde konularına göre tasnif ettiğimiz belgeler oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında ilgili arşivde bölgeyle alakalı yaklaşık olarak on beş bin civarında belge taranmış ve bu belgelerin büyük bir çoğunluğu dijital olarak elde edilmiştir. Amaç ve içerik itibariyle Başbakanlık Osmanlı Arşivleri temel alınarak hazırlanan bu eser, içerdiği konular itibariyle yedi bölümden oluşan bir belgeler neşridir. Yer yer görsel malzemeler, haritalar ve özel arşivlerden belgelerin de kullanıldığı bu eserde, üç yüze yakın Osmanlı belgesi de içerdiği konular çerçevesinde bütünsel olarak yerini almaktadır. Eser içerisinde yapılan bölümlendirmeler, Osmanlı Arşivi içerisinde Bitlis'i ilgilendiren belgelerin temayülü doğrultusunda seçilerek oluşturulmuştur. Her bölüm girişi için, o bölümde yer alan konular hakkında ön bilgiler veren metinler kaleme alınmış, alan uzmanı dışındaki okuyucunun zihninde konuların ve belgelerin biraz da olsa açıklık kazanması hedeflenmiştir.

İçerdiği bilgiler itibariyle eser kronolojik olarak, Bitlis'in Osmanlı hâkimiyetine girdiği dönemde Bitlis adı geçen ilk Osmanlı kayıtlarını oluşturan Bitlis tahrir defterlerinden parçalarla başlayarak, Osmanlı Bitlis'inin son dönemlerine kadar gelip nihayet bulmaktadır. Bunun öncesinde, Bitlis tarihine genel bir bakış açısı sunma kaygısıyla bir "Giriş" yazısı kaleme alınmıştır. Yapılan araştırmalar kapsamında, Bitlis için önemli ve uzun bir dönemi kapsadığını

düşündüğümüz hanlıklar dönemine bu eserde yer verilmemiş, bu dönemin bir başka çalışmada bağımsız ve detaylı olarak irdelenmesine karar verilmiştir. Bunun dışında Osmanlı Bitlis'inin; eğitim, sağlık, dinî, sosyal, kalkınma, ekonomik, siyasî, askerî, idari gibi birçok konusu, eser içerisinde yer verilen belgelerle işlenmeye çalışılmıştır.

Teknik hususlarla ilgili olarak, eserde kullanılan Osmanlı belgelerinin tam ve eksiksiz transkripsiyonunun (çevriyazı) yapılmasına azami özen gösterilmiş, bu transkripsiyon yapılırken kelimelerdeki uzunluklar, ayın ve hemze için kullanılması gereken işaretlere okuyucuyu yormama kaygısıyla ihtiyaç duyulmamıştır. Bunun yanı sıra yine alan uzmanı haricindeki okuyucu merkez alınarak, günümüz harflerine aktarılan belge metinleri, bugünkü dile yaklaştırılarak "sadeleştirme" adı altında günümüz diline uyarlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca her belge için tek tek, kendi konusunu içeren özetler de metinlerinin üst kısmında yerini almıştır. Belgelerde geçen rumi ve hicri tarihler mutlaka miladi tarihe çevrilmiş, belgesinde kesinlik arz etmeyen tarihlerin tahmini olduğunu belirtmek adına bu tarihler köşeli parantez ile gösterilmiştir. Bunun yanı sıra Osmanlı belgelerinde eski adlarıyla kullanılan bölgedeki birçok kaza, nahiye, köy ve yer ismi; tespitler doğrultusunda köşeli parantez içerisinde yeni adları ve bağlı bulundukları idari yapıyla birlikte sunulmuştur. Aynı yöntem, kişi adları ve bu kişilerin doğum-ölüm yıllarını belirtmek için de uygulanmıştır. Osmanlı belgelerinde geçen ve günümüzde karşılığı olan / olmayan kurum ve kuruluş isimleri de, "sadeleştirme" başlığı altında genel okuyucunun anlamasını kolaylaştırmak amacıyla uyarlanarak verilmiştir. Netice itibariyle genel olarak; yanlış bilgilerden ve anlaşılmalardan, hatta yazar yorumundan uzak bir eser üretme anlayışı çerçevesinde, okuyucu Osmanlı belgeleriyle orijinali de verilmek kaydıyla baş başa bırakılmıştır.

Yaklaşık bir buçuk yıllık bir emeğin ürünü olan bu eserle; bölgenin, Bitlis'in tarihine katkı sunma ve bundan sonra Bitlis'in Osmanlı dönemiyle alakalı olarak yapılacak çalışmalara bir başlangıç kapısı aralama, amaç olarak belirlenmiştir. Eserin hazırlık, başlangıç ve ortaya çıkış süreçleri düşünüldüğünde, her daim desteklerini hissettiğim, başta BETAV Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ahmet Hilmi EREN olmak üzere; tüm BETAV yöneticilerine ve üyelerine bilhassa teşekkürlerimi arz ederim. Gerek bugüne kadar yapmış olduğumuz birçok çalışmamızda, gerekse de bu eserin vücut bulmasında son derece büyük katkıları bulunan, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Araştırmacısı ve Tarihçi Orhan ÖZDİL ve manevi destekçim eşim Pınar AZAP'a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, BETAV ailesi içerisinde olup, kendilerini tanımaktan büyük mutluluk duyduğum ve çalışmamız kapsamında bizlerle birlikte aylarca eserin oluşması ve ortaya çıkması için çabalayan Sayın Sabite MÜFTÜGİL, Sayın Nurdoğan OTO, Sayın Güner ÖZDEMİR ve Sayın Fatih ÖZDEMİR ile çalışmamızla ilgili yaptığı değerlendirme ve düzeltmeleri için kıymetli hocam Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR'a hassaten şükran borçlu olduğumu, kendilerine arz-ı hürmetlerimi sunarak belirtmek isterim.

Eralp Yaşar AZAP

Giriş

Kadim bir kültürü ve tarihi geçmişi bünyesinde barındıran Bitlis şehri, yazılı tarih öncesi dönem başta olmak üzere birçok uygarlık ve medeniyeti yaşayarak ve bunlarla evrilerek, kendisini bugüne değin idame ettirebilmiş önemli bir merkez hüviyetindedir. Bu şehri Türkler Bitlis, Kürtler Bidlis / Bilis, Araplar Bedlis, Ermeniler Baghaghesh / Paghesh olarak isimlendirmişlerdir. Gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde yapılan literatür taramasında, Bitlis adının kaynağına ile ilgili birçok farklı görüşün bulunduğu göze çarpmaktadır. Fakat bu görüşlerin neredeyse tamamına yakını efsane olmanın ötesine geçebilmiş değildir. Şehrin adının nereden geldiği ile ilgili görüşlerin arasında en yaygın olanı, İskender'in meşhur komutanlarından Lis'in şehre adını verdiği kanısıdır. İlmi anlamda ispata muhtaç bu durum halen bilinmezliğini korumakta ve bu durum şehrin adının menşei ile alakalı tarihçileri kesin yargıya varmaktan alıkoymaktadır. Şehrin adının erken dönem Ermeni ve Bizans kaynaklarında da zikrediliyor olması, Bitlis isminin menşeine ait araştırmaları kolaylaştırıyor gibi görünse de, maalesef bugüne kadar bu konuda net bir yargı ortaya koyabilmek mümkün olmamıştır.[1]

Bitlis'in ve yöresinin yazılı tarih öncesine dönük araştırmalar, pek de üzerinde durulmayan ve cazip bir araştırma sahası olarak incelenmekten imtina edilen bir özellik taşımaktadır. Bu sebeple elde bulunan veriler, bu dönemle alakalı olarak çok da aydınlatıcı bir yapıda değildir. Buna rağmen yörede ilk yerleşmelerin Urartular ile başladığı sanılmaktadır.[2] İ.Ö.1000'lerde Urartuların Bitlis ve Van yöresine yerleşmeleri, Asurluların bölgede egemenlik kurmalarını topyekûn engellemiştir.[3] Urartuların bölgedeki varlıklarına ilişkin kalıntılar, 1964 yılında Ankara Üniversitesinden Prof. Dr. Emin Bilgiç ile Doç. Dr. Baki Öğün tarafından incelemeye alınmıştır. Ortaya çıkan veriler özellikle ilçe bazında büyük önem arz etmektedir. Bugünkü Bitlis iline bağlı olan ve Ermeniler ile Urartuların "Ardzge" olarak isimlendirdiği Adilcevaz'da bulunan Kef Kalesi'nin, Urartular döneminden günümüze intikal ettiği yapılan kazılar neticesinde ispatlanmıştır.

Bölgede yaklaşık 450 yıllık bir ömrü olan Urartulardan sonra, Perslerin 230 yıl sürecek hâkimiyeti baş göstermiştir. Vergi sistemindeki başarılarıyla bilinen ve hatta çok daha sonraları İran kanalıyla bu konuda Osmanlı'ya da örnek teşkil edecek olan Persler, bölgeyi satraplıklar [4] ile idare etme yoluna gitmiştir. Kısa bir süre içerisinde bölgede bulunan Med Krallıklarını ortadan kaldıran Persler, yörede bulunan Ermenileri de satraplık çatısı altında bünyesine katmıştır.[5] Şablon olarak söylemek gerekirse Perslerin sınırları; Bitlis ve Van Gölü Havzası ile Doğu Fırat'ın yukarı vadisi ve en uçta Ağrı olarak belirtilebilir.

Perslerin yöredeki bu geniş hâkimiyeti, Büyük İskender'in İ.Ö. 334 yılında takribi 35.000 kişilik askeriyle Küçük Asya'yı geçmesiyle son bulmuştur. Bu tarihten iki ve ya üç yıl sonra ölen Büyük İskender'in kendisinden sonra namzedini göstermemiş olması, Bitlis ve çevresinin Selökid krallıkları arasında paylaşılmasının ve ta ki Roma dönemine kadar sürecek çekişmelerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.[6]

İslam uygarlıklarının bölgede hakimiyeti sağlamaya başlamasından önce, II. yüzyıldan itibaren Bitlis ve çevresi Roma ve Sasaniler [7] hükümranlığında sürekli el değiştirmiştir. Özellikle Roma döneminde birçok ayaklanmanın baş gösterdiği Bitlis'te, küçük çapta bulunan beylikler yöreyi mücadele alanı haline getirmeyi başarmışlardır. Emirlik olarak tabir edilebilecek bu beylikler, feodal kuvvetler üzerinde tesir göstermeyi ihmal etmeyen bir hüviyettedir.[8]

Tüm bu süreçlerin akabinde İslamiyetle tanışan bölge, Halife Ömer zamanında Arapların egemenliği altına girmiştir. Fakat çok kısa bir süre sonra yeniden Bizans'ın hâkimiyetine giren Bitlis ve çevresi, Emevi Halifesi Abdülmelik döneminde (685-705) ikinci kez Araplar tarafından alınmış ve yaklaşık iki yüz yıl Emevi ve Abbasi egemenliğinde kalmıştır. Ta ki 927 yılına kadar yani bölge Bizanslıların eline tekrar geçinceye kadar Bitlis, El-Cezire vilayetine bağlı olarak Ermeni prensleri ve Arap emirleri tarafından idare edilmiştir. Yüzyılın sonlarına doğru merkezi Diyarbakır'da bulunan ve yöreyi tamamen kontrol altına alan Mervaniler [9] Selçukluların yöreye gelmesine kadar bölgede hüküm sürmüşlerdir.[10]

Selçukluların ve beyliklerin Bitlis ve çevresindeki varlığı, bugün geride bıraktığı yerüstü mirası ile günümüze de aktarılmıştır. Mervanilerden bölgeyi teslim alan Selçuklular Bitlis'i, Dilmaçoğlu Mehmet Bey'in bu teslimde elde ettiği başarıyla doğru orantılı olarak Dilmaçoğlu Beyliğinin uhdesine bırakmıştır. Malazgirt Muharebesinin hemen ardından Anadolu'da kurulan en eski Türk beyliği olma özelliğini de taşıyan bu beyliğin yöredeki egemenliği, Timur'un Anadolu'yu istilasına kadar sürmüştür. (1394) Zaman zaman Ahlatşahlar / Ermenşahlar ve Eyyubiler arasında el değiştiren bölgedeki diğer uzun ve önemli bir dönem hanlıklar dönemi olarak da tabir edilen "Şerefhanlar" dönemi olmuştur.

Yöre için büyük önem arz eden Şerefhanlar / Hanlıklar dönemi Bitlis'i, yaklaşık olarak 400 yıl gibi bir süreyi kapsamaktadır. Halen hakkıyla incelenmeyen bu dönem ile alakalı en detaylı bilgi, Bitlis Hâkimi Şeref Han'ın Şerefname adlı tarihinde ele alınmaktadır. Şerefname, Farsça olarak kaleme alınan ve Osmanlı Sultanı III. Mehmet'e ithaf edilen bir eser olmanın yanı sıra, 1290 yılından 1597 yılına kadar bölge için önem arz eden konuları işleyen bir kronik eser yapısı da taşımaktadır. Şeref Han, Bitlis'in Şerefhanlar dönemindeki tarihi geçmişine detaylı bir şekilde bu eserinde yer vermiştir. Timur istilası, Akkoyunlu ve Karakoyunlu mücadeleleri, Osmanlı hâkimiyeti, emirler arasındaki mücadeleler gibi olay ve süreçler, bu eserin ciddi bir kaynak niteliği taşıdığını ispatlar niteliktedir.

1 Bizans kaynaklarında Bitlis boğazının adı birkaç kez zikredilmekle birlikte, şehrin adının nereden geldiği ile alakalı bir ize rastlamak mümkün olmamıştır. Bkz. Balazori, Geoje, s. 176
2 Yurt Ansiklopedisi, Bitlis Maddesi, Cilt **II**, Anadolu Yayıncılık, 1982, Syf. 1388
3 A.g.m, Syf, 1388
4 Satraplık, Perslerin bölge valilik sistemine verdikleri isimdir.
5 A.g.m. Syf, 1388
6 İslam Ansiklopedisi, Bitlis Maddesi (Mükrimin Halil Yinanç), Cilt **II.**, MEB, İstanbul, 1942, Syf. 658
7 Sasaniler, **II.** Pers İmparatorluğu olarak da bilinmektedir. (224-651)
8 Hayat Tarih Mecmuası, Bitlis Maddesi, Cilt 2 / 12, 1967, Syf. 200
9 Mervaniler, 983-1085 yılları arasında bölgede hüküm süren bir islam hanedanıdır. Kürt- Arap eksenli bir hanedan olduklarına dair görüşler mevcuttur.
10 A.g.m, Syf. 201

Süreç içerisinde Akkoyunlu Uzun Hasan ve yöredeki hanlıklar arasındaki çekişmeler, Bitlis ve çevresinin periyodik olarak el değiştirmesine zemin hazırlamıştır. 1467- 1495 yılları arasında Akkoyunlu egemenliğine dâhil olan Bitlis, 1495'ten sonra tekrar hanlıklar egemenliğine girmiştir. İran'daki Safevi Hükümdarı Şah İsmail ile geliştirilen sıkı ilişkiler de bu süreçten sonra karşılaştığımız bir durum olacaktır. Bitlis Beyleri ile dönemsel ittifaklar yapan Safeviler, sınır hattındaki Kürt aşiretlerinin sünni olması ve her an savaşa hazır olabileceği malumatları ve gerekçesiyle bölgedeki aşiretleri sindirme ve birçok Kürt beyini tutuklatma gibi yollara başvurmuştur. Bu süreç, Safevi hükümdarı Şah İsmail'in Bitlis'i kuşatmasına kadar varmış, Yavuz Sultan Selim'in İran'ı kuşatacağına dair haberin alınmasıyla İdris-i Bitlisi önderliğinde dönemin Bitlis Beyi Emir Şeref, Osmanlı'ya bağlılığını bildirmiş ve Çaldıran Savaşında mahiyetindeki birliklerle İran'a karşı toplu bir mücadele sergilemiştir.[11] Bu olay aynı zamanda, Bitlis'te Osmanlı döneminin başladığını göstererek, yerelde 1670 yılına kadar Osmanlı'ya bağlı hanlıkların hüküm süreceği bir dönem olarak da nitelendirilmiştir.

1517 yılında resmen Osmanlı sınırları içerisine dâhil olan Bitlis ile alakalı olarak bu süreçten sonraki bilgiler, önceki dönemlere nazaran çok daha detaylı bir mahiyet arz etmektedir. Gerek bölgeye giden yerli yabancı seyyahların eserleri, gerek dönemin kronikleri, gerek misyoner raporları ve belgeleri, gerekse de Osmanlı Devleti'nin resmi yazışmaları, Bitlis'te 1517 itibariyle otorite kurmaya başlamış Osmanlı hayatını, devletin yıkılışına kadar detaylarıyla ele almaktadır. Bu bağlamda karşımıza çıkan ilk resmi evraklar incelendiğinde, Osmanlı'nın 1519, 1537, 1540 yıllarında bölgede yaptığı tahrirler karşımıza çıkmaktadır. Bu tahrir kayıtları aynı zamanda Bitlis'in Osmanlı dönemine geçtiği andan itibaren tutulan ve Osmanlı döneminde Bitlis adı geçen ilk resmi belgeler olma özelliğini de taşımaktadır. Mufassal ve icmal olarak nitelendirebileceğimiz bu tahrir kayıtları, Bitlis'te ve havalisinde yer alan vergi mükellefleri ile bu mükelleflerden alınan vergi cinslerini ayrıntılarıyla ortaya koymaktadır. Bu defterler detaylarıyla incelendiğinde dönemin Bitlis'ine ait sosyal-ekonomik yapı teferruatıyla ortaya çıkmaktadır. Orijinali bugün Ankara'da Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan defterlerden 1519 tarihli tahrir kayıtlarına göre; Bitlis merkezde o dönemde 26 mahalle mevcut olup, bunlardan 10 tanesi müslim, 16 tanesi de gayr-i müslim yapıdan oluşmaktadır.[12] Bu doğrultuda merkez şehir nüfusunu oluşturan Ermeni cemaatinin sayı olarak Müslüman nüfustan fazla olduğu göze çarpmaktadır. Oransal bazda bu durum Ermeni cemaati için %70'in üzerindedir. Aynı yıla ait tahrir defterinde bölgede yapılan üretim ele alındığında buğday, arpa, darı, çeşitli meyve ve sebzelerin tek tek vergilendirildiği de dikkate değer diğer bir husustur.[13] Genel manada o dönemin Bitlis'i 17 nahiye ve toplamda 398 köyden müteşekkil bir yapıdadır. Bu köylerden 189'unun müslim, 198'inin gayr-i müslim, 11 köyün muhtelit, 15 tanesinin ise vergiden azade olduğu net bir istatistiktir.[14] Genel olarak 16. yy. Bitlis nüfusunun (nahiye ve köyleriyle) Osmanlı tahrir kayıtlarına göre toplamda 40 binin üzerinde olduğu, ekonomisinin de tarım, ticaret ve hayvancılık üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı döneminde uzun bir süre Şerefhan beylerinin uhdesine bırakılan Bitlis şehri,17. yüzyılın ortalarından itibaren taşra ve ya merkezden atanan kişilerin yönetimine teslim edilmiştir. Osmanlı arşiv kayıtları detaylı olarak incelendiğinde bölge, 1800'lü yılların başına kadar istiladan ve savaştan uzak bir seyir izlemiştir. Yüzyılın başında Osmanlı-İran ilişkilerinin gerginleşmesi, 1821 yılında İran'ın bölgeyi istila etmesini kolaylaştırmıştır. Van sınırındaki aşiretler arasındaki gerginliklerin büyümesini fırsat bilen İran Şehzadesi Abbas Mirza, Bitlis'i de içine alan bölgeyi tamamen istila etmiş ve hatta Erzurum'a kadar ilerlemeyi başarabilmiştir. Bölgede cereyan eden bu savaşa ait her şey, gerek İran gerekse de Osmanlı kaynaklarında çok detaylı olarak kayıt altına alınmıştır. Bu gelişmelerle alakalı olarak incelenen Osmanlı belgelerinde savaş, Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Koca Hüsrev Paşa'nın sarayla olan yazışmalarında da tüm gelişmeleriyle yerini almaktadır. O dönemde Bitlis'i de içine alan Muş'ta mutasarrıflık vazifesini yürüten Selim Paşa'nın, İran kuvvetlerine destek verdiği ve bu yüzden Osmanlı'ya ihanet ettiği yönündeki bilgiler, bizzat Erzurum Valisi Koca Hüsrev Paşa tarafından İstanbul'a rapor edilmiştir.[15] Bu durumun saraya bildirilmesi, Selim Paşa'nın firar etmesine ve İran'a sığınmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra halen nereli olduğu tespit edilememiş olmasına rağmen bu savaşta Osmanlı saflarında yer alarak, Osmanlı kaynaklarına göre büyük bir hamiyetperverlik gösterdiği bizzat belirtilen Ahlat ve Adilcevaz Beyi Şeyh Ahmet'in, savaş sonrasında Muş Mutasarrıflığı ile taltif edildiği resmî belgeler ışığında ulaşılan sonuçlar arasındadır.[16]

Sultan II. Mahmut döneminin Osmanlı bürokrasisine ve devlet sistemine getirmiş olduğu birçok yenilik, sadece belirli alanlarla sınırlı kalmayıp, tüm Osmanlı memleketlerinde kendini hissettiren bir mahiyet kazanmıştır. Osmanlı'da düzenli ve kendi içinde sistemli olarak ilk defa uygulanan askerî nüfus sayımı, defter usulü ve detaylara yer vererek yapılan resmî ilk ve tek sayımdır. Günümüzde halen Bitlis merkez, Hizan, Mutki gibi bölgelerin bu verilerine mufassal anlamda erişim imkânı bulunmamaktadır. Gerek gayr-i müslim gerekse de müslim nüfusun hane hane tek tek sayıldığı bu sayımla ilgili olarak şu an için Bitlis özelinde sadece o dönemde Van vilayetine bağlı bulunan Ahlat ve Adilcevaz'ın nüfus kayıtlarına erişim imkânı bulunmaktadır. Eldeki bu defterler ise sadece bu kazalarda yaşayan Müslüman ahalinin erkek sayısını bizlere veren bilgilerden ibarettir. Bunun yanı sıra bu defterlerde kayıt altına alınan insanların yaşları, fiziki özellikleri varsa vazifeleri ve ata isimleri de defterlerde yer alan diğer bilgileri oluşturmaktadır. Bu defterlerden 1836 yılına ait "Ahlat Kazası Müslim Nüfus Defteri" verilerine göre erkek bazında 1586 kişinin kaza dahilindeki mahalle ve köylerde yaşadığı görülmektedir.[17]

Demografik bu gelişmelerin ötesinde Osmanlı Bitlis'inin sosyal, siyasî, dinî, idari vb. alanlarda göstermiş olduğu varlığın resmi belgelere yansıyan boyutu, Osmanlı devlet teşkilatında nezaretlerin ve belli başlı kurumların oluşturulması neticesinde daha belirgin halde karşımıza çıkmaktadır. Şehre mal olmuş ve bölgeye hizmet etmiş birçok âlim ve din adamına yönelik bilgiler, ilgi çekici mahiyettedir. Bu bilgiler ışığında Bitlis'in dinî hayatında etkin olan Kadirilik tarikatına ait tekke ve zaviyeler,

11 Yurt Ansiklopedisi, Bitlis Maddesi, Cilt II, Anadolu Yayıncılık, 1982, Syf. 1390
12 BOA, TT.d, 413
13 BOA, TT.d, 413
14 BOA,TTd, 413
15 BOA, HAT, 816 / 37298,C
16 BOA, HAT, 1229 / 47949
17 BOA,NFS.d, 2793

sadece Bitlis'in değil bölgenin de önemli dinî kurumları arasında yerlerini almaktadır. Bunlardan en önemlileri Müştak Baba Dergâhı, Hacı Hasan Hoca Tekkesi, Şeyh Abdullah Bedehşani Zaviyesi olarak belirtilebilir. Bu tekke ve dergâhlar Osmanlı dini hayatı içerisinde vakıflara bağlı istisnai kurumlar olarak hizmet vermektedirler. Bunlar arasında Bitlis'te en büyük ve en fazla öne çıkan vakfın ise Hacı Bey Vakfı olduğu söylenebilir.

1840'lardan itibaren özellikle imparatorlukta yapılan reformların getirdiği ortamda her zümreden insanın eğitime olan ihtiyacının bariz olarak arttığını söyleyebiliriz. Devlet bünyesinde yaşanan yapısal değişimler, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da kendisini göstermiştir. İmparatorluğun her alanda ihtiyaç duyduğu en büyük şey, yetişmiş, eğitimli insan profilidir. II. Mahmut ile başlayan eğitimi halk nezdinde yaygınlaştırma hareketleri, coğrafyanın her köşesinde karşılık bulmakta güçlük çekmiştir. Bu durum, imparatorluk bünyesinde yabancı okul açanlar için son derece somut bir realitedir. Bunu avantaja çevirmek için elden geleni yapan misyonerler ve yabancı devletlerin temsilcileri, özellikle 1840'lardan itibaren Tanzimat'ın da getirdiği ortamın rahatlığıyla son derece aktif bir okullaşmaya doğru gideceklerdir. Bunun pratikteki yansımaları, Osmanlı coğrafyasının batısından başlayarak doğusuna doğru uzamaktadır. Kısa adı ABCFM [18] olarak bilinen Amerikalı Protestan misyonerlerinin kurduğu bu örgütün Bitlis'teki ilk istasyonu 1858'de açılmıştır.[19] 60 yıldan fazla bir süre yörede bulunan birçok misyoner, imparatorluğun yıkılışı ve cumhuriyetin ilanıyla birlikte ülkeden ayrılmış, kurdukları müesseseler devlet tekeline alınmıştır.

1860 yılların Bitlis'i, idari anlamda farklı süreçlerin yaşandığı bir dönem olarak belirmektedir. Dönem dönem sancak merkezinin değişiklik gösterdiği Bitlis'te, ilçelerden Ahlat ve Adilcevaz uzun yıllar Van vilayetine bağlı kalmış, bunun haricinde Bitlis de uzun bir dönem kaymakamlık olarak sancak merkezi olma durumunu elde edememiştir. 1862 yılında Muş yerine tekrar sancak merkezi yapılan Bitlis'in [20] bu idari konumu, 1880 yılında vilayet yapılana kadar birtakım değişiklikler istisna tutulursa kesintisiz olarak devam etmiştir.[21] İdari anlamda yapılan bu değişiklik Bitlis'te birçok yapısal değişikliği de beraberinde getirmiştir. İmparatorluk coğrafyasının batısında 1850'li yıllardan bu yana kullanılmaya devam eden telgraf hattı ile bölgenin tanışıklığı, 1867 yılına tesadüf etmektedir.[22] Bitlis'teki bu teknik gelişmenin ilk safhası Muş-Bitlis telgraf hattının açılması olmuştur.

Osmanlı kaynaklarının Bitlis için ehemmiyeti hat safhada olmakla birlikte, yabancı misyonların raporları, gezginlerin notları, vilayetin yıllıkları gibi kaynaklar da, Bitlis tarihinin gün yüzüne çıkarılması için gerekli olan materyaller arasındadır.

Dünyaca ünlü yerli seyyahımız Evliya Çelebi, Van eyaletine tayin edilen Melek Ahmet Paşa refakatinde 1655 yılında Bitlis'e uğramıştır. Evliya Çelebi şehri tavsif ederken Bitlis Kalesi içerisinde 300 ev bulunduğunu not etmiştir. Bitlis Kalesi dışarısında bulunan mahalle sayısını 17 olarak veren Çelebi, hepsinin toprak örtülü ve bahçeli olmak üzere yaklaşık 5000 evin civara yayıldığını ifade etmiştir.[23] Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Tatvan'ı her detayıyla verdiği "Seyahatnamesi", kenti tarihi üzerine yapılacak araştırmalarda titizlikle ele alınması gereken bilgileri ihtiva etmektedir.

19. yüzyılın ortalarında Bitlis'e seyahat etmiş yabancı seyyahlar, Bitlis'i canlı ve güzel bir şehir olarak tanıtırlar. Fransız coğrafyacı ve seyyah Hommaire de Hell, Bitlis'in gölgeli sokaklar, sağlam yapılı hanlar, kubbeli hamamlar, güzel köprüleri ile doğunun tüm güzelliklerini kendisinde topladığını ifade eder.[24]

Şehirde yaşayan insan potansiyelini ve etnik grupları Osmanlı Devleti'nin resmî kayıtları bizlere çok detaylı olarak vermemekle birlikte, bu bilgiler yapılan bazı askeri ve olağanüstü sayımlar neticesinde belirgin hale gelmektedir. Durumla ilgili detaylı verilere, Osmanlı Devleti'nin resmi kayıtları haricinde yabancı gezgin ve ya misyon şeflerinin tutmuş olduğu kayıtlar vesilesiyle ulaşabilmekteyiz. Bu misyon şeflerinden ve resmi görevlilerden biri olan Vital Cuinet, 19. yüzyılın sonları için Bitlis'te 108.000 kişinin yaşadığını, bunlardan 70.000 kadarının Müslüman, 33.000'e yakınının Ermeni, 4000'den az miktarda Süryani-Yakubi ve 1000 kadar da Ezidi'nin hayat sürdüğünü belirtmektedir.[25] Aynı tarihlerdeki Osmanlı rakamları ise sancak (merkez) nüfusunun 77.000 olduğunu, bunlardan 46.000 kadarının Müslüman, 33.000 kadarının da Ermeni olduğunu belirtmektedir.[26] Osmanlı'nın bu kaydını aynen alarak eserinde belirten Seyyah Lynch, eksikliklerin olabileceği şüphesiyle bu sayıya %13 oranında ilave yapılması gerektiği kanısındadır. Şehrin nüfusuyla alakalı olarak yabancı seyyahların ve konsolosların rakamları ile Osmanlı Devleti'nin resmi rakamları uyuşmadığı gibi, bazı noktalarda net rakam yerine hane sayısının verildiği de göze çarpan diğer bir hususdur. Yine 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren bölgeye gelen yabancıların eserleri doğrultusunda Bitlis'in demografisini ele almak gerekirse; 1814 için Kinneer şehrin merkez nüfusunu yarı yarıya Müslüman ve Ermeni olarak 12.000 [27], Brant 1838 yılı için 2/3 müslüman ve 1/3 Ermeni olmak üzere toplamda 18.000 [28], Taylor 1868 yılı için şehrin nüfusunu 1500'ü Hristiyan olmak üzere 4000 aile olarak vermektedir.[29]

19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş sürecinde Bitlis, vilayet statüsüne ulaşmış ve bu doğrultuda sınırları büyük oranda genişlemiştir. Bitlis matbaasında Hicri 1318 (M. 1900) yılında basılan son vilayet salnamesine göre, Bitlis vilayetinin sınırları içerisinde: Merkez Sancak, Muş Sancağı, Siirt Sancağı ve Genç Sancağı bulunmaktadır. Bu sancaklara ve doğal olarak Bitlis vilayetine bağlı kazalar ise şu şekilde sıralanmıştır: Bitlis merkez kazası, Ahlat kazası, Hizan kazası, Mutiki kazası, Muş merkez kazası, Malazgirt kazası, Bulanık kazası, Varto kazası, Sason kazası, Genç kazası, Çapakçur kazası, Kulp kazası.[30]

18 American Board of Commissioners for Foreign Missions
19 Uygur Kocabaşoğlu, Anadolu'daki Amerika, Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s.15
20 BOA, MVL, 640 / 38 - 3
21 1846-1847 senesi Devlet Salnamesinde Bitlis, Erzurum eyaletinin Van livasına, 1861-1862 senesi Devlet Salnamesine göre ise Erzurum eyaletinin Muş sancağına bağlı bir kaza statüsündedir.
22 BOA, A.MKT.MHM, 391 / 8
23 Evliya Çelebi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Cilt 4. ,Haz. Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman. İstanbul: YKY, Syf, 302
24 X. Hommaire de Hell, Voyage en Turguie et en Perse, 1846-1848, syf. 117
25 Vital Cuinet, La Turguie d'Asie, Paris, 1892, Cilt. II, Syf. 521
26 Salname-i Vilayet-i Bitlis, Birinci Def'a , Hicri 1310 (1892-93), Bitlis Matbaası
27 J.M. Kinneir, Journey through Asia Minor, Armenia and Koordistan, London, 1818, Syf. 393
28 I. Brant, Notes of a Journey through a part of Kurdistan, London, 1838, Syf. 379
29 G. Taylor, Travels in Kurdistan, London, 1868
30 Salname-i Vilayet-i Bitlis, Def'a 4, Hicri 1318 (1900), Bitlis Matbaası

"Bitlis Vilayet Salnameleri", şehir ve dâhilinde bulunan kazalar ile nahiyelerdeki hayat hakkında da ayrıntılı malumat vermektedir. Hicri 1310 (M. 1892) tarihli Bitlis Vilayet Salnamesine göre Bitlis sancağı ve kazalarında 1334 dükkân, 133 değirmen, 14 fırın, 8 debbağhane, 50 adet de boyahane bulunmaktadır. Yine aynı yıla ait salnamede tarıma müsait alanın Bitlis ve Ahlat kazasında 482.000 dönümün üzerinde olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra verilen bilgiler arasında Bitlis sancağı ve kazaları dâhilindeki hayvancılık ve hayvan miktarı da sayısal olarak ifade edilmektedir. Bu salnamelerde dikkati çıkan diğer bir husus, günümüzde de Bitlis için önemli bir ekonomik faaliyet olan arıcılık ile ilgili verilen birtakım bilgilerdir. Yine miladi 1892 tarihli vilayet salnamesine göre, Bitlis dâhilinde 22.400 adet arı kovanı bulunmaktadır.[31]

II. Abdülhamit'in cülusundan itibaren Osmanlı memleketlerinde girişilen eğitim faaliyetleri, Bitlis vilayetinde de kendisini göstermiştir. 20. yüzyılın başlarında Bitlis'te iptidai ve sıbyan mektebi sayısı 25, bu okullarda okuyan erkek öğrenci sayısı 764, kız öğrenci sayısı 97'dir.[32] Geçmiş yüzyıl Osmanlısı düşünüldüğü vakit bu sayı taşra ve Bitlis için son derece mühim bir sayıdır. Bu sayının artış göstermesinde, yörede 60 yıldan fazla bir süre faaliyette bulunan Amerikan Protestan misyonerlerinin etkisi oldukça fazladır. Bitlis vilayeti dâhilindeki tüm kazalar ele alındığında, Protestan, Keldani ve Katolik okullarının sayısı 12, bu okullarda okuyan öğrenci sayısı toplamı ise 819'dur.[33]

II. Abdülhamit dönemi Bitlis'i, siyasi ve sosyal anlamda birçok sıkıntıların da baş gösterdiği bir dönem olmuştur. Özellikle 1895'te Sason bölgesinde başlayan Ermeni hareketliliği ve olayların sert tedbirlerle bastırılması, Müslüman Kürt ve Türk ile beraber birçok Ermeni'nin de hayatını kaybetmesi ile neticelenmiştir. Hayatını kaybeden insanların kimlikleri ve sayıları noktasında günümüzde dahi halen net rakamlar verilememekle birlikte, bölgeden Rusya'ya göç eden Ermeni sayısının 20-25 bin dolaylarında olduğu tahmin edilmektedir.[34] Sason olaylarının bastırılması ve olayların müsebbibi olarak gösterilen kişilerin yakalanması sonrası, bölgede uzun yıllar barış ortamı tesis edilememiş, bunun bir neticesi ve Amerikalı Protestan rahiplerinin de desteğiyle Bitlis havalisindeki birçok Ermeni, 1900-1907 yılları Amerika'ya göç etmişlerdir.

1880'li yılların Bitlis'i, imar ve kalkınma noktasında geçmiş yüzyıllara nazaran önemli bir aşama kaydetmiştir. Günümüze de kısmen intikal eden birçok yol, köprü, okul, hükümet binası gibi yatırımlar 1880-1908 yılları arasında yapılmıştır. Bunun yanında Bitlis tarihinde yaşanan en büyük kıtlıklardan biri olan 1880 kıtlığı da yine II. Abdülhamit dönemine tesadüf eden gelişmeler arasındadır. Bölgede yağış azlığı ve Osmanlı-Rus Harbi sırasında yaşanan olumsuz durumlar sonucunda baş gösteren kıtlık, birçok salgın hastalık ve ölümle sonuçlanmıştır. Bu sıkıntıları bertaraf etmek adına bölgedeki yoksul halka 1 ton civarında çavdar ve yiyecek dağıtılmıştır.[35]

II. Abdülhamit sonrasında Bitlis, iki önemli tehcir ile bir işgal yaşamıştır. 20. yüzyılın ilk dönemlerine tesadüf eden bu sürgünlerden biri olan 1914 sürgünü, bölgede İttihat Terakki yönetimine karşı başlatılan ve Osmanlı'nın "Bitlis Vukuatı / Bitlis Hadisesi" olarak tabir ettiği Kürt ileri gelen ve din adamlarının örgütlenmesiyle baş göstermiştir. Yaşanan olaylar ve başlatılan isyan neticesinde birçok Bitlis ileri geleni ve din adamı idama mahkûm edilmiş, bir kısmı da Taif bölgesine sürülerek cezalandırılmıştır.[36] Taif bölgesine sürgün edilen ve aralarında Bitlis Mebusu Sadullah Fevzi Bey'in de bulunduğu Bitlisliler, aynı yıl I. Dünya Savaşı'nın baş göstermesi neticesinde affedilerek memleketlerine dönebilmişlerdir. Bu olayların akabinde Bitlis, yüzyıllardır bölgede yaşayan Ermenileri, İttihat Terakki Hükümeti'nin aldığı kararlar neticesinde imparatorluğun güney bölgelerine sürgün etmiştir. Bugün halen tartışılan bu tehcirin sebepleri, sonuçları ve tehcir edilen Ermeni sayısı bir tarafa bırakılacak olursa, bölgenin her anlamda asli unsurları olarak addedilebilecek olan Ermeniler, bir daha dönmemek / dönememek üzere Suriye'ye, hayatta kalanlar ise oradan Avrupa ve Amerika kıtalarına gitmişlerdir. 1915 ve öncesinde gerek imparatorluk bünyesinde gerekse de bölgede yaşayan ve göç eden Ermenilere ait istatistik noktasında devletin resmi rakamları ve telaffuz edilen diğer rakamlar farklılık göstermektedir. Bu konuda tehcir edilen Ermeni sayısının devlet tarafından net olarak açıklanamıyor oluşu, Osmanlı'nın tehcir sırasında tuttuğu var sayılan sevk defterlerinin halen nerede ve ne durumda olduğunun bilinmemesinden ileri gelmektedir. Bu konuyla ilgili dönemin Dahiliye Nazırı Talat Paşa'nın tehcir hadisesi ile ilgili kendi tuttuğu notlar temel alınacak olursa; 109.521 Bitlis Ermenisi güneye sevk edilmiştir.[37]

Osmanlı dönemi Bitlis'inin tehcirle ile beraber yaşadığı bir diğer hadise de Rus işgali olmuştur. 1 Mart 1916 tarihinde Bitlis'e giren Ruslar, bölgede yaklaşık 6 ay süresince kalmıştır. Bu sırada Diyarbakır'daki 16. Kolordu Komutanlığına atanan Mustafa Kemal, aynı yılın ağustos ayında düzenlediği bir harekâtla, 8 Ağustos günü Bitlis'i Rus işgalinden kurtarmıştır.[38] Bölgenin Rus işgaline girmesiyle birlikte memleketlerinden göç eden Müslüman ahalinin çoğunluğu, Bitlis'in Rus işgalinden kurtulması sonrasında peyderpey Bitlis'e dönmüşlerdir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya doğru evrildiği son dönemlerde, Mustafa Kemal önderliğinde Anadolu'da başlatılan kurtuluş mücadelesinde Bitlisliler, Sabık Osmanlı Mebusu Sadullah Fevzi ve Resul Bey ile birlikte milli mücadeleye katılmayı benimsemişlerdir. Mustafa Kemal, Eski Bitlis Mebusu Sadullah Fevzi Bey'e 1919 yılında gönderdiği şifreli telgrafta, vatanın kurtuluş mücadelesi için Erzurum'da yapılacak kongreye kendilerini davet etmişlerdir.[39] Milli mücadeleyi gerçekleştiren bu mecliste bizzat bulunan Sadullah Fevzi Bey ile beraber 6 Bitlis mebusu daha, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bitlis'i temsilen bulunmuşlardır. Bu mebuslar: Arif Bey, Derviş Bey, Hüseyin Hüsnü Bey, Resul Bey, Vehbi Bey'dir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Bitlis, imparatorluktaki nüfusunu ve birikimini çok büyük oranda kaybetmiş bir yapı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu itibarla 1929 yılında kazaya düşürülen şehir, Muş Valiliği'ne bağlanmıştır. 25 Aralık 1935 tarihli ve 2885 sayılı kanunla da tekrar il merkezi haline getirilip, bu statüsünü bugüne değin korumuştur.[40]

31 Salname-i Vilayet-i Bitlis, Def'a 1, Hicri 1310 (1892), Bitlis Matbaası
32 Salname-i Vilayet-i Bitlis, Def'a 1, Hicri 1310 (1892), Bitlis Matbaası
33 Salname-i Vilayet-i Bitlis, Def'a 1, Hicri 1310 (1892), Bitlis Matbaası
34 BOA,Y.PRK.ASK, 151 / 15
35 BOA, İ.DH, 806 / 65228
36 BOA,DH.ŞFR, 42 / 102
37 Murat Bardakçı, Talat Paşa'nın Evrak-ı Metrukesi, Everest Yay., Syf. 77
38 Yurt Ansiklopedisi, Bitlis Maddesi, Cilt II, Anadolu Yayıncılık, 1982, Syf. 1395
39 İlgili telgraf, Sadullah Fevzi Bey'e ait kişisel evrak yığınında muhafaza edilmektedir.
40 A.g.m., Syf. 1396

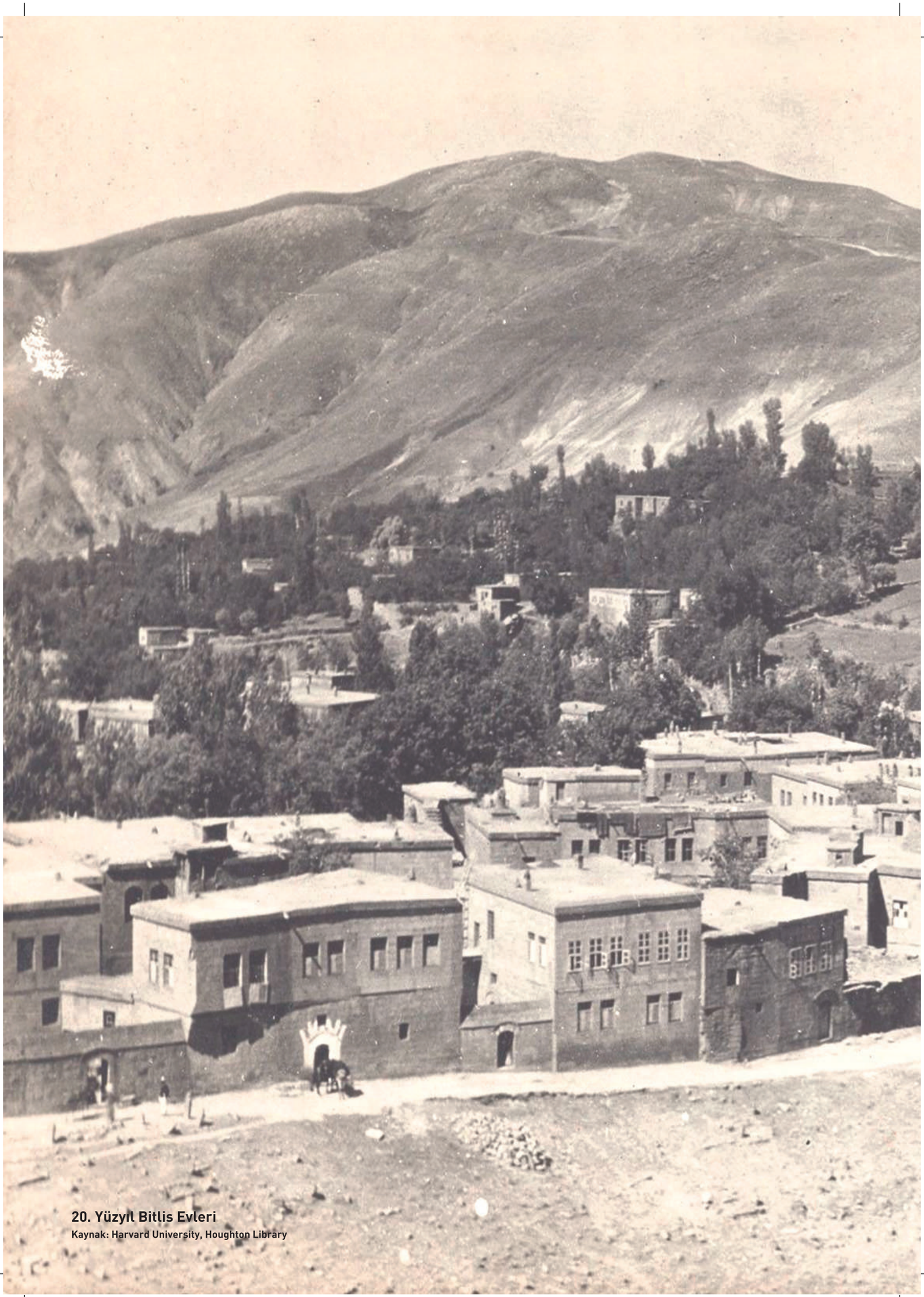

20. Yüzyıl Bitlis Evleri
Kaynak: Harvard University, Houghton Library

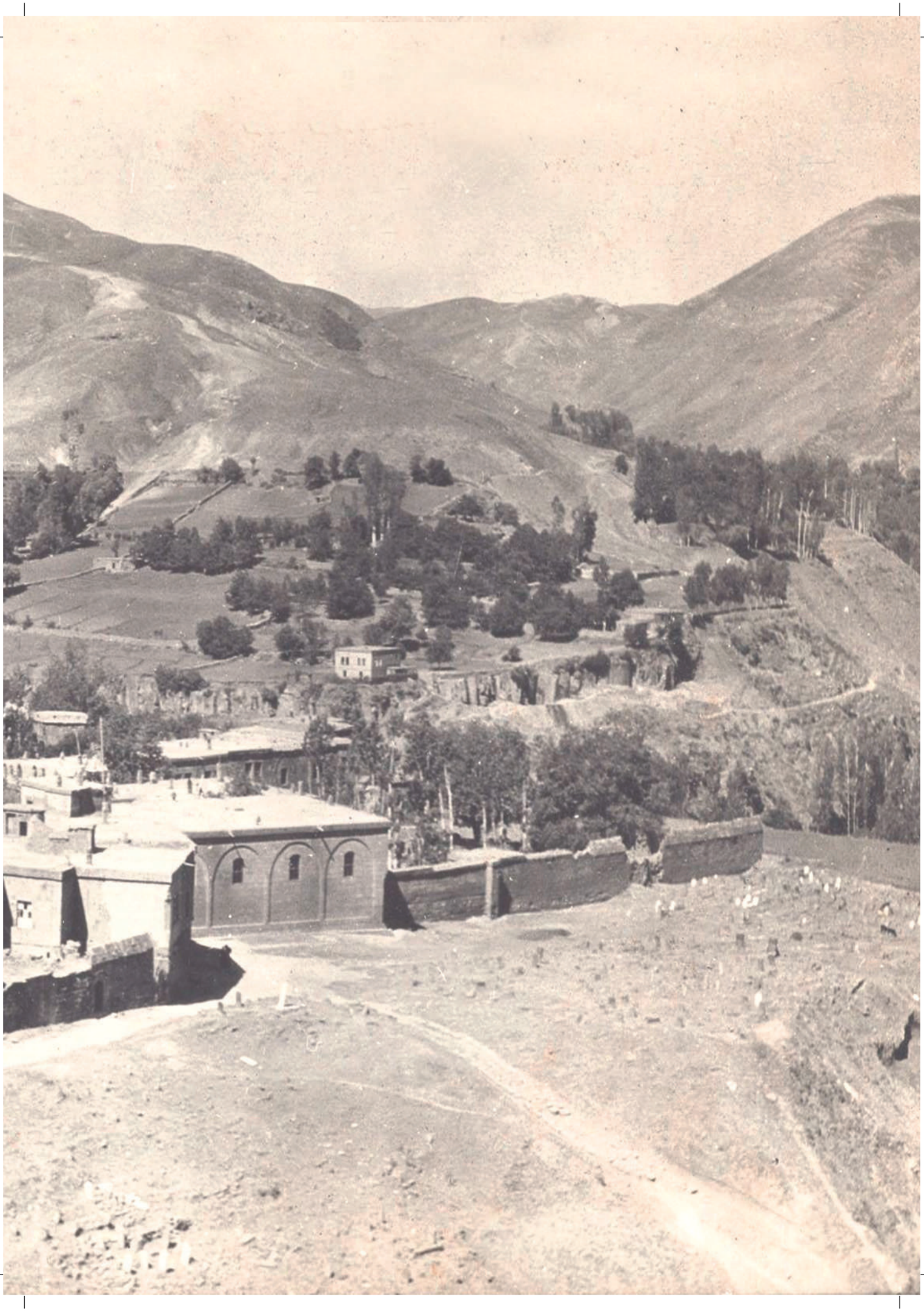

1. BÖLÜM

İDARÎ ve ASKERÎ KONULAR

İdare, Mülkiye, Nüfus, Adliye, Belediye, Atamalar,
Taltifler, Kazalar, Nahiyeler, Köyler, Savaşlar, Asayiş,
Kale Görevlileri, Tevcihler Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bu bölümünde yer vereceğimiz konuların başında, 1821 yılında ülkemizin doğusunda Osmanlı ile İran arasında cereyan eden savaş yer alacaktır. Bu savaş, ülkemiz tarihçileri tarafından çok da incelenmeyen ve aynı zamanda birçok bilinmeyeni içerisinde barındıran bir nitelik taşımaktadır. Savaşın seyrini büyük oranda etkilediğini gördüğümüz Bitlis'te yaşanan gelişmeleri ihtiva eden bilgiler de, Osmanlı belgelerinden örneklerle kitabımızda yerini almaktadır.

Doğu sınırımızdaki aşiret kavgaları neticesinde fitili ateşlenen savaş, İran'da iktidarda olan Kaçar Hanedanı'nın daha önce kaybettiği bölgeleri tekrar elde etme girişiminin bir neticesi olarak meydana gelmiştir. Sınır boylarında yaşayan Kaçar yanlısı aşiret reisleri de bu savaşta İran'a destek vermiş ve Osmanlı'nın Rusya ile uğraştığı bir dönemde savaşın patlak vermesine yol açmıştır. 1823 yılında İran ordusu içerisinde ortaya çıkan kolera salgını, savaşın Erzurum Antlaşması ile sonuçlanmasını mecbur kılmıştır. Bu savaş esnasında bölgede görev yapan bazı Osmanlı askeri ve idari görevlileri dikkatle incelenmelidir. Bunlardan en önemlisi Ahlat'ta görev yapan Ahlat ile Adilcevaz Beyi ve Şeyhi, Şeyh Ahmet'tir. Şeyh Ahmet, İranlıların saldırıları karşısında Osmanlı için çok büyük bir mücadele örneği sergilemiştir. Emrinde bulunan askerlerle Ahlat'ı kararlılıkla savunmuş ve İran kuvvetlerinin saldırılarını püskürterek İran ordusunu geri çekilmeye mecbur bırakmıştır. Şeyh Ahmet'in bu başarılı savunması o dönem Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri olarak görev yapan, daha sonra Sadrazamlık makamına kadar yükselen Koca Hüsrev Paşa tarafından da yakından takip edilmiş ve Paşa bu başarılı mücadeleyi saraya verdiği raporlarda teferruatıyla bildirmiştir. Bunun sonucunda Şeyh Ahmet, 1826 yılında "Muş Mutasarrıflığı" makamına yükseltilerek; "Mirmiranlık / Paşalık" rütbesi ile ödüllendirilmiştir. Bir müddet bu görevde kalan Şeyh Ahmet, ihanet suçlamasıyla görevinden azledilen Eski Muş Mutasarrıfı ve firari Selim Paşa ile bölgedeki diğer rakiplerinin organize ettiğini gördüğümüz bir suikast sonucu öldürülmüştür. Tüm bu gelişmeler ve savaşa etki ederek Bitlis'i ve bölgeyi ilgilendiren kişiler, bu bölümde yer alan belgelerle işlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Osmanlı belge ve defterlerinde Bitlis adı geçen ilk doküman olması ve Bitlis'in nüfus ve ekonomik verilerini yansıtması açısından da ilk Bitlis tahrir defterindeki veriler de incelenerek örnekleriyle sunulmaktadır.

Yine kitabımızın bu bölümünde, Bitlis'te idari görevlerde bulunmuş olan memurların bölgeye katkıları ve ödüllendirilmeleri, Bitlis ve çevresiyle alakalı 19. yüzyıla ait birtakım haritalar, Bitlis merkez ve kazaları da dâhil olmak üzere müslüman ve gayr-i müslim nüfusa ait detaylı bilgiler ve Bitlis'e bağlı Tatvan, Hizan, Mutki kazalarının tarihsel süreç içerisinde geçirmiş oldukları mülki değişiklikler, Osmanlı belgelerinden örneklerle detaylı olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Son olarak bu bölümümüzde, Bitlis merkez ile Hizan ve Mutki kazalarında, II. Abdülhamit döneminde teşkil edilmeye çalışılan mahkemeler, örnekleriyle yerini almaktadır.

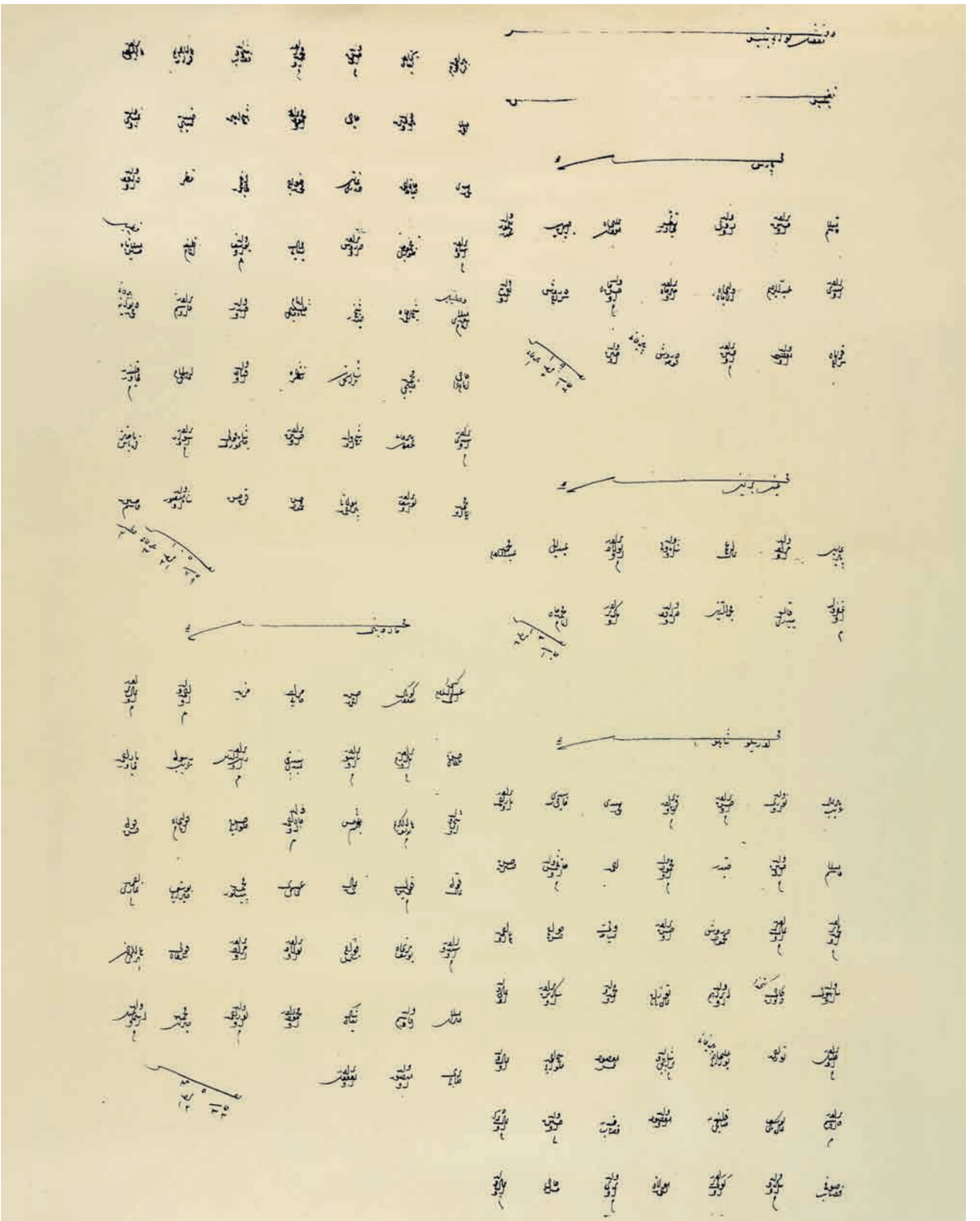

BOA, TT.d, 413, (h. 926 / m. 1519), s. 1-17

Bitlis sancağının nüfus, hasılat ve vakıflarını gösteren 1519 tarihli mufassal tahrir defterinde, Bitlis şehri ve mahalleleri.
1519

Defterde verilen bilgilere göre 1519 yılında Bitlis'te 26 mahallede toplam 1481 vergi mükellefi bulunmaktaydı. Verilen bu rakama göre Bitlis'te o yıllarda yaklaşık 8000 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfusun % 25'i Müslüman ve % 75'i Hıristiyandı. Bu defter, aynı zamanda Osmanlı Arşivinde Bitlis'le ilgili kayıtları içeren en eski tarihli belgedir.

Pars Mahallesi
Aynbezin Mahallesi
İdrisli Mahallesi
Mardini Mahallesi
Husur Mahallesi
Hacı Yar Ahmed Mahallesi
Karekluh (?) Mahallesi
Tığliyan (?) Mahallesi
Ribat (?) Mahallesi
Oseh (?) Mahallesi
Huşik-i Kebir (?) Mahallesi
Canıbek-i Kebir (?) Mahallesi
Taş-ı Kebir Mahallesi
Mardin-i Kebir (?) Mahallesi
Şam-ı Kebir (?) Mahallesi
Ribat-ı Kebir (?) Mahallesi
Deccacan-ı Kebir (?) Mahallesi
Bahşıbey-i Kebir (?) Mahallesi
Demürci Karabet ... (?) Mahallesi
Hocacan-ı Kebir (?) mahallesi
Yakub Menas-ı Kebir (?) Mahallesi
Varzenk-i Kebir (?) Mahallesi
Mığırdıc-ı Kebir (?) Mahallesi
Nasreddin-i Kebir (?) Mahallesi
Emirhuli-i Kebir (?) Mahallesi
Pironyan (?) Cemaati

Toplam 1481 Vergi Mükellefi
Müslüman Vergi Mükellefi 357
Hıristiyan Vergi Mükellefi 1124

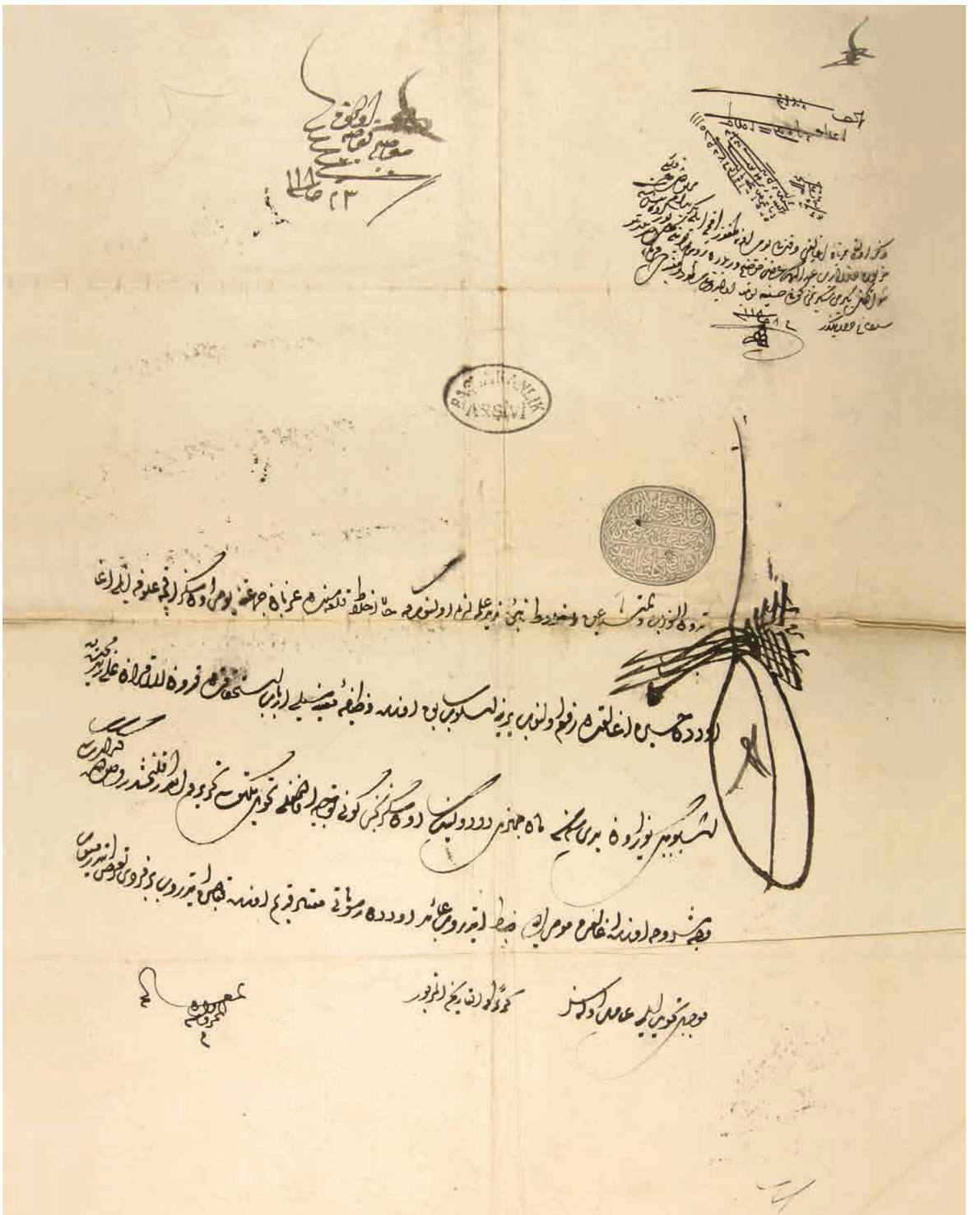

BOA, AE.SAMD.III, 28 / 2654

Ahlat Kalesi'nde görev yapan azapların (kale görevlisi) ağalığına Ali Ağa'nın atanması hakkında Van Beylerbeyi ile Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'nın emirleri.
11 Eylül 1705

[Sadeleştirme]

[Van Beylerbeyi'nden]
Ahlat Kadısı'na emirdir,
Ahlat Kalesi'nde görev yapan azapların günlük 18 akçe ücretle ağası olan Hüseyin Ağa, görevinden ayrılmıştır. Yerine azapların ileri gelenlerinden Ali, 6 Eylül 1705 tarihinden itibaren aynı ücretle "Azapağası" olarak atanmıştır. Atamayla ilgili yazı da hazırlanmış ve ilgili makamlara gönderilmiştir. Bu yazı elinize ulaştığında Ahlat kalesi azapları ağalığı vazifesini adı geçene verip, diğer hususları hallediniz. Bu konuda kendisine müdahale edilmesine izin vermeyiniz.
6 Eylül 1705
[imza] Van Valisi

[Sadaretten]
Gerektiği şekilde tevcih olunsun.
11 Eylül 1705

[Transkripsiyon]

[Van Beylerbeyinden],
Kıdvetü'n-nüvvab ve'l-müteşerri'in Ahlat Naibi -zide ilmuhu- inha olunur ki,
Hala Ahlat Kalası'nda azeban cemaatine yevmi on sekiz akçe ulufe ile ağa olan Hüseyin ağalıkdan ref olunub yerine uslub-ı sabık üzere vazife-i muayyenesiyle erbab-ı istihkakdan kıdvetü'l-akran Ali -zide mecduhu-ya işbu bin yüz on yedi senesi mah-ı cemaziyelevvelinin on sekizinci günü [h. 18 Cemaziyelevvel 1117 / m. 6 Eylül 1705] tevcih olunmağla tahvil mektubu tahrir ve ısdar kılınmışdır, vusulünde gerekdir ki vech-i meşruh üzere ağalığın muma-ileyhe zabt etdirüb aid olan rüsumatı mutad-ı kadim üzere kabz etdirüb bir ferdi taarruz etdirmeyüb mucib-i tahvil ile amil olasız.
Tahriren fi't-tarihi'l-mezbur [h. 18 Cemaziyelevvel 1117 / m. 6 Eylül 1705]
[imza] Be-Makam-ı Van El-Mahruse

[Sadaretten],
Mucebince tevcih olunmak buyuruldu.
Fî 23 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]118 [11 Eylül 1705]

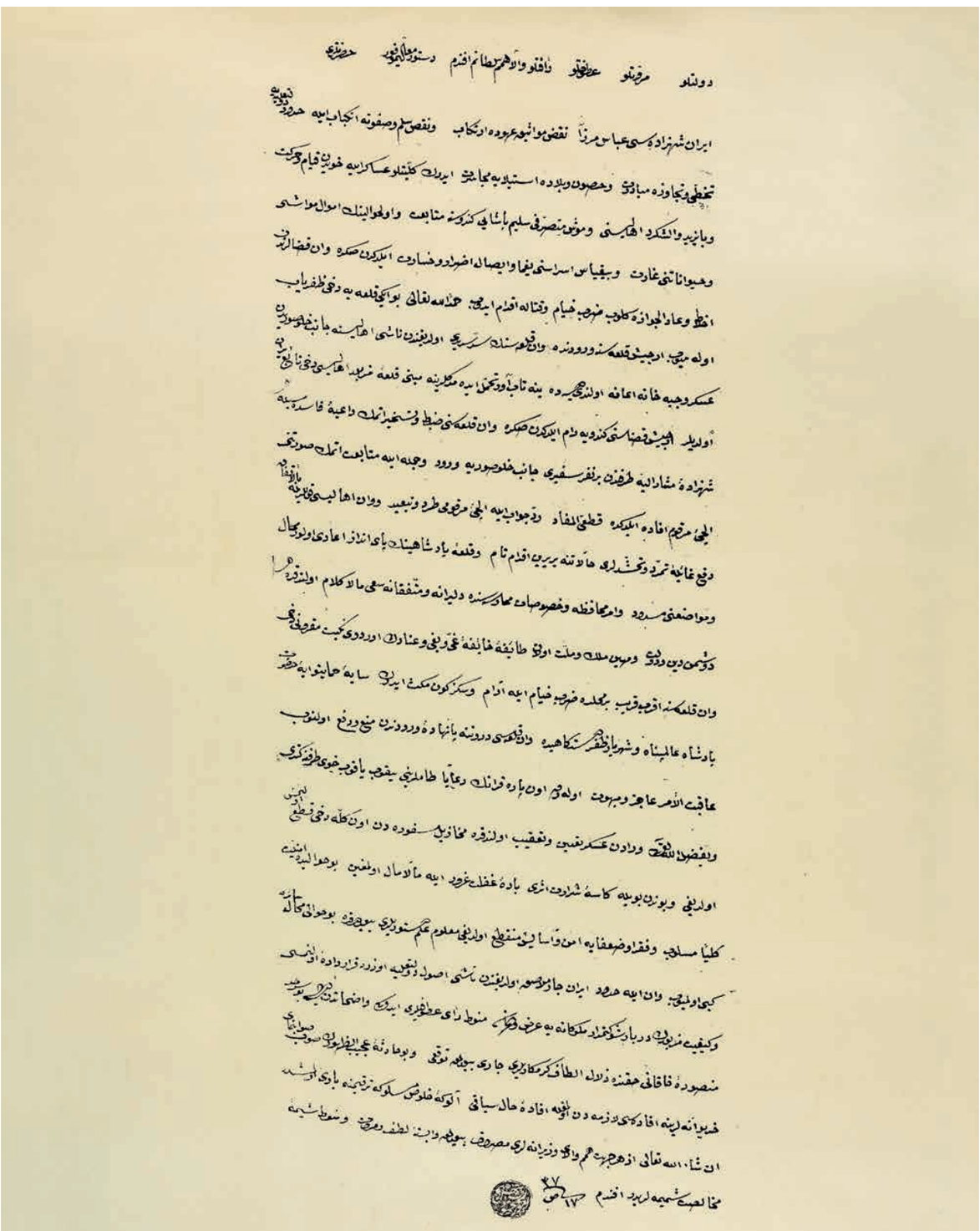

BOA, HAT, 826 / 37442.F

İran Şehzadesi Abbas Mirza'nın sınırı geçerek Doğubayazıt, Eleşkirt ve Erciş'i işgal ettiği ancak Ahlat, Adilcevaz ve Van'a yaptığı saldırıların püskürtüldüğü hakkında, Van Valisi'nden Sadarete gönderilen yazı.
13 Kasım 1821

[Sadeleştirme]

[Sadarete],
İran Şehzadesi Abbas Mirza anlaşmalara aykırı olarak sınırı geçmiş ve Osmanlı topraklarını işgal etmeye cesaret etmiştir. Çok sayıda askerle Hoy'dan yola çıkarak Bayezid [Doğu Beyazıt] ve Eleşkirt'i ele geçirmiş ve Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'yı kendi yanına çekmeyi başarmıştır. Bölgeyi yağmaladıktan sonra da Ahlat ve Adilcevaz'a saldırmıştır. Allah'a çok şükür bu iki şehre de girememiştir. Buradan Erciş'e yönelmiş ve Erciş şehri savaşmadan teslim olmuştur. Erciş kazasını ele geçirdikten sonra Van Kalesi'nin teslimi istemiş, ancak gelen elçi darp edilerek teklif reddedilmiştir. Van kalesindeki askerler ile halk el ele vererek şehri savunmuşlar ve sekiz gün süren kuşatmadan sonra İran kuvvetleri geri çekilmişlerdir. Geri çekilen İran kuvvetleri on köyü yağmaladıktan sonra Hoy'a dönmüştür. Çekilen İran askerlerini takip eden kuvvetlerimiz ise bazılarını öldürmüş ve bazılarını da esir almıştır. İran saldırıları nedeniyle bölgenin asayiş ve emniyeti kalmamıştır. Bu bölge İran sınırında olduğundan devletin kararlı davranarak gereken tedbirleri alması gerekir.
Durum arz olunur.
13 Kasım 1821
[mühür] Van Valisi Mahmut

[Transkripsiyon]

[Sadarete],
Devletlü, Mürüvvetlü, Atufetlü, Refetlü, Vala-himem Sultanım Efendim, Düstur-ı Meali-Mevfur Hazretleri,
İran Şehzadesi Abbas Mirza nakz-ı mevasık-ı uhuda irtikab ve naks-ı silm ve safvete inkibab ile hudud-ı Devlet-i Aliyye'ye tahatti ve tecavüze mübaderet ve husun ve bilada istîlaya mücaseret ederek külliyetlü asakir ile Hoy'dan kıyam ve hareket ve Bayezid ve Eleşgird ahalisini ve Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'yı kendisine mütabaat ve ol havalinin emval-i mevaşi ve hayvanatını garet ve bi-kıyas üserasını yağma ve isal-i ızrar ve hasaret eyledikden sonra Van kazalarından Ahlat ve Adilcevaz'a gelüb darb-ı hıyam ve kıtale ikdam edüb hamden lillahi teala bu iki kalaya dahi zafer-yab olamayub Erciş Kalası'na vürudunda Van Kalası'nın sedd-i sedidi olduğundan naşi ahalisine canib-i hulus-veriden asker ve cebehane iane olundu ise de yine tab-aver ve tahammül edemediklerine mebni kala-i mezbur ahalisi dahi tabi-i İran oldular, Erciş kazasını kendüye ram eyledikden sonra Van Kalası'nı zabt ve teshir etmek daiye-i fasidesiyle şehzade-i müşarün-ileyh tarafından bir nefer sefiri canib-i hulus-veriye vürud ve cümle ile mütabaat etmek suretini elçi-i merkum ifade eyledikde katiyyü'l-müfad red cevab ile elçi-i merkumu tard ve tebid ve Van ahalisi kullarıyla bi'l-ittifak def-i gaile-i temerrüd ve tahaşşüdleri halatına birbirin ikdam-ı tam ve kala-i padişahinin pay-endaz-ı eadi olur mahal ve mevaziini mesdud ve emr-i muhafaza ve hususat-ı muharesesinde dilirane ve müttefikane say-i ma-la-kelam olundukda düşman-ı din ü devlet ve mühin-i mülk ü millet olan taife-i haife-i gayy ü bağy ve inadın ordu-yı nekbet-makrunu dahi Van Kalası'na akreb-i karib bir mahalde darb-ı hıyam ile aram ve sekiz gün meks ederek saye-i himayet-vaye-i hazret-i padişahi-i alem-penah ve şehriyar-ı zafer-destgahide Van Kalası derununa pa-nihade-i vürudundan men ü def olunub akıbetü'l-emr aciz ve mebhut olarak on pare kuranın reaya damlarını yıkub yakub Hoy tarafına gitdi ve bi-fazlillahi teala veradan asker tayin ve takib olundukda mehazil-i mesfureden on kelle dahi kat olunmuş olduğu ve bundan böyle kase-i şeraret-eseri bade-i gaflet-i gurur ile mala-mal olmağın bu havalide emniyet külliyen meslub ve fukara ve zuafaya emn ü asayiş münkatı olduğu malum-ı ilm-i düsturileri buyuruldukda bu havali mahall-i saire gibi olmayub Van ile hudud İran car-ı mülasık olduğundan naşi usul-i Devlet-i Aliyye üzere karâr-dâde olunması ve keyfiyet-i mezbûrun der-bâr-ı şevket-medâr-ı mülukaneye arz ve inhası menut-ı rey-i atufîleri idiği vazıhatdan ise de bu ser-hadd-i mansure-i hakani hakkında zülal-ı eltaf-ı keremkarileri cari buyurulmak tevakku'u ve bu hadise-i acibü'z-zuhurun savb-ı savab-nüma-yı hidivanelerine ifadesi lazımeden olmağla ifade-i hal siyakı alu-gi-i hulus-mesluke terkimine badi olmuşdur, inşaallahu teala ez-her-cihet himem-i vala-yı veziraneleri masruf buyurulmak vabeste-i lutf ü mürüvvet ve menut-ı şime-i muhalasat-şemimeleridir, efendim.
Fî 17 S [Safer] sene [12]37 [13 Kasım 1821]
[mühür] [Van Valisi] Mahmud [Paşa]

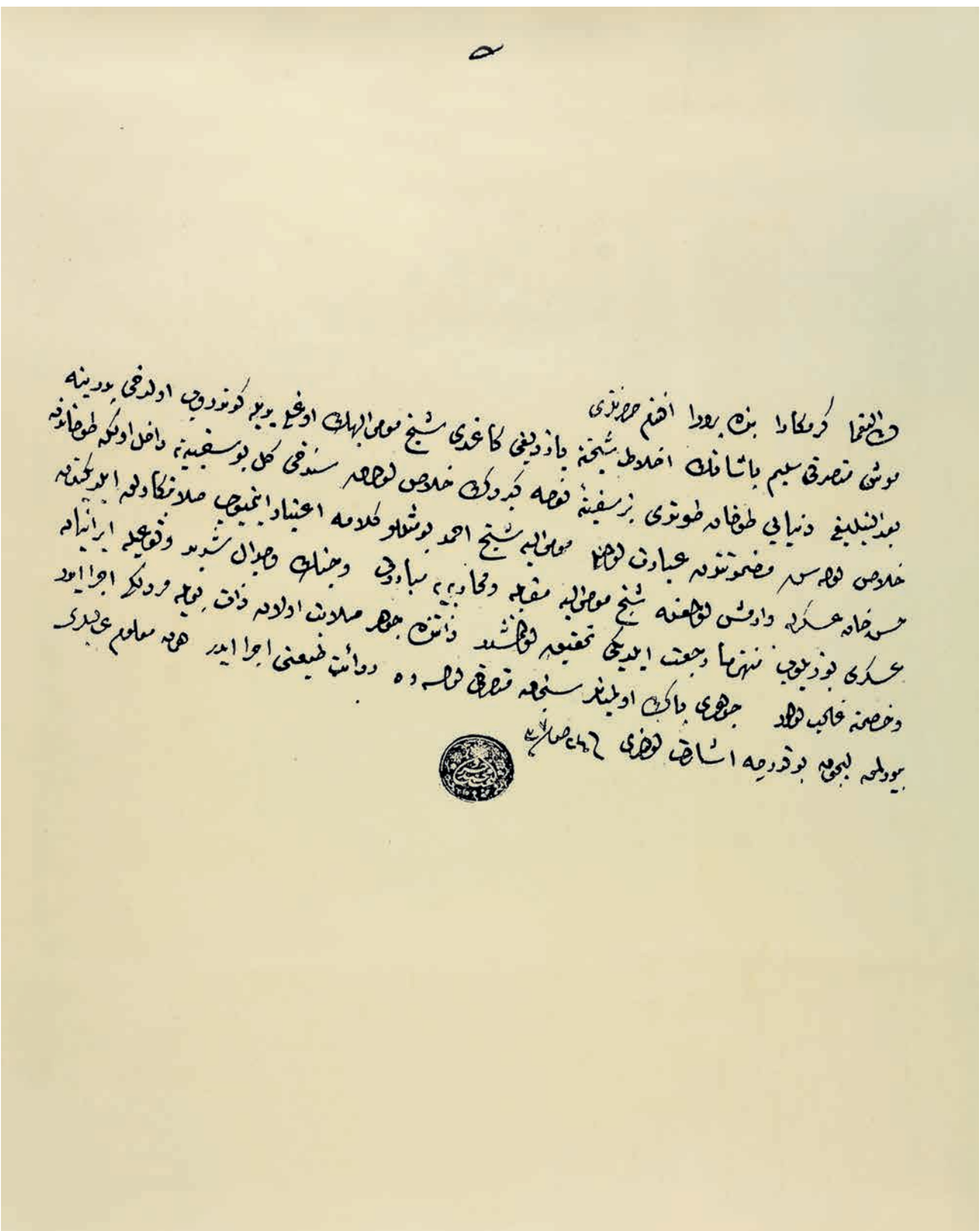

BOA, HAT, 826 / 37442.D

Ahlat Şeyhi (kale komutanı) Şeyh Ahmet'in, Selim Paşa'nın telkinlerine kanmayıp teslim olmadığı ve İran kuvvetlerine karşı çıkarak onları mağlup ettiği hakkında, Erzurum Valisi Koca Hüsrev Paşa'dan, Sadarete gönderilen yazı.
20 Kasım 1821

[Sadeleştirme]

[Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Koca Hüsrev Paşa'dan, Sadarete]
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın Ahlat şeyhine yazdığı mektubu Şeyh Ahmet'in oğlu ile gönderdiği ve mektupta "Dünyayı tufan tuttu, biz Nuh gemisine bindik ve kurtulduk, sen de gel ve bu gemiye bin ki tufandan kurtul" şeklinde ifadeler olduğu öğrenilmiştir. Ancak Şeyh Ahmet bu gibi sözlere itibar etmemiş ve haysiyetli bir adam olduğunu göstermiştir. Bunun üzerine Hasan Han idaresindeki İran kuvvetleri Ahlat üzerine saldırmışlar ancak Şeyh Ahmet karşı durarak savaşmıştır. Yapılan şiddetli savaş sonucunda İran kuvvetleri bozulup hezimete uğramış ve geri çekilmiştir. Özünde asalet olan bir insan ancak böyle hareket eder ve hasmına galip gelir. Özü temiz olmayanlar ise sancak mutasarrıfı olsalar bile kötülüğünü izhar eder. Durum arz olunur.
20 Kasım 1821
[mühür] Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Koca Hüsrev Paşa

[Transkripsiyon]

[Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Koca Hüsrev Paşa'dan Sadarete],
Veliyyü'n-niama kerem-kara bende-pervera efendim hazretleri,
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın Ahlat şeyhine yazdığı kağıdı şeyh-i muma-ileyhin oğlu yediyle gönderüb ol dahi pederine bade't-tebliğ "Dünyayı tufan tutdu biz sefine-i Nuh'a girdik halas olduk sen dahi gel bu sefineye dahil ol ki tufandan halas olasın" mazmunundan ibaret olmağla muma-ileyh Şeyh Ahmed bu misillü kelama itibar etmeyüb salabetkarlık eylediğinden Hasan Han askerle varmış olmağla şeyh-i muma-ileyh mukabele ve muharebeye mübaderet ve cenk ve cidal-i şedid vukuuyla İraniyan askeri bozulub münhezimen ricat eylediği tahkik olunmuşdur, zatında cevher-i salabet olan zat böyle merdliği icra eder ve hasmına galib olur, cevheri pak olmayanlar sancak mutasarrıfı olsa da redaet-i tabiatı icra eder, hemen malum-ı alileri buyurulmak için bu kadarca işaret olundu.
Fî 24 S [Safer] sene [12]37 [20 Kasım 1821]
[mühür] Mehmed Hüsrev [Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri Koca Hüsrev Paşa]

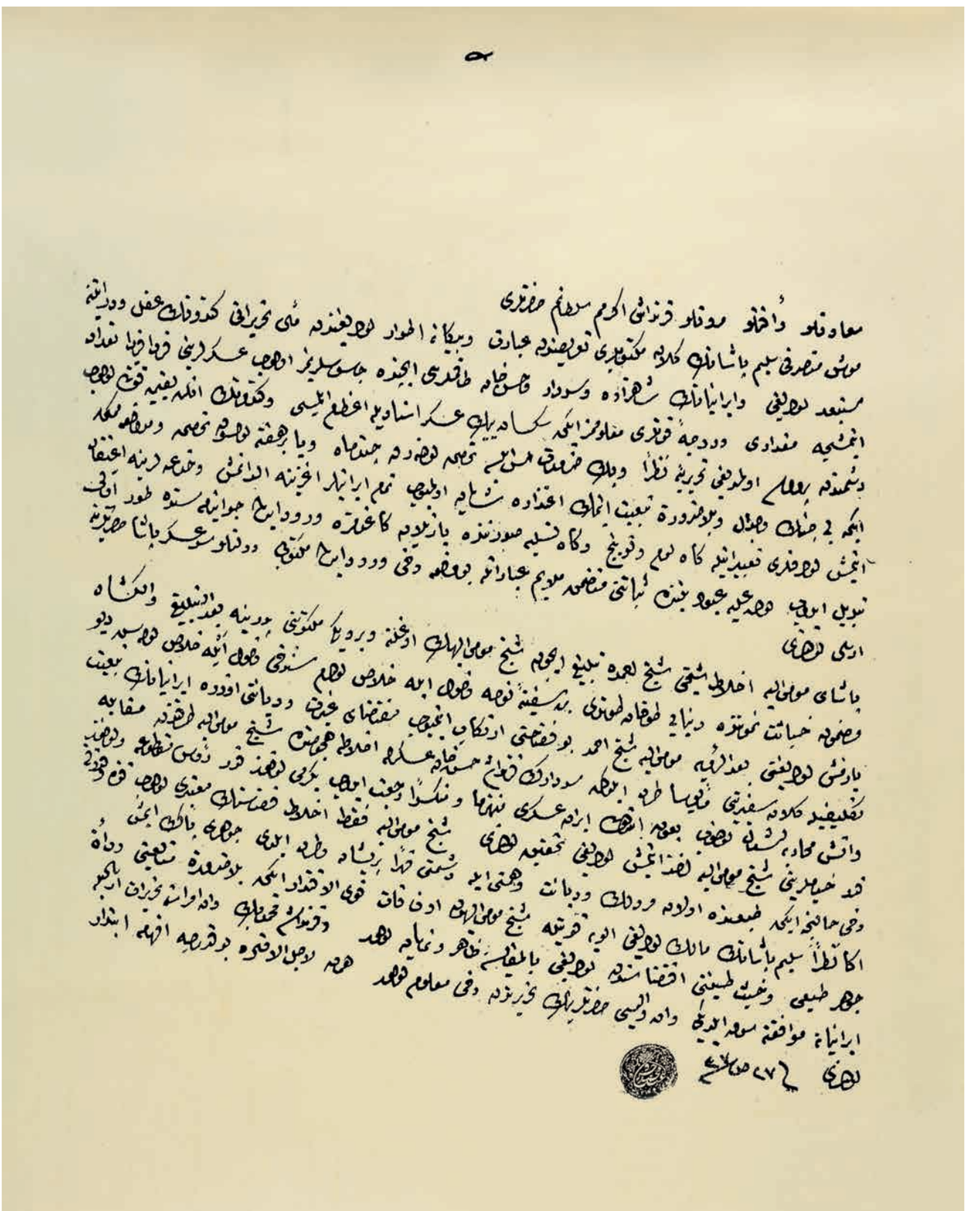

BOA, HAT, 816 / 37298.C

Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın İranlılarla işbirliği yaparak ihanet ettiği, ancak Ahlat Beyi Şeyh Ahmet'in sadık kalarak İran kuvvetlerini geri püskürttüğü hakkında, Erzurum Valisi Koca Hüsrev Paşa tarafından Sadarete gönderilen yazı.
23 Kasım 1821

[Sadeleştirme]

[Erzurum Valisi Hüsrev Paşa'dan Sadarete],
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa gelen mektuplarında daima özür bahane bildirmiş, İran ordusunun sayısını tam olarak bilmemize rağmen bunların sayısını abartmayı ve seksen bin kadar olduklarını bildirmeyi tercih etmiştir. Kendisi İran ordusuna mukabele etmek gerektiğinde de yerinden kıpırdamamıştır. İranlıların tekliflerine aldanmış ve onların hilesine kanmıştır. Bu defa gelen mektubunda ise ağız değiştirerek Osmanlı Devleti'ne bağlılığından bahsetmektedir. Bu mektup da Serasker olan paşaya gönderilmiştir.

Selim Paşa, Ahlat Şeyhi Şeyh Ahmet'e yazdığı mektubu onun oğluyla kendisine göndermiştir. Bu mektupta dünyayı tufan tuttuğunu, Nuh gemisine binerek kendisinin kurtulduğunu ve onun da bunu yapması gerektiğini söylemiştir. Şeyh Ahmet ise, bu kötülüğü yapamayacağı ve İranlılara katılmayacağı cevabını vermiştir. Bunun üzerine Ahlat'a saldıran İranlı Hasan Han ile savaşa tutuşmuş İran askeri yenilerek geri çekilmiştir. Saldırganlardan 20-30 kişiyi öldürmüş ve 30 kadar çadırı ele geçirmiştir. Şeyh Ahmet, Ahlat kazasının muteberi olan birisidir. Kendi kuvvet ve kudretiyle ve özünde olan mertlik ve diyanet himmeti ile düşmanı perişan etmiştir. Özü temiz bir insanmış. Şeyh Ahmet'e nazaran Selim Paşa'nın sahip olduğu on kat daha çoktur. Davranışları karşılaştırıldığında hangisinin makbul olduğu hemen anlaşılır. Van Valisi Mahmut Paşa'nın bildirdiğine göre de Selim Paşa'nın kardeşi Mehmet Bey de, Van beylerine mektup göndererek onları İranlılara katılmayı teşvik etmiştir.
23 Kasım 1821
[mühür] Mehmet Hüsrev

[Transkripsiyon]

[Erzurum Valisi Hüsrev Paşa'dan, Sadarete]
Saadetlü refetlü mürüvvetlü karındaş-ı ekremim sultanım hazretleri,
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın gelen mektubları tarizden ibaret ve bigane etvar olduğundan meal-i tahriratı kendinin akl ü dirayetine müstebid olduğu ve İraniyan'ın Şehzade [Abbas Han] ve Serdar ve Hasan takımları içinde casuslarımız olub askerlerini ferden ferden tadad etmişce mikdarı ve derece-i kuvvetleri malumumuz iken seksen bin asker isnadıyla izam eylemesi ve kendinin onlara yakın kuvveti olub düşmandan ... olmadığı tahririne nazaran pek zaruret iş ise (?) tahassun olunarak çend mah veya bir hafta olsun tahassun ve müdafaa mümkün iken bi-cenk ü cidal ve bila-zaruret tebaiyet etmek itizara şayan olmayub tamam İranlılar ağzına aldanmış ve hudalarına itikad etmiş oldukları tabiratıyla gah levm ü tevbih ve gah tesliye suretinde yazılan kağıdımıza vürud eden cevabnamesinde tavr-ı evveli tebdil edüb devlet-i aliyye ubudiyetinde sebatını mutazammın mülayim ibadatla bu defa dahi vürud eden mektubu devletlü ser-asker paşa hazretlerine irsal olundu,

Paşa-yı muma ileyh [Selim Paşa] Ahlat Şeyhi Şeyh Ahmed'e tebliğ içün şeyh-i muma ileyhin oğluna verdiği mektubunu pederine bade't-tebliğ ... mazmun-ı hıyanet-nümununda dünyayı tufan tutdu ben sefine-i Nuh'a duhul ile halas oldum sen dahi duhul ile halas olasın deyü yazmış olduğunu bade'r-rüye muma ileyh Şeyh Ahmed bu fezahati irtikab etmeyüb mukteza-yı gayret ü diyaneti üzere İraniyan'ın tebaiyet teklifiyle gelen sefirini meyusen tard eyledikde Serdar'ın karındaşı Hasan Han askerle Ahlat'a hücumunda şeyh-i muma-ileyh [Ahmed] tarafından mukabele ve ateş-i muharebe ... olunub bi-avnillahi teala İran askeri münhedimen münkesiren ricat edüb yirmi otuz kadar res-i maktua ve otuz kadar hıyamlarını şeyh-i muma ileyh [Ahmed] ahz etmiş olduğu tahkik olundu, şeyh-i muma ileyh [Ahmed] fakat Ahlat Kazası'nın muteberi olub kuvvet ve kudreti dahi halince iken tabında olan merdlik ve diyanet himmeti ile düşmanı kahren perişan ve tard eyledi, cevheri pak imiş, ona nazaran Selim Paşa'nın malik olduğu elviye kuvvetiyle şeyh-i muma ileyhden [Ahmed'den] on kat kaviyyü'l-iktidar iken bila-zaruret mütabeatı ... cevher-i tabı ve haysiyet-i tıyneti iktizasından bulunduğu bi'l-mukayese zahir ve nümayan olur ve [Selim Paşa'nın] karındaşı Mehmed Bey Van ümerasına tahrirat irsaliyle İraniyan'a muvafakata sevk eylediği Van Valisi [Mahmud Paşa] hazretlerinin tahriratından dahi malum olur, hemen li-ecli'l-ifade bu kadarca ifhama ibtidar olundu.
Fi 27 S [Safer] sene [12]37 [23 Kasım 1821]
[mühür] Mehmed Hüsrev

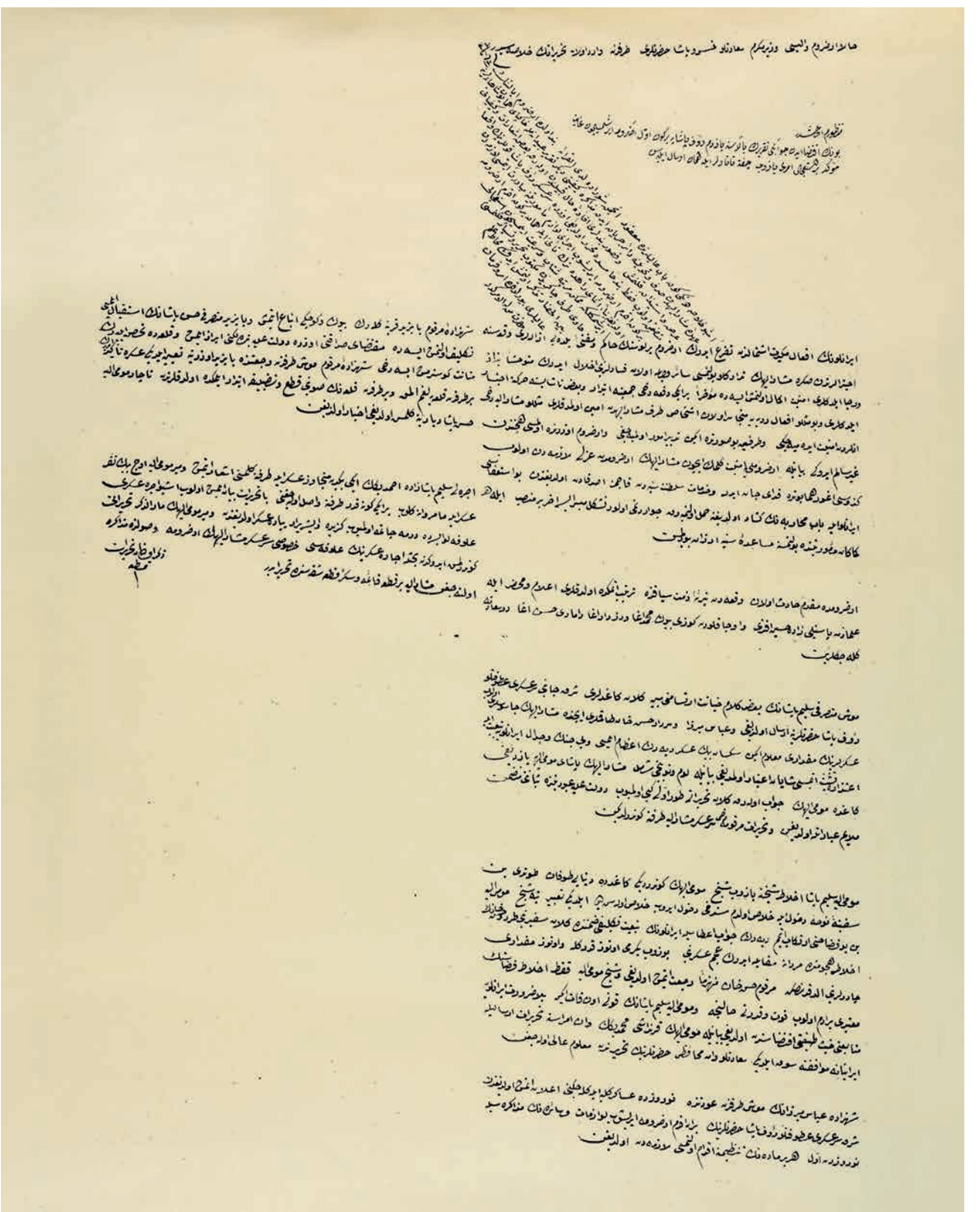

BOA, HAT, 816 / 37298

Erzurum Valisi Hüsrev Paşa'nın gönderdiği mektupta Ahlat Şeyhi Ahmet'in İranlılara karşı yaptığı mücadele ve hain Selim Paşa'ya karşı çıkmasına dair verilen bilgiler.
12 Aralık 1821

[Sadeleştirme]

Erzurum Valisi Mehmet Hüsrev Paşa tarafından gönderilen yazının özetidir.
12 Aralık 1821
...
[4. Bent],
İranlılar tarafına geçen Muş Mutasarrıfı Selim Paşa Ahlat şeyhine [Ahmet] mektup yazarak dünyayı tufan tuttuğunu, kendisinin Nuh gemisine binerek kurtulduğunu ve onun dahi kendisi gibi davranması gerektiğini bildirmiştir. Ahlat Şeyhi Ahmet ise verdiği cevapta, kendisinin kötü yola sapmayacağını söyleyerek İran tarafına geçme teklifini reddetmiş ve Ahlat'a saldıran Hasan Han'a karşı koymuş ve Acem askerini bozguna uğratmıştır. Saldıran birlikten 30-40 kadarını öldürmüş ve ağırlıklarını ele geçirmiştir. Bunun üzerine Hasan Han kaçmıştır. Şeyh Ahmet, Ahlat kazasının muteberi olan bir adamdır. Kendi kuvveti ve kudreti Selim Paşa'nın onda biri olmasına rağmen İranlılarla işbirliği yapmayı utanç sebebi saymıştır.
...
[Padişah II. Mahmut'tan, Sadrazam Hacı Salih Paşa'ya],
Yazıyı okudum. Serasker Rauf Paşa'nın bir an evvel Erzurum'a gitmesi için acilen emir verin.

[Transkripsiyon]

[4. Bend],
Muma ileyh Selim Paşa Ahlat şeyhine [Ahmed] yazub şeyh-i muma ileyhin gönderdiği kağıdda dünyayı tufan tutdu ben sefine-i Nuh'a duhul ile halas oldum sen dahi duhul edüb halas olasın deyü eylediği tabir yine şeyh-i muma ileyh ben fezahati irtikab etmem diyerek cevab itasıyla İranlunun tebaiyet teklifi zımnında gelen sefirini tard ve [Serdar] Hasan Han'ın Ahlat'a hücumunda muradına mukabele ederek Acem askerini bozub yirmi otuz kadar kelle ve otuz mikdarı çadırlarını aldıkdan sonra merkum [Serdar] Hasan Han münhezimen ricat etmiş olduğu ve şeyh-i muma ileyh fakat Ahlat Kazası'nın muteberi bir adam olub kuvvet ü kudreti halince ve muma ileyh Selim Paşa'nın kuvveti on kat iken bila-zaruret İranluya mütebeaatı hays-i tabiatı iktizasından olduğu beyanıyla muma ileyhin [Selim Paşa'nın] karındaşı Mehmed Bey'in Van'a ümerasına tahrirat irsaliyle İraniyana muvafakata sevk eylediği saadetlü Van Muhafızı [Süleyman Paşa] hazretlerinin tahriratından malum-ı ali olacağın,

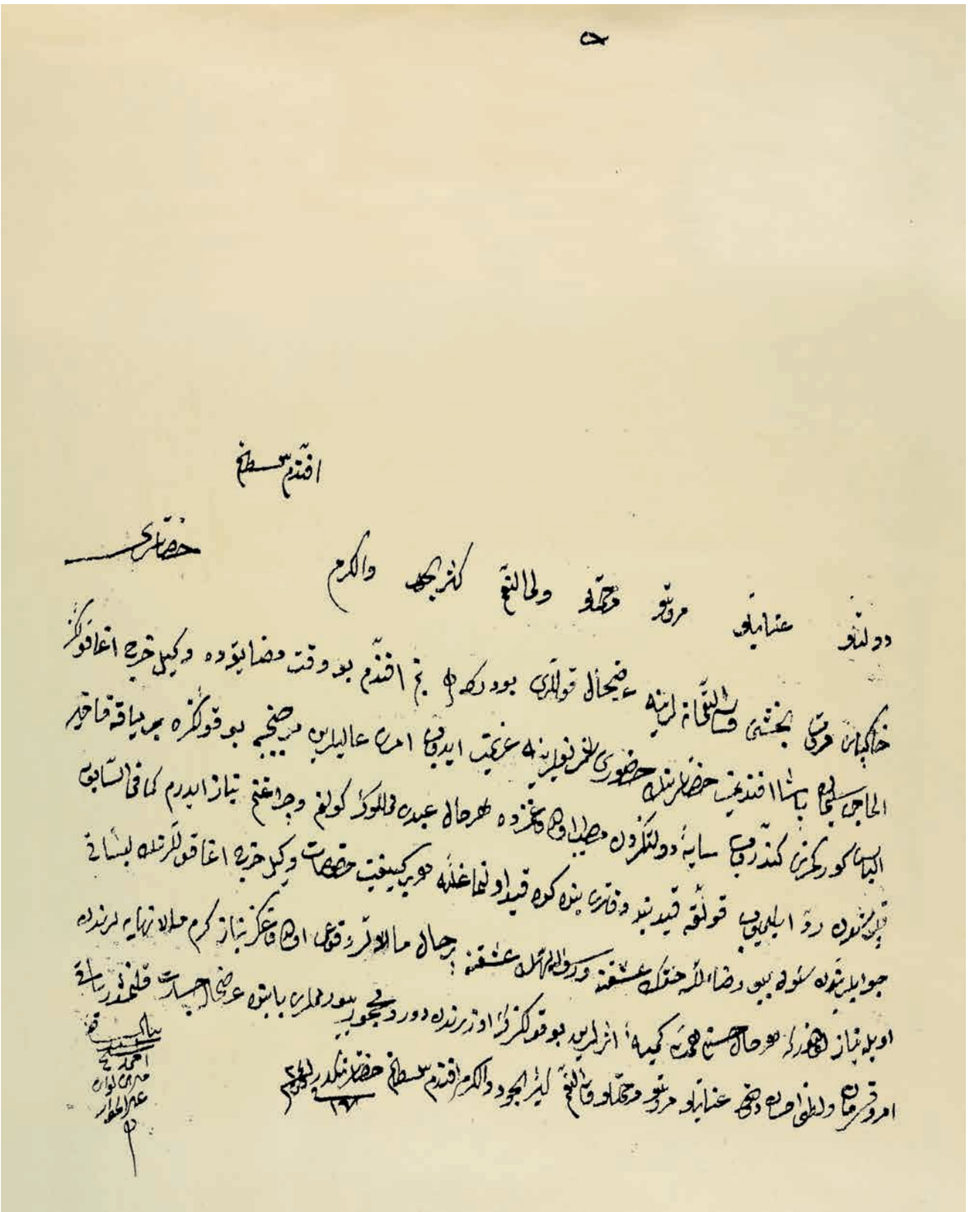

BOA, HAT, 812 / 37250.S

Kendisine bağlı olduğu ve bu bağlılığın devam edeceği hakkında, Adilcevaz Sancak Beyi Şeyh Ahmet'ten Van Muhafızı Süleyman Paşa'ya gönderilen yazı.
1 Eylül 1825

[Sadeleştirme]

[Şeyh Ahmet'ten, Van Muhafızı Süleyman Paşa'ya]
Benim efendim, bu sıkıntılı zamanda adamımızla değerli bir kat elbise gönderiyoruz. Her hal ve durumda biz size bağlıyız. Düşüncelerimizi adamımızdan öğrenebilirsiniz. Allah ve Resulullah aşkına niyaz olunur ki bu kulunuzun üzerinden himmetinizi esirgemeyin. Emirlerinizi bekliyoruz.
1 Eylül 1825
[imza] Adilcevaz Sancakbeyi Seyit Şeyh Ahmet

[Transkripsiyon]

[Şeyh Ahmed'den Van Muhafızı Süleyman Paşa'ya],
Devletlü, İnayetlü, Mürüvvetlü, Merhametlü, Veliyyü'n-niam, Kesirü'l-cud ve'l-kerem, Efendim, Sultanım hazretleri,
Hak-pa-yı merhamet-bahş-ı veliyyü'n-niamanelerine arzuhal-i kulları budur ki,
Benim efendim bu vakt-i muzayakada vekilharc ağa kullarınız El-Hac Süleyman Paşa efendimiz hazretlerinin huzur-ı ... azimet edüb emr-i alilerin mucebince bu kulunuza bir yaka fahir (?) ilbas kürkümüzü gönderüb saye-i devletinizden mutayyeb olduğumuzda her hal abd-i memluk kölenim ve çerağınım niyaz ederim kema fi's-sabık kapından red eylemeyüb kulluk kayd-bend ü vakarı benden de kayd bendende olunmağla her bir keyfiyet-i hususat vekilharc ağa kullarınla lisan-ı cevablarından sual buyursa Allah Hakk'ın aşkına ve Resulullah'ın aşkına pürhal-i melaller vukuu olduğunuz niyaz-ı kerem-i mala-nihayelerinden öyle niyaz olunur ki her hal hüsn-i himmet ... eserlerin bu kulunuzun üzerinden devr ü mecmur buyurmaları babında arzuhale cesaret kılınmışdır, baki emr ü ferman ve lutf [ü] ihsan dahi inayetlü mürüvvetlü merhametlü veliyyü'n-niam kesirü'l-cud ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.
Fi 17 S [Safer] sene [1]241 [1 Eylül 1825]
[imza] Bende Seyyid Şeyh Ahmed Mir-i Liva-yı Adilcevaz hala

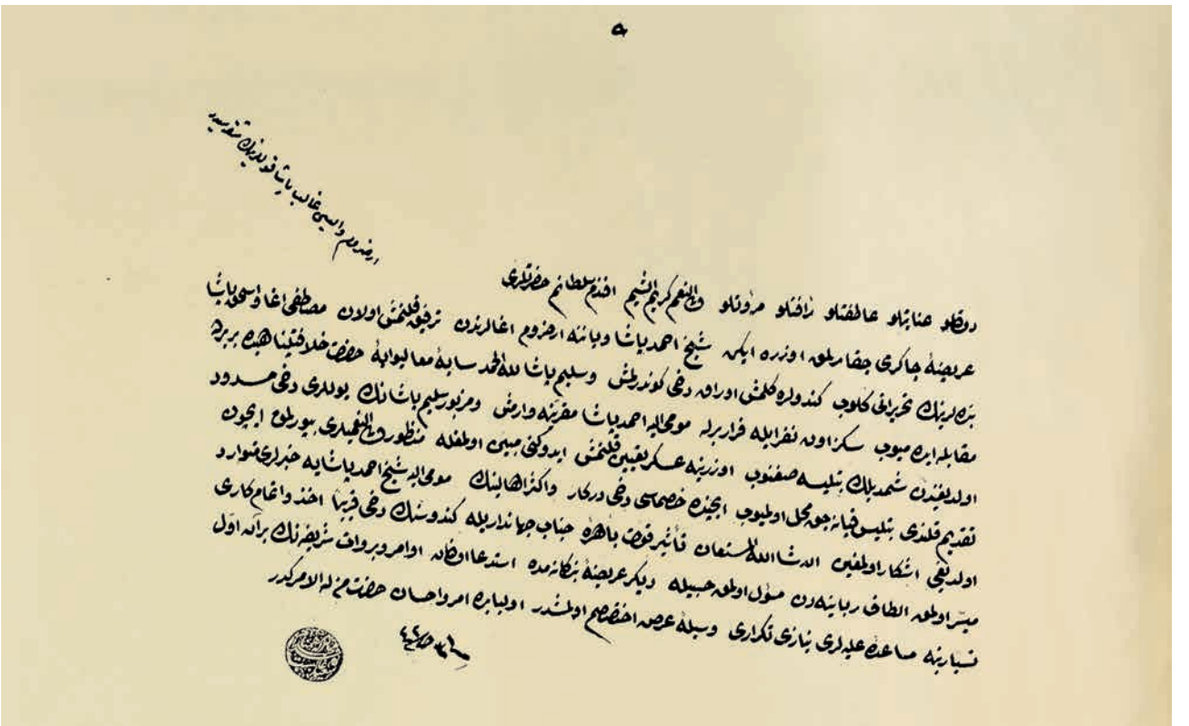

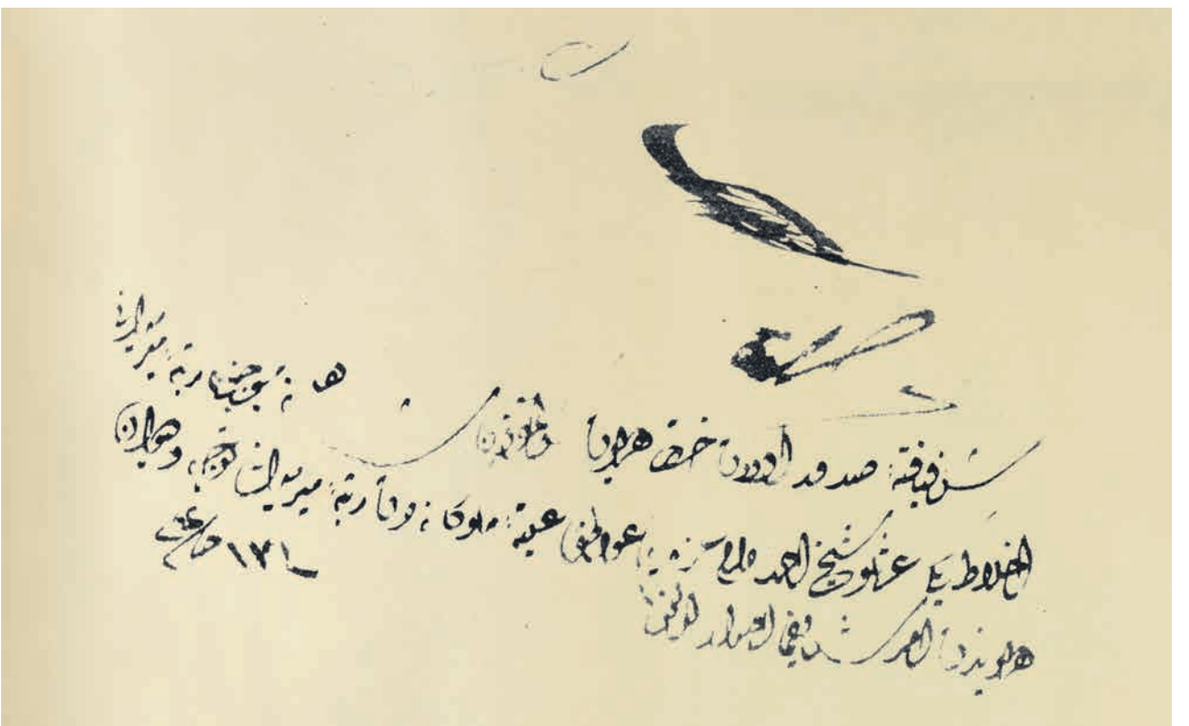

BOA, HAT, 1229 / 47949.B

Şeyh Ahmet Paşa'nın Muş'u ele geçirdiği ve Selim Paşa'nın ise Bitlis'e kaçtığı hakkında, Erzurum Valisi Galip Paşa tarafından Sadarete gönderilen yazı.
3 Aralık 1826

[Sadeleştirme]

Erzurum Valisi Galip Paşa'nın yazısıdır,

Yazımı göndermek üzereyken Şeyh Ahmet Paşa, Mustafa Ağa ve İshak Paşa'nın yazıları elime ulaştı. Selim Paşa hiçbir yerde mukabele edemeyerek 8-10 adamıyla firar etmiştir. Şeyh Ahmet Paşa Muş'a dönmüştür. Selim Paşa'nın yolları kesilmiş olduğundan, kendisi şimdilik Bitlis'e sığınmıştır. Üzerine asker gönderilmektedir. Bitlis sığınılacak bir yer değildir. Halkın çoğu Selim Paşa'ya düşmandır. Bitlis halkı Ahmet Paşa'ya haberler göndermektedir. İnşallah Selim Paşa kısa sürede ele geçirilecektir.
3 Aralık 1826
[mühür] [Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri] Mehmet Sait Galip Paşa

[Transkripsiyon]

Erzurum Valisi Galib Paşa kullarının şukkasıdır,

Devletlü, İnayetlü, Atufetlü, Refetlü, Mürüvvetlü, Veliyyü'n-niam, Kerimü'ş-şiyem, Efendim, Sultanım Hazretleri, Ariza-i çakeri çıkarılmak üzere iken Şeyh Ahmed Paşa ve yanına Erzurum ağalarından terfik kılınmış olan Mustafa Ağa ve İshak Paşa bendelerinin tahriratı gelüb kendilere gelmiş evrak dahi gönderilmiş ve Selim Paşa lillahi'l-hamd saye-i meali-vaye-i hazret-i hilafet-penahide bir yerde mukabele edemeyüb sekiz on nefer ile firar birle muma ileyh [Şeyh] Ahmed Paşa makarrına [Muş'a] varmış ve mezbur Selim Paşa'nın yolları dahi mesdud olduğundan şimdilik Bitlis'e sığınub üzerine asker tayin kılınmış idiğini mübeyyin olmağla manzur-ı veliyyü'n-niamileri buyurulmak için takdim kılındı, Bitlis kapanacak mahal olmayub içinde huseması dahi derkar ve ekser ahalisinin muma ileyh Şeyh Ahmed Paşa'ya haberleri mütevarid olduğu aşikar olmağın inşallahü'l-müstean tesir-i kuvvet-i bahire-i cenab-ı cihandari ile kendisinin dahi kariben ahz ü itmamkarı müyesser olmak eltaf-ı rabbaniyeden müsevvel olmak hasebiyle diğer ariza-i bendeganemde istida olunan evamir ve berevat-ı şerifenin tesyarına müsaade-i aliyyeleri niyazı tekrarı vesile-i arz-ı ihtisasım olmuşdur, ol babda emr ü ihsan hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 3 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]242 [3 Aralık 1826]
[mühür] [Erzurum Valisi ve Şark Seraskeri] Seyyid Mehmed Said Galib [Mehmed Said Galib Paşa (1763-1829)]

BOA, HAT, 1569 / 40

Ahlat Beyi Şeyh Ahmet'e "Mirmiranlık" [beylerbeyilik / paşalık] rütbesi verildiği hakkında emir yazısı.
17 Aralık 1826

[Sadeleştirme]

Padişah emri gereği mirmiranlık [beylerbeyilik / paşalık] rütbesi,

Ahlat Beyi Şeyh Ahmet'e mirmiranlık [beylerbeyilik / paşalık] rütbesi verilmiş ve yazısı yazılmıştır.
17 Aralık 1826

[Transkripsiyon]

Şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümayun-ı şevket-makrun-ı şahane mucebince rütbe-i mirmirani,

Ahlat Beyi İzzetlü Şeyh Ahmed -dame izzuhu-ya avatıf-ı aliyye-i mülukaneden rütbe-i mirmirani tevcih ve Divan-ı Hümayundan emr-i şerifi ısdar olundu.

Fi 17 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]242 [17 Aralık 1826]

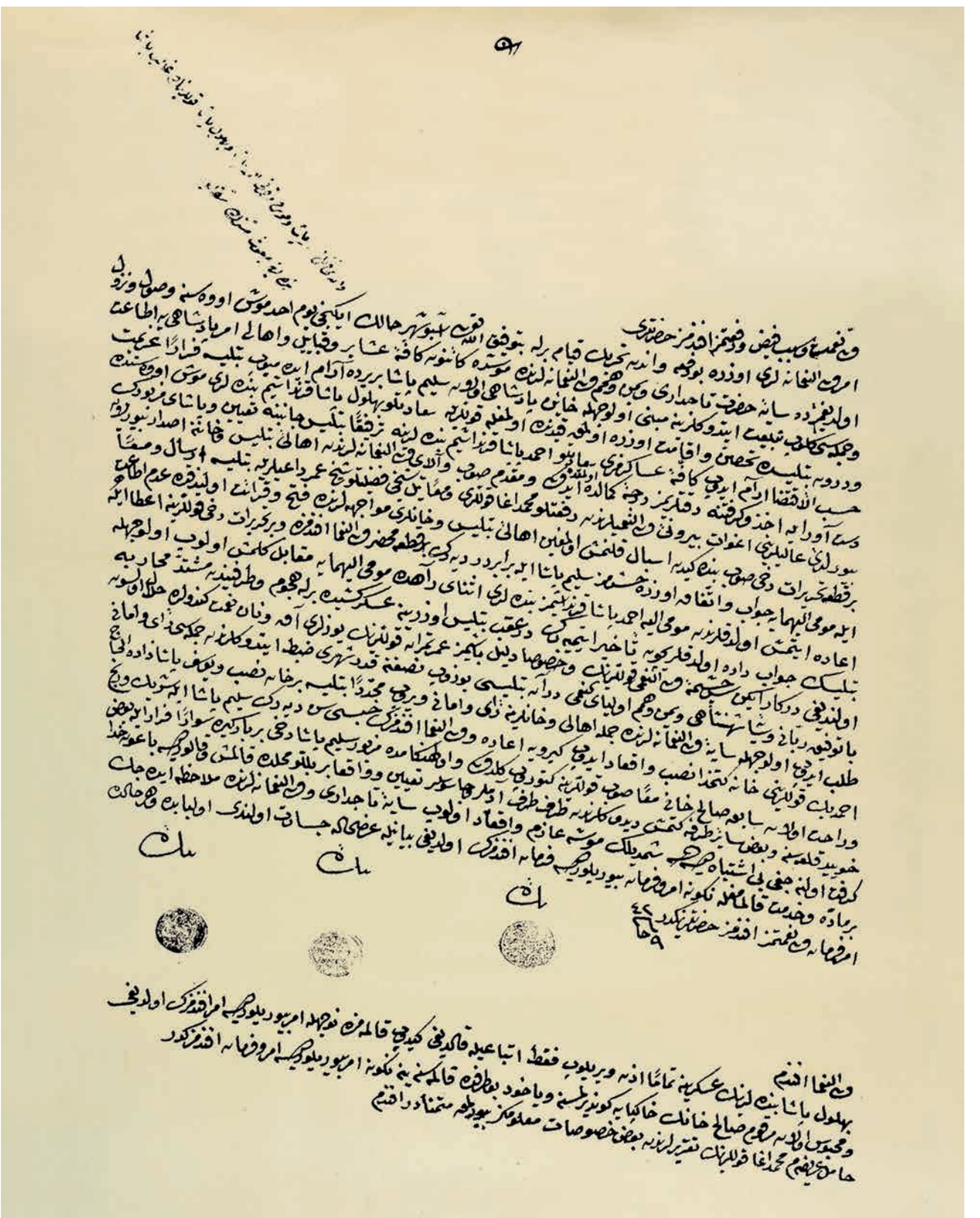

BOA, HAT, 736 / 34932.B

Selim Paşa'nın Muş'tan Bitlis'e kaçtığı ancak kendisini takip eden Ahmet Paşa ile Behlül Paşa'nın Bitlis'i ele geçirdiği ve Selim Paşa'nın kaçmaya muvaffak olduğu hakkında, İshak, Ahmet ve Behlül Paşalardan, Erzurum Valisi Galip Paşa'ya gönderilen yazı ile Galip Paşa'nın Sadarete arzı.
9 Aralık 1826

[Sadeleştirme]

Van Muhafızı İshak Paşa, Muş Mutasarrıfı Ahmet Paşa ve Bayezid Mutasarrıfı Behlül Paşa'nın, Erzurum Valisi Galip Paşa'ya gönderdikleri ortak yazı.

Van'dan hareketle 2 Aralık 1826'da Muş Ovası'na gelindi. Muş'ta bulunan bütün aşiretler padişah emrine itaat ederek bağlılıklarını sundular. Bunun üzerine Selim Paşa buralarda duramayıp Bitlis tarafına kaçtı. Bitlis'te direniş göstermeye niyetlendiyse de Behlül Paşa, Muş Ovası'nda bırakılarak; Ahmet Paşa Bitlis tarafına gönderildi. Asinin teslimi için gönderilen yazı Mehmet Ağa ve Til [Azakpur / Korkut (ilçe), Muş] Şeyhi Şeyh Ömer [Temran] ile Bitlis halkına ve Bitlis Hanı'na tebliğ edildi. Ancak Selim Paşa'yı destekledikleri anlaşıldı. Bunun üzerine Ahmet Paşa derhal Bitlis üzerine yürüdü ve hücum ile direnme gösteren Bitlis şehrinin yarısı ele geçirildi. Bunun üzerine şehir ve halk topluca teslim oldu. Bitlis'e yeni bir han atanarak bunun yanına Yusuf Paşazade Hacı Ahmet Bey yardımcı olarak tayin edildi. Önceki Han olan Salih Han tutuklandı ve buraya getirildi. Bu arada asi Selim Paşa da bir ata binerek kaçmayı başardı. Huyud [Kavakbaşı (köy), Mutki, Bitlis] Kalesi'ne veya başka bir tarafa gitmiş olduğuna dair değişik bilgiler alındığından, her tarafa adamlar gönderildi. Şimdilik Muş'a dönmesi mümkün görünmemektedir. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
9 Aralık 1826
[mühürler] İshak, Ahmet, Behlül

[Erzurum Valisi Galip Paşa'dan, Sadarete]
Behlül Paşa'nın askerlerine izin verilmiştir. Fakat başka bir emir verilirse hemen yerine getirilecektir. Tutuklu olan Salih Han için de verilecek emir beklenmektedir.

[Transkripsiyon]

Van muhafızı İshak Paşa ve Muş mutasarrıfı Ahmed Paşa ve [Bayezid mutasarrıfı] Behlül Paşa kullarının Galib Paşa bendelerine mebus müşterek şukkalarıdır

[Van Kalesi Muhafızı İshak, Muş Sancağı Mutasarrıfı Ahmed ve Bayezid Sancağı Mutasarrıfı Behlül paşalardan Erzurum Valisi Galib Paşa'ya],
Veli-i nimet ve sebeb-i feyz ü rıfatımız efendimiz hazretleri,
Emr-i veliyyü'n-niamaneleri üzere bu defa Van'dan tahrik-i kıyam birle bi-tevfikillahi teala işbu şehr-i halin ikinci yevm-i ahad [h. 2 Cemaziyelevvel 1242 / m. 2 Aralık 1826] Muş Ovası'na vusul ve nüzul olduğumuzda saye-i hazret-i tacidari yümn ü himem-i veliyyü'n-niamanelerinde Muş'da kainun kaffe-i aşayir ve kabayil ve ahali emr-i padişahiye itaat ve cümlesi gelüb tebaiyet etdiklerine mübeyyin ol vechile hain-i padişahi olan Selim Paşa bir yerde aram edemeyüb Bitlis'e firaren azimet ve derun-ı Bitlis'de tahassun ve ikamet üzere olmak kaydında olmağla kullarıyla saadetlü Behlül Paşa karındaşım bendeleri Muş Ovası'nda hasebü'l-iktiza aram edüb kaffe-i asakirimizi saadetlü Ahmed Paşa karındaşım bendelerine terfikan Bitlis canibine tayin ve paşa-yı mezburun [Selim Paşa'nın] dest-i aver ile ahz ü giriftine dikkatlerimiz derece-i kemalde olmakda idiği ve mukaddem savb-ı vala-yı veliyyü'n-niamanelerinden ahal-i Bitlis ve [Bitlis] Hanı'na [Salih Han'a] ısdar buyurulan buyuruldu-i alilerini ağavat-ı biruni-i veliyyü'n-niamanelerinden rıfatlu Mehmed Ağa kulları ve maan Til [Azakpur / Korkut (ilçe), Muş] Şeyhi faziletlü Şeyh Ömer [Temran] daileriyle Bitlis'e irsal ve maan bir kıta tahrirat dahi savb-ı bendegiden isbal kılınmış olmağın ahali-i Bitlis ve [Bitlis] hanları müvacehelerinde feth ü kıraat olundukda adem-i itaat ile muma ileyhimaya cevab ve ittifak üzere haşrımız Selim Paşa ile beraberdir diyerek bir kıta mahzar veliyyü'n-niama efendimize ve bir tahrirat dahi kullarına ita ile iade etmiş olduklarından muma ileyh Ahmed Paşa karındaşımız bendeleri esna-yı rahda muma ileyhimaya mukabil gelmiş olub ol vechile Bitlis'in cevab-dade oldukları içün tehir etmeyerek der-akab Bitlis üzerine asker keşide birle hücum ve tarafeynden müşettid muharebe olunduğu derkar iken serçeşme-i veliyyü'n-niami kullarının ve hususen delilbaşımız [Til Şeyhi] Ömer Temran kullarının yüzleri ak ve nan-ı nimet kendilere helal olsun ba-tevfik-i rabbani ve saye-i şehinşahi ve yümn ü himem-i evliyayü'n-niami derat-ı Bitlis'i bozub nısfına kadar şehri zabt etdiklerinden cümlesi rey ü amanı taleb edüb ol vechile saye-i veliyyü'n-niamanelerinde cümle ahali ve hanlarına rey ü amanı verüb müceddeden Bitlis'e bir han nasb ve Yusuf Paşa zade El-Hac Ahmed Bey kullarını [Bitlis] han[nın]a kethüda nasb ü ikad edüb geriye iade ve ve veliyyü'n-niama efendimizin habsisin diyerek Selim paşa ile şerik ü rıbh ü rahat olan sabık Salih Han'ı maan savb-ı kullarına getirüb geldiği ve ol hemgamde mezbur Selim Paşa dahi bir bargire süvaren firar ile bazı Huyud [Kavakbaşı (köy), Mutki, Bitlis] Kalesi'ne ve bazı sair tarafa gitmiş dediklerinden taraf taraf adamlar ve casuslar tayin ve vakıa bir belli mahalde kalmış ve kalır ise ba-avn-i Hüda girift olunacağı bi-iştibah ise de şimdilik Muş'a azim ve ikad olub saye-i tacidari ve veliyyü'n-niamanelerinde mülahaza edecek bir madde ve hizmet kalmamağla ne gune emr ü ferman buyurulusa ferman efendimizin olduğu beyanıyla arzuhale cesaret olundu, ol babda ve her halde emr ü ferman veliyyü'n-nimetimiz efendimiz hazretlerinindir.
Fi 9 Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]42 [9 Aralık 1826]

[mühürler] Bende İshak, Bende Ahmed, Bende Behlül

[Erzurum Valisi Galib Paşa'dan Sadaret'e]
Veliyyü'n-niama efendim,
Behlü Paşa bendelerinin askerine tamamen izin verilüb fakat ittibaıyla kaldığı gidüb kalmamıza ne vechile emir buyurulur ise emir efendimizin olduğu ve mahbus olan merkum Salih Han'ın hak-paya gönderilmesine ve yahud bu tarafda kalmasına yine ne gune emir buyurulur ise emrü ferman efendimizindir, hamil-i arizam Mehmed Ağa kullarının takrirlerinden bazı hususat malumunuz buyurulmak mütemannadır, efendim.

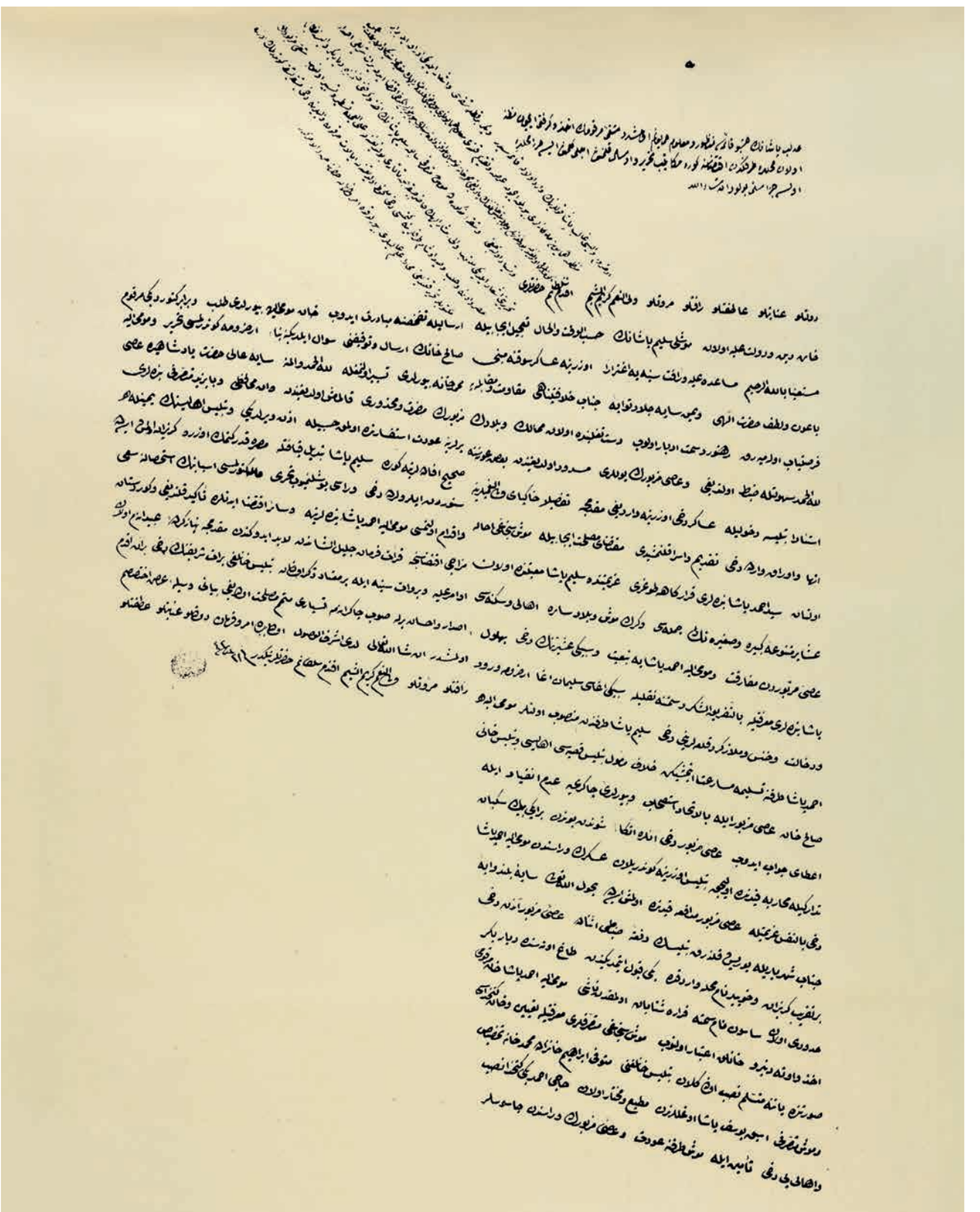

BOA, HAT, 736 / 34906

Bitlis'e sığınan Selim Paşa'nın, yeni Muş Mutasarrıfı Ahmet Paşa tarafından sıkıştırılması üzerine Mısır tarafına kaçtığı ve Bitlis'e de yeni bir han tayin edildiği hakkında, Erzurum Valisi Galip Paşa'dan Sadarete gönderilen yazı ile bu konularda Sadrazam Mehmet Selim Sırrı Paşa'nın arzı ve Padişah II. Mahmut'un emri.
21 Aralık 1826

[Sadeleştirme]

[Erzurum Valisi Galip Paşa'dan, Saderete]
Muşlu Selim üzerine asker gönderilmesi ile kendisi karşı duramamış ve bölge kontrol altına alınmıştır. Kendisi ise Bitlis tarafına kaçmıştır. Muş Sancağı Beyliği de Seyit Ahmet Paşa'ya verilmiştir. Ahmet Paşa karargâhına geldiğinde bölgedeki aşiretlerin tamamı bağlılıklarını sunmuşlardır. Sebiki (?) Aşireti de Beyazıt Sancağı Mutasarrıfı Behlül Paşa marifetiyle Eleşkirt'e nakledilmiş ve Sebiki Ağası Süleyman Ağa Erzurum'a getirilmiştir. Hınıs ve Malazgirt Kaleleri de Ahmet Paşa tarafından teslim alınmıştır. Ancak Bitlis kasabası ahalisi ve Bitlis Hanı Salih Han asi Selim Paşa'ya destek vermişlerdir. Topladıkları 1000-2000 askerle üzerlerine gönderilen Ahmet Paşa'ya karşı koymaya çalışmışlarsa da Bitlis kolayca ele geçirilmiştir. Asi Selim Paşa buradan da kaçarak Huyıd [Huyut / Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] adlı yere varmışsa da [Huyut] beyi kendisini kabul etmediğinden dağ ötesinde Diyarbakır hududu olan Sason'a firar etmiştir. Ahmet Paşa Bitlis Hanı olan Salih Han'ı da yakalamıştır. Bitlis'te öteden beri hanlıklarla idare olunup, hanlar Muş sancağı mutasarrıfları marifetiyle tayin edile gelmiştir. Ahmet Paşa da Bitlis hanlığına Mehmet Han'ı atamıştır. Eski Muş Mutasarrıfı Yusuf Paşa'nın oğullarından Hacı Ahmet Bey'i de bu yeni hanın yanına yardımcı olarak bırakmıştır. Bitlis halkına da güvence verilmiş ve Muş'a dönmüştür. Asi Selim Paşa'nın peşine adamlar ve casuslar gönderilmiştir. Bu asinin zarar vermesi artık mümkün değildir. Van Muhafızı ile Bayezid mutasarrıfının yerlerine dönmelerine izin verilmiştir. Bitlis ahalisinin yeminli ifadelerine göre Selim Paşa kılık değiştirerek Mısır'a kadar gitmiştir. Ancak takibine devam edilecektir. Bu konuda Ahmet Paşa'ya kesin emirler verilmiştir. Kürdistan'ın geleneği padişah fermanına bağlılık üzerine olduğundan, Bitlis hanlığı için yeni beratların bir an önce gönderilmesi gerekmektedir.
21 Aralık 1826
[mühür] Erzurum Valisi Mehmet Sait Galip Paşa

[Sadrazamdan, Padişah katına]
Erzurum Valisi Galip Paşa'nın gönderdiği yazıdır. Diğer gönderdikleri de takdim olunmuştur. Bitlis hanlığının Mehmed Han'a tevcihi uygun görülür ise; gereken beratı gönderilecektir. Asi Selim Paşa'nın yakalanması için Diyarbakır Valisi Mehmet Emin Paşa'ya hitaben de bir emir gönderilmelidir. Selim Paşa'nın Mısır, Adana, Halep, Sayda veya Şam taraflarına gitmesi mümkündür. Bu eyaletlerin valilerine de başka emirler gönderilmelidir. Emir ve ferman efendimizindir.

[Padişah II. Mahmut'tan, Sadrazam Mehmet Selim Sırrı Paşa'ya]
Galip Paşa'nın yazısını okudum. Asinin yakalanması için gereken yerlere yazılar gönderilsin. Eceli geldiyse her ne mahalde olursa olsun cezasını bulur inşallah.

[Transkripsiyon]

[Erzurum Valisi Galib Paşa'dan, Saderet'e]
Devletlü, İnayetlü, Atıfetlü, Refetlü, Mürüvvetlü, Veliyyü'n-niam, Kerimü'ş-şiyem, Efendim Sultanım Hazretleri,
Hain-i din ü devlet-i aliyyeden olan Muşlu Selim Paşa'nın hasebü'l-vakt ve'l-hal tacil-i icabıyla müstaniyen billahi'r-rahim müsaade-i aliyye ve refet-i seniyyeye itirazen üzerine asakir sevkine mebni bi-avn ve lutf-i ilahi ve yümn-i saye-i celadet-vaye-i ceanb-ı hilafet-penahi mukavemet ve mukabeleye fırsat-yab olamayarak rehn-verd-i semt-i idbar olub dest-i tegallübünde olan memalik ve biladın lillahi'l-hamd suhuletle zabt olunduğu ve asi-i mezburun yolları mesdur olduğundan bazı avenesine istinaden Bitlis'e duhulüyle asakir dahi üzerine vardığı mukaddemce tafsilen hak-pa-yı veliyyü'n-niamilerine inha ve evrak-ı varide dahi takdi ü isra kılınmış idi, mukteza-yı maslahat icabıyla Muş Sancağı ihale olunan Seyyid Ahmed Paşa bendeleri karargaha doğru azimetinde Selim Paşa maiyetinde olan aşayir-i mütenevvia-i kebire ve sagirenin cümlesi ve gerek Muş ve bilad-ı saire ahali ve sekenesi asi-i mezburdan müfarekat ve muma ileyh Ahmed Paşa'ya tebaiyet ve Sebiki (?) Aşireti'nin dahi Behlül Paşa [Beyazıd Sancağı Mutasarrıfı] bendeleri marifetiyle bi't-tefrik Eleşkird [Eleşkirt (ilçe), Ağrı] semtine nakliyle Sebiki Ağası Süleyman Ağa Erzurum'a vürud ü dehalet ve Hınıs [Hınıs (ilçe), Erzurum] ve Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] kalelerini dahi Selim Paşa tarafından mansub olanlar muma ileyh Ahmed Paşa tarafında teslime müsaraat etmişken hilaf-ı memul Bitlis kasabası ahalisi ve Bitlis Hanı Salih Han asi-i mezbur ile bi'l-ittihad istishab ve buyuruldu-i çakeriye adem-i imkıyad ile ita-yı cevab edüb asi-i mezbur dahi onlara ittikaen şundan bundan bir iki bin sekban tedarikiyle muharebe kaydında olıcak Bitlis üzerine gönderilen askerin verasından muma ileyh Ahmed Paşa dahi bi'n-nefs azimetle asi-i mezbur müdafaa kaydında olmuş ise de bi-havli'llahi teala saye-i bülend-vaye-i cenab-ı şehriyariyle yürüyüş kılınarak Bitlis'in defaten zabtı esnada asi-i mezbur ondan dahi bir takrib gürizan ve Huyıd [Huyut / Kavakbası (belde), Mutki, Bitlis] nam mahalle vardıkda [Huyut] beyi kabul etmediğinden dağ ötesinde Diyarbekir hududu olan Sason [Sason (ilçe), Batman] nam semte firara şitaban olmakdan naşi muma ileyh Ahmed Paşa han-ı merkumu [Salih Han'ı] ahz ve öteden berü hanlık itibar olunub Muş Sancağı mutasarrıfları marifetiyle tayin ve han kethüdası suretinde yanına mütesellim nasb olunagelen Bitlis hanlığını müteveffa İbrahim Han zade Mehmed Han'a tahsis ve Muş Mutasarrıfı esbak Yusuf Paşa oğullarından muti ve muhtar olan Hacı Ahmed Bey'i kethüda nasb ve ahaliyi dahi temin ile Muş tarafında avdet ve asi-i mezburun verasından casuslar irsaliyle ... mübaderet edüb han-ı muma ileyhe [Mehmed Han'a] buyuruldu taleb ve beraber götürdüğü merkum Salih Han'ın irsal ve tevkifini sual eylediğine binaen Erzurum'a gönderilmesi tahrir ve muma ileyh Mehmed Han'a buyuruldu tesyir olunmağla lillahi'l-hamd ve'l-minne saye-i ali-i hazret-i padişahide asi-i mezburun mazarrat ve mahzuru kalmamış olduğundan Van Muhafızı ve Bayezid [Doğubayazıt (ilçe), Ağrı] mutasarrıfı bendeleri yerlerine avdet istifsarında olmak hasebiyle izin verildiği ve Bitlis ahalisinin yeminle sahih ifadelerine göre Selim Paşa tebdil-i kıyafetle Mısır'a kadar gitmek üzere güziran olmuş ise de sınırdan ileride dahi verası boşlanmayub taharri ... getirilmesi esbabının istihsaline say ü ikdam olunması muma-ileyh Ahmed Paşa bendelerine ve sair ikdiza edenlere tekid kılındığı ve Kürdistan mizacı iktizasınca kıraat-ı ferman-ı celilü'ş-şandan labüd idiğinden mukaddemce niyaz-kerde-i abidanem olan evamir-i aliyye ve berevat-ı seniyye ile ber-mutad zikr olunan Bitlis hanlığı berat-ı şerifinin dahi bir an akdem ısdar ve ihsan birle savb-ı çakeraneme tesyarı mütemmim-i maslahat olduğu beyanı vesile-i arz-ı ihtisasım olmuşdur, inşallahu teala leda-eşrefi'l-vusul ol babda emr ü ferman devletlü inayetlü atıfetlü refetlü mürüvvetlü veliyyü'n-niam kerimü'ş-şiyem efendim sultanım hazretlerinindir.
Fi 21 Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]42 [21 Aralık 1826]
[mühür] [Erzurum Valisi] Galib [Mehmed Said Galib Paşa (1763-1829)]

[Sadrazam'dan, Padişah katına]
Erzurum Valisi Galib Paşa kullarının varid olan kaimesidir, diğer bir kıta şukkası ve işar eylediği evrak ile beraber manzur-ı hümayun-ı mülukaneleri buyurulmak için arz ü takdim kılındı, malum-ı hümayunları buyurulduğu üzere müşarün ileyhin mukaddemce ... ... gönderilmiş olduğundan bu defa inhası vechile Bitlis hanlığının yazdığı Mehmed Han'a tevcihi avakıf-ı irade-i seniyyeleri buyurulur ise onun dahi iktiza eden berat-ı şerifi ısdar ve tesyar olunacağı ve şukka-i mezkurda Muş Mutasarrıfı sabık Selim Paşa'nın ahz ü girifti zımnında Diyarbekir Valisi'ne [Mehmed Emin Paşa] hitaben tahririni işar eylediği mektub vali-i müşarün ileyhin [Galib Paşa'nın] hazır çıkacak tatarı bulunduğundan ale'l-acele tastir ve tesyir olunub şaki-i mezburun Mısır ve Adana ve Haleb ve Sayda ve Şam taraflarına gitmesi dahi melhuz olduğundan eyalat-ı merkume valilerine dahi başka başka gönderilmek üzere mektublar tahrir kılındığı muhat-ı ilm-i alileri buyuruldukda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

[Padişah II. Mahmut'tan, Sadrazam Mehmet Selim Sırrı Paşa'ya],
Galib Paşa'nın işbu kaimesi manzur ve malum-ı hümayunum olmuşdur, şaki-i merkumun ahz ü girifti için mazınna olan mahallere tarafından iktizasına göre mekatib tahrir ve irsal kılınmış, eceli gelmiş ise her ne mahalde olsa cezasını bulur inşallah.

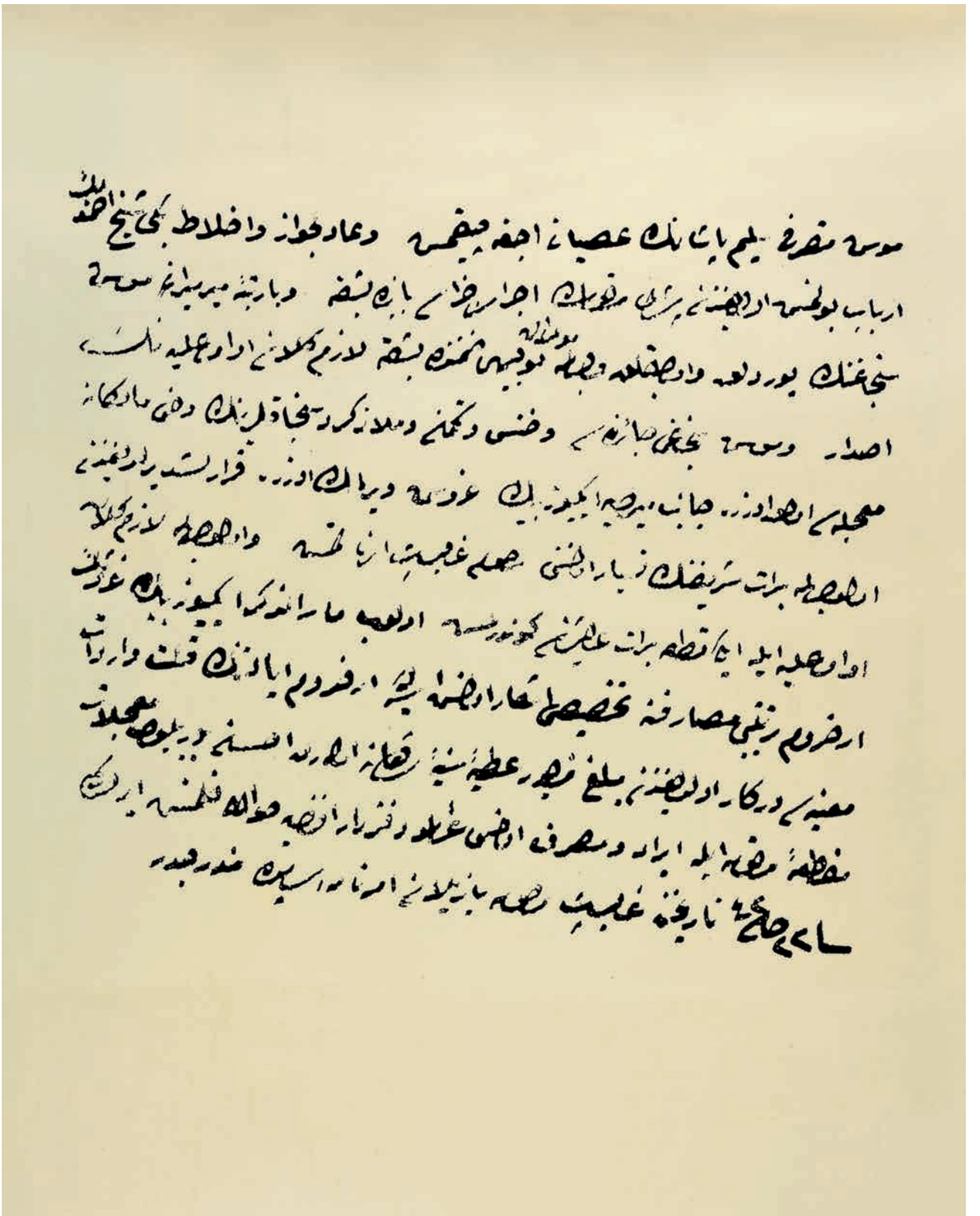

BOA, HAT, 770 / 36176.E

Selim Paşa'nın isyanı üzerine Muş Sancağı Mutasarrıflığının mirmiranlık [beylerbeyilik / paşalık] rütbesi ile Adilcevaz ve Ahlat beyi olan Şeyh Ahmet Bey'e bırakıldığı ve kendisine Hınıs, Tekman ve Malazgirt sancakları gelirlerinin tahsis edildiği.
22 Aralık 1826

[Sadeleştirme]

Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın isyanı açığa çıkmıştır. Adilcevaz ve Ahlat Beyi Şeyh Ahmet Bey uygun bir kişi olduğundan kendisi, mirmiranlık [beylerbeyilik / paşalık] rütbesi ile Muş sancağı beyliğine atanmıştır. Muş sancağı gelirleri ile Hınıs, Tekman ve Malazgirt sancaklarının malikane gelirleri olarak toplam 200 bin kuruş kendisine tahsis edilmiştir. Bu atama için gereken yazının çıkarılması Erzurum Valisi Mehmet Said Galip Paşa tarafından talep edilmiştir. Bu talep üzerine kendisine iki ayrı emir gönderilmiştir. Erzurum eyaletinin gelirleri şu sıralar düşük olduğundan, ilk tahsisatın hazineden ödenmesi için defterdara emir verilmiştir. Ayrıca bu konuyla ilgili 22 Aralık 1826 tarihli yazıyla, Galip Paşa'ya emirname gönderilmiştir.

[Transkripsiyon]

Muş Mutasarrıfı Selim Paşa'nın isyanı açığa çıkmış ve Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] ve Ahlat [Ahlat (ilçe), Bitlis] Beyi Şeyh Ahmed Bey erbab bulunmuş olduğundan paşa-yı merkumun [Selim Paşa'nın] icra-yı cezası babında başka veya rütbe-i mirmirani Muş Sancağı'nın yurtluk ve ocaklık vechile muma-ileyhe tevcihi zımnında başka lazım gelen evamir-i aliyyenin ısdar ve Muş Sancağı caizesi ve Hınıs [Hınıs (ilçe), Erzurum] ve Tekman [Tekman (ilçe), Erzurum] ve Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] sancaklarının dahi malikane muaccelesi olmak üzere canib-i miriye iki yüz bin kuruş verilmek üzere kararlaşdırıldığından ol vechile berat-ı şerifin tesyar olunmasını merkum [Seyyid Mehmed Said] Galib Paşa inha etmiş ve ol vechile lazım gelen evamir-i aliyye ile iki kıta berat-ı alişan gönderilmiş olub marrü'z-zikr iki yüz bin kuruşun Erzurum tertibi masarıfına tahsisi işar olunmuş ise de Erzurum Eyaleti'nin kıllet-i varidat-ı muayyenesi derkar olduğundan meblağ-ı mezbur atiyye-i seniyye-i şahane olarak ihsan buyurulub muaccelat mukataa-i merkume ile irad ve masraf olunması izzetlü defterdar efendiye havale kılınmış idiği fi 22 Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]42 [22 Aralık 1826] tarihinde Galib Paşa merkuma yazılan emirname-i samide mündericdir.

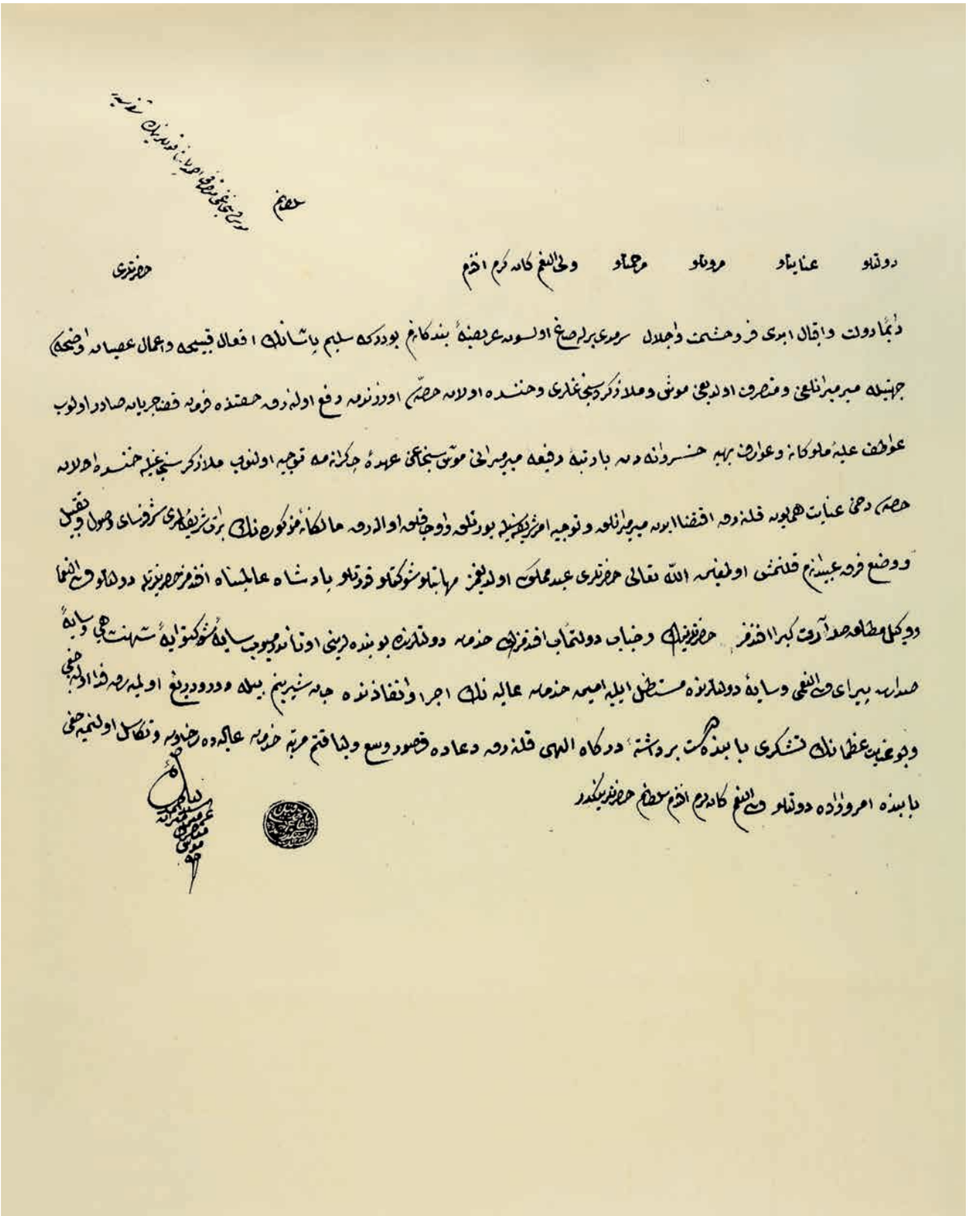

BOA, HAT, 770 / 36176.P – aveb

Görevinden azledilen Selim Paşa'nın yerine, Muş Mutasarrıfı olarak atanan Seyit Ahmet Paşa'nın, Erzurum Valisi'ne gönderdiği teşekkür mektubu.
1827 [tahminen Ocak ayı]

[Sadeleştirme]

Muş Sancağı Mutasarrıfı Ahmet Paşa'nın yazısıdır,
Selim Paşa'nın isyanı üzerine kendisinin rütbesi ve yetkileri elinden alınmış ve kendisi hakkında idam kararı verilmiştir. Bunun üzerine Muş sancağı da mirmiranlık [beylerbeyilik / paşalık] rütbesiyle uhdeme tevcih buyurulmuştur. Ayrıca Selim Paşa'nın, Malazgirt sancağıyla Hınıs'ta olan hissesi de şahsıma verilmiştir. Bu konulardaki atama emirleri elimize ulaşmış bulunmaktadır. Allah teala hazretleri, padişah efendimiz hazretleriyle sadrazam hazretlerinin ve sizin [Erzurum Valisi] hizmetlerinizde bu kulunuzu utandırmasın. Hizmetlerim sırasında canımı bile esirgemeyeceğimi belirtmek isterim. Bu inayete teşekkürlerimi sunarım. Hizmet ederken rehavet ve eksiklik göstermeyeceğim.
[imza] Muş Mutasarrıfı Ahmet Paşa
[mühür] Ya Muhammed kıl şefaat ümmetindir Seyyid Ahmed 1231 [1816]

[Transkripsiyon]

Muş Sancağı Mutasarrıfı Ahmed Paşa kullarının şukkasıdır,

Devletlü, İnayetlü, Mürüvvetlü, Merhametlü, Veliyyü'n-niam, Kan-ı kerem, Efendim, Sultanım Hazretleri,
Daima devlet ü ikbal-ı ebedifer ü haşmetü iclal-i sermedi birle sağ olsun, ariza-i bendeganem budur ki,
Selim Paşa'nın efal-i kabiha ve amal-i isyan ü ezhası cihetiyle mirmiranlığı ve mutasarrıf olduğu Muş ve Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] sancağları ve Hınıs'da [Hınıs (ilçe), Erzurum] olan hissesi üzerinden ref olunarak hakkında ferman-ı kaza-cereyan sadır olub avatıf-ı aliyye-i mülukane ve avarıf-ı behiyye-i hüsrevaneden ba-rütbe-i refia-i mirmirani Muş sancağı uhde-i çakeraneme tecvih olunub Malazgird sancağıyla Hınıs'da olan hissesi dahi inayet-i hümayun kılınarak iktiza eden mirmiranlık ve tevcih emr-i şerifiyle yurtluk ve ocaklık olarak malikane-i mezkurenin berat-ı şerifeleri şeref-resa-yı vusul ü takbil ve vaz-ı furuk-ı abidanem kılınmış olmağın Allahu Teala hazretleri abd-i memluku olduğumuz mehabetlü şevketlü kudretlü padişah-ı alempenah efendimiz hazretleriyle devletlü veliyyü'n-niama ve vekil-i mutlak sadaret-i kübra efendimiz hazretlerinin ve cenab-ı devlet-meab efendimizin hidemat-ı devletlerinde bu bendelerini utandırmayub saye-i şevket-vaye-i şehinşahi ve saye-i sadaret-pira-yı veliyyü'n-niami ve saye-i devletlerinde mustazıl eyleye amin, hidemat-ı aliyenin icra ve infazında can-ı şirinim bile dur ü diriğ olmayarak feda olunacağı ve bu inayet-i uzmanın teşekkürü babında dest-i berdaşte-i dergah-ı ilahi kılınarak duada kusur-ı vus ü liyakatim mertebe-i hidemat-ı aliyede rehavet ve tekasül olunmayacağı babında emr ü irade devletlü veliyyü'n-niam kan-ı kerem efendim sultanım hazretlerinindir.
[imza] Bende Seyyid Ahmed an-Mirmiran Mutasarrıf-ı Muş hala
[mühür] Ya Muhammed kıl şefaat ümmetindir Seyyid Ahmed 1231 [1816]

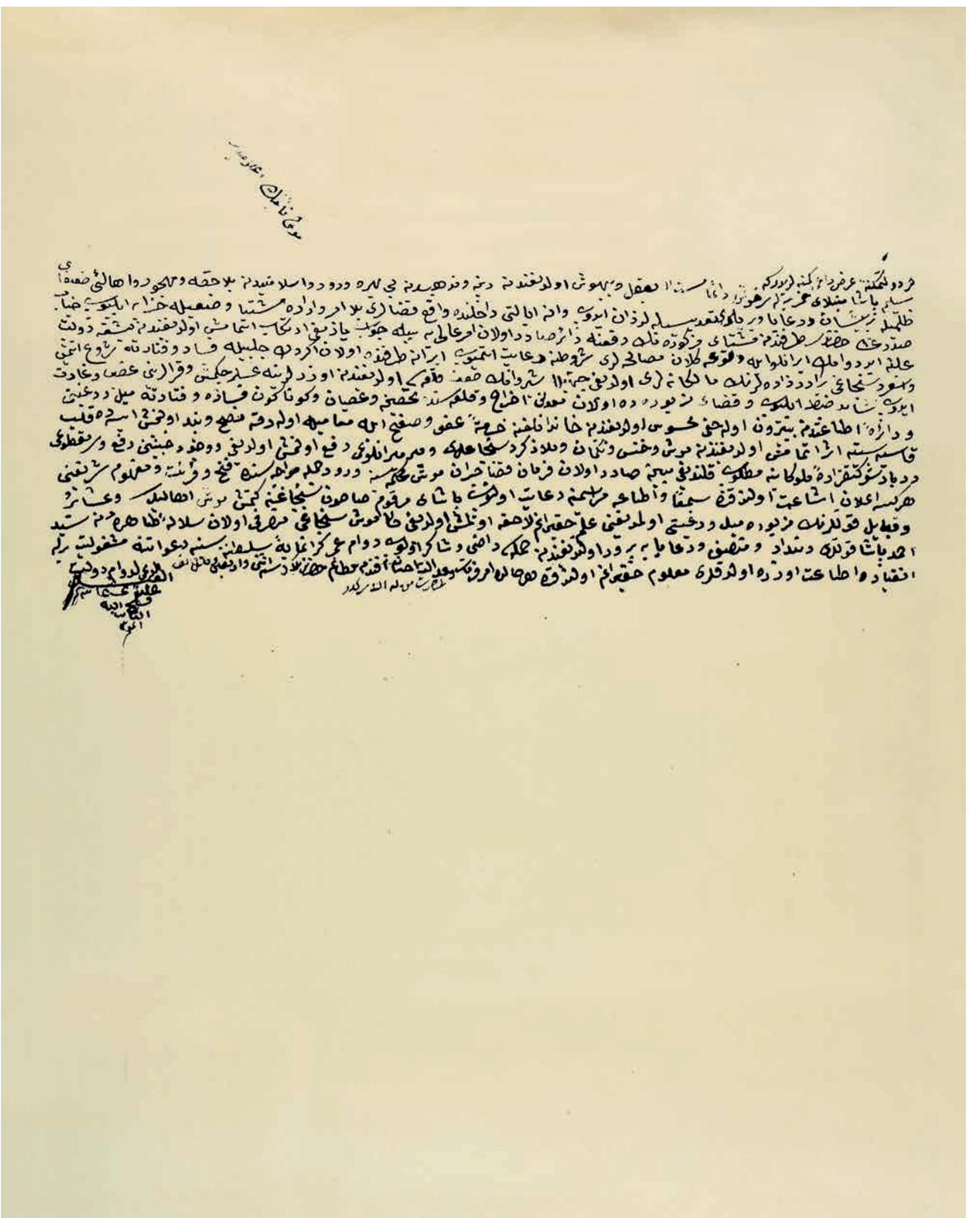

BOA, HAT, 770 / 36176.F

Zulüm ve haksızlıkları çoğalan ve bu nedenle görevinden azledilen Selim Paşa'nın Sason taraflarına firar ettiği ve yerine Muş Mutasarrıfı olarak atanan Seyit Ahmed Paşa'dan halkın memnun olduğu hakkında, Muş Kadısı Fethullah tarafından gönderilen yazı.
1827 [tahminen Ocak ayından sonra]

[Sadeleştirme]

[Muş Kadısı'ndan Sadarete],
Selim Paşa şaraba müptela olarak daima sarhoş gezer ve dinden uzak bir hayat yaşardı. Hakka riayet etmez ve halka zulüm ederdi. Van Eyaleti dâhilindeki kazalardan yetkisiz bir şekilde vergi toplardı. Hatta bu konuda Sadaretten gelen emirlere bile uymazdı. Bundan başka Osmanlı Devleti'nin İranlı ile yaptığı antlaşmalara aykırı davranışlarda bulunarak İran tarafındaki Kürt aşiretlerini yanına çekerek fesat işlere bulaşmış ve Siirt sancağına bağlı Şirvan Kalesi'ni kuşatarak köyleri yağmalamıştı. Bunun üzerine kontrolündeki Muş, Hınıs, Tekman ve Malazgirt sancakları ile üzerindeki paşalık rütbesi elinden alınmış ve hakkında idam emri çıkarılmıştır. Bu emir Muş mahkemesine ulaşmış ve halkın huzurunda ilan edilmiştir. Bunun üzerine Selim Paşa, Sason sancağına kaçmıştır. Muş halkının ve aşiretlerinin kendisine meyli yoktur. Şu an Muş Sancağı Mutasarrıfı olan Seyit Ahmet Paşa dindar ve halkı sever biridir. Herkes kendisinden razı ve hoşnuttur. Halkımız, devletimize duacıdır.
1827 [tahminen Ocak ayından sonra]
[imza] Muş Kadısı Fethullah

[Transkripsiyon]

Muş Naibi'nin [Fethullah'ın] ilamıdır,

Der-i devlet-mekine arz-ı dai-i kemineleridir ki,
Selim Paşa mübtela-yı hamr birle sarhoş daima mest-i la-yakul ve bihoş olduğundan din ü mezhebden bi-behre dur ve İslamiyet'den bila-hakka ve mechur ve ahali-i zuafayı zulmetle perişan ve reaya ve barayaları teaddisiyle lerzan edüb Van Eyaleti dahilinde vaki kazaları bila-emr ü irade meşta vazıyla hizane eyleyüb cenab-ı sadr-ı ali hazretleri tarafından meşta-yı mezkurenin refine dair sadır olan emr-i aliye bile cevab yazmağı irtikab etmemiş olduğundan başka devlet-i aliyye-i ebed-devamın İranlu ile vukua gelen müsalehaları şurutuna riayet etmeyüb İran tarafında olan Ekrad'ın celbiyle fesad ü fetarete şüru etmiş ve İsiird [Siirt] Sancağı biraderzadelerinin malikaneleri olduğu cihetiyle Şirvan'ın [Şirvan (ilçe), Siirt] sa'b kalesi olduğundan üzerlerine asker çekmiş ve kuralarını gasb ü garet edüb şayed zabt eyleyüb ve kaza-i mezburede [Şirvan'da] olan madeni ihrac ve [Şirvan] kalesinde tahsin ve isyan ve guna-gun fesada ve fetarete meyl ü rağbeti ve daire-i itaatden birun olacağı mehsus olduğundan hanedanlığına hürmeten afv ü safh ile mukabele olarak nush ü bend olunmuş ise de kalb-i kasiyesine eser etmemiş olduğundan Muş ve Hınıs [Hınıs (ilçe), Erzurum] ve Tekman [Tekman (ilçe), Erzurum] ve Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] sancakları ve mirmiranlığı ref olunmuş olduğu ve yahud habsini ref ve ser-i maktuu derbar-ı şevket-karare-i mülukaneye matlub kılındığı mübeyyin sadır olan ferman kaza-cereyan Muş mahkemesine vürud [ve] cümle müvacehesinde feth ü kıraat ve mefhum-ı şerifini herkese ilan-ı işaat olundukda seman ve itaaten merasimine riayet olunub paşa-yı merkum [Selim Paşa] Sason [Sason (ilçe), Batman] Sancağı'na gitmiş Muş ahalileri ve aşayiri ve kabayil kullarının mezbura meyl ü rağbeti olmadığını ilm-i hakiranem lahık olmuş olduğu hala Muş Sancağı Mutasarrıfı olan sülale-i tahireden Seyyid Ahmed Paşa kulları dindar ve muttasıf ve reayaya perver olduğundan cümlesi razı ve şakir olub devam-ı ömr-i kerimane-i saltanat-ı seniyye daavatına meşguliyet birle üftade-i itaat üzere oldukları malum-ı hakiranem olundukda her halde emr ü ferman ve adalt [ü] ihsan efendim sultanım hazretlerinindir.
Fi sene isna ve erbain ve mieteyn ve elf [h. 1242 / m. 1827] [tahminen Ocak ayından sonra]
[imza] El-abdü'd-dai li-devam-ı Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Fethullah en-Naibi'l-Muş

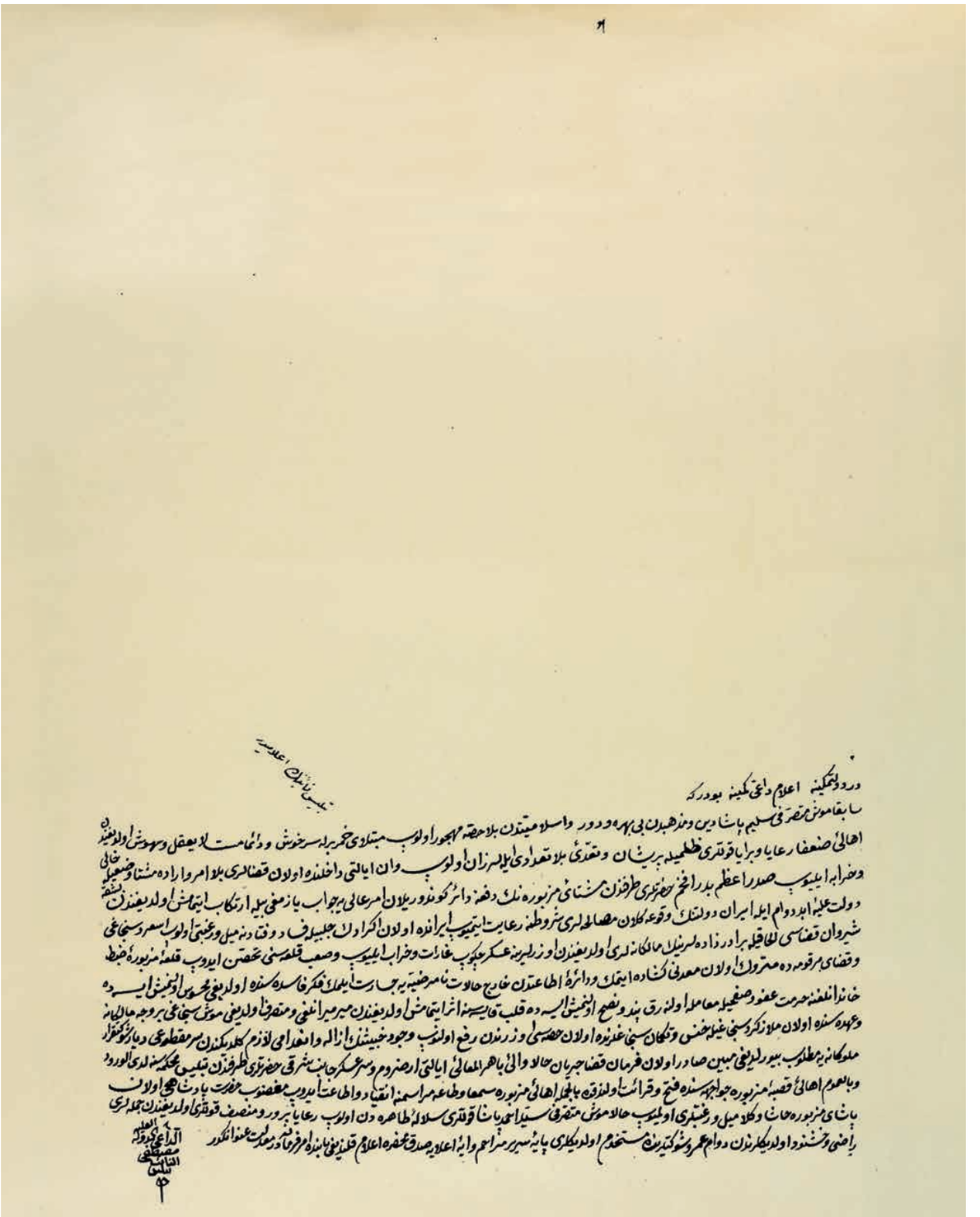

BOA, HAT, 770 / 36176.N

Zulüm ve haksızlıkları çoğalan ve bu nedenle görevinden azledilen Selim Paşa'nın yerine Muş Mutasarrıfı olarak atanan Seyit Ahmet Paşa'dan halkın memnun olduğuna dair, Bitlis Kadısı tarafından gönderilen yazı. 1827 [tahminen Ocak ayından sonra]

[Sadeleştirme]

[Bitlis Kadısı'ndan, Sadarete]
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa dinden uzak ve şarap müptelası bir sarhoştu. Halka zulüm ederdi. Van eyaleti dâhilindeki kazalardan yetkisiz olarak vergi toplardı. Bu konudaki emirleri de dinlemezdi. Bundan başka Osmanlı Devleti ile İran Devleti'nin imzaladığı antlaşmalara riayet etmedi. Son olarak İran'da olan Kürtleri yanına çekerek Şirvan Kalesi'ni kuşatıp etrafını yağmalamıştı. Bir ara affedilmişse de asiliğine devam etmiş ve bunun üzerine kontrolündeki Muş, Malazgirt, Hınıs ve Tekman sancakları elinden alınmış, rütbesinden azledilmiş ve hakkında idam emri çıkarılmıştır. Bu ferman Bitlis mahkemesine ulaştığında Bitlis halkına okunmuş ve herkese ilan edilmiştir. Bitlis'te Selim Paşa'nın taraftarı yoktur. Şu an Muş Mutasarrıfı olan Seyit Ahmet Paşa halkın sevgisini kazanmış biridir. Herkes kendisinden hoşnut ve razıdır. Halk devlete duacıdır.
[imza] Bitlis Kadısı Mustafa

[Transkripsiyon]

Bitlis Naibi'nin ilamıdır,

Der-i devlet-mekine ilam-ı dai-i kemine budur ki,
Sabıka Muş Mutasarrıfı Selim Paşa din ü mezhebden bi-behre ve dur ve İslamiyet'den bilhassa (?) mechur olub mübtela-yı hamr birle sarhoş ve daima mest-i la-yakul ve bihoş olduğundan ahali-i zuafa reaya ve beraya kulları zulmuyle perişan ve teaddi-i bila-tadadı ile lerzan olub Van eyaleti dahilinde olan kazaları bila-emr ü irade meşta vazıyla hali harabe eyleyüb sadrazam bedr-i efham hazretleri tarafından meşta-yı mezburenin refine dair gönderilen emr-i aliye cevab yazmağı bile irtikab etmemiş olduğundan başka devlet-i aliyye-i ebed-devam ile İran devletinin vukua gelen müsalahaları şurutuna riayet etmeyüb İran'da olan Ekrad'ın celbiyle fesad ü fetarete meyl ü rağbeti olub İsiird [Siirt] sancağı Şirvan [Şirvan (ilçe), Siirt] kazası ilhakıyla biraderzadelerinin malikaneleri olduğundan üzerlerine asker çeküb garat ve harab eyleyüb ve sa'b kalesini tahassun edüb kale-i mezbure[y]i zabt ve kaza-yı merkumede metruk olan madeni küşade etmek ve daire-i itaatden haric halat-ı na-marziyeye cesaret eylemek fikr-i fasidesinde olduğu mehsus olunmuş ise de hanedanlığına hürmet-i afv ü safhıyla muamele olunarak pend ü nush olunmuş ise de kalb-i kasiyesine eser etmemiş olduğundan mirmiranlığı ve mutasarrıf olduğu Muş sancağı ber-vech-i malikane ve uhdesinde olan Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] Hınıs [Hınıs (ilçe), Erzurum] ve Tekman [Tekman (ilçe), Erzurum] sancaklarında olan hissesi üzerinden ref olunub vücud-ı habisinin izale ve inidamı lazım geldiğinden ser-i maktuu diyar-ı şevket-karar-ı mülukaneye matlub buyurulduğu mübeyyin sadır olan ferman-ı kaza-cereyan hala Vali-i bahirü'l-meali-i Eyalet-i Erzurum ve ser-asker-i canib-i şarki hazretleri [Seyyid Mehmed Said Galib Paşa] tarafından Bitlis mahkemesine lede'l-vürud ve bi'l-umum ahali-i kasaba-i mezbure müvacehesinde feth ü kıraat olundukda bi'l-cümle ahali-i mezbure seman ve taaten merasimine inkıyad ve itaat edüb mağzub-ı hazret-i padişahi olan paşa-yı mezbura [Selim Paşa'ya] haşa ve kella meyl ü rağbetleri olmayub hala Muş Mutasarrıfı [olan] Seyyid Ahmed Paşa kulları sülale-i tahireden olub reaya-perver muttasıf kulları olduğundan cümleleri razı ve hoşnud olduklarından devam-ı ömr ü şevketlerinde müstahdem oldukları paye-i serir-i merahim-vaye-i alaya sıdk-ı mahzara ilam kılındığı babında emr ü ferman der-i madelet-unvanındır.
[imza] Ed-dai li'd-devleti'l-aliyye Mustafa en-Naib-i Bitlis hala

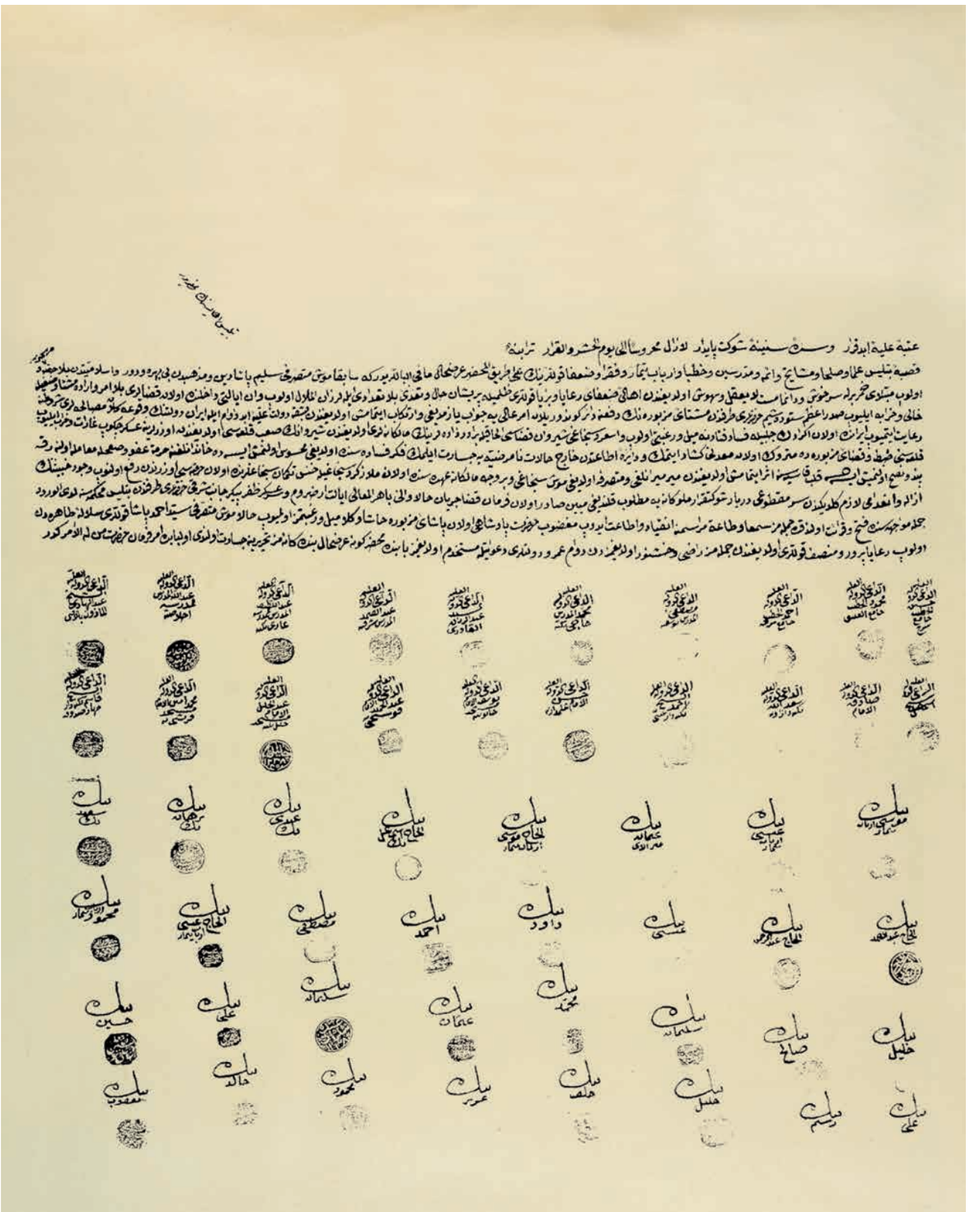

BOA, HAT, 770 / 36176.R

Zulüm ve haksızlıkları çoğalan ve bu nedenle görevinden azledilen Selim Paşa'nın yerine Muş Mutasarrıfı olarak atanan Seyit Ahmet Paşa'dan memnun olunduğuna dair, Bitlis ileri gelenleri tarafından gönderilen yazı.
1827 [tahminen Ocak ayından sonra]

[Sadeleştirme]

[Bitlis halkından, Sadarete]
Bitlis kasabası ileri gelenleri ve halkının arzıdır,
Muş Mutasarrıfı Selim Paşa dinden uzak, şarap müptelası ve sarhoş gezen biriydi. Halka zulüm yapardı. Van Eyaleti dâhilindeki kazalardan yetkisiz olarak vergi toplardı. Bu konuda gönderilen emirleri de dinlemezdi. Son olarak Osmanlı Devleti ile İran Devleti arasında imzalanan antlaşmalara aykırı davranarak İran tarafındaki Kürtleri yanına çekmiş ve Şirvan Kalesi'ni kuşatarak çevresini yağmalamıştır. Bu nedenle kontrolündeki Muş, Malazgirt, Hınıs ve Tekman sancaklarından azledilmiş ve rütbesi elinden alınarak hakkında idam emri çıkarılmıştır. İdam emri Bitlis mahkemesine ulaştığında, bu emir halkın huzurunda ilan edilmiştir. Bitlis halkı olarak Selim Paşa'ya asla rağbetimiz yoktur. Şu anki Muş Mutasarrıfı olan Seyit Ahmet Paşa halk tarafından sevilmektedir. Herkes kendisinden razı ve hoşnuttur. Halk devletimize dua etmekle meşguldür.
[mühürler] [Bitlis kasabası ileri gelenlerine ait 52 adet mühür]

[Transkripsiyon]

Bitlis ahalisinin mahzarıdır,

Atebe-i aliyye-i ebed-karar ve südde-i seniyye-i şevket-payidar-ı la-zal mahrusen ila-yevmi'l-haşr ve'l-karar türabına,
Kasaba-i Bitlis ulema ve suleha ve meşayih ve eimme ve müderrisin ve huteba ve erbab-ı tımar ve fukara ve zuafa kullarının ... tariki'l-mahzar arzuhal-i ma-fi'l-balleridir ki,
Sabıka Muş Mutasarrıfı Selim Paşa din ü mezhebden bi-behre ve dur ve İslamiyet'den bilhassa (?) mechur olub mübtela-yı hamr birle sarhoş ve daima mest-i la-yakul ve bihoş olduğundan ahali-i zuafa reaya ve beraya kulları zulmuyle perişan-ı hal ve teaddi-i bila-tadadı ile lerzanü'l-melal olub Van eyaleti dahilinde olan kazaları bila-emr ü irade meşta vazıyla hali ve harabe eyleyüb sadrazam-ı sütude-şiyem hazretleri tarafından meşta-yı mezburenin refine dair gönderilen emr-i aliye cevab yazmadığı ve irtikab etmemiş olduğundan başka devlet-i aliyye-i ebed-devam ile İran devletinin vukua gelen müsalahaları şurutuna riayet etmeyüb İran'da olan Ekrad'ın celbiyle fesad ü fetarete meyl ü rağbeti olub İsiird [Siirt] sancağı Şirvan [Şirvan (ilçe), Siirt] kazası ilhakıyla biraderzadelerinin malikaneleri olduğundan Şirvan'ın sa'b kalesi olduğundan üzerlerine asker çeküb garat ve harab eyleyüb ve kalesini zabt ve kaza-yı mezburede metruk olan madeni küşad etmek ve daire-i itaatden haric halat-ı na-marziyeye cesaret eylemek fikr-i fasidesinde olduğu mehsus olunmuş ise de hanedanlığına hürmet-i afv ü safhıyla muamele olunarak pend ü nush olunmuş ise de kalb-i kasiyesine eser etmemiş olduğundan mirmiranlığı ve mutasarrıf olduğu Muş Sancağı ber-vech-i malikane ve uhdesinde olan Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] Sancağı'yla Hınıs [Hınıs (ilçe), Erzurum] [ve] Tekman [Tekman (ilçe), Erzurum] sancaklarında olan hissesi üzerinden ref olunub vücud-ı habisinin izale ve inidamı lazım geldiğinden ser-i maktuu diyar-ı şevket-karar-ı mülukaneye matlub kılındığı mübeyyin sadır olan ferman-ı kaza-cereyan hala Vali-i bahirü'l-meali-i Eyalet-i Erzurum ve ser-asker-i zafer-peyker-i canib-i şarki hazretleri [Seyyid Mehmed Said Galib Paşa] tarafından Bitlis mahkemesine lede'l-vürud cümle müvacehesinde feth ü kıraat olundukda cümlemiz seman ve taaten merasimine inkıyad ve itaat edüb mağzub-ı hazret-i padişahi olan paşa-yı mezbura [Selim Paşa'ya] haşa ve kella meyl ü rağbetimiz olmayub hala Muş Mutasarrıfı [olan] Seyyid Ahmed Paşa kulları sülale-i tahireden olub reaya-perver muttasıf kulları olduğundan cümlemiz razı ve hoşnud olduğumuzdan devam-ı ömr ü devletleri daavatıyla müstahdem olduğumuz babında mahzar-gune arzuhal-i bendeganemiz tahririne cesaret olundu, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
[mühürler] [Bitlis kasabası ileri gelenlerine ait 52 adet mühür]

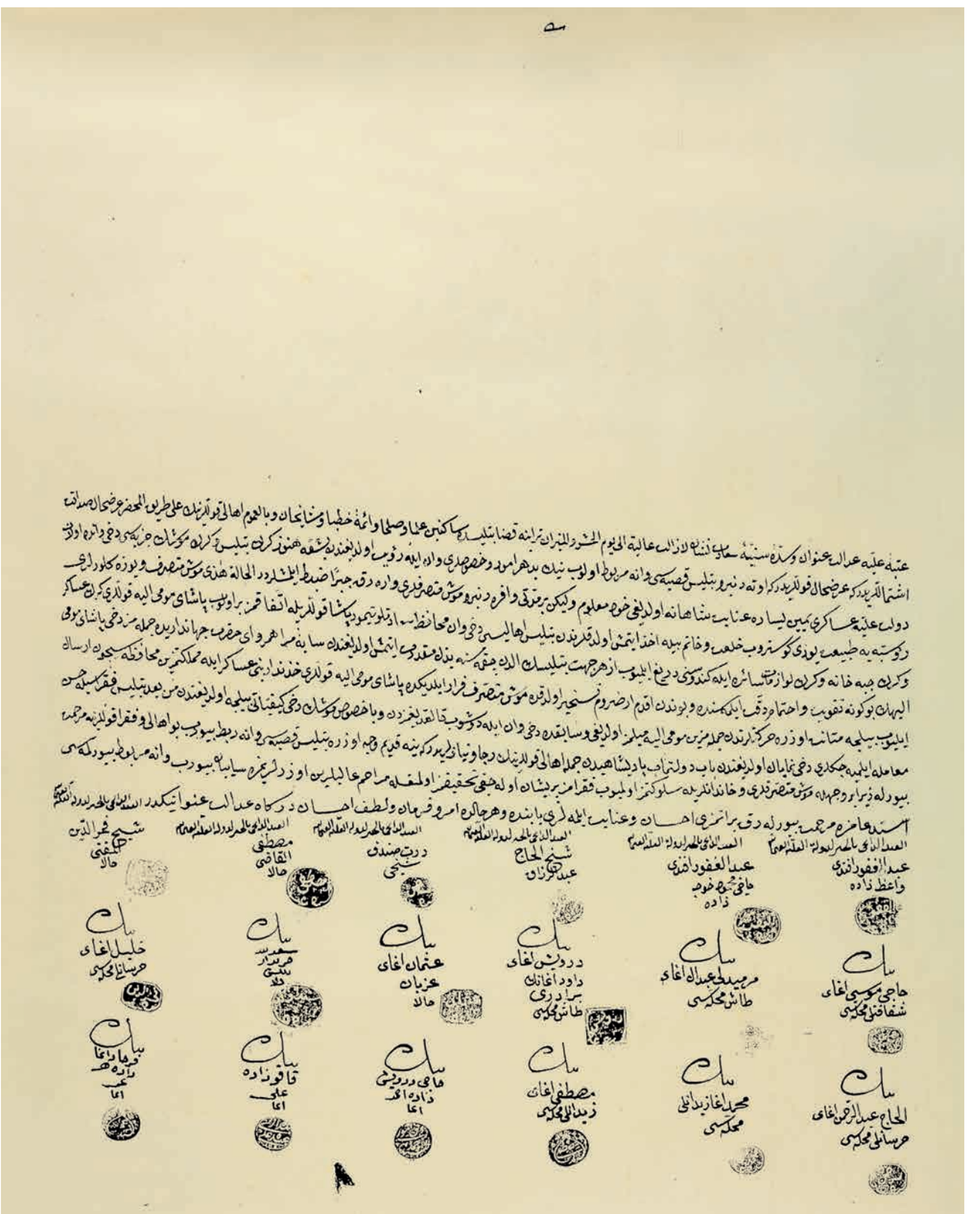

BOA, HAT, 728 / 34650.C

Rusya ile yapılan savaş sırasında Muş mutasarrıfının Osmanlı Devleti'ne ihanet etmesi nedeniyle, Muş'a bağlı olan Bitlis'in tekrar Van'a bağlanmasını talep ettikleri hakkında, Bitlis ileri gelenleri tarafından padişah katına yazılan dilekçe.
[18 Kasım 1829]

[Sadeleştirme]

[Bitlis halkından, padişah katına]
Bitlis halkının arzıdır,
Öteden beri Bitlis kasabası Van'a bağlı olup bütün işleri Van'da görülmüştür. Ayrıca hem Bitlis'in hem de Muş'un cizye vergileri Van'a bağlıdır. Fakat Bitlis bir süredir Muş'tan idare edilmektedir. Şu an Muş mutasarrıfı ve ileri gelenleri Rusya'ya yakınlık göstermekte ve onların üniforma ve mühürlerini kullanmaktadır. Bitlis ahalisi ise Van Muhafızı Timur Paşa ile ittifak halindedir. Timur Paşa da Bitlis'i her açıdan destekleyerek buranın elden çıkmaması için gayret etmektedir. Bizler de şehir halkı olarak kendisinin yanındayız. Erzurum kuşatıldığı sırada Muş mutasarrıfı hareketsiz kalmışsa da Timur Paşa şehrimizin muhafazası için asker göndermiştir. Bu nedenle bizlerin kendisine meyli vardır. Bu sebeple bundan sonra Muş'la ilişkilere devam etmek mümkün değildir. Cümlemizin sizlerden ricası ve niyazı şudur ki; Bitlis kasabası tekrar Van'a bağlansın. Halimize merhamet buyurularak Muş ile olan bağlantımız kaldırılsın. Muş'la olan bağlantımız devam ederse perişan olacağımız muhakkaktır. Merhametinizi esirgemeyerek bizleri yeniden Van'a bağlayınız. Emir ve ferman adaletli efendimizindir.
[mühürler] [Bitlis ileri gelenlerine ait 18 adet mühür]

[Transkripsiyon]

[Bitlis halkından, padişah katına]
Atebe-i ulya-yı adalet-unvan ve südde-i seniyye-i saadet-nişan-ı la-zalet aliyyeti ila-yevmi'l-haşrve'l-müniran türabına Kaza-i Bitlis'de sakinin ulema ve suleha ve eimme [ve] hutaba ve meşayihan ve bi'l-umum ahali kullarının ala-tariki'l-mahzar ve arzuhal-i sadakat-iştimalleridir ki, arzuhal-i kullarıdır ki,

Öteden berü Bitlis kasabası Van'a merbut olub nik [ü] bed her umur ve hususları Van ile rüyet olduğundan başka henüz gerek Bitlis ve gerek Muş'un cizyesi dahi Van'da olan Devlet-i Aliyye asakiri yemin [ü] yesara inayet-i şahane olduğu hod malum ve lakin bir müddet-i vafireden berü Muş mutasarrıfları vararak cebren zabt eylemişlerdir el-haletü hazihi Muş mutasarrıf ve yüze gelirleri Rusya'ya tabiiyet yüzü gösterüb hilat ve hatem bile ahz etmiş olduklarından Bitlis ahalisi dahi Van Muhafızı Saadetlü Timur Paşa kullarıyla ittifakımız bir olub paşa-yı muma-ileyh kulları gerek asakir ve gerek cebehane ve gerek levazımat-ı saire ile kendisini diriğ eylemeyüb ez-her cihet Bitlis'in elden çıkmasına bezl-i makderet eylemiş olduğundan saye-i merahim-reva-yı hazret-i cihandaride cümlemiz dahi paşa-yı muma-ileyhin bir gune takviyet ve ihtimam-ı dikkat eylemesinde ve bundan akdem Erzurum teshir oldukda Muş mutasarrıfı karar eyledikde paşa-yı muma-ileyh kulları hazinedarını asakir ile memleketimizin muhafazası içün irsal eyleyüb böylece metanet üzere hareketlerinden cümlemizin muma ileyh meylimiz olduğu ve sabıkda dahi Van ile düşüb kalkdığımızdan ve ba-husus Muş'un dahi keyfiyatı böylece olduğundan min-bad Bitlis fukarasıyla hüsn-i muamele eylemeyecekleri dahi nümayan olduğundan bab-ı devlet-meab-ı padişahiden cümle ahali kullarının rica ve niyazlarıdır ki yine kadim-i vech üzere Bitlis kasabası Van'a rabt buyurub bu ahali ve fukara kullarına merhamet buyurula zira bir vechile Muş mutasarrıfları ve hanedanlarıyla sülukiyetimiz olmayub fukaramız perişan olacağı tahkikimiz olmağla merahim-i alileri üzerlerimizde sayeban buyurub Van'a merbut buyurulması istidamıza merhamet buyurularak beratımızı ihsan ve inayet eylemeleri beyanında ve her halde emr ü ferman ve lutf ü ihsan dergah-ı adalet-unvanındır.

[mühürler]

El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Şeyh Fahreddin el-Müfti hala
El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Mustafa el-Kadı hala
El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye dört sandık şeyhi ...
El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Şeyh El-Hac Abdürrezzak
El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Abdülgafur Efendi Hacı Mahmud Hoca zade
El-abdü'd-dai bi'l-hayri'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Abdülgafur Efendi Vaizzade
Bende Halil Ağa ağa-yı Hersanlı Mahallesi
Bende Sadullah Hazinedar-ı (?) Bitlis hala
Bende Osman Ağa Ağa-yı Azeban hala
Bende Derviş Ağa-yı Taş Mahallesi Davud Ağa'nın biraderi
Bende Mirmidli Abdullah Ağa-yı Taş Mahallesi
Bende Hacı Musa Ağa-yı Şefakatli Mahallesi
Bende Ferhad Ağazade Ömer Ağa
Bende Kakozade Ali Ağa
Bende Hacı Dervişzade Ahmed Ağa
Bende Mustafa Ağa-yı Zeydanlı Mahallesi
Bende Mehmed Ağa Zeydanlı Mahallesi
Bende El-Hac Abdurrahman Ağa-yı Hersanlı Mahallesi

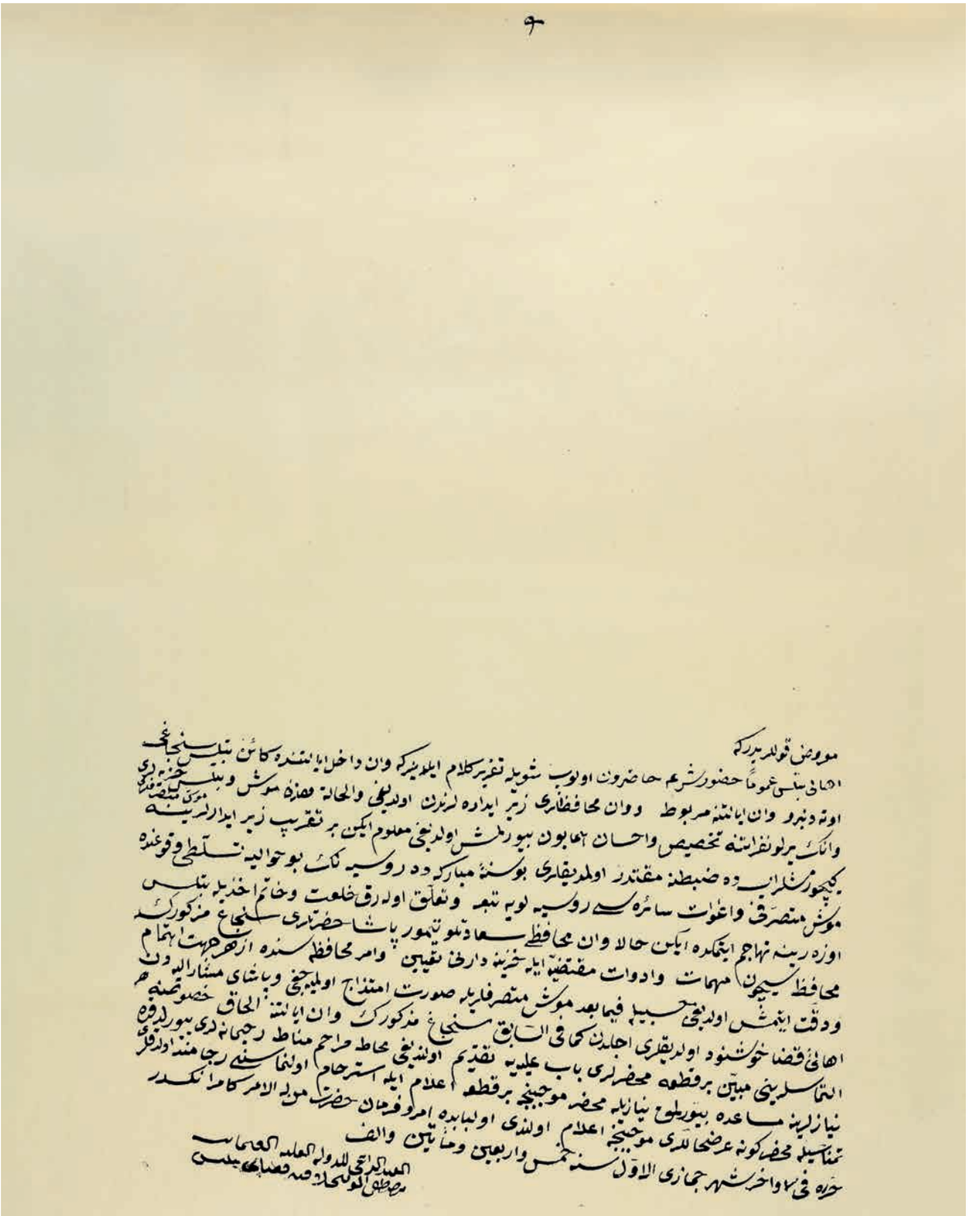

BOA, HAT, 728 / 34650.E

Rusya ile yapılan savaş sırasında Muş mutasarrıfının Osmanlı Devleti'ne ihanet etmesi üzerine Bitlis halkının Muş'a bağlı olmak istemediği ve tekrar Van'a bağlanmayı talep ettiği hakkında, Bitlis Kadısı Mustafa'nın, Padişah katına gönderdiği yazı.
27 Kasım 1829

[Sadeleştirme]

[Bitlis Kadısından, Padişah katına]
Bitlis halkı mahkeme huzuruna gelerek şunları söylediler : "Bitlis sancağı öteden beri Van eyaletine bağlıdır ve Van'daki idareciler tarafından yönetilir. Fakat idaremiz bir süreden beri Muş'a geçmiştir. Rusların bu taraflara saldırıları sırasında Muş mutasarrıfı ve ileri gelenleri Rusyalıya yakınlık göstermiş hatta onların üniformalarını ve mühürlerini kullanmışlardır. Bitlis'e hücum etmişlerse de Van Muhafızı Timur Paşa'nın gönderdiği yardımlarla şehir muhafaza edilebilmiştir. Bundan böyle Muş mutasarrıflarıyla idare edilmek istemiyoruz. Timur Paşa'dan hoşnut olduğumuzdan yeniden Van'a bağlanmak istiyoruz. Bu konuda sen de kadı olarak Sadarete bir arz yazıver." Bitlis halkının beyanı bu minval üzeredir. Arz olunur.
18-27 Kasım 1829
[imza] Bitlis Kadısı Mustafa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Kadısı'ndan Padişah katına],
Maruz-ı kullarıdır ki,
Ahali-i Bitlis umumen huzur-ı şera hazırun olub şöyle takrir-i kelam eylediler ki, Van dahil-i eyaletinde kain Bitlis sancağı öteden berü Van eyaletine merbut ve Van muhafızları zir-i idarelerinden olduğu ve el-haletü hazihi Muş ve Bitlis cizyeleri Van'ın yerlü neferatına tahsis ve ihsan-ı hümayun buyurulmuş olduğu malum iken bir takrib Muş mutasarrıfları zir-i idarelerine geçirmişler ise de zabtına muktedir olmadıkları bu sene-i mübarekede [1829] Rusya'nın bu havaliye tasallutu vukuunda Muş mutasarrıfı ve ağavat-ı saireleri Rusyaluya tebaa ve taalluk olarak hilat ve hatem ahzıyla Bitlis üzerine tehacüm etmekde iken hala Van Muhafızı Saadetlü Timur Paşa Hazretleri sancağ-ı mezkurun muhafazası için mühimmat ve edevat-ı mukteziye ile hazinedarını tayin ve emr-i muhafazasında ez-her cihet ihtimam-ı dikkat etmiş olduğu hasebiyle fi-ma-bad Muş mutasarrıflarıyla suret-i imtizac olmayacağı ve paşa-yı müşarün-ileyden ahali-i kaza hoşnud oldukları ecilden kema fi's-sabık sancağ-ı mezkurun Van eyaletine ilhak hususuna iltimaslarını mübeyyin bir kıta mahzarları Bab-ı Ali'ye takdim olunduğu muhat-ı merahim-menat-ı rahimaneleri buyuruldukda niyazlarına müsaade buyurulmak niyazıyla mahzar mucebince bir kıta ilam ile istirham olunmasını ricamend oldukları temennasıyla mahzar gune arzuhalleri mucebince ilam olundu, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emr-i kamranındır.
Hurrirehu fi-evahir-i şehr-i Cemaziyelevvel sene hamse ve erbain ve mieteyn ve elf [h. 21-30 Cemaziyelevvel 1245 / m. 18-27 Kasım 1829]
[imza] El-abdü'd-dai li'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Mustafa el-müvella-hilafetehu Kaza-yı Bitlis

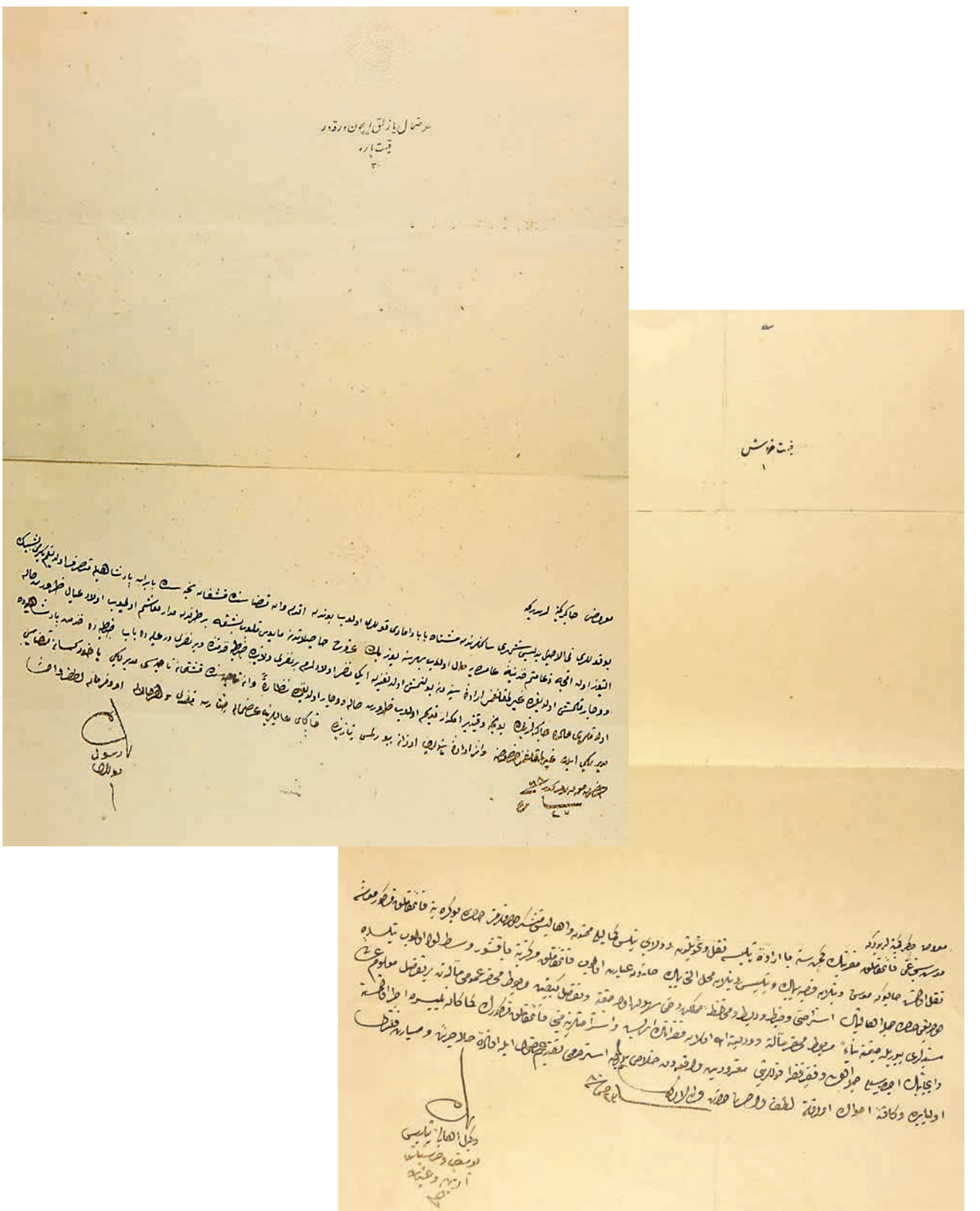

BOA, MVL, 112 / 49

Elindeki zeameti lagv edildiğinden dolayı zor durumda kalan ve bir kaza müdürlüğüne atanmasını talep eden ve Müştak Baba'nın damadı olan Resul'den Meclis-i Vâlâya yazılan dilekçe.
20 Ocak 1852

[Sadeleştirme]

[Müştak Baba'nın Damadı Resul'den, Meclis-i Vâlâ'ya]
Bu kulları aslen Bitlis şehri sakinlerinden Müştak Baba'nın damadıdır. Bundan önce Van kazasında Kaşhane (?) nahiyesinde padişah beratı ile mutasarrıf olduğum 25610 akçe zeametim hazineye devredilmiştir. Buradan elde ettiğim gelirden mahrum kalmam sebebiyle her yıl 100 bin kuruşluk zararım vardır. Ailem zor durumdadır. Başka bir yerden de geçim kaynağım yoktur. Çocuklarımdan biri Van'da diğeri de İstanbul'da ordu hizmetindedir. Bu zor durumuma inayeten Van nahiyesinde bulunan Kaşhane (?) nahiyesi müdürlüğünü niyaz etmekteyim. Emir ve ferman efendimizindir.
20 Ocak 1852
[imza] Resul kulları

[Transkripsiyon]

[Müştak Baba'nın Damadı Resul'den, Meclis-i Vâlâ'ya]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Bu kulları fi'l-asıl Bidlis şehri sakinlerinden Müştak Baba damadı kulları olub bundan akdem Van kazasında Kaşhane (?) nahiyesinde ba-berat-ı padişahi ile mutasarrıf olduğum yirmi beş bin altı yüz on akçe zeametim hazine-i amireye mal olub beher sene yüz bin kuruş hasılatdan mayus kalub başka bir tarafdan medar-ı maaşım olmayub evlad-i iyal zaruret-i hale duçar kalmış olduğundan gayırılmaklığımız irade-i seniyyeden bulunmuş olduğundan iki nefer evladlarım bir neferi vilayetde zabtiye hizmetinde ve bir neferi Derialiyye'de Bab-ı Zabtiyede hizmet-i padişahide oldukları halde çakerlerinin bunca vakitdir emekdar-ı kadim olub zaruret-i hale duçar olduğumuza nezareten Van nahiyesinde Kaşhane (?) nahiyesi müdirliği yahud Kesan (?) kazası müdirliği ile gayırılmaklığımız hususuna dair irade-i şerif erzan buyurulması niyazında hak-pa-yı alilerine arz-ı hale cesaret kılındı ve her halde emr ü ferman lutf ü ihsan hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 27 Ra [Rebiülevvel] sene [12]68 [20 Ocak 1852]
[imza] Bende Resul kulları

BOA, MVL, 652 / 112 – 2

Sancak merkezinin tekrar Muş'a taşınmasının uygun olmadığı ve Bitlis şehrinin sancak merkezi olmaya layık olduğu hakkında, Bitlis şehri temsilcilerinden Meclis-i Vâlâ'ya verilen dilekçe.
9 Ağustos 1863

[Sadeleştirme]

[Bitlis şehri temsilcilerinden Meclis-i Vâlâ'ya]
Muş sancağı kaymakamlık merkezinin geçen yıl Bitlis'e nakledilmiş olması bütün Bitlis'i memnun etmişti. Ancak sancak merkezi yeniden Muş'a taşınmıştır. Halbuki Muş kasabası sadece 1000 haneden ibarettir. Bitlis ise 6000 hanelik bir kasaba olup kaymakamlık merkezi olmaya yakışır bir yerdir. Bütün sancağın tam ortasında olan Bitlis, idare açısından da kolaylıklar sağlamaktadır. Bu nedenlerle kaymakamlığın yeniden Bitlis'e naklini istirham ediyoruz. Emir ve ferman efendimizindir.
9 Ağustos 1863
[imza] Bitlis Müslümanları adına Yusuf ve Bitlis Hıristiyanları adına Artin

[Transkripsiyon]

[Bitlis şehri temsilcilerinden Meclis-i Vala'ya],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Muş sancak kaymakamlık makarrının geçen sene ba-irade Bitlis'e nakl ü tahvilinden dolayı Bitlis kemaliyle memnun ve ahalisi müteşekkir olduklarımız halde bu kere yine kaymakamlık-ı mezkur Muş'a nakl olunmuş, hal bu ki Muş denilen kasaba bin ve Bitlis denilen mahal altı bin haneden ibaret olub kaymakamlık merkezine yakışır vasat-ı liva olub Bitlis de olduğu halde cümle ahalinin istirahatı ve zabt ü rabt ve muhafaza-i memleket dahi suhulet olacağına ve tafsil-i keyfiyet merbut mahzar-ı umumi mealinden ber-tafsil malum-ı ali-i seniyyeleri buyurulacağına binaen merbut mahzar mealine ve vediatullah olan fukaranın asayiş ü istirahatlerine mebni kaymakamlık-ı mezkurun kema-kan Bitlis'de icra olunmasına ve icabının icrasıyla cümle ahali ve fakr-ı fukara kullarını mağduriyet-i vakıadan halas buyurulmak istirhamı takdim-i arzuhal ile ifade-i hale cüret ve cesaret kılındı, ol babda ve kaffe-i ahvalde emr ü ferman lutf ü ihsan hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 23 S [Safer] sene [12]80 [9 Ağustos 1863]
[imza] bende Vekil-i Ahali-i Bitlis Yusuf ve [Vekil-i Ahali-i] Hıristiyan Artin ve gayrihi

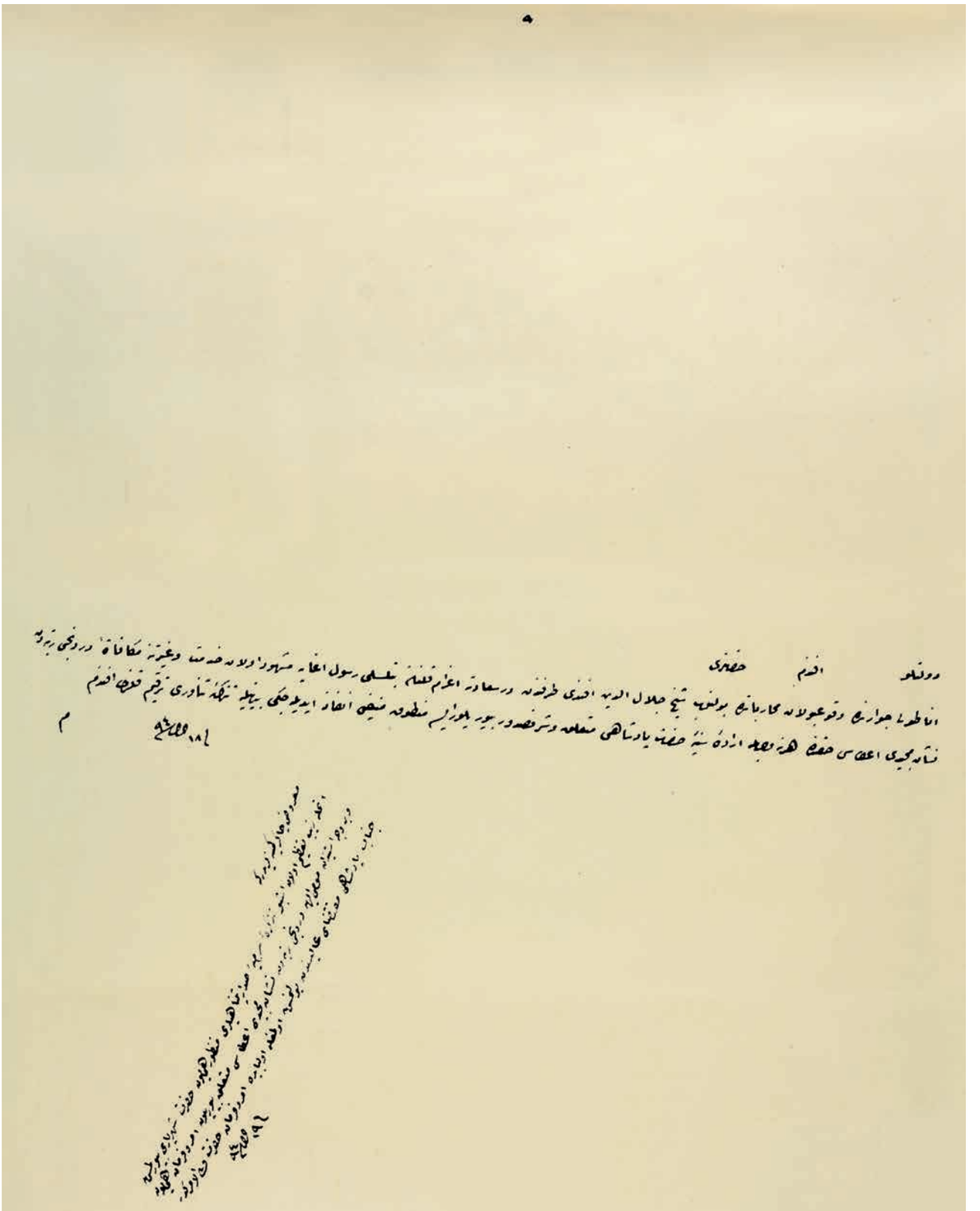

BOA, İ.DH, 759 / 61927

Anadolu'da yapılan muharebelerde üstün hizmetleri görülen Bitlisli Resul Ağa'ya dördüncü rütbeden bir adet Mecidi Madalyası verilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
25 Kasım 1877

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah katına]
Anadolu'da vuku bulan savaşlarda görev almış olan Şeyh Celalettin Efendi tarafından İstanbul'a gönderilen Bitlisli Resul Ağa'ya, bilinen hizmetleri ve gayretlerine mükafat olarak dördüncü rütbeden "Mecidi Madalyası" verilmesi uygun olacaktır. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
24 Kasım 1877
[imza] Sadrazam İbrahim Ethem Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri adı geçene dördüncü rütbeden Mecidi Madalyası verilmesine izin vermişlerdir. Gereğini yapınız.
25 Kasım 1877

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah katına]
Devletlü Efendim Hazretleri,
Anadolu civarında vuku bulan muharebatda bulunub Şeyh Celaleddin Efendi tarafından Dersaadet'e izam kılınan Bitlisli Resul Ağa'ya meşhud olan hizmet ve gayretine mükafaten dördüncü rütbeden nişan-ı mecidi itası hakkında her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 18 Za [Zilkade] sene [12]94 [24 Kasım 1877]
[imza] [M] [Sadrazam] [İbrahim Edhem Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Enmile-zib-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri manzur-ı hümayun-ı hazret-i şehriyari buyurulmuş ve ber-vech-i istizan muma ileyhe dördüncü rütbeden nişan-ı mecidi itası müteallik buyurulan emr ü ferman-ı hümayun-ı cenab-ı padişahi mukteza-yı alisinden bulunmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 19 Za [Zilkade] sene [12]94 [25 Kasım 1877]

Mecidi Madalyası

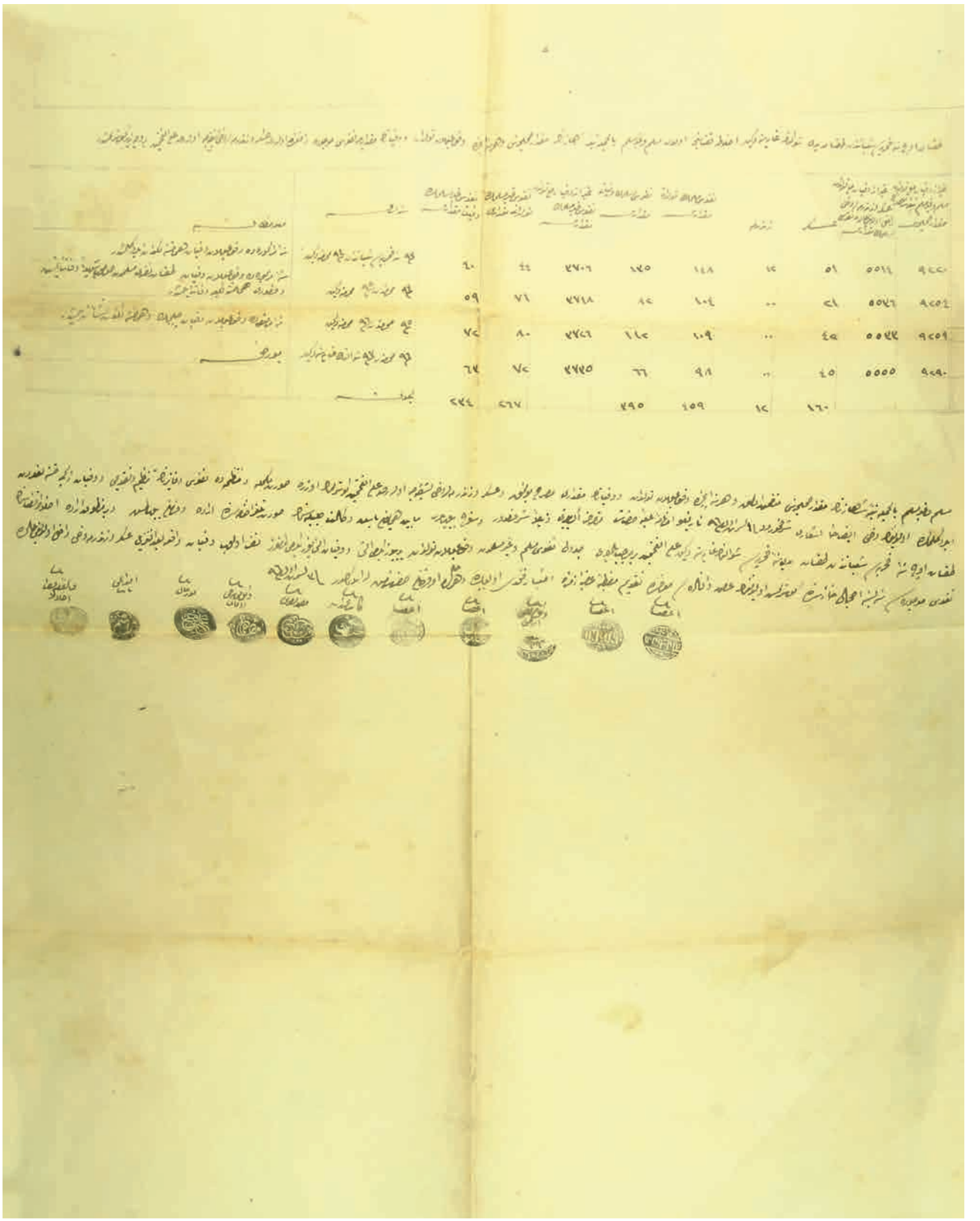

BOA, Y.PRK.UM, 3 / 53

Ağustos 1876-Ekim 1880 tarihleri arasındaki Ahlat kazası nüfus verileri.
15 Ekim 1880

[Sadeleştirme]

1 Şaban 1293 [22 Ağustos 1876] tarihinden 29 Şevval 1297 [4 Ekim 1880] tarihine kadar Ahlat kazasında olan müslim ve gayr-i müslim tüm halkın nüfusu, yıl yıl doğum ve ölüm miktarları ve nüfus içindeki asker ve jandarma sayıları.

1293 Şabanından [22 Ağustos 1876] 1294 yılı Muharremine [16 Ocak 1877] kadar:

Kaza Nüfusu (müslim ve gayr-i müslim, ölümler hariç ve doğumlar dâhil) : 9220
Kaza Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil) : 5514
Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 148
Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 135
Kaza Gayr-i Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 3706
Gayr-i Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 44
Gayr-i Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 40
Asker: 51, Jandarma: 12
Açıklama: Bu yıl vuku bulan ölümler humma hastalığından ileri gelmiştir.

1294 Muharreminden [16 Ocak 1877] 1295 Muharremine [5 Ocak 1878] kadar:

Kaza Nüfusu (müslim ve gayr-i müslim, ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 9254
Kaza Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 5536
Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 104
Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 82
Kaza Gayr-i Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 3718
Gayr-i Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 71
Gayr-i Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 59
Asker: 21, Jandarma: 0
Açıklama: Bu yıl vuku bulan ölümlerin 90'ı müslim olup savaş sırasında şehit düşmüşlerdir. Kalanı humma hastalığından ölmüştür.

1295 Muharreminden [5 Ocak 1878] 1296 Muharremine [26 Aralık 1878] kadar:

Kaza Nüfusu (müslim ve gayr-i müslim, ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 9259
Kaza Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 5533
Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 109
Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 112
Kaza Gayr-i Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil): 3726
Gayr-i Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 80
Gayr-i Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 72
Asker: 43, Jandarma: 0
Açıklama: Bu yıl vuku bulan ölümler çiçek ve humma hastalığından kaynaklanmıştır.

1296 Muharreminden [26 Aralık 1878] 1297 Şevvaline [4 Ekim 1880] kadar:

Kaza Nüfusu (müslim ve gayr-i müslim, ölümler hariç ve doğumlar dâhil) : 9290
Kaza Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil) : 5555
Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 98
Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 66
Kaza Gayr-i Müslim Nüfusu (ölümler hariç ve doğumlar dâhil) : 3735
Gayr-i Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 72
Gayr-i Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 63
Asker: 45, Jandarma: 0
Açıklama: Bu dahi [Bu yıl vuku bulan ölümler çiçek ve humma hastalığından kaynaklanmıştır]

TOPLAM
Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 459
Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 395
Gayr-i Müslim Nüfusun Doğum Miktarı: 267
Gayr-i Müslim Nüfusun Ölüm Miktarı: 234
Asker: 160, Jandarma: 12
Müslim ve gayr-i müslim tüm kaza halkının nüfusu, her yıl vuku bulan doğum ve ölüm miktarı ile asker ve jandarma sayılarını gösteren ve ölümlerin sebeplerini açıklayan bu nüfus defterinin hazırlanması, 13 Ekim 1880 tarihli mutasarrıflık emri üzerine yapılmıştır. Ahlat kazasının 1293 yılı Şabanından [22 Ağustos 1876] 1297 yılı Şevvalinin sonuna [4 Ekim 1880] değin müslim ve gayr-i müslim nüfus tablosu doğum ve ölüm miktarlarıyla gösterilmiştir.
15 Ekim 1880
[mühürler] [Ahlat Kazası İdare Meclisi üyelerine ait 11 adet mühür]

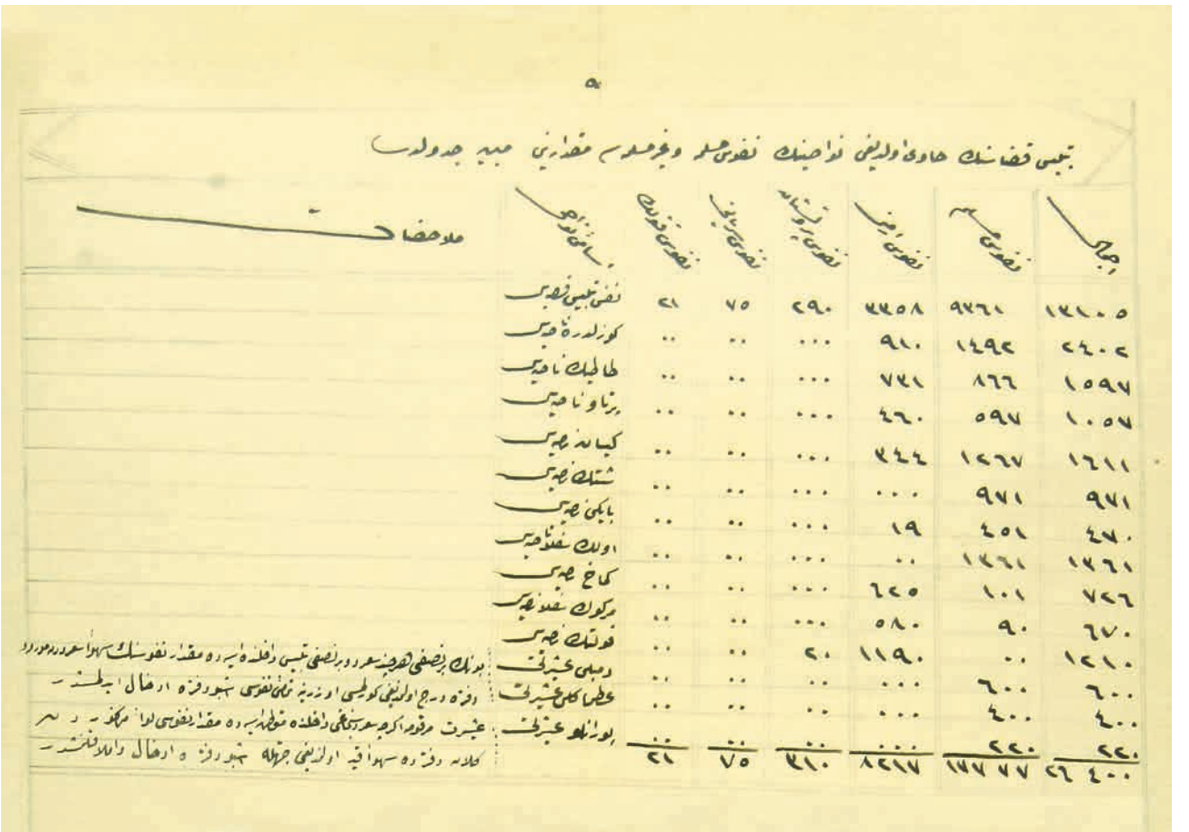

٥

تحریر قضاسنك حاوی اولدیغی نواحینك نفوس جمله وجوملرینك مقدارینی مبین جدولدر

ملاحظات	نام قریه	نفوس غیرمسلم	نفوس مجرد	نفوس متأهل	نفوس ارمن	نفوس مسلم	جمله
	نفس تحریر قریه سی	٤١	٧٥	٤٩٠	٤٤٥٨	٩٧٦١	١٤٤٠٥
	کوزلره ناحیه سی	..	..	...	٩٤٠	١٤٩٤	٢٤٠٤
	طالیلك ناحیه سی	..	..	...	٧٤١	١٦٦	١٥٩٧
	برناوا ناحیه سی	..	..	...	٤٦٠	٥٩٧	١٠٥٧
	کیسانه ناحیه سی	..	..	...	٢٤٤	١٤٦٧	١٦١١
	شتلان ناحیه سی	..	..	...	...	٩٧١	٩٧١
	بایکن ناحیه سی	..	..	...	١٩	٤٥١	٤٧٠
	اولان غدوناحیه سی	..	..	...	..	١٤٦١	١٤٦١
	کاخ ناحیه سی	..	..	...	٦٤٥	١٠١	٧٤٦
	برکوان غدوناحیه سی	..	..	...	٥٨٠	٩٠	٦٧٠
	قولتلك ناحیه سی	..	..	...	١١٩٠	..	١٤١٠
بو نفوسك بر نصفی قدر جزیه سعر و بر نصفی تیمن و فلنه ایله وجه مقطوع نفوسك سهام اسعر و رسوم اوزره	وصبی غیر ثابت	..	..	..	...	٦٠٠	٦٠٠
وفات و رجوع اولدیغی کوتلسی اوزره یمن نفوسی بنجوزده ارهال ایدلمشدر	عاطل کاسب غیر ثابت	..	..	..	...	٤٠٠	٤٠٠
عشرت مرقوم اکرچه سعر جدیدی داخلنده مقطوع ایسه ده مقدار نفوسی لوا مرکز سر کلاسه وفات و سهو اقیه اولدیغی جرکله بنجوزده ارهال و ابدال قلنمشدر	بولوناماز غیر ثابت	..	..	..	...	٤٤٠	٤٤٠
		٤١	٧٥	٤١٠	٨٤٧٧	١٧٧٧٧	٤٠٠٤٦

BOA, Y.PRK.UM, 4 / 10 – 14a

Bitlis kazası dâhilinde bulunan nahiyelerin ayrıntılı nüfus dökümü.
1880

[Sadeleştirme]

Bitlis kazasının Müslüman ve Hristiyan nüfusu :

Bitlis kasabası ve nahiyesi :
Katolik 21, Süryani 75, Protestan 290, Ermeni 3358, Müslim 9361, Toplam 13105

Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 910, Müslim 1492, Toplam 2402

Tatik nahiyesi :
Ermeni 731, Müslim 866, Toplam 1597

Pertav [Akyazı (mah), Hizan, Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 460, Müslim 597, Toplam 1057

Keysan nahiyesi :
Ermeni 344, Müslim 1267, Toplam 1611

Şetek [Ortakapı (köy), Bitlis] nahiyesi :
Müslim 971, Toplam 971

Bayki nahiyesi :
Ermeni 19, Müslim 451, Toplam 470

Ölek-i Süfla [Aşağıölek (köy), Bitlis] nahiyesi :
Müslim 1361, Toplam 1361

Gamah [Dörtağaç (köy), Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 625, Müslim 101, Toplam 726

Merküg-i Süfla [İçmeli (köy), Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 580, Müslim 90, Toplam 670

Kultik [Arıdağ (köy), Bitlis] nahiyesi :
Protestan 20, Ermeni 1190, Toplam 1210

Dembeli Aşireti :
Müslim 600, Toplam 600
Bu nüfusun yarısı Siirt'te ve diğer yarısı Bitlis'te ise de bütün nüfusu buraya yazılmıştır.

Atmanlı Aşireti :
Müslim 400, Toplam 400
Bu nüfusun yarısı Siirt'te ve diğer yarısı Bitlis'te ise de bütün nüfusu buraya yazılmıştır.

Boranlı Aşireti :
Müslim 220, Toplam 220
Bu aşiret Siirt sancağında yaşamaktaysa da bütün nüfusu buraya kayıtlıdır.

[TOPLAM]
Katolik 21, Süryani 75, Protestan 310, Ermeni 8217, Müslim 17777, Toplam 26400

[Transkripsiyon]

Bitlis kazasının havi olduğu nevahinin nüfus-ı müslime ve gayr-i müslimesi mikdarını mübeyyin cedveldir.

Nefs-i Bitlis kasabası nahiyesi :
Katolik 21, Süryani 75, Protestan 290, Ermeni 3358, Müslim 9361, İcmal 13105

Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 910, Müslim 1492, İcmal 2402

Tatik nahiyesi :
Ermeni 731, Müslim 866, İcmal 1597

Pertav [Akyazı (mah), Hizan, Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 460, Müslim 597, İcmal 1057

Keysan nahiyesi :
Ermeni 344, Müslim 1267, İcmal 1611

Şetek [Ortakapı (köy), Bitlis] nahiyesi :
Müslim 971, İcmal 971

Bayki nahiyesi :
Ermeni 19, Müslim 451, İcmal 470

Ölek-i Süfla [Aşağıölek (köy), Bitlis] nahiyesi :
Müslim 1361, İcmal 1361

Gamah [Dörtağaç (köy), Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 625, Müslim 101, İcmal 726

Merküg-i Süfla [İçmeli (köy), Bitlis] nahiyesi :
Ermeni 580, Müslim 90, İcmal 670

Kultik [Arıdağ (köy), Bitlis] nahiyesi :
Protestan 20, Ermeni 1190, İcmal 1210

Dembeli Aşireti :
Müslim 600, İcmal 600
Bunun bir nısfı her çend Siird ve bir nısfı Bitlis dâhilindeyse de mikdar-ı nüfusunun sehven mevrud deftere derc olunduğu görülmesi üzerine tamami-i nüfusu işbu deftere idhal edilmişdir.

Atmanlı Aşireti :
Müslim 400, İcmal 400
Bunun bir nısfı her çend Siird ve bir nısfı Bitlis dahilindeyse de mikdar-ı nüfusunun sehven mevrud deftere derc olunduğu görülmesi üzerine tamami-i nüfusu işbu deftere idhal edilmişdir.

Boranlı Aşireti :
Müslim 220, İcmal 220
Aşiret-i merkume eğerçi Siird Sancağı dahilinde mutavattın ise de mikdar-ı nüfusu liva-i mezkurdan gelen defterde sehven kayd olunduğu cihetle işbu deftere idhal ve imla kılınmışdır.

[YEKUN]
Katolik 21, Süryani 75, Protestan 310, Ermeni 8217, Müslim 17777, İcmal 26400

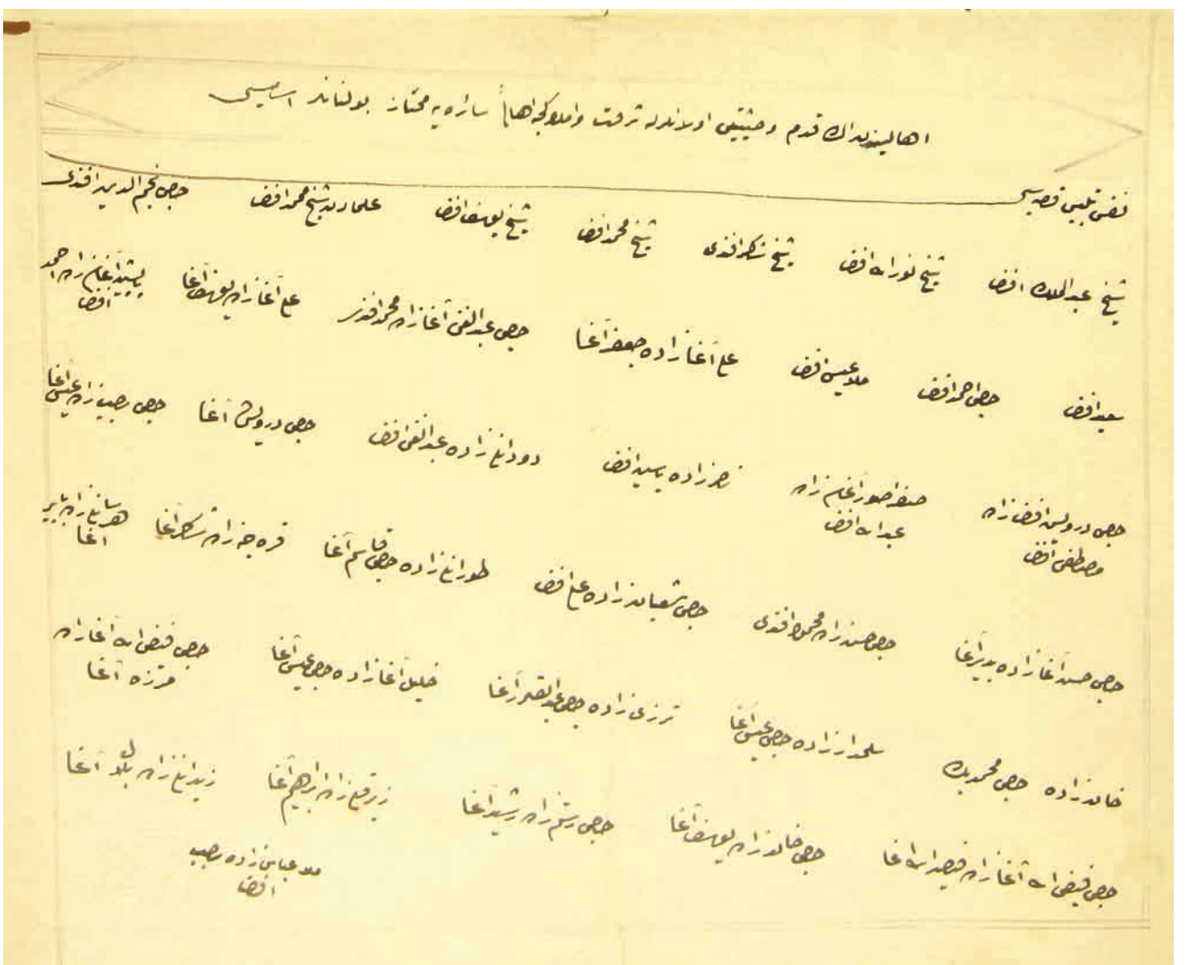

BOA, Y.PRK.UM, 4 / 10 – 14b

Bitlis şehrinin ileri gelenlerinden olan otuz yedi kişinin isimleri.
1880

[Sadeleştirme]

Bitlis ahalisinden kıdem ve haysiyeti olanlarla servet ve emlakça önde gelenlerin isimleri.

Bitlis kasabası :

Şeyh Abdülmelik Efendi, Şeyh Nurullah Efendi, Şeyh Şakir Efendi, Şeyh Mehmet Efendi, Şeyh Yusuf Efendi, Alimlerden Şeyh Mehmet Efendi, Hacı Necmeddin Efendi, Said Efendi, Hacı Ahmet Efendi, Molla İsa Efendi, Ali Ağazade Cafer Ağa, Hacı Abdülgani Ağazade Mehmet Efendi, Ali Ağazade Yusuf Ağa, Papşin Ağasızade Ahmet Efendi, Hacı Derviş Efendizade Mustafa Efendi, Sıfrasor Ağasızade Abdullah Efendi, Nasırzade Yasin Efendi, Dodanlızade Abdülgani Efendi, Hacı Derviş Ağa, Hacı Recepzade İsa Ağa, Hacı Hasan Ağazade Bedir Ağa, Hacı Hasanzade Mehmet Efendi, Hacı Şabanzade Ali Efendi, Turanlızade Hacı Kasım Ağa, Karacazade Şakir Ağa, Hersanlızade Babir (?) Ağa, Hanzade Hacı Mehmed Bey, Silahdarzade Hacı İsa Ağa, Terzizade Hacı Abdülkadir Ağa, Halil Ağazade Hacı İsa Ağa, Hacı Feyzullah Ağazade Mirza Ağa, Hacı Feyzullah Ağazade Feyzullah Ağa, Hacı Halidzade Yusuf Ağa, Hacı Rüstemzade Reşid Ağa, Ziriklizade İbrahim Ağa, Zeydanlızade Bilal Ağa, Molla Abbaszade Recep Efendi

[Transkripsiyon]

[Bitlis] ahalisinden kıdem ve haysiyeti olanlarla servet ve emlakça ahali-i saireye mümtaz bulunanlar esamisi.

Nefs-i Bitlis kasabası :

Şeyh Abdülmelik Efendi, Şeyh Nurullah Efendi, Şeyh Şakir Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Yusuf Efendi, ulemadan Şeyh Mehmed Efendi, Hacı Necmeddin Efendi, Said Efendi, Hacı Ahmed Efendi, Molla İsa Efendi, Ali Ağa zade Cafer Ağa, Hacı Abdülgani Ağa zade Mehmed Efendi, Ali Ağa zade Yusuf Ağa, Papşin Ağası zade Ahmed Efendi, Hacı Derviş Efendi zade Mustafa Efendi, Sıfrasor Ağası zade Abdullah Efendi, Nasır zade Yasin Efendi, Dodanlı zade Abdülgani Efendi, Hacı Derviş Ağa, Hacı Receb zade İsa Ağa, Hacı Hasan Ağa zade Bedir Ağa, Hacı Hasan zade Mehmed Efendi, Hacı Şaban zade Ali Efendi, Turanlı zade Hacı Kasım Ağa, Karaca zade Şakir Ağa, Hersanlı zade Babir (?) Ağa, Han zade Hacı Mehmed Bey, Silahdar zade Hacı İsa Ağa, Terzi zade Hacı Abdülkadir Ağa, Halil Ağa zade Hacı İsa Ağa, Hacı Feyzullah Ağa zade Mirza Ağa, Hacı Feyzullah Ağa zade Feyzullah Ağa, Hacı Halid zade Yusuf Ağa, Hacı Rüstem zade Reşid Ağa, Zirikli zade İbrahim Ağa, Zeydanlı zade Bilal Ağa, Molla Abbas zade Receb Efendi

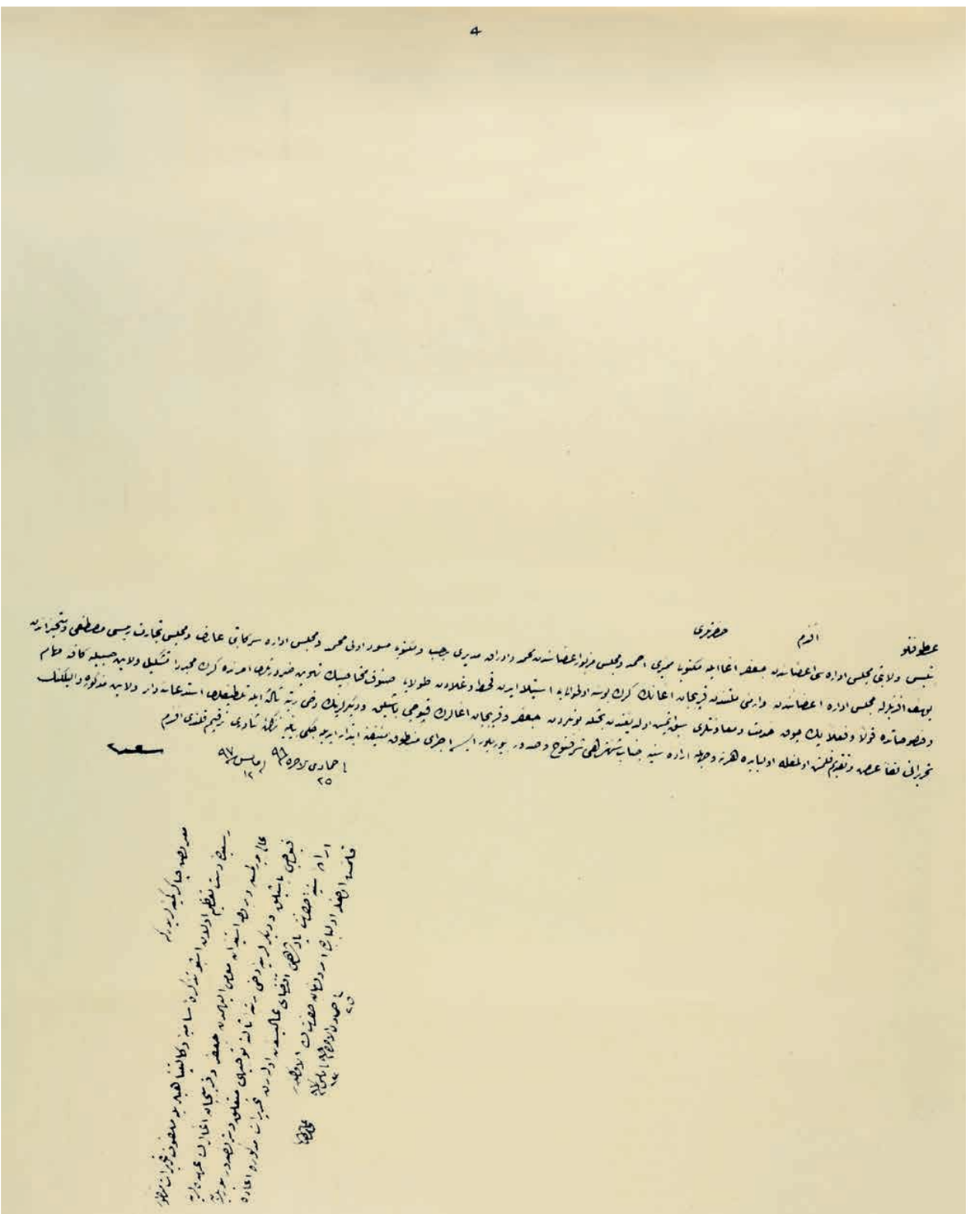

BOA, İ.DH, 828 / 66701 - 2

Hükümet işlerine verdikleri destekleri, yeni kurulan vilayet teşkilatındaki katkıları ile kıtlık ve açlık hadisesi sırasındaki hizmetlerinden dolayı Bitlis ileri gelenlerinden dokuz kişinin bir üst rütbe ile ödüllendirilmeleri hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
25 Mayıs 1881

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah katına]
Bitlis Vilayeti İdare Meclisi üyelerinden Cafer Ağa ve Mehmet Efendi ile Ermeni milletinden Karibcan Ağa, Yazı İşleri Memurları Ahmet Efendi ve Mehmet Efendi, Evrak Müdürü Recep Efendi, İdare Meclisi Başkatibi Arif Efendi, Ticaret Mahkemesi Reisi Mustafa Efendi ve şehir ileri gelenlerinden Yusuf Efendilerin, gerek bu yıl oralarda görülen kıtlıkla mücadele sırasında gösterdikleri gayret ve gerekse de yeni kurulan vilayet teşkilatı için yaptıkları hizmetlerden dolayı ödüllendirilmeleri gerekmektedir. Bunlardan Cafer Ağa ve Karibcan Ağa'ya "kapıcıbaşılık" rütbesi ve diğerlerine de üçüncü rütbenin verilmesi uygun olacaktır. Bu konuda vereceğiniz emirler beklenmektedir.
24 Mayıs 1881
[imza] Sadrazam Mehmet Said Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete],
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri, Cafer Ağa ve Karibcan Ağa'ya "kapıcıbaşılık" rütbesi ve diğerlerine de üçüncü rütbe verilmesine izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
25 Mayıs 1881
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis Vilayeti Meclis-i İdaresi Azasından Cafer Ağa ile Mektubi Mümeyyizi Ahmed ve Meclis-i mezbur azasından Mehmed ve Evrak Müdiri Receb ve Mektubi Müsevvid-i Evveli Mehmed ve Meclis-i İdare Serkatibi Arif Meclis-i [Mahkeme] Ticaret Reisi Mustafa ve mütehayyizandan Yusuf Efendilerle Meclis-i İdare Azasından ve Ermeni milletinden Karibcan Ağa'nın gerek bu sene ol havaliyi istila eden kaht ü galadan dolayı sunuf-ı muhtacinin tehvin-i zaruretleri emrinde gerek müceddeden teşkil-i vilayet hasebiyle kaffe-i meham ve hususatda kavlen ve fiilen pek çok hizmet ve muavenetleri sebk etmiş olduğundan bahisle bunlardan Cafer ve Karibcan Ağaların Kapıcubaşılık ve diğerlerinin dahi rütbe-i salise ile taltifleri istidasına dair vilayet-i mezkure valiliğinin tahriratı leffen arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i cenab-ı şehinşahi şeref-sünuh ve sudur buyurulur ise icra-yı mantuk-ı münifine ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 25 Cemaziyelahir sene [12]98 ve fi 12 Mayıs sene [12]97 [24 Mayıs 1881]
[imza] [Sadrazam] Said [Mehmed Said Paşa (1838 / 1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf tahrirat manzur-ı ali buyurulmuş ve ber-vech-i istizan müma-ileyhimden Cafer ve Karibcan Ağaların uhdelerine Kapıcubaşılık ve diğerlerine dahi rütbe-i salise tevcihi müteallik ve şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi iktiza-yı alisinden olarak tahrirat-i mezkure iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 26 Cemaziyelahir sene [12]98 ve fi 13 Mayıs sene [12]97 [25 Mayıs 1881]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Ali Rıza Mümtaz Bey]

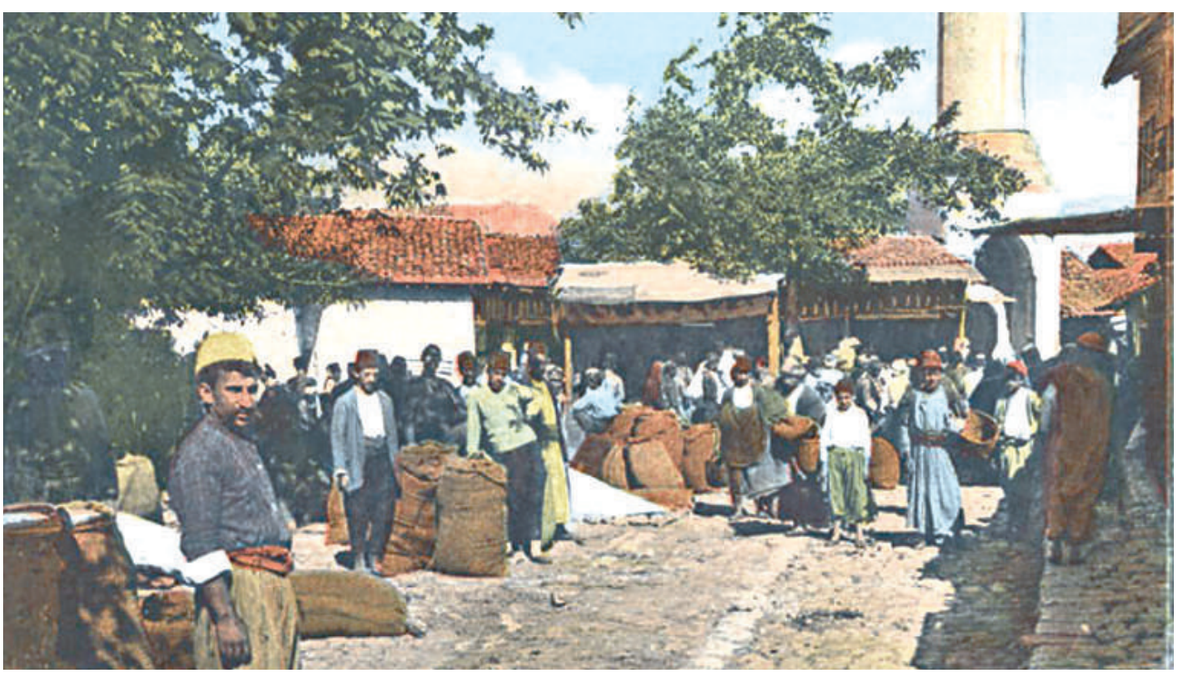

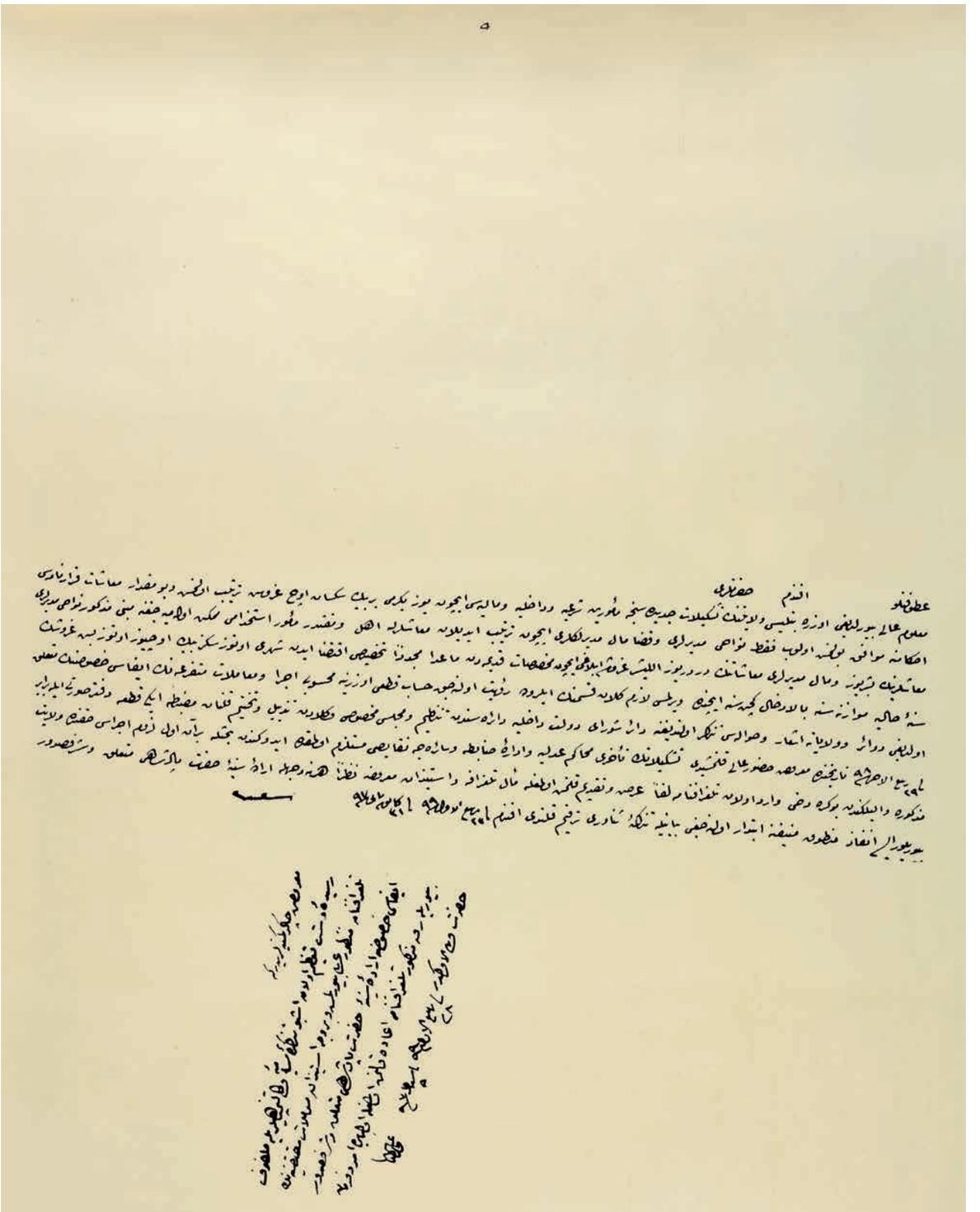

BOA, İ.DH, 845 / 67844 - 1

Bitlis'te vilayet teşkilatı kurulmuş olmasına rağmen mahkemenin hizmete başlayamadığı, asker sayısının yeterli olmadığı, bu nedenle bazı maaşların yüksek tutulması gerektiği ve bunlarla ilgili lazım gelen her şeyin bir an önce yapılması gerektiği hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
17 Şubat 1882

[Sadeleştirme]

[Sadaretten Padişah katına]
Bitlis vilayetinin kuruluşu sırasında görevlendirilecek memurlar için 121.083 kuruş ödenek ayırılmıştı. Bu miktar Maaşat Kararnamesi hükümlerine uygundur. Fakat nahiye müdürleri ve kaza mal müdürleri için tertip edilen maaşlarla ehil ve muktedir memur istihdamı mümkün görünmemektedir. Bu nedenle nahiye müdürü maaşlarının 500 kuruş ve mal müdürü maaşlarının da 450 kuruşa yükseltilmesi gerekmektedir. Bu ise 1882 yılı bütçesine ayda 38335 kuruş eklenmesine neden olacaktır. Bu konuda Şura-yı Devlet [Danıştay] ile Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlar 31 Mart 1881 tarihinde bilgilerinize sunulmuştu. Teşkilat kurulması için yapılması gerekenlerin ertelenmesi sorunlara neden olacağından bu konunun bir an önce çözülmesi icap etmektedir. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
12 Şubat 1882
[imza] Sadrazam Mehmet Said Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Göndermiş olduğunuz yazı ile diğer evrak padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
17 Şubat 1882
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaret'ten, Padişah katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Malum-ı ali buyurulduğu üzere Bitlis vilayetinin teşkilat-ı cedidesince memurin-i şeriye ve dahiliye ve maliyesi için yüz yirmi bir bin seksen üç kuruş tertib olunmuş ve bu mikdar Maaşat Kararnamesi ahkamına muvafık bulunmuş olub fakat nevahi müdürleri ve kaza Mal Müdürlükleri için tertib edilen maaşlarla ehil ve muktedir memur istihdamı mümkün olamayacağına mebni mezkur nevahi müdürleri maaşlarının beşer yüz ve Mal Müdürleri maaşatının dörder yüz ellişer kuruşa iblağı için muhassesat-ı kabileden maada müceddeden tahsisi iktiza eden şehri otuz sekiz bin üç yüz otuz beş kuruşun sene-i haliye [r. 1297 / m. 1882] müvazenesine bi'l-idhal geçen sene için de verilmesi lazım gelen kısmının ileride rüüyet olunacak hesab-ı kat'i üzerine mahsubu icra ve muamelat-ı müteferrianın ifası hususunun müteallik olduuğu devair ve vilayata işar ve havalesi tezekkür olunduğuna dair Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesi'nden tanzim ve Meclis-i Mahsus-ı Vükeladan tezyil ve tahtim kılınan mazbata iki kıta defter sureti ile beraber fi 29 Rebiülahir sene [12]98 [31 Mart 1881] tarihinde maruz-ı huzur-ı ali kılınmış idi, teşkilatın teehhürü mehakim-i adliye ve idare-i zabıta ve sairece nekayısı müstelzem olmakda idiğinden bahisle bir an evvel lüzum-ı icrası hakkında vilayet-i mezkure valiliğinden bu kere dahi varid olan telgrafname leffen arz ve takdim kılınmış olmağla meal-i telgrafa ve istizan-ı maruza nazaran her ne vechile iradeğ-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallikve şeref-sudur buyurulur ise infaz-ı mantuk-ı münifine ibtidar olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 23 Rebiülevvel sene [12]99 ve fi 31 Kânunusani sene [12]97 [12 Şubat 1882]
[imza] [Sadrazam] Said [Mehmed Said Paşa (1838 / 1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf telgrafname manzur-ı ali buyurulmuş ve ber-vech-istizan muamelat-ı mukteziyenin ifası hususuna irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurularak mezkur telgrafname iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 28 Rebiülevvel sene [12]99 ve fi 5 Şubat [12]97 [17 Şubat 1882]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Ali Rıza Mümtaz Bey]

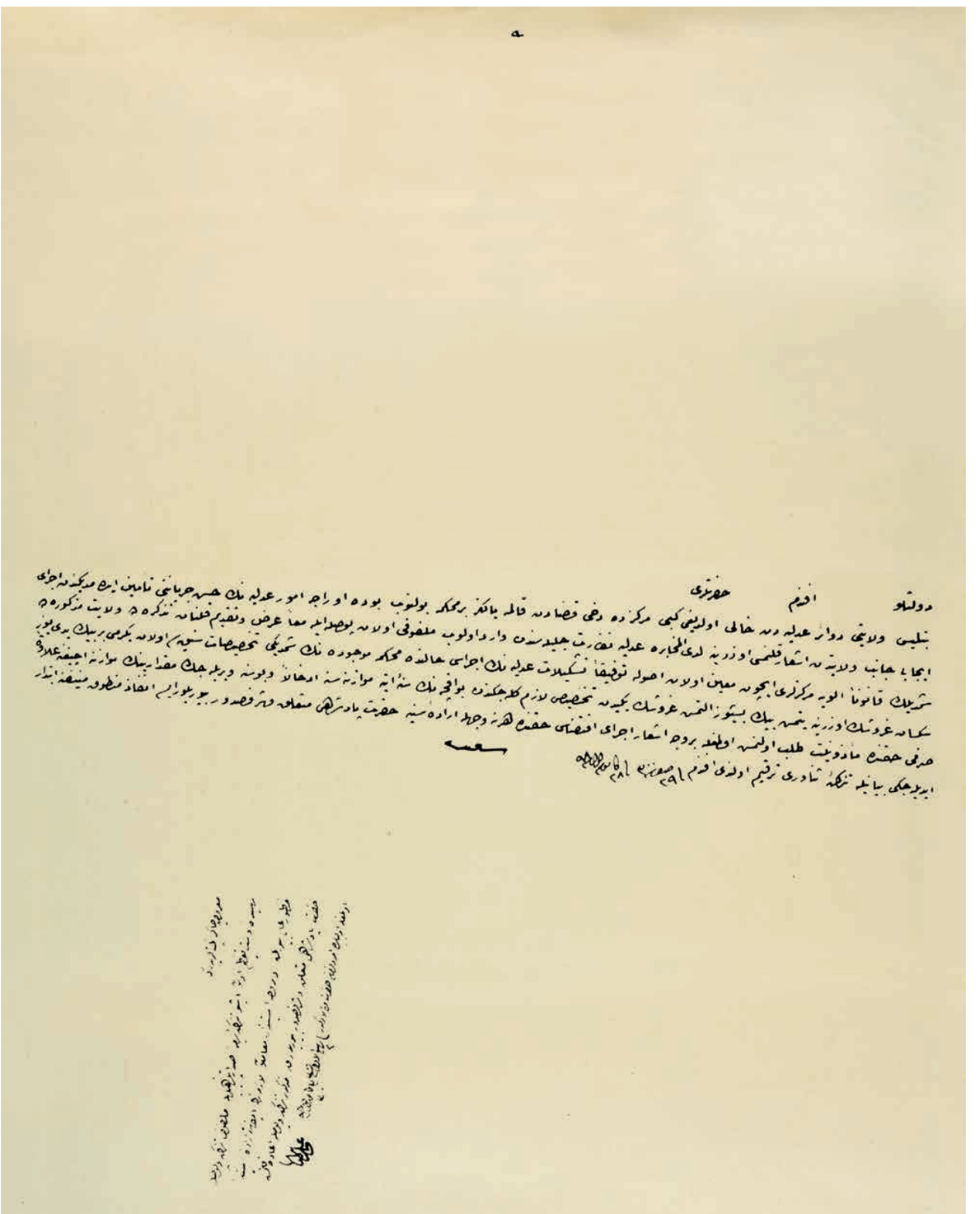

BOA, İ.DH, 873 / 69711 - 3

Bitlis'te vilayet teşkilatının kurulmasıyla yeniden oluşturulması gereken adliye teşkilatı ve mahkemeler için 1882 ve 1883 yılı bütçelerine gerekli ödeneğin konulması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
11 Ocak 1883

[Sadeleştirme]

[Sadaretten Padişah katına],
Bitlis vilayetindeki adli makamlar boş olduğu gibi vilayet merkezinde bile kazalık zamanından kalma sadece bir mahkeme bulunmaktadır. Bu durum ise oradaki yargı işlerinin yürütülmesine yeterli gelmemektedir. Adalet Bakanlığı bu konuda gönderdiği yazıda şimdilik sancak merkezlerinde yeni mahkemeler kurulmasının yıllık 21.780 kuruşluk ödeneğe 70560 kuruşun eklenmesiyle mümkün olacağını ifade etmektedir. Bu para 1882 ve 1883 yılı bütçelerine eklenerek karşılanabilir. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
9 Ocak 1883
[imza] Sadrazam Mehmet Said Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden Sadarete],
Göndermiş olduğunu yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
11 Ocak 1883
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaretten Padişah katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis vilayeti devair-i adliyeden hali olduğu gibi merkezde dahi kazadan kalma yalnız bir mahkeme bulunub bu da oraca umur-ı adliyenin hüsn-i cereyanını temin edemediğinden icra-yı icabı canib-i vilayetden işar kılınması üzerine lede'l-muhabere Adliye Nezaret-i Celilesinden varid olub melfufu olan pusula ile maan arz ve takdim kılınan tezkerede vilayet-i mezkurede şimdilik kanunen elviye merkezleri için muayyen olan usule tevfikan teşkilat-ı adliyenin icrası halinde mahkeme-i mevcudenin şimdiki tahsisat-ı seneviyesi olan yirmi bir bin yedi yüz seksen kuruşun üzerine yetmiş bin beş yüz altmış kuruşun yeniden tahsisi lazım geleceğinden bu akçenin sene-i atiye [1883] muvazenesine idhalen ve bu sene verilecek mikdarının muvazenesi açığına ilaveten sarfı hakkında mezuniyet taleb olunmuş olmağla ber-vech-i işar icra-yı iktizası hakkında her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise infaz-ı mantuk-ı münifine ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 29 Safer sene [1]300 ve fi 28 Kânunuevvel sene [12]98 [9 Ocak 1883]
[imza] [Sadrazam] Said [Mehmed Said Paşa (1838 / 1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileriyle melfuf tezkere ve pusula manzur-ı ali buyurulmuş ve ber-vech-i istizan muamelat-ı lazımenin ifasına irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurularak mezkur tezkere-i pusula iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazrfet-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 2 Rebiülevvel sene [1]300 ve fi 30 Kânunuevvel sene [12]98 [11 Ocak 1883]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Ali Rıza Mümtaz Bey]

25 Şubat 1887 tarihinde Hacı İhsan Bey tarafından hazırlanan 1/1000 ölçekli elle çizilmiş Fransızca Bitlis Vilayeti Haritası. 1887

BOA, HRT.h, 2005

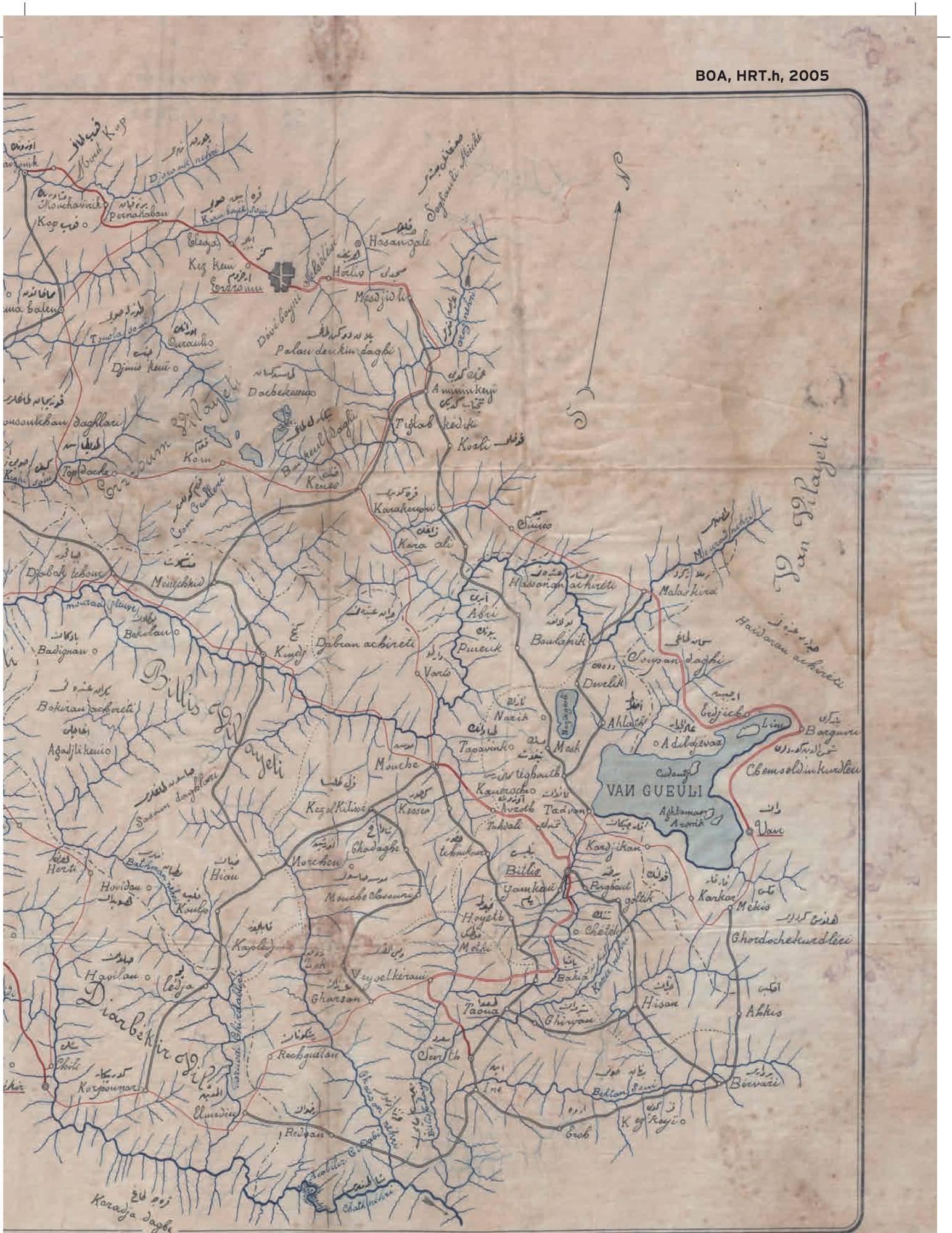
VAN GUEULI
Bitlis
Van
Diarbekir
Mouche
Hizan
Bargueri
Ahlatchi
Develik
Baulahik
Malazkira
Hassanghachiretti
Djabak tchoure
Bakelan
Badignan
Bokiran achireti
Aghadjlikeuio
Kezel Kilise
Kouko
Kapoley
Havilan
Korpounar
Elmidin
Redjan
Karadja dagbe
Ghordochekuredleri
Hisan
Abkus
Berwari
Ezob
Kegi Keui
Tchatakhan
Tchabakour
Ghozan
Ghirvan
Bakan
Yemiselkiran
Hoyelb
Yamkan
Pergbaut
Karkar
Mekis
Ahlamar
Aronik
Kardjikan
Tadvan
Avzolk
Kamarcho
Tchavinko
Nazik
Pureuk
Vorlo
Kuruz
Kara ali
Kanakeuyu
Kozli
Tiglab kedik
Aminmikeuy
Dachbekemdo
Palan deukin dagbi
Hasangole
Kez Keui
Koz
Mouchavinik
Pernakabau
Djimis keui
Kom
Keuco
Sumco
Soupan dagbi
Lim
Adilcevaz
Cudanz
Cbemsoldinkurdleri
Ghozan
Tchabakour
Ghadaghe
Morchou
Mouche Chavouni
Kessen
Tchavali
Tchatakhan
Ghozan
Bitlis
Yamkan
Pergbaut
Karkar
Mekis
Hisan
Abkus
Berwari
Ezob
Kegi Keui
Tchatakhan
Ghozan
Ghirvan
Bakan
Yemiselkiran
Hoyelb
Moiki
Chetek
Taoua

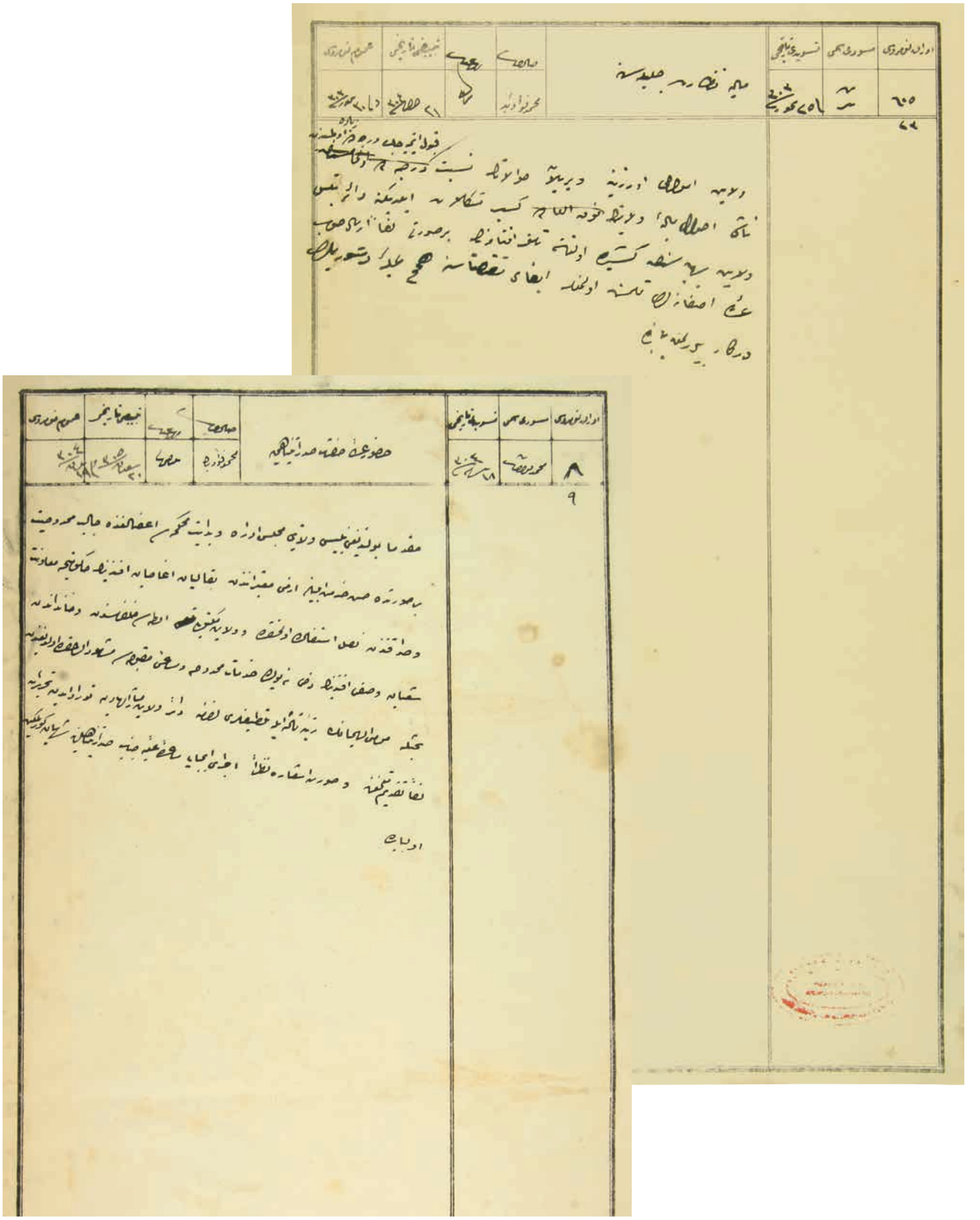

BOA, DH.MKT, 1438 / 104

Son zamanlarda Bitlis Valiliğinin mali sıkıntı çektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden, Maliye Nezaretine gönderilen yazı.
11 Ağustos 1887

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Maliye Bakanlığına
11 Ağustos 1887,
Valiliğin talebi üzerine gönderilen paranın miktarına göre vilayetteki mali durumun müşkülat içerisinde olduğu Bitlis Valiliğinden bir telgrafla bildirilmiştir. Söz konusu telgraf ekte gönderilmiş olup gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Maliye Nezaret-i Celilesine,
Fi 21 Safer sene [1]304 ve fi 30 Temmuz sene [1]303 [11 Ağustos 1887],
Vilayet ahvali üzerine verilen havalatın nisbet kabul etmeyecek derecede ziyade olmasından naşi ahval-i maliye-i vilayetin kesb-i müşkilat eylediğine dair Bitlis Vilayet-i Behiyyesinden keşide olunan telgrafnamenin bir sureti leffen irsal-i savb-ı ali-i asafaneleri kılınmış olmağla ifa-yı muktezasına himem-i aliyye-i düsturileri derkar buyurulmak babında.

BOA, DH.MKT, 1505 / 51

Bitlis vilayetinin ileri gelenlerinden ve İdare Meclisi ile Bidayet Mahkemesi Azalarından Ermeni Bakkalyan Ağacan ile Bitlis Vilayeti Mektubu Odası Memurlarından Şaban Vasfi Efendilerin vazifelerinde göstermiş oldukları başarılardan ötürü kendilerinin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmeleri gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
1 Mayıs 1888

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Başbakanlık Makamına,
1 Mayıs 1888,
Daha önce görevli olduğu Bitlis Vilayeti Meclis-i İdare Meclisi üyeliği ile Bidayet Mahkemesi üyeliği sırasında gösterdiği üstün hizmetlerden dolayı Ermeni ileri gelenlerinden Bakkalyan Ağacan Efendi ile Valilik Yazı işleri Memurlarından Şaban Vasfi Efendi'nin, takdire şayan çalışmaları nedeniyle üçüncü rütbe ile ödüllendirilmeleri uygun olacaktır. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen yazı ekte takdim edilmiştir.
Emirleriniz beklenmektedir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 20 Şaban sene [1]305 ve fi 19 Nisan sene [1]304 [1 Mayıs 1888]
Mukaddema bulunduğu Bitlis Vilayeti Meclis-i İdare ve Bidayet Mahkemesi azalığında calib-i memduhiyet bir suretde hüsn-i hizmet eyleyen Ermeni muteberanından Bakkalyan Ağacan Efendi'nin hükümetce muavenet ve sadakatinden nasıl istifade olunmakda [Bitlis] Vilayet Mektubi Odası hülefasından ve hanedanından Şaban Vasfi Efendi'nin dahi ne yolda hidemat-ı memduha ve mesai-i makbulesi meşhud olmakda olduğundan bahisle muma-ileyhimanın rütbe-i salise ile taltifleri lüzumuna dair vilayet-i müşarün ileyhadan [Bitlis Vilayeti] tevarüd eden tahrirat leffen takdim kılınmağla ve suret-i işara nazaran icra-yı icabı müsaade-i aliyye-i cenab-ı sadaret-penahileri şayan görülmeğin ol babda.

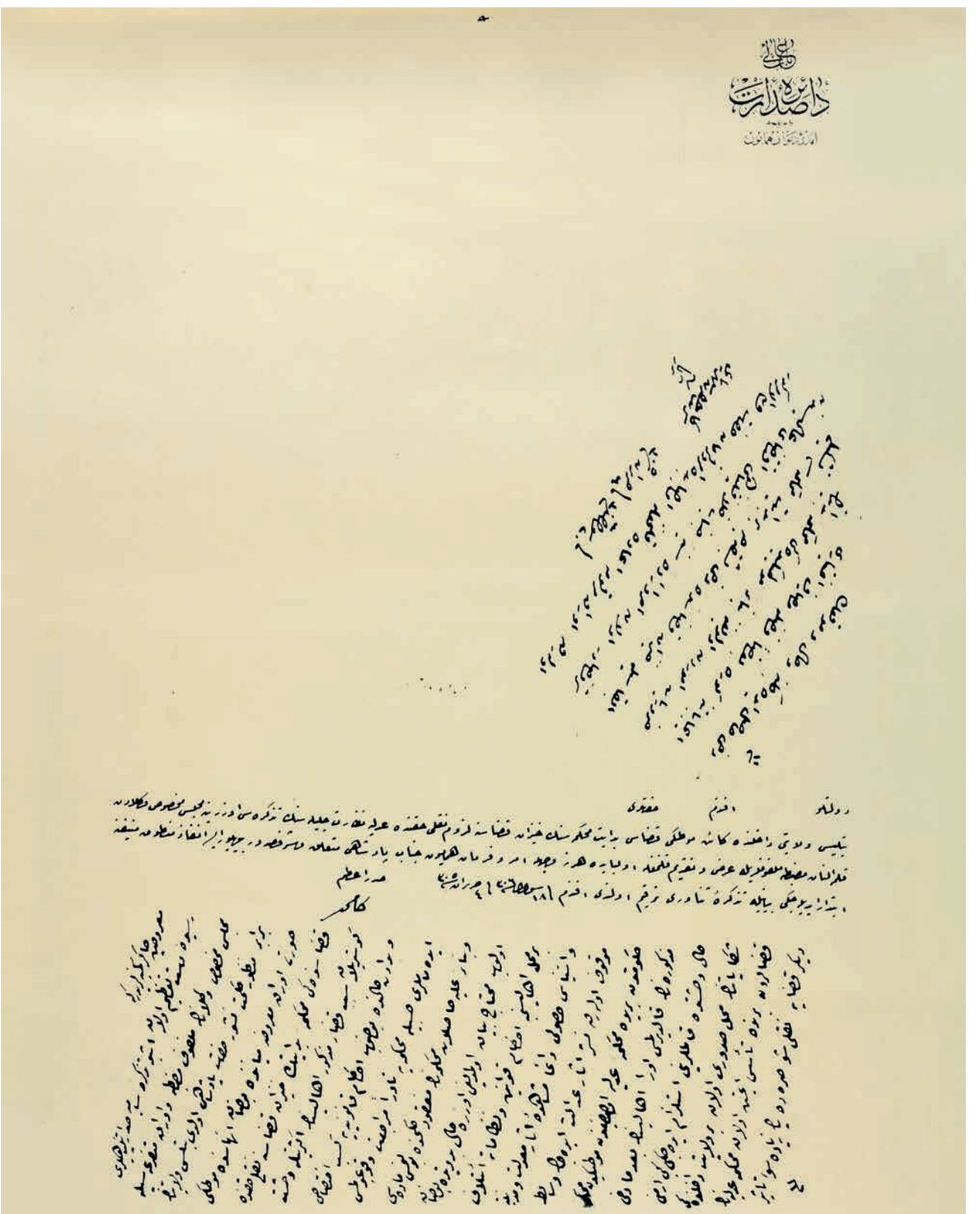

BOA, İ.MMS, 105 / 4469 - 4

Mutki'deki Bidayet Mahkemesinin Hizan'a nakledilmesinin uygun olmadığı, bunun yerine Hizan'da da ayrı bir Bidayet Mahkemesi açılmasının münasip olacağı hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
18 Haziran 1889

[Sadeleştirme]

[Sadaretten Padişah Katına],
Bitlis vilayetine bağlı Mutki Kazası Bidayet Mahkemesinin Hizan kazasına nakledilmesi gerektiği, Adalet Bakanlığı tarafından lüzumlu görülmektedir. Bakanlar Kurulu da bu hususu uygun görmüştür. Bu konuda vereceğiniz emirler beklenmektedir.
16 Haziran 1889
[imza] Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Mutki kazasındaki Bidayet Mahkemesinin Hizan kazasına nakli hakkında öne sürülen sebep Mutki kazası halkının durumuyla ilgilidir. Bir bölgenin gelişmesindeki unsurlardan biri de adaletin teminidir. Bu mahkemenin Mutki'den çıkarılması ora ahalisinin gelişme fırsatından mahrum kalması demektir. Ermeni olaylarının görüldüğü şu sıralarda böyle bir girişim uygun olmayacaktır. Bu sebeple padişahımız mahkemenin Mutki'de kalmasını ve Hizan'da yeni bir mahkeme kurulmasını uygun görmektedir.
Gereğini yapınız.
18 Haziran 1889
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis vilayeti dahilinde kain Mutki Kazası Bidayet Mahkemesinin Hizan kazasına lüzum-ı nakli hakkında Adliye Nezaret-i Celilesinin tezkeresi üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükeladan kaleme alınan mazbata melfuflarıyla arz ve takdim kılınmağla ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hümayun-ı cenab-ı padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise infaz-ı mantuk-ı münifine ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 18 Şevval sene [1]306 ve fi 4 Haziran sene [1]305 [16 Haziran 1889]
[imza] Sadrazam Kamil [Kıbrıslı Mehmed Kamil Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri Meclis-i Mahsus-ı Vükelanın melfuf mazbata ve evrak-ı müteferriasıyla beraber manzur-ı hikmet-nüşur-ı hazret-i padişahı oldu, Bitlis vilayetinin sureti evrak-ı maruza miyanında bulunan inhasında Mutki kazasındaki Mahkeme-i Bidayetin Hizan kazasına nakli hakkında gösterilen sebeb kaza-i mezkur ahalisinin ekseriyetle vahşet ve bedavet-i halinde bulunub ahkam-ı kanuniyeye kesb-i ihtisas edememeleri hasebiyle mahkemeye nadiren müracaat vuku bulması ve binaenaleyh hasılat-ı mahkemenin mefkud hükmünde bulunması maddesi olub muhtac-ı beyan olmadığı üzere hal-i bedeviyetde bulunan bir mahal ahalisince ahlam-ı kavanin ve nizamata itilaf ve istinas husuli daima müşahede-i asar-ı madelet ve medeniyete mevkuf olarak neşr-i asar-ı adalet edecek vesait-i hükümetden biri de mahkeme-i adliye olduğundan Mutki'den mahkeme-i mezkurenin kaldırılması ora ahalisinin bademe dahi hal-i vahşetde kalmalarını istilzam edeceği gibi Ermeni şikayatının mahall-i suduru olan bir vilayet dahilindeki kazalardan birinde tesis etmiş olan mahkeme-i adliyenin diğer kazaya nakli şu sırada pek ziyade su-i tesir dahi hasıl edeceğine ve hal ü mevki'in icabatına göre bazen fazla masarıf ihtiyarı zaruriyat-ı umurdan olduğuna binaen Mutki'deki Mahkeme-i Bidayetin ibkasıyla Hizan kazasında dahi başkaca bir Bidayet Mahkemesi teşkili şeref-sadır olan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi iktiza-yı alisinden olarak evrak-ı merkume iade kılınmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 20 Şevval sene [1]306 ve fi 6 Haziran sene [1]305 [18 Haziran 1889]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

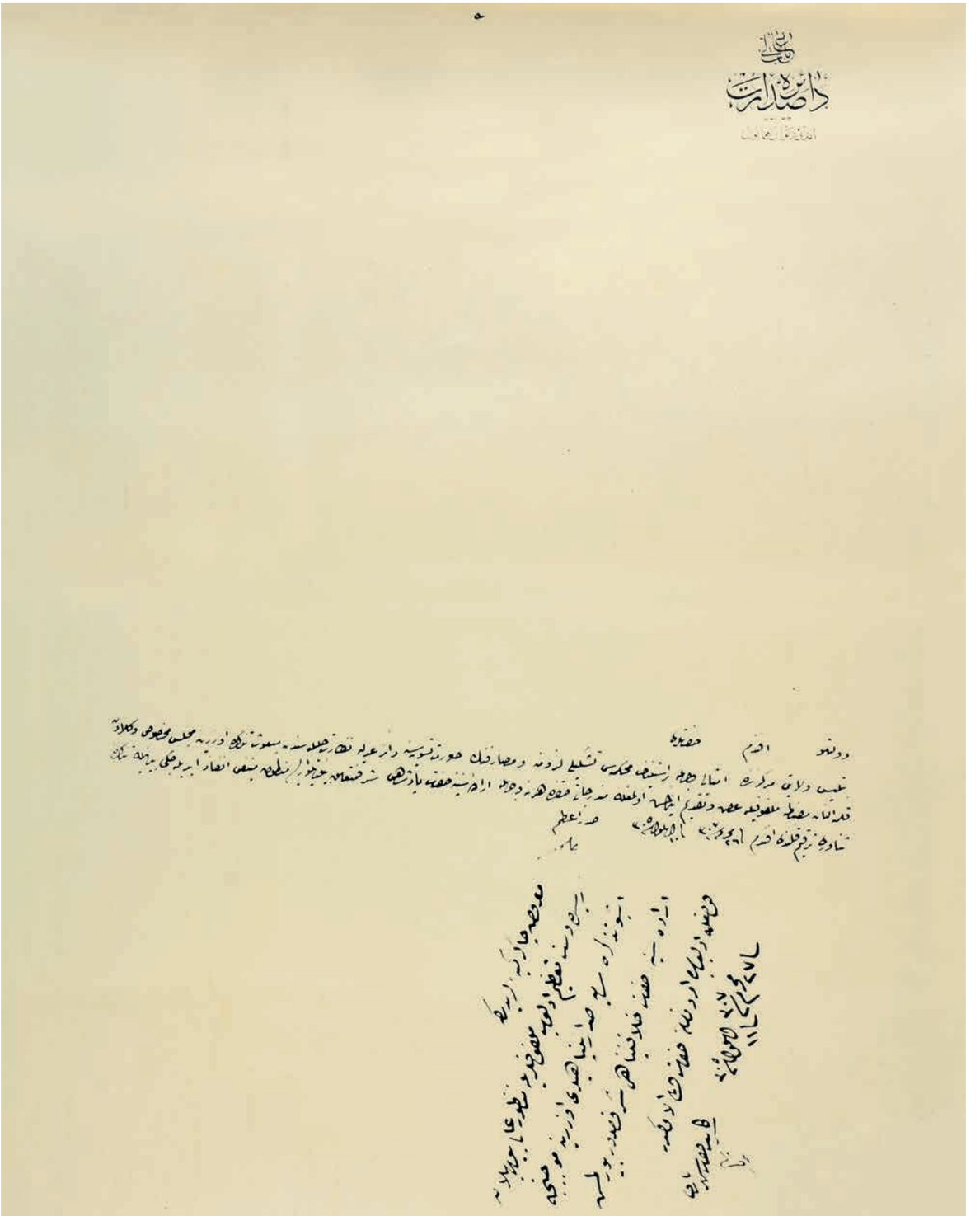

BOA, İ.MMS, 106 / 4563 - 3

Bitlis'te yeni bir İstinaf Mahkemesi açılmasına izin verildiği hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
23 Eylül 1889

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah katına]
Bitlis vilayeti merkezinde bir İstinaf Mahkemesi kurulması gerektiği Adalet Bakanlığı tarafından bildirilmiştir. Bu konuda Bakanlar Kurulu da aynı görüştedir. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
22 Eylül 1889
[imza] Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
23 Eylül 1889
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah katına]
Devletlü efendim hazretleri,
Bitlis vilayeti merkezinde emsali vechile bir İstinaf Mahkemesi teşkili lüzumuna ve masarıfının suret-i tesviyesine dair Adliye Nezaret-i Celilesinden mebus tezkere üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükeladan kaleme alınan mazbata melfufuyla arz ve takdim edilmiş olmağla mündericatı hakkında her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i padişahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 26 Muharrem sene [1]307 ve fi 10 Eylül sene [1]305 [22 Eylül 1889]
[imza] Sadrazam Kamil [Kıbrıslı Mehmed Kamil Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridiri ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfuflarıyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi şeref-sudur buyurlmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-veliyyü'l-emrindir.
Fi 27 Muharrem sene [1]307 ve fi 11 Eylül sene [1]305 [23 Eylül 1889]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

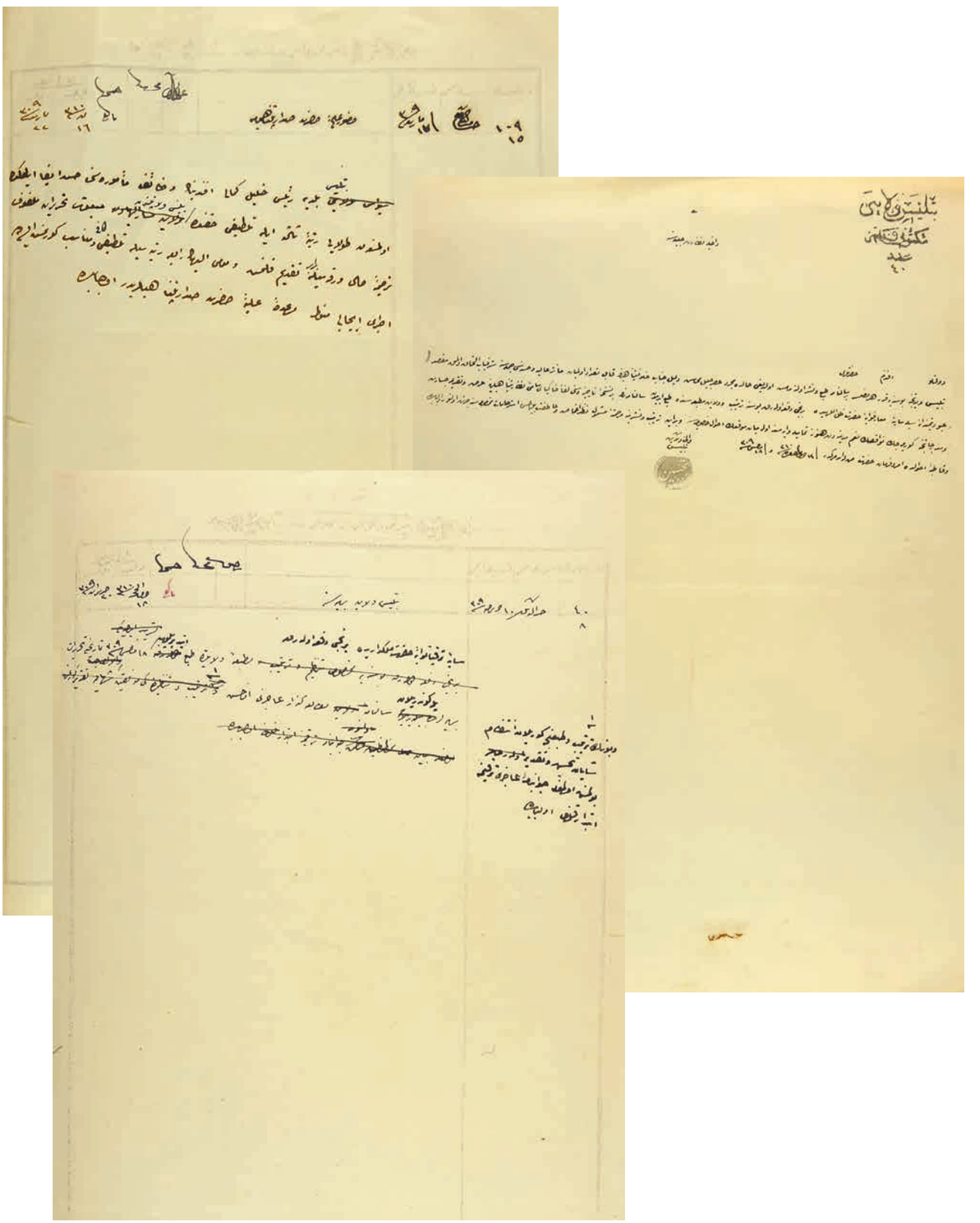

BOA, DH.MKT, 7 / 94

Bitlis Belediye Reisi Halil Kemalî Efendi'nin, vazifesinde başarılı olmasından dolayı kendisinin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
3 Nisan 1893

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığı'ndan]
Sadarete,
3 Nisan 1893,
Bitlis Belediye Başkanı Halil Kemalî Efendi'nin görevin yerine getirirken gösterdiği üstün gayretler nedeniyle üçüncü rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmiştir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen yazı ile adı geçen hakkındaki belgeler ekte takdim edilmiştir. Emirleriniz beklenmektedir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 16 N [Ramazan] sene [1]310 ve fi 22 Mart [1]309 [3 Nisan 1893]
Bitlis Belediye Reisi Halil Kemalî Efendi'nin vezaif-i memuresini hüsn-i ifa eymekde olmasından dolayı rütbe-i salise ile taltifi hakkında Bitlis Vilayetinden mebus tahrirat melfuf tercüme-i hal varakasıyla beraber takdim kılınmış ve muma-ileyhin rabia rütbesiyle taltifi kafi ve münasib görünmüş ise de icra-yı icabı menut-ı müsaade-i aliyye-i hazret-i sadaret-penahileridir ol babda.

BOA, DH.MKT, 76 / 30 – 2

Bitlis vilayetine ait ilk salnamenin hazırlanarak vilayet matbaasında basıldığı hakkında, Bitlis Valiliğinden, Dahiliye Nezaretine gönderilen yazı.
30 Mayıs 1893

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden]
İçişleri Bakanlığına,
Bitlis Valiliği tarafından bu yıla kadar bir salname [yıllık] yayınlanmamıştır. Bu yıl ilk defa olarak bir salname hazırlanmıştır. Bu salnamenin bir nüshası ekte bilgilerinize sunulmuştur. İncelenerek eksikliklerin bildirilmesi arz olunur.
30 Mayıs 1893
[mühür] Bitlis Valisi Hasan Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden]
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis vilayetince bu seneye kadar her nasılsa bir salname tab ü neşr olunamamış olduğu halde mücerred asr-ı celil-i mehasin-delil-i cenab-ı hilafet-penahinin kabil-i tadad olmayan measir-i aliye ve hasenesi cümlesine şeref-yab-ı iltihak olmak maksad-ı ubudiyet-mendanesiyle saye-i maarif-vaye-i hazret-i zıllullahide birinci defa olarak bu sene tertib ve vilayet matbaasında tab edilen salnamenin bir nüsha-i naçizesini leffen hak-pa-yı sami-i nezaret-penahilerine arz ü takdime cesaret ve müdericatınca gönderilecek nevakısın niam-ı medineden henüz tamamıyla vaye-mend olamayan mevkiin ahval-i hususiyesine ve bidayet-i tertib ü neşrine merhameten meşmul-i nazar-ı iğmaz ve atıfet buyurulması istirhamat-ı mahsusasına cüret olunur, ol babda ve katıbe-i ahvalde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 14 Zilkade sene [1]310 ve fi 18 Mayıs sene [1]309 [30 Mayıs 1893]
[mühür] Vali-i Vilayet-i Bitlis [Hasan] Tahsin [Paşa]

BOA, DH.MKT, 76 / 30 – 1

Bitlis'te basılan Bitlis vilayetine ait ilk salnamenin beğenildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
2 Temmuz 1893

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Bitlis Valiliğine,
2 Temmuz 1893,
Birinci defa olarak vilayet matbaasında basıldığı 30 Mayıs 1893 tarihli yazınızla bildirilen salname incelenmiş ve tarafımızdan beğenilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Bitlis Vilayet-i Behiyyesine,
Fi 18 Zilhicce sene [1]310 ve fi 20 Haziran sene [1]309 [2 Temmuz 1893],
Saye-i terakkiyat-vaye-i hazret-i mülk-daride birinci defa olarak matbaa-i vilayetde tab etdirilüb 18 Mayıs sene [1]309 [30 Mayıs 1893] tarihli tahrirat-ı behiyyeleriyle gönderilen salname mütalaa-güzar-ı acizi olmuş ve bunun tertib ve tabınca görülen intizam şayan-ı tahsin ve takdir bulunmuş olmağla cevabname-i acizi terkimine ibtidar kılındı, ol babda.

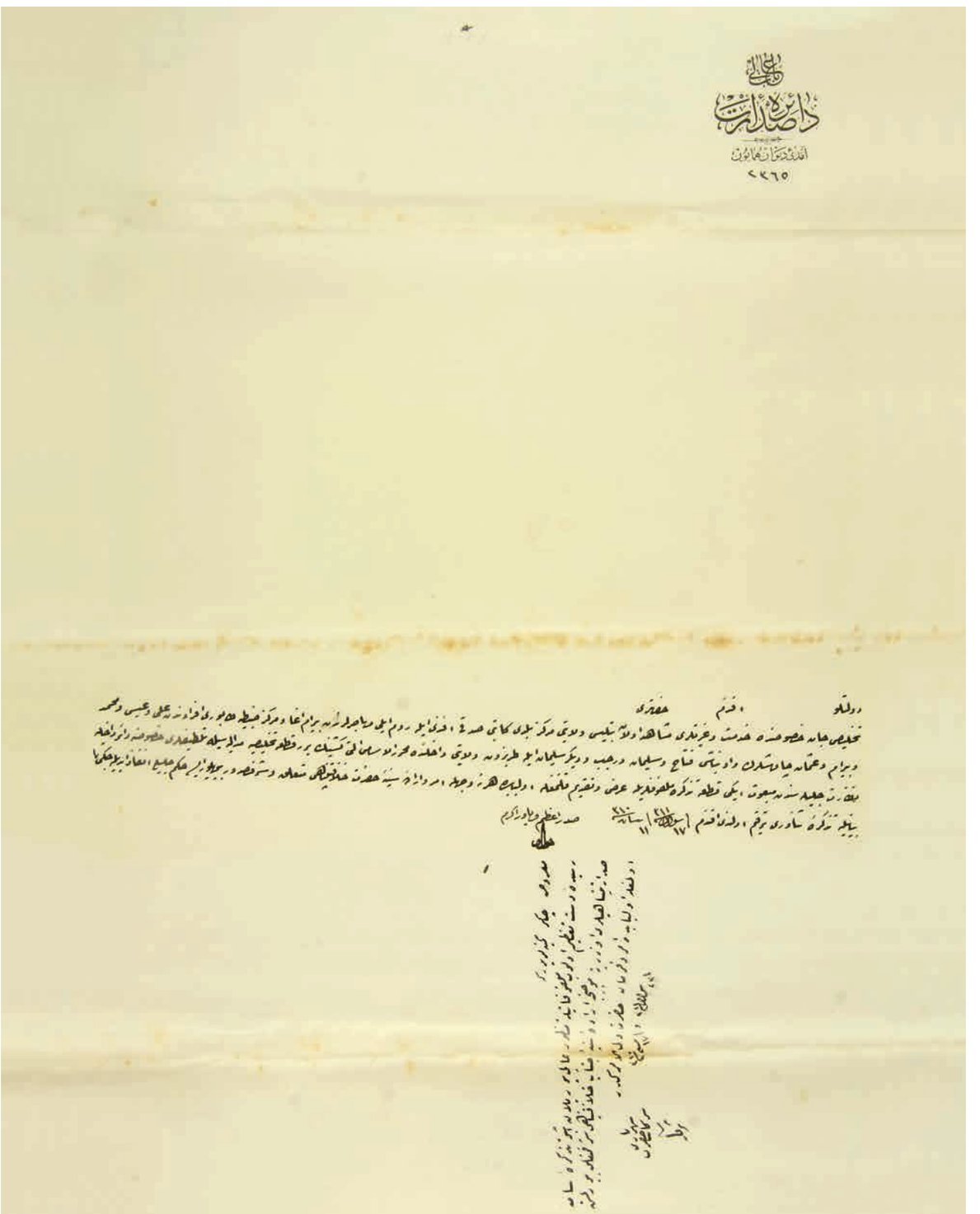

BOA, İ.TAL, 50 / 14 – 6

Bitlis'te yoğun kar yağışı ve fırtına nedeniyle yollarını kaybeden köylüleri bulan ve sağ olarak kurtarmayı başaran kişilerin "Tahlisiye Madalyası" ile ödüllendirildikleri hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
29 Nisan 1894

[Sadeleştirme]

[Sadaretten Padişah Katına],
Hayat kurtarma çalışmalarında hizmet ve gayretleri görülen Bitlis Belediyesi Katibi Sıtkı Efendi ve Rumeli Muhacirlerinden Bayram Ağa ile Bitlis Zabtiye Taburu mensuplarından Ali, İsa, Mehmet, Bayram, Osman, Fettah, Süleyman, Recep ve diğer Süleyman ile Trabzon vilayetinden 6 kişinin birer Tahlisiye Madalyası ile ödüllendirilmeleri talep edilmiştir. Bu konuda İçişleri Bakanlığından gönderilen yazı da ekte bilgilerinize sunulmuştur. Emirleriniz beklenmektedir.
23 Nisan 1894
[imza] Sadrazam ve Yaver-i Ekrem Ahmet Cevat Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususlara izin vermiştir.
Gereğini yapınız.
29 Nisan 1894
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Tahlis-i can hususunda hizmet ü gayretleri müşahed olan Bitlis Vilayeti Merkez Beledi[ye] Katibi Sıdkı Efendi ile Rumili Muhacirlerinden Bayram Ağa ve merkez [Bitlis] Zabtiye Taburu efradından leffen mutekaddem künye pusulasında esamisi muharrer Ali ve İsa ve Mehmed ve Bayram ve Osman Çavuşların Onbaşı Fettah ve Süleyman ve Receb ve diğer Süleyman ile Trabzon vilayeti dahilinde muharrerü'l-esami altı kişinin birer kıta Tahlisiye Madalyası ile taltifleri hususuna dair Dahiliye Nezaret-i Celilesinden mebus iki kıta tezkere melfuflarıyla arz ü takdim kılınmağla ol babda her ne vechile emr ü irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise hükm-i celili infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı efendim.
Fi 17 Şevval sene [1]311 ve fi 11 Nisan sene [1]310 [23 Nisan 1894]
[imza] sadrazam ve Yaver-i Ekrem [Ahmed] Cevad [Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufatıyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 23 Şevval sene [1]311 ve fi 17 Nisan sene [1]310 [29 Nisan 1894]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari [Ahmed] Süreyya [Paşa]

Bitlis'te Kış (20. Yüzyılın Başı)
Kaynak: ABCFM Arşivi

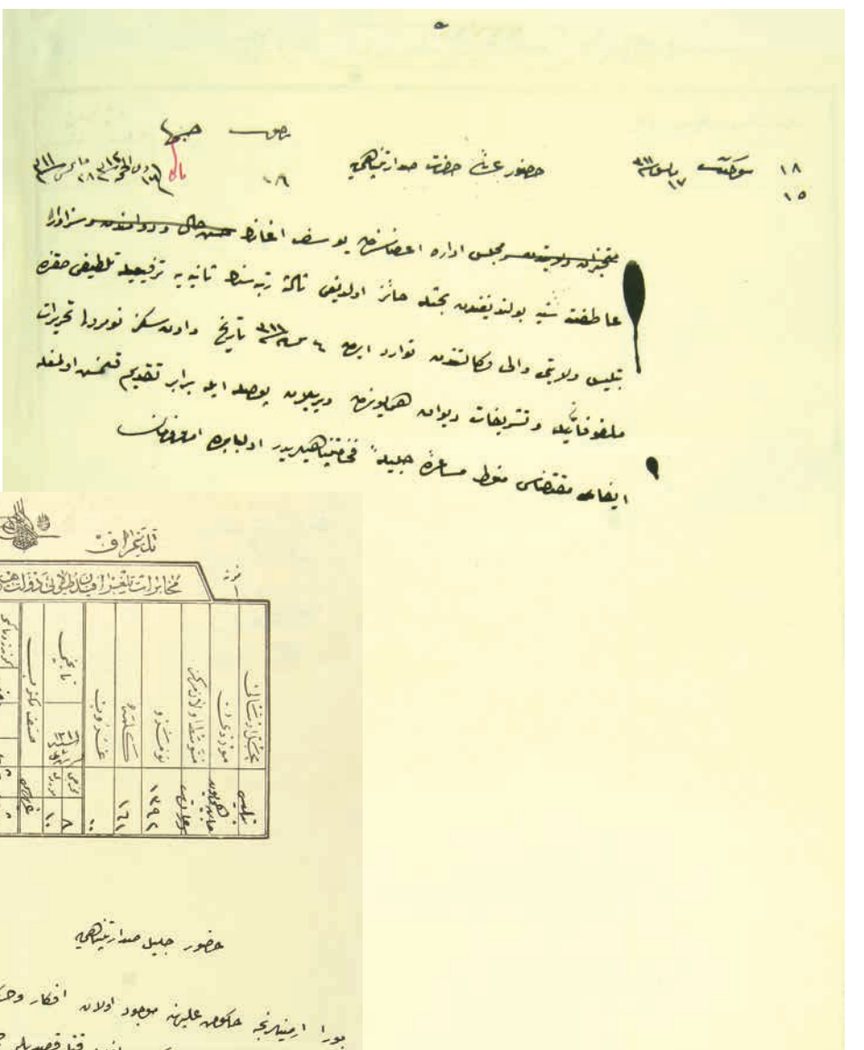

BOA, DH.MKT, 383 / 2

Bitlis İdare Meclisi Azası Yusuf Ağa'nın, ikinci rütbeye terfi ettirilerek ödüllendirilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden, [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
9 Haziran 1895

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
9 Haziran 1895,
Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Üyelerinden Yusuf Ağa'nın ikinci rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmiştir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen 16 Nisan 1895 tarihli ve 18 numaralı yazı ekte takdim edilmiştir. Emirleriniz beklenmektedir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 16 Zilhicce sene [1]312 ve fi 28 Mayıs sene [1]311 [9 Haziran 1895]
[Bitlis Vilayeti] Meclis-i İdare Azasından Yusuf Ağa'nın sezavar-ı atıfet-ı seniyye bulunduğundan bahisle haiz olduğu salise rütbesinin saniyeye terfi'iyle taltifi hakkında Bitlis Vilayeti Vali Vekaletinden tevarüd eden fi 4 Nisan sene [1]311 [16 Nisan 1895] tarih ve on sekiz numaralı tahrirat melfufatıyla ve Teşrifat-ı Divan-ı Hümayundan verilen pusula ile beraber takdim kılınmış olmağla ifa-yı muktezası menut-ı müsaade-i celile-i fehamet-penahileridir, ol babda.

BOA, A.MKT.MHM, 694 / 2 – 9

Devlet aleyhine olan faaliyetleri desteklemediğinden dolayı, Amerikalı misyoner George Knapp'ın kışkırtmasıyla Kivork Ağa'nın Mapari, Serop ve Hemanersob adlı kişiler tarafından düzenlenen bir silahlı saldırı sonucu yaralandığı, kendilerinin de tehdit ve tehlike altında olduğu ve George Knapp adlı misyoner Bitlis'te bulunduğu sürece bu tür olayların devam edeceği hakkında, Bitlis Ermenilerinden Ağacan ve Nazar imzalarıyla Sadaret'e gönderilen telgraf.
20 Ekim 1895

[Sadeleştirme]

Sadarete,
Bitlis Ermenileri, devlet aleyhine gelişen fikirlere iştirak etmemektedir. Bu nedenle fesat sahibi bazı Ermeniler bizlere düşmanlık göstermektedir. Bu kapsamda üç gün önce kardeşim Kivork Ağa'yı öldürmeye çalışarak yaralamışlardır. Hükümet görevlilerinin çalışmaları neticesinde suçlulardan Ermeni Mapari, Serop ve Hemanersob yakalanmıştır. Bunların sorguları sonucunda Amerikalı misyonerlerden George Knapp'ın bazı vaatlerle bu kişileri bizleri katletmeye ikna ettiği öğrenilmiştir. Kullandıkları tabancayı onlara kendisi vermiştir. Yine George Knapp'ın teşvikiyle geçenlerde bazı Ermeniler camilere saldırmışlardır. Bu kişinin, Ermenileri camilere saldırtması, adam öldürmeye ve ihtilale kışkırtması; kendisinin burada kalmasındaki sakıncaları ortaya koymaktadır. Bu adam burada bulundukça bizler tehlike ve telaş içinde kalacağız. Bu adamın şerrinden muhafaza edilmemizi istirham ediyoruz.
20 Ekim 1895
[imzalar] Bakkalyan Ağacan ve Bakkalyan Nazar

[Transkripsiyon]

Huzur-ı Celil-i Sadaret-penahiye,
Bura Ermenilerince hükümet aleyhine mevcud olan efkar ü harekata iştirak etmediğimizden hakkımızda hasıl eyledikleri garaz icabınca üç gün evvel biraderim Kivork Ağa'yı katl kasdıyla cerh etmişlerdi, hükümet-i seniyyenin ikdamıyla carihleri olan Ermeni Mapari ve Serop ve Hemanersob derdest olundu, istintaklarında buradaki Amerikalı Misyonerlerden Mister Corc [George Knapp] ailelerini beslemek ve yüz lira vermek taahhüdüyle biraderimiz muma-ileyhi ve bizi katle kendilerini tasallut ve bir rovelver vermiş olduğunu ve Mister Corc'un [George Knapp] tertib ve teşvikiyle geçende Ermeniler tarafından burada camilere hücum olunduğunu ikrar etmişlerdir ve Mister Corc'un [George Knapp] devlet aleyhindeki teşebbüsatına ve böyle camileri Ermenilere basdırmak ve kıtal ü ihtilale sebeb olmak derecesindeki cüretine ve Ermenileri her dürlü fenalığa sevk eden nüfuzuna göre kendisi burada bulundukca uzak ve yakın ailemizle beraber bizi mahv edeceğinden gece ve gündüz telaş içindeyiz, şimdi kendisi her şeye muktedir görünüb ve Ermenilerin üzerinde pek büyük nüfuza malik olan Mister Corc'un [George Knapp] şer ü zulmünden muhafaza-i kemteranemizi adalet-i seniyyeden istirham ederiz, ferman.
Fi 8 Teşrinisani sene [1]311 [20 Ekim 1895]
[imza] Bakkalyan Ağacan
[imza] Bakkalyan Nazar

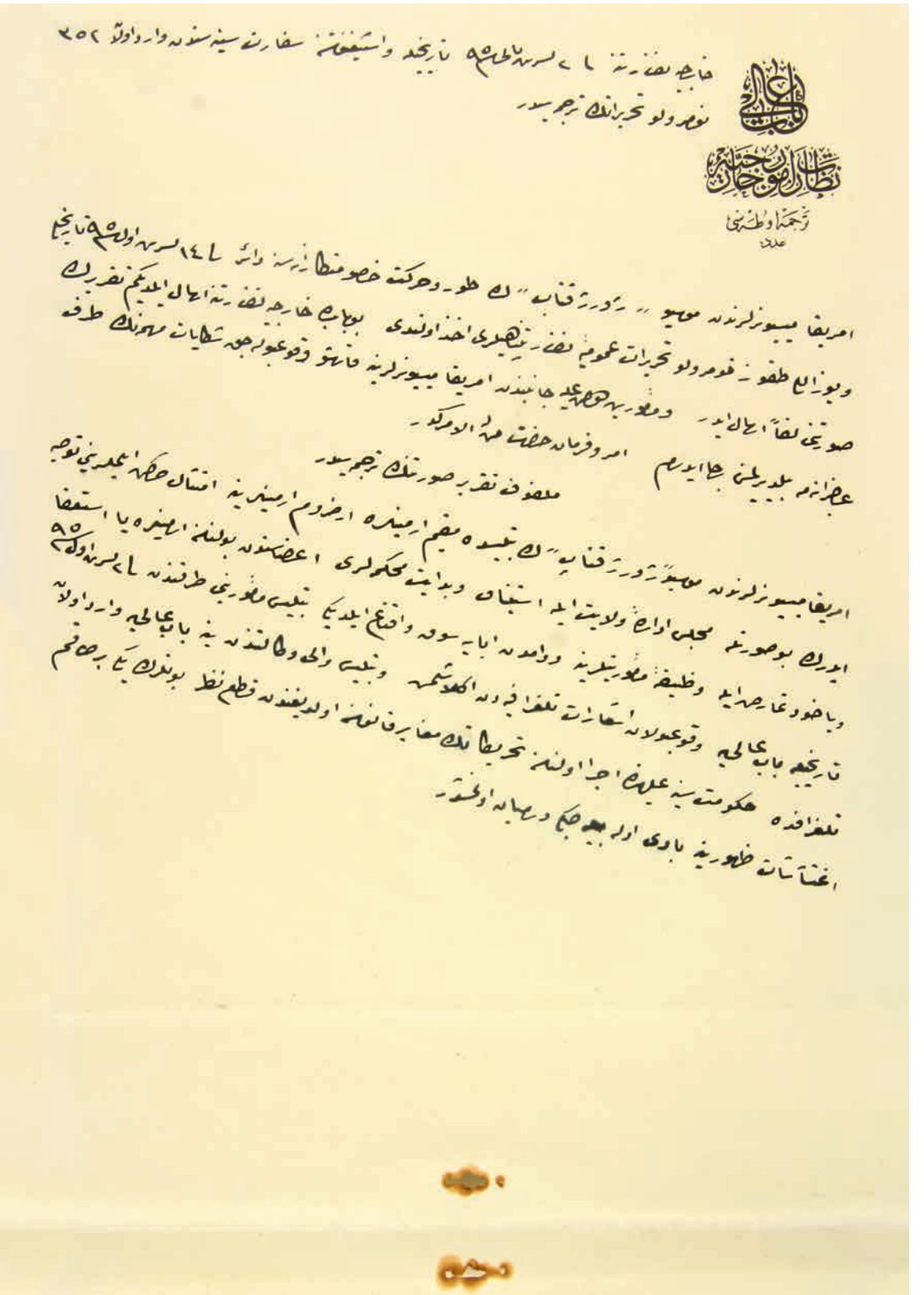

BOA, A.MKT.MHM, 694 / 2 – 8

Bitlis'teki Ermenilerin Amerikalı Misyoner George Knapp tarafından kışkırtıldığı ve bu durumun kanunlara aykırı olduğu hakkında, Washington'daki Osmanlı Elçiliğinden ABD Dışişleri Bakanlığına gönderilen yazının tercümesi ile Washington'daki Osmanlı Elçiliğinden İstanbul'daki Osmanlı Hariciye Nezaretine gönderilen yazının tercümesi.
14 Ekim 1895 ve 2 Kasım 1895

[Sadeleştirme]

Dışişleri Bakanlığına 2 Kasım 1895 tarihinde Washington Elçiliğinden gelen 302 numaralı yazının tercümesidir.

[Washington Elçiliğinden Dışişleri Bakanlığına], Amerikalı Misyonerlerden George Knapp'ın düşmanca tavır ve hareketleri hakkındaki 14 Ekim 1895 tarihli 159 numaralı yazınız alınmıştır. Bu konuda ABD Dışişleri Bakanlığına da bir yazı gönderilmiştir. Bu yazınızı da ekte sunuyorum. Osmanlı ülkesinde bulunan Amerikalı misyonerler hakkındaki gelişmelerin bildirilmesini rica ederim.
2 Kasım 1895

ABD Dışişleri Bakanlığına gönderilen yazı.

[Washington Elçiliğinden, ABD Dışişleri Bakanlığına], Amerikalı Misyonerlerden George Knapp Bitlis'te yaşayan Ermenilere, Erzurum Ermenileri gibi hareket etmeleri hususunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu nedenle Bitlis'teki mahkemelerde görev yapan Ermeniler ya istifa etmiş ya da zorluk çıkarmaya başlamışlardır. Bu hususlar Bitlisli memurlar tarafından 2 Ekim 1895 tarihinde Osmanlı Sadaretine yapılan şikayetle sabit olmuştur. Bu gibi girişimler kanuna aykırıdır.
14 Ekim 1895

[Transkripsiyon]

Hariciye Nezaretine fi 2 Teşrinisani [Kasım] sene [18]95 tarihiyle Vaşington Sefaret-i Seniyyesinden varid olan 302 numaralı tahriratın tercümesidir,

[Vaşington Sefaretinden Hariciye Nezaretine], Amerika Misyonerlerinden Mösyö Jorj Kınab'ın [George Knapp] tavr ü hareket-i husumet-karanesine dair 14 Teşrinievvel [Ekim] sene [18]95 tarihiyle ve yüz elli dokuz numaralı tahrirat-ı umumiye-i nezaret-penahileri ahz olundu, bu babda [ABD] Hariciye Nezaretine irsal eylediğim takririn suretini leffen irsal eder ve memurin-i devlet-i aliyye canibinden Amerika misyonerlerine karşı vuku bulacak şikayat-ı mühimmenin taraf-ı acizaneme bildirilmesini rica ederim, emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
[2 Kasım 1895]

Melfuf takrir suretinin tercümesidir,

[Vaşington Sefaretinden, ABD Hariciye Nezaretine], Amerika Misyonerlerinden Mösyö Jorj Kınab'ın [George Knapp] Bitlis'de mukim Ermenilere Erzurum Ermenilerine imtisal-i hareket eylemelerini tavsiye ederek bu suretle meclis-i idare-i vilayet ile istinaf ve bidayet mahkemeleri azasından bulunan Ermenilere ya istifa ve yahud temarüz ile vazife-i memuriyetlerine devamdan ibaya sevk ü ikna eylediği Bitlis memurini tarafından fi 2 Teşrinievvel [Ekim] sene [18]95 tarihiyle Bab-ı Aliye vuku bulan işarat-ı telgrafiyeden anlaşılmış ve Bitlis Vali Vekaletinden yine Bab-ı Aliye varid olan telgrafda hükümet-i seniyye aleyhinde icra olunan tahrikatın mugayir-i kanun olduğundan kat-ı nazar bunların yeni bir takım iğtişaşat zuhuruna badi olabileceği dermiyan olunmuşdur.
[14 Ekim 1895]

Amerikan Board Bitlis Misyoneri
George Perkins Knapp

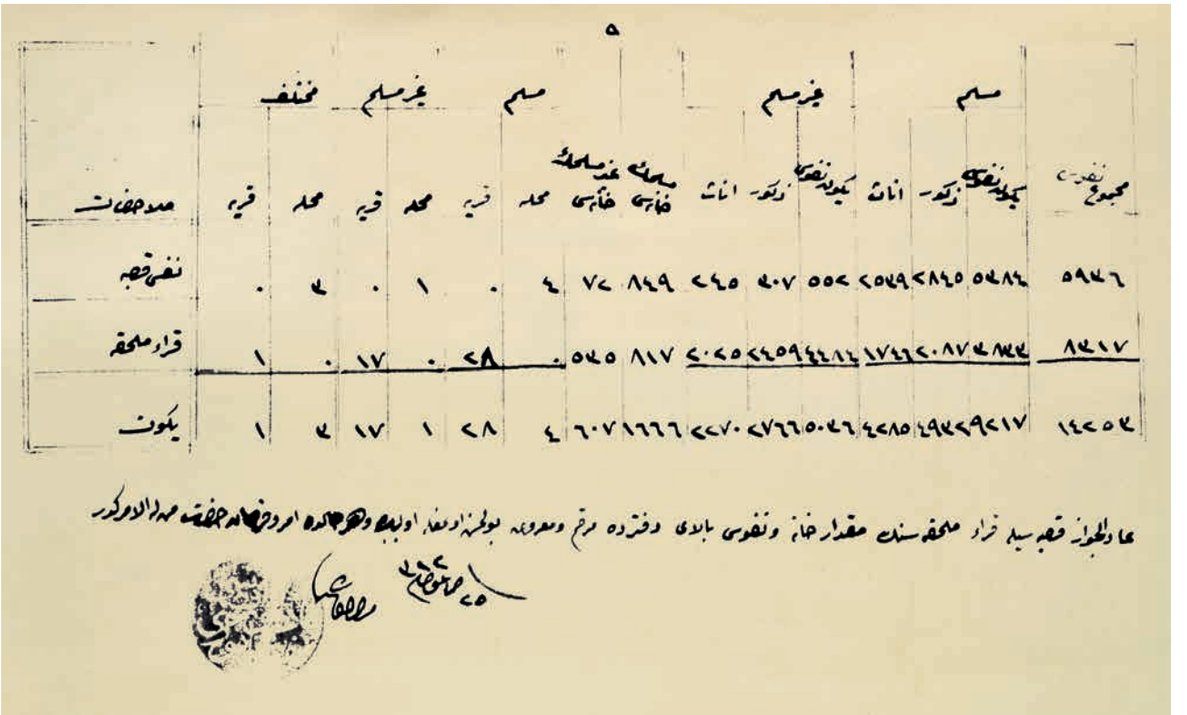

	مسلم		غیر مسلم			مسلم			غیر مسلم			مختلف			
مجموع نفوس	کبیر نفوس ذکور	اناث	کبیر نفوس ذکور	اناث		غیر مسلم خانہ	خانہ	محلہ	قریہ	محلہ	قریہ	محلہ	قریہ	صدور حفظ
۵۹۴۶	۵۴۸۶	۴۸۶۵	۵۵۴	۴۰۷		۷۴	۸۶۹	۴۴۵	۰	۱	۰	۴	۰	نفی قصبہ
۱۴۱۷	۴۴۲	۷۰۸۷	۱۷۶	۴۲۸۱۶	۴۲۵۹	۲۰۴۵	۸۱۷	۵۴۵	۰	۲۸	۰	۱۷	۰	۱	قرار محفظ
۱۴۰۵۴	۴۹۲۹۱۷	۴۷۸۵	۷۶۶۵۰۴۶	۷۷۰		۶۰۷	۱۶۶۶	۴	۱	۲۸	۱	۱۷	۴	۱	یکون

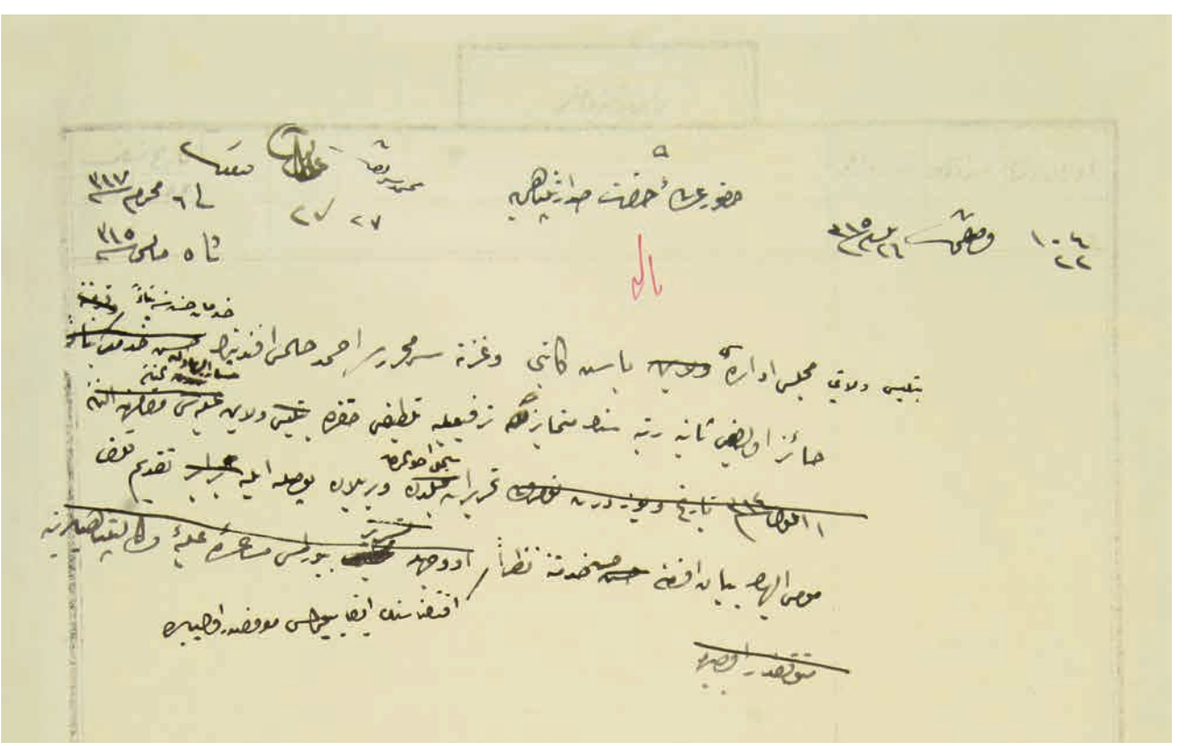

BOA, Y.EE, 132 / 25 - 2

Adilcevaz kazasının 1896 yılı nüfus verileri.
7 Ekim 1896

[Sadeleştirme]

Adilcevaz ile köylerindeki hane ve nüfus miktarları aşağıda gösterilmiştir.
7 Ekim 1896
[mühür] Adilcevaz Kazası Nüfus Memuru [imza] Mustafa

Adilcevaz kasabası,
Karışık Mahalle 3, Hristiyan Mahalle 1, Müslim Mahalle 4, Hristiyan Hane 72, Kadın 245, Erkek 307, Toplam 552
Müslim Hane 849, Kadın 2539, Erkek 2845, Toplam 5384
YEKUN 5936

Köyler,
Karışık Köy 1, Hristiyan Köyler 17, Müslim Köyler 28, Hristiyan Hane 535, Kadın 2025, Erkek 2459 Toplam 4484
Müslim Hane 817, Kadın 1746, Erkek 2087 Toplam 3833
YEKUN 8317

TOPLAM
Karışık Mahalle 3,
Hristiyan Mahalle 1, Hristiyan Köyler 17, Hristiyan Hane 607, Müslim Mahalle 4, Müslim Köyler 28, Müslim Hane 1666, Hristiyan Kadın 2270, Hristiyan Erkek 2766, Toplam Hristiyan 5036
Müslim Kadın 4285, Müslim Erkek 4932, Toplam Müslim 9217
TOPLAM 14.253

[Transkripsiyon]

Adilcevaz kasabasıyla kura-yı mülhakasının mikdar-ı hane ve nüfusu bala-yı defterde murakkam ve maruz bulunmuş olmağla ol babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir.
Fi 25 Eylül sene [1]312 [7 Ekim 1896]
[mühür] Adilcevaz Kazası Nüfus Memuru
[imza] Mustafa

Nefs-i kasaba,
Muhtelif Mahalle 3, Gayr-i Müslim Mahalle 1, Müslim Mahalle 4
Gayr-i Müslim Hane 72, İnas 245, Zükur 307, Yekun 552
Müslim Hane 849, İnas 2539, Zükur 2845, Yekun 5384
YEKUN 5936

Kura-yı mülhaka,
Muhtelif Karye 1, Gayr-i Müslim Karye 17, Müslim Karye 28
Gayr-i Müslim Hane 535, İnas 2025, Zükur 2459, Yekun 4484
Müslim Hane 817, İnas 1746, Zükur 2087, Yekun 3833
YEKUN 8317

YEKUN
Muhtelif Mahalle 3
Gayr-i Müslim Mahalle 1, Gayr-i Müslim Karye 17, Gayr-i Müslim Hane 607
Müslim Mahalle 4, Müslim Karye 28, Müslim Hane 1666
Gayr-i Müslim İnas 2270, Gayr-i Müslim Zükur 2766, Gayr-i Müslim Yekun 5036
Müslim İnas 4285, Müslim Zükur 4932, Müslim Yekun 9217
YEKUN 14.253

BOA, DH.MKT, 2204 / 10

Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Başkatibi Ahmet Hilmi Efendi'nin başarılı hizmetlerine karşılık rütbesinin yükseltilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
17 Mayıs 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
17 Mayıs 1899,
Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Başkatibi ve Gazete Yazarı Ahmet Hilmi Efendi'nin, güzel hizmetleri nedeniyle rütbe terfisi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen yazı ekte sunulmuştur. Emirleriniz beklenmektedir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 6 Muharrem sene [1]317 ve fi 5 Mayıs sene [1]315 [17 Mayıs 1899]
Bitlis Vilayeti Meclis-i İdare Başkatibi ve Gazete Sermuharriri Ahmed Hilmi Efendi'nin hidemat-ı hüsnüne binaen haiz olduğu saniye rütbesinin mütehayize terfi'iyle taltifi hakkında vilayet-i müşarun-ileyhadan alınan tahrirat sicill-i ahvalden verilen pusula ile takdim kılındı, muma-ileyhin beyan olunan hüsn-i hizmetine nazaran iktizasının ifa buyurulması maruzdur, ol babda.

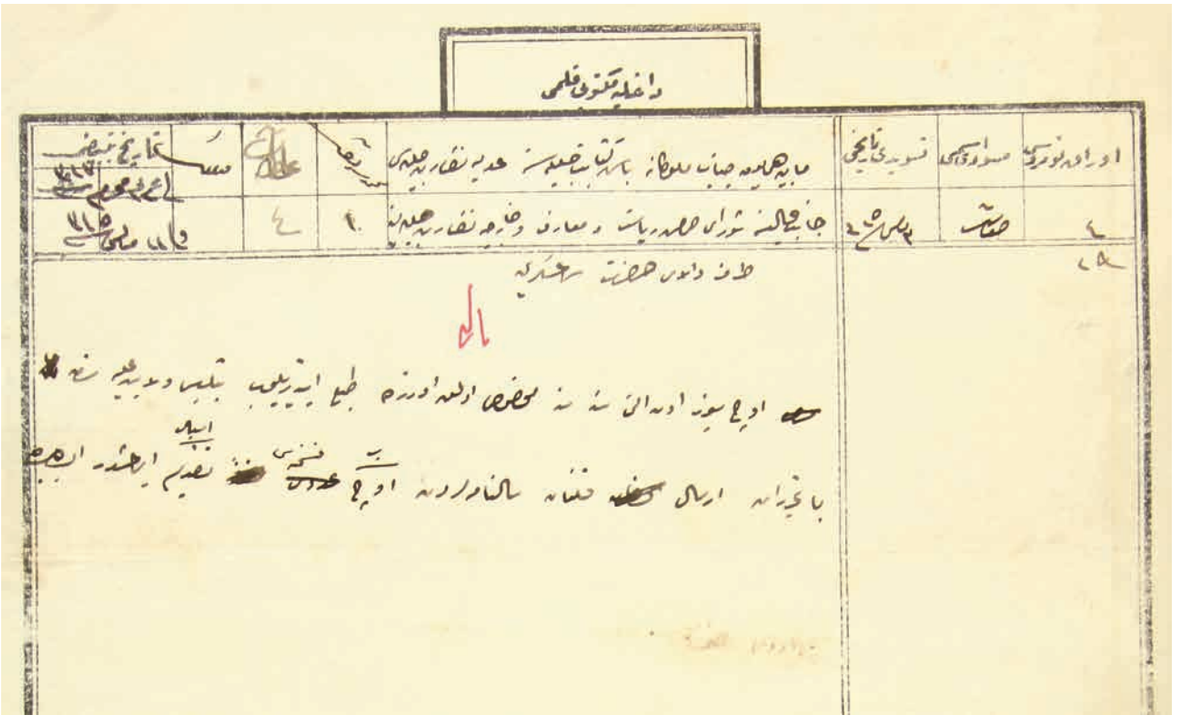

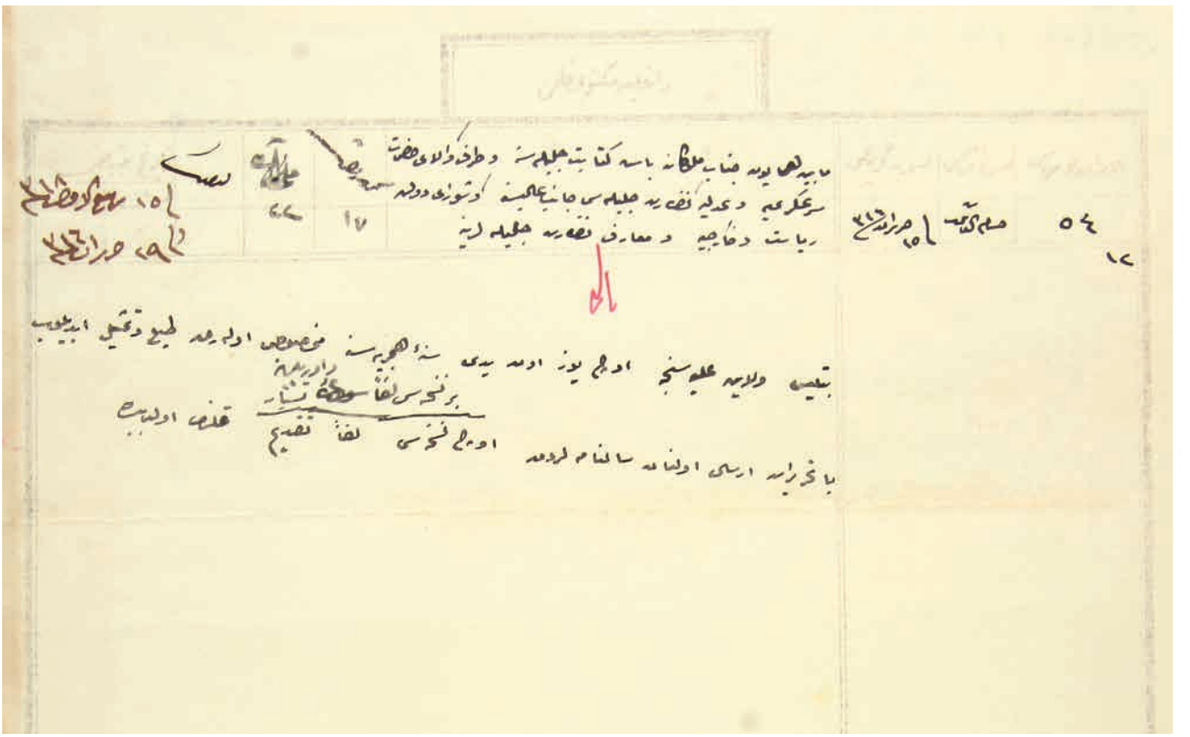

BOA, DH.MKT, 2206 / 16

1316 (1898) yılına ait Bitlis Salnamesinin bastırıldığı ve bu salnamenin birer nüshasının gönderildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden ilgili bakanlıklara gönderilen yazı.
23 Mayıs 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Padişah katına, Adalet Bakanlığına, Şura-yı Devlet Başkanlığına, Eğitim Bakanlığına, Dışişleri Bakanlığına ve Genelkurmay Başkanlığına,
23 Mayıs 1899,
1898 yılına mahsus olmak üzere bastırılan Bitlis Salnamesi, birer nüsha olarak gönderilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülukane Başkitabet-i Celilesine [ve] Adliye Nezaret-i Celilesi Canib-i Alisine [ve] Şura-yı Devlet Riyaset ve Maarif ve Hariciye Nezaret-i Celilerine [ve] Taraf-ı Vâlâ-yı Hazret-i Seraskeriye,
Fi 12 Muharrem sene [1]317 ve fi 11 Mayıs sene [1]315 [23 Mayıs 1899],
Üç yüz on altı senesine [h. 1316 / m. 1898] mahsus olmak üzere tab etdirilüb Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden ba-tahrirat irsal kılınan salnamelerden bir nüshası isbal edilmişdir, ol babda.

BOA, DH.MKT, 2373 / 73

Bitlis vilayetinin 1899 yılına ait vilayet yıllığının [Bitlis Vilayet Salnamesi] basılarak ilgili kurumlara gönderildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] bakanlıklar ve diğer devlet kurumlarına gönderilen yazı.
2 Temmuz 1900

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Padişah katına, Genelkurmay Başkanlığına, Adalet Bakanlığına, Şura-yı Devlet Başkanlığına, Dışişleri Bakanlığına, Eğitim Bakanlığına,
2 Temmuz 1900,
Bitlis Valiliği tarafından 1899 yılına mahsus olarak bastırılan Bitlis Salnamesi birer nüsha olarak gönderilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülukane Başkitabet-i Celilesi'ne ve Taraf-ı Vâlâyı Hazret-i Seraskeriye ve Adliye Nezaret-i Celilesi Canib-i Alisine ve Şura-yı Devlet Riyaset ve Hariciye ve Maarif Nezaret-i Celilerine,
Fi 15 Rebiülevvel sene [1]318 ve fi 19 Haziran sene [1]316 [2 Temmuz 1900]
Bitlis Vilayet-i Aliyyesince üç yüz on yedi [h.1317 / m. 1899] sene-i hicriyesine mahsus olarak tab u temsil edilüb ba-tahrirat irsal olunan salnamelerden bir nüshası su-yı daverilerine tesyar kılındı, ol babda.

BOA, HRT.h, 1314. 19.yy'ın sonlarına doğru II. Abdülhamit döneminde Van Vilayeti Mühendisi Charles Sester tarafından hazırlanarak; Van-Bitlis yolu ile Van Gölü ve çevresini gösteren elle çizilmiş 1/600.000 ölçekli harita.

وان
وان کو
اطوش طاغی

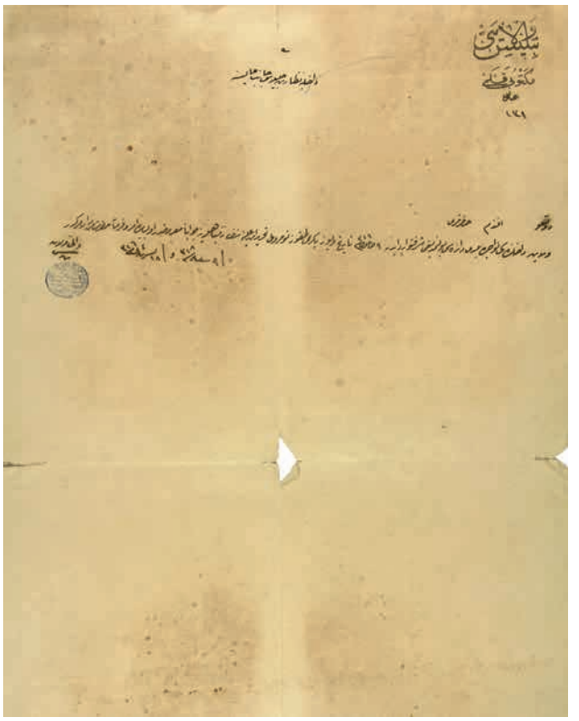

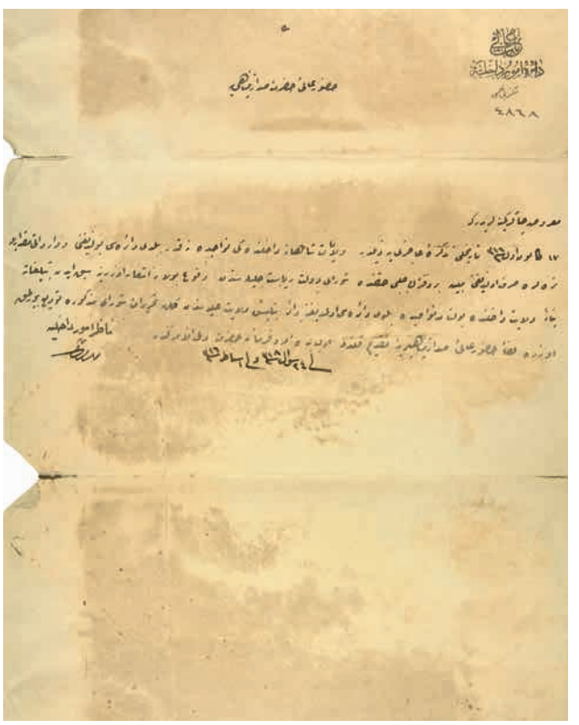

BOA, ŞD, 1889 / 5 - 1

Bitlis vilayeti dâhilindeki nahiyelerde belediye dairesi bulunmadığı hakkında, Bitlis Vilayetinden [Bitlis Valiliği], Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen yazı.
1 Aralık 1900

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden]
İçişleri Bakanlığına,
Bitlis vilayeti dâhilindeki nahiyelerde belediye teşkilatı bulunmadığı, 22 Eylül 1900 tarihli ve 129 numaralı yazınıza cevaben bildirilir.
1 Aralık 1900
Bitlis Valisi [mühür] Hüsnü Bey

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesi Canib-i Alisine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Vilayet dahilindeki nevahide beledi dairesi bulunmadığı şeref-tevarüd eden fi 9 Eylül sene [1]316 [22 Eylül 1900] tarih ve yüz yirmi dokuz numaralı tahrirat-ı aliyye-i nezaret-penahilerine cevaben [Dahiliye Nezareti] maruzdur ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 9 Şaban sene [1]318 ve fi 18 Teşrinisani sene [1]316 [1 Aralık 1900]
Vali-i Vilayet-i Bitlis [mühür] Hüsnü [Hüsnü Bey]

BOA, ŞD, 1889 / 5 - 3

Bitlis vilayeti dahilinde bulunan nahiyelerde belediye teşkilatı olmadığı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
14 Şubat 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Sadarete,
30 Aralık 1900 tarihli yazının devamıdır,
Osmanlı vilayetleri dâhilindeki nahiyelerin kaçında belediye teşkilatı bulunduğu ve bunların gelirleri ile harcamalarının ne kadar olduğu konusunda Şura-yı Devlet [Danıştay] tarafından bilgi istenmişti. Bu amaçla bilgi istenen Bitlis vilayetindeki nahiyelerde belediye teşkilatı olmadığı bildirilmiştir.
14 Şubat 1901
[imza] İçişleri Bakanı Mehmet Faik Memduh Paşa

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Fi 17 Kânunuevvel sene [1]316 [30 Aralık 1900] tarihli tezkere-i aciziye zeyldir.
Vilayat-ı şahane dahilindeki nevahide ne kadar beledi dairesi bulunduğu ve varidatı mikdarıyla nerelere sarf olunduğunu mübeyyin bir defterin celbi hakkında Şura-yı Devlet Riyaset-i Celilesinden vuku bulan işar üzerine sebk eden tebligata binaen vilayet dahilinde bulunan nevahide beledi dairesi olmadığına dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen tahrirat Şura-yı mezkura [Şura-yı Devlet] tevdi buyrulmak üzere leffen huzur-ı ali-i sadaret-penahilerine takdim kılındı, ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 24 Şevval sene [1]318 ve fi 1 Şubat sene [1]316 [14 Şubat 1901]
Nazır-ı Umur-ı Dahiliye [imza] Memduh [Mehmed Faik Memduh Paşa [1839-1923]]

BOA, DH.MKT, 2502 / 62

Bitlis Belediyesinde Katip ve Sandık Emini olarak görev yapan Ali Rıza Efendi'nin bir rütbe ile ödüllendirilmesinin uygun olacağı hakkında, Dahiliye Nezaretinden, Sadarete gönderilen yazı.
23 Haziran 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
23 Haziran 1901,
Bitlis Belediyesi Sandık Eminliğinde Katip olarak görev yapan Ali Rıza Efendi'nin, güzel hizmetleri nedeniyle dördüncü rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden alınan 28 Mayıs 1901 tarihli ve 39 numaralı yazı ekte bilgilerinize sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezareti'nden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i sadaret-penahi'ye,
Fi 6 Rebiülevvel sene [1]319 ve fi 10 Haziran sene [1]317 [23 Haziran 1901],
Merkez-i Vilayet [Bitlis] Beledi[yesi] sandık eminliği inzimamıyla kitabetde bulunan Ali Rıza Efendi'nin hüsn-i hizmetine mebni rütbe-i rabia ile taltifine dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen 15 Mayıs sene [1]317 [28 Mayıs 1901] tarihli ve otuz dokuz numaralı tahrirat leffen huzur-ı sami-i fehamet-penahilerine takdim kılındı, ol babda.

BOA, DH,MKT, 602 / 37 - 1

Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Azalarından Hacı Abdülmecit Efendi'nin, devlet işlerinde göstermiş olduğu başarılı hizmetlerden ötürü kendisinin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
25 Ekim 1902

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
25 Ekim 1902,
Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Üyelerinden Hacı Abdülmecit Efendi'nin, devlet işlerinde görülen hizmetleri nedeniyle ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden alınan yazı ekte sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 23 Receb sene [1]320 ve fi 12 Teşrinievvel sene [1]318 [25 Ekim 1902]
[Bitlis] Meclis-i İdare-i Vilayet Azasından Hacı Abdülmecid Efendi'nin hükümete müteallik hususatda hüsn-i hizmetine binaen münasib bir rütbe ile taltifi hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen iki kıta tahrirat leffen takdim kılındı, muma-ileyhin beyan olunan hizmetine nazaran rütbe-i salise ile taltifi menut-ı re'y-i ali-i vekalet-penahileridir, ol babda.

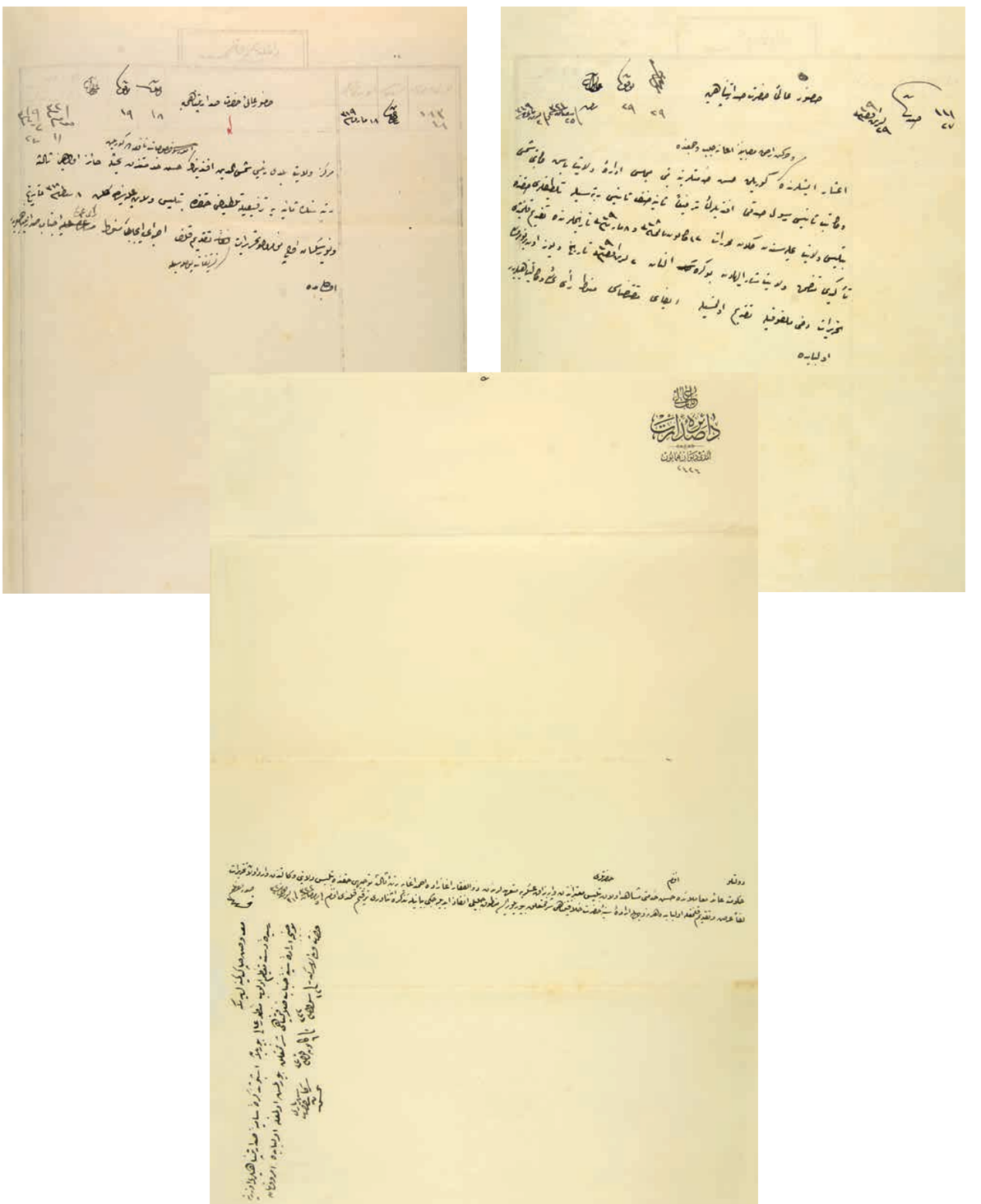

BOA, DH.MKT, 684 / 7

Bitlis Belediye Reisi Şemsettin Efendi'nin, şehrin imar işlerinde göstermiş olduğu başarılı hizmetlerden dolayı ikinci rütbeye terfi ettirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
9 Nisan 1903

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
9 Nisan 1903,
Bitlis Belediye Başkanı Şemsettin Efendi'nin, şehrin bayındırlığı konusunda yaptığı hizmetlerden dolayı ikinci rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen 21 Şubat 1903 tarihli ve 183 numaralı yazı ekte takdim edilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 11 Muharrem sene [1]321 ve fi 27 Mart [1]319 [9 Nisan 1903]
Merkez-i Vilayet [Bitlis] Beledi Reisi Şemseddin Efendi'nin hususat-ı nafiada görülen hüsn-i hizmetinden bahisle haiz olduğu salise rütbesinin saniyeye terfi'iyle taltifi hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen fi 8 Şubat sene [1]318 [21 Şubat 1903] tarih ve yüz seksen üç numaralı tahrirat teşrifat pusulasıyla takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i ali-i cenab-ı sadaret-penahileridir ol babda.

BOA, DH.MKT, 641 / 14 - 3

Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Başkatibi Şemsi Efendi ve İkinci Katibi Resul Sıtkı Efendilerin aşar vergisinin toplanması ve deprem sonrası muhtaçların ihtiyaçlarının karşılanmasında göstermiş oldukları başarılı hizmetlerinden ötürü ikinci rütbeyle ödüllendirilmeleri hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
15 Kasım 1903

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
15 Kasım 1903,
Vergi tahsili ile deprem sırasında yardım çalışmalarında gösterdiği gayretten dolayı Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Başkatibi Şemsi Efendi ile İkinci Katip Resul Sıtkı Efendi'nin, birer rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gönderilen 25 Ocak 1903 ve 21 Mart 1903 tarihli yazılar, daha önce tarafınıza takdim edilmişti. Son olarak aynı Bitlis Valiliğinden konuda gelen 15 Ekim 1903 tarihli ve 111 numaralı yazı da ekte tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 25 Şaban sene [1]321 ve fi 2 Teşrinisani sene [1]319 [15 Kasım 1903]
Aşar işlerinde ve hareket-i arz musabinine iane celb ve ceminde görülen hüsn-i hizmetlerine mebni [Bitlis] Meclis-i İdare-i Vilayet Başkatibi Şemsi ve Katib-i Sanisi Resul Sıdkı Efendilerin terfian saniye sınıf-ı sanisi rütbesiyle taltifleri hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen muharrerat fi 12 Kânunusani sene [1]318 [25 Ocak 1903] ve fi 8 Mart sene [1]319 [21 Mart 1903] tarihlerinde takdim kılınmışdı, te'kidi mutazammın vilayet-i müşarün-ileyhadan bu kere alınan fi 2 Teşrinievvel sene [1]319 [15 Ekim 1903] tarih ve yüz on bir numaralı tahrirat dahi melfufuyla takdim olunmasıyla ifa-yı muktezası menut-ı re'y-i ali-i vekalet-penahileridir, ol babda.

BOA, İ.TAL, 353 / 51 - 2

Bitlis'in ileri gelenlerinden ve Askeri Erzak Müteahhitlerinden Zülfikarağazade Ahmet Ağa'nın, devlet işlerinde göstermiş olduğu başarılı hizmetlerine karşılık üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
19 Aralık 1904

[Sadeleştirme]

[Sadaret 'ten, Padişah katına],
Devlet işlerinde başarılı hizmeti görülen Bitlis ileri gelenlerinden Zülfikarağazade Ahmet Ağa'nın üçüncü rütbe ile ödüllendirilmesi, Bitlis Valiliği tarafından talep edilmektedir. Bu konuda vereceğiniz emirler beklenmektedir.
13 Kasım 1904
[imza] Sadrazam Mehmet Ferit Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
19 Aralık 1904
[imza] Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah katına]
Devletlü Efendim Hazretleri,
Hükümete aid muameletda hüsn-i hizmeti müşahid olan Bitlis muteberanından ve Erzak-ı Askeriye Müteahhidlerinden Zülfikarağazade Ahmed Ağa'ya rütbe-i salise tevcihi hakkında Bitlis Vilayeti Vekaletinden varid olan tahrirat leffen arz u takdim kılınmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı celili infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 5 Ramazan sene [1]322 ve fi 31 Teşrinievvel sene [1]320 [13 Kasım 1904]
[imza] Sadrazam Ferid [Mehmed Ferid Paşa (1851-1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 12 Şevval sene [1]322 ve fi 6 Kanunıevvel sene [1]320 [19 Aralık 1904]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa (1858-1933)]

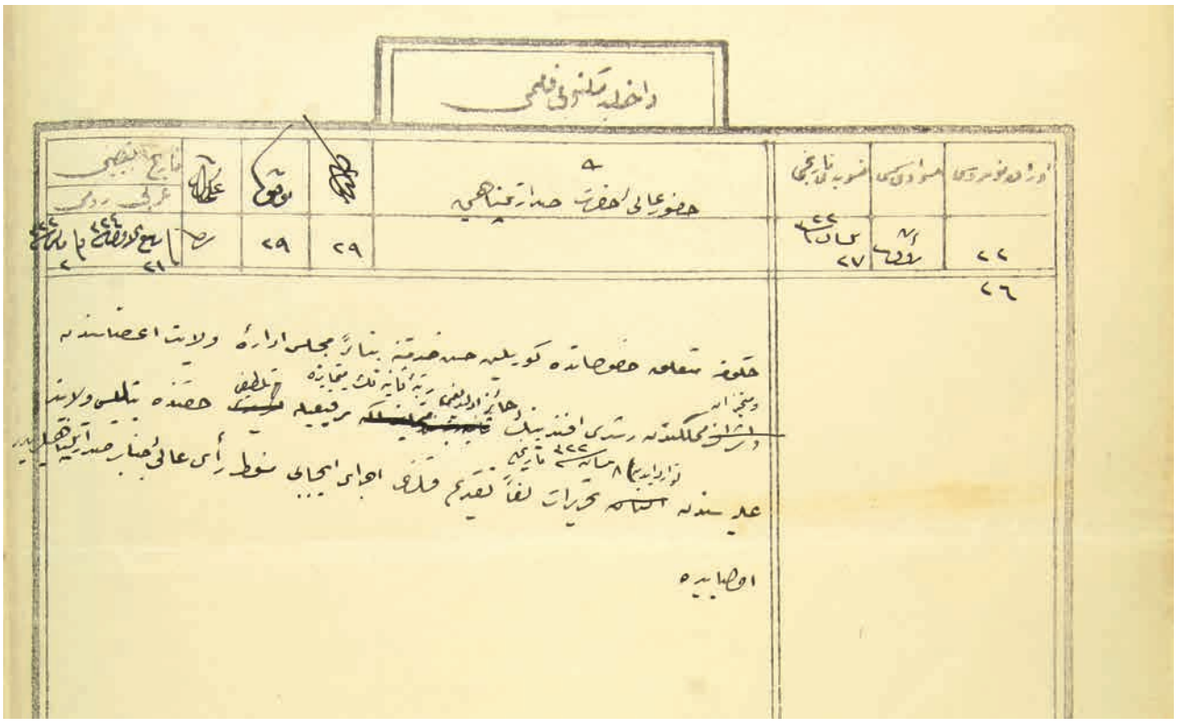

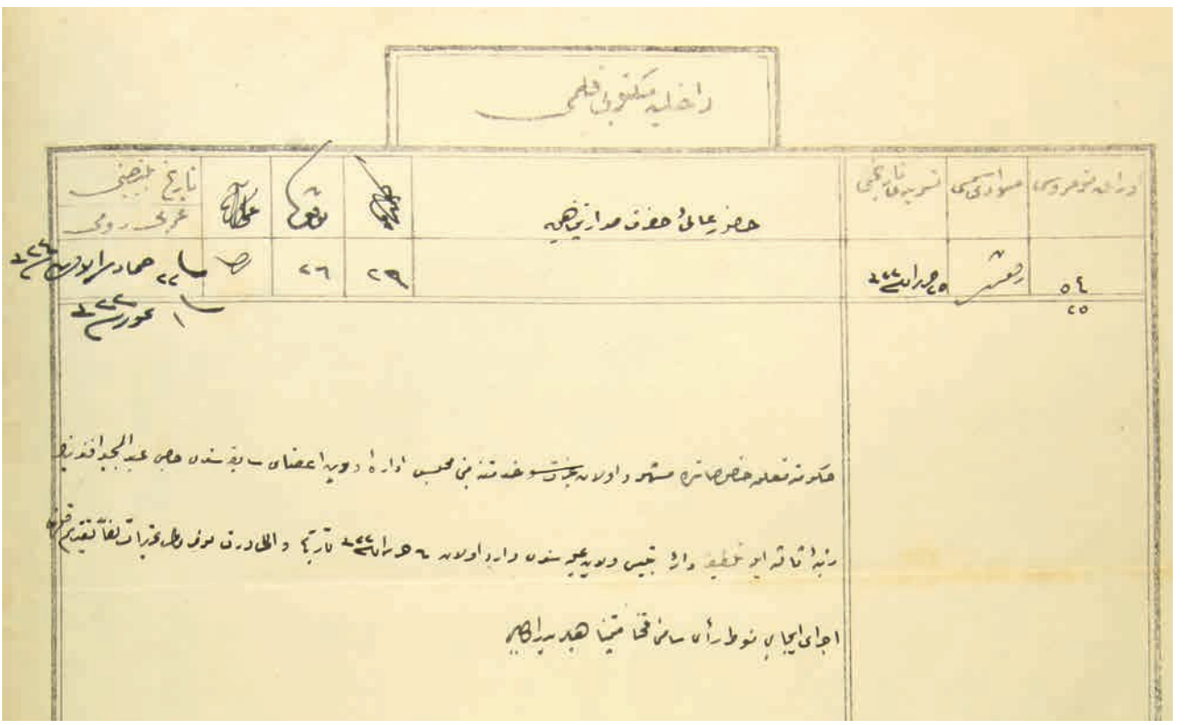

BOA, DH.MKT, 1079 / 82

Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Azalarından ve Bitlis'in ileri gelenlerinden olan Rüştü Efendi'nin, devlet işlerinde göstermiş olduğu başarılarından ötürü rütbesinin yükseltilerek ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
15 Mayıs 1906

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
15 Mayıs 1906,
Devlet işlerinde başarılı hizmetleri görülen Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Üyesi ve şehrin ileri gelenlerinden Rüştü Efendi'nin, bir üst rütbeyle ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen 21 Nisan 1906 tarihli yazı bilgilerinize sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 21 Rebiülevvel sene [1]324 ve fi 2 Mayıs sene [1]322 [15 Mayıs 1906]
Hükümete müteallik hususatda görülen hüsn-i hizmetine binaen [Bitlis] Meclis-i İdare-i Vilayet Azasından ve muteberan-ı memleketden Rüşdü Efendi'nin haiz olduğu rütbe-i saniyenin mütehayize terfi'iyle taltifi hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden tevarüd eden fi 8 Nisan sene [1]322 [21 Nisan 1906] tarihli tahrirat leffen takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i ali-i cenab-ı sadaret-penahileridir, ol babda.

BOA, DH.MKT, 1100 / 64

Bitlis Vilayeti İdare Meclisi'nin Eski Azalarından Hacı Abdülmecit Efendi'nin, devlet işlerinde göstermiş olduğu hizmetlerden ötürü üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden, [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
14 Temmuz 1906

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,
14 Temmuz 1906,
Devlet işlerinde görülen başarılı hizmetleri nedeniyle Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Eski Üyesi Hacı Abdülmecit Efendi'nin üçüncü rütbe ile ödüllendirilmesi talep edilmektedir. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen 19 Haziran 1906 tarihli ve 54 numaralı yazı ekte takdim edilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 22 Cemaziyelevvel sene [1]324 ve fi 1 Temmuz sene [1]322 [14 Temmuz 1906]
Hükümete müteallik hususatda meşhud olan hizmetine mebni Meclis-i İdare-i Vilayet [Bitlis] Aza-yı Sabıkasından Hacı Abdülmecid Efendi'nin rütbe-i salise ile taltifine dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden varid olan fi 6 Haziran sene [1]322 [19 Haziran 1906] tarih ve elli dört numaralı tahrirat leffen takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i sami-i fehamet-penahileridir, ol babda.

تلغراف نامه

نمونه ۱

مخابرات تلغرافیه دائر اولان ولایاتی دولت هیچ بر کونه مسولیت قبول ایلمز

عدد ی موقته

واحده نظارت جلیله سنه

رمضانه بدایسنده بروسه مصاسه الرصایه وسنه سالقده قطع نظر مالکه سنه حالیه ده
ورود ایلمکدی مدخل بولنماده مامور یه ولایتده جمله عسکریه قریه بدایسنده بروسه
ویریلمایوب اوزره لاقل بسه بیلیا لزیاده احتیاج قطعی وارد. بناء علیه بوماده نك
شدیده احترام یاپلمسی واعلمسیه ایصاله عنایت بورلسی وبوکه بولده قابل قبلمسه
ویوسته حافظ الری محمد افندیه نقلا ایلکه یاپلمسنه اولبابده ماده نك احکمه تمامه
قدر واحده اولیه جکی جهتله مبلغ مذکوره ایکی بیك لیرا سنه عثمانیه معاشه جریلسی عرضه
لرایسکده مرکز ولایته ایصال قصده شدیده اوامر قطعیه اعطاسنه
واسترحام اولنور فرمان

والی

BOA, DH.MKT, 2685 / 82 – 2

Bitlis vilayetinde görev yapan memur ve askerlere üç aydır maaş ödenemediği ve hiç olmazsa Kurban Bayramı'na [3-6 Ocak 1909] kadar maaş ödenebilmesi için acilen para gönderilmesi gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden, Dahiliye Nezaretine çekilen telgraf. 10 Aralık 1908

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden]
İçişleri Bakanlığına,
Ramazan Bayramı'ndan [27-28-29 Ekim 1908] beri maaş alamayan, geçen yıl [1907] ve bu yıl [1908] dörder aylıkları kesilen valilik memurlarıyla ordu mensuplarına Kurban Bayramı'nda [3-4-5-6 Ocak 1909] birer maaş verilebilmesi için en az 5000 lira gerekmektedir. Bu paranın hemen Erzurum Ziraat Bankası vasıtasıyla gönderilmesi gerekir. Çünkü yollar kardan kapanmış ve posta çantaları amele ile nakledilmeğe başlanmış olduğundan; para ancak Kurban Bayramı'na kadar vasıl olabilir. Bu meblağın 2000 lirası Muş'a ve 3000 lirası da Bitlis'e tahsis edilecektir.
10 Aralık 1908
[imza] Bitlis Valisi Ahmet Reşit Paşa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Ramazan Bayramı'ndan [27-28-29 Ekim 1908] berü maaş alamayan ve sene-i sabıkadan [1907] kat-ı nazar yalnız sene-i haliyeden [1908] dörder aylıkları mütedahil bulunan memurin-i vilayetle cihet-i askeriyeye Kurban Bayramı'nda [3-4-5-6 Ocak 1909] birer maaş verilebilmek üzere la-akal beş bin liraya ihtiyac-ı kati vardır, binaen aleyh bu paranın şimdiden Erzurum [Ziraat] Bankası vasıtasıyla irsaline inayet buyurulması ve çünki yollar karla kapanmış ve posta çantaları amele ile nakl edilmeğe başlanmış olduğundan paranın ancak [Kurban] Bayram[ın]a kadar vasıl olabileceği cihetle meblağ-ı mezburdan iki bin lirasının Muş'a ve üç bin lirasının da merkez-i vilayete [Bitlis'e] irsali hakkında şimdiden evamir-i katiye itasına müsaade buyurulması arz ü istirham olunur, ferman.
Fi 27 Teşrinisani sene [1]324 [10 Aralık 1908]
[imza] [Bitlis] Vali[si] [Ahmed] Reşid [Paşa]

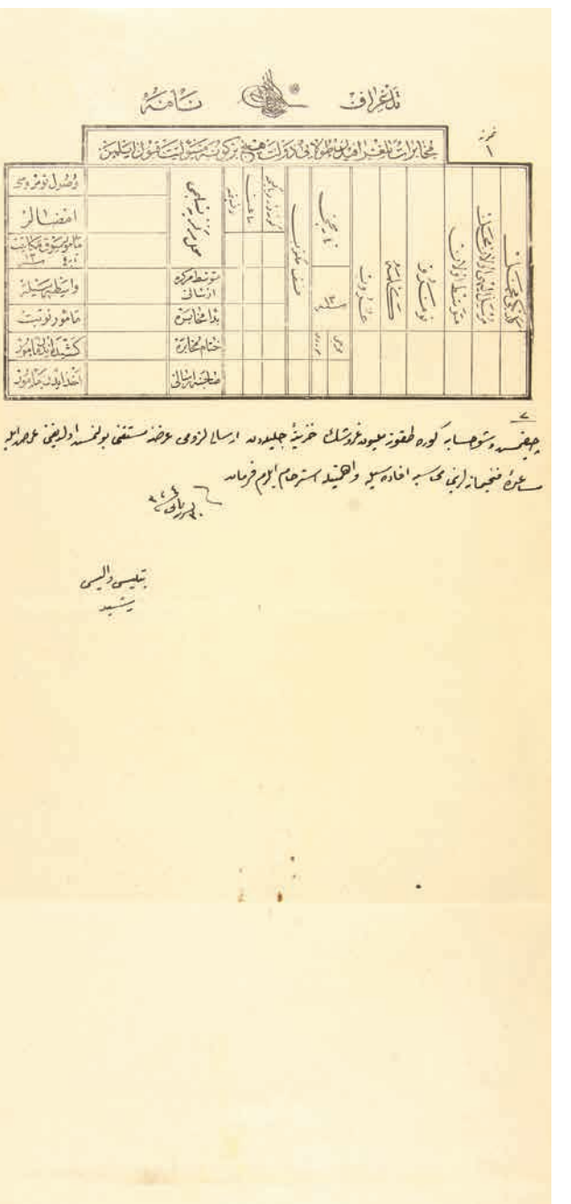

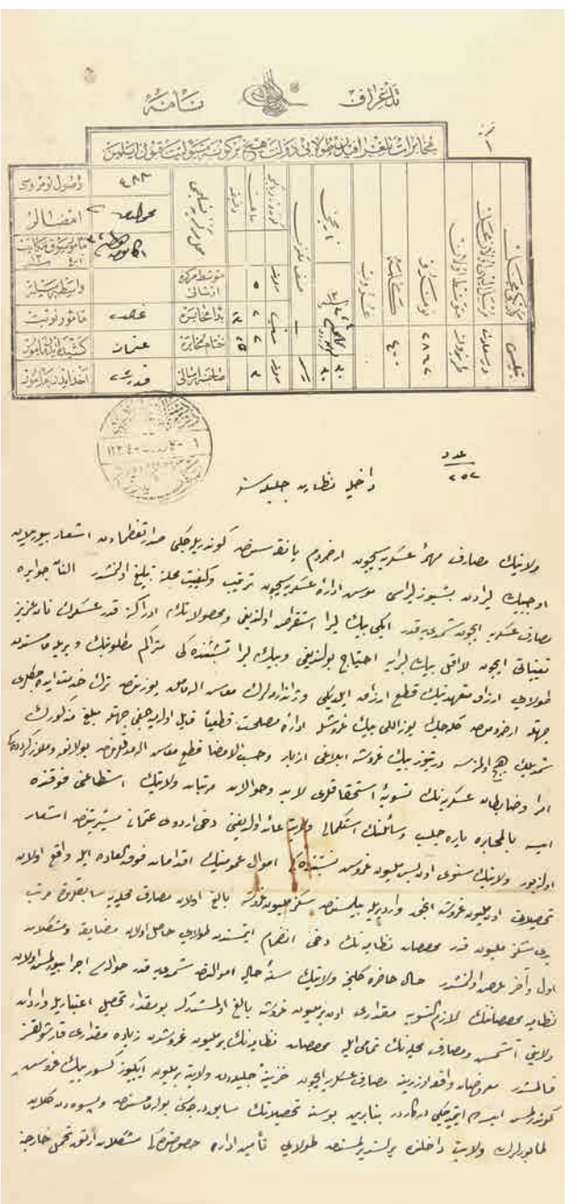

BOA, DH.MKT, 2685 / 82 – 1

Bitlis Valiliği bütçesinden askeri birliklere ayrılan payın yetersiz kaldığı, maaş alamamak nedeniyle subayların görevlerini bırakmak istedikleri ve Bitlis Valiliğine hazineden acilen para havalesi yapılması gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden, Dahiliye Nezaretine çekilen telgraf.
13 Aralık 1908

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden]
İçişleri Bakanlığına,
Bitlis vilayetinin askeri harcamaları için Erzurum Ziraat Bankasından gönderileceği Sadaretten bildirilen 3000 liranın 500 lirası, Muş'taki birlikler için kullanılacaktır. Muş'tan verilen bilgiye göre birliklerin masrafları için şu ana kadar 2000 lira borç alınmıştır. Hasat mevsimine kadar da askerin beslenmesi için en az 1000 liraya ihtiyaç vardır. Borçlar ödenmediği için erzak temincisi de yeni erzak teslimi yapamamaktadır. Jandarmalar maaş alamadıkları için görev yapmayı bırakmıştır. Erzurum'dan gelecek 150 bin kuruşla durumu idare etmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Muş için en az 400 bin kuruş lazımdır. Maaşlarını alamayan Bulanık ve Malazgirt'teki subay ve erlerin durumu da oldukça kötüdür. Valilik bir ödenek tahsis etmek zorundaysa da yıllık 15 milyon kuruş olan bütçenin sadece 10 milyonu tahsil edilebilmektedir. Bu paranın 8 milyon kuruşu da yerel masraflara gitmektedir. Bu yılki bütçeden askeri birlikler için kullanılan para ise 11 milyon kuruşa ulaşmıştır. Yani tahsilatın üstündedir. Hazineden gönderilen 1.200.000 kuruş da ihtiyacı karşılamamıştır. Çekilen sıkıntı tahammül sınırının üstündedir. En az 9 milyon kuruşun acilen gönderilmesi gerekir.
13 Aralık 1908
[imza] Bitlis Valisi Ahmet Reşit Paşa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Vilayetin masarıf-ı mühimme-i askeriyesi için Erzurum [Ziraat] Bankasından gönderileceği Sadaret-i Uzmadan işar buyurulan üç bin liradan beş yüz lirası Muş İdare-i Askeriyesi için tertib ve keyfiyet mahalline tebliğ olunmuşdur, alınan cevabda masarıf-ı askeriye için şimdiye kadar iki bin lira istikraz olunduğu ve mahsulatın idrakine kadar askerin nan-ı aziz tayinatı için la-akal bin liraya ihtiyac bulunduğu ve bin lira teşebbüsündeki müterakim matlubunun verilememesinden dolayı erzak müteahhidinin kat-ı erzak eylediği ve jandarmaların maaş alamamak yüzünden terk-i hizmet edecekleri cihetle Erzurum'dan gelecek yüz elli bin kuruşla idare-i maslahat katiyen kabil olamayacağı cihetle meblağ-ı mezkurun şimdilik hiç olmazsa dört yüz bin kuruşa iblağı izbar ve hasebü'l-imza kata maaş alamadıklarından Bulanık ve Malazgird'deki ümera ve zabitan-ı askeriyenin tesviye-i istihkakları labüd ve havalat-ı mürettebat-ı vilayetin istitaının fevkinde ise bi'l-muhabere para celb vesailinin istikmali vilayete aid olduğunu dahi Ordu-yı Osmani Müşiriyetinden işar olunuyor, vilayetin senevi on beş milyon kuruş nisbetindeki emval-i umuminin ikdamat-ı fevka'l-ade ile vaki olan tahsilatı on milyon kuruşa ancak vardırılabilmesinden sekiz milyon kuruşa baliğ olan masarıf-ı mahalliyeye sabıklarında müretteb yedi sekiz milyon kadar muhassesat-ı nizamiyenin dahi inzimam etmesinden dolayı hasıl olan muzayaka ve müşkilat evvel ve aher arz olunmuşdur, hal-i hazıra gelince vilayetin sene-i haliye emvalinden şimdiye kadar havalesi icra buyurulmuş olan nizamiye muhassesatının lazımü't-tesviye mikdarı on bir milyon kuruşa baliğ olmuşdur ki bu mikdar tahsil itibarıyla varidat-ı vilayeti aşmış ve masarıf-ı mahalliyenin tamamıyla muhassesat-ı nizamiyenin bir milyon kuruşdan ziyade mikdarı karşılıksız kalmışdır, maruzat-ı vakıa üzerine masarıf-ı askeriye için hazine-i celileden vilayete bir milyon iki yüz küsur bin kuruş gönderilmiş ise de yetmeyeceği derkardır, benaberin bu sene tahsilatın sabık derecesini bulamamasından ve Posoh'dan [Posof] gelen taburların vilayet dahilinde birleşdirilmesinden dolayı temin-i idare hususundaki müşkilat artık tahammül haricine çıkmış ve şu hesaba göre dokuz milyon kuruşun hazine-i celileden irsali lüzumu arzına müstağni bulunmuş olduğunu arz ile müsaade-i fehimanelerini Muhasebe ifadesiyle ve ehemmiyetle istirham eylerim, ferman.
Fi 30 Teşrinisani sene [1]324 [13 Aralık 1908]
[imza] Bitlis Valisi [Ahmed] Reşid [Paşa]

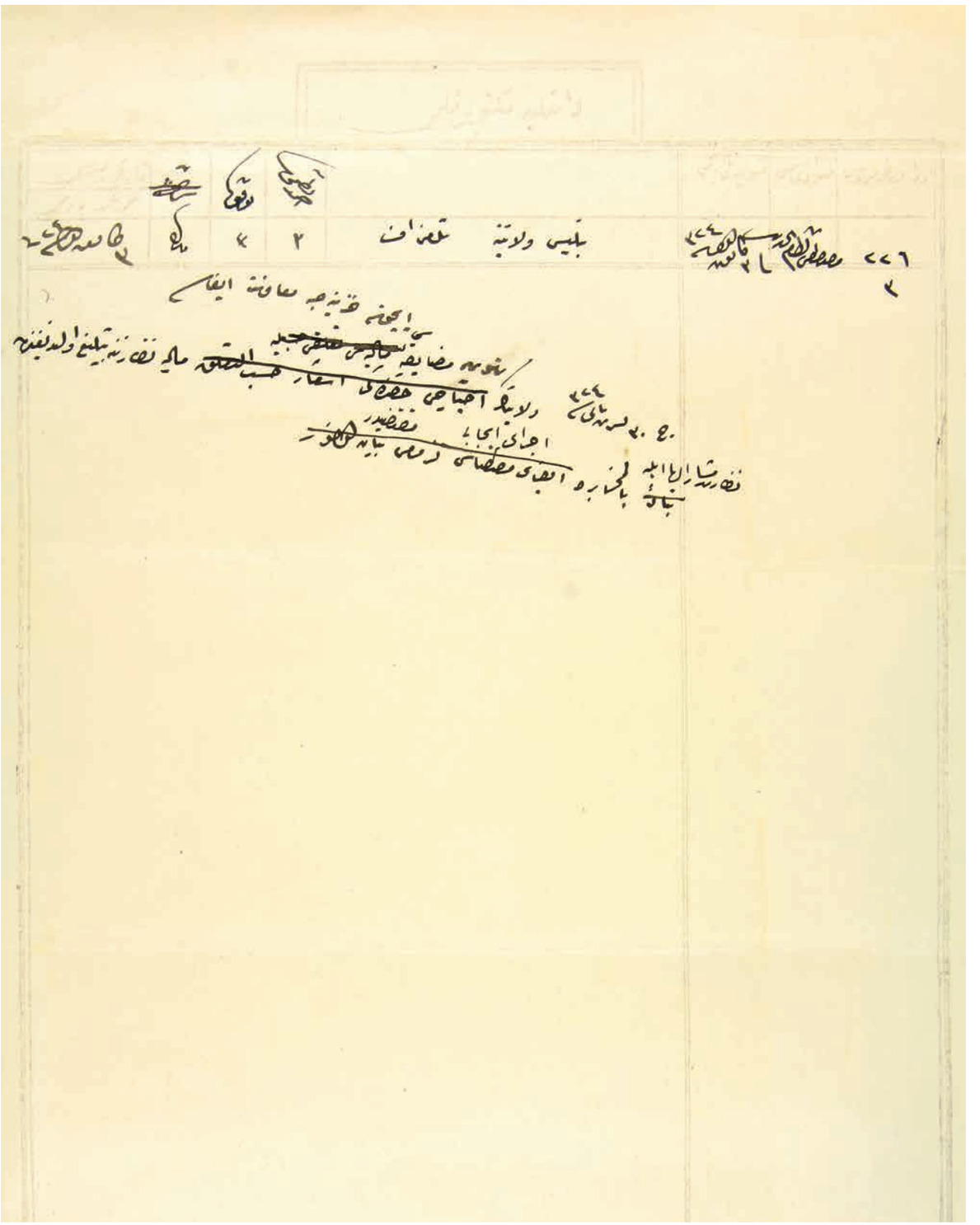

BOA, DH.MKT, 2685 / 82 – 3

Bitlis'e para havale edilmesi için Maliye Nezaretine talimat verildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden, Bitlis Valiliğine çekilen telgraf.
16 Aralık 1908

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Bitlis Valiliğine Telgraf,
16 Aralık 1908,
13 Aralık 1908 tarihli telgrafa cevaptır,
Vilayet ihtiyaçlarının karşılanması için hazineden ödenek çıkarılması için Maliye Bakanlığına emir verilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayetine Telgraf,
Fi 3 Kânunuevvel sene [1]324 [16 Aralık 1908],
C [cevabdır] 30 Teşrinisani sene [1]324 [13 Aralık 1908] [tarihli telgrafa],
Vilayetin tehvin-i muzayakası içün hazinece muavenet ifası Maliye Nezaretine tebliğ olunduğundan nezaret-i müşarün-ileyha ile bi'l-muhabere icra-yı icabı muktezidir.

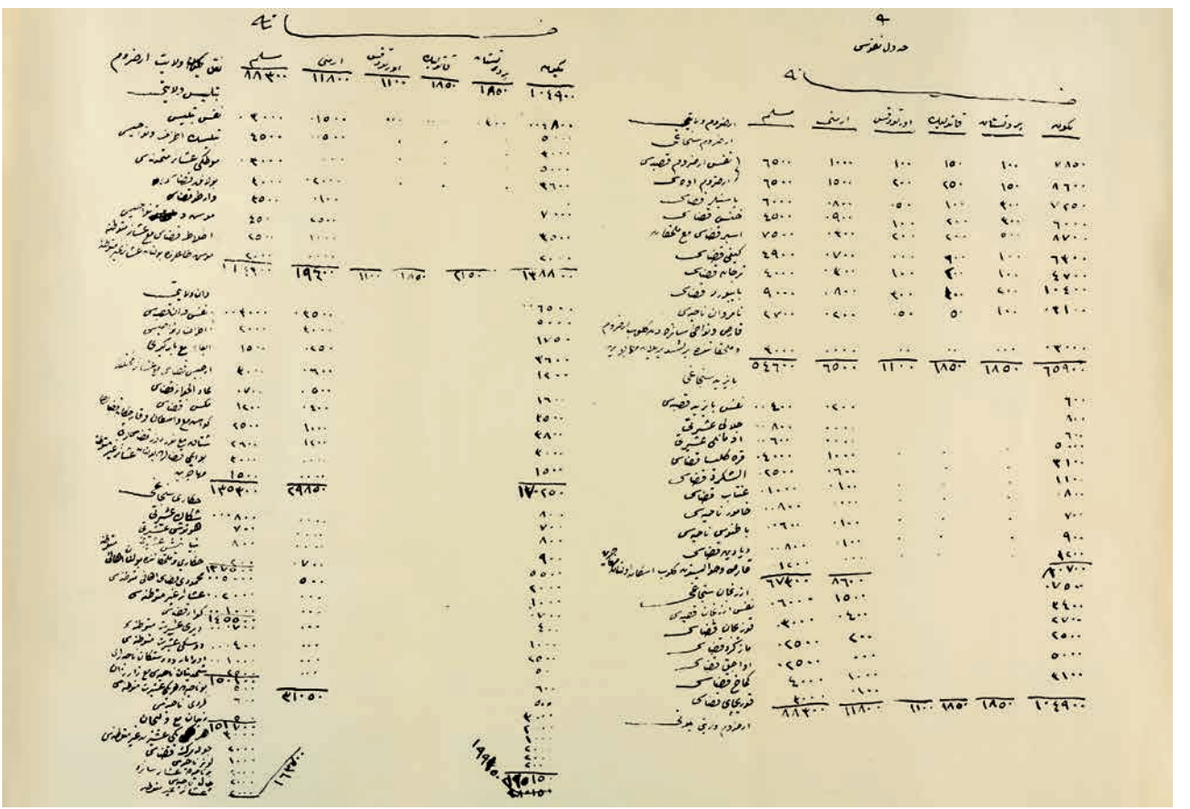

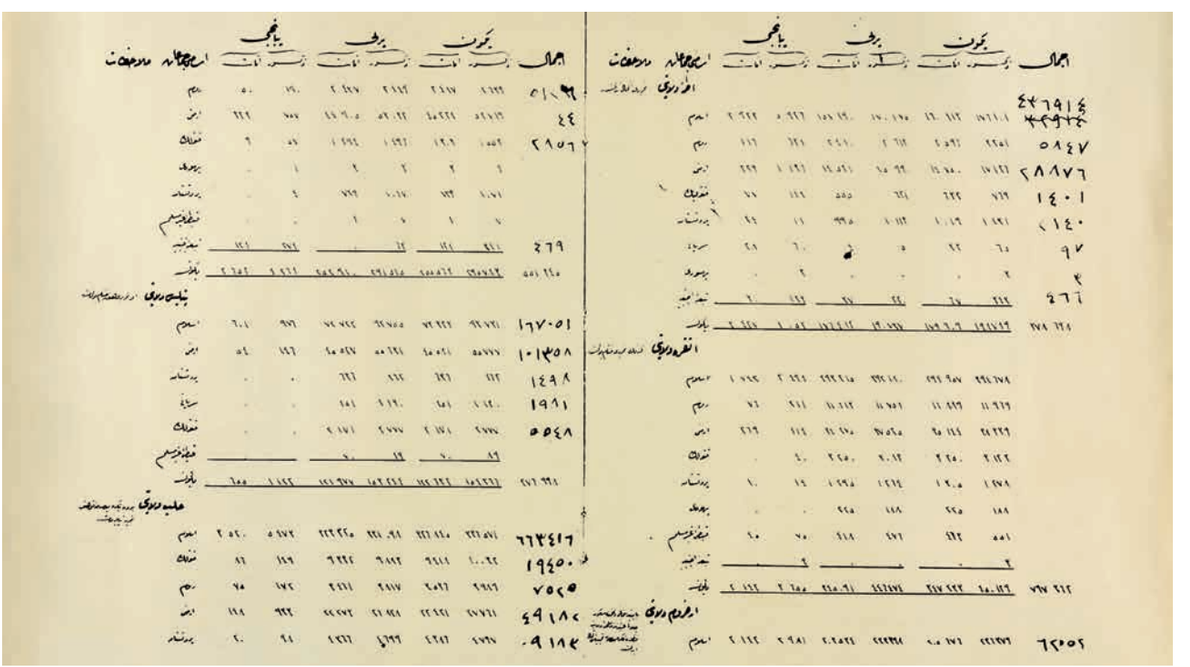

BOA, Y.EE, 33 / 6 – 2a

Bitlis vilayetinde yaşayan müslim ve Ermeni nüfusun hane sayıları.
[27 Nisan 1909]

[Sadeleştirme]

Bitlis Vilayeti

Bitlis Şehri : Müslim 3000 hane, Ermeni 1500 hane, Protestan 300 hane, Toplam 4800 hane

Bitlis Nahiyesi : Müslim 4500 hane, Ermeni 500 hane, Toplam 5000 hane

Mutki Aşiretleri : Müslim 3000 hane, Toplam 3000 hane

Bulanık Kazası : Müslim 3000 hane, Ermeni 2000 hane, Toplam 5000 hane.

Varto Kazası : Müslim 3500 hane, Ermeni 100 hane, Toplam 3600 hane

Muş Nahiyesi : Müslim 4500 hane, Ermeni 2500 hane, Toplam 7000 hane

Ahlat Kazası ve Aşiretleri : Müslim 2500 hane, Ermeni 1000 hane, Toplam 3500 hane

Muş Dağlarında Bulunan Aşiretler : Müslim 2000 hane, Toplam 2000 hane

GENEL TOPLAM : Müslim 26.000 hane, Ermeni 7600 hane

[Transkripsiyon]

Bitlis Vilayeti

Nefs-i Bitlis,
Müslim 3000 hane, Ermeni 1500 hane, Protestan 300 hane, Yekun 4800 hane

Bitlis etraf ve nevahisi,
Müslim 4500 hane, Ermeni 500 hane, Yekun 5000 hane

Mutki aşair-i mütemeddinesi,
Müslim 3000 hane, Yekun 3000 hane

Bulanık Kazası,
Müslim 3000 hane, Ermeni 2000 hane, Yekun 5000 hane.

Varto Kazası,
Müslim 3500 hane, Ermeni 100 hane, Yekun 3600 hane

Muş ve nevahisi,
Müslim 4500 hane, Ermeni 2500 hane, Yekun 7000 hane

Ahlat Kazası maa aşair-i mutavattına,
Müslim 2500 hane, Ermeni 1000 hane, Yekun 3500 hane

Muş dağlarında bulunan aşair-i gayr-i mutavattına,
Müslim 2000 hane, Yekun 2000 hane

YEKUN
Müslim, 26.000 hane
Ermeni 7600 hane

BOA, Y.EE, 33 / 50 – 1a

Bitlis vilayeti dahilinde yaşayan nüfusun ayrıntılı dökümü.
[27 Nisan 1909]

[Sadeleştirme]

Bitlis Vilayeti

İslam : 167.051
Yabancı erkek 976, yabancı kadın 601
Yerli erkek 92.755, yerli kadın 72.722
Toplam erkek 92.731, yekun kadın 73.323

Ermeni : 101.358
Yabancı erkek 146, yabancı kadın 54
Yerli erkek 55.631, yerli kadın 45.527
Toplam erkek 55.777, toplam kadın 45.581

Protestan : 1.498
Yerli erkek 862, yerli kadın 636
Toplam erkek 862, toplam kadın 636

Süryani : 1.981
Yerli erkek 1130, yerli kadın 851
Toplam erkek 1130, toplam kadın 851

Katolik : 5.548
Yerli erkek 2777, yerli kadın 2171
Toplam erkek 2777, toplam kadın 2171

Gayr-i Müslim Kıpti : 159
Yerli erkek 89, yerli kadın 70
Toplam erkek 89, toplam kadın 70

GENEL TOPLAM : 276.998
Yabancı erkek 1122, yabancı kadın 655
Yerli erkek 153.244, yerli kadın 121.977
Toplam erkek 154.366, toplam kadın 122.636

[Transkripsiyon]

Bitlis Vilayeti

İslam,
Yabancı zükur 976, yabancı inas 601
Yerli zükur 92.755, yerli inas 72.722
Yekun zükur 92.731, yekun inas 73.323
Yekun 167.051

Ermeni,
Yabancı zükur 146, yabancı inas 54
Yerli zükur 55.631, yerli inas 45.527
Yekun zükur 55.777, yekün inas 45.581
Yekun 101.358

Protestan,
Yerli zükur 862, yerli inas 636
Yekun zükur 862, Yekun inas 636
Yekun 1498

Süryani,
Yerli zükur 1130, yerli inas 851
Yekun zükur 1130, Yekun inas 851
Yekun 1981

Katolik,
Yerli zükur 2777, yerli inas 2171
Yekun zükur 2777, Yekun inas 2171
Yekun 5548

Kıpti-i Gayr-i Müslim,
Yerli zükur 89, yerli inas 70
Yekun zükur 89, Yekun inas 70
Yekun 159

YEKUN
Yabancı zükur 1122, yabancı inas 655
Yerli zükur 153.244, yerli inas 121.977
Yekun zükur 154.366, yekun inas 122.636
Yekun 276.998

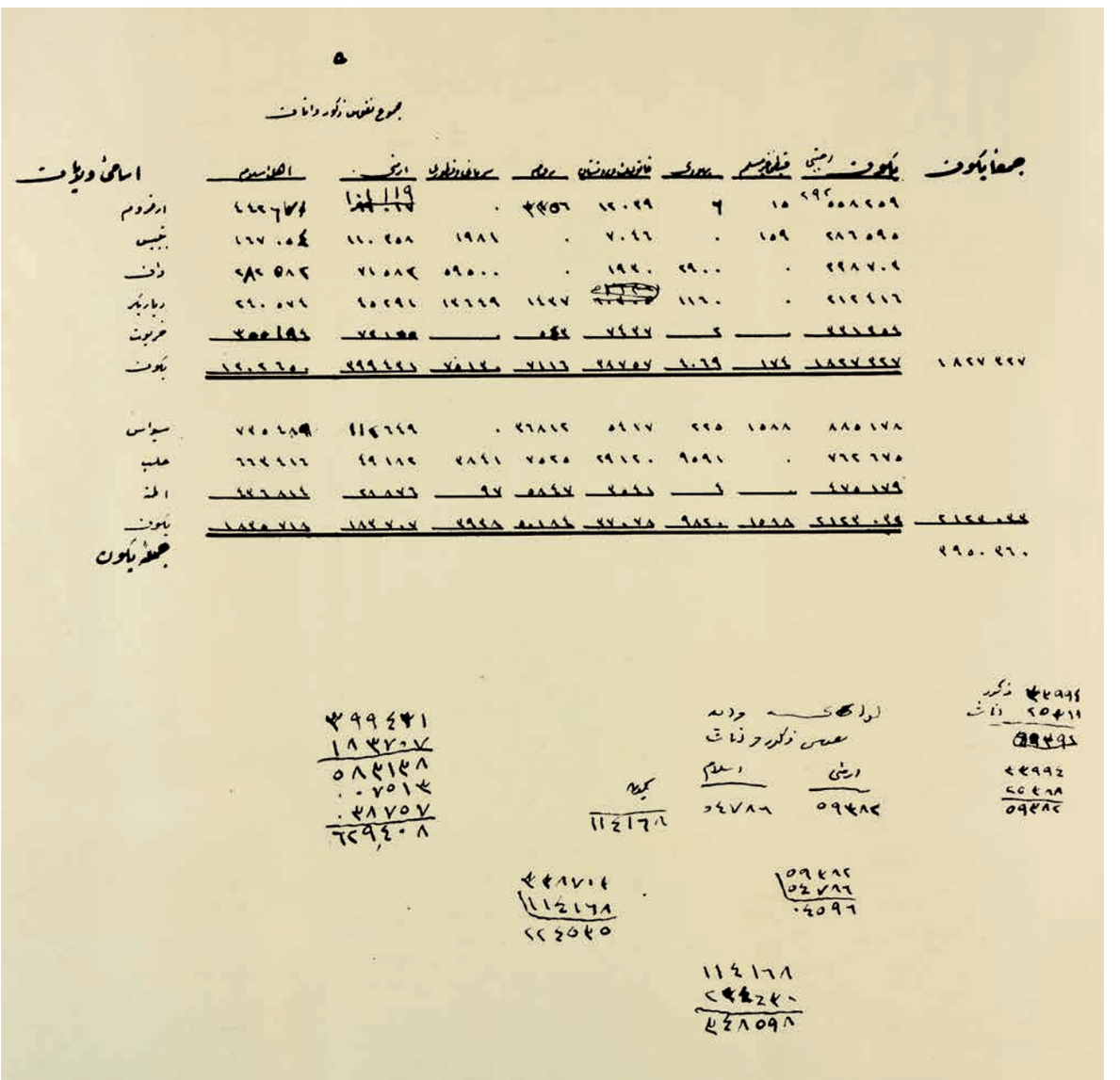

٥

مجموع نفوس ذكور واناث

اسامي وظائف	المجموع							جمع باكوف
		اربعي	سن اوزكور	ريش	قزلباش	بيدلي	خلوتي	باكوف
ارغروم	٤٢٦٧٤	١١٩	.	٢٤٥٦	١٢٠٢٩	٦	١٥	٢٩٦
بتليس	١٦٧٠٥٤	١١٠٢٥٨	١٩٨١	.	٧٠٢٦	.	١٥٩	
وان	٩٨٢٥٨٢	٧١٥٨٤	٥٩٥٠٠	.	١٩٤٠	٢٩٠٠	.	
وبابرتبك	٢٩٠٥٧٦	٢٥٢٩١	١٢٦٢٩	١٤٤٧		١١٦٠	.	
خربوت	٢٠٠١٩٥	٢٧٠٠٠		٤٤٠	٧٤٢٢	٤		
باكوف	١٢٠٢٦٥٠	٩٩٩٤٤٦	٧٥١٤٠	٧١١٦	٤٨٧٥٧	٥٠٦٩	١٧٤	١٨٤٧ ٤٤٧
سيواس	٧٢٠٤٨٩	١١٤٦٢٩	.	٢٦٨١٢	٥٤١٧	٢٢٥	١٥٨٨	
حلب	٦٦٤٤١٦	٤٩١٨٤	٢٨٤١	٧٥٢٥	٢٩١٢٠	٩٥٩١	.	
الة	٤٤٦٨١٤	٤٤٠٨٧٦	٩٧	٤٤٥٨	٤٤٥٨	٤		
باكوف	١٨٢٥٧١٩	١٨٤٠٧٧	٧٩٩٥	٥٤٠٤٥	٧٧٠٦٥	٩٨٥٠	١٥٢٥	٤١٤٤٠٥٥
جمع باكون								٢٩٥٠٤٦٠

BOA, Y.EE, 33/ 53 – 1a

Erzurum, Bitlis, Van, Diyarbekir, Harput, Sivas, Halep ve Adana vilayetlerine ait ayrıntılı nüfus dökümü. [27 Nisan 1909]

[Sadeleştirme]

Erzurum Vilayeti 558.259
Müslüman 442.671, Ermeni 101.119, Rum 3256, Katolik ve Protestan 12.039, Yahudi 6, Gayr-i Müslim Kıpti 15, Yabancı 292

Bitlis Vilayeti 286.595
Müslüman 167.054, Ermeni 110.358, Süryani ve Nasturi 1981, Katolik ve Protestan 7046, Gayr-i Müslim Kıpti 159

Van Vilayeti 338.703
Müslüman 282.582, Ermeni 71.583, Süryani ve Nasturi 59.500, Katolik ve Protestan 1930, Yahudi 2900

Diyarbekir Vilayeti 312.416
Müslüman 240.574, Ermeni 45.291, Süryani ve Nasturi 13.649, Rum 1437, Katolik ve Protestan 10.300, Yahudi 1160

Harput Vilayeti 331.354
Müslüman 300.194, Ermeni 73.100, Rum 543, Katolik ve Protestan 7437

Sivas Vilayeti 885.178
Müslüman 735.489, Ermeni 112.649, Rum 36.812, Katolik ve Protestan 5417, Yahudi 225, Gayr-i Müslim Kıpti 1588

Halep Vilayeti 762.675
Müslüman 663.416, Ermeni 49.182, Süryani ve Nasturi 3841, Rum 7525, Katolik ve Protestan 29.120, Yahudi 9591

Adana Vilayeti 475.179
Müslüman 436.814, Ermeni 28.876, Süryani ve Nasturi 97, Rum 5847, Katolik ve Protestan 3541, Yahudi 4

[Transkripsiyon]

Mecmu-ı nüfus-ı zükur ve inas

Erzurum Vilayeti
Ehl-i İslam 442.671
Ermeni 101.119
Rum 3256
Katolik ve Protestan 12.039
Yahudi 6
Kıbti-i gayr-i müslim 15
Ecnebi 292
YEKUN 558.259

Bitlis Vilayeti
Ehl-i İslam 167.054
Ermeni 110.358
Süryani ve Nasturi 1981
Katolik ve Protestan 7046
Kıbti-i gayr-i müslim 159
YEKUN 286.595

Van Vilayeti
Ehl-i islam 282.582
Ermeni 71.583
Süryani ve Nasturi 59.500
Katolik ve Protestan 1930
Yahudi 2900
YEKUN 338.703

Diyarbekir Vilayeti
Ehl-i islam 240.574
Ermeni 45.291
Süryani ve Nasturi 13.649
Rum 1437
Katolik ve Protestan 10.300
Yahudi 1160
YEKUN 312.416

Harput Vilayeti
Ehl-i islam 300.194
Ermeni 73.100
Rum 543
Katolik ve Protestan 7437
YEKUN 331.354

Sivas Vilayeti
Ehl-i islam 735.489
Ermeni 112.649
Rum 36.812
Katolik ve Protestan 5417
Yahudi 225
Kıbti-i gayr-i müslim 1588
YEKUN 885.178

Haleb Vilayeti
Ehl-i islam 663.416
Ermeni 49.182
Süryani ve Nasturi 3841
Rum 7525
Katolik ve Protestan 29.120
Yahudi 9591
YEKUN 762.675

Adana Vilayeti
Ehl-i islam 436.814
Ermeni 28.876
Süryani ve Nasturi 97
Rum 5847
Katolik ve Protestan 3541
Yahudi 4
YEKUN 475.179

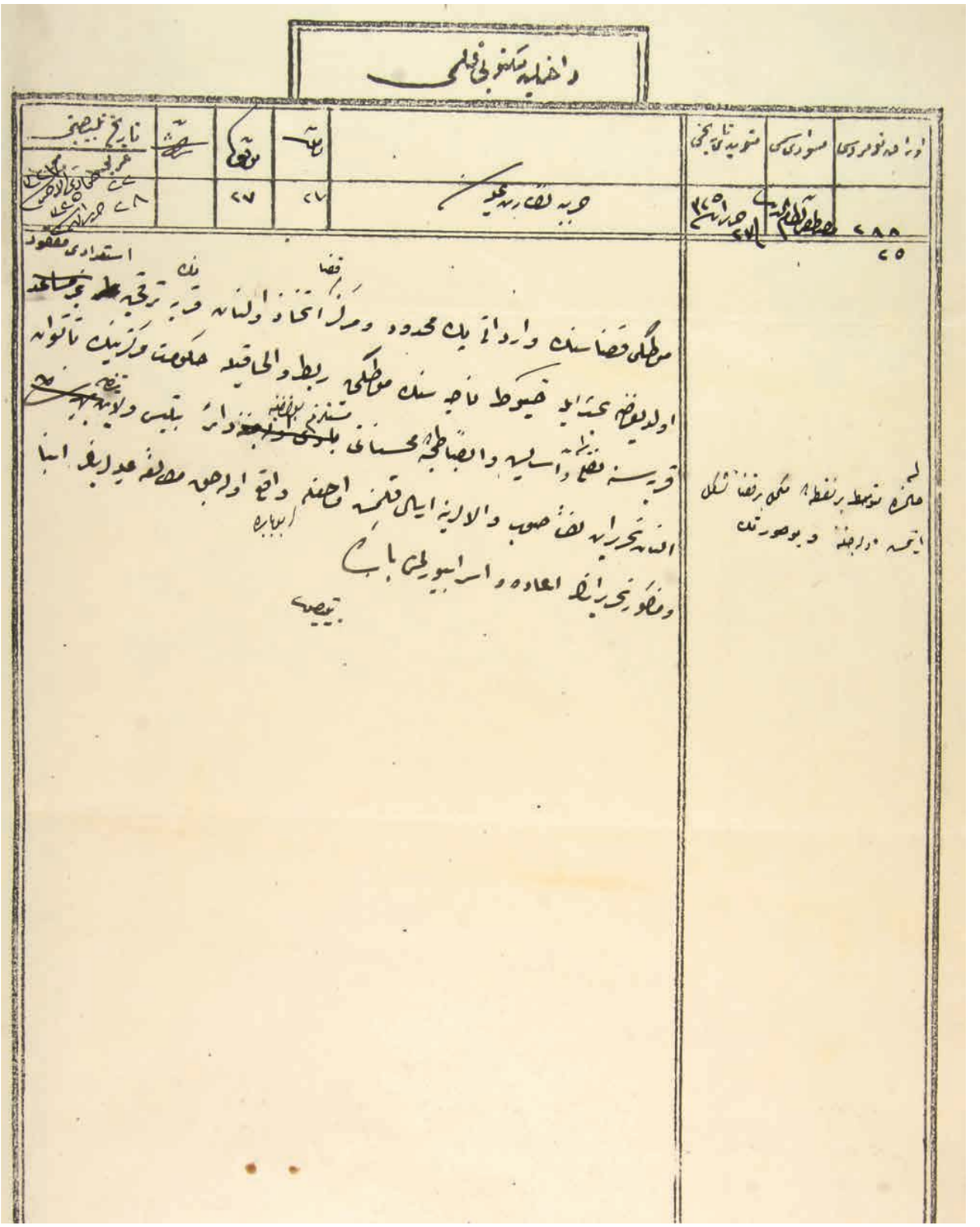

BOA, DH.MKT, 2872 / 53

Mutki kazasının gelirlerinin sınırlı olması ve kaza merkezinin gelişmeye müsait olmamasından, Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesinin Mutki'ye bağlanarak, kaza merkezinin de Tatvan [Sekiliyazı (köy). Mutki, Bitlis] köyüne taşınması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Harbiye Nezaretine [Savaş Bakanlığı] gönderilen yazı.
11 Temmuz 1909

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Harbiye Nezaretine,
11 Temmuz 1909,
Mutki kazasının geliri çok düşüktür. Kaza merkezi olan köyün gelişme imkânı da yoktur. Bu nedenle Huyut [Kavakbaşı] nahiyesinin Mutki'ye bağlanması ve kaza merkezinin merkezi bir noktada olan Tatvan [Sekiliyazı] köyüne nakli talep edilmektedir. Bu değişikliğin asayiş için gerekli olduğunu bildiren Bitlis Valiliğinin yazısı ekte gönderilmiştir. Bu konudaki görüşlerinizi bildiriniz.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Harbiye Nezaret-i Aliyyesine,
Fi 22 Cemaziyelahir sene [1]327 ve fi 28 Haziran sene [1]325 [11 Temmuz 1909]
Mutki [Mutki (ilçe), Bitlis] kazasının varidatı pek mahdud ve merkez-i kaza ittihaz olunan karyenin terakkiye istidadı maksur olduğundan bahs ile Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesinin Mutki'ye rabt u ilhakıyla hükümet merkezinin Tatvan [Sekiliyazı (köy). Mutki, Bitlis] karyesine nakli halinde mutavassıt bir noktada mükemmel bir kaza teşekkül etmiş olacağına ve bu suretin ve asayiş ve inzibatca da muhassenatı müstelzim bulunduğuna dair Bitlis Vilayetinden alınan tahrirat leffen savb-ı valalarına irsal kılınmış olmağla ol babda vaki olacak mütalaa-i aliyyelerinin inba ve mezkur tahriratın iade ve isra buyurulması babında.

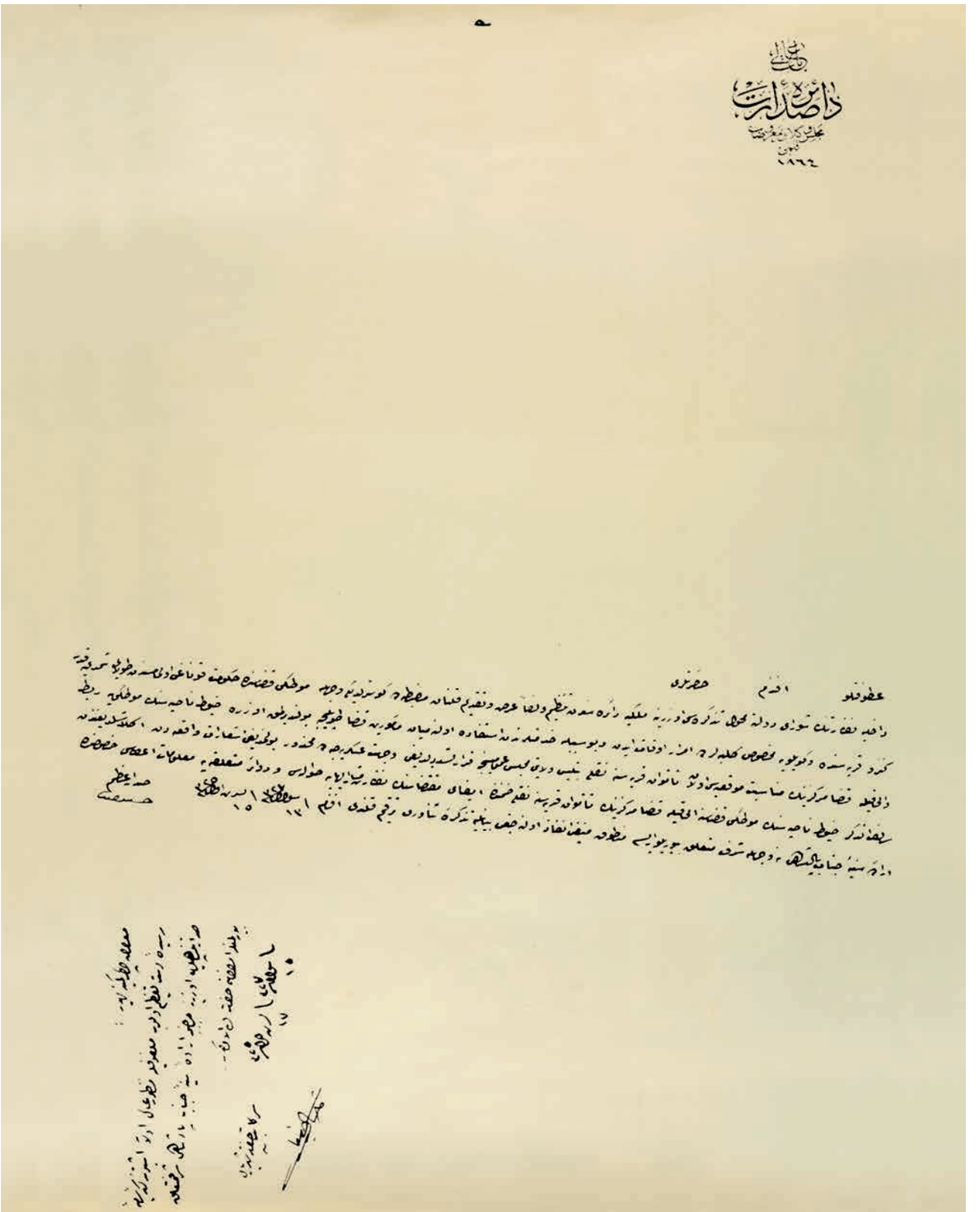

BOA, İ.DH, 1477 / 77 - 2

Bitlis'in Mutki kazasında hükümet konağı olmamasından ve memurların köylerde boş vakit geçirmesinden ötürü Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesinin, Mutki kazasına bağlanması ve Mutki kaza merkezinin de konumunun uygunluğundan dolayı Tatvan [Sekiliyazı (köy), Mutki, Bitlis] köyüne nakledilmesi hakkında, Sultan V. Mehmet Reşat'ın emri.
30 Ekim 1909

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına],
İçişleri Bakanlığı ile Şura-yı Devlet'ten gelen yazılarda Mutki kazasında hükümet konağı olmamasından dolayı şimdiye kadar Kinzu köyünde ve köylüye mahsus kulübelerde hizmet verilmiştir. Bu nedenle devlet hizmetleri verimli değildir. Bunun düzeltilmesi amacıyla Huyut [Kavakbaşı] nahiyesinin Mutki'ye bağlanması ve kaza merkezinin Tatvan [Sekiliyazı] köyüne nakledilmesi talep edilmiştir. Bitlis Vilayeti Genel Meclisinin yaptığı bu talep, askeri yetkililerce de uygun görülmektedir. Vereceğiniz emirler beklenmektedir.
28 Ekim 1909
[imza] Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz belge ile diğer evrak padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususlara izin vermişlerdir.
30 Ekim 1909
[imza] Mabeyn Başkatibi Halit Ziya (UŞAKLIGİL)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Dahiliye Nezaretinin Şura-yı Devlete muhavvel tezkeresi üzerine Mülkiye Dairesinden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada gösterildiği vechile Mutki [Mutki (ilçe), Bitlis] kazasında hükümet konağı olmamasından dolayı şimdiye kadar Kinzu [Kinzu (köy), Mutki, Bitlis] karyesinde ve köylüye mahsus kulübelerde imrar-ı evkat eden ve bu sebeble hizmetlerinden istifade olunamayan memurin-i kaza [Mutki kazası] topluca bulundurulmak üzere Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesinin Mutki'ye rabt u ilhakıyla kaza merkezinin münasib-i mevkiyesi olan Tatvan [Sekiliyazı (köy), Mutki, Bitlis] karyesine nakli Bitlis Vilayeti Meclis-i Umumisince kararlaşdırıldığı ve cihet-i askeriyece de mahzur bulunmadığı işarat-ı vakıadan anlaşıldığından maru'z-zikr Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesinin Mutki [Mutki (ilçe), Bitlis] Kazasına ilhakıyla kaza merkezinin Tatvan [Sekiliyazı (köy), Mutki, Bitlis] karyesine nakli zımnında ifa-yı muktezasının nezaret-i müşarun-ileyhaya [Dahiliye Nezareti] havalesi ve devair-i müteallikaya malumat itası hususunda irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi ne vechile şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 13 Şevval sene [1]327 ve fi 15 Teşrinievvel sene [1]325 [28 Ekim 1909]
[imza] Sadrazam Hüseyin [Hüseyin Hilmi Paşa (1855-1923)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi şeref-müteallik buyurulmağla emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 15 Şevval sene [1]327 ve fi 17 Teşrinievvel sene [1]325 [30 Ekim 1909]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Halid Ziya [Halid Ziya Bey (UŞAKLIGİL) (1867-1945)]

Sultan V. Mehmet Reşat

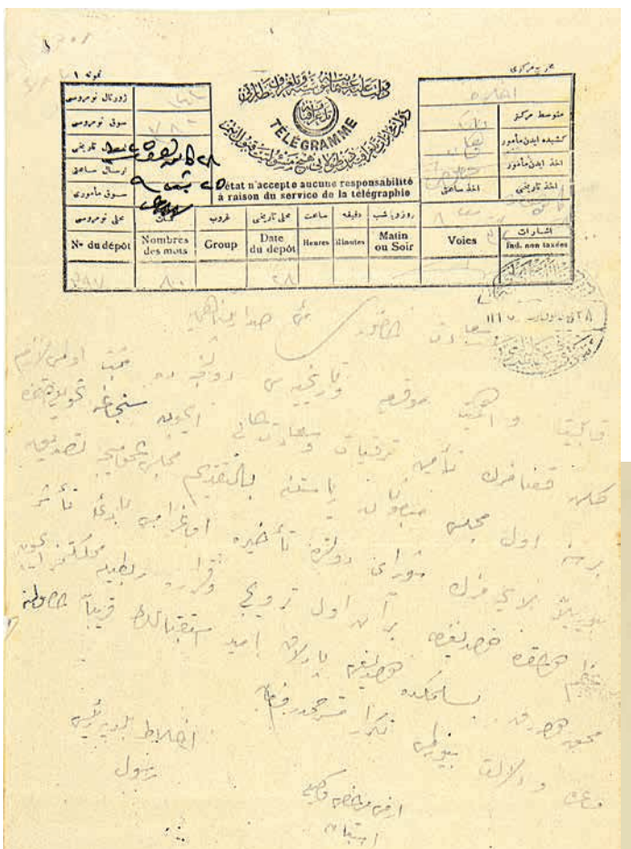
TELEGRAMME
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie
Nombres des mots
Group
Date du dépôt
Heures
Minutes
Matin ou Soir
Voies

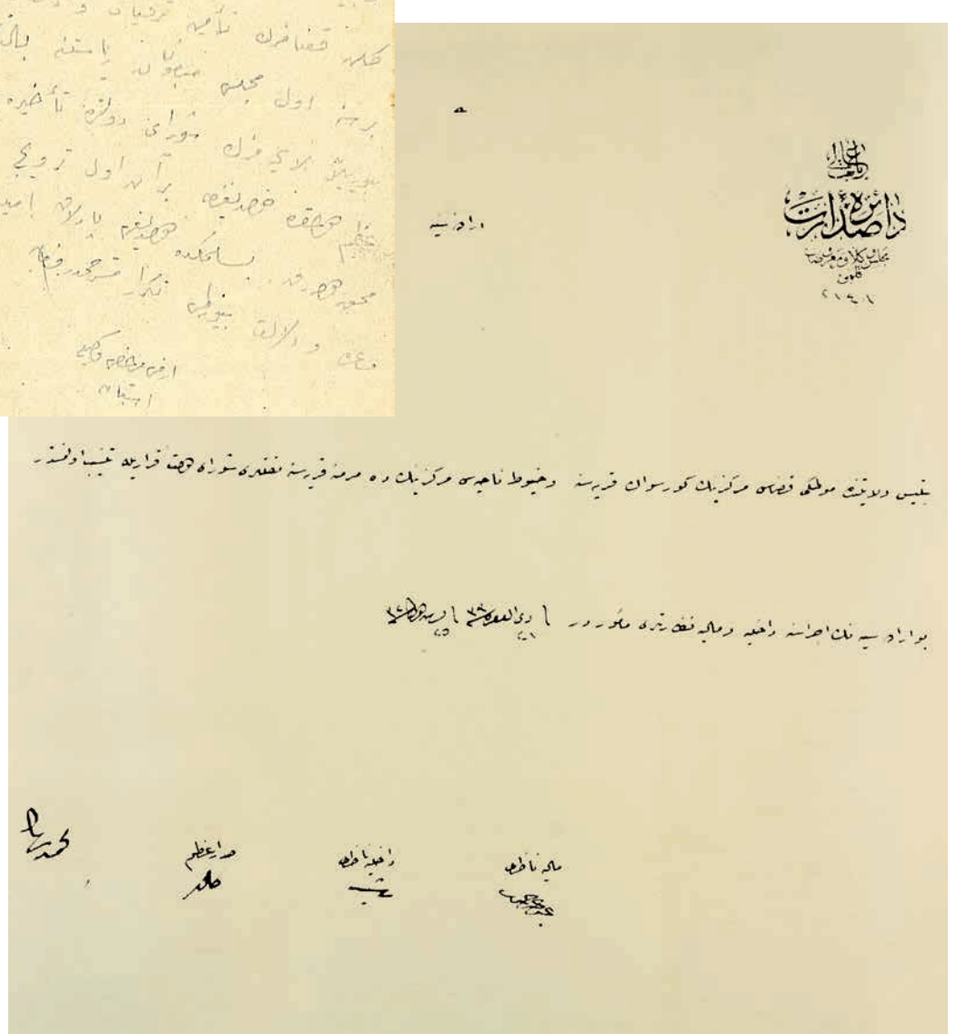

BOA, DH.MUİ, 47-1 / 44 – 16a

Ahlat kazasının sancak yapılması işlemlerinin hızlandırılması gerektiği hakkında, Ahlat'tan Sadarete çekilen telgraf.
10 Ocak 1910

[Sadeleştirme]

Sadarete,
10 Ocak 1910,
Kapasitesi, mevkisi ve tarihsel önemi devletçe de bilinmesi lazım gelen kazamızın kalkınması ve saadeti için sancak haline getirilmesi hakkında bir yıl önce Meclis-i Mebusan [Osmanlı Parlamentosu] Başkanlığına müracaat etmiştik. Gönderdiğimiz evrakın Şura-yı Devlette [Danıştay] bekletilmesi büyük üzüntüye neden olmuştur. Bir an evvel ilgilenilmesi ve bir karara bağlanması gerekir. Memleketimiz için haklı olarak beslediğimiz parlak bir gelecek ümidinin çok yakın bir zamanda gerçekleşmesine müsaade buyurulması istirham olunur.
[imzalar]
Ahlat Belediye Başkanı Resul
Ermeni Murahhas Vekili İstepan

[Transkripsiyon]

Huzur-ı Sami-i Sadaret-penahi'ye,
Fi 28 Kanunıevvel sene [1]325 [10 Ocak 1910],
Kabiliyet ve ehemmiyet-i mevkiiye ve tarahiyesi devletce de müsbet olması lazım gelen kazamızın temin-i terakkiyat ve saadet-i hali için sancağa tahvili hakkında bir sene evvel Meclis-i Mebusan Riyasetine bi't-takdim Meclis-i Umumice tasdik buyurulan layihamızın Şura-yı Devletde tehire uğraması badi-i teessür-i azim olmakda olduğundan bir an evvel tervic ve karara rabtıyla memleketimiz için muhik olarak beslemekde olduğu parlak ümid-i istikbalin kariben husulüne müsaade ve delalet buyurulması tekrar müsterhamdır, ferman.
[imzalar]
Ahlat Belediye Reisi Resul
Ermeni Murahhas Vekili İstepan

BOA, İ.DH, 1496 / 23 - 2

Mutki kazası merkezinin Korsuvak [Yenidoğan] ve Huyut [Kavakbaşı] nahiyesi merkezinin ise Mermend'e [Bağarası] taşınması hakkında, Padişah Mehmet Reşat'ın emri.
7 Kasım 1912

[Sadeleştirme]

Padişah emri,

Bitlis vilayetindeki Mutki kazası merkezinin Korsuvak [Yenidoğan] köyüne ve Huyut [Kavakbaşı] nahiyesi merkezinin de Mermend'e [Bağarası] nakledilmesi uygun görülmüştür. Bu emrin icrasına İçişleri Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı memurdur.
7 Kasım 1912

[imzalar]
Padişah V. Mehmet Reşat
Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa
İçişleri Bakanı Ahmet Reşit Bey (REY)
Maliye Bakanı Abdurrahman Vefik Bey (SAYIN)

[Transkripsiyon]

İrade-i Seniyye,

Bitlis vilayetinde Mutki kazası merkezinin Korsuvak [Yenidoğan (köy), Mutki, Bitlis] karyesine ve Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] nahiyesi merkezinin de Mermend [Bağarası (köy), Mutki, Bitlis] karyesine nakilleri Şura-yı Devlet kararıyla tensib olunmuşdur. Bu irade-i seniyyenin icrasına Dahiliye ve Maliye Nezaretleri memurdur.
Fi 27 Zilkade sene [1]330 ve fi 26 Teşrinievvel sene [1]328 [7 Kasım 1912]

[imzalar]

[Padişah] Mehmed Reşad
Sadrazam Kamil [Kıbrıslı Mehmed Kamil Paşa]
Dahiliye Nazırı Reşid [Ahmed Reşid (REY) Bey (1870-1955)]
Maliye Nazırı Abdurrahman [Abdurrahman Vefik (SAYIN) Bey (1857-1956)]

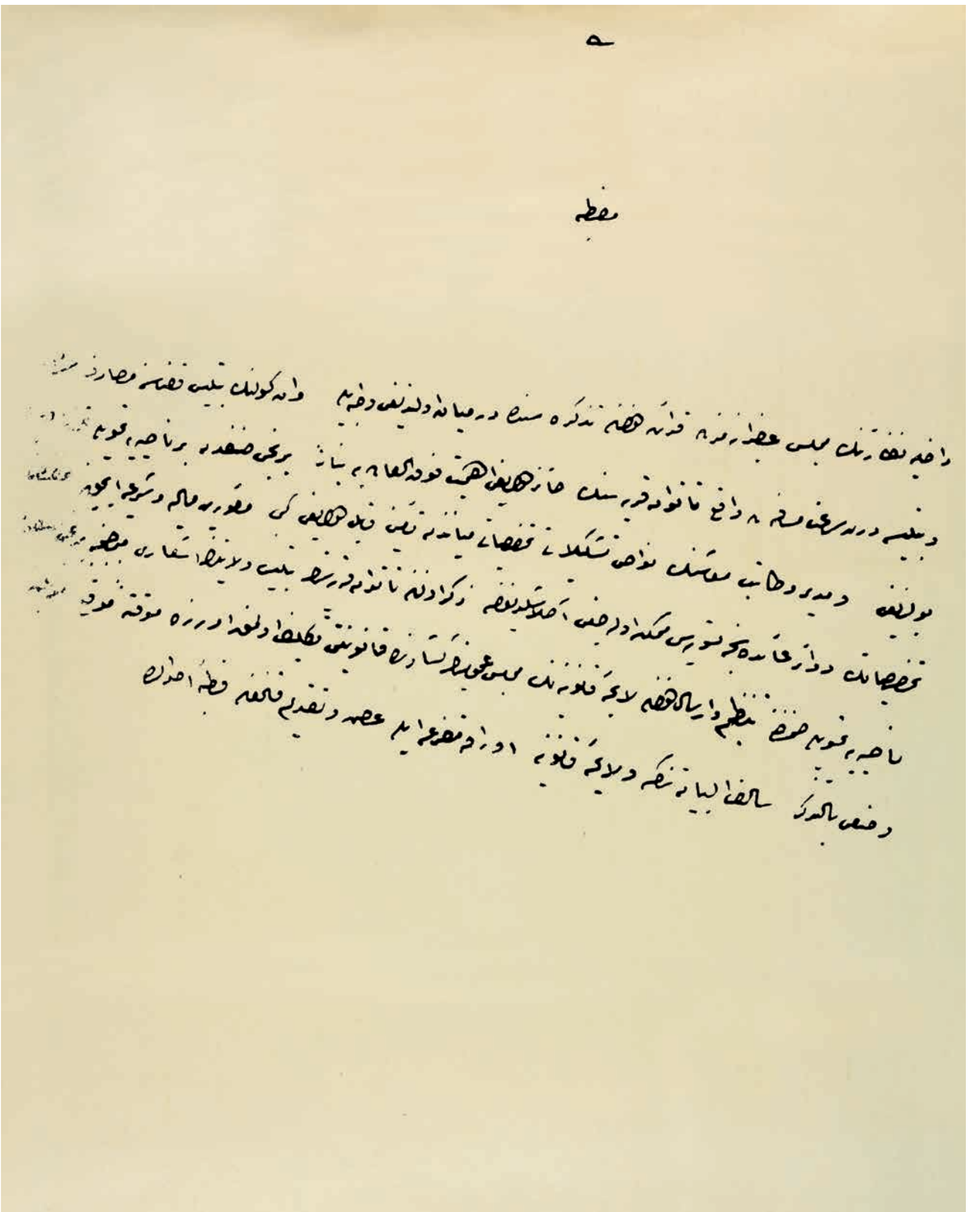

BOA, MV, 231 / 297

Tatvan'ın bir nahiye olarak teşkilatlandırılması hakkında, Bakanlar Kurulu kararı.
20 Eylül 1913

[Sadeleştirme]

Bakanlar Kurulu Kararı,
İçişleri Bakanlığının Bakanlar Kuruluna havale ettiği yazıda Van Gölü'nün Bitlis kazasına düşen sahilinde ve Bitlis'e dört saat mesafede bulunan Tatvan köyünün bir nahiye olarak teşkil edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Öncelikle nahiye müdürü ve katip maaşları tespit edilmelidir. Bunun dışında maliye ve mahkeme memurları maaşları da ilgili bakanlıklardan temin edilebilir. Tatvan köyünün Bitlis vilayetinin talebi üzerine birinci sınıftan nahiyeye tahvili için kanun tasarısı hazırlanması ve bu tasarının Meclis-i Mebusana havalesi kararlaştırılmıştır.

[Transkripsiyon]

Mazbata,

Dahiliye Nezaretinin meclis-i acizanemizde kıraat olunan tezkeresinde dermiyan olunduğu vechile Van Gölü'nün Bitlis kazasına müsadif sahilinde ve Bitlis'e dört saat mesafede vaki Tatvan karyesinin haiz olduğu ehemmiyet-i fevkaladeye binaen birinci sınıfdan bir nahiyeye tahvili taht-ı evvelde ... bulunduğu ve müdir ve katib maaşının nevahi teşkilatı tahsisatı miyanından temini kabil olduğu gibi memurin-i maliye ve şeriye için muktezi tahsisatın devair-i aidesince mümkün olacağı anlaşıldığından zikr olunan Tatvan karyesinin Bitlis vilayetinin işarı mucebince birinci sınıfdan nahiyeye tahvili zımnında tanzim ve irsal olunan layıha-i kanuniyenin meclis-i umuminin [Meclis-i Mebusan] küşadında kanuniyeti teklif olunmak üzere muvakkaten mevki-i meriyete vazı bi't-tezekkür salüfü'l-beyan tezkere ve layıha-i kanuniye evrak-ı müteferria ile arz ve takdim kılınmağın katıbe-i ahvalde.

Tatvan (1947)

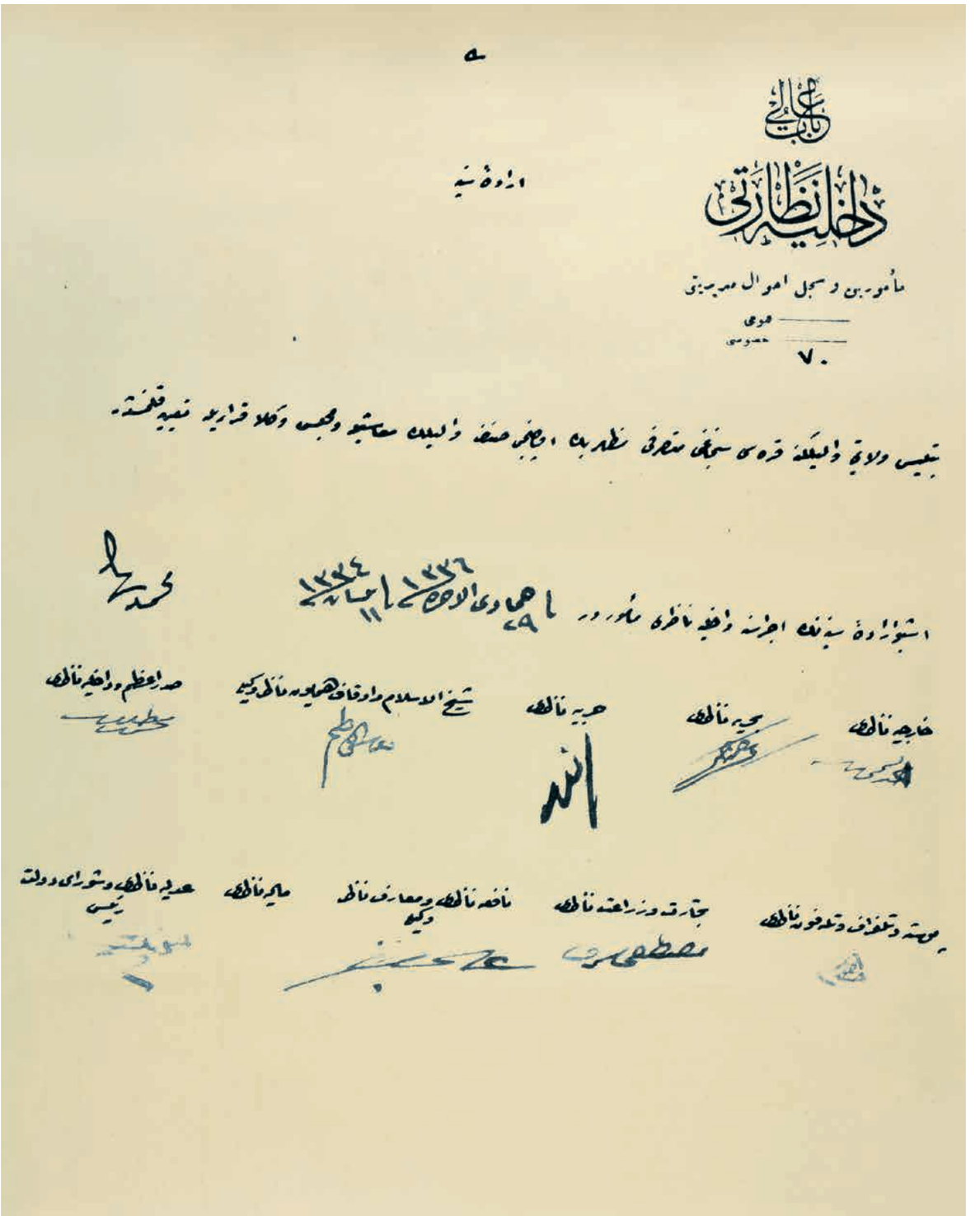

BOA, İ.DUİT, 41 / 63 - 1

Bitlis Valiliğine Mazhar Müfit Bey'in atanması hakkında, Padişah V. Mehmet Reşat'ın iradesi. 11 Nisan 1918

[Sadeleştirme]

Padişah emri,

Bitlis Valiliğine Karesi [Balıkesir] Sancağı Mutasarrıfı Mazhar Bey [Mazhar Müfit Kansu] üçüncü sınıf valilik maaşıyla ve Bakanlar Kurulu kararıyla tayin kılınmıştır, işbu emrin icrasına İçişleri Bakanı memurdur.
11 Nisan 1918

[imzalar]
Padişah V. Mehmet Reşat
Sadrazam ve Dahiliye Nazırı Mehmet Talat Paşa
Şeyhülislam ve Evkaf-ı Hümayun Nazır Vekili Musa Kazım Efendi
Harbiye Nazırı Enver Paşa
Bahriye Nazırı Ahmet Cemal Paşa
Hariciye Nazırı Ahmet Nesimi Bey
Adliye Nazırı ve Şura-yı Devlet Reisi Halil Bey
Nafia Nazırı ve Maarif Nazırı Vekili Ali Münir Bey
Ticaret ve Ziraat Nazırı Mustafa Şeref Bey
Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Hüseyin Haşim Bey

[Transkripsiyon]

İrade-i Seniyye,

Bitlis Vilayeti Valiliğine Karesi [Balıkesir] Sancağı Mutasarrıfı Mazhar Bey [Mazhar Müfit Kansu] üçüncü sınıf valilik maaşıyla ve Meclis-i Vükela kararıyla tayin kılınmışdır, işbu irade-i seniyyenin icrasına Dahiliye Nazırı memurdur.
Fi 29 Cemaziyelahir sene 1336 ve fi 11 Nisan sene 1334 [11 Nisan 1918]

[imzalar]
[Padişah] Mehmed Reşad
Sadrazam ve Dahiliye Nazırı Mehmed Talat [Paşa]
Şeyhülislam ve Evkaf-ı Hümayun Nazır Vekili Musa Kazım [Efendi]
Harbiye Nazırı Enver [Paşa]
Bahriye Nazırı Ahmed Cemal [Sakallı / Büyük Ahmed Cemal Paşa (1872-1922)]
Hariciye Nazırı Ahmed Nesimi [Ahmed Nesimi (SAYMAN) Bey (1876-1958)]
Adliye Nazırı ve Şura-yı Devlet Reisi Halil [Halil (MENTEŞE) Bey (1874-1948)]
Nafia Nazırı ve Maarif Nazırı Vekili Ali Münif [Ali Münif (YEĞENAĞA) Bey (1874-1951)]
Ticaret ve Ziraat Nazırı Mustafa Şeref [Mustafa Şeref (ÖZKAN) Bey (1884-1938)]
Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Hüseyin Haşim [Hüseyin Haşim (SANVER) Bey (1873-1958)]

Ahmet Mazhar Müfit Kansu

O. Dapper Umbständliche und eigenliche Beschreibung von Asia. Bitlis

SETLIS

2. BÖLÜM

EĞİTİM

İptidaî Mektepleri, Rüştiyeler, İdadî, Medreseler,
Müderrisler, Muallimler, Talebeler ve Misyonerler
Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bölüm, Bitlis vilayeti merkezinde ve kazalarında açılmış olan eğitim kurumları ile Amerikan Protestan rahiplerinin Bitlis dâhilindeki eğitim çalışmalarını ihtiva eden belgelerden oluşmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda, Bitlis'in eğitim tarihini genel bir bakış açısıyla sunmak hedeflenmektedir. Bölümümüzde yer alan ilk belge 1703 tarihli olup, bu belge Adilcevaz'ın bugün de ayakta olan yapısı Hatuniye Medresesi'ne aittir. O dönemde çok aktif ve bölge için büyük önem taşıyan bu medrese, Osmanlı döneminde yüzyıllarca bölgenin dini hayatına etki eden âlimler yetiştirmiştir. Bitlis medreseleri ve müderrisleri ile alakalı birçok bilgi, dini hayatın işlendiği bölümde ayrıca ele alınacaktır.

Eğitim faaliyetlerinin halkın destekleriyle yürütülmeye çalışıldığı Osmanlı Devleti'nde, bunun en güzel örneklerini bölgeye ait ileri gelenler vermişledir. Bu ileri gelenler Bitlis özelinde düşünüldüğünde, en fazla öne çıkan isimlerin Ahlatlı Hacı Derviş Ağa ve Bitlisli Yusuf Efendiler olduğu görülür. Bu isimlerden Ahlatlı Hacı Derviş Ağa, Ahlat'ta II. Abdülhamit döneminde yaşayan ve kazasının birçok problemine çözüm bulmaya çalışan bir isimdir. Kendisi, hükümet konağı ve ilkokulu olmayan ilçesine arsa bağışlamak suretiyle bu yapıların ilçesine kazandırılmasına büyük katkı sunmuştur. Yine bunun gibi bir örnek de Bitlis'in Taş Mahallesinden Yusuf Efendi'nin çabalarında göze çarpmaktadır. Yusuf Efendi, Bitlis'teki eğitim sorunlarına çözüm üretmek amacıyla, 1899 yılında Taş Mahallesinde bir ilkokul yaptırarak; uzak mesafede bulunan diğer mahallelerdeki ilkokullara gitmeye çalışan Bitlisli çocukların bu sıkıntısına çözüm bulmak için uğraş vermiştir. Bölge halkının eğitime sunduğu katkılar bununla da sınırlı değildir. 1902 yılında Bitlis'in Hersan Mahallesi Muhtarı Şaban Efendi ve aynı mahallenin İmamı Abdülaziz Efendi başta olmak üzere, mahallede yaşayan birçok halkın mühürlerini taşıyan bir dilekçe, Bitlis Eğitim Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu dilekçe ile halk, çocuklarının eğitimsiz kalmaması için mahallelerinde bir ilkokul açılmasını talep ederek, yapılacak ilkokul binasına ait tüm masrafların kendileri tarafından karşılanacağını taahhüt etmişlerdir. Tabi tüm bu gelişmelere etki eden bir gerçeklik vardır ki; o da Osmanlı Devleti sınırları içerisinde, taşrada açılacak iptidai mekteplerine ait tüm masrafların yerel bütçeden karşılanması gerektiğidir. Bu durum sadece yapılacak okul binasına ait inşaat masrafları için geçerli olmayıp; yerel kaynaklar kullanılarak yapılan okulda görev yapacak öğretmenlerin maaşlarını da içermektedir.

Bitlis ve ilçelerine dönük olarak Osmanlı Döneminde faaliyete geçen, özellikle Bitlis'in neredeyse tüm mahallelerinde açılan okullarla ilgili belgeleri toplamaya ve ele almaya çalıştık. Gerek Bitlis merkezde gerekse de ilçelerinde, Osmanlı döneminden bugüne ayakta kalan birçok eğitim kurumu halen bölgede faaliyetlerini sürdürmektedir. İlçe bazında bunun en bariz örneği, bugün Ahlat'ın Erkizan Mahallesi'nde halen eğitim faaliyetlerine devam eden ve bizzat 1873 yılında Sultan Abdülaziz'in emriyle açılan, o dönemki adıyla "Ahlat Mekteb-i Rüşdiyesi" ismini taşıyan Ergezen İlkokulu'dur.

Genel olarak yer vermeye çalıştığımız bölüm içerisindeki son konu ise; Bitlis ve havalisine 1850'li yıllarda gelmeye başlayan ve kısa adı ABCFM (American Board of Commissioners for Foreign Missions) olan cemiyete mensup Amerikan Protestan rahiplerinin faaliyetleridir. Bunlardan en fazla öne çıkan isimler cemiyetin Bitlis bölge sorumluları Royal Merriman Cole ve George C. Knapp'tır. Knapp ve Cole, Bitlis'te uzun yıllar ikamet ederek bölgenin siyasi ve sosyal hayatındaki birçok gelişmeye etki eden isimlerdir. Bu isimlerden Knapp yıllarca, Bitlis merkezde bulunan Protestan mektebinin müdürlüğünü yaparken, Cole de uzun bir süre bu okulda Knapp'ın yardımcısı ve öğretmen olarak görev yapmıştır. Knapp'ın ölümünün ardından çocukları, bölgede babalarının açtığı yoldan Protestanlığı yayma ve özellikle bölgedeki gayr-i müslüm tebaayı yanına çekerek onları eğitme faaliyetlerine hız kesmeden devam etmişlerdir. Bu faaliyetler sadece Bitlis ve ilçeleri ile sınırlı olmayıp, kendilerinin sorumluluğu altına verilmiş olan Muş, Siirt ve bunlara bağlı kazaları da kapsamaktadır. 1915 ile birlikte birçok Amerikan misyoneri bölgeden ayrılmıştır. Daha sonraki yıllarda, bölgede yıllarca faaliyet göstermiş olan Protestanlara ait mülkler, devletin uhdesine geçerek askeri ve mülki amaçlarla kullanılagelmiştir.

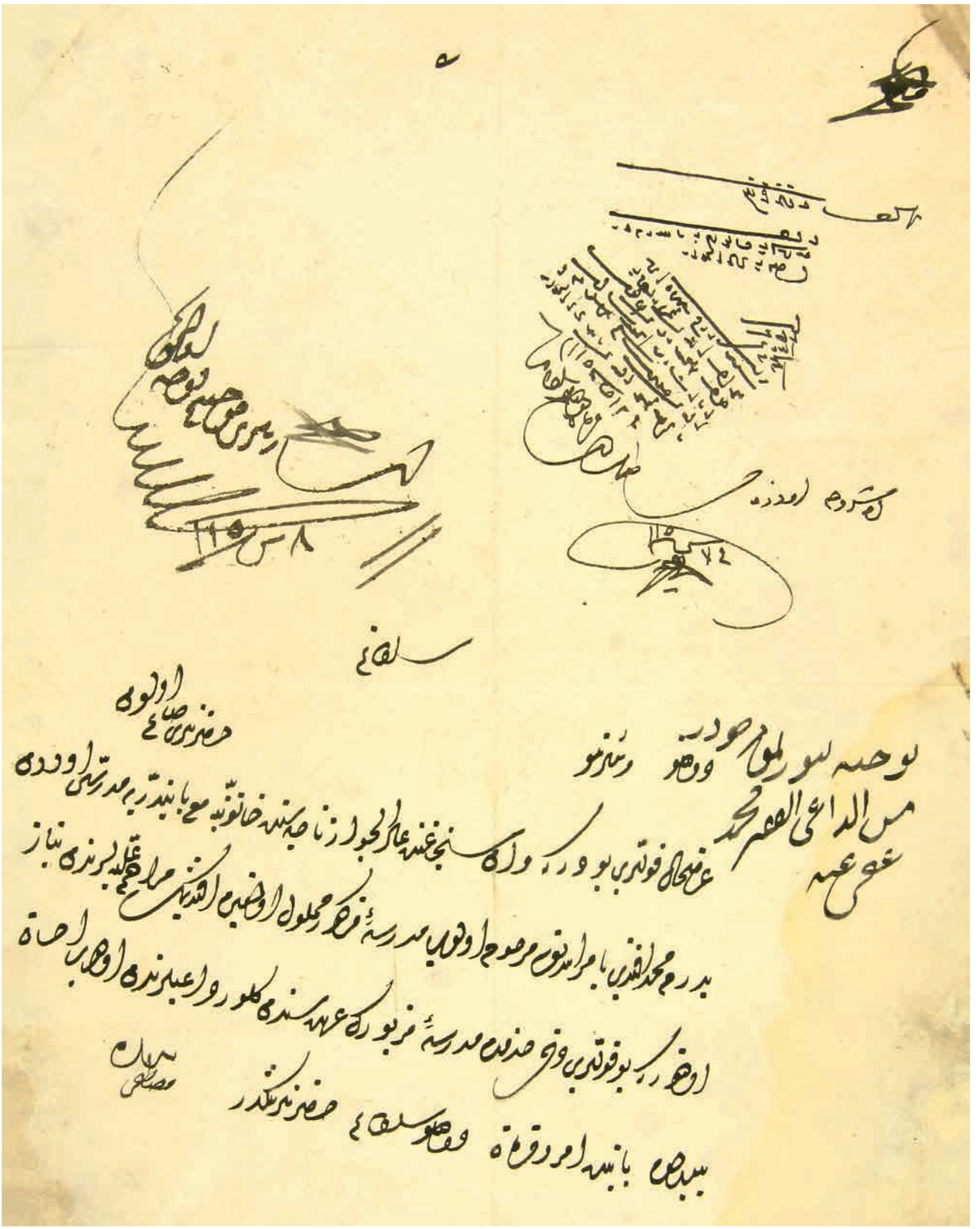

BOA, C.MF, 62 / 3060

Adilcevaz'daki Hatuniye-i Bayındıriye Medresesi müderrisliğine Mustafa'nın atanması hakkında, Sadrazam Damat Hasan Paşa'nın emri.
17 Aralık 1703

[Sadeleştirme]

Kulunuzun dilekçesidir,
Van sancağının Adilcevaz nahiyesinde bulunan Hatuniye-i Bayındıriye Medresesi müderrisi olan babam Mehmet Efendi vefat etmiştir. Boş kalan bu medresenin müderrisliğine atamamın yapılmasını niyaz ederim.
[imza] Kulunuz Mustafa

[Defterhaneden],
Belirtildiği üzere kayıtlıdır
16 Aralık 1703

[Şeyhülislamdan],
Görevin şahsa verilmesi rica olunur.
Mehmet [Sadrazam Damat Hasan Paşa'dan],
Belirtildiği üzere görevin bu şahsa verilmesi emredilmiştir.
17 Aralık 1703

[Transkripsiyon]

Devletlü ve Saadetlü Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Arzuhal-i kulları budur ki,
Van sancağında Adilcevaz nahiyesinde Hatuniye maa-Bayındıriye müderrisi olan pederim Mehmed Efendi bi-emrillahi teala merhum olub medres-i mezkur mahlul olmağın efendinin merahim-i aliyyelerinden niyaz olunur ki bu kulları dahi hizmet-i medrese-i mezburun uhdesinden gelir dailerinden olub ihsan buyurulmak babında emr ü ferman devletlü sultanım hazretlerinindir.
[imza] Bende Mustafa

[Sadrazam Damad Hasan Paşa'dan],
...

[Defterhaneden],
Be-cihet-i defter-i hazine
Vakf-ı Medrese-i Hatuniye-i Bayındıriye Der-Kaza-i Adilcevaz
Mehmed Efendi el-müderris ...
Berat ...
Vech-i meşruh üzere masturdur, emr ü ferman devletlü sultanımındır.
Fi 7 Ş [Şaban] sene [1]115 [16 Aralık 1703]

[Şeyhülislamdan],
Tevcih buyurulmak mercudur, mine'd-dai el-fakir Mehmed, ufiye anhu

[Sadrazam Damad Hasan Paşa'dan],
İşaretleri mucebince tevcih olunmak buyuruldu.
Fi 8 Ş [Şaban] sene [1]115 [17 Aralık 1703]

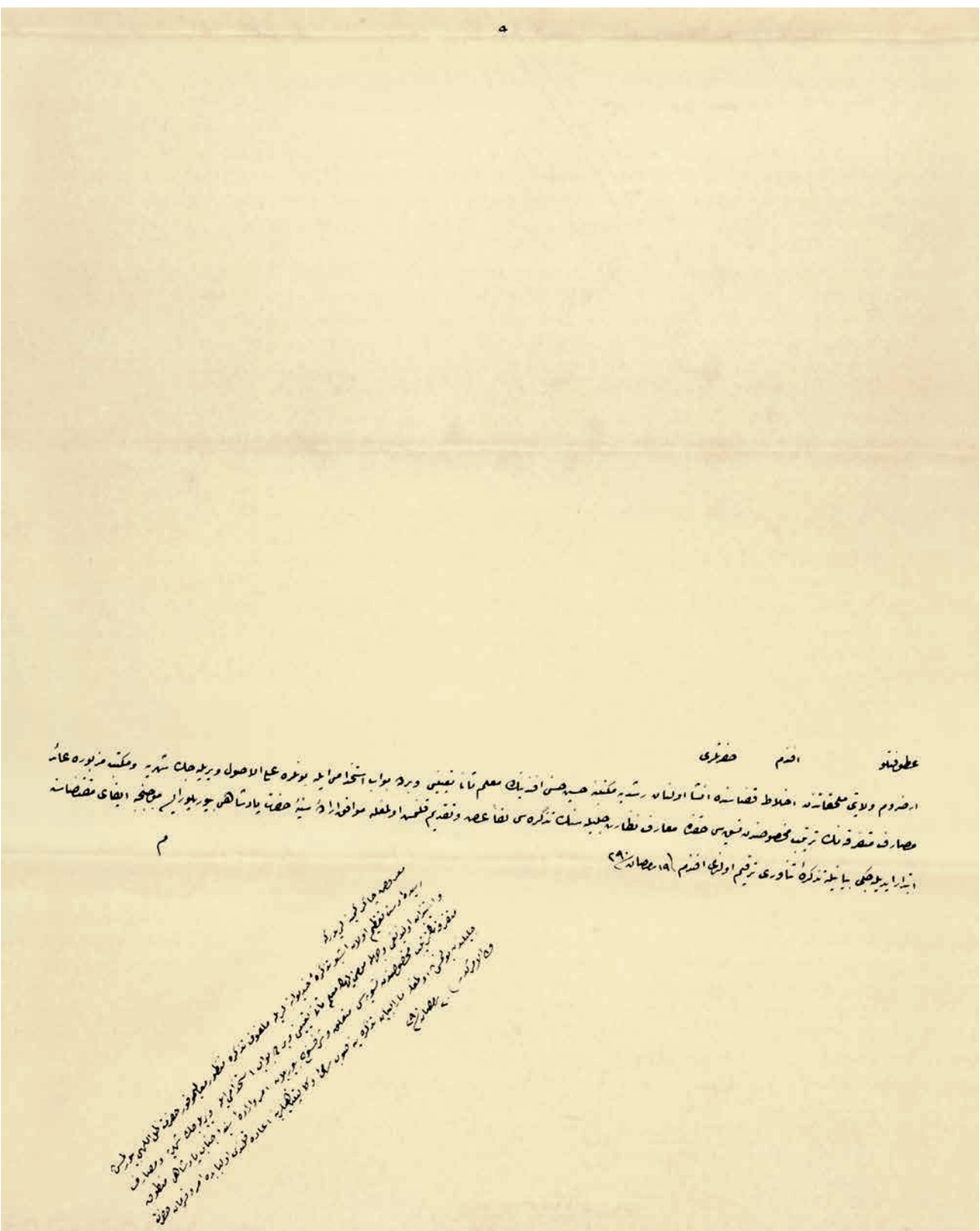

BOA, İ.DH, 675 / 47067 – 2a

Ahlat'ta hizmete açılan ortaokula bir öğretmen ve bir hizmetli atanması ile bunların maaşları ve okulun masrafları için ödenek çıkarılması hakkında, Padişah Abdülaziz'in emri.
11 Kasım 1873

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık)],
Erzurum vilayetine bağlı Ahlat kazasında inşa olunan ortaokula Hüseyin Hüsnü Efendi'nin öğretmen olarak tayini, aynı okula bir hizmetli istihdam edilmesi ve bunlara verilecek aylık maaş ile bu ortaokula ait masraflar için bir ödenek çıkarılması, Eğitim Bakanlığı tarafından talep edilmektedir. Konuyla ilgili evrak ekte bilgilerinize sunulmuştur. Vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
10 Kasım 1873
[imza] Sadrazam Mehmet Rüştü Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri, adı geçenin öğretmen olarak tayini, aynı okula bir hizmetli istihdam edilmesi ve bunlara verilecek aylık maaş ile bu ortaokula ait masraflar için bir ödenek çıkarılmasını uygun görmüşlerdir. Gereğini yapınız.
11 Kasım 1873

[Transkripsiyon]

[Sadaretten],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Erzurum vilayeti mülhakatından Ahlat kazasında inşa olunan rüşdiye mektebine Hüseyin Hüsnü Efendi'nin muallim-i sani tayini ve bir de bevvab istihdamı ile bunlara ale'l-usul verilecek şehriye ve mekteb-i mezbura aid masarıf-ı müteferrikanın tertib-i mahsusundan tesviyesi hakkında Maarif Nezaret-i Celilesinin tezkeresi leffen arz ve takdim kılınmış olmağla muvafık-ı irade-i seniyye-i hazret-i padişahi buyurulur ise mucebince ifa-yı muktezasına ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkîm olundu, efendim.
Fî 19 Ramazan sene [1]290 [10 Kasım 1873]
[imza] M [Sadrazam] [Mehmed Rüşdü Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i hidivaneleriyle melfuf tezkere manzur-ı meali-mevfur-ı hazret-i zıllullahi buyurulmuş ve istizan olunduğu vechile muma-ileyhin muallim-i sani tayini ve bir de bevvab istihdamı ile verilecek şehriye ve masarıf-ı müteferrikanın tertib-i mahsusundan tesviyesi müteallik ve şeref-sünuh buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi mantuk-ı celilinden bulunmuş olmağla marü'l-beyan tezkere yine savb-ı sami-i vekalet-penahilerine iade kılındı, ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fî 20 Ramazan sene [1]290 [11 Kasım 1873]

Ahlat Mekteb-i Rüşdiyesi'nin [Ergezen İlköğretim Okulu] yeni inşa olunan ek binasına ait açılış kitabesi.
Hicri 1320 [Miladi 1902]

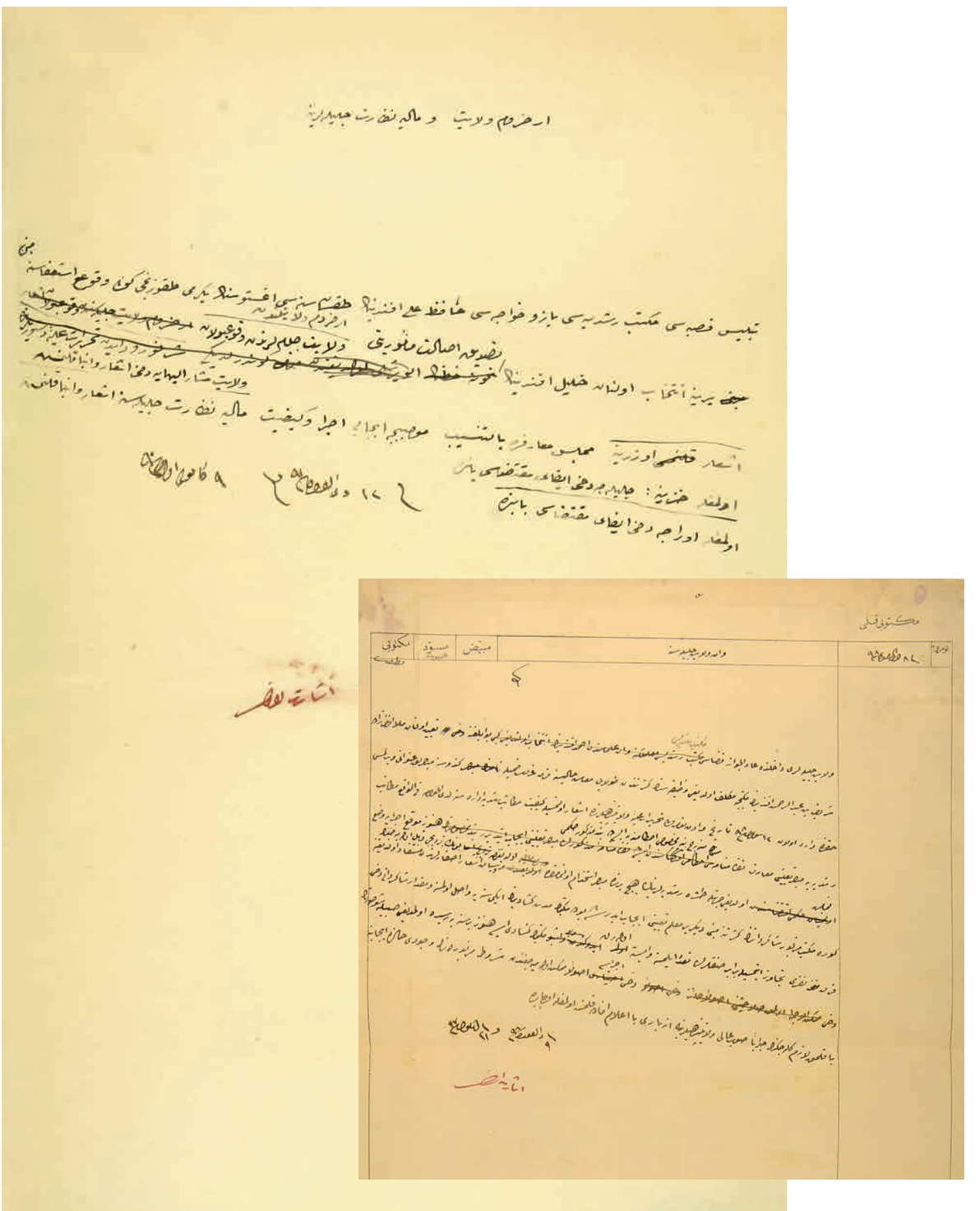

BOA, MF.MKT, 22 / 169

Bitlis Mekteb-i Rüşdiyesi Yazı Hocası Hafız Ali Efendi'nin görevinden istifası üzerine, aynı okuldaki bu göreve Halil Efendi'nin atandığı hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı], Erzurum Vilayeti [Erzurum Valiliği] ve Maliye Nezaretine [Maliye Bakanlığı] gönderilen yazı.
21 Aralık 1874

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Erzurum Valiliği ve Maliye Bakanlığına
Bitlis Kasabası Rüşdiye Mektebi [ortaokul] Yazı Hocası Hafız Ali Efendi, 10 Eylül 1874 tarihinde görevinden istifa etmiştir. Yerine Halil Efendi'nin atanması, Erzurum Valiliğinin bilgilendirmesi ve Meclis-i Maarifin [Eğitim Bakanlığı Meclisi] onayıyla gerçekleşmiş; konuyla ilgili Erzurum Valiliği de bilgilendirilmiştir. Gereği Hazine tarafından yapılmalıdır.
21 Aralık 1874

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Erzurum Vilayeti ve Maliye Nezaret-i Celilelerine,
Bitlis Kasabası Mekteb-i Rüşdiyesi Yazı Hocası Hafız Ali Efendi'nin doksan senesi ağustosunun yirmi dokuzuncu günü [m. 10 Eylül 1874] vuku-ı istifasına mebni yerine intihab olunan Halil Efendi'nin tasdik-i asalet-i memuriyeti Erzurum vilayetinden vuku bulan işar üzerine Meclis-i Maarif'de bi't-tensib mucebince icabı icra ve keyfiyet vilayet-i müşarun- ileyhaya dahi işar ve inba kılınmış olmağla Hazine-i Celilece dahi ifa-yı muktezası babında.
Fi 12 Zilkade sene [12]91 ve fi 9 Kânunuevvel sene [12]90 [21 Aralık 1874]

BOA, MF.MKT, 70 / 112

Adilcevaz Mekteb-i Rüşdiyesine [ortaokul] hizmetli olarak atanan Molla Efendizade Şerif bin Abdurrahman'ın kadrosunun mubassırlığa [öğrenci bakıcısı] dönüştürülmesinin mümkün olmadığı ve bu okula yeni bir öğretmen ataması yapılmasının da nizamname hükümlerine göre şu an için imkânsız olduğu hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı], Van vilayetine [Van Valiliği] gönderilen yazı.
3 Ekim 1881

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Van Valiliğine,
Van vilayetine bağlı Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] Kazası Rüşdiye [ortaokul] Mektebine hizmetli olarak atanan Molla Efendizade Şerif bin Abdurrahman Efendi'nin, bu okulda yapması gereken işlerin çokluğundan dolayı maaşına kırk kuruş zam yapılması ile kendisine mubassırlık [öğrenci bakıcılığı] kadrosu verilmesini talep eden 7 Eylül 1881 tarihli ve 10 numaralı yazısı Van Valiliğine iletilmiştir. Durumun Rüştiye Mektepleri İdaresine bildirilmesiyle, bu kademedeki okullara mubassır [öğrenci bakıcılığı] ataması yapılmasının, eğitim-öğretim tüzüğünün özel bir maddesiyle mümkün olabileceği fakat bu maddenin henüz yürürlüğe konulmaması sebebiyle taşradaki rüştiyelerin [ortaokul] hiç birisine mubassır [öğrenci bakıcılığı] kadrosuyla atama yapılamayacağı belirtilmiştir. Belirtilen bu görüş doğrultusunda bu okuldaki öğrencilerin çok olması, bir öğretmen atamasını daha gerektirse de, okulun açılışından bu yana iki sene geçmemesi ve mevcut öğrenci sayısının dahi kırk kişiyi aşmaması, bu durumun gerçekleştirilmesini usulen imkânsız kılmaktadır. Belirtilen şartlar oluştuğu takdirde gereğinin o zaman düşünüleceği cevaben Van Valiliğine bildirilmiştir.
3 Ekim 1881

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Van Vilayeti Celilesine,
Vilayet-i Celileri dahilinde [Van Vilayeti] Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] Kazası Mekteb-i Rüşdisi bevvablığına tayin olunan Molla Efendizade Şerif bin Abdurrahman Efendi'nin mektebce mükellef olduğu vazifesinin kesretinden dolayı maaş-ı haliyesine kırk kuruş zamm ile kendisine mubassırlık unvanı verilmesi hakkında varid olan fi 12 Şevval sene [12]98 [7 Eylül 1881] tarih ve on numaralı tahrirat-ı aliyye-i vilayet-penahilerinde işar olunmasıyla keyfiyet Mekatib-i Rüşdiye İdaresine lede'l-havale fi'l-vaki mekatib-i rüşdiyeye mubassırlık tayini maarif nizamnamesinin münderic bend-i mahsus ahkamından ise de bend-i mezkur hükmü henüz mevki-i icraya vaz olunmamış olduğu cihetle taşra rüşdiyelerinin hiç birinde mubassır istihdam olunmamakda olduğundan bunun tecvizi kabil olamayacağının ve siyak-ı işar-ı asafanelerinden müstefad olduğuna göre mekteb-i mezkur şakirdanının kesretine mebni diğer bir muallim tayini icab eder ise de bu da mektebin müddet-i küşadının iki seneye vasıl olmasına ve mikdar-ı şakirdanı dahi kırk neferi tecavüz etmesiyle beraber sınıfların tadad eylemesine vabeste olarak mektebin küşadı ise henüz bir seneye reside olmadığı hasebiyle şu suretin dahi icrası usulen mümkün olamayacağından şurut-ı mezburenin vücudu halinde icabına bakılmak lazım geleceğinin cevaben savb-ı ali-i vilayet-penahilerine izbarı ba-ilam ifade kılınmış olmağla ol babda.
Fi 9 Zilkade sene [12]98 ve fi 21 Eylül sene [12]97 [3 Ekim 1881]

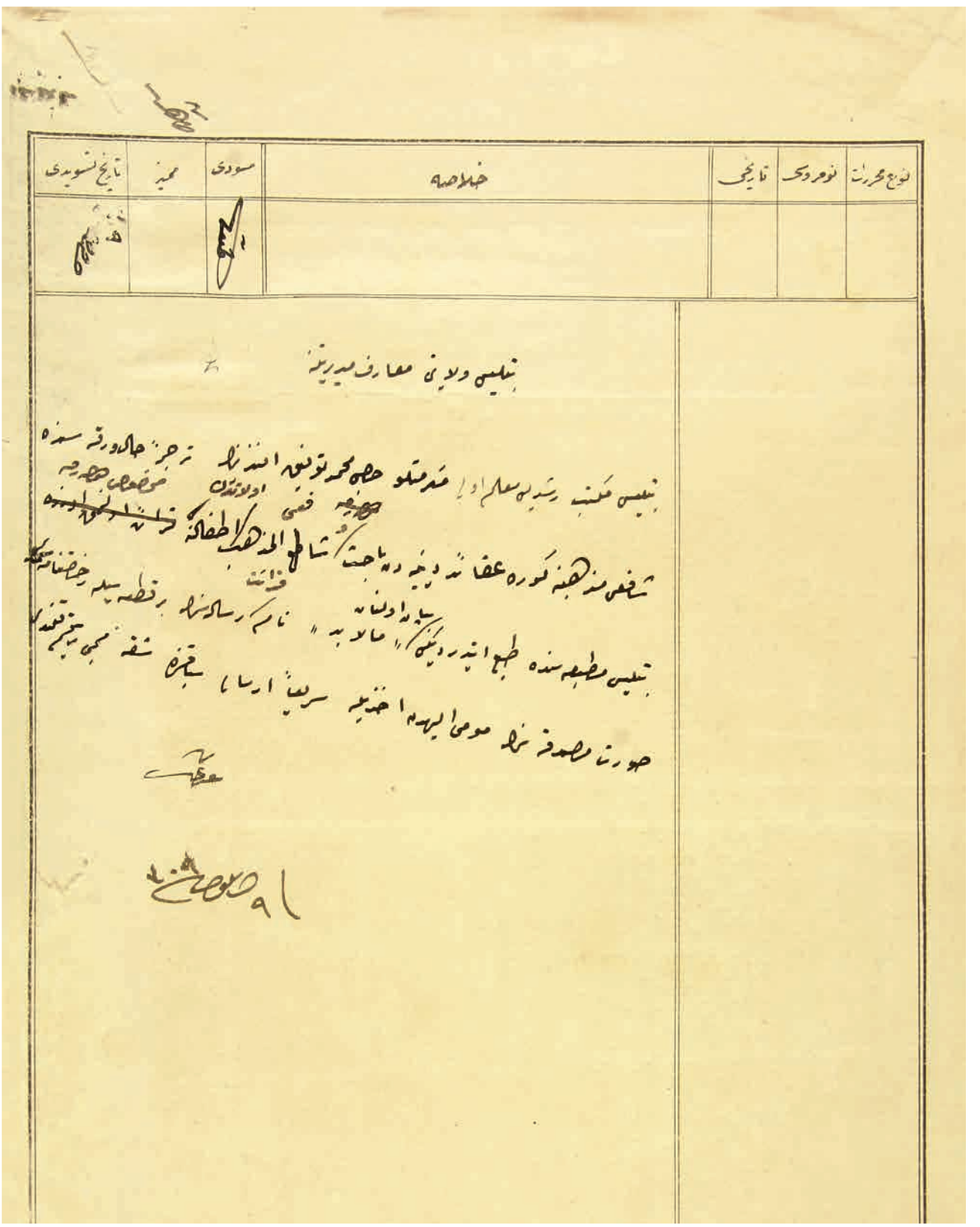

نوع محررات	نومرو یک	تاریخی	خلاصه	مسودی	ممیز	تاریخ تسویدی

تبلیس ویلایتی معارف مدیریتنه

تبلیس مکتب رشدیه سنك اولمق اوزره مدیر مستو حاجی محمد توفیق افندی ایله ترجمان حاجی ورقه سنده موقعاً تحریر قلنان مقاوله نامه موجبنجه فعلی مکتب مذکوره عقد ایدیلن

BOA, MF.MKT, 181 / 59

Bitlis Rüşdiye Mektebinde [Bitlis Ortaokulu] Şafi Mezhebine mensup öğrencilerce kullanılacak olan "Malabüd" adlı kitap hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
21 Eylül 1893

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)]
Bitlis Vilayeti Eğitim Müdürlüğüne,
Bitlis Rüşdiye Mektebinde [Bitlis Ortaokulu] öğretmen olarak görev yapan Hacı Mehmet Tevfik Efendi'nin özgeçmişinde, Şafi Mezhebine göre dini inanışlardan bahseden ve bu mezhebe bağlı çocuklara okutulmak üzere Bitlis Matbaası'nda basıldığı ifade edilen "Malabüd" adlı bir kitapçığının olduğu görülerek; bunun çocuklara okutulmasına gerekli iznin verildiğinin kendisine bildirilmesi beyan olunur.
21 Eylül 1893

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetine,
Bitlis Mekteb-i Rüşdisi Muallim-i Evveli Mekremetlü Hacı Mehmed Tevfik Efendi'nin tercüme-i hal varakasında Şafi Mezhebine göre akaid-i diniyeden bahis ve Şafiiyyü'l-mezheb olanların etfaline mahsus olarak Bitlis Matbaası'nda tab etdirdiği beyan olunan "Malabüd" nam kıraat risalesinin bir kıtasıyla ruhsatname suret-i musaddakasının muma ileyhden ahzıyla serian irsali siyakında şukka-i muhibbi terkim kılındı.
Fi 9 Eylül sene [1]309 [21 Eylül 1893]

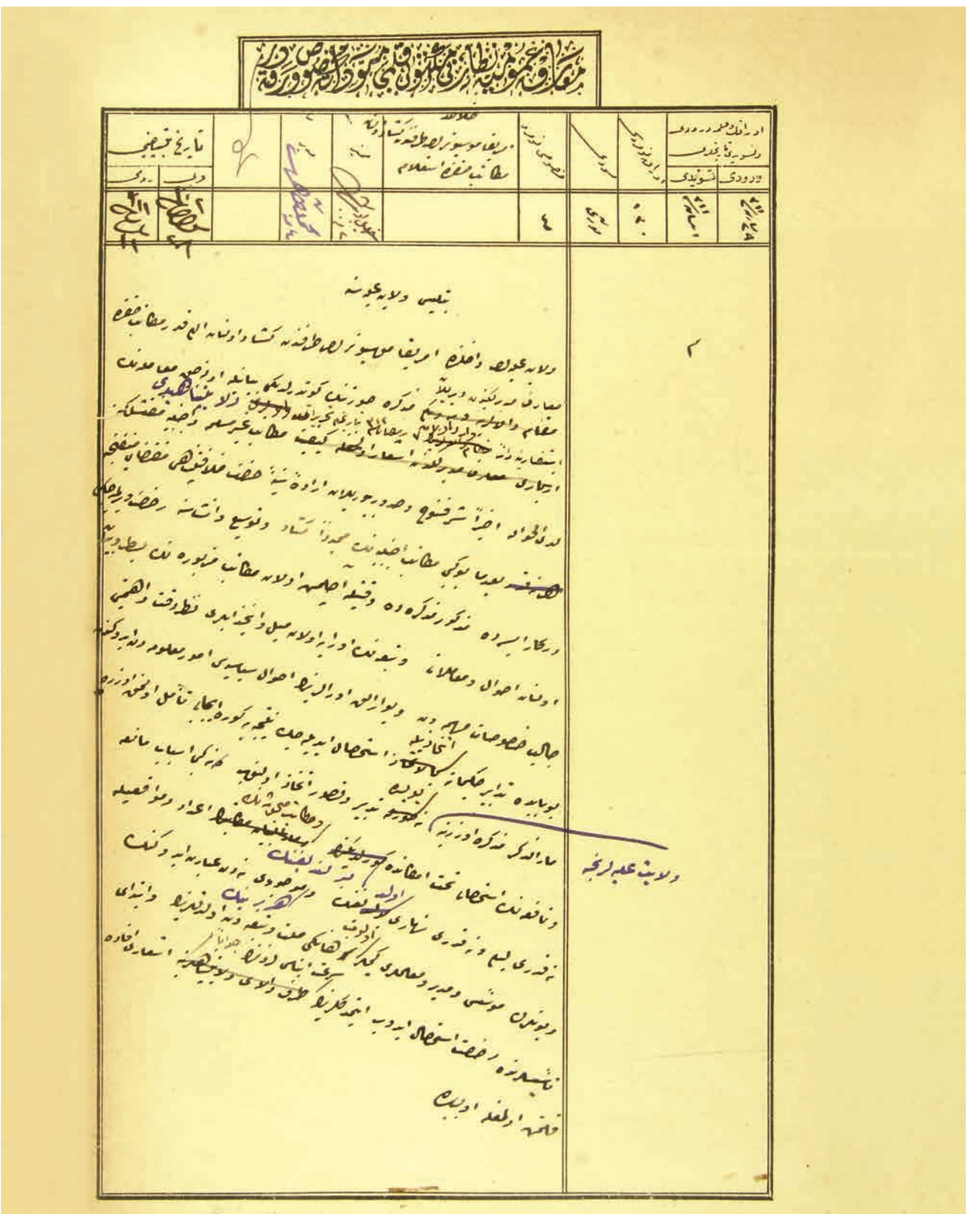

BOA, MF.MKT, 259 / 7 – 1

Bitlis vilayetinde bulunan ve Amerikalı misyonerler tarafından kurulmuş olan elli kadar yabancı okula dair bilgi gönderilmesi hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı. 23 Nisan 1895

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
23 Nisan 1895
Özet : Amerikalı misyonerleri tarafından açılacak olan okullar hakkında bilgi talebi,

Bitlis Valiliğine,
Bitlis vilayeti dâhilinde Amerikalı misyonerler tarafından açılacak olan elli kadar okulla ilgili Bitlis Maarif Müdürlüğü [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] tarafından kaleme alınan yazının bir sureti alınmış olup, konuyla ilgili ne gibi işlemler yapılması gerektiği hakkında Bitlis Valiliğinin 4 Mart 1895 tarihli yazısı da Mekatip-i Gayr-i Müslime ve Ecnebiye Müfettişliğine [Gayr-i Müslüm ve Yabancı Okullar Müfettişliği] havale edilmiştir. Bu gibi yabancı okulların açılmasına izin verilemeyeceği padişahımız tarafından emredilmişse de, daha önce açılmış bu tip okulların durumu ve tebaanın oraya olan ilgisi dikkate değer önemli konulardandır. Şu sıralar bölgenin siyasi durumu malum olduğundan, konuyla ilgili gerekli önlemlerin alınması ve ortaya çıkacak sonuca göre icabının yapılması gerekmektedir. Zikrolunan yazı üzerine [Bitlis Eğitim Müdürlüğü'nün yazısı] Bitlis Valiliği tarafından ne gibi önlemler düşünüldüğü ve bu okulların sayısı, yerleri, ne kadarının ne zamanlarda eğitim verdiği, öğrenci sayısı, müdürü ve öğretmenlerinin kimlikleri ve bu kişilerin hangi milletten olduklarıyla, okulların ruhsatı olup olmadığı hakkında acilen cevap veriniz.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Fi 28 Şevval sene [1]312 ve fi 11 Nisan sene [1]311 [23 Nisan 1895],
Hulasa: Amerika misyonerleri tarafından küşad olunan mekatib hakkında istilam,

Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Vilayet-i Aliyyeleri dahilinde Amerika misyonerleri tarafından küşad olunan elli kadar mekatib hakkında [Bitlis] Maarif Müdirliğinden verilen müzekkire suretinin gönderildiği beyanıyla olunacak muamelenin istifsarına dair varid olan fi 7 Ramazan sene [1]312 [4 Mart 1895] tarihli tahrirat-ı vilayet-penahileri Mekatib-i Gayr-i Müslime ve Ecnebiye Müfettişliğine lede'l-havale ahiren şeref-sünuh ve sudur buyurulan irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi mukteza-yı münifince bade-ma bu gibi mekatib-i ecnebiyenin müceddeden küşad ü tevsi ü inşasına ruhsat verilmeyeceği derkar ise de mezkur müzekkerede vaktiyle açılmış olan mekatib-i mezburenin bast ü beyan olunan ahval ü muamelatı ve tebaanın oraya olan meyl ü incizabları nazar-ı dikkat ü ehemmiyeti calib hususat-ı mühimmeden ve bu aralık oralarının ahval-i siyasiyesi umur-ı malumeden idiğinden bu babda tedabir-i hekimane ittihazıyla istihsal edilecek neticeye göre icabı teemmül olunmak üzere marü'z-zikr müzekkire üzerine vilayet-i aliyyelerince ne yolda tedbir ve tasavvur ittihaz olunub ne gibi esbab-ı mania ve nafianın istihsali taht-ı imkanda bulunduğunun ve mekatib-i mebhusenin adad ve mevakiiyle ne kadarı leyli ve ne kadarı nehari olduğunun ve her birinin mevcudu neden ibaret idiğinin ve bunların müessis ve müdir ve muallimleri kimler olub hangi millet ve tebaadan olduklarının ve ibtida-yı tesislerinde ruhsat istihsal edüb etmediklerinin sürat-i inbası lüzumunun cevaben işarı ifade kılınmış olmağla ol babda.

Bitlis'te Amerikalı Protestan Misyonerler. (19. Yüzyıl)
Kaynak: Arevmedyan Hayastan

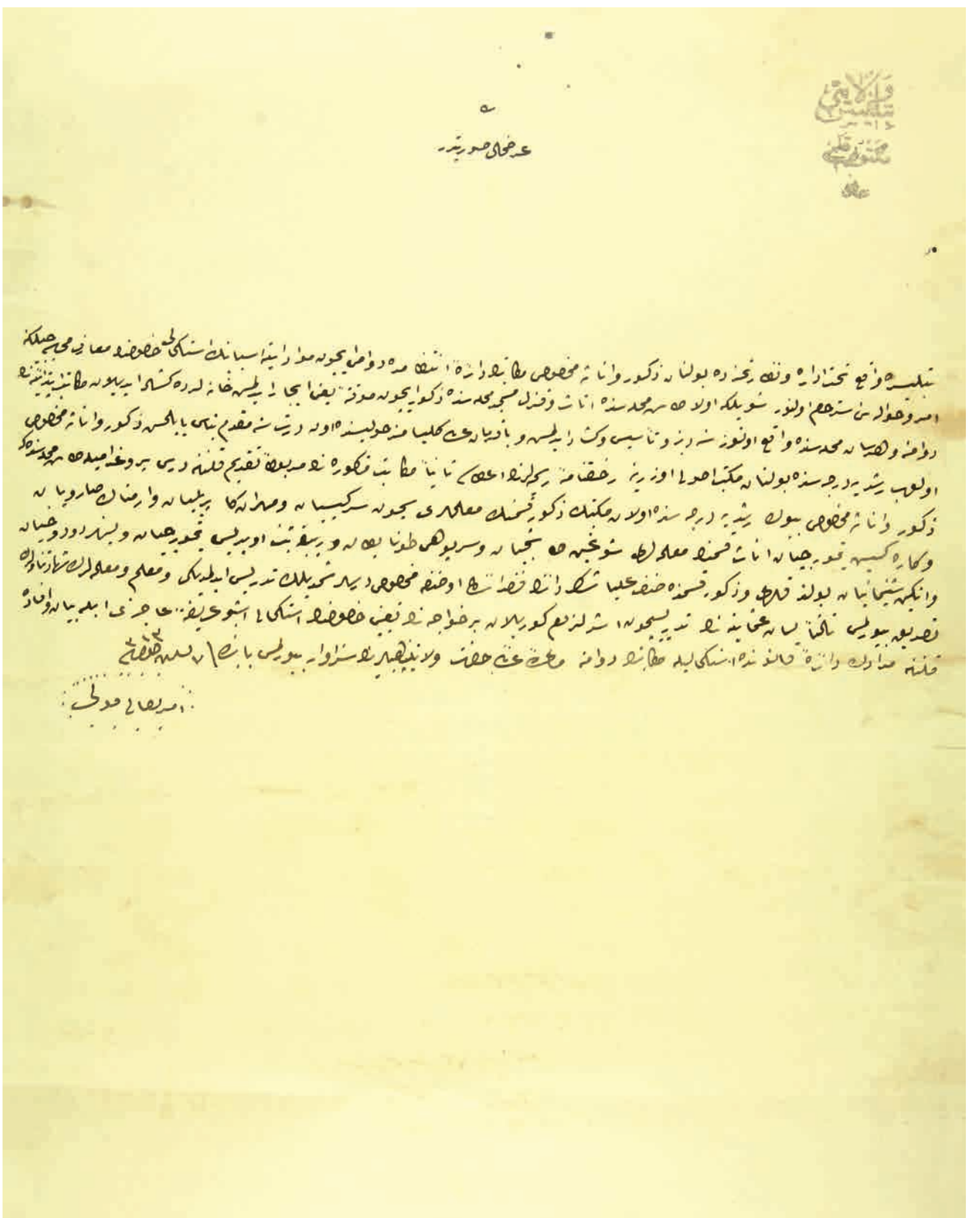

BOA, MF.MKT, 385 / 34 – 3

Bitlis'te bulunan üç yabancı okula dair bu okulların yöneticisi olan Amerikalı Misyoner R. M. Cole tarafından Bitlis Valiliğine verilen dilekçenin sureti. 19 Ekim 1897

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayetinden (Bitlis Valiliği) Maarif Nezaretine (Eğitim Bakanlığı)],

Dilekçenin suretidir.

[R. M. Cole'den Bitlis Valiliğine],
Bitlis'te idaremiz altında bulunan erkek ve kızlara mahsus okulların düzenli bir şekilde eğitime devam etmesi için, okul binalarına ait belirlenmiş hükümlerin Maarif [Eğitim] Muhasebeciliğine iletilmesi rica olunur. İlk olarak, Bitlis'in Taş Mahallesi'nde kızlar ve yine Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde erkekler için yardımlarla tutulan evlerde açılan ilkokulların eğitime devam etmesi ve Hersan Mahallesi'nde otuz sene önce padişahımızın emriyle açılan kilisemiz avlusunda on dört sene önce binası yapılıp; erkek ve kızlara mahsus ortaokula ait resmi izin belgesinin verilmesi talep edilmektedir. İkinci olarak söz konusu okulların ders programları takdim edilmiştir. Ayrıca Taş Mahallesi'nde erkeklere ve kızlara mahsus büyük ortaokulun erkeklere ait kısmındaki öğretmenler: Simon Serkisyan ve Mehran Gabrilyan ve Armenak Saroyan [William Saroyan'ın babası] ve Karakiş Demirciyan; kızlara ait kısımdaki öğretmenler: Şogin Taşcıyan ve Serpohi Tunabtaş ve Rebaka bint-i Avidis Demirciyan ve ... Dorohyan ve Engin Şişmanyan'dan ibarettir. Bu okulun erkekler kısmında okuyan üst sınıf öğrencilerinin azlığı dolayısıyla, o sınıfa mahsus dersler şimdilik okutulamamaktadır. Okulun bayan ve erkek öğretmenlerine ait diplomaların onaylanması ve üçüncü olarak Lisan-ı Osmaniyenin [Osmanlıca] öğretilmesi amacıyla acilen bir hocanın bu okula tayin edilmesi ile okulların eğitime devam etmesine izin verilmesinin tarafınızdan uygun görülmesi arz olunur.
19 Ekim 1897
[mühür sureti] Amerikalı Koli [Royal Merriman Cole]

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden Maarif Nezaretine],

Arzuhal suretidir.

[R. M. Cole'den Bitlis Valiliğine],
Bitlis'de vaki taht-ı idare ve nezaretimizde bulunan zükur ve inasa mahsus mekatibin daire-i intizamda devamı için mevadd-ı ebniye esbabının istikmali hususunun Maarif Muhasebeciliğine emr ü havalesi istirham olunur şöyle ki evvela Taş Mahallesi'nde inas ve Kızılmescid Mahallesi'nde zükur için sadakaten yani icar edilmiş hanelerde küşad edilen mekatib-i ibtidaiyenin devamına ve Hersan Mahallesi'nde vaki otuz seneden berü tesis ü küşad edilmiş ve ba-ferman-ı ali kilisemiz havlusunda on dört sene mukaddem binası yapılmış zükur ve inasa mahsus olub rüşdiye derecesinde bulunan mekteb usulü üzerine ruhsatname-i resmiyelerinin itası saniyen mekatib-i mezkurenin merbuten takdim kılınan ders programıyla Taş Mahallesi'ndeki zükur ve inasa mahsus büyük rüşdiye derecesinde olan mektebin zükur kısmının muallimleri Simon Serkisyan ve Mehran Gabrilyan ve Armenak Saroyan [William Saroyan'ın babası] ve Karakiş Demirciyan inas kısmının muallimleri Şogin Taşcıyan ve Serpohi Tunabtaş ve Rebaka binti Avidis Demirciyan ve ... Dorohyan ve Engin Şişmanyan bulundukları ve zükur kısmında sınıf-ı ulya şakirdanının fıkdanından o sınıfa mahsus dersler şimdilik tedris edilmediği ve muallim ve muallimelerin şehadetnamelerin tasdik buyurulması salisen Lisan-ı Osmaniyenin tedrisi içün eşedd-i lüzum görülen bir hocanın tayini hususunun istikmali işbu ariza-i acizi ile beyan ü ifade kılınan mevaddın daire-i kanunda istikmaliyle mekatibin devamına müsaade-i ali-i hazret-i vilayet-penahilerinin sezavar buyurulması babında.
Fi 7 Teşrinievvel sene [1]313 [19 Ekim 1897]
[mühür sureti] Amerikalı Koli [R. M. Cole]

Royal Merriman COLE (1839-1925)
"American Board of Commisioners for Foreign Missions" adlı misyoner örgütüne katıldı. 1868'de Erzurum'a geldi. 1898'de Bitlis'e yerleşti ve burada 10 yıl kadar görev yaptı. Osmanlı ülkesinde kaldığı 40 yıl boyunca misyonerlik faaliyetlerine devam etti. Özellikle Ermeniler arasında çalışmalar yaptı. 1907'de emekli oldu ve Amerika'ya döndü.

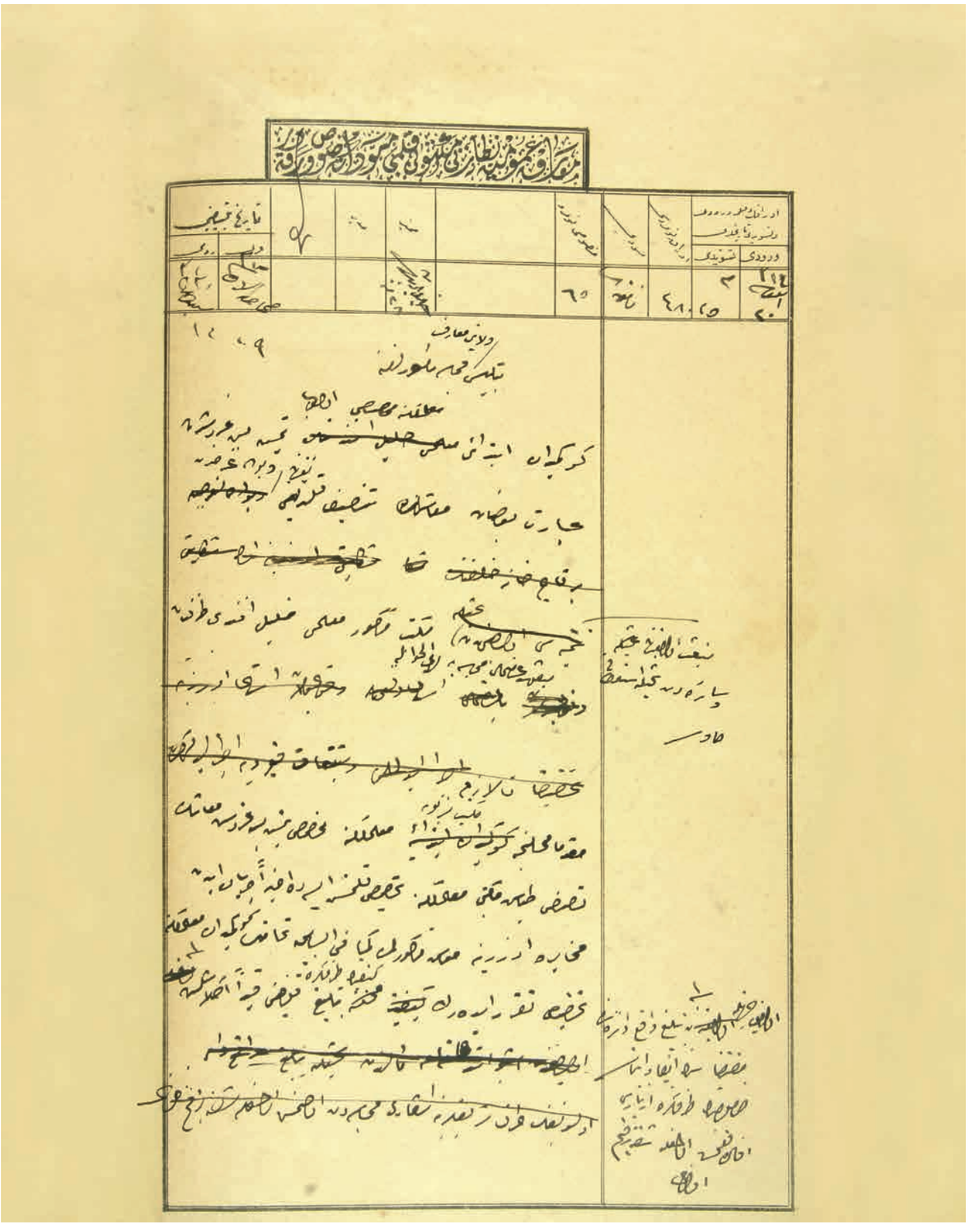

BOA, MF.MKT, 373 / 6 – 1

Bitlis'teki Gökmeydan İlkokulu Öğretmeni Halil Efendi'nin maaşından kesinti yapılmaması gerektiği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
24 Kasım 1897

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
24 Kasım 1897
Bitlis Vilayeti Maarif Muhasebe Memurluğuna,
Bitlis'teki Gökmeydan İlkokulu öğretmenliğinde bulunan ve yetmiş beş kuruş olan maaşının yarısı kesintiye uğradığı için bunun kasıtlı yapıldığını düşünen Halil Efendi'nin verdiği dilekçe, Muhasebe Dairesine havale edilmiştir. Önceden bu okulun öğretmeni için tahsis kılınan yetmiş beş kuruşluk maaşın yarısı, Taş [Mahallesi] Mektebi öğretmenine tahsis kılınmış ise de; sonradan yapılan yazışmayla bu maaşın tamamının Gökmeydan İlkokulu öğretmenine tahsis edilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Fi 12 Teşrinisani sene [1]313 [24 Kasım 1897]
Bitlis Vilayeti Maarif Muhasebe Memurluğuna,
Gökmeydan İbtidai muallimliğine muhassis olub yetmiş beş kuruşdan ibaret bulunan maaşının tansif kılındığından ve bu da garazdan münbais olduğundan ve saireden bahisle istitafı havi mekteb-i mezkur muallimi Halil Efendi tarafından mebus arzuhal Muhasebeye lede'l-havale mukaddema mahallince mekteb-i mezbur muallimliğine muhassis yetmiş beş kuruş maaşın nısfı Taş Mektebi muallimliğine tahsis kılınmış ise de ahiren cereyan eden muhabere üzerine maaş-ı mezkurun kema-fi's-sabık tamamını Gökmeydan [İbtidai Mektebi] muallimliğine tahsisi takarrur ederek keyfiyetin tarafınıza tebliğ kılındığı kayden anlaşılmış olduğu cihetle tebliğ-i vaki dairesinde muktezasının ifa ve inbası hususunun tarafınıza izbarı ifade kılınmış olmağla şukka terkim olundu.

BOA, MF.MKT, 394 / 12 – 2a

Bitlis'in Taş Mahallesi'ndeki ibtidai mektebinin Şeyh Hasan Camisi yanındaki yeni binasına taşınması ve okulun muallimliğine Abdülgani Efendi'nin tayin edilmesi gerektiği hakkında, Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
12 Ocak 1898

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Taş Mahallesi'nde daha önce açılmış olan ilkokul, varlıklı insanlara ait evlerin bulunduğu sapa bir yerde bulunmaktadır. Bu okula atanan öğretmenin yeni yöntemlere göre eğitim yapma kapasitesi de bulunmadığı gibi, bu öğretmen vaktini gezip dolaşarak geçirmekte ve okulu başkalarına emanet etmektedir. Bu sebeple okulun, mahallenin ortasında gayet büyük ve Şeyh Hasan Camii bitişiğinde bulunan alana nakledilmesiyle, öğretmenliğine de yeni yöntem ve kaidelere hâkim Abdülgani Efendi'nin atanarak okulun düzgün şartlarda eğitim vermesi isteği, Bitlis'in Taş Mahallesi imamı, muhtarı, ihtiyar heyeti ve halkı tarafından verilen dilekçeyle talep edilmiştir. Okulun gerek bu halinden ve gerek öğretmeninin gezip dolaşmasından dolayı mahalle halkı tarafından beklenen faydanın ortaya çıkmaması ile mahallenin büyüklüğü dolayısıyla buraya bir iki okulun daha açılması gerekse de durumun ileride düşünülmesi, mevcut okul iyi bir duruma getirildikten sonra okulun Taş Mahallesi'nin ortasındaki büyük alana taşınması ve öğretmenliğine de Abdülgani Efendi'nin atanması uygun bulunmuştur. Padişahımız sayesinde mevcut olan bu okula kendilerinin ismi verildikten sonra okulun uygun görülen bir binaya nakledilmesine ve öğretmenliğine de zikredilen kişinin atanmasına müsaade buyurulması tarafınıza arz olunur.
12 Ocak 1898
[mühürler]
[Bitlis Vilayeti İdare Meclisi Üyeleri]
Bitlis Valisi, Ragıp oğlu Ömer Sabri Bey
Naip, -
Bitlis Müftüsü, Es-Seyyit Fethullah
Defterdar Vekili, Mehmet Şevki
Valilik Özel Kalemi, Mehmet ... bin Veli
Valilik Muavini, Andon
Ermeni Murahhasası [Piskopos] Vekili, Rahib Agişe
Üye, Cemil Yusuf
Üye, boş
Üye, Ali İhsan
Üye, boş

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Mahallelerinde [Taş Mahallesi'nde] evvelce küşad olunan mekteb-i ibtidai ağniyadan mürekkeb birkaç hanenin bulunduğu gayet sapa bir cihete tesadüf eylemek ve muallimliğe tayin olunan adamın da usul-i cedideyi talime gayr-i muktedir olmak ve vaktini devriye niyabetinde geçirerek mektebi şunun bunun elinde bırakmakla bir gune istifade vaki olmamakdan bahisle mektebin gayet cesim olan mahallenin vasatında kain Şeyh Hasan Cami-i Şerifi ittisalinde vaki mahall-i mahsusa nakli ve muallimliğine de ibtidai mektebince tahsili meşruta olan usul ve kavaide vukuflu ve izinli bulunan Abdülgani Efendi'nin bi't-tayin tamim-i maarif maksadının temini Bitlis'in Taş Mahallesi imam ve muhtar ve heyet-i ihtiyariyesiyle ahalisi tarafından ita kılınan arzuhalde istida olunmuş ve fi'l-vaki mezkur mekteb nasılsa mahallenin bir köşesinde açılarak gerek bu halden ve gerek muallimin devriye niyabetiyle iştigalinden ve ahval-i saireden dolayı ahali-i mahallece matlub olan faide hasıl olamamasına ve mahallenin cesamet-i vakıasına göre bir iki mektebin daha küşadı muktezi ise de bu cihet ileride telakki olunmak üzere mevcud mektebin şayan-ı istifade bir hale vazıyla şimdilik onunla idare-i maslahat edilmesi lüzumuna nazaran işbu mektebin [Taş] Mahalle[si]nin hemen vasatı demek olan mahall-i mezkura nakli ve muallimliğine de mücerreb olan ahval ü iktidarına mebni muma-ileyh Abdülgani Efendi'nin tayini tensib olunduğundan saye-i maarif-vaye-i hazret-i padişahide mekteb-i mezburun izafet-i celilesiyle şeref-yab-ı fahr-ı azim olmak üzere namı nami-i hazret-i hilafet-penahi ile tevsim ve tasvib edilen binaya nakliyle muallimliğine de muma-ileyhin bi't-tayin keyfiyetin emr ü tebziri hususuna müsaade-i mekarim-ade-i asafanelerinin sezavar buyurulması babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 19 Şaban sene [1]315 ve fi 31 Kânunuevvel sene [1]313 [12 Ocak 1898]
[mühürler]
Bende Vali-i Vilayet-i Bitlis, Ömer Sabri bin Ragıb
Ed-dai Naib, bulunamadığı
Ed-dai Müfti, Es-Seyyid Fethullah
Bende Vekil-i Defterdar, Mehmed Şevki
Bende Mektubi, Mehmed ... bin Veli
Bende Muavin, Andon
Ed-dai Vekil-i Murahhasa-i Ermeni, Rahib Agişe
Bende Aza, Cemil Yusuf
Bende Aza, münhal
Bende Aza, Ali İhsan
Bende Aza, münhal

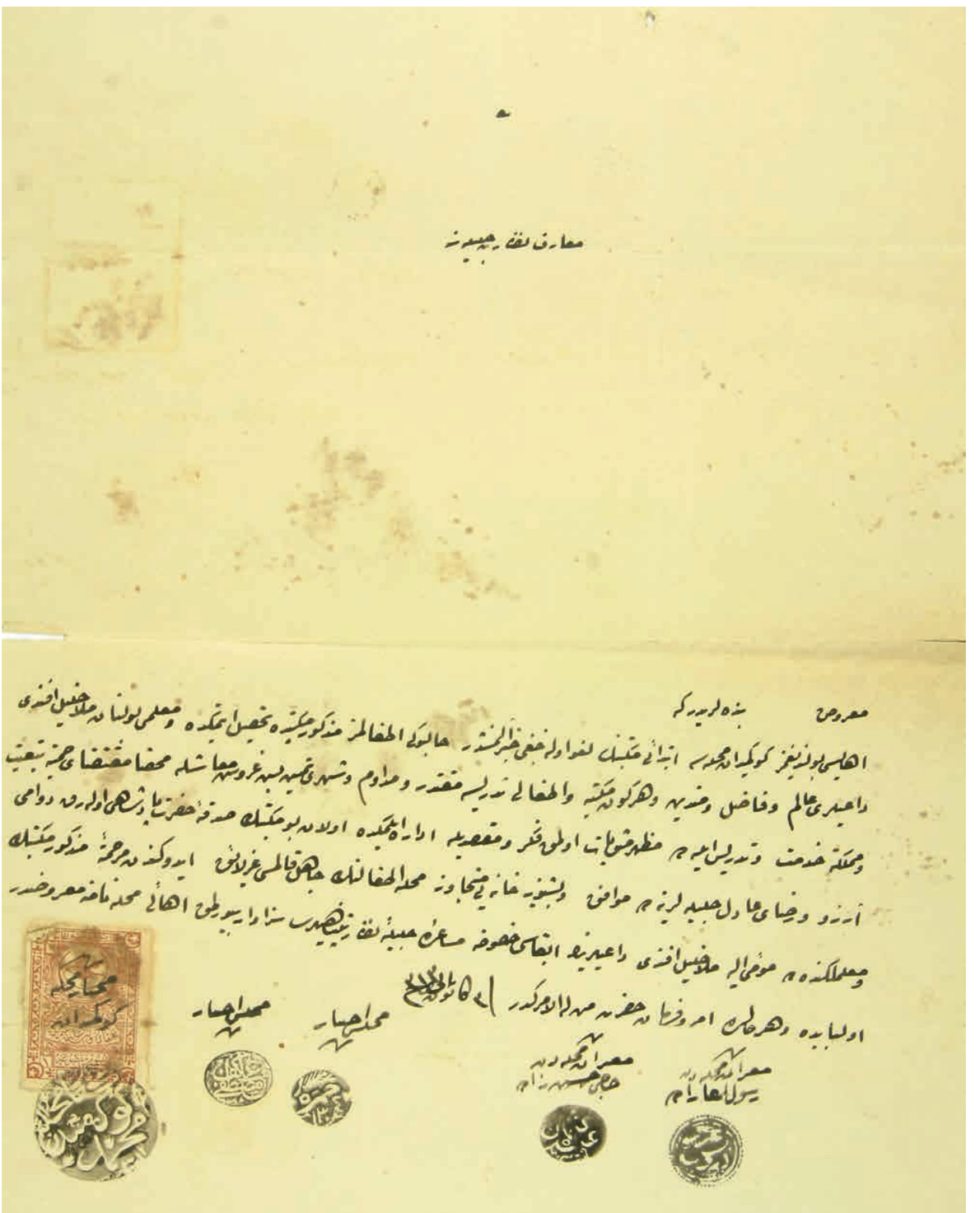

BOA, MF.MKT, 394 / 12 – 6

Bitlis'in Gökmeydan Mahallesi'ndeki iptidaî mektebinin kapatılmaması, bu okulun eğitime devam etmesi ve muallimi olan Molla Halil Efendi'nin de görevini sürdürmesi gerektiği hakkında, Gökmeydan Mahallesi muhtarı, ihtiyar heyeti ve mahalle ileri gelenleri tarafından Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] yazılan dilekçe.
15 Ocak 1898

[Sadeleştirme]

[Gökmeydan Mahallesi muhtarı, ihtiyar heyeti ve mahalle ileri gelenlerinden],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Gökmeydan Mahallesi halkı olarak, mahallemizde bulunan ilkokulun kapatılacağına dair bir haber almış bulunmaktayız. Halbuki çocuklarımız bu okulda tahsil görmektedirler. Bu okulun öğretmeni olan Molla Halil Efendi bilgili, faziletli ve dindar bir kişi olup, her gün okula gelerek çocuklarımızı eğitmektedir. Aylık yetmiş beş kuruş maaş alan Molla Halil Efendi'nin, memleketine hizmeti, bağlığı ve bunu Allah için yapmasından dolayı okulun lütfunuzla eğitime devam etmesi istenmektedir. Beş yüz haneden fazla nüfusu olan Gökmeydan Mahallesi'nde, çocuklarımızın cahil kalması uygun olmayacağından; okulumuzun kapatılmamasını ve öğretmenimizin görevine devam etmesini emir buyurmanız mahalle halkı adına tarafınıza arz olunur.
15 Ocak 1898
[pul]
[mühürler]
Gökmeydan Mahallesi Muhtarı Mehmet
İhtiyar Meclisi Üyesi Mustafa Akif
İhtiyar Meclisi Üyesi Hamza
Mahallenin İleri Gelenlerinden Hacı Hasanzade Abdullah Osman
Mahallenin İleri Gelenlerinden, Resul Ağazade İdris (?)

[Transkripsiyon]

[Gökmeydan Mahallesi muhtarı, ihtiyar heyeti ve mahalle ileri gelenlerinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Maruz-ı bendeleridir ki,
Ahalisi bulunduğumuz Gökmeydan Mahallesi İbtidai Mektebinin lağv olunacağı haber alınmışdır, halbuki etfalimiz mezkur mektebde tahsil etmekde ve muallimi bulunan Molla Halil Efendi daileri alim ve fazıl ve mütedeyyin ve her gün mektebe ve etfali tedrise muktedir ve müdavim ve şehri yetmiş beş kuruş maaşla mahza mukteza-yı hamiyete tebaiyet ve memlekete hizmet ve tedris ile de mazhar-ı mesubat olmak fikir ve maksadıyla idare eylemekde olan bu mektebin sadaka-i hazret-i padişahi olarak devamı arzu ve rıza-yı adil-i celilerine de muvafık ve beş yüz haneyi mütecaviz [Gökmeydan] Mahalle[si] etfalinin cahil kalması gayr-i layık idiğinden merhameten mezkur mektebin ve muallimliğinde de muma- ileyh Molla Halil Efendi dailerinin ibkası hususuna müsaade-i celile-i nezaret-penahileri sezavar buyurulmak ahali-i mahalle namına maruzdur, ol babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 3 Kânunusani sene [1]313 [15 Ocak 1898]
[pul]
[mühürler]
Muhtar-ı Mahalle-i Gökmeydan, Muhtar-ı Mahalle-i Gökmeydan Mehmed
Meclis-i İhtiyar, Mustafa Akif
Meclis-i İhtiyar, Hamza
Muteberan-ı Mahalleden Hacı Hasanzade Abdullah Osman
Muteberan-ı Mahalleden Resul Ağazade İdris (?)

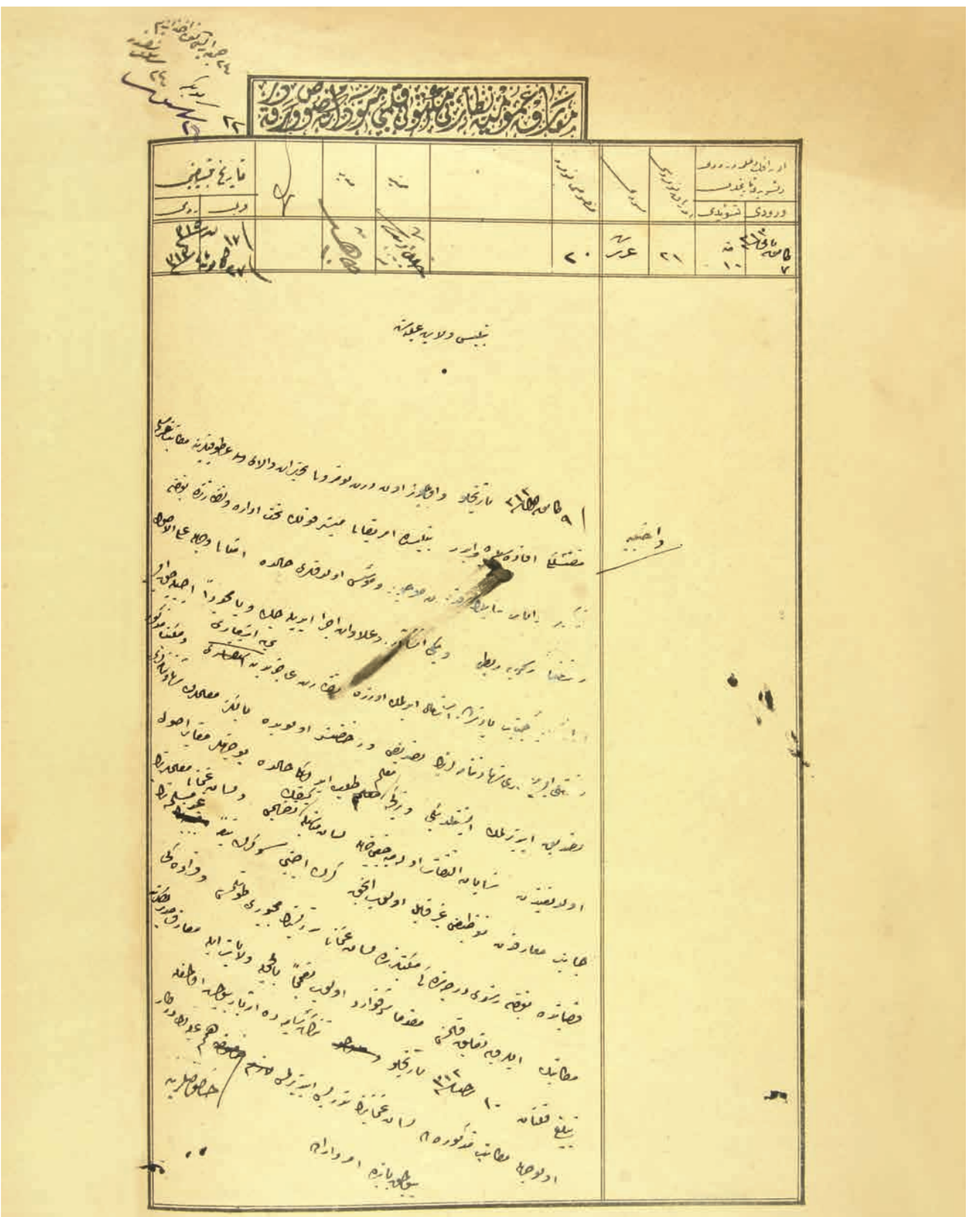

BOA, MF.MKT, 385 / 34 – 1

Bitlis'te bulunan ve Amerikalı Misyoner R. M. Cole'nin idaresinde olan okulların resmi bir statüye kavuşturulması gerektiği ve bu okullardaki öğrencilere "Türkçe" dersi verilmesinin zorunlu olduğu hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
8 Şubat 1898

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı],
Bitlis Valiliğine,
8 Şubat 1898,
21 Aralık 1897 tarihinde 314 numarayla göndermiş olduğunuz yazıya Mekatib-i Gayr-i Müslime Müfettişliği [Gayr-i Müslüm ve Yabancı Okullar Müfettişliği] ifadesiyle cevaptır,
Bitlis'te Amerikalı Mister Kol'ün [R. M. Cole] idaresinde bulunan erkek ve kız misyoner okullarının, diğer emsalleri gibi resmi izin belgesiyle faaliyet göstermesi gerektiği ve bunun yanı sıra okul binalarına yeni eklemeler yapılacak ve ya yeni baştan okul açılacak olursa bu durumda da padişahın izni alınmak üzere durumun bakanlığımıza bildirilmesi gerekmektedir. Bu okullar [misyoner] izin belgesine sahipse; o okulda görevli öğretmenlere ait diplomalar onaylanmalıdır. Eğer okul izin belgesine sahip değil ve sadece okuldaki öğretmenlerin diplomaları onaylattırılmak istenir ve Türkçe öğretmeni talep edilirse; bu durumlar usullere aykırılık oluşturacaktır. Bu yüzden uygun bir dille durumun ilgililere anlatılması gerekmektedir. Lisan-ı Osmani [Osmanlıca] öğretmenlerinin, Maarif Nezareti tarafından [Eğitim Bakanlığı] görevlendirilmesi mümkün olmayıp, gerek yabancıların gerekse de gayr-i müslüm vatandaşların kasabalarında bulunan ortaokullarında Lisan-ı Osmani [Osmanlıca] öğretiminin zorunlu tutulması ve köylerdeki durumunsa ileriki bir zamana ertelenmesi bütün valilik ve eğitim müdürlüklerine tebliğ kılınan 6 Ocak 1895 tarihli yazıyla emredilmiştir. Bu okullarda Lisan-ı Osmaninin [Osmanlıca] öğretilmesine gayret ediniz.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 27 Kânunusani sene [1]313 ve fi 13 N [Ramazan] sene [1]315 [8 Şubat 1898],
9 Kânunuevvel sene [1]313 [21 Aralık 1897] tarihli ve üç yüz on dört numaralı tahrirat-ı vala-yı atufilerine Mekatib-i Gayr-i Müslime Müfettişliği ifadesiyle cevabdır,
Bitlis'de Amerikalı Mister Kol'ün [R. M. Cole] taht-ı idare ve nezaretinde bulunan zükur ve inas mekatibinin kadimden mevcud ve müesses oldukları halde emsali vechile ale'l-usul ruhsat-ı resmiyeye rabtı ve yeni inşaat ve ilavat icra edilecek veya müceddeden açılacak ise irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi istihsal edilmek üzere nezaret-i aciziye işarı ve mekteb-i mezkur ruhsatlı ise muallimleri şehadetnamelerinin tasdiki ve ruhsatsız olub da yalnız muallimlerin şehadetnameleri tasdik etdirilmek istenildiği ve Türkçe muallim taleb edildiği halde bu cihetler mugayir-i usul olduğundan şayan-ı iltifat olamayacağı cihetle lisan-ı münasible keyfiyetin tefhimi ve Lisan-ı Osmani muallimlerinin canib-i maarifden tavzifi gayr-i kabil olub ancak gerek ecnebi gerek tebaa-i gayr-i müslimenin kasabatda bulunan rüşdi derecesindeki mekteblerinde Lisan-ı Osmani tedrisinin mecburi tutulması ve kuradaki mekatibin ileriye talik kılınması mukaddema şeref-varid olub tamimen bi'l-cümle vilayat ile maarif müdirliklerine tebliğ kılınan fi 10 Receb sene [1]312 [6 Ocak 1895] tarihli tezkere-i samiyede izbar buyurulmuş olmağla ol vechile mekatib-i mezkurede Lisan-ı Osmaninin tedris etdirilmesi hususlarına himem-i aliyyeleri derkar buyurulmak babında emr ü irade.

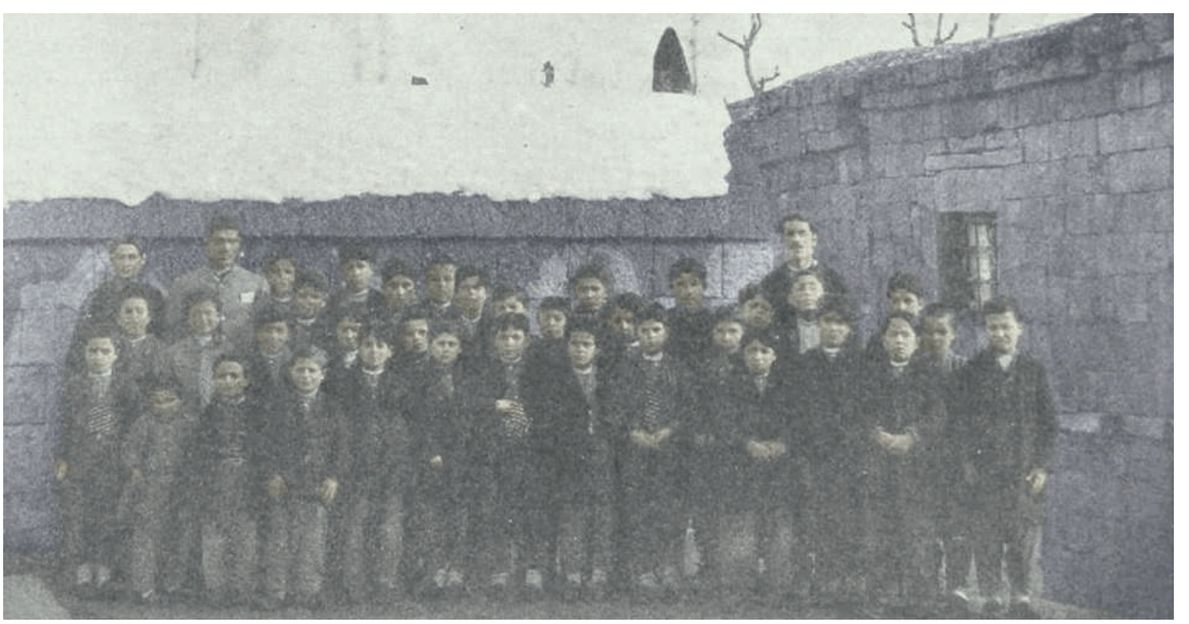

Bitlis'te Amerikan Protestan Mektebi ve Öğrenciler (20. Yüzyıl.)
Kaynak: Aravmedyan Hayastan

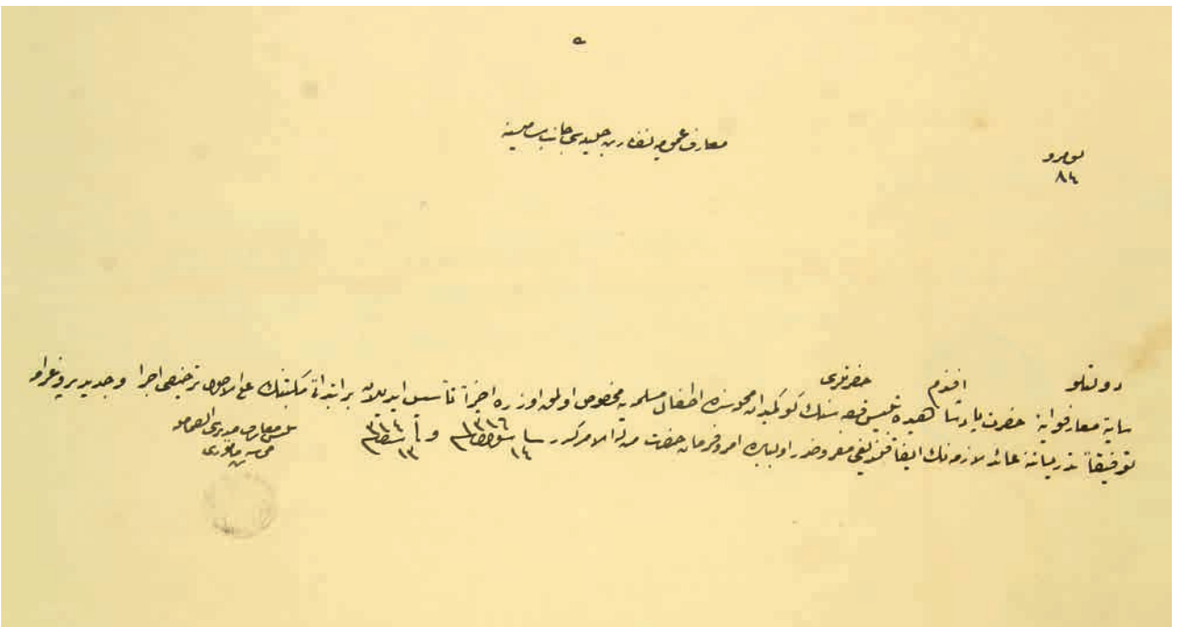

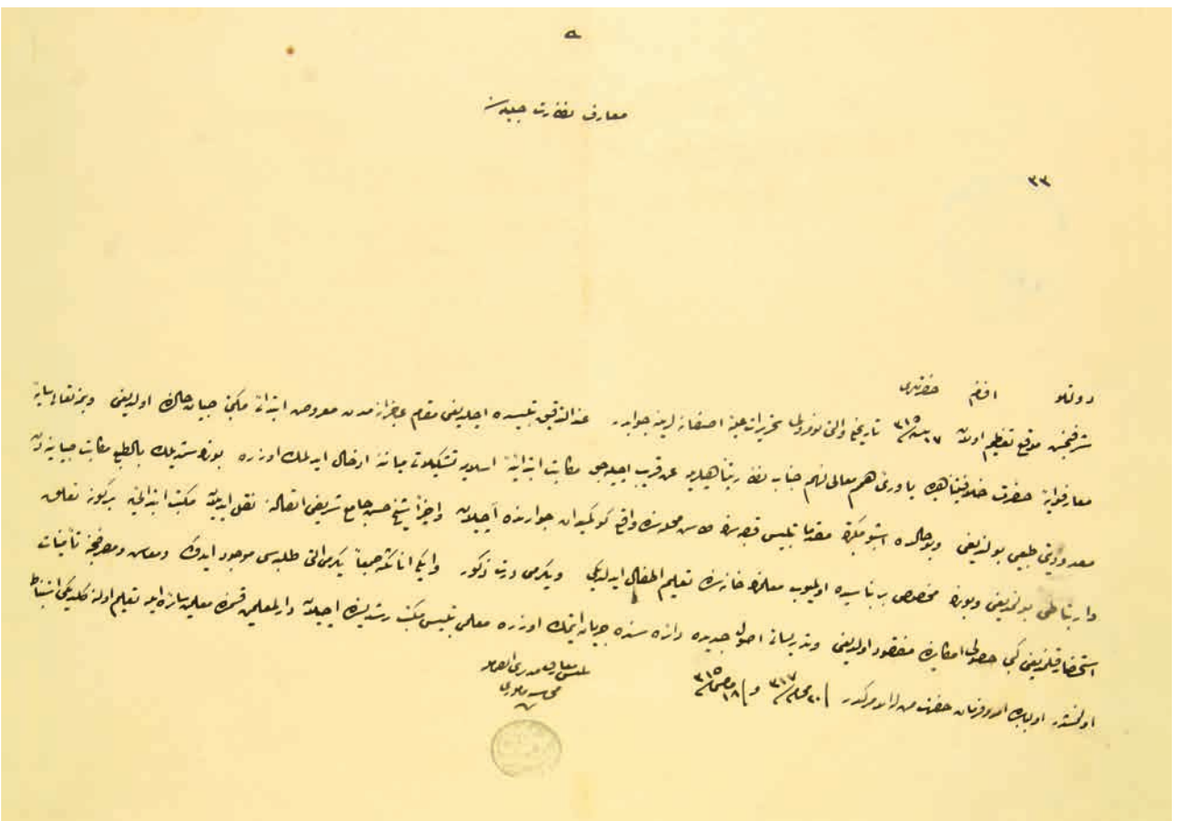

BOA, MF.MKT, 446 / 18 – 2a

Bitlis'in Gökmeydan Mahallesi'nde bir ibtidai mektebinin açıldığı ve yeni programa göre eğitime başlandığı hakkında, Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğünden [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
25 Şubat 1899

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden (Bitlis Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Padişahımızın destekleriyle Bitlis Kasabasının Gökmeydan Mahallesi'nde Müslüman çocuklar için yapılan ilkokulun ruhsat işlemleri tamamlanmış ve bu okulun yeni programa uygun olarak eğitime başlaması amacıyla gereken işlemler tamamlanmıştır. Arz olunur.
25 Şubat 1899
[mühür] Bitlis Maarif Müdürü [Bitlis Eğitim Müdürü]
Namına Muhasebe Memuru, Es-Seyyid Ahmet Hilmi

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Canib-i Samisine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Saye-i maarif-vaye-i hazret-i padişahide Bitlis Kasabasının Gökmeydan Mahallesi'nde etfal-i Müslime'ye mahsus olmak üzere ahiren tesis edilen bir ibtidai mektebinin ale'l-usul terhisi icra ve cedid programa tevfikan tedrisatına aid lazımenin ifa kılındığı maruzdur, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 14 Şevval sene 1316 ve fi 13 Şubat sene [1]314 [25 Şubat 1899]
[mühür] Bitlis Maarif Müdiri İnzimamıyla Muhasebe Memuru, Es-Seyyid Ahmed Hilmi

---

BOA, MF.MKT, 446 / 18 – 3a

Bitlis'in Gökmeydan Mahallesi'nde açılan ibtidai mektebinin sıbyan mektebi sınıfında olduğu ve bu okulda toplam yirmi altı öğrencinin eğitim gördüğü hakkında, Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğünden [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
30 Mayıs 1899

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdüriyetinden (Bitlis Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
29 Nisan 1899 tarihli ve 6 numaralı yazıya cevaptır, Bitlis'te açılan ilkokul sıbyan mektebi halinde olup; padişahımızın lütuflarıyla yakında açılacak olan Mekatib-i İbtidaiye-i İslamiye [müslüman öğrencilerin gittiği ilkokullar] teşkilatına dâhil edilmek istenmekte ve doğal olarak şimdilik sıbyan mektebi kategorisinde yer almaktadır. Bu durumda söz konusu okulun daha önce Bitlis Kasabasının Taş Mahallesi'nde bulunan Gökmeydan civarında açıldığı ve bu okulun sonradan Şeyh Hasan Camisi bitişiğine nakledilen ilkokul ile bir ilgisinin bulunmadığı anlaşılmıştır. 24 erkek 2 kız toplamda 26 öğrencisi bulunan bu okulun, kendisine ait bir binasının olmadığı, derslerin öğretmene ait evde yeni usullere uygun yapıldığı ve öğretmenin Bitlis Mekteb-i Rüşdisinde [Bitlis Ortaokulu] açılan Darülmuallimin [Öğretmen Okulu] bölümünde diğer öğretmenlerle birlikte yetiştirildiği beyan olunur.
30 Mayıs 1899
[mühür] Bitlis Maarif Müdürü [Bitlis Eğitim Müdürü]
Namına Muhasebe Memuru, Es-Seyyid Ahmet Hilmi

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Şeref-bahş-ı mevki-i tazim olan 17 Nisan sene [1]315 [29 Nisan 1899] tarihli ve altı numaralı tahrirat-ı aliyye-i asafanelerine cevabdır,
İnde't-tedkik Bitlis'de açıldığı makam-ı acizanemden maruz ibtidai mektebi sıbyan halinde olduğu ve bimennihi teala saye-i maarif-vaye-i hazret-i hilafet-penahide yaveri-i himem-i meali-nihem-i cenab-ı nezaret-penahileriyle an-karib açılacak Mekatib-i İbtidaiye-i İslamiye teşkilatı miyanına idhal edilmek üzere bunun şimdilik bi't-tab mekatib-i sıbyaniyeden madudiyeti tabii bulunduğu ve bu halde işbu mektebin mukaddema Bitlis kasabasının Taş Mahallesi'nde vaki Gökmeydan civarında açılan ve ahiren Şeyh Hasan Cami-i Şerifi ittisaline nakl edilen mekteb-i ibtidaiye bir gune taalluk ve irtibatı bulunmadığı ve bunun mahsus bir binası da olmayub mualliminin hanesinde talim-i etfal edildiği ve yirmi dört zükur ve iki inas ki ceman yirmi altı talebesi mevcud idiği ve maaş ve masrafınca teminat istihzar kılındığı gibi husulü imkanında mefkud olduğu ve tedrisatı usul-i cedide dairesinde cereyan etmek üzere muallimi Bitlis Mekteb-i Rüşdisinde açılan Darülmuallimin kısmında muallimin-i saire ile talim oluna geldiği istinbat olunmuşdur, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 20 Muharrem sene [1]317 ve fi 18 Mayıs sene [1]315 [30 Mayıs 1899]
[mühür] Bitlis Maarif Müdiri İnzimamıyla Muhasebe Memuru, Es-Seyyid Ahmed Hilmi

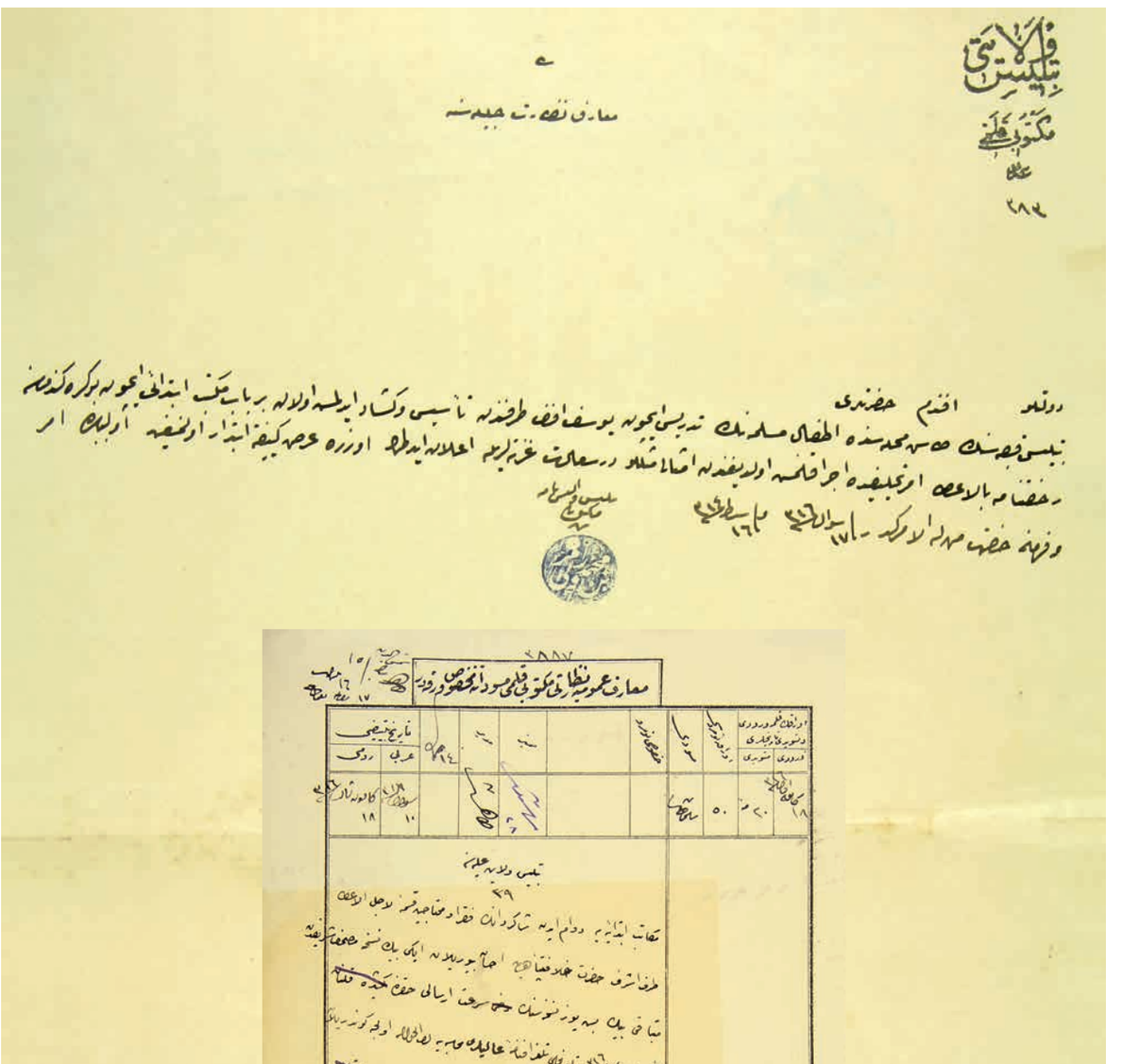

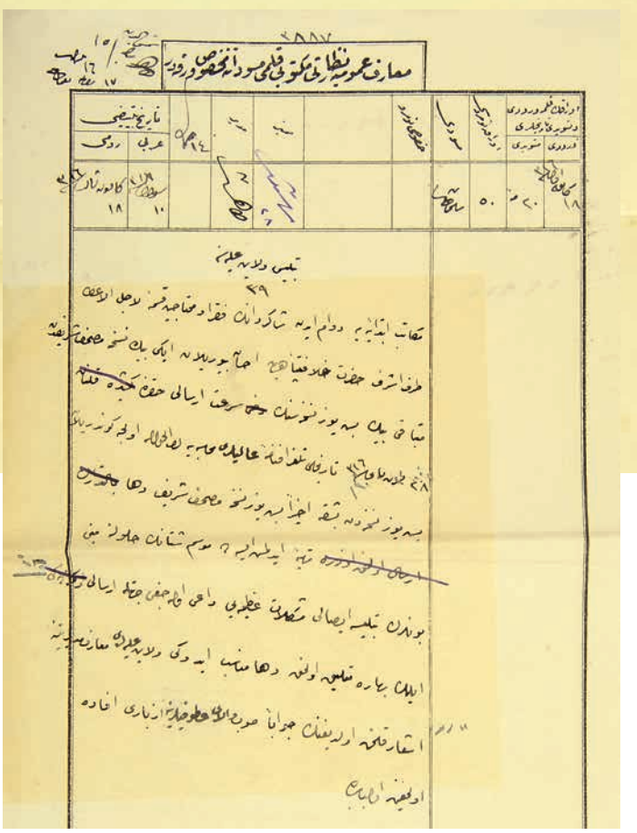

BOA, MF.MKT, 446 / 19 – 2a

Bitlis'in Taş Mahallesi'nde Yusuf Efendi tarafından yaptırılan iptidaî mektebinin açıldığı hakkında, Bitlis Valiliğinden Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
28 Şubat 1899

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Bitlis kasabasının Taş Mahallesi'nde Müslüman çocukların eğitim görmesi için Yusuf Efendi tarafından bir ilkokul yaptırılmış ve ilkokulun faaliyete geçmesiyle alakalı gerekli izin verilmiştir. Bu durumun Dersaadet [İstanbul] gazeteleriyle ilan edilmesi tarafınıza arz olunur. 28 Şubat 1899
[mühür] Bitlis Valisi Adına Özel Kalem Mehmet Ramiz

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis kasabasının Taş Mahallesi'nde etfal-i müslimenin tedrisi içün Yusuf Efendi tarafından tesis ü küşad edilmiş olan bir bab mekteb-i ibtidai için bu kere kendisine ruhsatname bi'l-ita emr-i tahlifi de icra kılınmış olduğundan emsali misillü Dersaadet gazeteleriyle ilan edilmek üzere arz-ı keyfiyete ibtidar olunmağın ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 17 Şevval sene [1]316 ve fi 16 Şubat sene [1]314 [28 Şubat 1899]
[mühür] Bitlis Valisi Namına Mektubi, Mehmed Ramiz

BOA, MF.MKT, 504 / 7 – 4

Bitlis'teki ilkokullarda okuyan fakir öğrenciler için hazırlanan Mushaf-ı Şeriflerin [Kur'an-ı Kerim], ilkbaharda gönderileceği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
31 Ocak 1901

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Bitlis Vilayetine [Bitlis Valiliği],
31 Ocak 1901,
İlkokulda eğitim gören yardıma muhtaç öğrencilere padişahımızın ihsanıyla, 2000 nüsha Mushaf-ı Şeriften [Kur'an-ı Kerim] geriye kalan 1500 tanesinin acilen gönderilmesi hakkında 11 Aralık 1900 tarihli telgraf muhasebeye havale edilmiştir. Daha önce gönderilen 500 nüshadan başka sonradan 500 nüsha Mushaf-ı Şerif daha hazırlanmış ise de; kış mevsiminin bitmesinden sonra bunların Bitlis'e gönderilmesi daha kolay olacağından; bu işin ilkbahara ertelenmesinin uygun olacağının Bitlis Vilayeti Maarif Müdüriyetine [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] cevaben bildirilmesi tarafınıza beyan olunur.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 10 Şevval sene [1]318 ve fi 18 Kânunusani sene [1]316 [31 Ocak 1901],
Mekatib-i ibtidaiyeye devam eden şakirdanın fukara ve muhtacin kısmına li-ecli'l-ita taraf-ı eşref-i hazret-i hilafet-penahiden ihsan buyurulan iki bin nüsha Mushaf-ı Şerif'den mütebaki bin beş yüz nüshasının sürat-i irsali hakkında fi 28 Teşrinisani sene [1]316 [11 Aralık 1900] tarihli telgrafname-i alileri muhasebeye lede'l-havale evvelce gönderilen beş yüz nüshadan başka ahiren beş yüz nüsha Mushaf-ı Şerif daha tehyie edilmiş ise de mevsim-i şitanın hululüne mebni bunların Bitlis'e isali müşkilat-ı azimeyi dai olacağı cihetle irsali ilkbahara talik olunmak daha münasib idiği vilayet-i aliyyeleri [Bitlis Vilayeti] Maarif Müdiriyetine işar kılınmış olduğunun cevaben savb-ı vala-yı atufilerine izbarı ifade olunmağın ol babda.

تذکرہ نامہ
نمرہ ۱
وصول نومرو سی
امضالر
ماموریسوق مکاتیب
واسطہ سیلہ
مامور نوتبت
کشیدہ الیکماموز
اخذ ایدن مامور
متوسط مرکز ارسالی
ختام مخابرہ
صاحبہ
معارف نظارت جلیلہ

BOA, MF.MKT, 550 / 5 – 2a

Bitlis'teki kız okulunda kurulan dört tezgâhın törenle dokuma ve üretim faaliyetine başladığı hakkında, Bitlis Maarif Müdürlüğünden [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] çekilen telgraf. 16 Mart 1901

[Sadeleştirme]

[Bitlis Maarif Müdüriyetinden (Bitlis Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Padişahımızın destekleri ve bakanlığımızın [Eğitim Bakanlığı] gayretleriyle 15 Mart günü Bitlis Valisi Hüsnü Bey, Kumandan Salih Zeki Paşa, idareciler ile devlet memurları, askeri komuta kademesi ve Bitlis halkının ileri gelenlerinin hazır bulunduğu bir ortamda, bandonun musikisi eşliğinde dört adet halı tezgahının dokuma ve üretim faaliyetlerine başlaması için resmi açılış yapılmıştır. Bu açılış vesilesiyle orada bulunanların, padişahımızın afiyetli bir ömür geçirmesi temennisiyle defalarca dua ettiği arz olunur.
16 Mart 1901
[imza] Bitlis Maarif Müdürü [Bitlis Eğitim Müdürü] Vefa Ali

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Saye-i hazret-i padişahi ve himem-i celile-i cenab-ı nezaret-penahileriyle dünkü gün [15 Mart] [Bitlis] Vali[si] [Hüsnü Bey] ve Kumandan [Salih Zeki] Paşa hazeratıyla erkan ve memurin-i mülkiye ve ümera-yı askeriye ve mütehayyizan-ı ahali hazır olduğu ve musiki de ehviye-i latife ile terennüm-saz bulunduğu halde nesc ü imale başlatdırılan dört aded halı destgahlarının teyemmünen resm-i küşadı bi'l-icra bu vesile ile de daavat-ı mefruza-i tevafür-i şan ü şevket ve temadi-i ömr ü afiyet-i hazret-i hilafet-penahi bir hiss-i ubudiyetkari ve sıdk-ı meşari ile umum tarafından ale't-tekrar isal-i mele-i ala kılındığı maruzdur, ferman.
Fi 3 Mart sene [1]317 [16 Mart 1901]
[imza] Bitlis Maarif Müdiri Vefa [Ali]

Bitlis'te Amerikan Kız Okulu. 20. yy.
Kaynak: Mt. Holyoke Arşivi

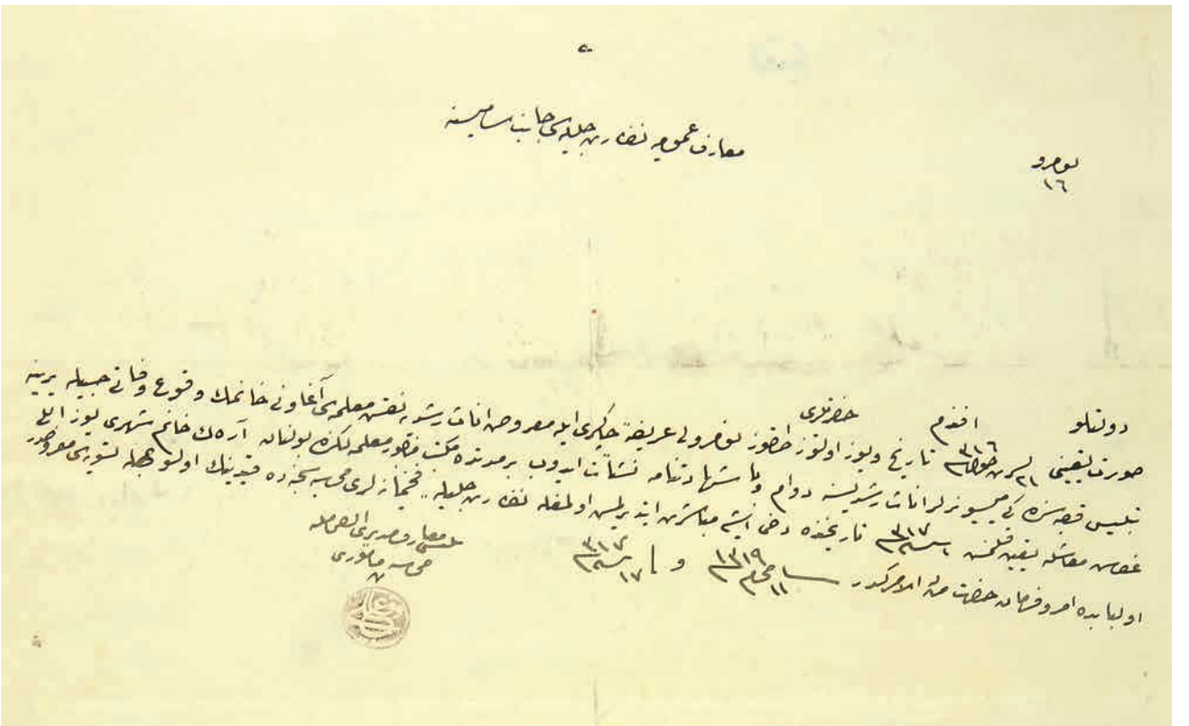

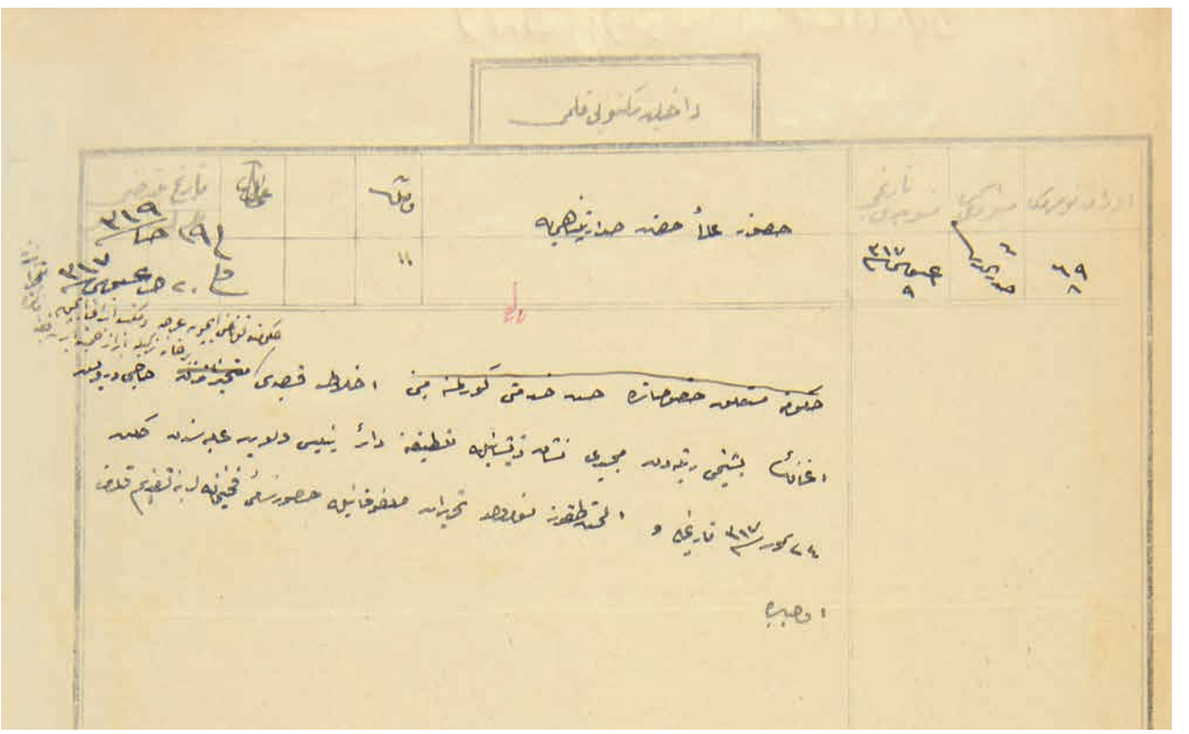

BOA, MF.MKT, 606 / 11 – 3a

Vefat eden Bitlis Kız Ortaokulu Nakış Öğretmeni Ağavani Hanım'ın yerine Arek Hanım'ın atandığı ve kendisinin göreve başladığı hakkında, Bitlis Maarif Müdürlüğünden [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
30 Nisan 1901

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden (Bitlis Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Atandığı, 3 Kasım 1900 tarihli ve 139 numaralı yazı ile bildirilen Bitlis Kız Ortaokulu Nakış Öğretmeni Ağavani Hanım'ın vefat etmesiyle yerine, Bitlis'teki Misyonerler Kız Ortaokulunu bitirerek diploma alan ve bir süre de bu okulda öğretmen olarak çalışan Arek Hanım aylık 50 kuruş maaşla atanmış ve 14 Nisan 1901 tarihinde de bu okulda işe başlatılmıştır. Bakanlık Muhasebe Dairesinde de ilgili kayıtların yapılması arz olunur
30 Nisan 1901
[mühür] Bitlis Maarif Müdürü [Bitlis Eğitim Müdürü]
Yerine Muhasebe Memuru Vefa Ali

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Canib-i Samisine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Suret-i tayini fi 21 Teşrinievvel sene [1]316 [3 Kasım 1900] tarih ve yüz otuz dokuz numaralı ariza-i çakeri ile maruz İnas Rüşdiye [Mektebi] Nakış Muallimesi Ağavani Hanım'ın vuku-ı vefatı hasebiyle yerine Bitlis kasabasındaki Misyonerler İnas Rüşdiyesine devam ve ba-şehadetname neşet edüb bir müddet de mekteb-i mezbur muallimeliğinde bulunan Arek Hanım şehri yüz elli kuruş maaşla tayin kılınmış fi 1 Nisan sene [1]317 [14 Nisan 1901] tarihinde dahi işe mübaşeret etdirilmiş olmağla nezaret-i celile-i fehimaneleri muhasebesince de kaydının ol vechile tesviyesi maruzdur, ol bada emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 11 Muharrem 1319 ve fi 17 Nisan sene [1]317 [30 Nisan 1901]
[mühür] Bitlis Maarif Müdiri İnzimamıyla Muhasebe Memuru, Vefa Ali

---

BOA, DH.MKT, 2528 / 80

Hükümet konağı için arsa ve ilkokul için ev bağışlayan ve Ahlat ileri gelenlerinden olan Hacı Derviş Ağa'nın bir madalya ile ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
2 Eylül 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete [Başbakanlık]
2 Eylül 1901,
Ahlat kasabası ileri gelenlerinden Hacı Derviş Ağa, hükümet konağı için bir arsa ve ilkokul için de bir ev bağışlayarak hayırseverliğini ve hamiyet sahibi olduğunu ibraz etmiştir. Bu nedenle kendisinin beşinci rütbeden "Mecidi Madalyası" ile ödüllendirilmesi uygun olacaktır. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen 6 Ağustos 1901 tarihli ve 69 numaralı yazı ekte bilgilerinize sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fî 19 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]319 ve fî 20 Ağustos sene [1]317 [2 Eylül 1901],
Ahlat kasabası hükumet konağı için arsa ve mekteb-i ibtida'i için bir hane terkiyle ibraz-ı hamiyet eden kasaba-i mezkure mütehayyizanından Hacı Derviş Ağa'nın beşinci rütbeden Mecidi Nişan-ı zi-şanıyla taltifine dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen 24 Temmuz sene [1]317 [6 Ağustos 1901] tarihli ve altmış dokuz numaralı tahrirat melfufatıyla huzur-ı sami-i fehimanelerine takdim kılındı, ol babda.

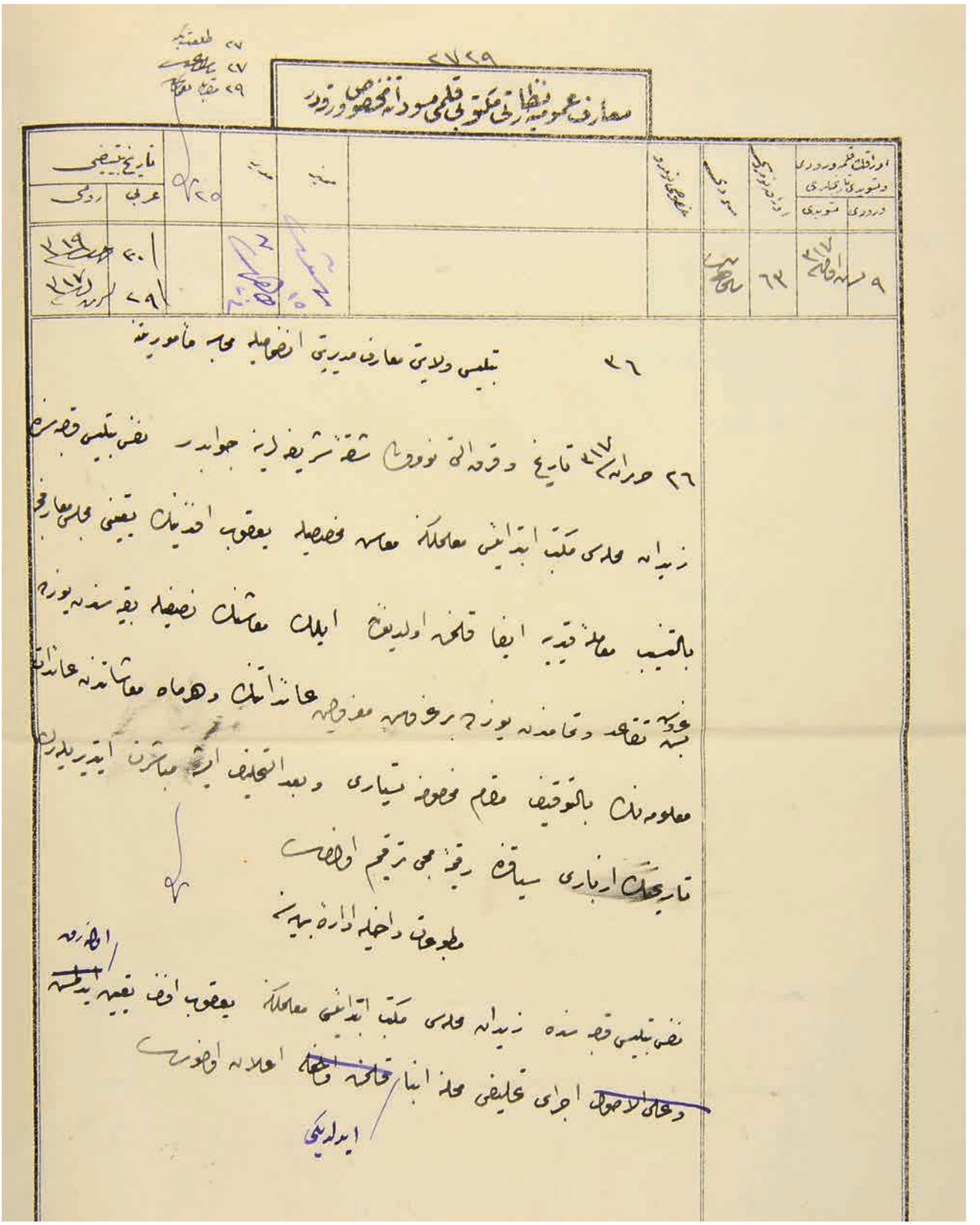

BOA, MF.MKT, 549 / 49 – 1

Bitlis'in Zeydan Mahallesi'nde bulunan ilkokulun öğretmenliğine Yakup Efendi'nin tayin edildiği ve göreve başlama işlemlerinin tamamlandığı hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
11 Kasım 1901

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğü [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Namına Muhasebe Dairesine,
11 Kasım 1901,
9 Temmuz 1901 tarihli ve 46 numaralı yazınıza cevaptır,
Bitlis merkezde bulunan Zeydan Mahallesi İlkokulu öğretmenliğine, tahsis edilen maaşı ile Yakup Efendi'nin atanması Meclis-i Maarifçe [Eğitim Bakanlığı Meclisi] uygun görülerek; şahsa ait gerekli evrak kayıt işlemleri tamamlanmıştır. Yakup Efendi'nin alacağı ilk maaşın yarısıyla, kalanından %5 kuruş emekli keseneği ile maaşının tamamından her ay %1 kuruş da mazulin [işten çıkarılmışlar] aidatının kesilerek bu paranın ilgili makama gönderilmesi ve şahsın ant içme merasimi yapıldıktan sonra işe başlatılarak bu tarihin de bildirilmesi rica olunur.

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Matbuat-ı Dahiliye İdaresine [İçişleri Yayınlar Dairesi],
Bitlis merkezde bulunan Zeydan Mahallesi İlkokulu öğretmenliğine Yakup Efendi atanmıştır. Şahsın ant içme merasiminin yapılması da mahalline bildirilmiştir.
İlan olunur.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyeti İnzamamıyla Muhasebe Memuriyetine,
Fi 30 Receb sene [1]319 ve fi 29 Teşrinievvel sene [1]317 [11 Kasım 1901],
26 Haziran sene [1]317 [9 Temmuz 1901] tarih ve kırk altı numaralı şukka-i şerifelerine cevabdır,
Nefs-i Bitlis kasabasında Zeydan Mahallesi Mekteb-i İbtidaisi muallimliğine maaş-ı muhassisi ile Yakub Efendi'nin tayini Meclis-i Maarifce bi't-tensib muamele-i kaydiye ifa kılınmış olduğundan ilk maaşının nısfıyla bakiyyesinden yüzde beş kuruş tekaüd ve tamamından yüzde bir kuruş mazulin aidatının ve her mah maaşatından aidat-ı malumenin bi't-tevkif makam-ı mahsusuna tesyarı ve bade't-tahlif işe mübaşeret etdirilerek tarihinin izbarı siyakında rakıme-i muhibbi terkim olundu.

[Maarif Nezaretinden],
Matbuat-ı Dahiliye İdare-i Behiyyesine,
Nefs-i Bitlis kasabasında Zeydan Mahallesi Mekteb-i İbtidaisi muallimliğine Yakub Efendi tayin olunarak icra-yı tahlifi mahalline inba edildiği ilan olunur.

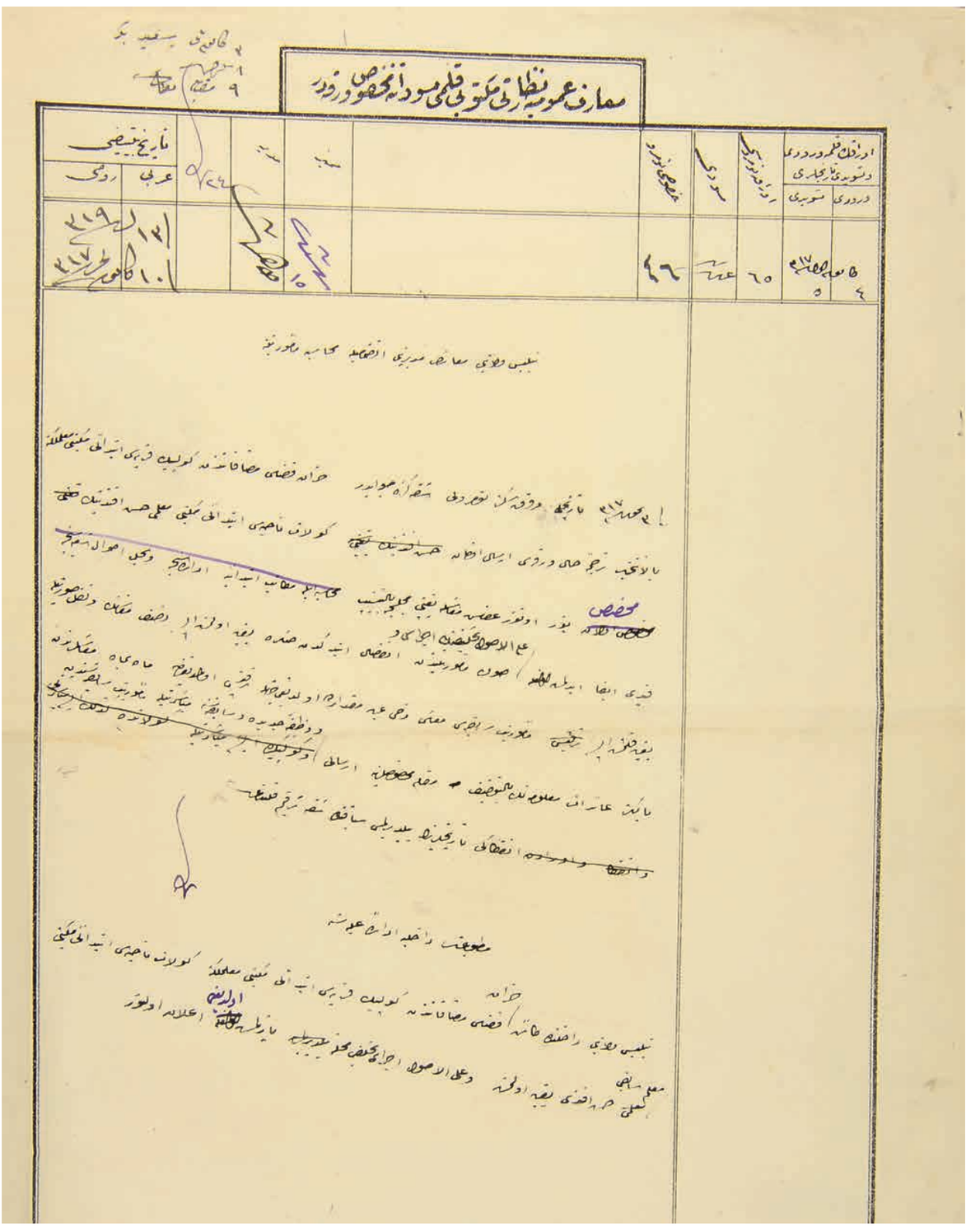

BOA, MF.MKT, 549 / 49 – 2

Hizan kazasının Gulpik köyündeki ibtidai mektebi muallimliğine, Gülat İbtidai Mektebi Muallimi Hasan Efendi'nin naklen tayin edildiği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
23 Ocak 1902

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğü [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Namına Muhasebe Dairesine,
23 Ocak 1902,
16 Temmuz 1901 tarihli ve 48 numaralı yazınıza cevaptır,
Hizan kazasına bağlı Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] İlkokulu öğretmenliğine özlük bilgileri gönderilen Gülat [Gökay (köy), Hizan, Bitlis] Nahiyesi İlkokulu Öğretmeni
Hasan Efendi'nin 130 kuruş maaşla atanması, Meclis-i Maarif [Eğitim Bakanlığı Meclisi] tarafından uygun görülmüştür. Öğretmenin görev yemininin usulüne göre yapılması ve son görevinden ayrılarak atanmış ise maaşının yarısının kesilmesi, geçiş yoluyla atanmış ise eski görevindeki maaşı da aynı olacağından aydan aya maaşından sadece emeklilik ve mazulin aidatı kesilerek tarafımıza gönderilmelidir. Öğretmenin, yeni ve eski görevlerine başlama ve son görevinden ayrılış tarihlerinin bildirilmesi rica olunur.

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Matbuat-ı Dahiliye İdaresine [İçişleri Yayınlar Dairesi],
Bitlis'in Hizan kazasına bağlı Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] İlkokulu öğretmenliğine Gülat [Gökay (köy), Hizan, Bitlis] Nahiyesi İlkokulu Eski Öğretmeni Hasan Efendi atanmıştır. Öğretmenin usulünce görev yemininin yaptırılması mahalline bildirilmiştir. İlan olunur.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyeti İnzamamıyla Muhasebe Memuriyeti'ne,
Fi 13 L [Şevval] sene [1]319 ve fi 10 Kânunusani sene [1]317 [23 Ocak 1902],
Fi 3 Temmuz sene [1]317 [16 Temmuz 1901] tarihli ve kırk sekiz numaralı şukkanıza cevabdır,
Hizan kazası muzafatından Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] karyesi ibtidai mektebi muallimliğine bi'l-intihab tercüme-i hal varakası irsal olunan Gülat [Gökay (köy), Hizan, Bitlis] Nahiyesi İbtiai Mektebi Muallimi Hasan Efendi'nin muhassis yüz otuz kuruş maaşla tayini Meclis[-i Maarif]ce bi't-tensib kaydı ifa edilmiş olmağla ale'l-usul tahlifinin icrası ve son memuriyetinden infisal etdikden sonra tayin olunmuş ise nısf maaşının ve nakl suretiyle tayin kılınmış ise memuriyet-i sabıkası maaşı dahi aynı mikdarda olduğu cihetle terkini olmadığından mah be mah maaşlarından yalnız aidat-ı malumenin bi't-tevkif makam-ı mahsuslarına irsali ve vazife-i cedide ve sabıkasına mübaşeretiyle memuriyet-i sabıkasından infikaki tarihlerinin bildirilmesi siyakında şukka terkim kılındı.

[Maarif Nezaretinden],
Matbuat-ı Dahiliye İdare-i Aliyyesine,
Bitlis vilayeti dahilinde kain Hizan kazası muzafatından Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] karyesi ibtidai mektebi muallimliğine Gülat [Gökay (köy), Hizan, Bitlis] Nahiyesi İbtidai Mektebi Muallim-i Sabıkı Hasan Efendi tayin olunmuş ve ale'l-usul icra-yı tahlifi mahalline yazılmış olduğu ilan olunur.

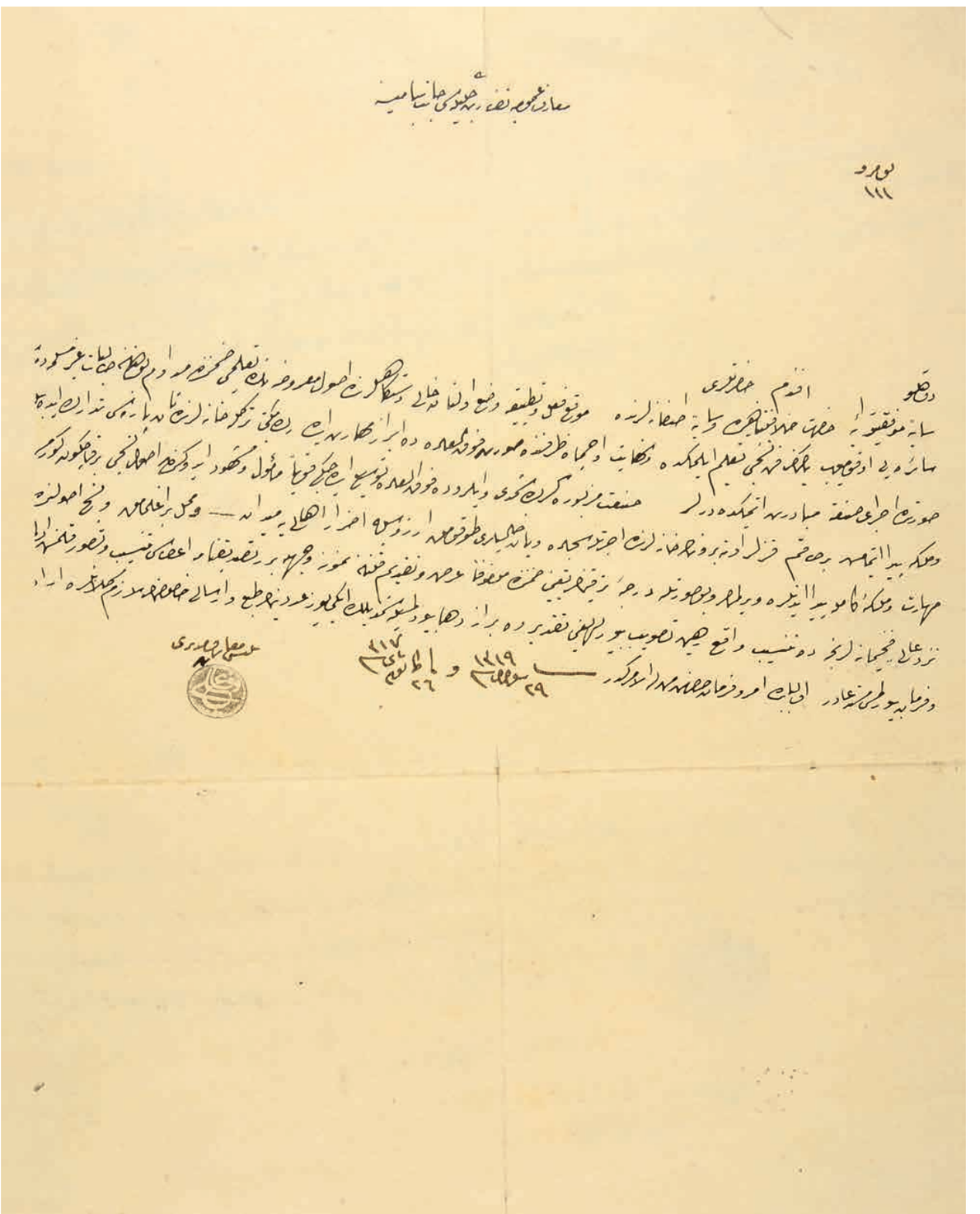

BOA, MF.MKT, 621 / 26 – 2a

Bitlis'te açılan ve bir süredir eğitim veren halı kurslarından mezun olanlara tasdikname (sertifika) verilmesinin uygun olacağı hakkında, Bitlis Maarif Müdürlüğünden [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
8 Şubat 1902

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdüriyetinden (Bitlis Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Bitlis'e, belirtilen usullerin öğretilerek uygulanması amacıyla getirilen halı tezgâhlarında çalışan Gayr-i Müslim öğrenciler, okuldaki diğer dersleri okumayıp sadece dokuma işini öğrenmekte ve bu öğrenciler üç ay içerisinde işi mükemmel seviyede öğrenerek okuldan ayrılıp evlerinde para kazanmak amacıyla bu sanatı icra etmektedirler. Bu sanat gerek şu an için gerekse de daha sonrası için ilerlemeye çok müsaittir. Fakat dokuma yöntemlerini sadece birkaç gün test etmiş ve bu konuda aşama kaydetmemiş kızlar, evlerde ücret karşılığı seccade ve halı dokumak istemektedirler. Gerek halkı bu konuda zarara uğratmamak, gerekse de bu işin maharetli olanlara verilerek onların bu işte aşama kaydetmesini sağlamak amacıyla, kendilerine sertifika verilmesi uygun olacaktır. Uygun gördüğünüz takdirde daha sonra biraz daha ulaştırılmak üzere şimdilik iki yüz adet sertifikanın basılmış halde tarafımıza gönderilmesi arz olunur.
8 Şubat 1902
[mühür] Bitlis Eğitim Müdürü Vefa Ali

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Canib-i Samisine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Saye-i muvaffakıyet-vaye-i hazret-i hilafet-penahide ve saye-i asafanelerinde mevki-i fiil ü tatbika vaz olunan halı destgahlarında usul-i maruzenin talimi zımnında müdavim bulunan taliban-ı gayr-i müslime durus-ı saireyi okumayub yalnız fenn-i nesci talim eylemekde ve kifayet üç mah zarfında suret-i fevka'l-adede ibraz-ı maharet ederek mektebi terkle hanelerinde nan parasını tedarik edebilecek suretde icra-yı sanata mübaderet etmekdedirler, sanat-ı mezbure gerek şimdi ve ilerüde fevka'l-ade tevsi edeceği kaviyyen memul ve meşhud idiğinden usul-i nesci birkaç gün görmüş ve meleke peyda etmemiş bir takım kızlar öte berinin hanelerinde ücretle seccade ve yan (?) halıları dokumak arzusuyla ızrar-ı ahaliye meydan ve mahal bıragılmamak ve nesc usulünde maharet ve meleke-i kamile peyda edenlere verilmek ve bu suretle derece-i terakkinin tayini zımnında melfufen arz ü takdim kılınan nümune vechile birer tasdikname itası tensib ü tasavvur kılınmış olmağla nezd-i ali-i fehimanelerince de tensib-i vaki rehin-i tasvib buyurulduğu takdirde biraz daha buyurulmasıyla şimdilik iki yüz adedinin tab ü irsali hususunun lazım gelenlere irade ve ferman buyurulması müstedadır, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 29 Şevval sene 1319 ve fi 26 Kânunusani sene [1]317 [8 Şubat 1902]
[mühür] Bitlis Maarif Müdiri Vefa Ali

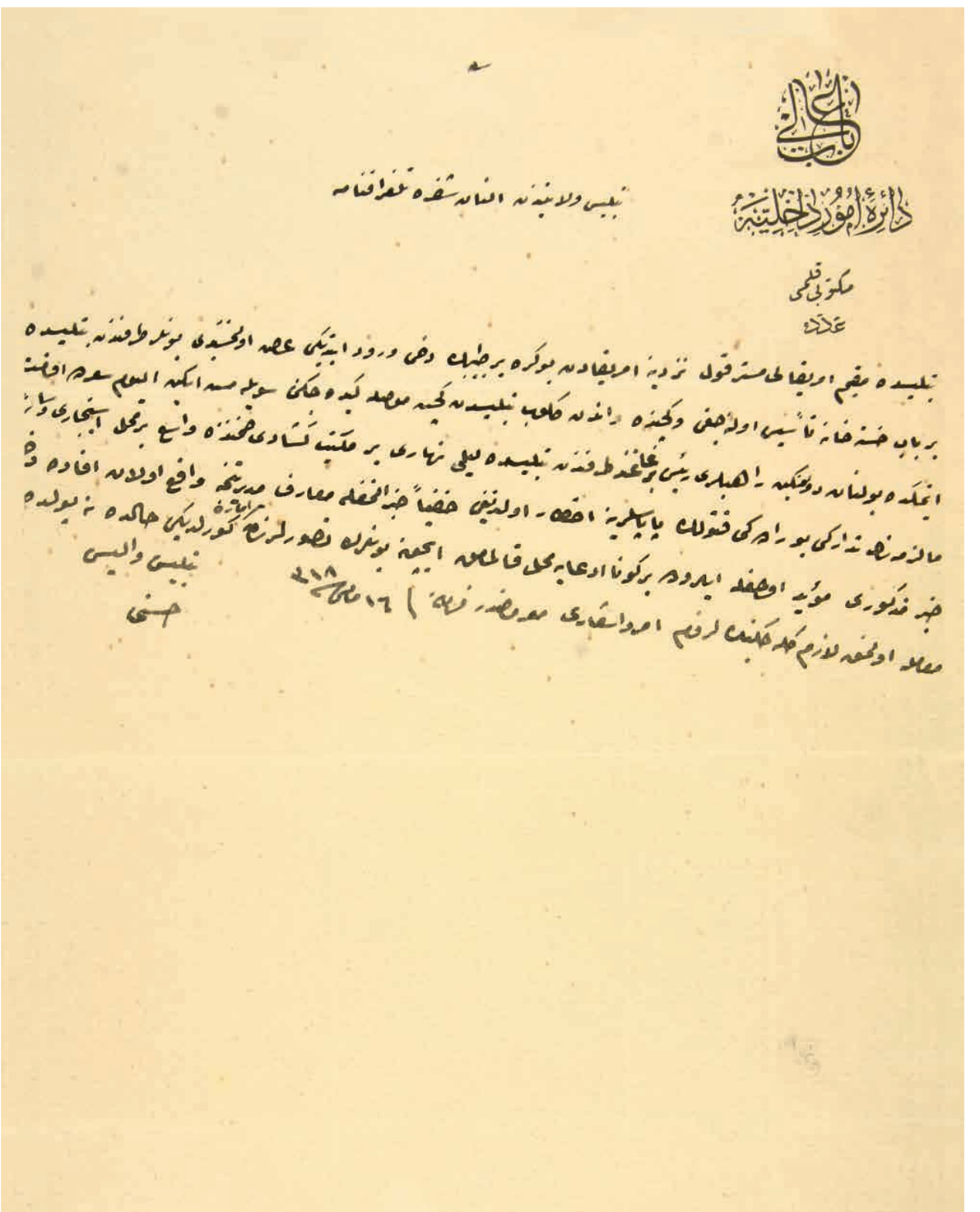

BOA, DH.TMIK.M, 127 / 23 – 5

Misyoner R. M. Cole'nin Amerikalı bir misyoner doktoru Bitlis'e getirdiği, bunların Bitlis'te bir hastane kurmak istedikleri ve Van'dan Siirt'e gelen Dominiken Rahiplerinin Bitlis'te yatılı bir okul açmak istedikleri hakkında, Bitlis Valiliğinden Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] çekilen telgraf.
29 Mayıs 1902

[Sadeleştirme]

Bitlis Valiliğinden alınan şifreli telgraf,

[Bitlis vilayetinden (Bitlis Valiliği) Dahiliye Nezaretine (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis'te bulunan Amerikalı Mister Kol'ün [R. M. Cole] yanına Amerika'dan bir doktor geldiği daha önce arz edilmişti. Bunlar tarafından Bitlis'te bir hastane kurulacağı, ayrıca Van'dan gelerek Bitlis'ten geçen ve Musul'a gideceğini söylemişken şu anda Siird'te ikamet etmekte olan Dominiken Rahibleri Reisi Bargagand (?) tarafından, Bitlis'te gece ve gündüz kısmı olan bir okul açmaları için kiralık yer ve malzeme bulmaları amacıyla bölgedeki Katolik papazlarına talimat verildiği Bitlis Maarif Müdürlüğünce [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] öğrenilmiştir. Bu fikirlerin gerçekleştirilmesine yönelik adımlar sezildiği takdirde ne yapılacağı hakkında emirleriniz beklenmektedir.
Arz olunur
29 Mayıs 1902
[imza] Bitlis Valisi Hüsnü Bey

[Transkripsiyon]

Bitlis vilayetinden alınan şifre[li] telgrafname,

[Bitlis Vilayetinden, Dahiliye Nezaretine]
Bitlis'de mukim Amerikalı Mister Kol [R. M. Cole] nezdine Amerika'dan bu kere bir tabibin dahi vürud etdiği arz olunmuşdu, bunlar tarafından Bitlis'de bir bab hastahane tesis olunacağı ve geçende Van'dan gelüb Bitlis'den geçen Musul'a gideceğini söylemiş iken el-yevm Siird'de ikamet etmekde bulunan Dominiken Rahibleri Reisi Bargagand (?) tarafından Bitlis'de leyli [ve] nehari bir mekteb küşadı zımnında vasi bir mahal isticarı ve sair malzemenin tedariki buradaki Katolik papaslarına ihtar olunduğu hafiyyen haber alınmağla [Bitlis] Maarif Müdiriyetince vaki olan ifade dahi haber-i mezkuru müeyyed olmağla ileride bir guna iddiaya mahal kalmamak içün bunların tasavvurlarından emmare görüldüğü halde ne yolda muamele olunmak lazım geleceğinin lüzum[unun] emr ü işarı maruzdur, ferman.
Fi 16 Mayıs sene [1]318 [29 Mayıs 1902]
[imza] Bitlis Valisi Hüsnü [Bey]

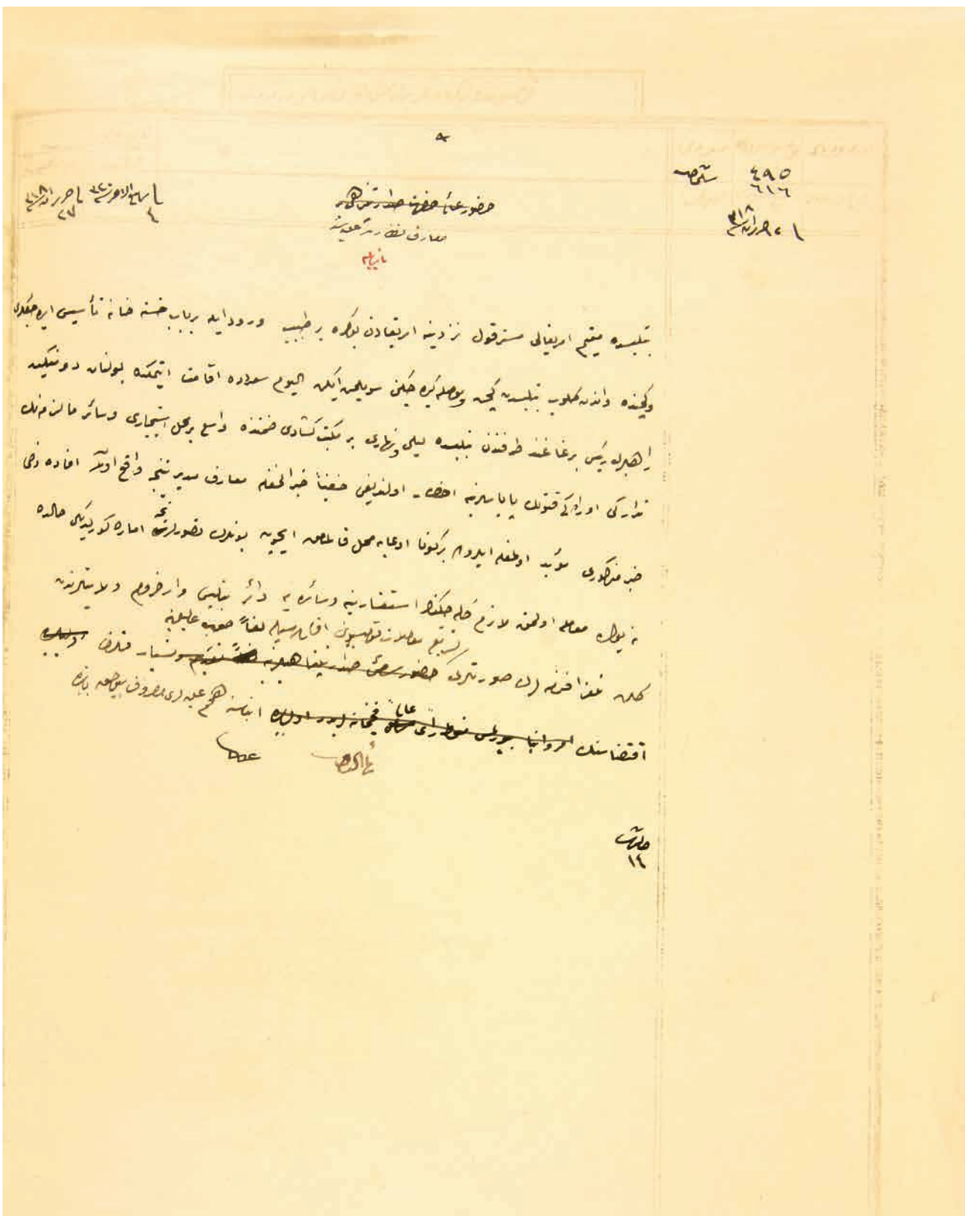

BOA, DH.TMIK.M, 127 / 23 – 1

Bitlis'e Amerikalı bir doktoru getiren Misyoner R. M. Cole'nin Bitlis'te bir hastane kurmak istediği ile Van'dan Siirt'e gelen Dominiken rahiplerinin Bitlis'te yatılı bir okul açmak istediklerinin öğrenildiği ve bu durum karşısında ne yapılması gerekeceğinin bildirilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] gönderilen yazı.
10 Temmuz 1902

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
10 Temmuz 1902,
Bitlis'te bulunan Amerikalı Mister Cole, [R. M. Cole] yanına Amerika'dan gelen bir doktorla hastane kuracaklarını ifade etmiştir. Ayrıca Van'dan gelerek Bitlis'ten geçen ve Musul'a gideceğini söylemişken şu anda Siirt'te ikamet etmekte olan Dominiken Rahipleri Reisi Bargagand (?) tarafından, Bitlis'te gece ve gündüz kısmı olan bir okul açmaları için kiralık yer ve malzeme bulmaları amacıyla bölgedeki Katolik papazlarına talimat verildiği Bitlis Maarif Müdürlüğünce [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gizlice öğrenilmiştir. Bu fikirlerin gerçekleştirilmesine yönelik adımlar sezildiği takdirde ne yapılacağı hakkında Bitlis ve Erzurum Valiliklerinden gönderilen telgrafların suretleri Tesri-i Muamelat Komisyonu ifadesiyle ek olarak tarafınıza gönderilmiştir. Gereğinin yapılması istenmektedir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Maarif Nezaret-i Aliyyesine,
Fi 4 Rebiülahir sene [1]320 ve fi 27 Haziran sene [1]318 [10 Temmuz 1902],
Bitlis'de mukim Amerikalı Mister Cole [R. M. Cole] nezdine Amerika'dan bu kere bir tabib vürud ile bir bab hastahane tesis edecekleri ve geçende Van'dan gelüb Bitlis'den geçen ve Musul'a gideceğini söylemiş iken el-yevm Siird'de ikamet etmekde bulunan Dominiken Rahibleri Reisi Bargagand (?) tarafından Bitlis'de leyli ve nehari bir mekteb küşadı zımnında vasi bir mahal isticarı ve sair malzemenin tedariki oradaki Katolik papaslarına ihtar olunduğu hafiyyen haber alınmağla [Bitlis] Maarif Müdiriyetince vaki olan ifade dahi haber-i mezkuru müeyyed olmağla ileride bir guna iddiaya mahal kalmamak içün bunların tasavvurlarınca emmare görüldüğü halde ne yolda muamele olunmak lazım geleceğinin istifsarına ve saireye dair Bitlis ve Erzurum Vilayetlerinden gelen telgrafnamelerin suretleri Tesri-i Muamelat Komisyonu ifadesiyle leffen savb-ı alilerine tesyar kılındı, iktizasının inbasına himem-i aliyyeleri masruf buyurulmak babında.

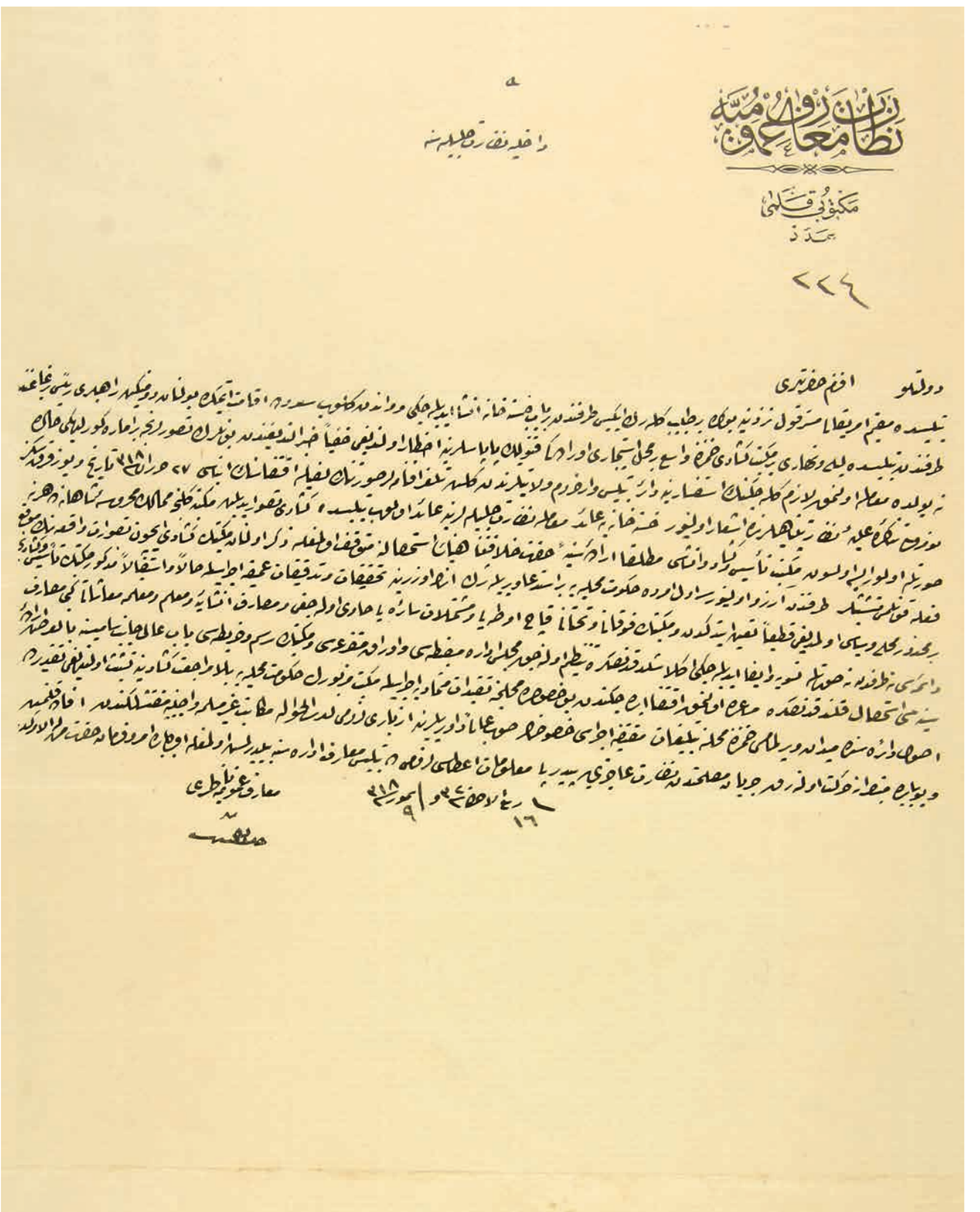

BOA, DH.TMIK.M, 127 / 23 – 2

Misyoner R. M. Cole'nin Bitlis'te bir hastane kurmak istemesinin Dahiliye Nezaretini [İçişleri Bakanlığı] ilgilendirdiği ancak Dominiken rahiplerinin Bitlis'te yatılı bir okul açabilmesi için mutlaka Padişah izni gerektiği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Dahiliye Nezaretine gönderilen yazı. 22 Temmuz 1902

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
Bitlis'de yaşayan Amerikalı Mister Cole'nin [R. M. Cole] yanına bir doktorun geldiği ve Bitlis'te ikisinin hastane açacakları ile Van'dan gelip Siirt'te ikamet eden Dominiken Rahibleri Reisi Bargagand (?) tarafından, Bitlis'te gece ve gündüz kısmı olacak bir okul açmak için kiralık yer aramaları amacıyla Katolik papazlarına talimat verildiği gizlice öğrenilmiştir. Bu düşüncelerin uygulamasına dönük bir belirti görüldüğü takdirde ne yapılması gerektiğini soran Bitlis ve Erzurum Valililerinden alınan telgraf suretlerinin ekiyle, gereğinin yerine getirilmesi hakkında 10 Temmuz 1902 tarihli ve 148 numaralı yazı tarafımıza iletilmiştir. Bahsedilen hastaneye ait işlemler Dahiliye Nezaretini [İçişleri Bakanlığı] ilgilendirmektedir. Bitlis'te açılması düşünülen okula gelince, Osmanlı memleketlerinde bir okulun inşa edilmesi veya açılması her ne suretle olursa olsun padişahımızın emriyle gerçekleşmektedir. Bahsedilen okulun açılması için bu isteğin ilk önce yazılı hale getirilip, açılması istenenler tarafından yerel hükümete bildirilmesi gerekmektedir. Bunun üzerine yapılacak tahkikat sonucunda okulun açılmasında herhangi bir yerel veya siyasi sakınca görülmemişse, okulun yapısının ayrıntıları bildirilecek, inşaat ve çalışacak öğretmenlere ait giderler ve sair masrafların nereden ödeneceğinin anlaşılmasıyla; Bitlis Vilayeti İdare Meclisinin Kararnamesi ve okulun resmiyle haritasının Bab-ı Aliye [Başbakanlık] arzından sonra okulun açılışı için padişahımızın iznine ihtiyaç duyulacaktır. Bu okulun açılması için yerel hükümete müracaat edildiği takdirde ilgili usullere uyulması için mahalline gerekli tebligat yapılması hususu Mekatib-i Gayr-i Müslime ve Ecnebiye Müfettişliği [Gayr-i Müslüm ve Yabancı Okullar Müfettişliği] tarafından ifade edilmiştir. Konuyla ilgili dikkatli olunması ve gelişmelerle ilgili bakanlığa [Eğitim Bakanlığı] sürekli bilgi verilmesi gerektiği Bitlis Maarif İdaresine de [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] bildirilmiştir.
22 Temmuz 1902
[imza] Eğitim Bakanı Mehmed Celaleddin Paşa (1852-1933)

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Devletlü efendim hazretleri,
Bitlis'de mukim Amerikalı Mister Kol [R. M. Cole] nezdine bu kere bir tabib gelerek ikisi tarafından bir bab hastahane inşa edileceği ve Van'dan gelüb Siird'de ikamet etmekde bulunan Dominiken Rahibleri Reisi Bargagand (?) tarafından Bitlis'de leyli ve nehari bir mekteb küşadı zımnında vasi bir mahal isticarı oradaki Katolik papaslarına ihtar olunduğu hafiyyen haber alındığından bunların tasavvurlarınca bir emmare görüldüğü halde ne yolda muamele olunmak lazım geleceğinin istifsarına dair Bitlis ve Erzurum vilayetlerinden gelen telgrafnameler suretinin leffiyle iktizasının inbası fi 27 Haziran sene [1]318 [10 Temmuz 1902] tarih ve yüz kırk sekiz numaralı tezkere-i aliyye-i nezaret-penahilerinde işar olunuyor, hastahaneye aid muamele nezaret-i celilelerine aid olub Bitlis'de küşadı tasavvur edilen mektebe gelince memalik-i mahruse-i şahanede her ne suretle olur ise olsun mekteb tesis ve küşad ve inşası mutlaka irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahinin istihsaline mütevakkıf olmağla zikr olunan mektebin küşadı içün tasavvurat-ı vakıanın mevki-i fiile konulması müteşebbisler tarafından arzu olunuyorsa evvel emirde hükümet-i mahalliyeye bir istida verilerek onun üzerine tahkikat ve tedkikat-ı amika icrasıyla halen ve istikbalen mezkur mektebin tesis ve küşadınca bir mahzur-ı mahalli ve siyasi olmadığı katiyyen taayün ettikden ve mektebin fevkani ve tahtani kaç odayı ve müştemilatın saireyi havi olacağı ve masarıf-ı inşaiye ve muallim ve muallime maaşatı gibi masarıf-ı daimesi ne tarafdan ne suretle tesviye ve ifa edileceği anlaşıldıkdan sonra tanzim olunacak Meclis-i İdare[-i Vilayet-i Bitlis] mazbatası ve evrak-ı müteferriası ve mektebin resim ve haritası Bab-ı Ali Canib-i Samisine bi'l-arz irade-i seniyyesi istihsal kılındıkdan sonra müsaade olunmak iktiza edeceğinden bu hususda mahallince takayyudat-ı mütemadiye icrasıyla mekteb-i mezburun hükümet-i mahalliyeye bi'l-müracaat küşadına teşebbüs olunduğu takdirde usul dairesinde meydan verilmemesi zımnında mahalline tebligat-ı mukteziye icrası hususunun savb-ı ali-i daverilerine izbarı lüzumu lede'l-havale Mekatib-i Gayr-i Müslime ve Ecnebiye Müfettişliğinden ifade kılınmış ve bu babda mütebassırane hareket olunarak cereyan-ı maslahatdan nezaret-i aciziye peyderpey malumat itası lüzumu da Bitlis Maarif İdaresine bildirilmiş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 16 Rebiülahir sene [1]320 ve fi 9 Temmuz sene [1]318 [22 Temmuz 1902]
[imza] Maarif-i Umumiye Nazırı [Mehmed] Celaleddin [Paşa] [1852-1933]

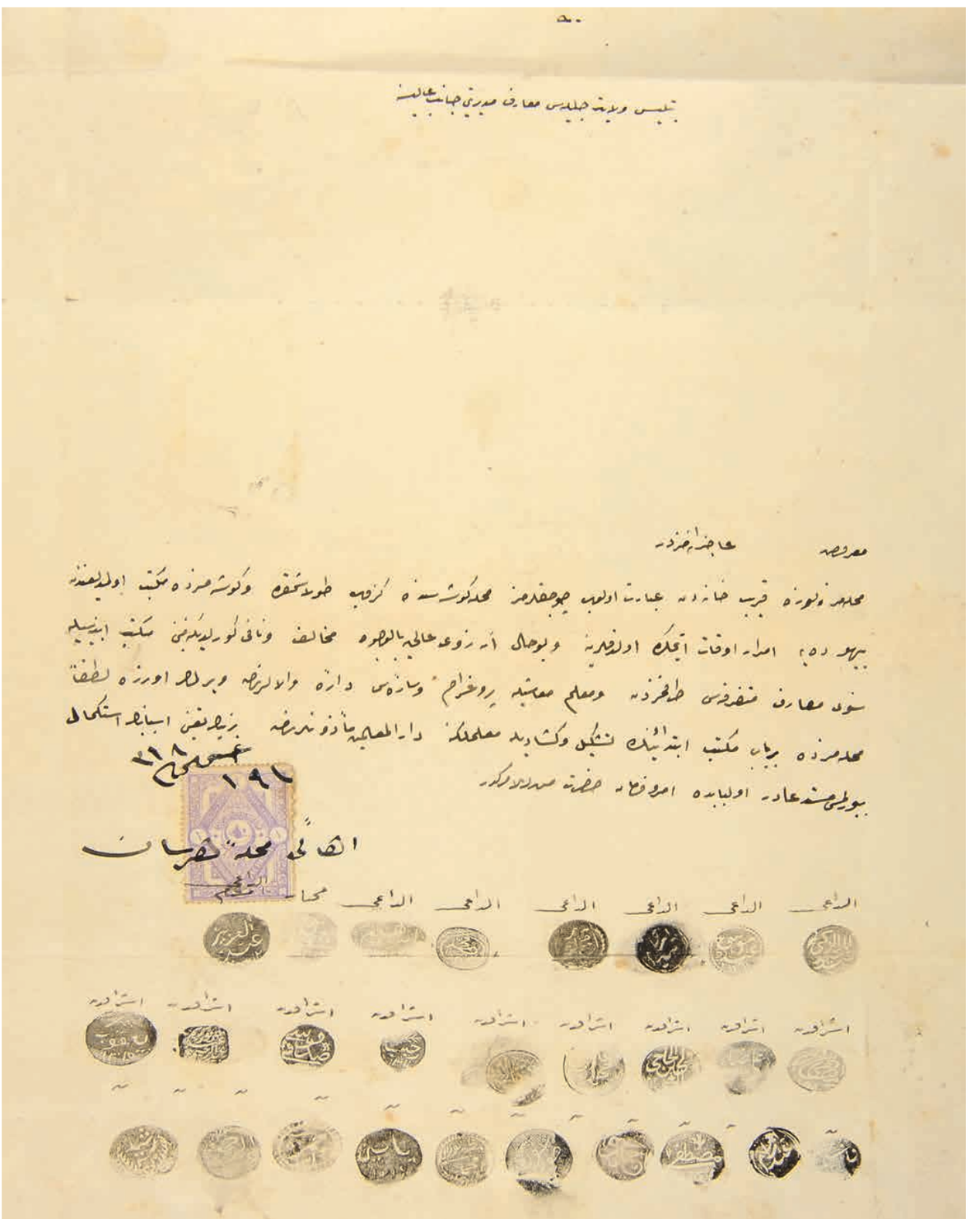

BOA, MF.MKT, 675 / 57 – 1

Hersan Mahallesi'nde yeni bir iptidai mektebi açılmasına ihtiyaç olduğu ve okul binası ile yıllık masrafların ahali tarafından karşılanacağının taahhüt edildiği hakkında, Bitlis'in Hersan Mahallesi ileri gelenleri tarafından Bitlis Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] verilen toplu dilekçe.
1 Eylül 1902

[Sadeleştirme]

[Hersan Mahallesi Ahalisinden],
Bitlis Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü],
Mahallemiz yaklaşık yüz haneden oluşmaktadır. Çocuklarımız, mahalle köşelerinde gezip dolaşmakta, mahallemizde bir okul olmaması sebebiyle boş yere vakit geçirmektedir. Bu sebeple okulun bina masraflarıyla buranın yıllık masraflarının tarafımızdan karşılanması, öğretmen maaşı ve gerekli programın da tarafınızdan temin edilmesiyle mahallemizde bir ilkokulun açılmasını istemekteyiz. Bu okul yapılıp açıldıktan sonra, okulun öğretmenliğine Darülmuallimin [Eğitim Fakültesi] mezunlarından birisinin tayin edilmesi de talebimizdir.
1 Eylül 1902

[pul] Hersan Mahallesi Ahalisi
[mühürler]
Hersan Mahallesi İmamı, Abdülaziz
Hersan Mahallesi Muhtarı, Şaban
İbrahim
Mehmet Abdullah
Mehmet ...
Seyyit İbrahim
Abdullah Musa
Abdülmecit Ez-Zeki
İleri gelen, Yakup
İleri gelen, Abdülkerim bin Abdürrahim
İleri gelen, Musa Sıtkı
İleri gelen, Recep
İleri gelen, Osman
İleri gelen, Mehmet Arif
İleri gelen, El-Hac Veli bin Abdülgani
İleri gelen, Ali Rıza
İleri gelen, Edhem (?) Vasfi
Reşit
Abdurrahman
Hamza
Yasin
Mehmet
Dursun
Ahmet Hilmi (?)
Mustafa
Abdurrahim
Kasım (?)

[Transkripsiyon]

[Hersan Mahallesi Ahalisinden],
Bitlis Vilayet-i Celilesi Maarif Müdiriyeti Canib-i Alisine,
Maruz-ı acizanemizdir,
Mahallemiz yüze karib haneden ibaret olub çocuklarımız mahalle köşesinde gezüb dolaşmakda ve köşemizde mekteb olmadığından beyhudeye imrar-ı evkat etmekde olduklarından ve bu hal arzu-yı aliye bi'l-vücuh muhalif ve nafi görüldüğüne mebni mekteb ebniyesiyle senevi masarıf-ı müteferrikası tarafımızdan ve muallim maaşıyla program ve sairesi daire-i valalarından verilmek üzere lutfen mahallemizde bir bab mekteb-i ibtidainin teşkil ü küşadıyla muallimliğine Darülmuallimin mezunlarından birinin tayini esbabının istikmal buyurulması müstedadır, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 19 Ağustos sene [1]318 [1 Eylül 1902]
[pul] Ahali-i Mahalle-i Hersan
[mühürler]
Ed-dai imam, Abdülaziz
Muhtar, Şaban
Ed-dai, İbrahim
Ed-dai, Mehmed Abdullah
Ed-dai, Mehmed ...
Ed-dai, Seyyid İbrahim
Ed-dai, Abdullah Musa
Ed-dai, Abdülmecid Ez-Zeki
Eşrafdan, Yakub
Eşrafdan, Abdülkerim bin Abdürrahim
Eşrafdan, Musa Sıdkı
Eşrafdan, Receb
Eşrafdan, Osman
Eşrafdan, Mehmed Arif
Eşrafdan, El-Hac Veli bin Abdülgani
Eşrafdan, Ali Rıza
Eşrafdan, Edhem (?) Vasfi
Bende, Reşid
Bende, Abdurrahman
Bende, Hamza
Bende, Yasin
Bende, Mehmed
Bende, Dursun
Bende, Ahmed Hilmi (?)
Bende, Mustafa
Bende, Abdurrahim
Bende, Kasım (?)

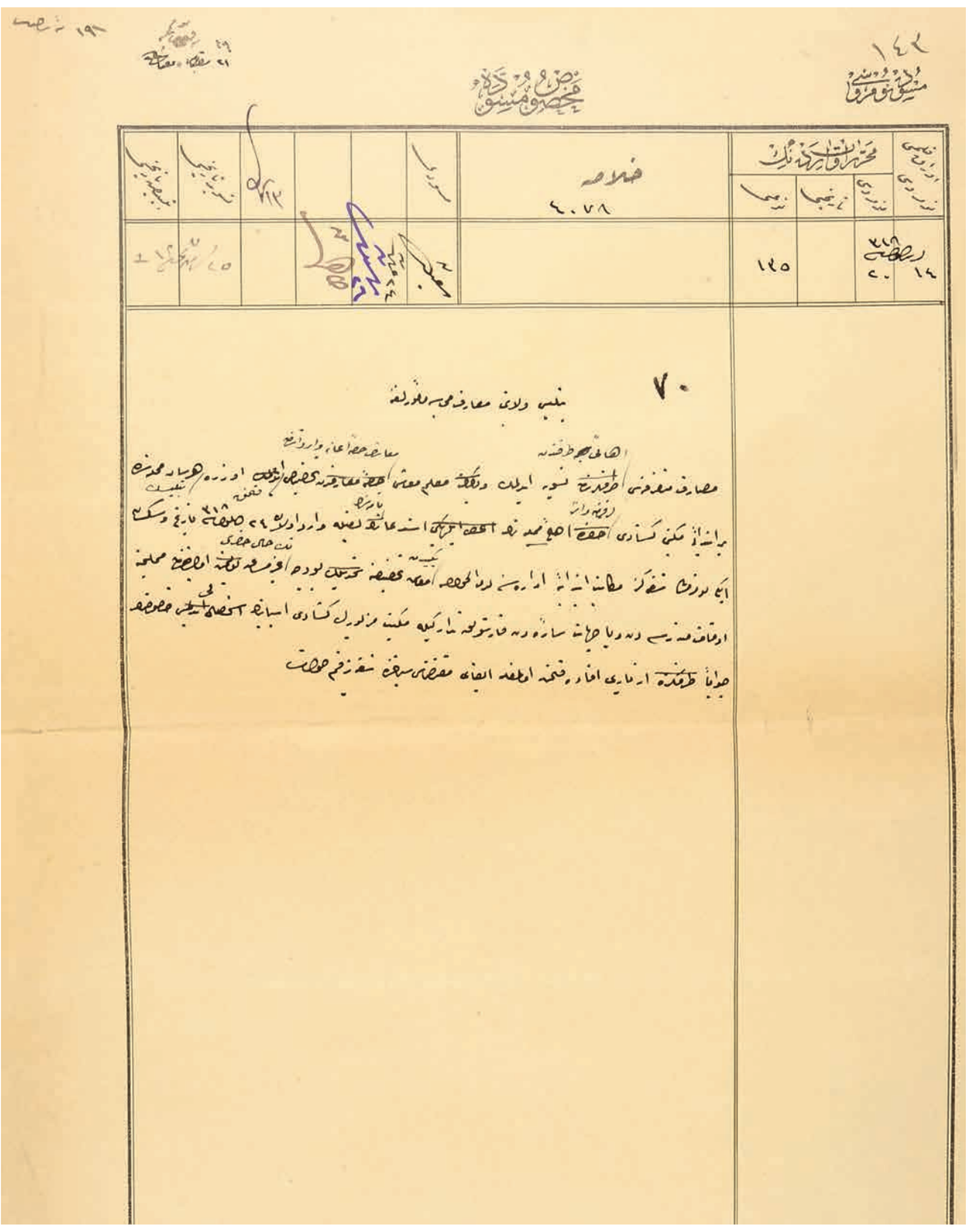

BOA, MF.MKT, 675 / 57 – 3
Hersan Mahallesi'nde yeni bir ilkokul açılmasının uygun olacağı ancak bu okulda görev yapacak öğretmenin maaşı için bölgedeki vakıf gelirlerinden kaynak bulunması gerektiği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Vilayeti Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
8 Aralık 1902

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Bitlis Eğitim Müdürlüğü Muhasebe Dairesine,
8 Aralık 1902
Masrafları Hersan Mahallesi sakinleri tarafından karşılanmak ve öğretmeninin maaşı Eğitim Bakanlığı gelirlerinden ödenmek üzere Hersan Mahallesi'nde bir ilkokul açılması gerektiği hakkında mahalle halkının vermiş olduğu dilekçe ile bu dilekçenin ekindeki 7 Ekim 1902 tarihli ve 82 numaralı yazı İlkokullar İdaresine havale edilmiştir. Bakanlık bütçesinin bunu karşılamaya gücü olmadığı, bölgedeki vakıf gelirlerinden karşılık bulanabilir ise bunun gerçekleşebileceği cevaben bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Maarif Muhasebe Memurluğuna,
Fi 25 Teşrinisani sene [1]318 [8 Aralık 1902],
Masarıf-ı müteferrikası ahali tarafından tesviye edilmek ve muallim maaşı maarif hisse-i iane varidatından tahsis kılınmak üzere Hersan Mahallesi'nde bir ibtidai mektebi küşadı lüzumuna dair ahali-i mahallenin istidanamesinin leffiyle varid olan fi 24 Eylül sene [1]318 [7 Ekim 1902] tarih ve seksen iki numaralı şukkanız Mekatib-i İbtidaiye İdaresine lede'l-havale yeniden maaş tahsisine büdcenin hal-i hazırı gayr-i müsaid olduğundan mahallince evkaf-ı münderiseden veya cihat-ı saireden karşılık tedarikiyle mekteb-i mezburun küşadı esbabının istihsali hususuna cevaben izbarı ifade kılınmış olmağla ifa-yı muktezası siyakında şukka terkim olundu.

تذکرہ نامہ

نمونہ ۱

| | | |

BOA, MF.MKT, 1069 / 32 – 1a

Adilcevaz'da eğitime devam eden rüştiye mektebi için yeni bir bina yapılması gerektiği ve inşaat masrafının yarısının ahali tarafından karşılanacağının taahhüt edildiğine dair, Van Valiliğinden Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] çekilen telgraf.
1 Haziran 1908

[Sadeleştirme]

[Van Valiliğinden],
Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı],
Adilcevaz kaza merkezinde rüştiye [ortaokul] mektebine özel bir bina olmadığından, uzun bir süredir bu okulun öğrencileri kiralık bir evde eğitime devam etmektedir. Bu yüzden yeni bir okul inşa edilmesi için Adilcevaz'a tavsiyede bulunulmuştur. Güzel bir okul inşa etmek için yapılan inceleme sonucu 5000 kuruşa ihtiyaç olduğu, bunun yarısının halkın yardımlarıyla karşılanacak olmasıyla geri kalan kısmının da bakanlık bütçesinden tedarik edilmesi düşünülmektedir. Bu duruma izin verildiği takdirde inşaat mevsimi geçmeden çalışmalara başlanacaktır. Gereğinin tarafımıza cevaben emredilmesi Van Vilayeti Maarif Müdüriyeti [Van Eğitim Müdürlüğü] tarafından arz olunur.
1 Haziran 1908
[imza] Van Valisi Ali Rıza Bey

[Transkripsiyon]

[Van Vilayetinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Adilcevaz kazası merkezindeki mekteb-i rüşdiyeye mahsus bina olmayub öteden berü icare ile bir hane mekteb ittihaz edilmiş ise de müceddeden bir bab mektebinin vücuda getirilmesi hakkındaki mahalline icra-yı vesaya kılınmış idi, mükemmel bir mektebin bi'l-keşf beş bin kuruş masrafla vücuda geleceği ve bundan iki bin beş yüz kuruş kadar mahallince ianeten temin ü ita olunacağı cihetle iki bin beş yüz kuruşun da hisse-i maarifden sarf olunmak üzere inşaat zamanı geçmeksizin inşaata mübaşeret ve meblağ-ı mezkurun sarfına mezuniyet verilmesi lüzumu cevaben bildirilmesine intizaren ol vechile emir ita buyurulması [Van Vilayeti] Maarif Müdiriyeti ifadesiyle arz olunur, ferman.
Fi 19 Mayıs sene [1]324 [1 Haziran 1908]
[imza] [Van] Vali[si] Ali Rıza [Bey]

BOA, MF.MKT, 1069 / 32 – 2

Adilcevaz'da yaptırılacak yeni rüştiye mektebi binası için bütçeden para tahsis edildiği hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Van Valiliğine çekilen telgraf.
5 Ağustos 1908

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Van Valiliğine Telgraf,
5 Ağustos 1908,
1 Haziran 1908 tarihli telgrafa cevaptır,
Adilcevaz'da yapılacak rüştiye [ortaokul] için gereken 2500 kuruş tarafınıza verilmiş olup, bu inşaat için yapılacak masraflara ait evrakı gönderiniz.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Van Vilayetine telgrafname,
Fi 7 Receb sene [1]326 ve fi 23 Temmuz sene [1]324 [5 Ağustos 1908],
C [cevabdır] fi 19 Mayıs sene [1]324 [1 Haziran 1908] [tarihli telgrafa],
Adilcevaz'da yapılacak rüşdiye mektebi içün gayr-i ez-ianat muktezi iki bin beş yüz kuruşun ale'l-usul sarfıyla masraf cedvelinin inşaat sütununa idhal ve evrak-ı müsbitesinin irsali babında.

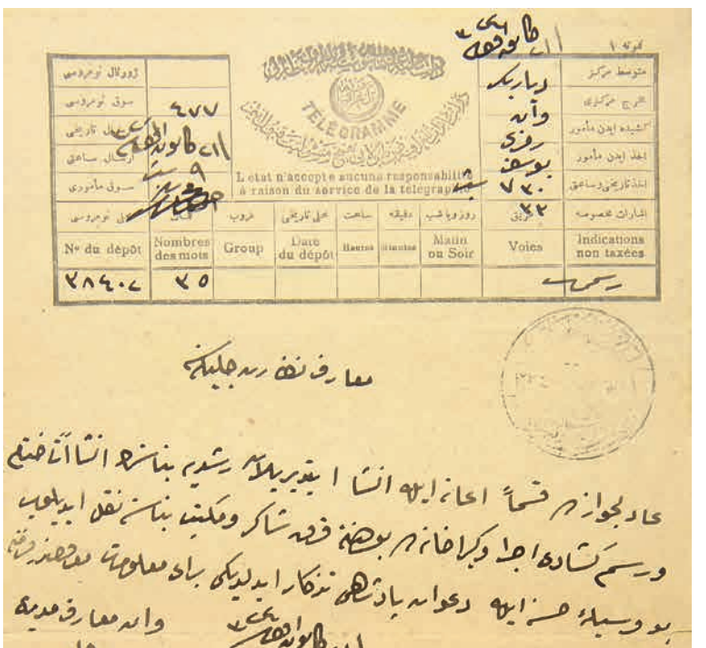

TELEGRAPHE

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la telegraphie

Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées
٢٥							

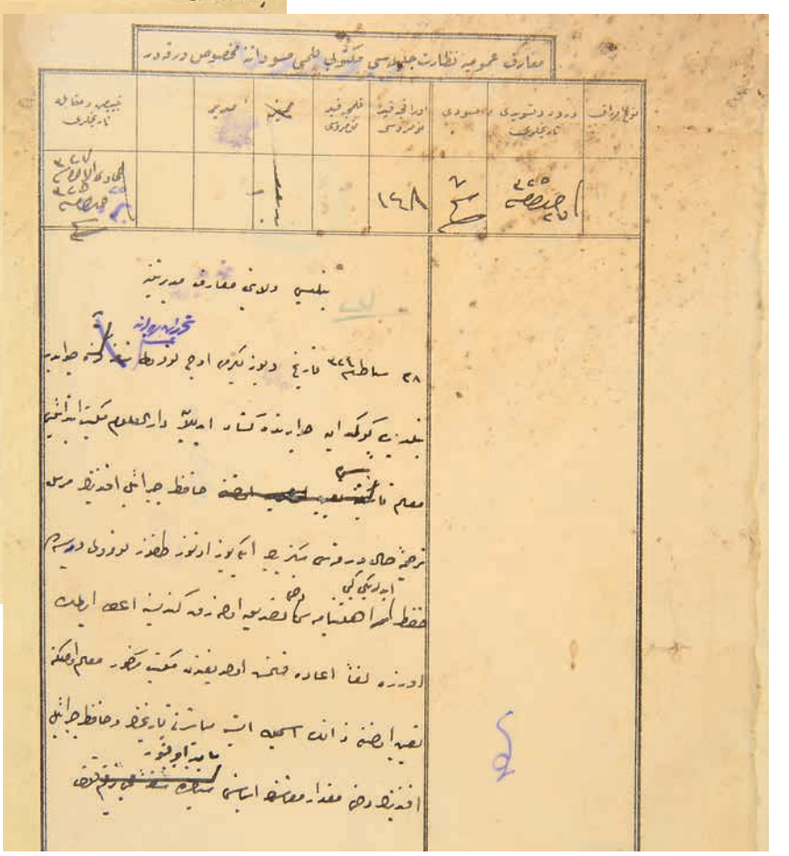

BOA, MF.MKT, 1093 / 32 – 1a

Adilcevaz'da yardımlarla inşa edilen yeni rüştiye binası inşaatının tamamlandığı ve bu okulda törenle eğitime başlandığı hakkında, Van Vilayeti Maarif Müdürlüğünden [Van Vilayeti Eğitim Müdürlüğü] Maarif Nezaretine [Eğitim Bakanlığı] çekilen telgraf.
3 Ocak 1909

[Sadeleştirme]

[Van Vilayeti Maarif Müdüriyetinden (Van Vilayeti Eğitim Müdürlüğü)],
Maarif Nezaretine (Eğitim Bakanlığı),
Adilcevaz'da bir bölümü yardımlarla inşa ettirilen rüştiye [ortaokul] binasının inşaatı tamamlanarak, okulun resmi açılışı yapılmıştır. Kiralık bir binada eğitim gören kırk kadar öğrenci okul binasına nakledilerek, bu vesileyle padişahımıza da dualar edilmiştir.
Arz olunur.
3 Ocak 1909
[imza] Van Maarif Müdürü [Van Eğitim Müdürü] Recep Hilmi

[Transkripsiyon]

[Van Vilayeti Maarif Müdiriyetinden],
Maarif Nezaret-i Celilesine,
Adilcevaz'da kısmen iane ile inşa etdirilen rüşdiye [mektebi] binasının inşaatı hitam ve resm-i küşadı icra ve kirahanede bulunan kırk şakird mekteb binasına nakl edilüb bu vesile-i hasene ile daavat-ı padişahi tezkar edildiği bera-yı malumat maruzdur, ferman.
Fi 21 Kânunuevvel sene [1]324 [3 Ocak 1909]
[imza] Van Maarif Müdiri Receb Hilmi

BOA, MF.MKT, 1137 / 18 – 2

Bitlis'in Gökmeydan Mahallesi'nde açılan Darülulum Mekteb-i İbtidaisi Muallimi Hafız Cebrail Efendi'ye ait işlemlerin tamamlandığı hakkında, Maarif Nezaretinden [Eğitim Bakanlığı] Bitlis Valiliği Maarif Müdürlüğüne [Bitlis Eğitim Müdürlüğü] gönderilen yazı.
13 Temmuz 1909

[Sadeleştirme]

[Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığı)],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdüriyetine [Bitlis Eğitim Müdürlüğü],
13 Temmuz 1909
13 Mart 1909 tarihli ve 123 numaralı yazınıza cevaptır,
Bitlis'in Gökmeydan Mahallesi'nde açılan Darülulum İlkokulu Öğretmeni Hafız Cebrail Efendi'ye ait kişisel bilgiler 8239 numaralı dosyada saklanmış ve bu öğretmenin sertifikası da onaylanarak kendisine verilmek üzere ek olarak tarafınıza gönderilmiştir. Bunun yanında bu okula atanan diğer öğretmenin ismiyle, işe başlangıç tarihinin ve Hafız Cebrail Efendi'nin maaş miktarının bildirilmesi beyan olunur.

[Transkripsiyon]

[Maarif Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Maarif Müdiriyetine,
Fi 25 Cemaziyelevvel sene [1]327 ve fi 30 Haziran sene [1]325 [13 Temmuz 1909],
28 Şubat sene [1]324 [13 Mart 1909] tarih ve yüz yirmi üç numaralı tahrirat-ı behiyyelerine cevabdır,
Bitlis'in Gökmeydan civarında küşad edilen Darülulum Mekteb-i İbtidaisi Muallim-i Sanisi Hafız Cebrail Efendi'nin mürsel tercüme-i hal varakası sekiz bin iki yüz otuz dokuz numaralı dosyada hıfz edildiği gibi ehliyetnamesi dahi tasdik olunarak kendisine ita edilmek üzere leffen iade kılınmış olduğundan mekteb-i mezkur muallim-i evvelliğine tayin olunan zatın ismiyle işe mübaşereti tarihinin ve Hafız Cebrail Efendi'nin dahi mikdar-ı maaşının inbası beyan olundu.

Lemaitre. Chopin - César Famin - Eugène Boré. Bitlis

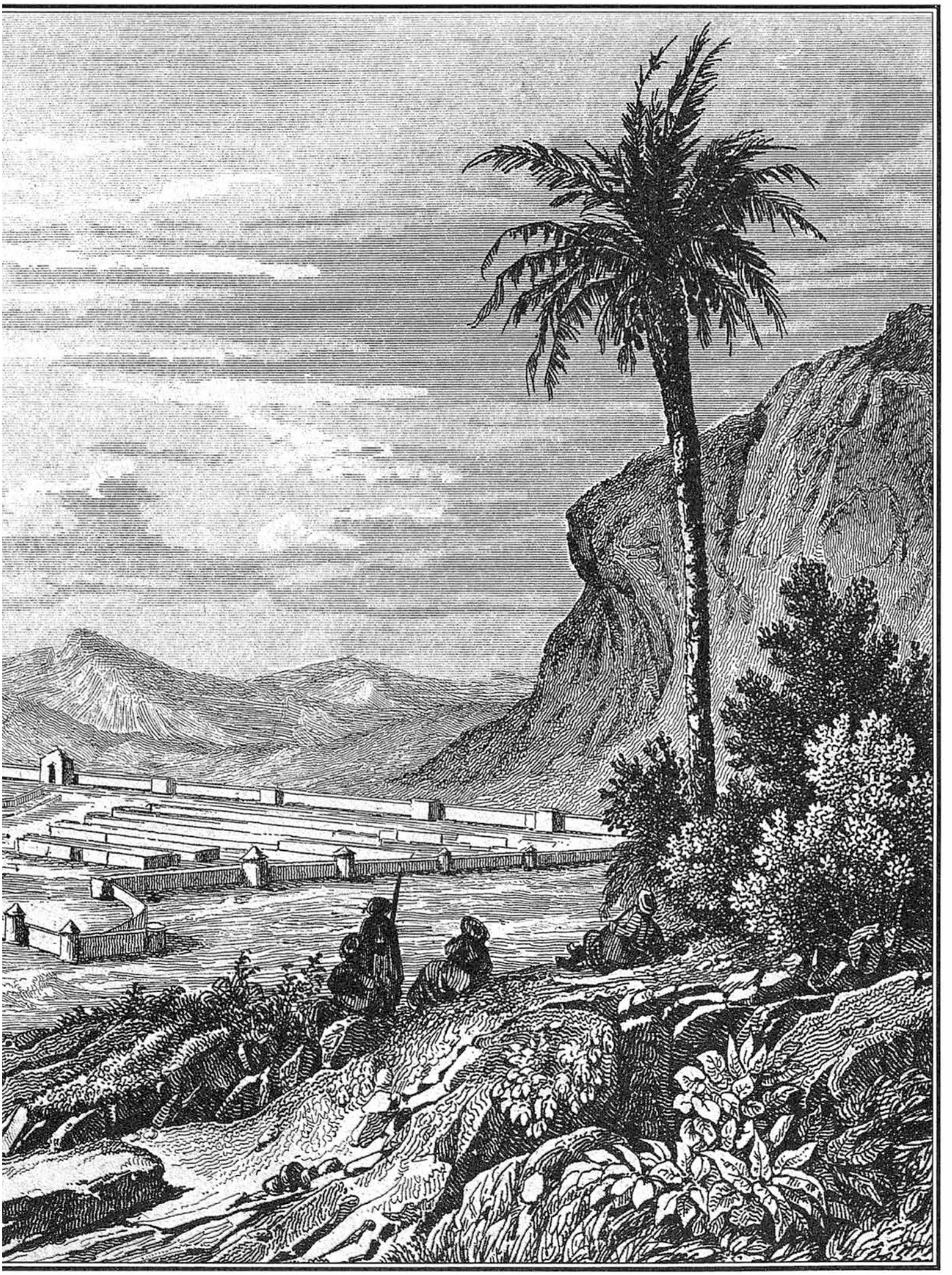

3. BÖLÜM

İMAR ve KALKINMA

Yol, Köprü, Han, Cami, Mescit, Hükümet Konağı,
Telgraf Hattı vs. Altyapı ve Tarihi Eserlerin
Yapımı-Onarımı Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bölümde, Bitlis vilayeti dâhilindeki kazalar ve özellikle vilayet merkezinde 19 ve 20. yüzyıllarda gerçekleştirilen, Osmanlı'nın imar ve kalkınmaya dönük adımları ele alınmaktadır. Bu adımlar birçok konuda olduğu gibi, Osmanlı'nın zihni, idari ve adli yapısının büyük değişiklikler gösterdiği Tanzimat sonrasına ve özellikle de II. Abdülhamit dönemine tesadüf etmektedir. Bu dönemle birlikte daha yoğun olarak baş gösteren batıya uyum sağlama çabaları doğrultusunda atılan birçok mecburi adım, Osmanlı'yı topraklarında farklı konularda yatırım yapmaya ve bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmeye itmiştir. 19. yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri olan elektrikli telgrafın Avrupa'da yaygınlaşmaya başlaması, Osmanlı'nın da bunu sistemine eklemesi gereğini doğurmuştur. Balkanlardan Arap coğrafyasına kadar yayılan imparatorluğun her bölgesine eş zamanlı ulaşamayan birçok yenilik, batıdan sisteme dâhil edilmeye çalışılan telgraf için de geçerli olmuştur. İlk defa 1855 yılında İstanbul-Edirne arasında tam manasıyla kullanılmaya başlayan telgraf hattının o dönemki idari yapısıyla Bitlis kazasına gelişi 1867 yılını bulmuştur. 1867 yılında haberleşmeye açılan bölgedeki bu ilk hat yalnızca Bitlis-Muş arasındaki haberleşmeyi sağlayacak hat olup, bu ihtiyacın bölgede tamamen karşılanması 20. yüzyılın başlarına kadar uzamıştır. Vilayet statüsü kazanması hasebiyle 1880'li yıllarda geniş bir bölgeyi uhdesine katan Bitlis vilayeti, Siirt'ten Bingöl'e, Genç'ten Kulp'a ve Sason'dan Ahlat'a kadar kontrolü ve iletişimi güç bir sahada idareyi elde tutmaya çalışmıştır. Osmanlı belgelerine de yansıyan bazı aksaklıklar ve mesafeden kaynaklanan sıkıntılara bu konu açısından en bariz örnek, 1909 yılına gelinmiş olmasına ve yerelden ısrarlı taleplerde bulunulmasına rağmen halen Hizan'a telgraf hattının ulaşmamış olmasıdır.

Bölgede yatırım mahiyetinde devlet adına yapılan en büyük harcama kalemlerinin yol yapımı, telgraf inşası, tarihi eserlerin ihyası, köprü ve sair yerlerin yapılması gibi alanlara toplanmış olması, Osmanlı'nın taşrada ve merkeze çok uzak doğu bölgelerdeki politikalarının pek de geliştirilememiş olmasına bariz örnek teşkil etmiştir. Sayılan bu birçok uygulamanın da yine Osmanlı'nın son dönemlerine yani ekseriyetle 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına denk gelmesi, Sultan II. Abdülhamit'in sadece bölgede değil; tüm Osmanlı coğrafyasında gerçekleştirmeye çalıştığı siyasetin bir ürünü olarak nitelendirilebilmektedir. Osmanlı Bitlis'i için bu adımlardan en önemlisi hiç şüphe yok ki; Rahva-Bitlis ve Bitlis-Erzurum yolunun inşa çalışmalarının başlatılarak nihayete erdirilmesidir. Osmanlı döneminde toprak bir yol demenin bile mümkün olmadığı Rahva'yı Bitlis'e ve Bitlis'i Erzurum'a bağlayan bu yolun yapımı 1881 yılında başlatılmış, tam manasıyla hattın bitimi 1912-1913 yıllarına kadar sürmüştür. Bitlis'in ruhu mesabesinde olan Rahva, ticaretin kalbini oluşturması bakımından da bu dönemde olduğu gibi o dönemde de kavşak olma özelliğini bünyesinde barındırmıştır.

1907 yılında meydana gelen ve bölgeyi büyük oranda etkileyen deprem neticesinde, yüzyıllar öncesine ait olan birçok tarihi ve mimari yapı zarar görerek harap bir vaziyete düşmüştür. Büyük çoğunluğu Bitlis merkezde olan bu eserlerin içerisinde Hüsrev Paşa Çarşısı, Rahva Hanı, Diyadin ve Paşahamamı köprüleri gibi tarihi önemi olan yapılar bulunmaktadır. Sultan Hamid'in genele yaymaya çalıştığı "tarih eserlerin, şahsiyetlerin ve imarın yeniden ihyası" fikri gereği, bu eserlerin hepsi onarılmış ve ya bir kısmı yeniden yapılmıştır. Bölgede bulunan eski yapıların ayağa kaldırılması için de çalışmalar başlatan II. Abdülhamit, bu konuda bölgede bulunan vakıfları etkin kılmış; Bitlis'teki vakıfların bu çalışmalar için bütçe tedarik etmelerini istemiştir. Bitlis'teki tarihi eserlerin birçoğunun bağlı bulunduğu Hüsrev Paşa Vakfı, Osmanlı zamanında bu konu için ciddi bir misyon üstlenerek; halkın da büyük oranda destekleriyle bu çalışmayı başlatmış ve büyük oranda da başarılı olmuştur.

Bölgenin tarihi ve dini şahsiyetlerinden olan Müştak Baba ile Nakşibendi Küfrevi sülalesine mensup din âlimlerinin türbe ve dergâhları da yine bu dönemde tamir ve inşa gören yapılar arasındadır. Bunun yanı sıra Amerikan Protestan misyonlarının bölgeye gelişiyle birlikte büyük çoğunluğu Gregoryen olan Ermeniler arasında Protestanlık da yaygınlaşmaya başlamış ve Bitlisli Ermeniler arasında bu mezhebe ve misyoner rahiplerine dâhil olan birçok insan ortaya çıkmıştır. Bunun doğurduğu ihtiyaç doğrultusunda, bugün az da olsa kalıntıları Bitlis merkezinde bulunan "Ermeni Protestan Kilisesi" 1883 yılında inşa edilerek ibadete açılmıştır.

Son olarak değinilen iki hususta biri, Bitlis'te vilayet teşkilatının kurulmasıyla 1880 yılında inşa edilen hükümet konağı, diğeri ise 1892 yılında hükümet konağı avlusunda inşa edilen arşiv binasıdır. Vilayet teşkilatının Bitlis'te oluşturulmasıyla birlikte hükümet konağı yapımına ihtiyaç doğmuş, birçok idari yapı da bu bina içerisinde yerini almıştır. Osmanlı döneminde memurlar için bir de lojmanı olduğu bilinen bu hükümet konağının avlusuna 1892 yılında yapılan evrak mahzeni, (arşiv) 1916 yılına kadar vilayet merkezinde ve taşrada vilayete bağlı olan tüm evrakların suretlerinin korunduğu yer olmuştur. Rus saldırıları ve yağmaları neticesinde büyük oranda harap olan ve kahir ekseriyetinin yandığı 1918 yılında Bitlis'e çekilen telgraflara verilen cevaplardan anlaşılan evrakların bir suretlerinin bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde olması, bölge tarihinin yazımı açısından Osmanlı'nın gösterip cumhuriyet hükümetlerinin gösteremediği disiplini ve özeni gözler önüne sermektedir. Taşrada tutulan kayıtların merkeze de kopya edilmesi geleneği, tek suret olan bazı belgeler ve defterlerin işgal neticesinde yok olması istisna tutulursa başarılı bir sonuç vermiştir. Bugün Bitlis ile ilgili gerek erken gerekse de geç döneme ait yüz binlerce verinin günümüze ulaşması bu titizliğin bir neticesi olarak görülmektedir.

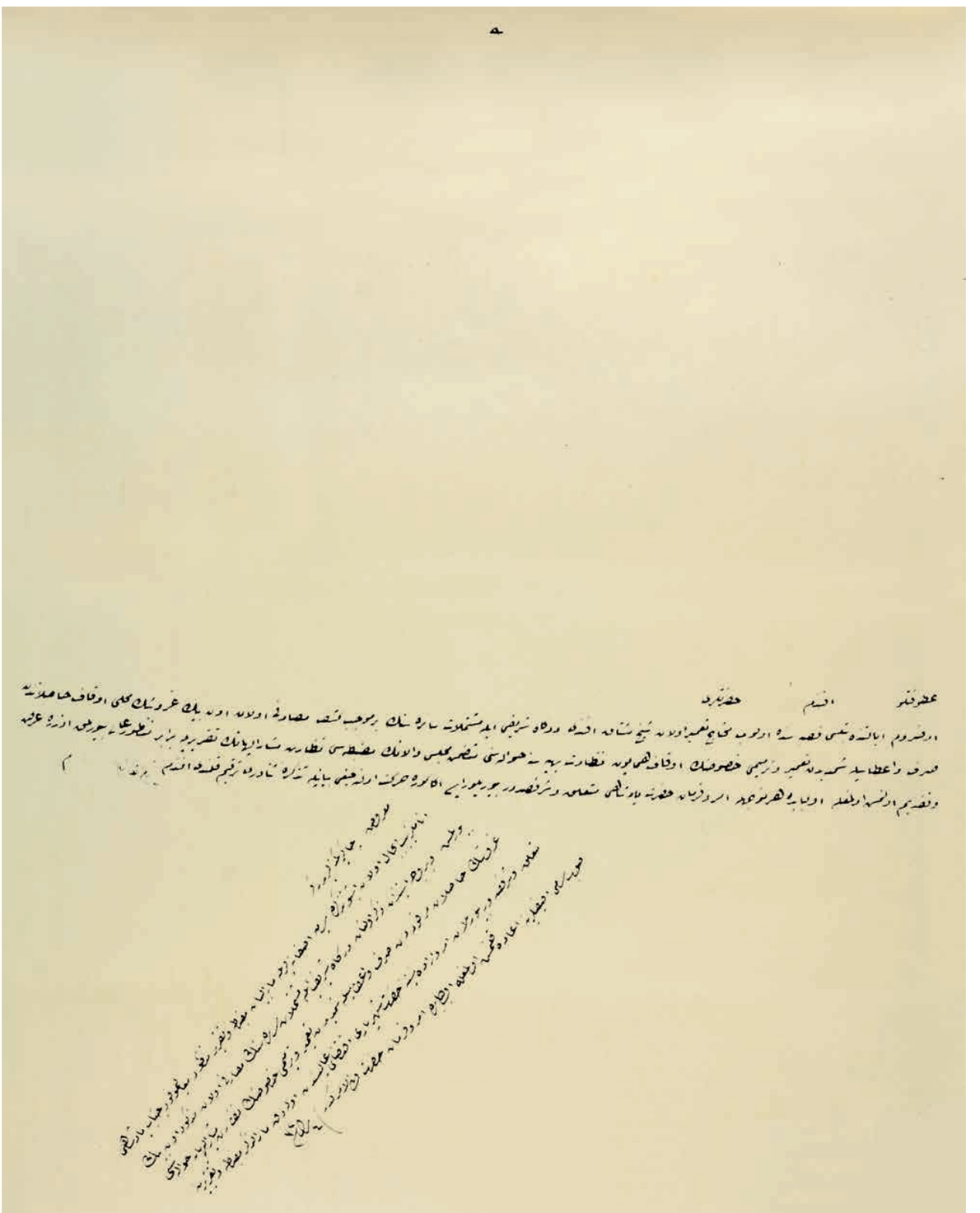

BOA, İ.MVL, 343 / 14857 - 2

Bitlis'te bulunan Şeyh Müştak Efendi Dergâhı'nın tamiratı için gereken paranın Bitlis'teki vakıf gelirlerinden karşılanması hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
15 Kasım 1855

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına]
Erzurum eyaletine bağlı Bitlis kasabasında bulunan Şeyh Müştak Efendi Dergâhı ve bu dergâha ait ek binaların onarıma ihtiyacı olması ve yapılan keşif neticesinde tamir için gereken 10,000 kuruşun yereldeki vakıf gelirlerinden karşılanarak dergâh ve ek binalarının tamir edilmesi hususu, Evkaf Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] havale edilmiştir. Evkaf Nezaretinin ilgili yazısı ve Meclis-i Vâlânın [Bakanlar Kurulu] kararnamesi tarafınıza sunulmuş olup, uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
14 Kasım 1855
[imza] Sadrazam Mustafa Naili Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ve kararname padişahımız tarafından incelenmiştir. Bahsedilen dergâh ve ek binalarının onarımı için gereken 10,000 kuruşun oradaki vakıf gelirlerinden karşılanarak durumun Evkaf Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] havale edilmesi emredilmiştir. Göndermiş olduğunuz yazı ve kararname de tarafınıza gönderilmiştir.
Gereğini yapınız.
15 Kasım 1855

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Erzurum eyaletinde Bitlis kasabasında olub muhtac-ı tamir olan Şeyh Müştak Efendi Dergâh-ı Şerif'i ile müştemilat-ı sairesinin ber-muceb-i keşf masarıfı olan on bin kuruşun mahalli evkaf hasılatından sarf ve itasıyla şimdiden tamir ve termimi hususunun Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Behiyyesine havalesini mutazammın Meclis-i Valanın mazbatası nezaret-i müşarün-ileyhanın takririyle beraber manzur-ı ali buyurulmak üzere arz ve takdim olunmuş olmağla ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 3 Ra [Rebiülevvel] sene [12]72 [14 Kasım 1855]
[imza] [M] [Sadrazam] [Mustafa Naili Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Enamil-zib-i ibcal olan işbu tezkere-i samiye-i asafaneleriyle marrü'l-beyan mazbata ve takrir manzur-ı meali-mevfur-ı cenab-ı padişahi buyurulmuş ve ber-vech-i istizan zikr olunan dergah-ı şerif ile müştemilat-ı sairesinin masarıfı olan mezkur on bin kuruşun hasılat-ı merkumeden sarf ve itasıyla şimdiden tamir ve termimi hususunun nezaret-i müşarün-ileyhaya havalesi müteallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i hazret-i şehriyari iktiza-yı alisinden olarak marrü'z-zikr mazbata ve takrir yine savb-ı sami-i asafilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 4 Ra [Rebiülevvel] sene [12]72 [15 Kasım 1855]

Sultan Abdülmecit

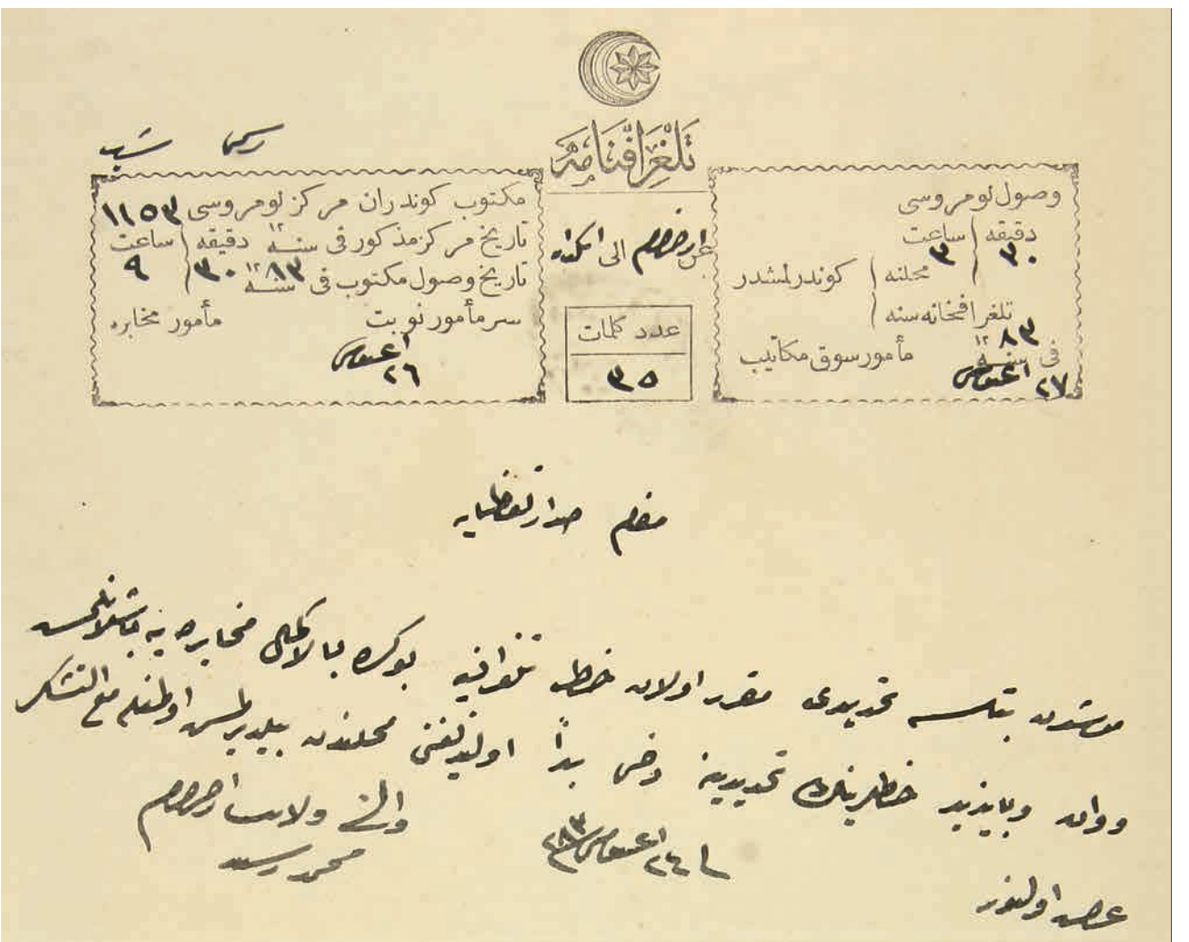

تلغرافنامه

وصول نومروسی
دقیقه ۲۰ ساعت ۲
محلنه کوندرلمشدر
تلغرافخانه سنه ۱۲۸۲
مأمورسوق مکاتیب

عدد کلمات ۲۵

مکتوب کوندران مرکز نومروسی ۱۱۵۲
تاریخ مرکزمذکور فی سنه ۱۲ دقیقه ۲۰ ساعت ۹
تاریخ وصول مکتوب فی سنه ۱۲۸۲
سرمأمور نوبت
مأمور مخابره

مقام صدارتعظمایه

موشده بتلس تحریری مقدر اولدیغی وجهله تلغرافه خطی بوکره بالاکلی مخابره یه باشلانمسه
وداده ویابنده خطدنبک وضع تحریریه بدأ اولدیغی محلنده بیلدیرلسه اولمغله علی الشرف
والی ولایت ارسال
سحر ریسی

۲۱ شعبان ۱۲۸۲

عطف اولنور

جریده خانه یه مذکره

موشده بتلس تحریری مقدر اولدیغی وجهله تلغراف خطی بوکره بالاکلی امر مخابره یه باشلانمسه
وداده ویابنده خطدنبک وضع تحریریه بدأ ویبرلدیکی اولدیغی ارضروم ولایتنده
وفوجه لازم اشعار قلنه اکلو شکفه کیفیتک اقتضاسیله عطف اولنور

۹۷

اعلانه ایجون جریده مذکره

BOA, A.MKT.MHM, 391 / 8 – 1

Muş-Bitlis arasındaki telgraf hattının tamamlanarak bu hattan haberleşmeye başlandığı hakkında, Erzurum Valisi Mehmet Reşit Paşa'dan, Sadarete [Başbakanlık] gönderilen telgraf.
5 Eylül 1867

[Sadeleştirme]

[Erzurum Valisi Mehmet Reşit Paşa'dan],
Sadarete [Başbakanlık]
Muş'tan Bitlis'e kadar uzatılması kararlaştırılan telgraf hattı tamamlanmış ve hattan haberleşmeye başlanılmıştır. Van ve Bayezit [Doğubayazıt] telgraf hatlarının da uzatılmasına başlanıldığı yerelden bildirilmiş olup, teşekkür edildiği arz olunur.
Fi 24 Ağustos sene [1]283 [5 Eylül 1867]
[imza] Erzurum Valisi Mehmet Reşit Paşa

[Transkripsiyon]

[Erzurum Valisi Mehmed Reşid Paşa'dan],
Makam-ı Sadaret-i Uzmaya,
Muş'dan Bitlis'e temdidi mukarrer olan hatt-ı telgrafiye bu kere bi'l-ikmal muhabereye başlanılmış ve Van ve Bayezid [Doğubayazıt] hatlarının temdidine dahi bed olunduğu mahallinden bildirilmiş olmağla maa't-teşekkür arz olunur.
Fi 24 Ağustos sene [1]283 [5 Eylül 1867]
[imza] Vali-i Vilayet-i Erzurum Mehmed Reşid [Paşa]

BOA, A.MKT.MHM, 391 / 8 – 2

Muş-Bitlis arasındaki telgraf hattının tamamlanarak iletişime başlandığı haberinin resmi gazetede [Ruzname-i Havadis] yayınlanması hakkında, Sadaretten [Başbakanlık] resmi gazete idaresine [Ceridehane] gönderilen yazı.
5 Eylül 1867

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık)],
Ceridehane'ye [Resmi Gazete İdaresi],
Muş'tan Bitlis'e kadar uzatılması kararlaştırılan telgraf hattı tamamlanarak haberleşmeye açılmıştır. Van ve Bayezit [Doğubayazıt] telgraf hatlarının da uzatılmasına başlanıldığı Erzurum Valiliğinden alınan telgrafla bildirilmiştir. Bu durumu Ruzname-i Havadis'te [resmi gazete] ilan ediniz.
5 Eylül 1867

[Transkripsiyon]

[Sadaretten],
Ceridehaneye Müzekkere,
Muş'dan Bitlis'e temdidi mukarrer olan telgraf hattı bu kere bi'l-ikmal emr-i muhabereye başlanılmış ve Van ve Bayezid [Doğubayazıt] hatlarının dahi temdidine bed ü mübaşeret olunmuş olduğu Erzurum vilayetinden vuku bulan işar-ı telgrafiden anlaşılmağla keyfiyetin emsali misillü Ruzname-i Havadis'e derc ile ilanı içün işbu müzekkere.
Fi 24 Ağustos sene [1]283 [5 Eylül 1867]

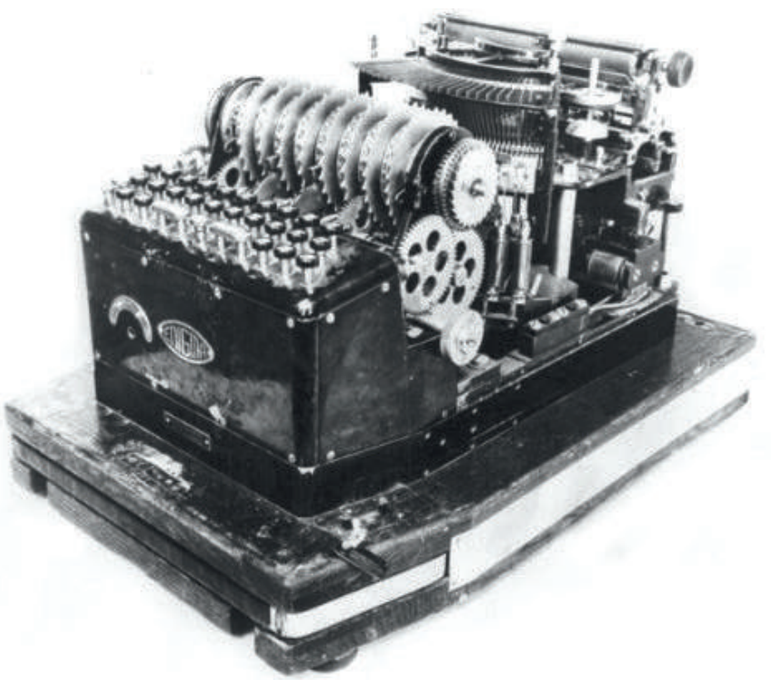

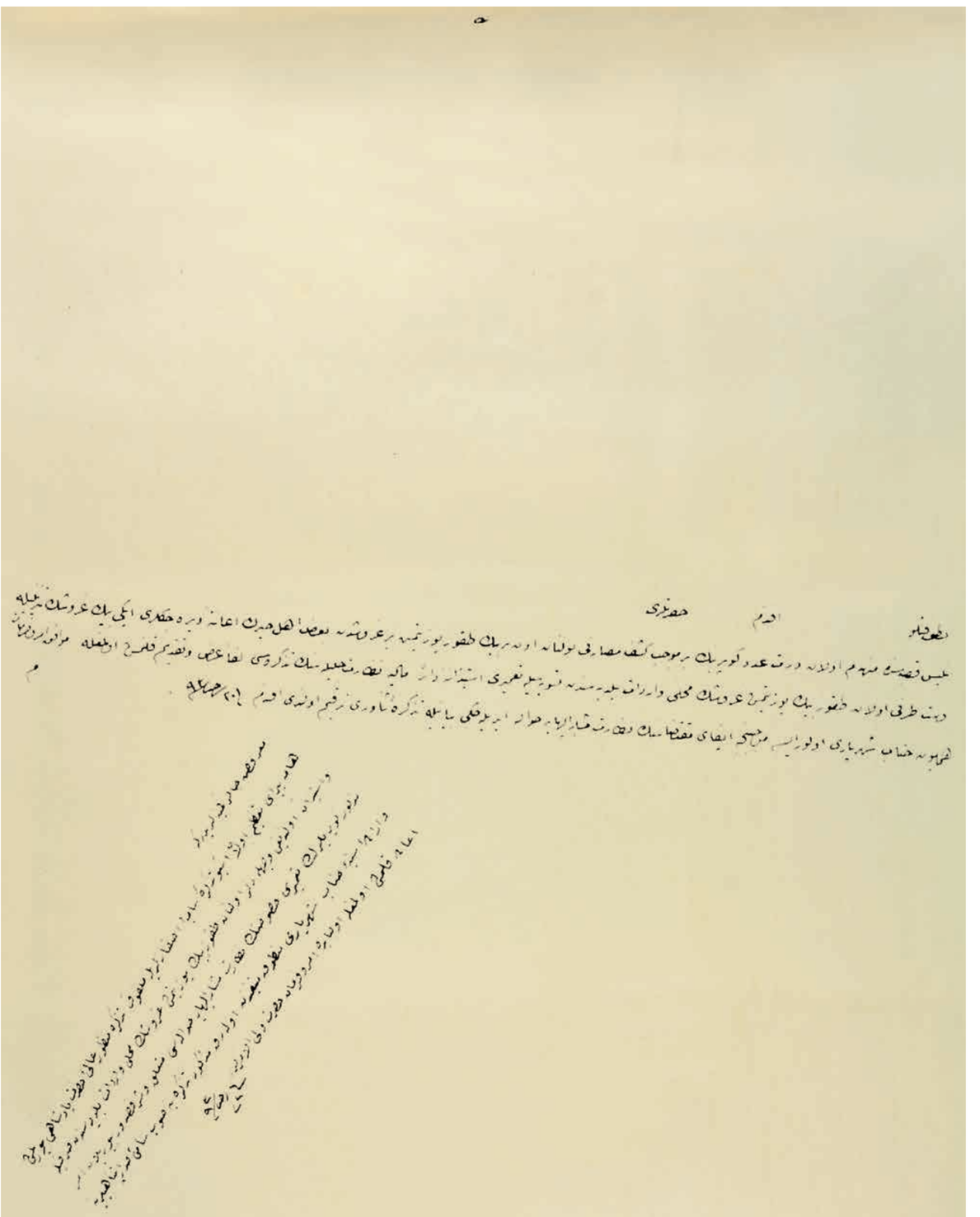

BOA, İ.DH, 728 / 50762 - 2

Bitlis'te yıkılan dört köprünün yeniden inşası için gereken meblağın, halkın bağışladığı paralardan ve Bitlis Belediyesi bütçesinden karşılanmasının uygun olduğu hakkında, Padişah V. Murat'ın iradesi.
13 Ağustos 1876

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına]
Bitlis kasabasında yıkılmış bir halde olan dört köprünün, keşfedilen tamir masraf tutarı olan 11,971 kuruştan 2000 kuruşunun Bitlisli hayırseverler tarafından karşılandıktan sonra geriye kalan 9170 kuruşunun da Bitlis Belediyesi bütçesinden karşılanarak bu köprülerin tamir edilmesi hakkındaki Maliye Bakanlığının yazısı ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Uygun görmeniz halinde gereğinin yapılması için durumun ilgili bakanlığa aktarılacağı arz olunur.
11 Ağustos 1876
[imza] Sadrazam Mütercim Mehmet Rüştü Paşa (1811-1882)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Belirtildiği üzere 9170 kuruşun Bitlis Belediyesi bütçesinden karşılanarak, bu köprülerin tamiri ve gereğinin ilgili bakanlığa havalesi padişahımız tarafından emredilmiştir. Göndermiş olduğunuz yazı da tarafınıza iletilmiştir.
Gereğini yapınız.
13 Ağustos 1876

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis kasabasında münhedim olan dört aded köprünün ber-muceb-i keşf masarıfı bulunan on bir bin dokuz yüz yetmiş bir kuruşdan bazı ehl-i hayrın ianeten verecekleri iki bin kuruşun tenziliyle üst tarafı olan dokuz bin yüz yetmiş kuruşun mahalli [Bitlis] varidatı belediyesinden tesviyesiyle tamiri istizanına Maliye Nezaret-i Celilesinin tezkeresi leffen arz ve takdim kılınmış olmağla muvafık-ı emr ü ferman-ı hümayun-ı cenab-ı şehriyari olur ise mucebince ifa-yı muktezasının nezaret-i müşarün-ileyhaya havele edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 20 Receb sene [12]93 [11 Ağustos 1876]
[imza] [M] [Sadrazam] [Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (1811-1882)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Hame-pira-yı tazim olan işbu tezkere-i samiye-i asafaneleriyle melfuf tezkere manzur-ı ali-i hazret-i padişahi buyrulmuş ve istizan olunduğu vechile zikr olunan dokuz bin yüz yetmiş kuruşun mahall-i varidatı belediyesinden sarfıyla mezkur köprülerin tamiri hususunun nezaret-i müşarün-ileyhaya havalesi müteallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı şehriyari mantuk-ı münifinden olarak mezkur tezkere yine savb-ı sami-i sadaret-penahilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 22 Receb sene [12]93 [13 Ağustos 1876]

Sultan V. Murat

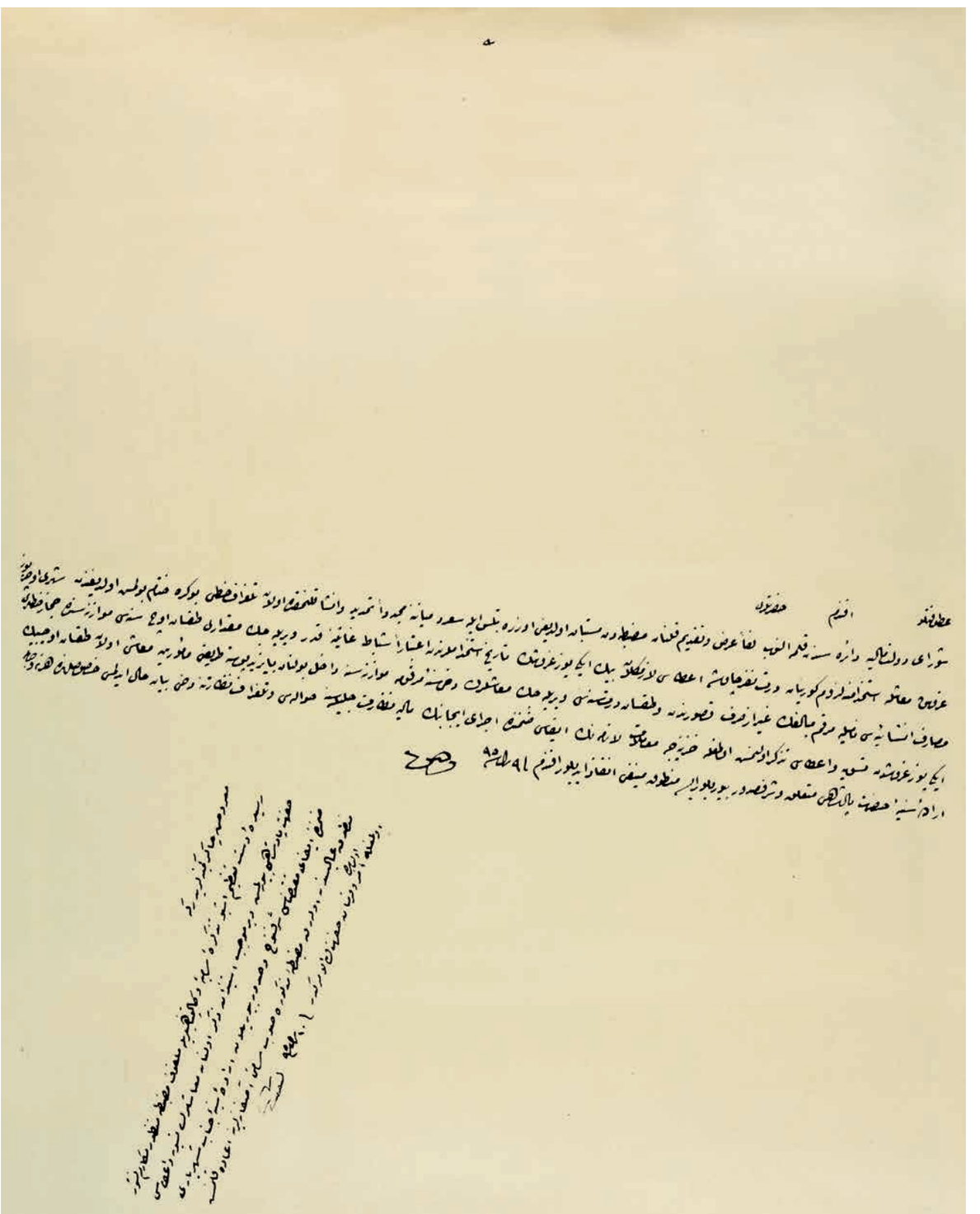

BOA, İ.ŞD, 38 / 1950 - 2

Bitlis ile Siirt arasındaki telgraf hattı inşaatının tamamlanmasıyla bu hatta çalışacak dört görevlinin atamasının yapılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
14 Mart 1878

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına]
Şura-yı Devlet [Danıştay] Maliye Dairesinin ek olarak sunduğu kararnamede, Bitlis ile Siirt arasında yeni baştan inşa edilen telgraf hattının tamamlandığı belirtilmiştir. Bu telgraf hattında aylık 300 kuruş maaşla çalıştırılması gereken 4 çavuşun aylıkları toplamı 1200 kuruş tutarındadır. Çalıştırılacak personelin işe başlama tarihlerinden itibaren 1877 şubat ayının sonuna kadar verilecek maaşlarının, aynı yılın Hicaz telgraf hatları inşa masraflarının artan kısmından karşılanmasıyla, 1878 yılında yine bu personele ödenecek maaşların da bu yılın bütçesine dahil bulunan Bayezit [Doğubeyazıt (ilçe), Ağrı] posta memurları maaşı olan 93,200 kuruştan ödenmesi kararlaştırılmıştır. Hazine tarafından gereken işlemlerin yapılmasıyla gereğinin Maliye Nezaretine [Maliye Bakanlığı] havale edilmesi ve Telgraf [ve Posta] Nezareti'nin [Telgraf ve Posta Bakanlığı] konuyla ilgili bilgilendirilmesi hususu da tarafınızdan uygun görüldüğü takdirde vereceğiniz emirlerle aynen yerine getirilecektir, efendim.
13 Mart 1878
[imza] Sadrazam Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ve ekteki kararname padişahımız tarafından incelenmiştir. Söz konusu maaşların ödemesiyle ilgili gerekenin ifade edildiği şekilde yapılması padişahımız tarafından emredilmiştir. Gereğini yapınız.
14 Mart 1878
[imza] Padişahın Başsekreteri Lebib Bey (1838-1900)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Şura-yı Devlet Maliye Dairesinden kaleme alınub leffen arz ve takdim kılınan mazbatadan müsteban olduğu üzere Bitlis ile Siird miyanında müceddeden temdid ve inşa kılınmakda olan telgraf hattı bu kere hitam bulmuş olduğundan şehri üç yüz kuruş maaşla istihdamına lüzum görünen dört nefer çavuşa itası lazım gelen bin iki yüz kuruşun tarih-i istihdamlarından itibaren şubat gayetine kadar verilecek mikdarı doksan üç senesi [r. 1293 / m. 1877] müvazenesinde Hicaz hatları masarıf-ı inşaiyesi namıyla murakkam mebaliğin gayr-i ez-sarf kusurundan ve doksan dört senesi [r. 1294 / m. 1878] verilecek maaşların dahi sene-yi merkume [1878] müvazesine dahil bulunan Bayezid [Doğubeyazıt (ilçe), Ağrı] posta tariki memurin maaşı olan doksan üç bin iki yüz kuruşdan tesviye ve itası tezekkür olunmuş olmağla Hazinece muamelat-ı lazımenin ifası zımnında icra-yı icabının Maliye Nezaret-i Celilesine havalesi ve Telgraf Nezaretine dahi beyan-ı hal edilmesi hususlarında her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edilir, efendim.
Fi 9 Ra [Rebiülevvel] sene [12]95 [13 Mart 1878]
[imza] [Sadrazam] Vefik [Ahmed Vefik Paşa (1823-1891)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti'nden, Sadaret'e],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim [olan] işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf mazbata manzur-ı mekarim-nüşur-ı hazret-i padişahi buyurulmuş ve ber-muceb-i istizan zikr olunan maaşların tesviye ve itası zımnında ifa-yı muktezası şeref-sünuh ve sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı şehriyari mantuk-ı alisinden olarak mazbata-ı mezkure savb-ı sami-i asafanelerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 10 Ra [Rebiülevvel] sene [12]95 [14 Mart 1878]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Lebib [Lebib Bey (1838-1900)]

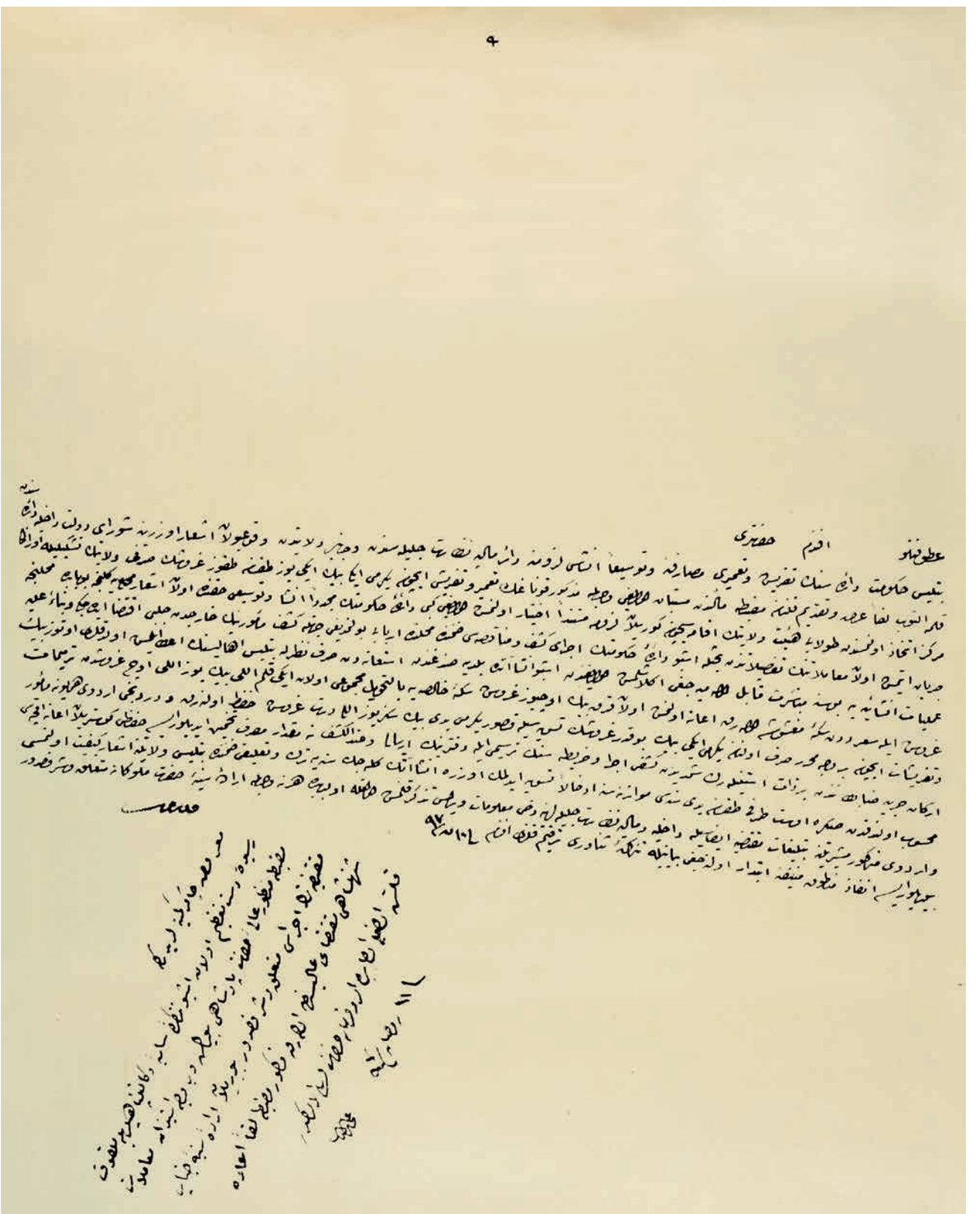

BOA, İ.ŞD, 51 / 2857 – 2

Vilayet teşkilatı yeni kurulmuş olan Bitlis'te, yeni bir hükümet konağı inşa edilmesine izin verildiği hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
18 Ağustos 1880

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, (Başbakanlık) Padişah katına]
Bitlis Hükümet Konağının tamirat ve döşeme masrafları ile bu konağın genişletilmesi gerektiğini Maliye Nezareti [Maliye Bakanlığı] ve Bitlis Valiliğinin bildirmesi üzerine Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesi [Danıştay İçişleri Dairesi] tarafından bir kararname çıkartılmış ve bu kararname ek olarak tarafınıza takdim edilmiştir. Kararnamede, Bitlis Hükümet Konağının tamirat ve döşeme işlemleri için 22,299 kuruşa ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bitlis'te vilayet teşkilatının oluşturulmasıyla buranın hükümet merkezi konumuna gelmesi, vilayet çalışanlarının bir yere yerleştirilmesini gerekli kılmıştır. Hükümet konağının yeniden inşası ve genişletilmesiyle alakalı olarak yapılan çalışma sonucunda Bitlis'ten verilen bilgide, Bitlis'te bu işin erbabının bulunmadığı, keşif memurunun dahi dışarıdan getirilmesi gerektiği, bundan ötürü inşaata bu sene [1880] başlanılmasının mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. Bu inşaatın yapımı için oluşturulacak bütçede, Bitlis Belediyesinden yardım alınmayarak, Bitlis halkının vermiş olduğu 30,000 kuruşun yanında Siirt'ten temin edilen parayla oluşan toplam 50,153 kuruş ile tamir ve döşeme işleri için gereken 22,299 kuruşun karşılanması, kalan 27,854 kuruşun da saklanması düşünülmektedir. Ayrıca 4. Ordu Komutanlığında görevli subaylardan birisinin de yapılacak inşaatla ilgili planın hazırlanmasında ve bu inşaata ait defterin düzenlenmesinde görevlendirilmesi uygun görülmektedir. Hükümet konağı inşaatıyla ilgili masrafın tahmini değeri belirlendikten sonra, geriye kalacak paranın 1881 yılı bütçesine aktarılması ve inşaatın yapımının 1881 yılına ertelenmesi gereklidir. Durumla ilgili Bitlis Valiliği ve 4. Ordu Komutanlığına gerekli tebligat yapıldıktan sonra, Dahiliye [İçişleri] ve Maliye Bakanlıklarına da bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır. Konuyla ilgili vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
17 Ağustos 1880
[imza] Sadrazam Mehmet Kadri Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı, ekleriyle birlikte padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususlara izin vermişlerdir. Gereğini yapınız.
18 Ağustos 1880
[imza] Padişahın Başsekreteri Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaretten Padişah katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis Hükümet Dairesinin tefriş ü tamiri masarıfına ve tevsian inşası lüzumuna dair Maliye Nezaret-i Celilesinden ve canib-i vilayetden vuku bulan işar üzerine Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinden kaleme alınub leffen arz ü takdim kılınan mazbata mealinden müsteban olduğu vechile mezkur konağın tamir ü tefrişi için yirmi iki bin iki yüz doksan dokuz kuruşun sarfı vilayetin teşkili ile oranın merkez ittihaz olunmasından dolayı heyet-i vilayetin ikamesi için görülen lüzuma müsteniden ihtiyar olunmuş olduğu gibi daire-i hükümetin müceddeden inşa ve tevsii hakkında olan işar-ı mahalliye gelince bu babda mahallince cereyan etmiş olan muamelatının tafsilatından bahisle işbu daire-i hükümetin icra-yı keşf ü münakasası zımnında mahallinde erbabı bulunmadığı cihetle keşif memurunun haricden celbi iktiza edeceği ve binaen aleyh ameliyat-ı inşaiyeye bu sene [1880] mübaşeret kabil olamayacağı anlaşılmış olduğundan işbu inşaatda [Bitlis] Belediye sandığından istianeden sarf-ı nazarla Bitlis ahalisinin ita eylemiş oldukları otuz bin kuruş ile Siird'den sikke-i mağşuşe olarak iane olunmuş olan kırk bin üç yüz kuruş sikke-i haliseye bi't-tahvil mecmuu olan iki kalem elli bin yüz elli üç kuruşdan termimat ü tefrişat için ber-vech-i muharrer sarf olunan yirmi iki bin bu kadar kuruşun tesviyesiyle kusur yirmi yedi bin sekiz yüz elli dört kuruş hıfz olunarak Dördüncü Ordu-yı Hümayuna memur erkan-ı harbiye zabitanından bir zat istenilerek şimdiden keşfi icra ve haritasının tersimi ile defterinin irsali ve inde'l-keşf ne mikdar masraf tahmin ediliyor ise hıfzı gösterilen iane akçesi mahsub olundukdan sonra üst tarafı doksan yedi senesi [r. 1297 / m. 1881] müvazenesine idhalen tesviye edilmek üzere inşaatın gelecek seneye [1881] terk ü taliki zımnında Bitlis Vilayetine işar-ı keyfiyet olunması ve ordu-yı mezkur müşiriyetine tebligat-ı mukteziye ifasıyla Dahiliye ve Maliye Nezaret-i Celilelerine dahi malumat verilmesi tezekkür kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i mülukane müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise infaz-ı mantuk-ı münifine ibtidar olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı efendim.
Fi 10 N [Ramazan] sene [12]97 [17 Ağustos 1880]
[imza] [Sadrazam] [Mehmed] Kadri [Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf mazbata manzur-ı ali-i hazret-i padişahi buyurulmuş ve ber-vech-i istizan malumat-ı mukteziyenin icrası müteallik ve şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı şehinşahi mukteza-yı alisinden olarak mezkur mazbata leffen iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 11 Ramazan sene [12]97 [18 Ağustos 1880]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Mümtaz Bey]

Sultan II. Abdülhamit

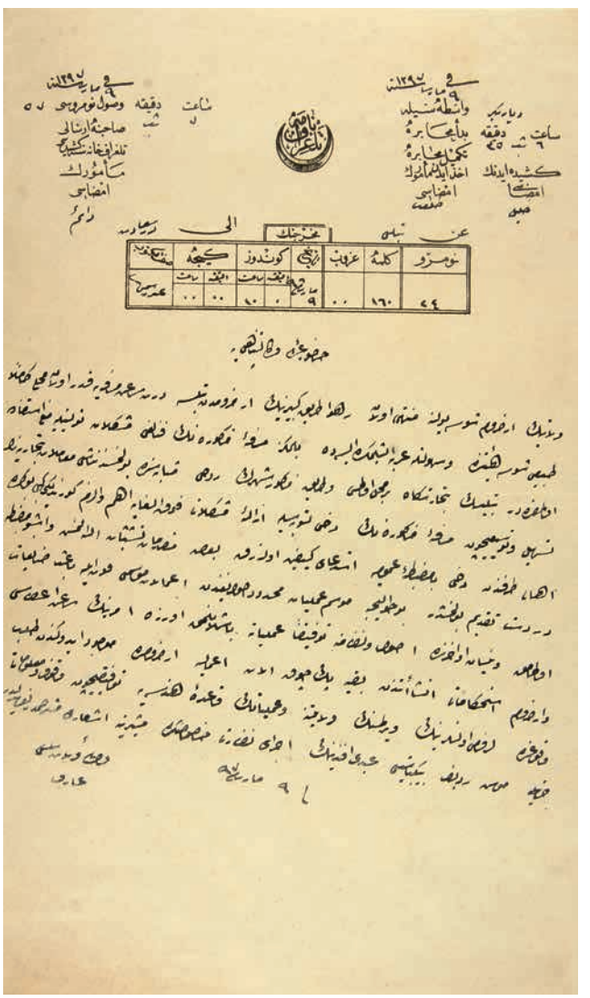

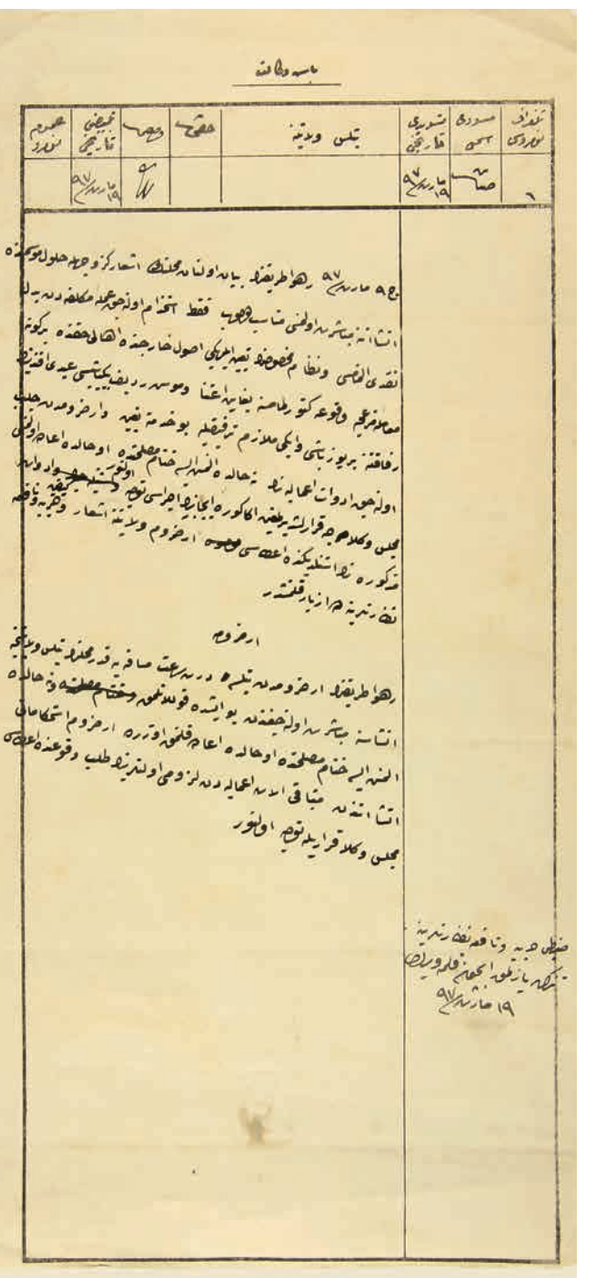

BOA, A.MKT.MHM, 486 / 57 – 2

Bitlis ile Erzurum arasında bulunan ve "Rahva Tarik-i Kebiri" olarak adlandırılan yolun bir an önce düzenlenmesi ve bu sayede ulaşım kolaylığının sağlanması gerektiği hakkında, Bitlis Valisi Yenişehirli Arif Paşa'dan, Sadarete [Başbakanlık] gönderilen telgraf.
21 Mart 1881

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valisi Arif Paşa'dan],
Sadarete [Başbakanlık]
Bitlis ile Erzurum arasındaki stabilize yolun bitiş noktası olan Rahva mevkisinin, Erzurum Bitlis arasındaki 4 saatlik bölümünde araç gidiş-gelişi kolay olmasına rağmen; bu mesafedeki yolun bozuk durumda oluşu yolun kullanımına engel olmaktadır. Bitlis'in ticarete elverişli bir yer olması ve bu yolun Bitlis şehrinin ruhunu yansıtmasından dolayı ticaretin kolaylıkla yapılması ve gelişmesi için yolun düzeltilerek, güçlüklerinin ortadan kaldırılması gerekli görülmektedir. Bu amaçla Bitlis halkı tarafından verilen dilekçede, yapılması gereken girişimler ele alınmış ve işbu dilekçe tarafımıza takdim edilmiştir. Bu bölgede yapım-onarım yapılacak mevsim süresinin sınırlı olmasından dolayı, yapım-onarım mevsimi geçmeden ve çalışmalarda herhangi bir sıkıntı yaşanmadan, nisan ayının ortasında işe başlanılması için gereken emrin acilen verilmesi uygundur. Bu işin yapılabilmesi için Erzurum'da gerekli aletler mevcut olup, istenildiğinde verilmesi suretiyle Erzurum Valiliğine ve işin tekniğine uygun olarak yapılabilmesi için de gerekli bilgi ve donanıma sahip Muş Redif Binbaşısı Abdi Efendi'nin işin başında bulunması amacıyla Anadolu Ordusu Komutanlığına bilgi verilmesi arz olunur.
21 Mart 1881
[imza] Bitlis Valisi Yenişehirli Arif Paşa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Valisi Arif Paşa'dan],
Huzur-ı Ali-i Vekalet-penahiye,
[Bitlis] Vilayeti[ni]n Erzurum şose yoluna müntehi olan Rahva tarik-i kebirinin Erzurum'dan Bitlis'e dört saat mesafeye kadar olan mahalli kamilen tabii şose heyetinde ve suhuletle araba işlemekde ise de yalnız mesafe-i mezkurenin fenalığı müşkilat tevliyetiyle men-i istifade olmakdadır, Bitlis'in ticaretgah bir mahal olması ve tarik-i mezkur şehrin ruhu mesabesinde bulunmasından naşi muamelat-ı ticariyenin teshil ve tevsii için mesafe-i mezkurenin dahi tesviyesiyle izale-i müşkilatı fevka'l-gaye ehem ve elzem göründüğü gibi bu kere ahali tarafından dahi ba-mazbata-i umumiye istida-yı keyfiyet olunarak bazı mukaddemat-ı teşebbüsat ele alınmış ve işbu mazbata derdest-i takdim bulunmuşdur, bu havalice mevsim-i ameliyat mahdud olduğundan imalat mevsimi fevt ile bais-i zayiat olmamak ve nisan evahirinde usul ve nizamına tevfikan ameliyata başlanılmak üzere emrinin sürat-i itası ve Erzurum istihkamatı inşaatından bakiye pek çok alat-ı imaliye Erzurum'da mevcud idiğinden taleb vukuunda lüzumu olanlarının verilmesinin [Erzurum] vilayetine ve ameliyatın kaide-i hendeseye tevfiki için vukuf ve malumatı cihetiyle Muş Redif Binbaşısı Abdi Efendi'nin icra-yı nezareti hususunun da [Anadolu Ordusu] müşiriyet[in]e işarı müsterhamdır ...
Fi 9 Mart sene [12]97 [21 Mart 1881]
[imza] Vali-i Vilayet-i Bitlis [Yenişehirli] Arif [Paşa]

BOA, A.MKT.MHM, 486 / 57 – 5

Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından Bitlis ile Erzurum arasında bulunan Rahva yolunun düzenleme ve genişletme çalışmalarının yapılmasına izin verildiği hakkında, Sadaretten [Başbakanlık] Bitlis ve Erzurum Valiliklerine gönderilen yazılar.
31 Mart 1881

[Sadeleştirme]

[Başvekaletten (Başbakanlık)],
Bitlis Valiliğine,
31 Mart 1881
21 Mart 1881 tarihli telgrafa cevaptır,
Bitlis'teki Rahva yolunun belirtilen kısmının, bildirdiğiniz üzere onarım için müsait mevsimde yapımına başlanılması uygundur. Bu işte çalıştırılacak işçilerden bedel-i nakdi [askerlik hizmetinden muafiyet için şahıslardan alınan belli orandaki para] alınmaması ve çalışma usullerinin dışına çıkılmayarak ahaliyi sıkıntıya sokacak durumlardan sakınılmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca bu iş için Muş Redif Binbaşısı Abdi Efendi'nin yanına bir yüzbaşı ve iki teğmen verilmesiyle, Erzurum'dan alınacak olan iş aletlerinin işin bitiminde aynen başlangıcında alındığı gibi iade edilmesi Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından kararlaştırılmıştır. Bu işte kullanılacak aletlerin istenildiğinde verilmesi için Erzurum Valiliğine durum bildirilerek, Harbiye ve Nafia [Bayındırlık] Nezaretlerine de konuyla ilgili malumat verilmiştir.

[Başvekaletten (Başbakanlık)],
Erzurum Valiliğine,
Rahva yolunun Erzurum'dan Bitlis'e kadar olan dört saatlik kısmının Bitlis Valiliği tarafından inşasına başlanacağından, bu işte kullanılmak ve ne halde alınmış ise işin bitiminde aynı şekilde geri iade edilmek üzere; Erzurum'dan yolun yapımı için gerekli aletlerin istenildiği zaman verilmesi Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] kararıyla tavsiye olunur.

[Transkripsiyon]

[Başvekaletden],
Bitlis Vilayetine,
Fi 19 Mart sene [12]97 [31 Mart 1881],
C [cevabdır] 9 Mart sene [12]97 [21 Mart 1881] [tarihli telgrafa],
Rahva tarikinin beyan olunan mahallinin işarınız vechile hulul-i mevsiminde inşaata mübaşeret olunması münasib olub fakat istihdam olunacak amele-i mükellefeden bedel-i nakdi alınmaması ve nizam-ı mahsusunun tayin eylediği usul haricinde ahali hakkında bir gune muamele-i müzice vukua getirilmemesine be-gayet itina ve Muş Redif Binbaşısı Abdi Efendi'nin refakatine bir yüzbaşı ve iki mülazım terfikiyle bu hizmete tayin ve Erzurum'dan celb olunacak edevat-ı ameliyenin ne halde alınmış ise hitam-ı maslahatda o halde iade olunması Meclis-i Vükelaca kararlaşdırılmağın ona göre icabının icrası tavsiye olunur, edevat-ı mezkurenin istenildiğinde itası Erzurum Vilayetine işarı ve keyfiyet Harbiye ve Nafia Nezaretlerine de izbar kılınmışdır.
[Başvekaletden],
Erzurum'a [Vilayetine],
Rahva tarikinin Erzurum'dan Bitlis'e dört saat mesafeye kadar mahallinin Bitlis Vilayetince inşasına mübaşeret olunacağından bu işde kullanılmak ve ne halde alınmış ise hitam-ı maslahatda o halde iade kılınmak üzere Erzurum istihkamatı inşaatından mütebaki alat-ı imaliyeden lüzumu olanlarının taleb vukuunda itası Meclis-i Vükela kararıyla tavsiye olunur.

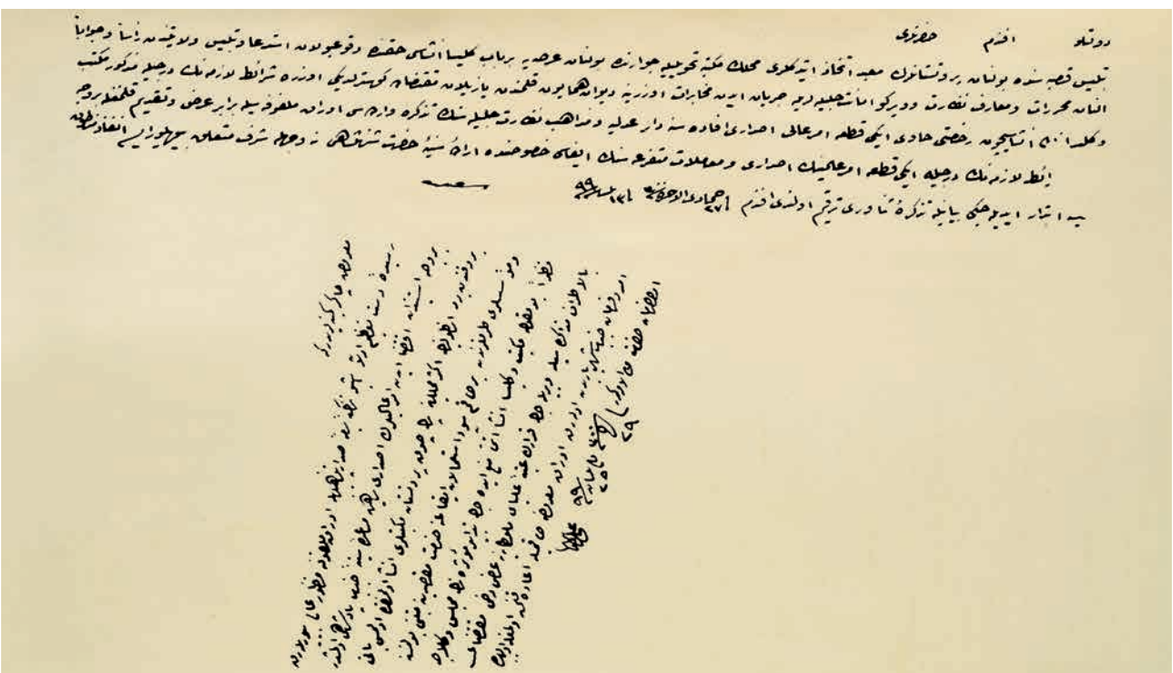

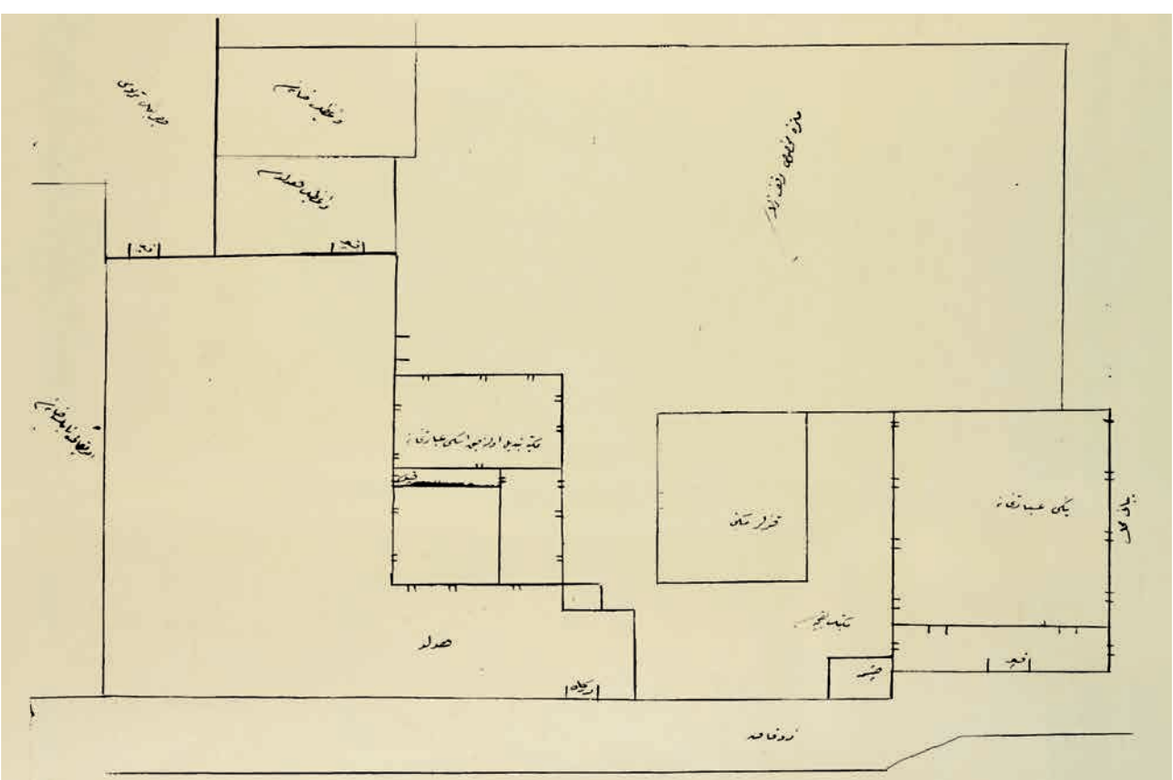

BOA, İ.DH, 883 / 70444 - 18

Bitlis'te Ermeni Protestanlar için bir okul ve kilise açılmasına izin verildiği hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
7 Mayıs 1883

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis kasabasında bulunan Ermeni Protestanların ibadethane yaptıkları yerin okula dönüştürülmesiyle yakınında bulunan arsaya bir kilise inşa edilmesi hakkında verilen dilekçe ve Bitlis Valiliğinden doğrudan cevap olarak gönderilen yazı ile Eğitim Bakanlığı ve Vergi İdaresiyle yapılan yazışma üzerine Divan-ı Hümayun Kaleminden [Bakanlar Kurulu] yazılan yazıda, gerekli şartları içermesi koşuluyla okul ile kilise inşa edilmesi için izin verileceği hususunda Adliye ve Mezahib Nezaretinin yazısı ekleriyle tarafınıza sunulmuştur. Bu iki konuda vereceğiniz emirlerle konunun detaylarına ait işlemler uygun gördüğünüz takdirde aynen yerine getirilecektir, efendim.
25 Nisan 1883
[imza] Sadrazam Mehmet Sait Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ve bu yazının ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız konuyla ilgili gerekli emirlerin verilmesini uygun bulmuştur. Bir süredir Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Ermeni Protestan okulları inşa edilmekte olup bunları yapanlar birtakım suiistimallere sebebiyet vermekte olduğundan, bu okul ve kilisenin inşasını engelleyecek her şeye karşı önlem alınması ve Bakanlar Kurulu'nun konuyu etraflıca inceledikten sonra kararını bildirmesi emredilmiştir. Sunmuş olduğunuz evraklar tarafınıza gönderilmiştir.
Gereğini yapınız.
7 Mayıs 1883
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi (Padişahın Başsekreteri) Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis kasabasında bulunan [Ermeni] Protestanların mabed ittihaz etdikleri mahallin mektebe tahviliyle civarında bulunan arsaya bir bab kilise inşası hakkında vuku bulan istida ve Bitlis Vilayetinden re'sen ve cevaben alınan muharrerat ve Maarif Nezareti ve Vergi Emanet-i Celileleriyle cereyan eden muhaberat üzerine Divan-ı Hümayun Kaleminden yazılan muktezada gösterildiği üzere şerait-i lazımenin derciyle mezkur mekteb ve kilisenin inşası için ruhsatı havi iki kıta emr-i ali ısdarı ifadesine dair Adliye ve Mezahib Nezaret-i Celilesinin tezkere-i varidesi evrak-ı melfufesiyle beraber arz ve takdim kılınmağla ber-vech-i ... şerait-i lazımenin derciyle iki kıta emr-i alinin ısdarı ve muamelat-ı müteferriasının ifası hususunda irade-i seniyye-i hazret-i şehinşahi ne vechile şeref-müteallik buyurulur ise infaz-ı mantuk-ı münifine ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 27 Cemaziyelahir sene [1]300 ve fi 13 Nisan sene [12]99 [25 Nisan 1883]
[imza] [Sadrazam] Said [Mehmed Said Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti'nden, Sadaret'e],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileriyle evrak-ı melfufe manzur-ı ali buyurularak ber-vech-i istizan iktiza eden emr-i alilerin ısdarı rehin-i müsaade-i seniyye-i cenab-ı padişahi olmuşdur, bir vakitden beri Anadolu'nun ekser mahallerine pek çok [Ermeni] Protestan mektebleri inşa olunmakda olması bani ve müessisleri taraflarından bir takım su-yı istimalat ika'ına hizmet maksadına mütebenni bulunmasına nazaran bu makule mekteb ve kilise inşaatını men edecek tedabir-i müessirinin Meclis-i Vükelaca bi'l-etraf müzakeresiyle verilecek kararın atebe-i ulya-yı mülukaneye arzı dahi mukteza-yı emr ü ferman-ı cenab-ı şehriyariden olarak evrak-ı maruza takımıyla iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 29 C [Cemaziyelahir] sene [1]300 ve fi 25 Nisan sene [12]99 [7 Mayıs 1883]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Ali Rıza Mümtaz Bey]

BOA, İ.DH, 883 / 70444 - 1

Bitlis'te Ermeni Protestanlar için açılmasına Padişah II. Abdülhamit tarafından izin verilen okul ve kilisenin planı.
7 Mayıs 1883

1890'larda Surp Hovhannes Mıgırdıç Kilisesi (Bitlis)
Kaynak: H.F.B. Lynch, Armenia Travels and Studies, Vol II, London, 1901

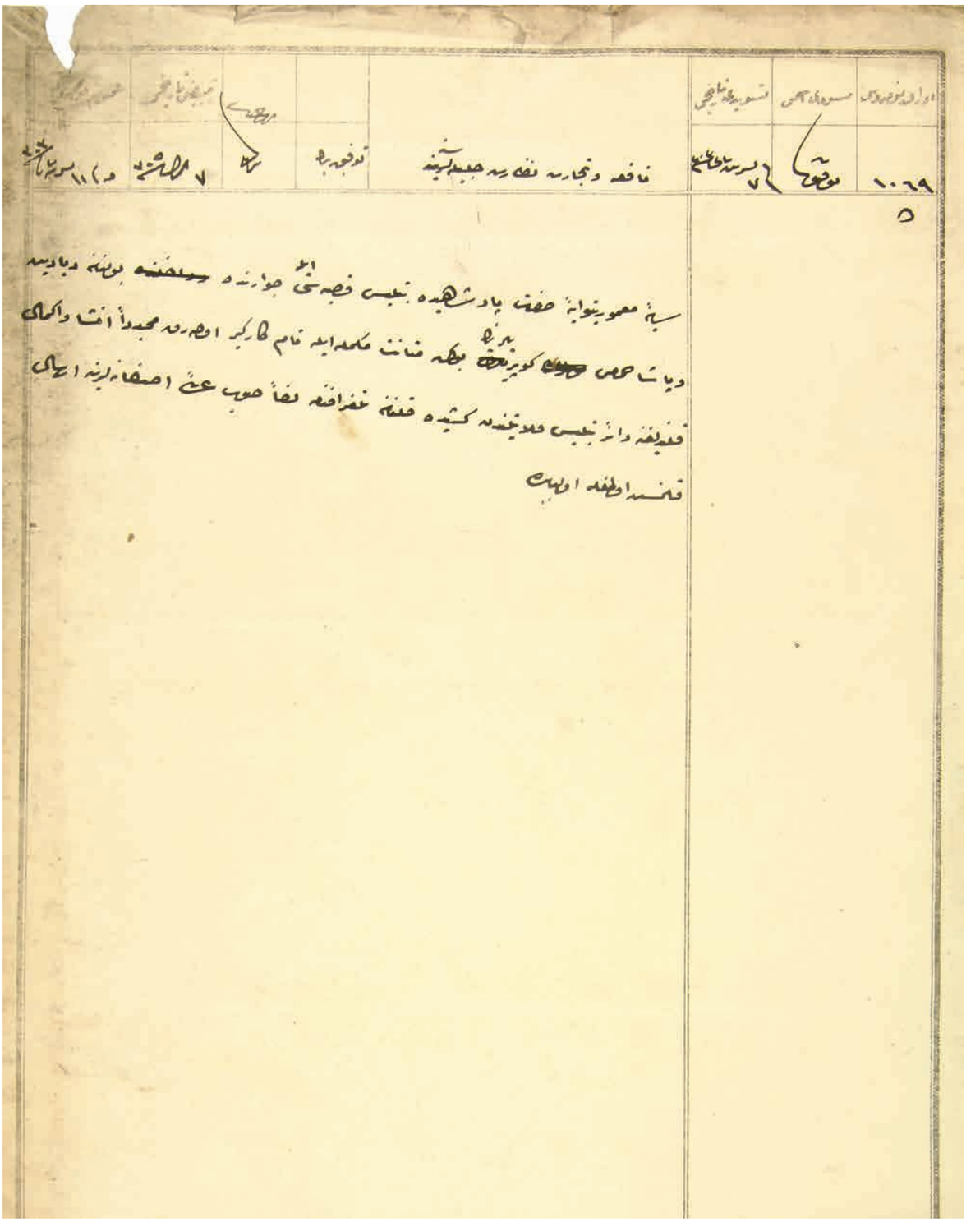

١٠٦٩

٥

سبب معروضه حفظ پادشاهیده نجیس فضه‌سی اجرا جوازنده بولنه دیانیه
دیانت حکم کویه بطلقه فنانت مکمه‌ایله نام طاریکه اعاده محدوداً انتظاری
قدیفه دائر نجیس قدیفه کتیره قطعه غمرافقه نفاً صوب عثمانیه اصفهانیه ایلی
قدیفه اولمق

BOA, DH.MKT, 1465 / 75

Bitlis'te harap bir halde bulunan Diyadin ve Paşahamamı Köprülerinin sağlam bir şekilde yeniden inşa edildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Nafia ve Ticaret Nezaretlerine [Bayındırlık ve Ticaret Bakanlığı] gönderilen yazı.
23 Kasım 1887

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
İmar ve Ticaret Nezaretine,
23 Kasım 1887
Padişahımızın himayesiyle imar edilen Bitlis kasabası ile civarında bulunan Diyadin [Merkez, Bitlis] ve Paşahamamı Köprülerinin mükemmel bir sağlamlık ve tam kargir olarak yeniden inşa edildiği hakkında, Bitlis Valiliğinden çekilen telgraf ek olarak tarafınıza gönderilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Nafia ve Ticaret Nezaret-i Celilelerine,
Fi 7 Ra [Rebiülevvel] sene [1]305 ve fi 11 Teşrinisani sene [1]303 [23 Kasım 1887]
Saye-i mamuret-vaye-i hazret-i padişahide Bitlis kasabası ile civarında bulunan Diyadin [Merkez, Bitlis] ve Paşahamamı Köprülerinin metanet-i mükemmele ile tam kargir olarak müceddeden inşa ve ikmal kılındığına dair Bitlis Vilayetinden keşide kılınan telgrafname leffen savb-ı ali-i asafanelerine irsal kılınmış olmağla ol babda.

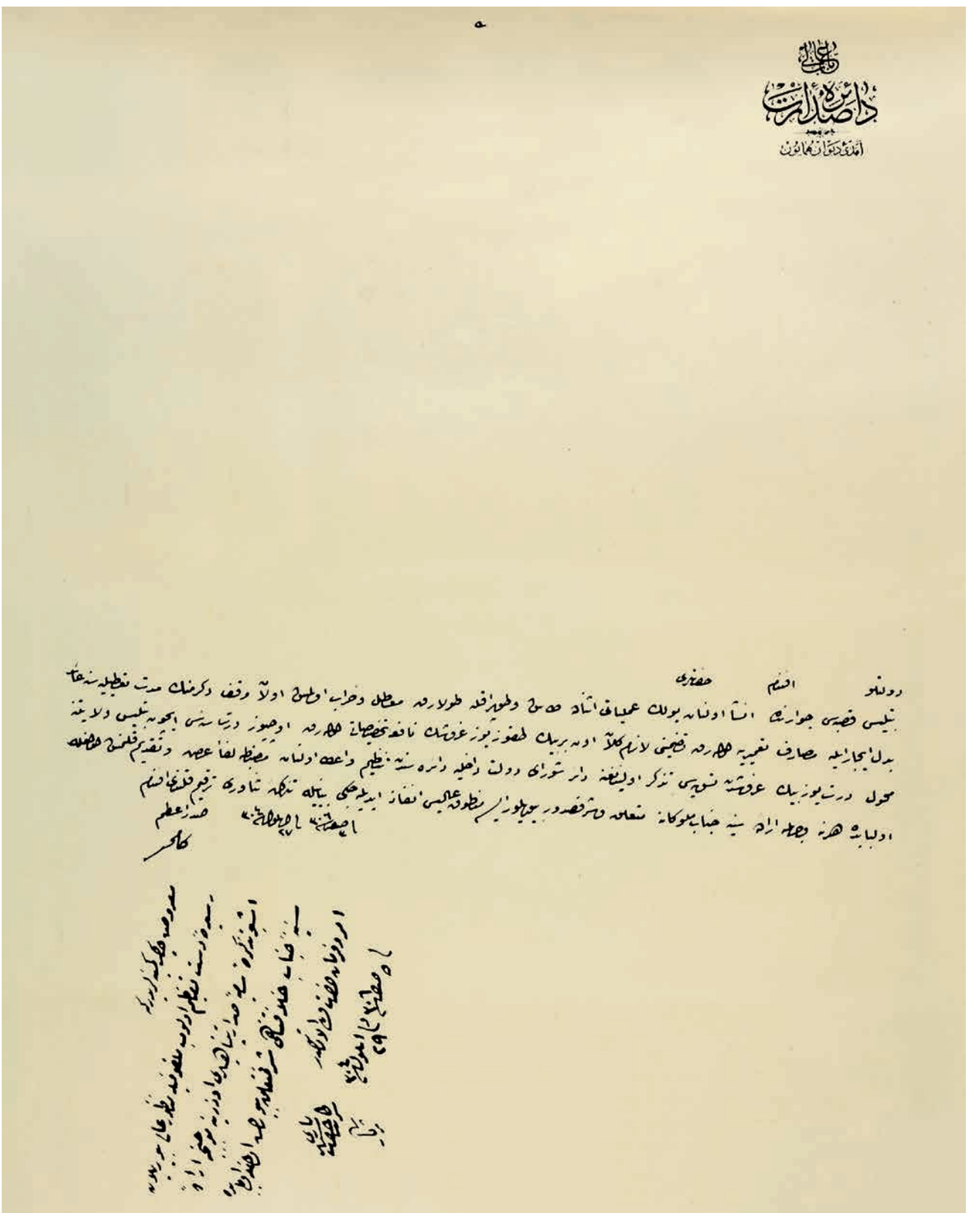

BOA, İ.ŞD, 93 / 5522 - 2

Bitlis yakınlarındaki değirmenin yol inşaatı sırasında zarar görmesi nedeniyle, oluşan zararın karşılanarak değirmenin tamir edilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
11 Ekim 1888

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis'te yol yapım çalışmaları sırasında taş ve toprakla dolarak kullanılmaz bir hale gelen vakıf değirmeninin, kullanılmayan dönemlerine ait kira bedeli ile bu tamir için gereken 11,900 kuruşun imar ödeneği olarak 1888 senesinde Bitlis Valiliğine gönderilen 400,000 kuruştan karşılanması gerektiği hakkında, Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesi [İçişleri Dairesi] tarafından düzenlenen kararname tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
9 Ekim 1888
[imza] Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız konunun gereğinin yapılmasını emir buyurmuşlardır. Gereğini yapınız.
11 Ekim 1888
[imza] Padişahın Başsekreteri Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Devletlü efendim hazretleri,
Bitlis kasabası civarında inşa olunan yolun ameliyatı esna[sın]da taş ve toprakla dolarak muattal ve harab olmuş olan vakıf değirmenin müddet-i tatiliyesine ait bedel-i icar ile masarıf-ı tamiriye olarak tazmini lazım gelen on bir bin dokuz yüz kuruşun nafıa tahsisatı olarak üç yüz dört [r. 1304 / m. 1888] senesi için Bitlis Vilayetine muhavvel dört yüz bin kuruşdan tesviyesi tezekkür olunduğuna dair Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinden tanzim ve ita olunan mazbata leffen arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i cenab-ı mülukane müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı alisi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 3 Safer sene [1]306 ve fi 27 Eylül sene [1]304 [9 Ekim 1888]
[imza] Sadrazam Kamil [Kıbrıslı Mehmed Kamil Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 5 Safer sene [1]306 ve fi 29 Eylül sene [1]304 [11 Ekim 1888]
[imza] Serkatrib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

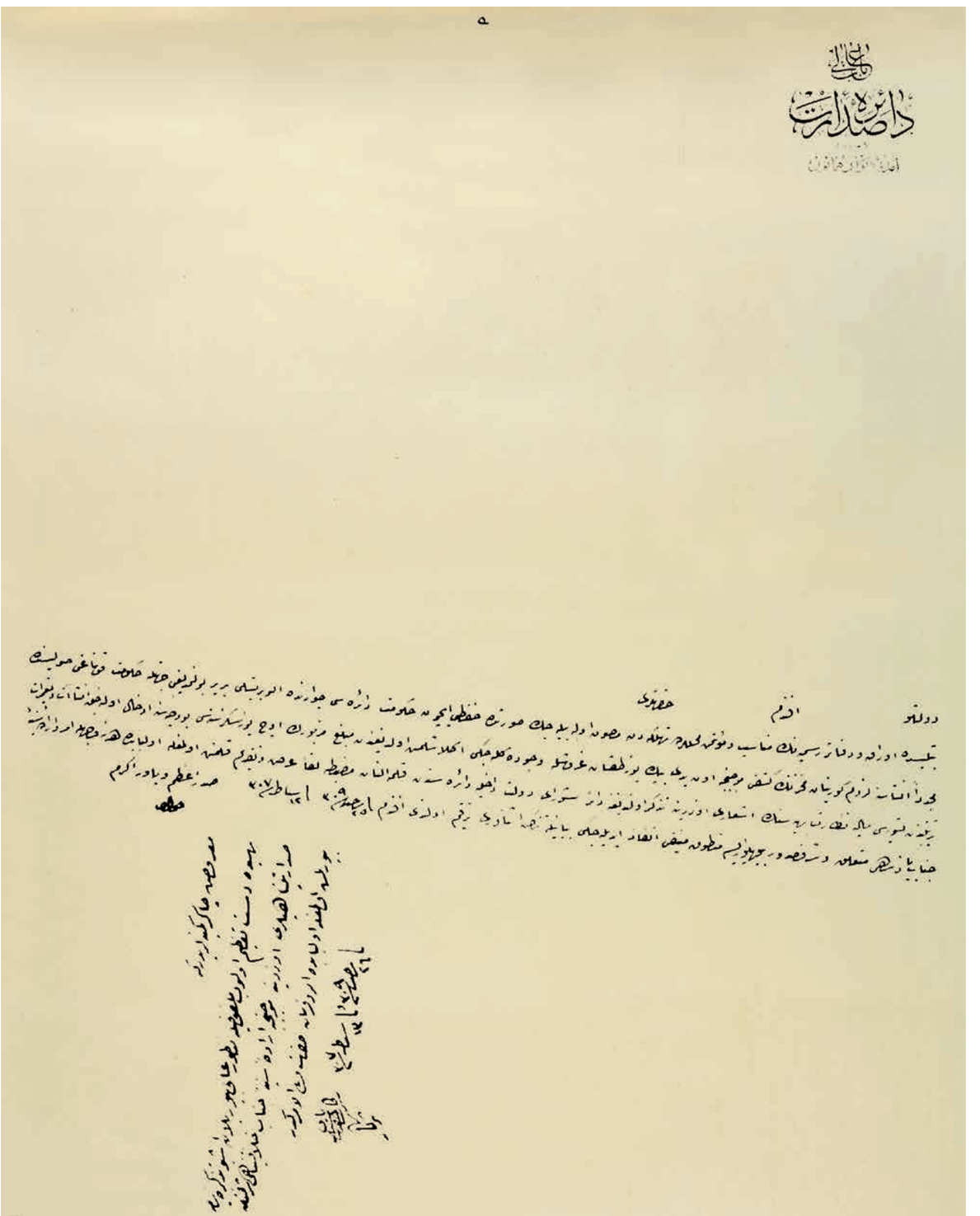

BOA, İ.ŞD, 115 / 6937 - 2

Bitlis'te resmi evrakların ve defterlerin güvenilir ve tehlikeden uzak olarak saklanması için hükümet konağı avlusunda bir arşiv inşa edilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
25 Şubat 1892

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah katına]
Bitlis'te resmi evrak ile defterlerin uygun ve güvenilir yerlerde tehlikeden uzak bir biçimde saklanması gerektiği fakat hükümet dairesi civarında da elverişli bir yer bulunmaması sebebiyle, hükümet konağı avlusunda yeni baştan inşasına gerek duyulan mahzen [arşiv] için yapılan keşifte, bu mahzenin 17,190 kuruş harcanarak yapılabileceği anlaşılmıştır. Gereken paranın 1892 yılı bütçesine eklenmesi ve bu paranın bütçenin inşaat ve onarım için ayrılan kısmından karşılanması Maliye Nezaretinin [Maliye Bakanlığı] bilgisi üzerine kararlaştırılarak bu konudaki Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesinin [İçişleri Dairesi] kararnamesi ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
24 Şubat 1892
[imza] Sadrazam ve Padişahın Yaveri Ahmet Cevat Paşa (1851-1900)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız konunun gereğinin yapılmasıyla ilgili emir vermişlerdir. Gereğini yapınız.
25 Şubat 1892
[imza] Padişahın Başsekreteri Ahmet Süreyya Paşa (1845-1895)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis'de evrak ve defatir-i resmiyenin münasib ve mü'temen mahallerde tehlikeden masun olabilecek suretde hıfzı için hükümet dairesi civarında elverişli bir yer bulunmadığı cihetle hükümet konağı havlusunda müceddeden inşasına lüzum görünen mahzenin keşfi mucebince on yedi bin yüz doksan kuruşla vücuda geleceği anlaşılmış olduğundan meblağ-ı mezburun üç yüz sekiz senesi [r. 1308 / m. 1892] büdçesine idhal olunacak inşaat ve tamirat tertibinden tesviyesi Maliye Nezaret-i Behiyyesinin işarı üzerine tezekkür olunduğuna dair Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinden kaleme alınan mazbata leffen arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-i münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 25 Receb sene [1]309 sene ve fi 12 Şubat sene [1]307 [24 Şubat 1892]
[imza] Sadrazam ve Yaver-i Ekrem Cevad [Ahmed Cevad Paşa (1851-1900)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti'nden, Sadaret'e],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 26 Receb sene [1]309 ve fi 13 Şubat sene [1]307 [25 Şubat 1892]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa (1845-1895)]

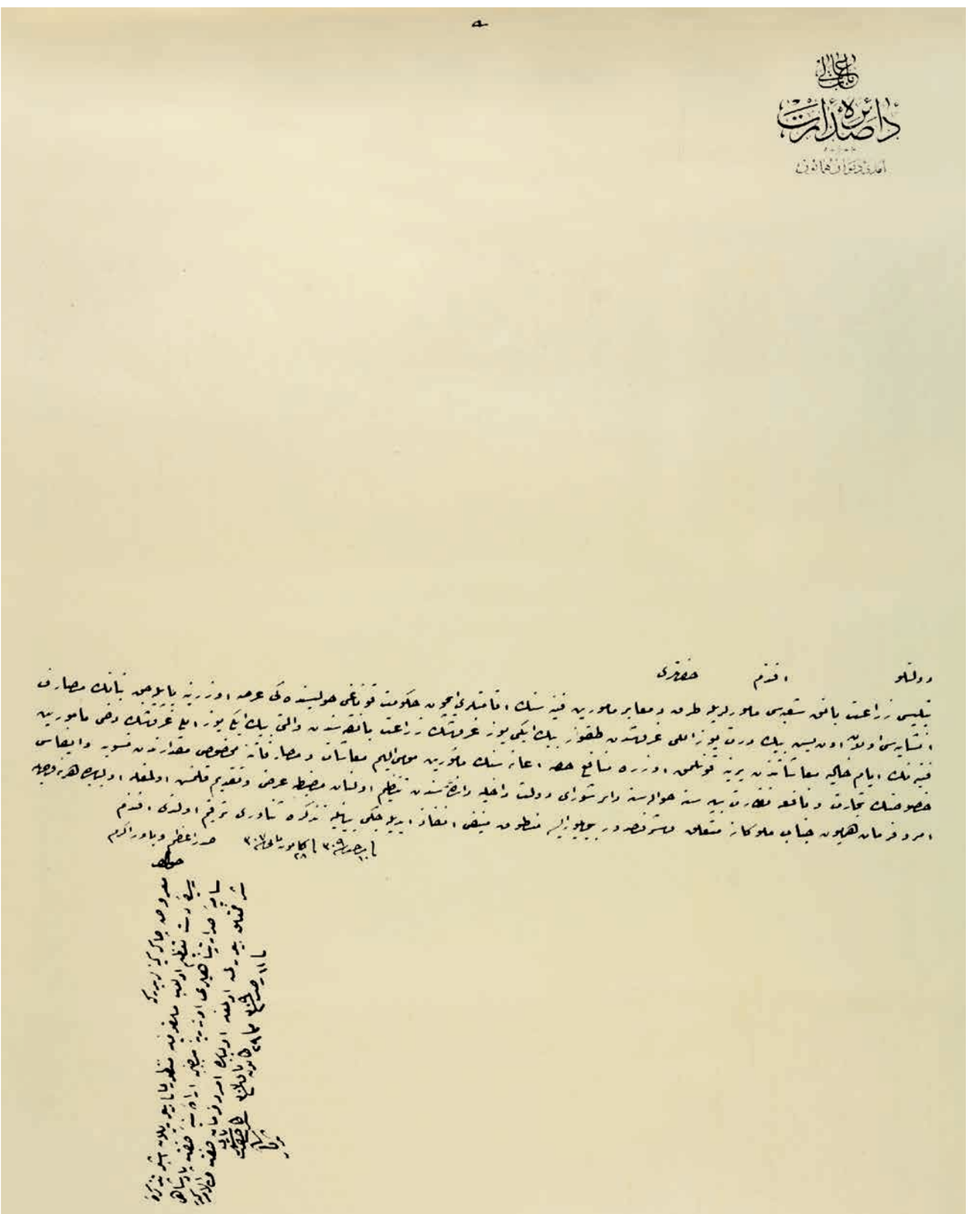

BOA, İ.ŞD, 115 / 6899 - 2

Bitlis Ziraat Bankası çalışanları ile yol yapımı için bölgeye gelen görevlilerin ikametine tahsis edilmek üzere Bitlis Vilayet Konağı yanına bir lojman yapılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
10 Şubat 1892

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis Ziraat Bankası Şubesinde çalışan memurlar ile bölgede yol, köprü, geçit gibi yapıların imarında görevli memurların barınmaları için hükümet konağı avlusundaki arsa üzerine yapılacak binanın inşa masrafları olan, 15,450 kuruştan 9200 kuruşun Ziraat Bankasından; geriye kalan 6250 kuruşun da geri ödenmek üzere bu memurların maaşlarından karşılanması düşünülmektedir. Konunun Ticaret ve Nafia Nezaretine [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] havale edilmesi hakkında Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesi [İçişleri Dairesi] tarafından düzenlenen kararname tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
9 Şubat 1892
[imza] Sadrazam ve Padişahın Yaveri Ahmet Cevat Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız, konunun gereğinin yapılmasını emir buyurmuşlardır.
Gereğini yapınız.
10 Şubat 1892
[imza] Padişahın Başsekreteri Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Bitlis Ziraat Bank Şubesi memurlarıyla turuk ve maabir memurin-i fenniyesinin ikametleri için hükümet konağı havlusundaki arsa üzerine yapılacak binanın masarıf-ı inşaiyesi olan on beş bin dört yüz elli kuruşdan dokuz bin iki yüz kuruşun Ziraat Bankasından ve altı bin iki yüz elli kuruşun dahi memurin-i fenniyenin eyyam-ı haliye maaşatından yerine konulmak üzere menafi hisse-i ianesinin memurin-i muma-ileyhim maaşat ve masarıfatına mahsus mikdarından tesviye ifası hususunun Ticaret ve Nafia Nezaret-i Behiyyesine havalesine dair Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinden tanzim olunan mazbata arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hümayun-ı cenab-ı mülukane müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 10 Receb sene [1]309 ve fi 28 Kanunısani sene [1]307 [9 Şubat 1892]
[imza] Sadrazam ve Yaver-i Ekrem Cevad [Ahmed Cevad Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfuflarıyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i hazret-i padişahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 11 Receb sene [1]309 ve fi 29 Kanunısani sene [1]307 [10 Şubat 1892]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

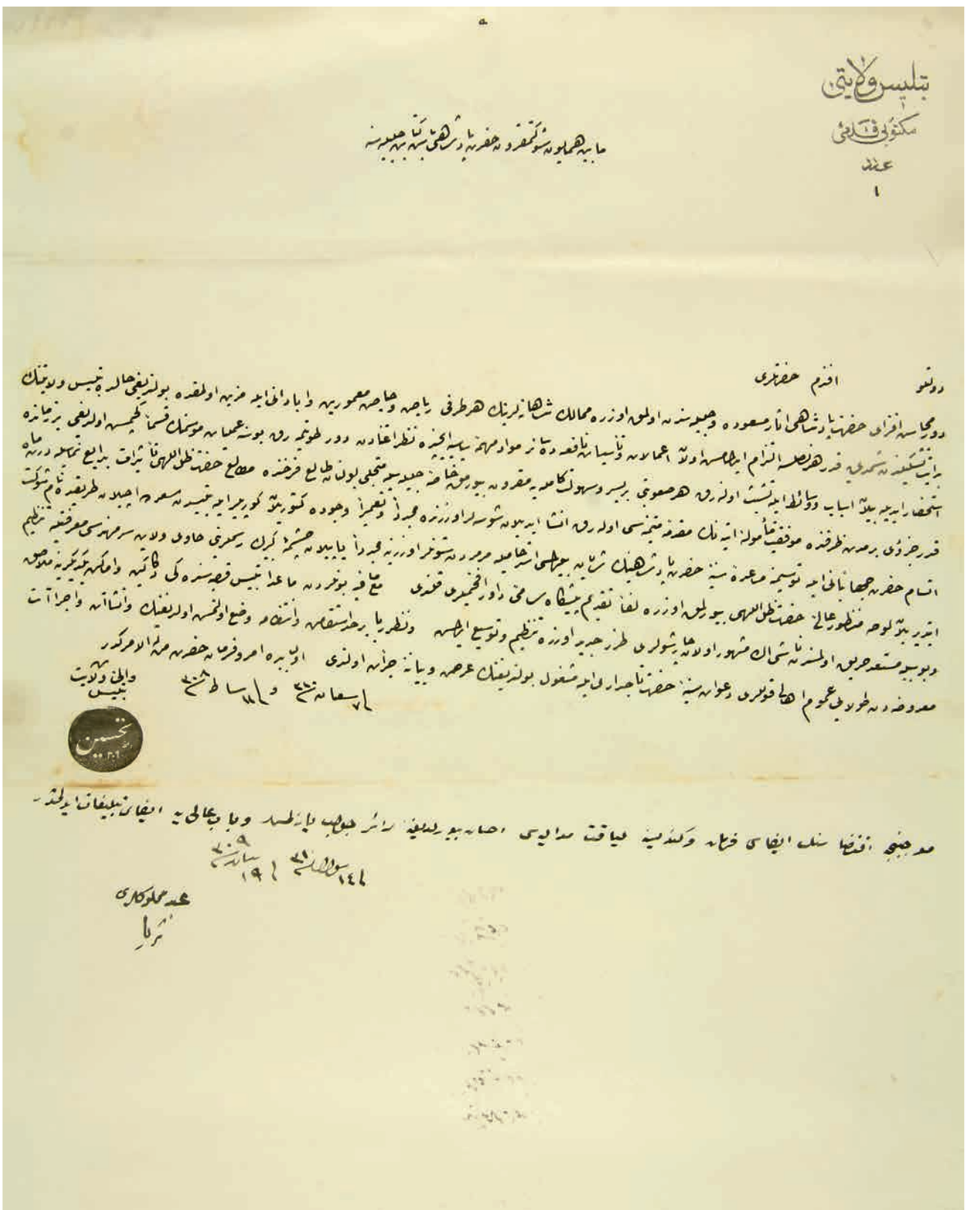

BOA, Y.MTV, 75 / 36

Dört ay gibi kısa bir sürede Bitlis'ten çevre merkezlere ulaşan yollar üzerinde birçok yeni köprüler inşa ettirilerek eski köprülerin de bakımlarının yapıldığı ve ayrıca Bitlis-Siirt yolunda Padişah II. Abdülhamit'in adına mermerden yeni bir çeşme (Hamidiye Çeşmesi) yaptırıldığı hakkında, Bitlis Valiliğinden, padişah katına gönderilen yazı. 23 Şubat 1893

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Padişahın Başsekreterliğine,
Osmanlı memleketlerinin her tarafı yapılan imar faaliyetleriyle dolup taşarak zenginleşmiştir. Bitlis vilayetinin oluşturulmasından bu güne kadar her nasılsa bu faaliyetler gerekli görülmemiş olmasına rağmen; bayındırlık faaliyetlerini önemli siyasi işler olarak görmek gerekmektedir. Bitlis'te bu sene imar çalışmalarının yapılabilmesi için müsait olan mevsim kısmen geçmiş olmasına rağmen; her zorluğu kolaylaştıran padişahımızın sayesinde dört ay gibi kısa bir sürede inşa edilen yollar üzerinde bulunan köprüler tamir edilerek tamamlanmıştır. Ayrıca Bitlis-Siirt arasındaki yolda padişahımızın adı verilen ve mermerden sütunlar üzerine yapılan çeşmenin resimlerini içeren levha, Bitlis Vilayeti Başmühendisi tarafından düzenlenerek tarafınıza ek olarak sunulmuştur. Bunun yanı sıra Bitlis'te bulunan dükkân ve evlerin birbirine bitişik durumu yangınlara sebebiyet verdiğinden, Bitlis'in en meşhur çarşısı da yeni yöntemlerle düzenlenerek genişletilmiş ve bu çarşı göz alıcı bir şekle kavuşmuştur. Tarafınıza arz edilen bütün bu imar faaliyetlerinden dolayı tüm Bitlis halkı siz padişahımıza duacı olmuştur.
Arz olunur.
23 Şubat 1893
[mühür] Bitlis Vilayeti Valisi Hasan Tahsin Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)],
Bitlis Valisi Hasan Tahsin Paşa'ya padişahımız tarafından liyakat madalyası verilmiştir. Gereğinin yapılması Bab-ı Aliye [Başbakanlık] yazıyla bildirilir.
1 Mayıs 1893
[imza] Padişahın Kulu [Padişahın Başsekreteri] Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Mabeyn-i Hümayun-ı Şevket-makrun-ı Hazret-i Padişahi Başkitabet-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Devr-i mehasin-efza-yı hazret-i padişahi asar-ı mesude ve celilesinden olmak üzere memalik-i şahanelerinin her tarafı riyaz ü hıyaz-ı mamuriyet ve abadani ile müzeyyen olmakda bulunduğu halde Bitlis Vilayetinin bidayet-i teşkilinden şimdiye kadar her nasılsa iltizam edilmemiş olan imalat ve tesisat-ı nafiada sair mevadd-ı mühimme-i siyasiye içinde nazar-ı itinadan dur tutulmayarak bu sene ameliyat mevsimin kısmen geçmiş olduğu bir zamanda istihzar edilebilen esbab ve vesait ile teşebbüs olunarak her suubeti bir seyr ü suhulet-i kamileye makrun buyurmak hassa-i celilesiyle mütecelli bulunan tali-i ferhunde metali-i hazret-i zıllullahi tesirat-ı berayi-nümasıyla dört mah kadar cüzi bir müddet zarfında muvaffakıyet-i memule-i atiyenin mukaddime-i müteyemminesi olarak inşa edilen şoseler üzerinde müceddeden ve tamiren vücuda getirilen köprüler ile Bitlis'den Siird'e açılan tarikde nam-ı şevket-ittisam-ı hazret-i cihanbani ile tevsimine müsaade-i seniyye-i hazret-i padişahinin şayan buyurulması istirhamıyla mermerden sütunlar üzerine müceddeden yapılan çeşme-i kebirin resimlerini havi [Bitlis] Vilayet[i] ser-mühendisi marifetiyle tanzim etdirilen levha manzur-ı ali-i hazret-i zıllullahi buyurulmak üzere leffen takdim-i pişgah-ı sami-i daver-i efhamileri kılındı, maa-ma-fih bunlardan ma-ada Bitlis kasabasındaki dekakin ve emakin yekdiğerine mülasık ve bu sebeble müstaidd-i harik olmasından naşi en meşhur olan çarşıları tazr-ı cedid üzere tanzim ü tevsi edilmiş ve nazar-rüba bir hadd-i istikamet ve intizama vaz olunmuş olduğunun ve inşaat ve icraat-ı maruzadan dolayı umum ahali kulları daavat-ı seniyye-i hazret-i tacidari ile meşgul bulunduğunun arz ü beyanına cüret olundu, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 7 Şaban sene [1]310 ve fi 11 Şubat sene [1]308 [23 Şubat 1893]
[mühür] Vali-i Vilayet-i Bitlis, [Hasan] Tahsin [Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden Sadarete],
Mucebince iktizasının ifası ferman ve kendisine Liyakat Madalyası ihsan buyurulduğuna dair cevab yazılmış ve Bab-ı Aliye ifa-yı tebligat edilmişdir.
Fi 14 Şevval sene [1]310 ve fi 19 Nisan sene [1]309 [1 Mayıs 1893]
[imza] Abd-i memlukları [Ahmed] Süreyya [Paşa]

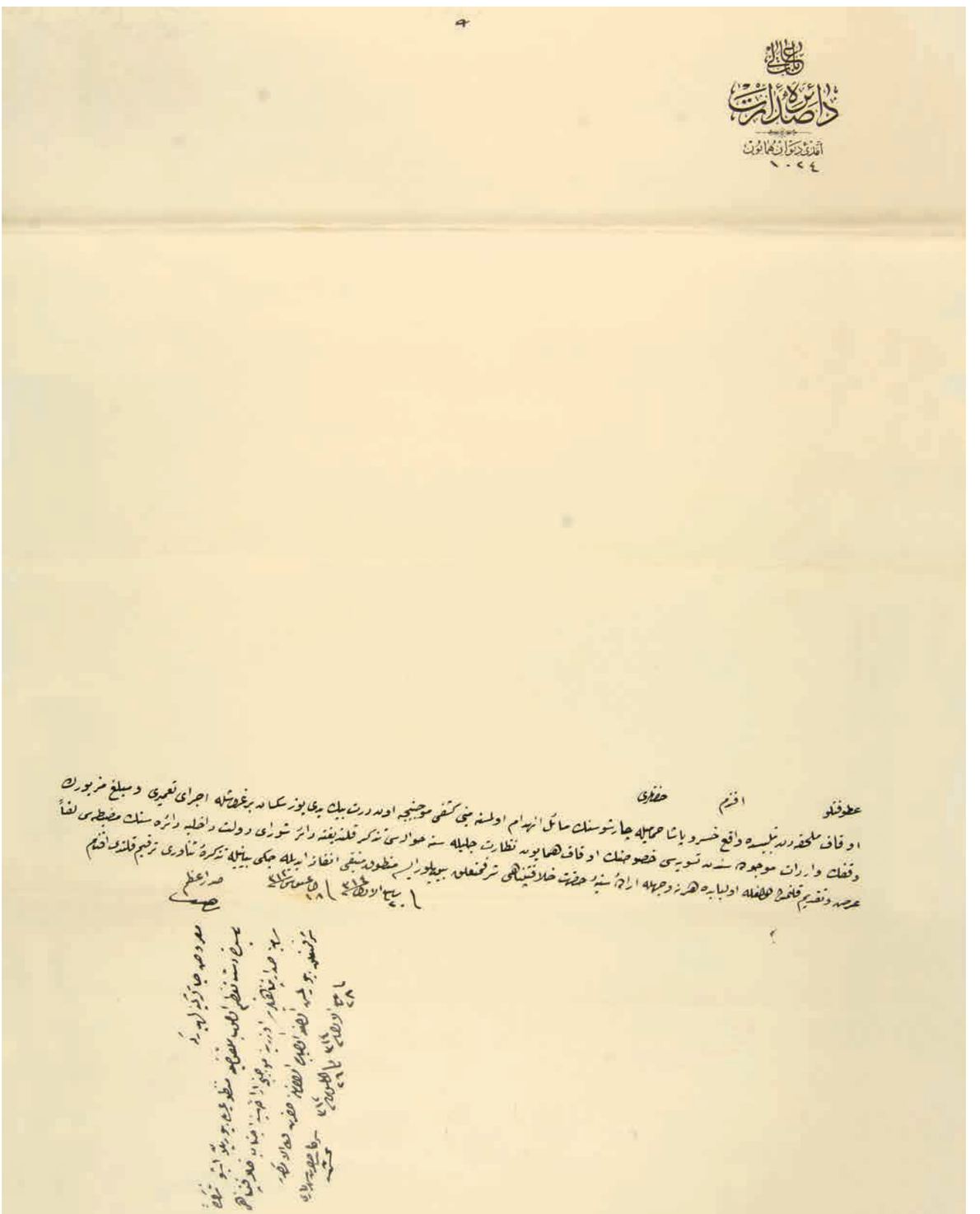

BOA, İ.EV, 14 / 39 - 2

Bitlis'te bulunan ve vakıf malı olan Hüsrev Paşa Hamamı ile çarşısının yıkılmaya yüz tutmasından ötürü, buraların tamiri için lazım olan bütçenin vakfından tedarik edilerek bu eserlerin onarılması gerektiği hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri. 7 Eylül 1896

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis'te bulunan ve vakıf malı olan Hüsrev Paşa Hamamı'yla çarşısının [Hüsrev Paşa Çarşısı] yıkılmaya yüz tutmasından dolayı yapılan keşif gereğince buraların 14,781 kuruş harcanarak tamir edilebilecek olması ve bu masrafın Hüsrev Paşa Vakfı'nın bütçesinden karşılanması hususunun Evkaf-ı Hümayun Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] havale edilmesinin kararlaştırıldığı hakkında Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesi'nin [İçişleri Dairesi] kararnamesi ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde gereğinin yapılacağı arz olunur, efendim.
30 Ağustos 1896
[İmza] Sadrazam Halil Rifat Paşa (1827-1901)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreteri), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız gereğinin yapılmasını emretmişlerdir.
Gereğini yapınız.
7 Eylül 1896
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa (1858-1933)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Evkaf-ı mülhakadan Bitlis'de vaki Hüsrev Paşa Hamamı'yla çarşısının [Hüsrev Paşa Çarşısı] mail-i inhidam olmasına mebni keşfi mucebince on dört bin yedi yüz seksen bir kuruşla icra-yı tamiri ve meblağ-ı mezburun vakfın varidat-ı mevcudesinden tesviyesi hususunun Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesine havalesi tezekkür kılındığına dair Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesinin mazbatası leffen arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 20 Rebiülevvel sene [1]314 ve fi 18 Ağustos sene [1]312 [30 Ağustos 1896]
[İmza] Sadrazam Rifat [Halil Rifat Paşa (1827-1901)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 28 Rebiülevvel sene [1]314 ve fi 26 Ağustos sene [1]312 [7 Eylül 1896]
[İmza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa (1858-1933)]

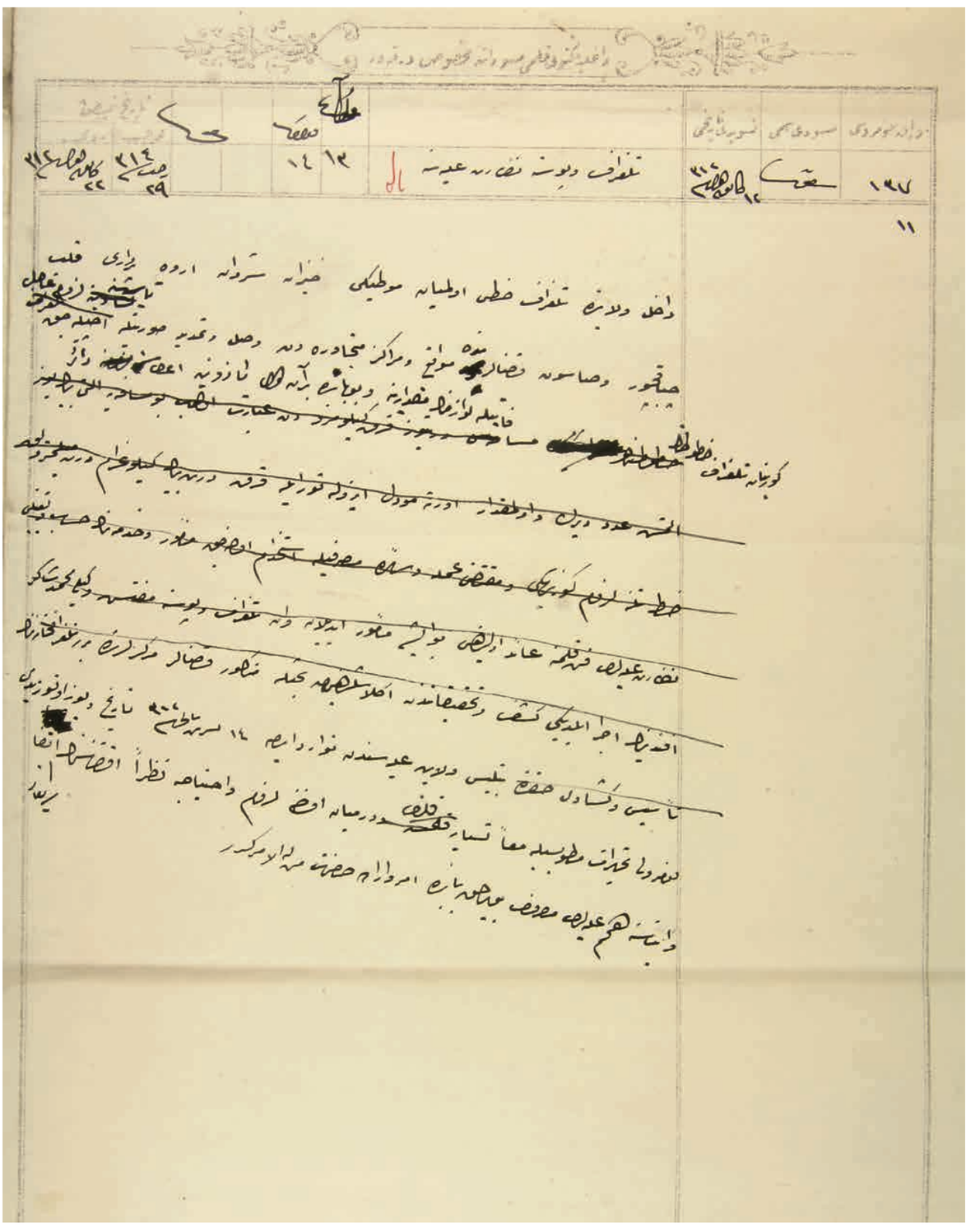

BOA, DH.MKT, 2078 / 84

Bitlis vilayetine bağlı Mutki, Hizan, Şirvan, Eruh, Pervari, Kulb, Çapakçur [Bingöl] ve Sason kazalarında acilen birer telgraf merkezi açılması ve buralara ulaşacak şekilde 440 kilometrelik telgraf hattı döşenmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Telgraf ve Posta Nezaretine gönderilen yazı.
3 Ocak 1897

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Telgraf ve Posta Bakanlığına,
3 Ocak 1897
Bitlis vilayetine bağlı olup telgraf hattı bulunmayan Mutki [Mutki (ilçe), Bitlis), Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] Şirvan [Şirvan (ilçe), Siirt], Eruh [Eruh (ilçe), Siirt], Pervari [Pervari (ilçe), Siirt] Kulb [Kulp (ilçe), Diyarbakır] Çapakçur [Bingöl] ve Sason [Sason (ilçe), Batman] kazalarına yakın merkezlerden telgraf hatları uzatılması acilen gerekli görülmektedir. Bu telgraf hatlarının toplam uzunluğu 440 kilometreyi bulmakda olup, gerekli görülen malzemeler 6160 direk ve orta boy izolatör ile 44,000 kilogramdan 4 milimetrelik hat telinden ibarettir. Bu işin yapılması için gerek duyulan işçi ile diğer memur ve hizmetlilerin atanması Telgraf ve Posta Bakanlığı'nın Fen Dairesine ait olduğu, bu işten sorumlu Van Telgraf ve Posta Müfettiş Vekili Mehmet Şakir Efendi'nin ifadesiyle anlaşılmıştır. Bu kazaların merkezlerinde birer telgrafhanenin inşa edilerek açılışının bir an önce yapılması için izin talep eden Bitlis Valiliğinin 26 Kasım 1896 tarihli ve 137 numaralı yazısı da tarafınıza gönderilmiştir. Gerekli olan bu ihtiyacı acilen karşılayınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Telgraf ve Posta Nezaret-i Aliyyesine,
Fi 29 Receb sene [1]314 ve fi 22 Kânunuevvel sene [1]312 [3 Ocak 1897],
Dahil-i vilayetde telgraf hattı olmayan Mutiki [Mutki (ilçe), Bitlis), Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] Şirvan [Şirvan (ilçe), Siirt], Eruh [Eruh (ilçe), Siirt], Pervari [Pervari (ilçe), Siirt] Kulb [Kulp (ilçe), Diyarbakır] Çapakçur [Bingöl] ve Sason [Sason (ilçe), Batman] kazalarında mevaki ve merakiz-i mütecavireden vasl ü temdid suretiyle tesisine lüzum-ı acil görünen telgraf hututunun mesafetiyle levazımının mikdarına ve dört yüz kırk kilometreden ibaret olub bu mesafeye altı bin yüz altmış aded direk ve ol mikdar orta model izolatör ile kırk dört bin kilogram dört milimetrelik hatt teline lüzum görüldüğü ve muktezi amele ve saire masrafıyla istihdam olunacak memur ve hademenin hesan ve tayini nezaret-i aliyyeleri Fen Kalemine aid olduğu bu işe memur edilen Van Telgraf ve Posta Müfettiş Vekili Mehmed Şakir Efendi'nin icra eylediği keşf ü tahkikatdan anlaşıldığından bahisle mezkur kazalar merkezlerinde birer telgrafhanenin tesis ve küşadı hakkında bu babda bir an evvel mezuniyet itasına dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden tevarüd eden fi 14 Teşrinisani sene [1]312 [26 Kasım 1896] tarih ve yüz otuz yedi numaralı tahrirat matbusuyla maan tesyar kılındı, dermiyan olunan lüzum ü ihtiyaca nazaran iktizasının serian ifa ve inbasına himem-i aliyyeleri masruf buyurulmak babında emr ü irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

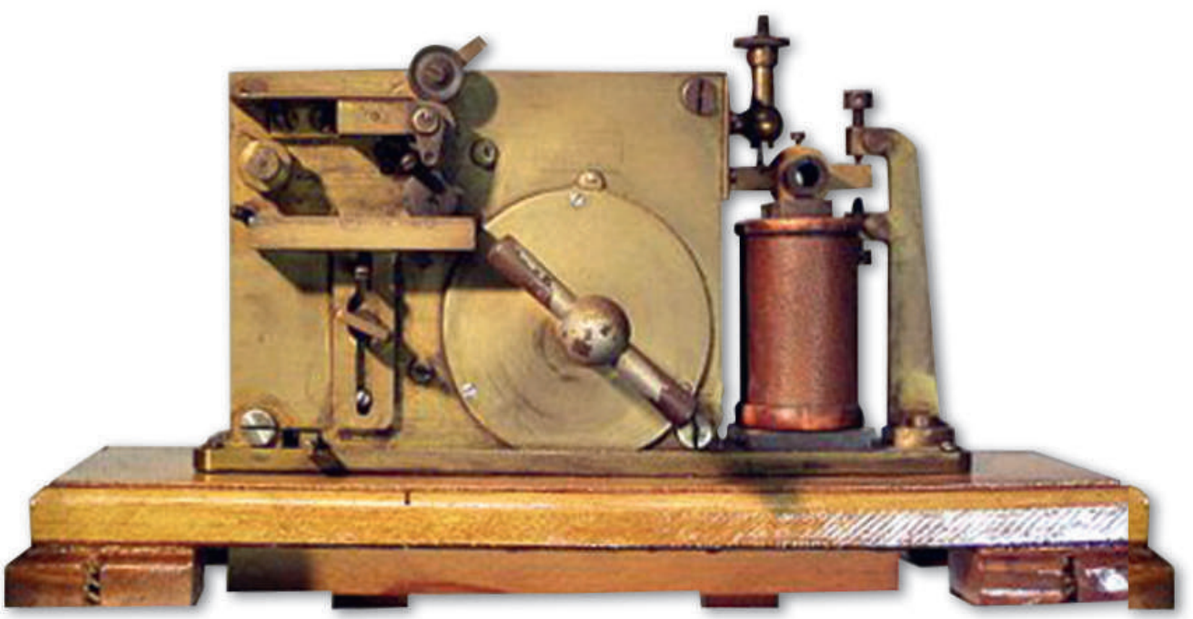

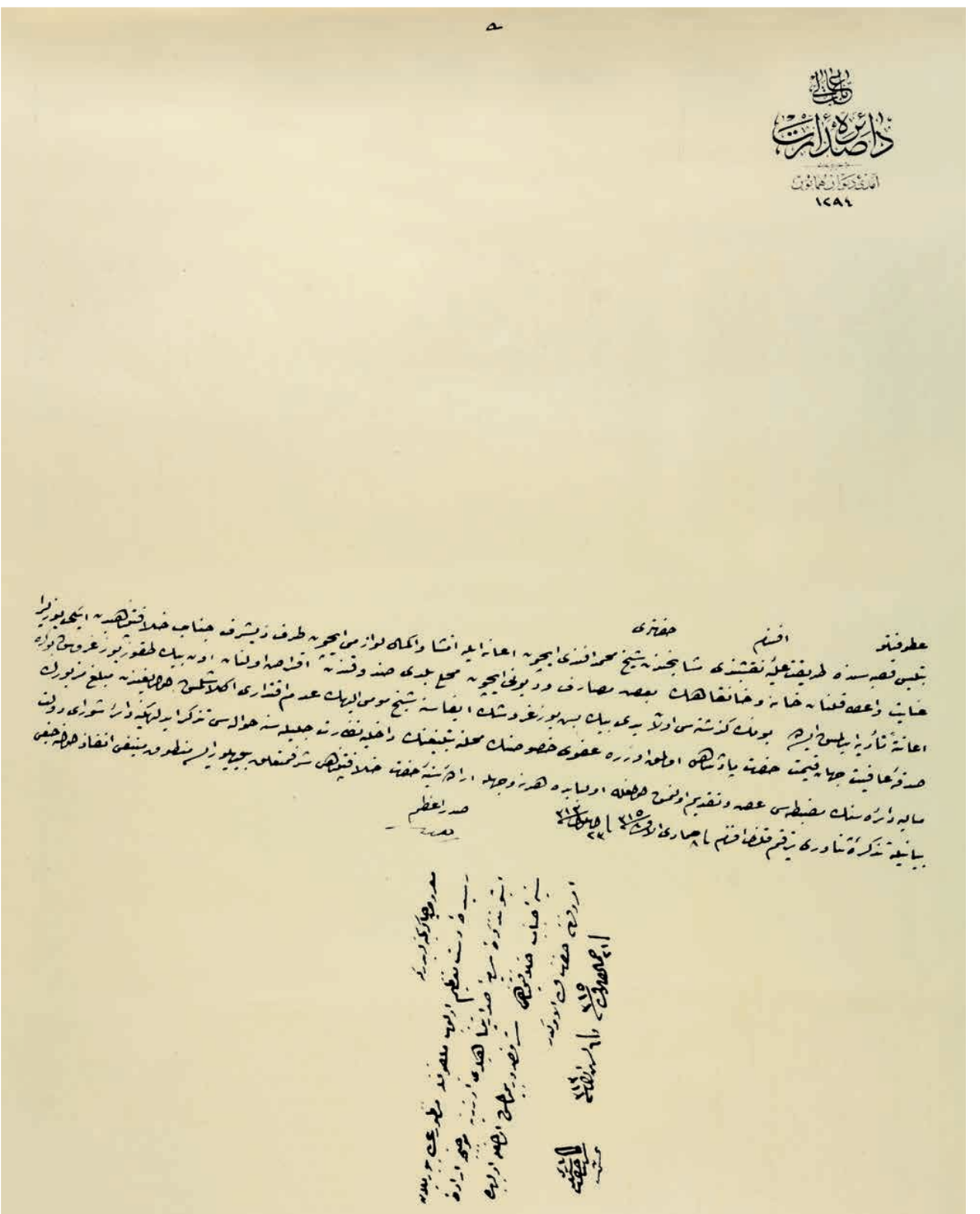

BOA, İ.DH, 1350 / 22 - 2

Bitlis'te Nakşibendi Şeyhlerinden Şeyh Mehmet Efendi'ye ev ve dergâh inşa etmesi için Bitlis Belediyesinden verilen borcun affı hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
18 Ekim 1897

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlıktan), Padişah Katına],
Bitlis kasabasında bulunan Nakşibendi Şeyhlerinden Şeyh Mehmet Efendi için yardımlarla inşa edilecek olan hane ve hangaha padişahımız tarafından 200 lira bağışlanmıştır. Bu han ve hangahın masrafları için Bitlis Belediyesi [Mal] Sandığından borç olarak alınan 10,900 kuruş yardımlarla ödenmişse de geriye kalan 7500 kuruş borcun ödemesine Şeyh Mehmet Efendi'nin gücünün olmadığı anlaşılmıştır. Bu miktarın ödemesinin padişahımızın lütfuyla affedilmesi hususunun mahalline tebliğ edilmesi için durumun İçişleri Bakanlığı'na havale edilmesi hakkında Şura-yı Devlet [Danıştay] Maliye Dairesinin kararnamesi tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
5 Ekim 1897
[imza] Sadrazam Halil Rifat Paşa (1827-1901)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliğinden), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından ekleriyle incelenmiştir. Padişahımız konunun gereğinin yapılmasını emretmişlerdir.
Gereğini yapınız.
18 Ekim 1897
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis kasabasında Tarikat-i Aliyye-i Nakşibendi Meşayihinden Şeyh Mehmed Efendi için iane ile inşa ve ikmal-i levazımı için taraf-ı zi-şeref-i cenab-ı hilafet-penahiden iki yüz lira inayet ve ita kılınan hane ve hankahın bazı masarıf ve duyunu için mahall-i belediye sandığından ikraz olunan on bin dokuz yüz kuruş bu kere ianeten tediye edilmiş ise de bunun güzeştesi olan yedi bin beş yüz kuruşun ifasına şeyh-i muma-ileyhin adem-i iktidarı anlaşılmış olduğundan meblağ-ı mezburun sadaka-i afiyet-i cihan-kıymet-i hazret-i padişahi olmak üzere afvı hususunun mahalline tebliğinin Dahiliye Nezaret-i Celilesine havalesi tezekkür edildiğine dair Şura-yı Devlet Maliye Dairesinin mazbatası arz ve takdim olunmuş olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 8 Cemaziyelevvel sene [1]315 ve fi 23 Eylül sene [1]313 [5 Ekim 1897]
[imza] Sadrazam Rifat [Halil Rifat Paşa (1827-1901)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-sudur buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 21 Cemaziyelevvel sene [1]315 ve fi 6 Teşrinievvel sene [1]313 [18 Ekim 1897]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa]

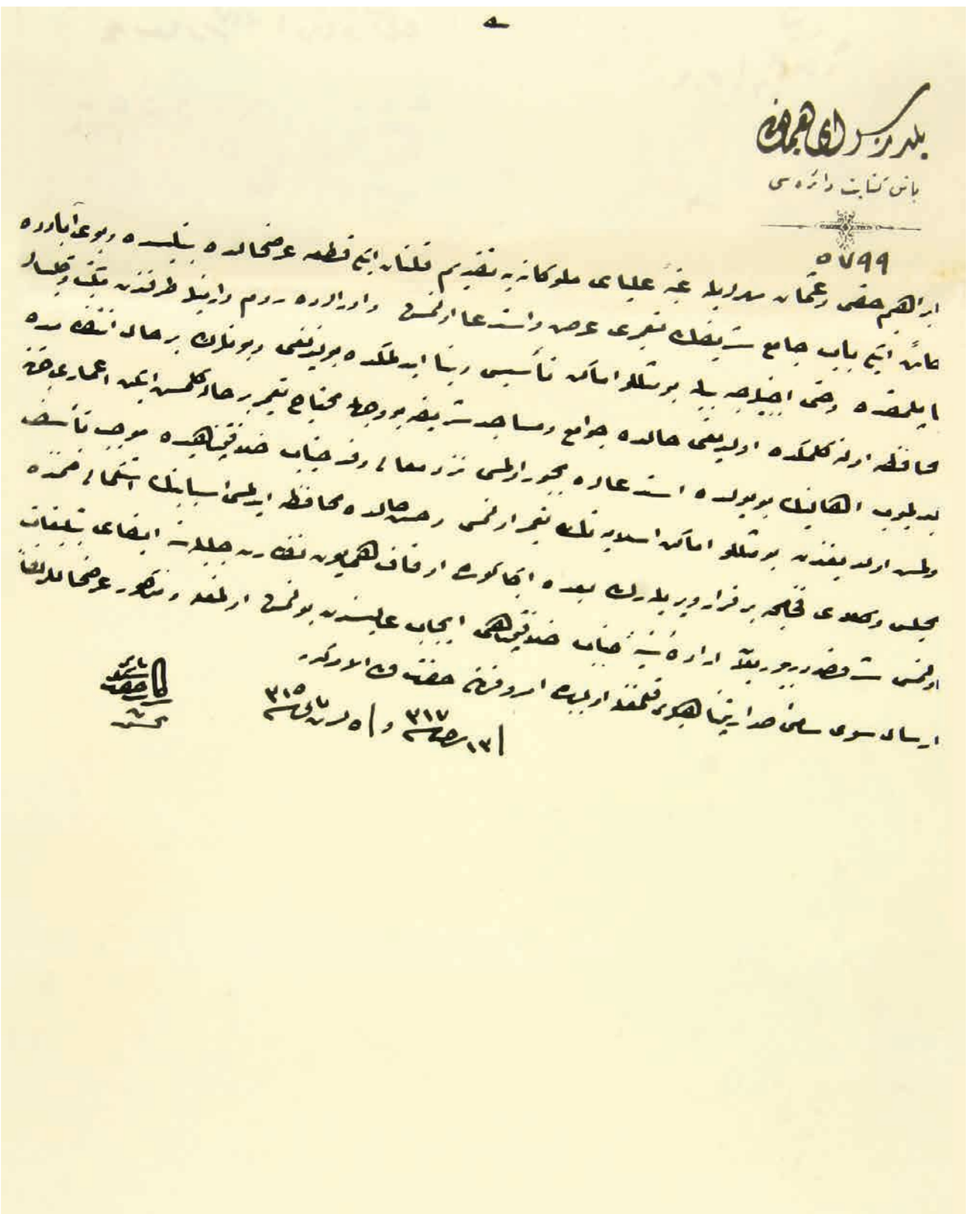

BOA, İ.HUS, 78 / 32 – 4

Bitlis'te bakıma muhtaç olan cami ve mescitlerin güzel bir şekilde tamir ettirilmesi için Evkaf Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] talimat verilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
17 Ekim 1899

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)],
İbrahim Hakkı ve Osman adlı kişiler tarafından padişahımıza gönderilmiş olan iki dilekçede Bitlis ve Boyabat'ta [Boyabat (ilçe), Sinop] bulunan iki caminin tamir edilmesi gerektiği talep edilmiştir. Bu bölgelerde Rumlar ve Ermeniler tarafından okullar ve kiliseler yapıldığı hatta yabancılar tarafından da bu tarz binaların inşa edildiği belirtilerek; bu yapıların düzenli bir şekilde korunmasına rağmen bölgedeki cami ve mescitlerin onarıma muhtaç bir halde olduğu ve durumun kimse tarafından önemsenmemesinin halkın konuyu artık dile getirmesine yol açtığı ifade edilmiştir. Padişahımız da durum karşısında üzüntü duymuş olduğundan, Müslümanlara ait bu yapıların tamir ettirilerek güzel bir biçimde korunması amacıyla Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından alınacak karardan sonra konunun Evkaf Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] bildirilmesi emredilmiş ve tarafımıza yazılan dilekçeler ek olarak gönderilmiştir.
Gereğini yapınız.
17 Ekim 1899
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden Sadarete],
İbrahim Hakkı ve Osman mühürleriyle atebe-i ulya-yı mülukaneye takdim kılınan iki kıta arzuhalde Bitlis ve Boyabad'da [Boyabat (ilçe), Sinop] kain iki bab cami-i şerifin tamiri arz ü istida olunmuş ve oralarda Rum ve Ermeniler tarafından mekteb ve kiliseler yapılmakda ve hatta ecnebilerce bile bu misillü emakin tesis ü bina edilmekde bulunduğu ve bunların bir hal-i intizamda muhafaza oluna gelmekde olduğu halde cevami ve mesacid-i şerife bu vechile muhtac-ı tamir bir hale gelmiş iken imarı cihetine gidilmeyüb ahalinin bu yolda istidalara mecbur olması nezd-i meali-vefd-i cenab-ı hilafet-penahide mucib-i teessüf olmuş olduğundan bu misillü emakin-i İslamiyenin tamir olunması ve hüsn-i halde muhafaza edilmesi esbabının istikmali zımnında Meclis-i Vükela-yı fihamca bir karar verilerek badehu ona göre Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesine ifa-yı tebligat olunması şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi icabı alisinden bulunmuş olmağla ve mezkur arzuhaller leffen irsal-i su-yı sami-i sadaret-penahileri kılınmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 13 Receb sene [1]317 ve fi 5 Teşrinisani sene [1]315
[17 Ekim 1899]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

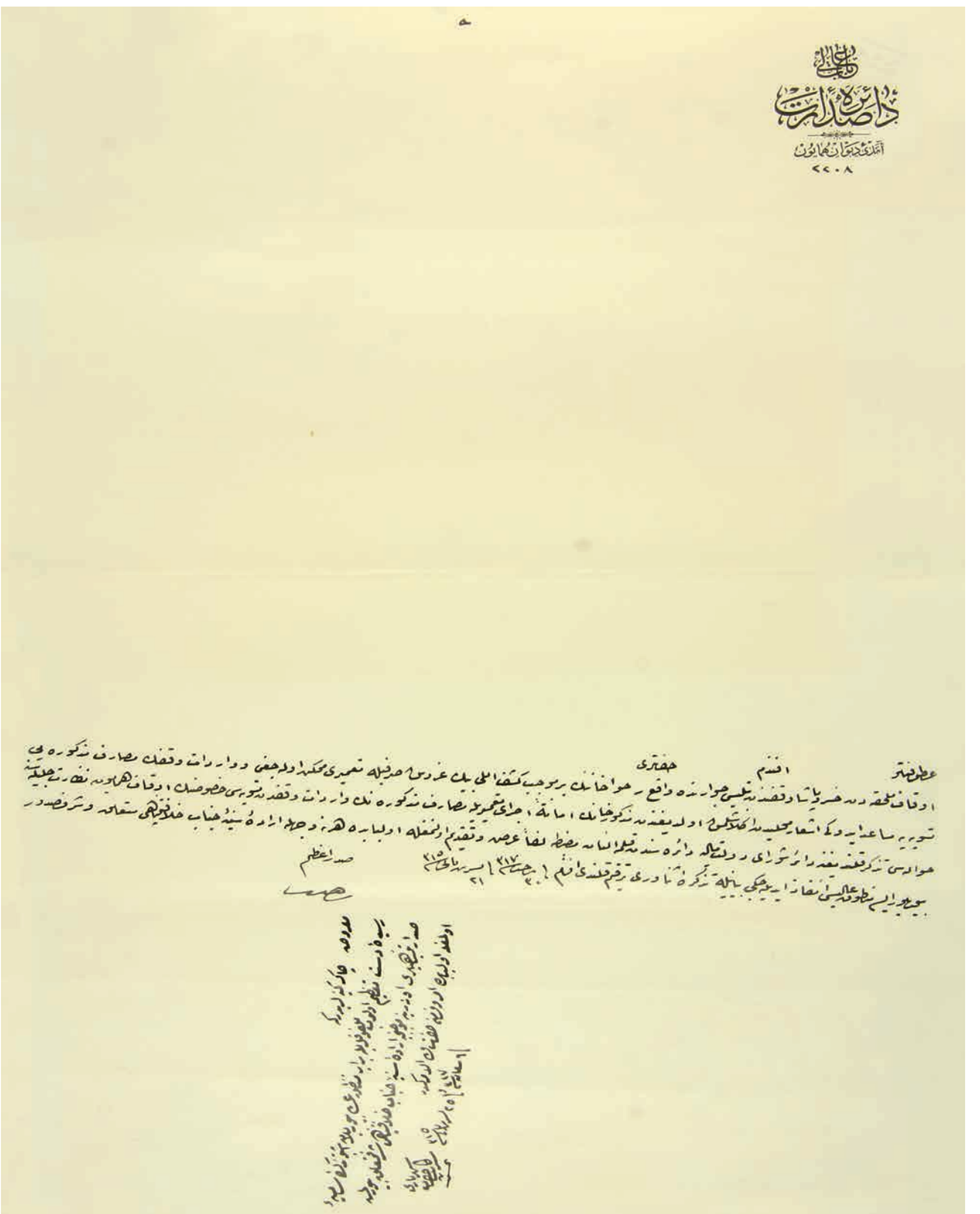

BOA, İ.EV, 23 / 54 - 3

Bitlis'teki Hüsrev Paşa Vakfı'na ait olan Rahva Hanı'nın [El-Aman Hanı] masrafları vakıf bütçesinden karşılanmak suretiyle buranın onarımının yapılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
7 Aralık 1899

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis'te bulunan Hüsrev Paşa Vakfı'na ait Rahva Hanı'nın, [El-Aman Hanı] yapılan keşif sonucunda 50.000 kuruş harcanarak tamir edilmesinin mümkün olabileceği ve bu bütçenin vakfa ait gelirlerden karşılanacağı yerelden bildirilmiştir. Rahva Hanı'nın emaneten tamir edilmesi ve tamir masraflarının vakıf bütçesinden karşılanması konusunun, Evkaf-ı Hümayun Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] havale edildiği hakkında, Şura-yı Devlet [Danıştay] Maliye Dairesinin kararnamesi de ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
3 Aralık 1899
[imza] Sadrazam Halil Rifat Paşa (1827-1901)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Konu hakkında padişahımız tarafından izin verilmiş olup, gereğini yapınız.
7 Aralık 1899
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa (1858-1933)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Evkaf-ı mülhakadan Hüsrev Paşa Vakfı'ndan Bitlis civarında vaki Rahva Hanı'nın [El-Aman Hanı] ber-muceb-i keşf elli bin kuruş sarfıyla tamiri mümkün olacağı ve varidat-ı vakfın masarıf-ı mezkureyi tesviyeye müsaid idüği işar-ı mahalliyeden anlaşılmış olduğundan mezkur hanın emaneten icra-yı tamiriyle masarıf-ı mezkurenin varidat-ı vakıfdan tesviyesi hususunun Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesine havalesi tezekkür kılındığına dair Şura-yı Devlet Maliye Dairesinden kaleme alınan mazbata leffen arz ve takdim olunmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı alisi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 30 Receb sene [1]317 ve fi 21 Teşrinisani sene [1]315 [3 Aralık 1899]
[imza] Sadrazam Rifat [Halil Rifat Paşa (1827-1901)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfuflarıyla beraber manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 6 Şaban sene [1]317 ve fi 25 Teşrinisani sene [1]315 [7 Aralık 1899]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa (1858-1933)]

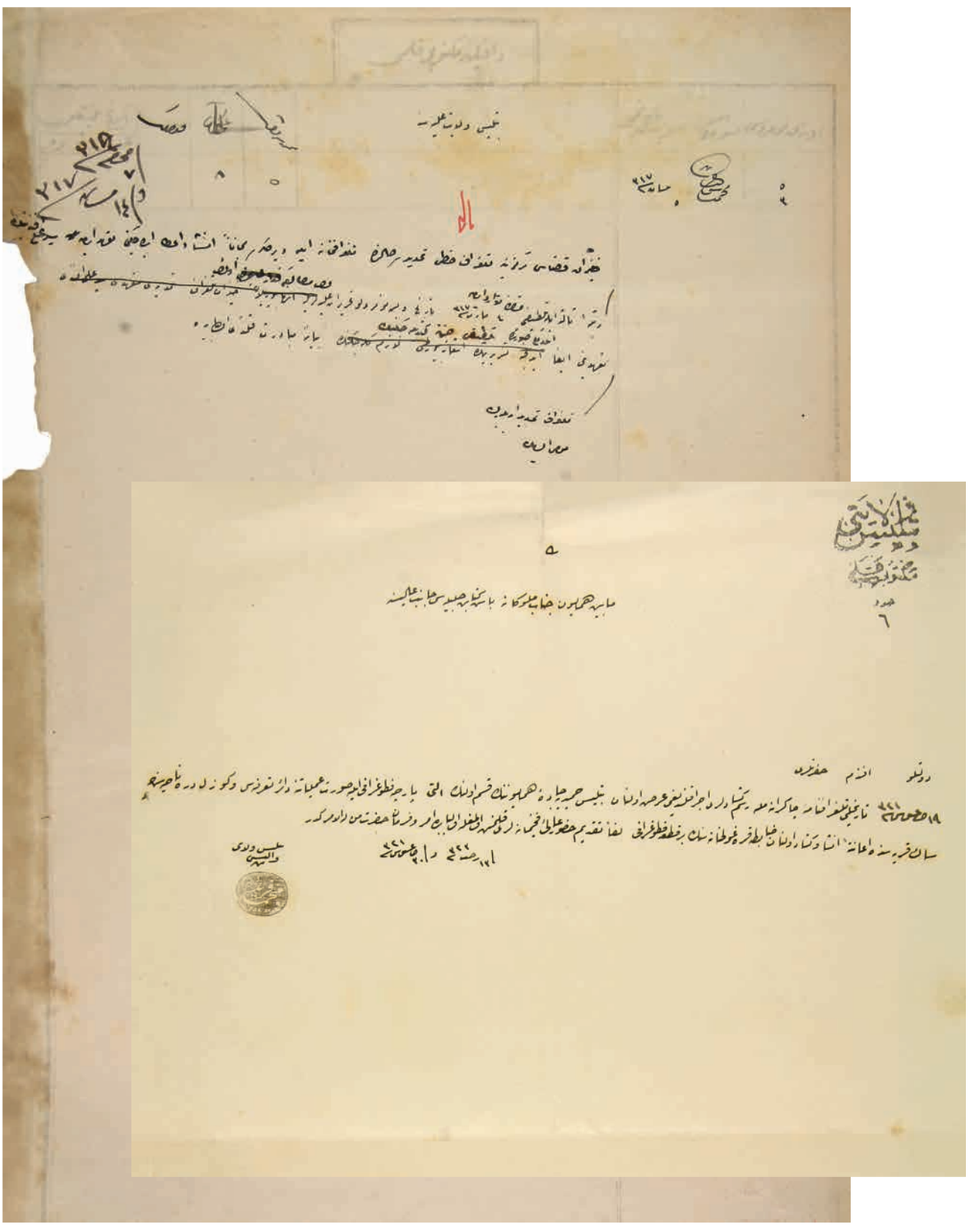

BOA, DH.MKT, 2477 / 23

Bitlis'in Hizan kazasına telgraf hattı uzatıldığı takdirde kendisinin telgrafhane ve telgraf hattı ile ilgili masrafları üstleneceğini beyan eden Seyyit Ali Efendi'nin, buna mukabil üçüncü rütbeyle ödüllendirileceği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Bitlis Vilayetine [Bitlis Valiliği] gönderilen yazı.
27 Nisan 1901

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis Valiliğine,
27 Nisan 1901
Hizan'ın [Hizan (ilçe), Bitlis] merkezine kadar telgraf hattı uzatılması halinde telgrafhane ile telgraf direklerine ait inşa masraflarını üstleneceğini taahhüt eden Seyyit Ali Efendi'nin, üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında alınan 17 Mart 1901 tarihli ve 5 numaralı yazınız incelendi. Telgraf hattı uzatıldığı takdirde ve şahsın taahhüdünü yerine getirdiği durumda kendisinin ödüllendirilmesi uygun bulundu.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 7 Muharrem sene [1]319 ve fi 14 Nisan sene [1]317 [27 Nisan 1901]
Hizan kazası [Hizan (ilçe), Bitlis] merkezine telgraf hattı temdidi halinde telgrafhane ile direkleri meccanen inşa ve ita edeceğini taahhüd eden Seyyid Ali Efendi'nin rütbe-i salise ile taltifi hakkında tevarüd eden fi 4 Mart sene [1]317 [17 Mart 1901] tarih ve beş numaralı tahrirat-ı aliyyeleri mütalaa olundu, telgraf temdid edilerek muma ileyhin taahhüdünü ifa etdiği suretde taltifi cihetine gidileceğinin beyanına mübaderet kılındı, ol babda.

BOA, Y.PRK.UM, 77 / 11

Bitlis'te ilk kısmının açılışı yapılan Hamidiye Caddesi ile Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] nahiyesinin Sak [Kırkbulak (köy), Tatvan, Bitlis] köyünde yardımlarla inşa edilip açılışı yapılan karakola ait merasim fotoğraflarının gönderildiği hakkında, Bitlis Valiliğinden Mabeyn-i Hümayun Başkitabetine [Padişahın Başsekreterliği] gönderilen yazı.
12 Eylül 1905

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Padişahın Başsekreterliğinden
1 Eylül 1905 tarihli telgrafımızla resmi açılışlarının yapıldığını arz ettiğimiz Bitlis Hamidiye Caddesi'nin ilk bölümüne ait altı adet fotoğraf ile yapımına dair tarife ve Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] nahiyesinin Sak [Kırkbulak (köy), Tatvan, Bitlis] köyünde yardımlarla inşa edilip açılışı yapılmış olan zabıta karakolunun bir fotoğrafı ek olarak tarafınıza takdim olunmuştur.
12 Eylül 1905
[mühür] Bitlis Valisi Mehmet Ferit Paşa (?-1919)

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülukane Başkitabet-i Celilesi Canib-i Alisine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Fi 19 Ağustos sene [1]321 [1 Eylül 1905] tarihli telgrafname-i çakeranemle resm-i küşadları icra kılındığı arz olunan Bitlis Hamidiye Cadde-i Hümayunu'nun kısm-ı evvelinin altı parça fotoğrafı ile suret-i ameliyatına dair tarifesi Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] nahiyesinin Sak [Kırkbulak (köy), Tatvan, Bitlis] karyesinde ianeten inşa ve küşad olunan zabıta karakolhanesinin bir kıta fotoğrafı leffen takdim huzur-ı ali-i fehimaneleri kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir.
Fi 13 Receb sene [1]323 ve fi 30 Ağustos sene [1]321 [12 Eylül 1905]
[mühür] Bitlis Vilayeti Valisi Mehmed Ferid [Paşa (?-1919)]

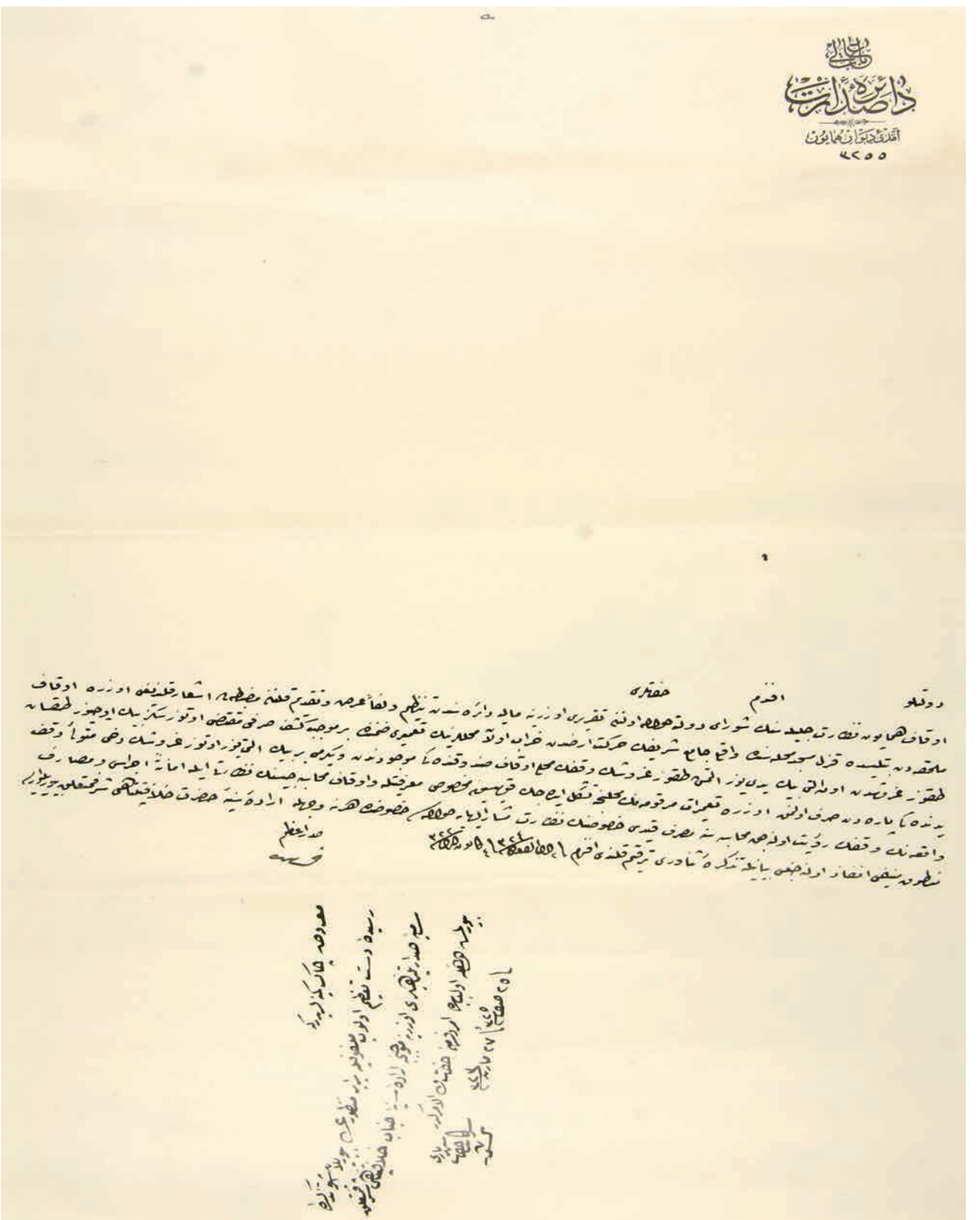

BOA, İ.EV, 43 / 49 - 2

Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde bulunan ve deprem dolayısıyla büyük hasar gören caminin onarımı için gereken bütçenin ilgili yerlerden karşılanarak; bu caminin tamiratının yapılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
9 Nisan 1907

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah katına],
Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin [Vakıflar Bakanlığı] Şura-yı Devlet'e [Danıştay] gönderdiği yazı ile Maliye Dairesi tarafından düzenlenen ve ek olarak havale edilen kararnamede, Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde vakıf malı olan caminin depremde zarar gören kısımlarının tamir edilmesi amacıyla bir keşif yapıldığı belirtilmiştir. Bu keşif sonucunda caminin tamiri için gereken 38,399 kuruştan 16,769 kuruşun vakfa ait bütçeden, geriye kalan 21,630 kuruşun da vakıf mütevellisinde bulunan paradan karşılanması ve bu tamiratın yerelde kurulacak özel bir komisyon tarafından vakıf muhasebecisinin gözetiminde yaptırılarak vakfın bütçesinden harcanan paranın kaydı için konunun Evkaf-ı Hümayun Nezaretine [Vakıflar Bakanlığı] havale edilmesi düşünülmüştür. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
17 Aralık 1906
[imza] Sadrazam Mehmet Ferit Paşa (1851-1914)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)],
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız belirtilen konuya izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
9 Nisan 1907
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa (1858-1933)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesinin Şura-yı Devlete havale olunan takriri üzerine Maliye Dairesinden tanzim ve leffen takdim kılınan mazbatada işar kılındığı üzere evkaf-ı mülhakadan Bitlis'de Kızılmescid Mahallesi'nde vaki cami-i şerifin hareket-i arzdan harab olan mahallerinin tamiri zımnında ber-muceb-i keşf sarfı muktezi otuz sekiz bin üç yüz doksan dokuz kuruşdan on altı bin yedi yüz altmış dokuz kuruşun vakfın mahalli evkaf sandığındaki mevcudundan ve yirmi bir bin altı yüz otuz kuruşun dahi mütevelli-i vakf yedindeki paradan sarf olunmak üzere tamirat-ı merkumenin mahallince teşekkül edecek komisyon-ı mahsus marifetiyle ve evkaf muhasebecisinin nezareti ile emaneten icrası ve masarıf-ı vakıanın vakfın rü'yyet olunacak muhasebesine masraf kaydı hususunun nezaret-i müşarun-ileyhaya [Evkaf-ı Hümayun Nezareti] havalesi hususunda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i padişahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 2 Zilkade sene [1]324 ve fi 4 Kânunuevvel sene [1]322 [17 Aralık 1906]
[imza] Sadrazam Ferid [Mehmed Ferid Paşa (1851-1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti'nden, Sadaret'e],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla beraber manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 25 Safer sene [1]325 ve fi 27 Mart sene [1]323 [9 Nisan 1907]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa (1858-1933)]

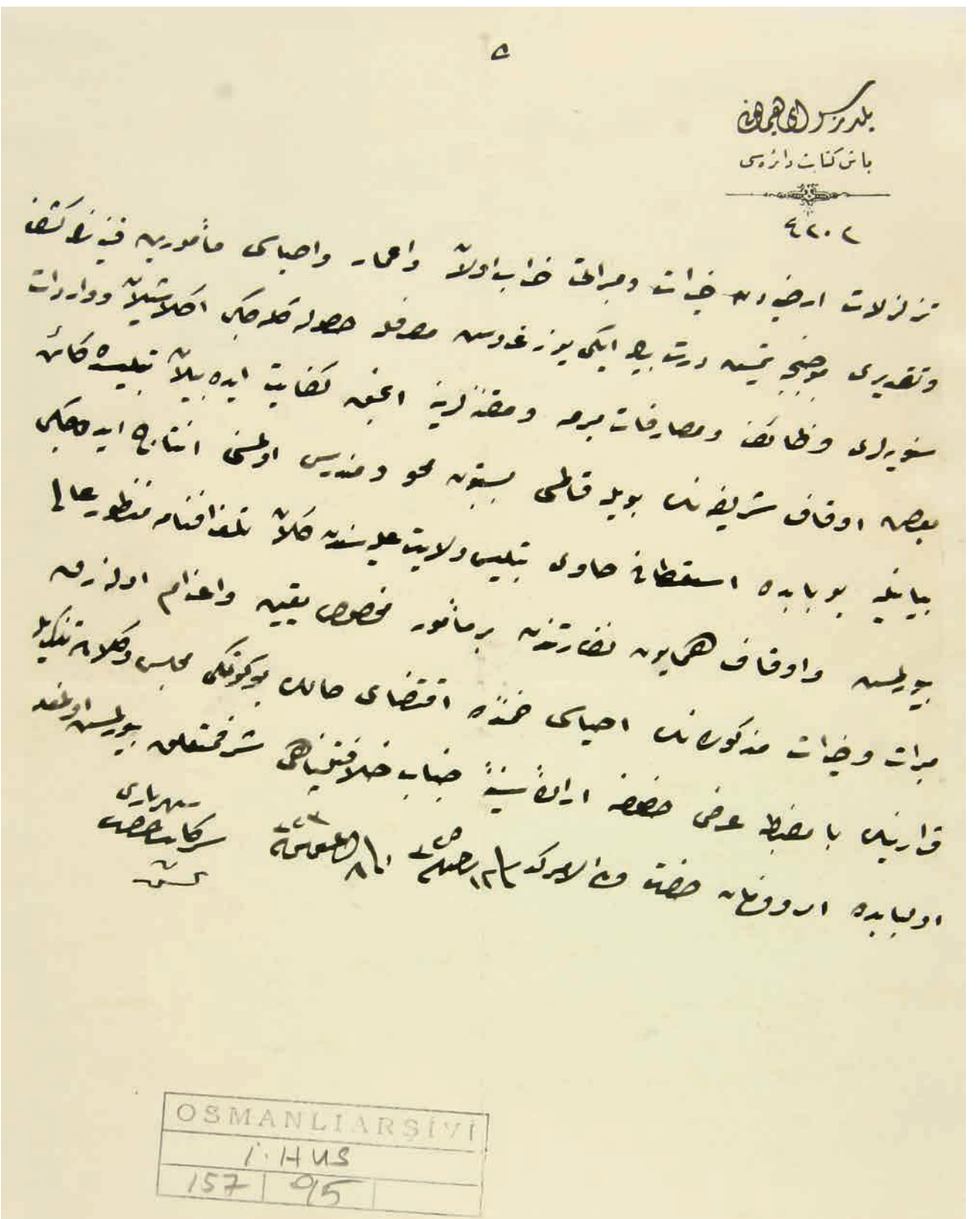

OSMANLI ARŞİVİ
İ.HUS
157 | 95

BOA, İ.HUS, 157 / 95

Bitlis'te depremden zarar gören ve onarım için yeterli geliri olmayan vakıf binalarının devlet tarafından tamir ettirilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
21 Ağustos 1907

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)],
Bitlis'te meydana gelen deprem sonucunda büyük zarar gören hayır eserlerinin tekrar ayağa kaldırılması amacıyla fenni memurlar tarafından yapılan keşifte, bunun için 74,200 kuruşluk bir bütçeye ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Yıllık gelirleri, önemli masraflarıyla görevli personeline anca yetebilen Bitlis'teki bazı vakıfların bu durumda kalması, bu vakıfların yok olmasına sebep olacaktır. Bu durumu anlatıp yardım isteyen Bitlis Valiliğinin gönderdiği telgraf da padişahımız tarafından incelenmiştir. Bu doğrultuda Evkaf Nezaretinden [Vakıflar Bakanlığı] özel bir memurun bu konu için atanması ve Bitlis'teki hayır eserlerinin tekrar ayağa kaldırılması için bugünkü Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] kararının, kararnamesiyle birlikte gönderilmesi emredilmiştir. Gereğini yapınız.
21 Ağustos 1907
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden Sadarete],
Tezelzülat-ı arziyeden hayrat ve meberratı harab olan ve imar ü ihyası memurin-i fenniyenin keşf ü takdiri mucebince yetmiş dört bin iki yüz kuruş masrafla husule geleceği anlaşılan ve varidat-ı seneviyeleri vezaif ve masarıfat-ı mübreme ve mukannenelerine ancak kifayet edebilen Bitlis'de kain bazı evkaf-ı şerifenin böyle kalması büsbütün mahv ü münderis olmasını intac edeceği beyanıyla bu babda istitafı havi Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen telgrafname manzur-ı ali buyurulmuş ve Evkaf-ı Hümayun Nezaretinden bir memur-ı mahsus tayin ü izam olunarak meberrat ve hayrat-ı mezkurenin ihyası zımnında iktiza-yı halin bugünkü Meclis-i Vükelada tezkereyle kararının bamazbata arzı hususuna irade-i seniyye-i cenab-ı hilafetpenahi şeref-müteallik buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 12 Receb sene [1]325 ve fi 8 Ağustos sene [1]323
[21 Ağustos 1907]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

1906 Yılı Sonunda Yaşanan Bitlis Depremi Sonrası Yapılan Gazete Haberinden.
Kaynak: Harvard University, Houghton Library

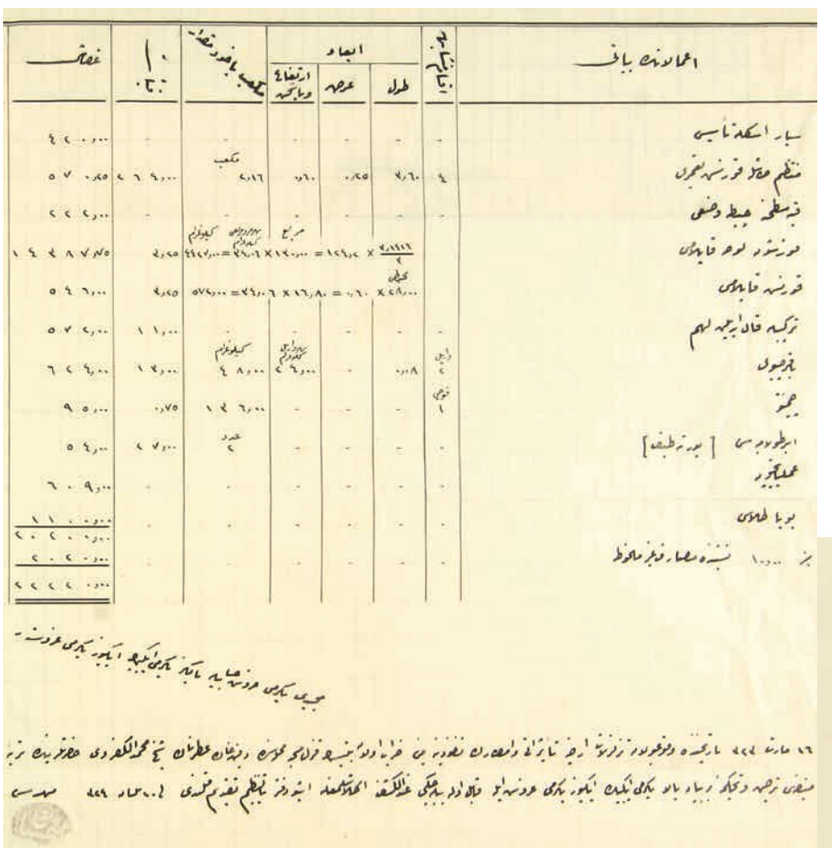

اعمالون نوع بيانى	انتظام نوعى	ابعاد: طول	ابعاد: عرض	ابعاد: ارتفاع وسماكة	مكعب يا مربع مقدار نقطه	١٠ بتا	غرامات
بيان اسكله تاسيس	-	-	-	-	-	-	٤٤٠٠٠
منتظم مخلط قورشه بتحرير	٤	٤٫٦٠	٠٫٢٥	٠٫٦٠	مكعب ٤٫١٦	٤٦٩٫٠٠	٥٧٠٢٥
قورشه خيط وضعى	-	-	-	-	-	-	٢٢٤٫٠٠
قورشه لوح قايمالى					مربع		
قورشه قايمالى					٤٤٧٠٫٠٠ = ٤٤٧٠٫٦ × ١٢٠٠٫٠٠ = ١٢٩٦٫٠ × ٤٫١٦١٦ / ٤	٤٫٦٥	١٤٤٨٧٫٥
تركيه قالديرمه لهم	-	-	-	-	٥٧٩٠٫٠٠ = ٤٩٦٠٫٦ × ١٢٠٠٫٨٠ = ٠٫٦٠ × ٤٨٠٠٫٠٠ / ٤	٤٫٦٥	٥٤٦٠٫٠٠
بترصيل	راجع ٤	٠٫٠٨	-	راجع ٤٠٠٫٠٠	كيلوغرام ٤٨٠٠٫٠٠	١٤٠٫٠٠	٥٧٤٠٫٠٠
جمله	نوعى ١	-	-	-	١٤٦٠٫٠٠	٠٫٧٥	٩٥٠٫٠٠
ايطوبروس [بدنه طبقه]	-	-	-	-	عدد ٤	٤٧٠٫٠٠	٥٤٠٫٠٠
عملجيلر	-	-	-	-	-	-	٦٠٩٠٫٠٠
بويا طلاسى	-	-	-	-	-	-	١١٠٠٠٫٠٠
	-	-	-	-	-	-	٤٠٠٠٫٠٠
	-	-	-	-	-	-	٤٠٠٤٠٫٠٠
							٩٤٤٤٠٫٠٠

بز ١٠٠٠ نسبه مقدار فيزه ملحوظ

جميع تكاليف مرتفعه يابانه بكاين بكيه ايكيوز بكرى عودته

١٦ عارف ٤٤٤ تاريخنده وفوجه ورزارتنه ارجه نابرلك والمصارف نقديه بن قرياوده بيجه قرالجه محوش وديه خان عطرلان شيخ محمد الكفروى حضرتلرينه تزيه

مبلغ تزهيه وتجاوز ريسا باله بكلى تكيدن ايكيوز بكرى عودته ايله فلاوده بيلكى عبد الكفه الحمد الله ابتدائى تعظيم تقديم قلنى ٤٠٠ سنه ٤٤٩ مهندس

ناشر كتابى

١٥١

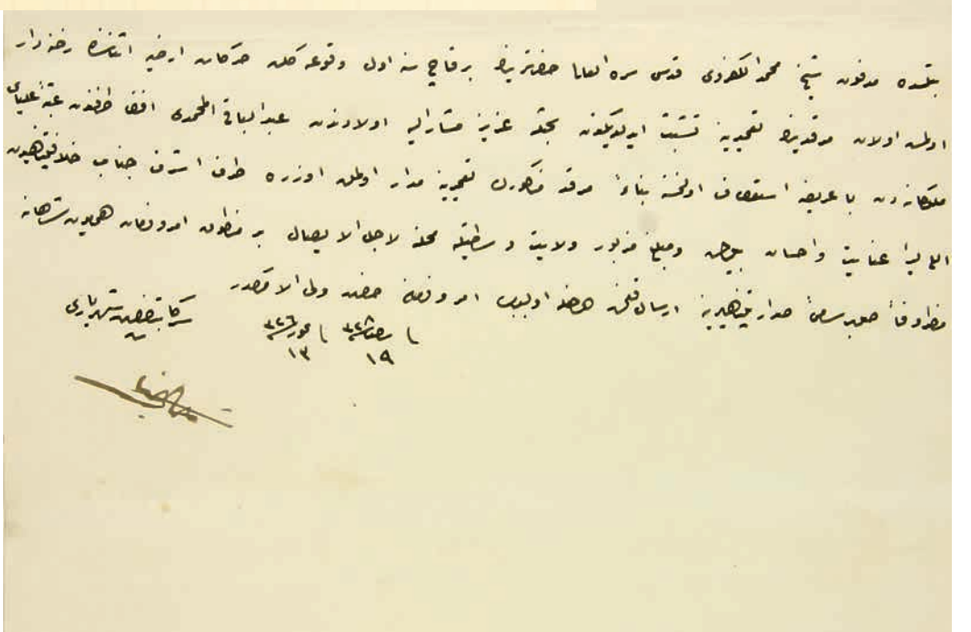

BOA, İ.MBH, 3 / 18 – 1

29 Mart 1907 tarihinde meydana gelen depremde zarar gören ve Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde bulunan Şeyh Mehmet El-Küfrevi Türbesi'nin tamiratı için yapılması gereken masrafların listesi.
23 Nisan 1908

[Sadeleştirme]

Seyyar iskele tesisi, 420 kuruş
Düzgün taşla korniş tamiri, 570 kuruş 25 para
Kubbe tavanına çıta konulması, 222 kuruş
Kurşun levha kaplaması, 14387 kuruş 75 para
Korniş kaplaması, 546 kuruş
Lehim, 572 kuruş
Bakır çivi, 624 kuruş
Çimento, 95 kuruş
Esber dolaması (portatif), 54 kuruş
Tamirat için, 609 kuruş
Boya talaşı (?), 1100 kuruş
% 10 oranında diğer masraflar, 2020 kuruş
[Toplam] 22,220 kuruş
Mecidi yirmi kuruş hesabıyla yalnız 22,220 kuruştur.

29 Mart 1907 tarihinde meydana gelen depremden ve ayrıca yağışlardan da büyük zarar gören Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde metfun Şeyh Mehmed El-Küfrevi Hazretleri'nin türbesinin onarımı için, yukarıda masraf kalemleri belirtilen 22,220 kuruşa ihtiyaç duyulduğu anlaşılarak işbu defter düzenlenerek takdim edilmiştir.
23 Nisan 1908
[mühür] Mühendis İhsan

[Transkripsiyon]

Seyyar iskele tesisi, 420 kuruş
Muntazam taşla korniş tamiri, 570 kuruş 25 para
Kubbe sathına çıta vazı, 222 kuruş
Kurşun levha kaplaması, 14387 kuruş 75 para
Korniş kaplaması, 546 kuruş
Terkible kal edilen lehim, 572 kuruş
Bakır çivi, 624 kuruş
Çimento, 95 kuruş
Esber dolaması (portatif), 54 kuruş
Ameliyat için, 609 kuruş
Boya talaşı (?), 1100 kuruş
% 10 nisbetinde masarıf-ı gayr-i melhuza, 2020 kuruş
[Yekun] 22220 kuruş
Mecidi yirmi kuruş hesabıyla yalnız yirmi iki bin iki yüz yirmi kuruşdur.

16 Mart [1]323 [29 Mart 1907] tarihinde vuku bulan tezelzülat-ı arziye tesiratı ve emtarın nüfuzuna mebni harab olan Bitlis'in Kızılmescid Mahallesi'nde defin-i hak-i ıtır-nak Şeyh Mehmed El-Küfrevi Hazretleri'nin türbe-i münifesi terhin ü tahkimine ber-beyan-ı bala yirmi iki bin iki yüz yirmi kuruş ile kabil olabileceği inde'l-keşf anlaşılmağla işbu defter bi't-tanzim takdim kılındı.
Fi 10 Nisan sene [1]324 [23 Nisan 1908]
[mühür] Mühendis İhsan

BOA, İ.MBH, 3 / 18 – 3

29 Mart 1907 tarihinde meydana gelen depremde zarar gören ve Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nde bulunan Şeyh Mehmed El-Küfrevi Türbesi'nin tamiratı için Padişah V. Mehmet Reşat tarafından tahsis edilen 50 liranın yerine ulaştırılması hakkında, Padişah V. Mehmet Reşat'ın emri.
26 Temmuz 1910

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadaret'e (Başbakanlık)]
Bitlis'te metfun Şeyh Mehmet El-Küfrevi Hazretleri'nin birkaç sene önce meydana gelen depremde zarar gören kabrinin / türbesinin onarımı için girişimde bulunulduğu Şeyh Mehmet El-Küfrevi Hazretleri'nin soyundan Abdülbaki El-Muhammedi Efendi tarafından belirtilmiş ve kendisi tarafından da bu işin yapılması için padişahımızdan yardım talep edilmiştir. Bunun üzerine türbenin onarımına harcanması amacıyla padişahımız tarafından 50 lira bağışlanmış olup, bu paranın Bitlis Valiliği vasıtasıyla yerine ulaştırılması emredilmiştir.
Gereğini yapınız.
26 Temmuz 1910
[imza] Padişahın Başsekreteri Halit Ziya UŞAKLIGİL

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Bitlis'de medfun Şeyh Mehmed El-Küfrevi kaddese sırruhu teala hazretlerinin birkaç sene evvel vukua gelen hareket-i arziye esnasında rahnedar olmuş olan merkadının tamirine teşebbüs edildiğinden bahisle aziz-i müşarün-ileyh evladından Abdülbaki El-Muhammedi Efendi tarafından atebe-i ulya-yı mülukaneden ba-ariza istitaf olunmasına binaen merkad-i mezkurun tamirine medar olmak üzere taraf-ı eşref-i cenab-ı hilafet-penahiden elli lira inayet ü ihsan buyurulmuş ve meblağ-ı mezbur [Bitlis] Vilayet[i] vesatatıyla mahalline li-ecli'l-isal ber-mantuk-ı emr ü ferman-ı hümayun-ı şahane mazrufen savb-ı sami-i sadaret-penahilerine irsal kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 19 Receb sene [1]328 ve fi 13 Temmuz sene [1]326 [26 Temmuz 1910]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Halid Ziya [UŞAKLIGİL]

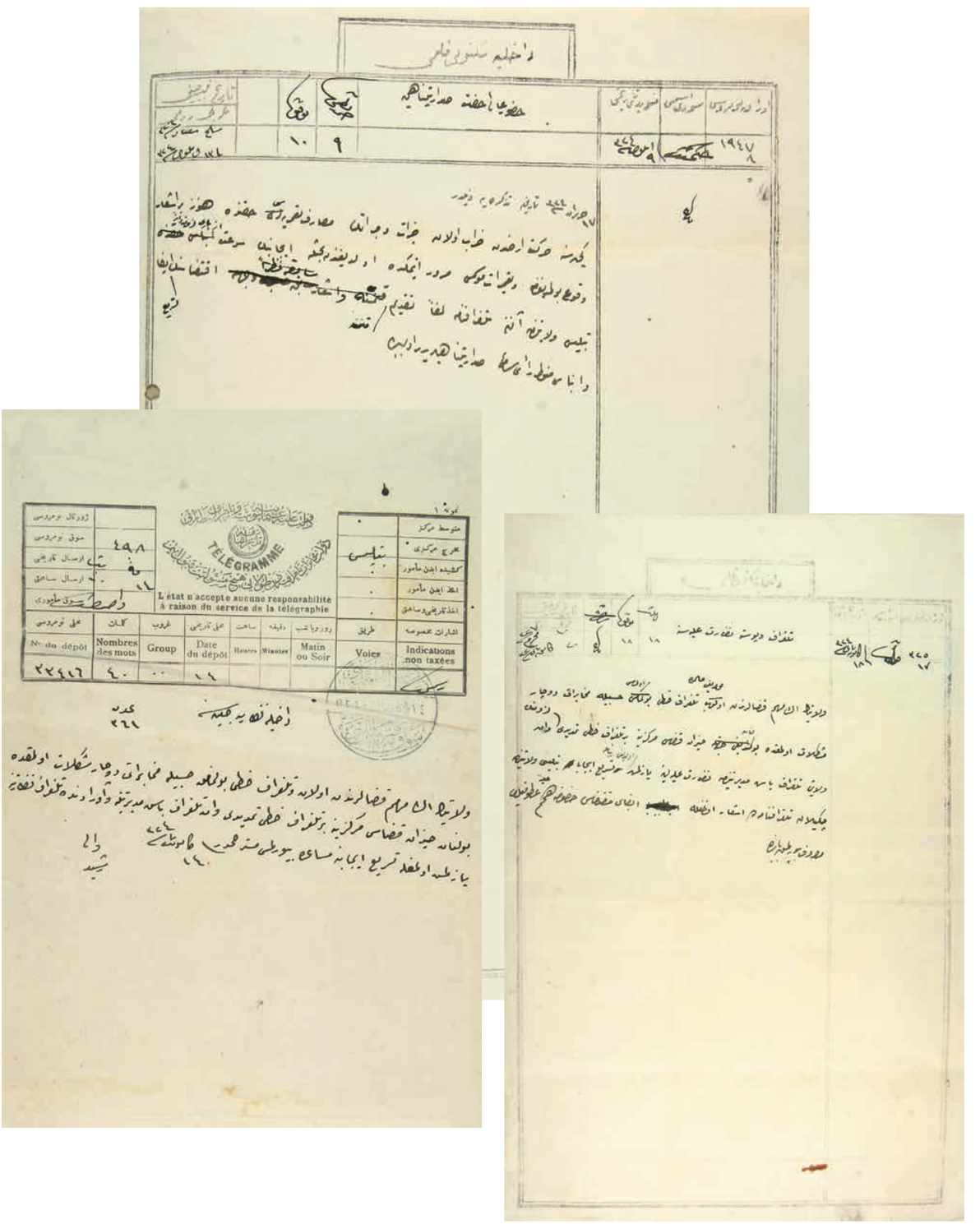
TELEGRAMME
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie
Indications non taxées
Voies
Matin ou Soir
Heures
Minutes
Date du dépôt
Group
Nombres des mots
No du dépôt

BOA, DH.MKT, 2616 / 4

Bitlis'te 1907 yılında meydana gelen depremde zarar gören hayır eserlerinin tamir masrafları karşılanarak; bu eserlerin bir an önce onarılması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
26 Eylül 1908

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Başbakanlık Makamına,
26 Eylül 1908
30 Haziran 1908 yazıya ektir.
Geçen sene depremden zarar gören hayır eserlerine ait tamir masraflarının ödenmesi hakkında şu ana kadar herhangi bir bildirim olmadığı ve tamirat mevsimi de geçmekte olduğundan gereğinin süratle bildirilmesi hakkında Bitlis Valiliğinden alınan telgraf ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Gereğinin süratle yapılması tarafınıza arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi Selh-i Şaban [29 Şaban] [1]326 ve fi 13 Eylül [1]324 [26 Eylül 1908]
Fi 17 Haziran sene [1]324 [30 Haziran 1908] tarihli tezkereye zeyldir.
Geçen sene hareket-i arzdan harab olan hayrat ve meberratın masarıf-ı tamiriyesi hakkında henüz bir işar vuku bulmadığından ve tamirat mevsimi mürur etmekde olduğundan bahisle icabının sürat-i inbası lüzumuna dair Bitlis Vilayetinden alınan telgrafname leffen takdim kılınmağla iktizasının tesri-i ifası ve inbası menut-ı re'y-i sami-i sadaret-penahileridir, ol babda.

BOA, DH.MKT, 2726 / 78 - 1

Bitlis'in Hizan kazasında telgraf hattı bulunmaması haberleşmeyi imkânsız hale getirdiğinden, telgraf hattının bir an önce Hizan'a da uzatılması gerektiği hakkında, Bitlis Vilayetinden [Bitlis Valiliği], Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen telgraf.
27 Ocak 1909

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
İçişleri Bakanlığına
Bitlis vilayetinin en önemli kazalarından olup telgraf hattı bulunmadığından haberleşmede güçlük çekilen Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] kazası merkezine bir telgraf hattının uzatılması meselesi, Van Telgraf Başmüdürlüğüyle Telgraf Bakanlığına bildirilmiştir. Gereğinin süratle yapılmasına izin verilmesi arz olunur.
27 Ocak 1909
[imza] Bitlis Valisi Ahmet Reşit TOKÇAER / (1864-1949)

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Vilayetin [Bitlis] en mühim kazalarından olan ve telgraf hattı bulunmamak hasebiyle muhaberatı duçar-ı müşkilat olmakda bulunan Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] kazası merkezine bir telgraf hattı temdidi Van Telgraf Başmüdiriyetiyle oradan da Telgraf Nezaretine yazılmış olmağla tesri-i icabına müsaade buyurulması müsterhamdır.
Fi 14 Kânunusani sene [1]324 [27 Ocak 1909]
[imza] [Bitlis] Vali[si] Reşid [Ahmed Reşid (TOKÇAER) / (1864-1949)]

BOA, DH.MKT, 2726 / 78 - 2

Bitlis'in en önemli kazalarından Hizan'da telgraf hattı bulunmaması haberleşmeyi güçleştirdiğinden, telgraf hattının bir an önce Hizan'a da uzatılması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Telgraf ve Posta Nezaretine [Telgraf ve Posta Bakanlığı] gönderilen yazı.
2 Şubat 1909

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Telgraf ve Posta Bakanlığına,
2 Şubat 1909
Bitlis vilayetinin en önemli kazalarından olup telgraf hattı bulunmadığından haberleşmede güçlük çekilen Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] kazası merkezine bir telgraf hattının uzatılması meselesi Van Telgraf Başmüdürlüğüyle Telgraf Bakanlığına yazılmış; gereğinin acilen yapılması Bitlis Valiliğinden çekilen telgrafla bildirilmiştir.
Gereğinin yapılması arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Telgraf ve Posta Nezaret-i Aliyyesine,
Fi 10 Muharrem sene [1]327 ve fi 20 Kânunusani sene [1]324 [2 Şubat 1909]
Vilayetin [Bitlis] en mühim kazalarından olduğu halde telgraf hattı olmaması hasebiyle muhaberatı duçar-ı müşkilat olmakda bulunan Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] kazası merkezine bir telgraf hattı temdidi lüzumunun Van Vilayeti Telgraf Başmüdiriyetinden nezaret-i aliyyelerine yazılmış olduğu beyanıyla tesri-i icabı Bitlis Vilayetinden çekilen telgrafnamede işar olunmağla ifa-yı muktezası hususuna himem-i aliyye-i atufileri masruf buyurulmak babında.

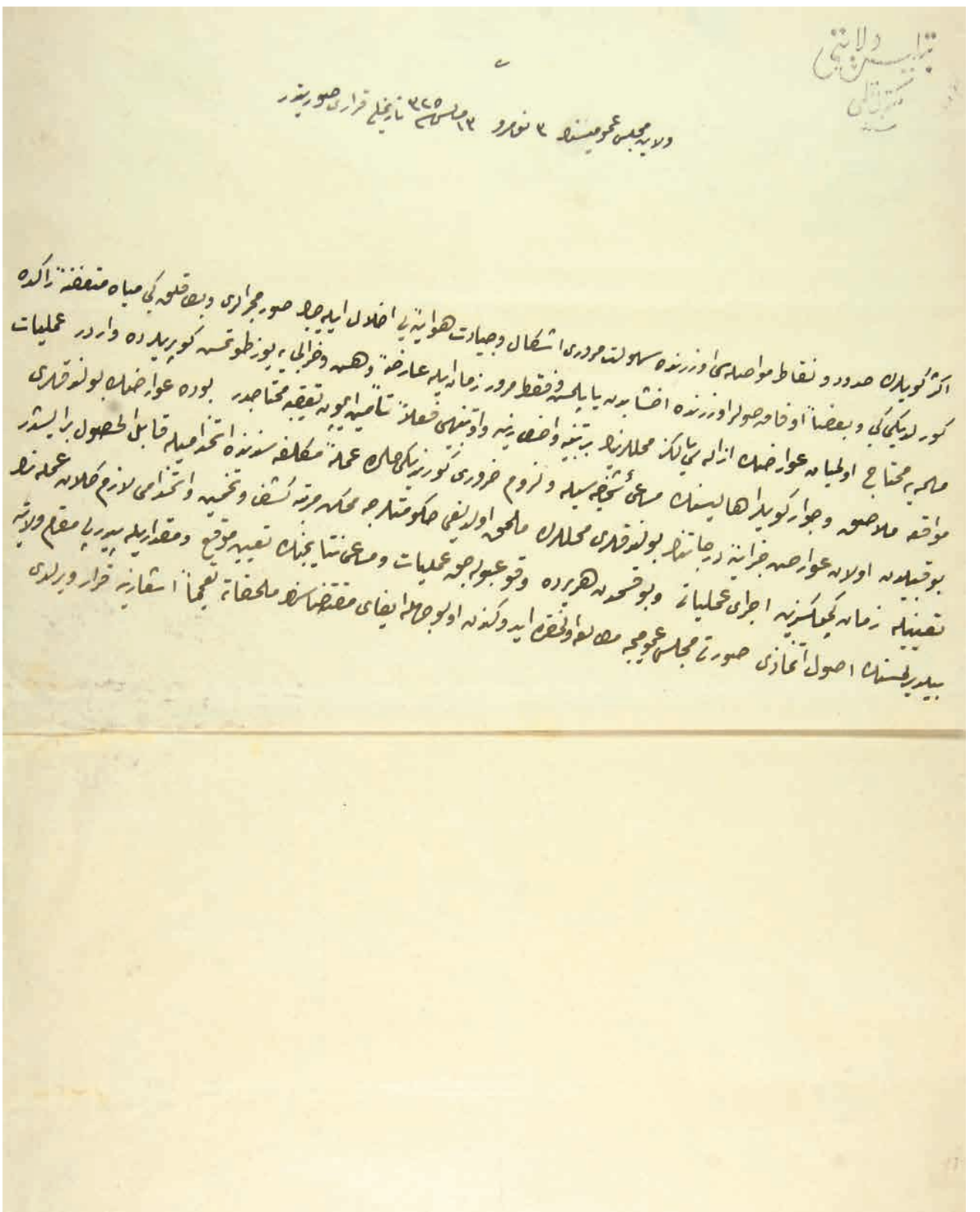

BOA, DH.MKT, 2876 / 12 – 3

Bitlis vilayetinde bulunan harap durumdaki köprülerin dâhil bulundukları kaza idarelerinin imkânlarıyla tamir ettirilmesi hakkında, Bitlis Vilayeti Umumi Meclisi [Bitlis Vilayeti Genel İdare Meclisi] tarafından alınan karar.
26 Mayıs 1909

[Sadeleştirme]

Bitlis Vilayeti Genel İdare Meclisinin 3 numaralı ve 26 Mayıs 1909 tarihli kararının suretidir,

[Bitlis Vilayeti Genel Meclisi],
Bitlis Vilayeti dâhilindeki köylere ulaşan noktalar üzerinde bulunup, kolay ulaşımı engellemenin yanı sıra hava kirliliğine de yol açan su ve bataklık gibi yerlerde kötü kokular yayıldığı görülmüştür. Bu küçük sular üzerinde bulunan ahşap köprüler de zamanla yıkılmaya yüz tutmuş bir hale gelmiş olup, ciddi bir onarıma gerek olmayan köprülerdeki sıkıntıların yerelden giderilmesi için gerekli uyarıların yapılmasına ve bu uyarıların neticesinde denetlenmesine ihtiyaç vardır. Birbirine yakın ve onarıma ihtiyacı olan köylerdeki köprülerin, orada yaşayan halk tarafından kişisel gayretle ve ya gerektiği takdirde işçi tutularak yapılması gerekmektedir. Bu durumda olan sıkıntılı köprülerin derecesinin keşfi, o bölgedeki idare tarafından yaptırılıp; çalıştırılması gereken işçiler istihdam edildikten sonra vakit kaybetmeksizin köprüler tamir edilmelidir. Köprülerin onarımıyla ilgili gidişatın seyri ve sonuçlarının zaman zaman Bitlis Valiliğine bildirilmesi, Bitlis Vilayeti Genel İdare Meclisi tarafından görüşülerek; gereğinin yapılması için vilayete bağlı bütün idari birimlere konunun bildirilmesine karar verilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Bitlis] Vilayet Meclis-i Umumisinin 3 numara [ve] 13 Mayıs sene [1]325 [26 Mayıs 1909] tarihli kararı suretidir,

[Bitlis Vilayeti Meclis-i Umumisinden],
Ekser köylerin hudud ve nukat-ı muvasalası üzerinde suhulet-i müruru işkal ve ciyadet-i havaiyeyi ihlal eyleyecek su mecraları ve bataklık gibi miyah-ı müteaffine-i rakide görüldüğü gibi ve bazen ufak sular üzerinde ahşabdan yapılmış ve fakat mürur-ı zaman ile arıza-i vehn ü harabiye yüz tutmuş köprüler de vardır, ameliyat-ı mühimmeye muhtac olmayan avarızın izalesi yalnız mahallerinin bir tenbih ve ihtarına ve o tenbihi fiilen temin içün takibe muhtacdır, bu da avarızın bulundukları mevakie mülasık ve civar köyler ahalisinin mesai-i şahsiyesiyle ve lüzum-ı zaruri göründüğü halde amele-i mükellefesinden de istihdamıyla kabilü'l-husul bir işdir, bu kabilden olan avarız-ı cezaiye derecatının bulundukları mahallerin mülhak olduğu hükümetlerce mümkün mertebe keşf ü tahmin ve istihdamı lazım gelen amelenin tayiniyle zaman geçmeksizin icra-yı ameliyatı ve bu kısımdan her yerde vuku bulacak ameliyat ve mesai netayicinin tayin-i mevki ve mikdarıyla peyderpey makam-ı vilayete bildirilmesinin usul ittihazı sureti [Bitlis Vilayeti] Meclis-i Umumiye[sin]ce mütalaa olunmakda idiğinden ol vechile ifa-yı muktezasının mülhakata tamimen işarına karar verildi.

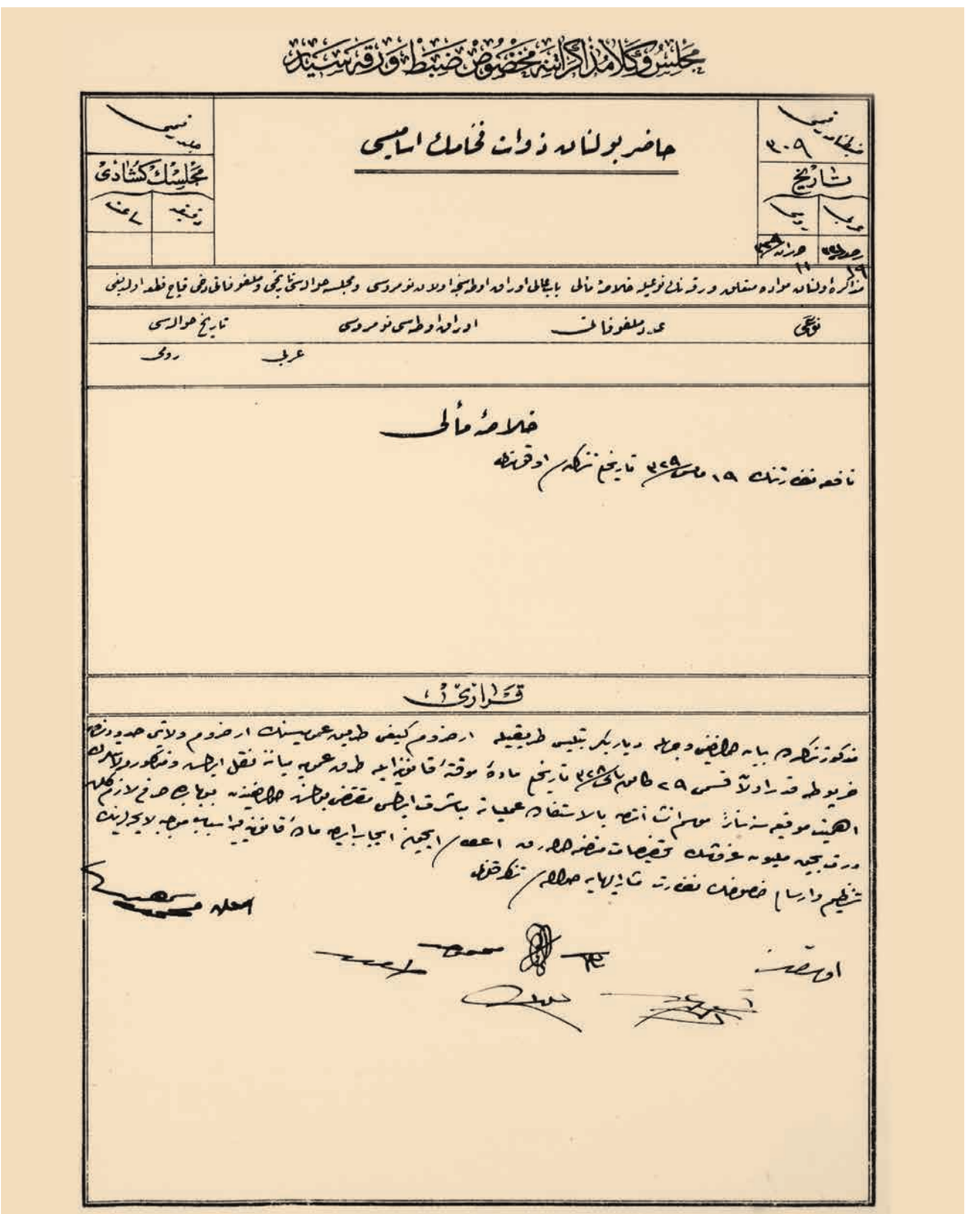

مجلس وکلا مذاکراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر

نمره نسبی ۲۰۹	حاضر بولنانلرك اسامیسی	مدیر نسبی
تاریخ		مجلس کشادی
روب / یکی		نمره / ساعت
مدیریت / ورده ۱۱		

مذاکره اولنانلر مواده متعلق ورقه نك نوعیله خلاصه مالی بایمالی اوراده اوطه سنجاوی ده نوموروسی ومجلسه حواله سنجی ومصطفی نافی رئیس قاچاغ فلمه اداره سی

توقیعی	محمد مصطفی نافی	اوراده اوطه سی نوموروسی	تاریخ حواله سی
	عربی	روحی	

خلاصه مالی

ناحیه نفوسیه نك ۱۹ مالی ۲۰۹ تاریخ نمره لی ورقه سنه

قراری

مذکور نمره ده یازیلی وجهله دیار بکر تبلیغ طریقیله عرضحال کیمسه طرفندن ارضروم ولایتی حدودنده ضبط وتوقیف اولنان ۹۰ طاقم پاکی ۲۰۹ تاریخ ماده موقته قانونیه سنه طوقه عرضه یاته نقل ایتدیرلمسی وتکلیف اولنمش اولمغله مومی الیه طرفندن ۹۰ طاقم پاکی ۲۰۹ تاریخ ماده موقته قانونیه سنه استناد عرضحال ایله مقتضاسنك اجراسی طلب وتقاضا

BOA, MV, 178 / 30

Bitlis-Diyarbakır yolu ile Erzurum-Kığı-Harput yolunun bir an önce yapılmasının uygun olacağı hakkında, Bakanlar Kurulu kararı.
24 Haziran 1913

[Sadeleştirme]

Bakanlar Kurulu görüşmelerine ait tutanaktır.
24 Haziran 1913

Özeti,
Nafia Nezaretinin [Bayındırlık Bakanlığı] 1 Haziran 1913 tarihli yazısı okundu.

Kararı,
İlgili yazıda ifade edildiği üzere Diyarbakır-Bitlis yoluyla Erzurum-Kiğı yolunun Erzurum vilayeti hududundan Harput'a kadar olan bölümü, 11 Şubat 1913 tarihli geçici kanun maddesiyle genel yollar kısmına dâhil edilmiştir. Bu vilayetlerin konumları önemli olduğundan, inşaat mevsimi olmasından da yararlanılarak yol yapım çalışmalarına bir an önce başlanılması gerekli görülmüştür. Yol yapım çalışmaları için gerekli olan 4,5 milyon kuruşun ek ödenek olarak verilebilmesi için gerekli kanun maddesi ve raporların düzenlenerek konunun Nafia Nezaretine [Bayındırlık Bakanlığı] havale edilmesi kararlaştırılmıştır.
[imzalar] [Bakanlar Kurulu Üyelerine Ait 10 Adet İmza]

[Transkripsiyon]

Meclis-i Vükela müzakeratına mahsus zabt varakasıdır,
Fi 19 Receb sene [1]331 ve 11 Haziran sene [1]329 [24 Haziran 1913]

Hülasa-i Meali,
Nafia Nezaretinin 19 Mayıs sene [1]329 [1 Haziran 1913] tarihli tezkeresi okundu.

Kararı,
Mezkur tezkerede beyan olunduğu vechile Diyarbekir-Bitlis tarikiyle Erzurum-Kiğı tarik-i umumisinin Erzurum vilayeti hududundan Harput'a kadar olan kısmı 29 Kânunusani sene [1]328 [11 Şubat 1913] tarihli madde-i muvakkate-i kanuniye ile turuk-ı umumiye miyanına nakl edilmiş ve mezkur vilayetlerin ehemmiyet-i mevkıyesine binaen mevsim-i inşaatdan bi'l-istifade ameliyata mübaşeret edilmesi muktezi bulunmuş olduğundan bu babda sarfı lazım gelen dört buçuk milyon kuruşun tahsisat-ı munzamme olarak itası için icab eden madde-i kanuniye ve esbab-ı mucibe layıhalarının tanzim ve irsali hususunun nezaret-i müşarün ileyhaya havalesi tezekkür kılındı.

[imzalar] [Bakanlar Kurulu Üyelerine Ait 10 Adet İmza]

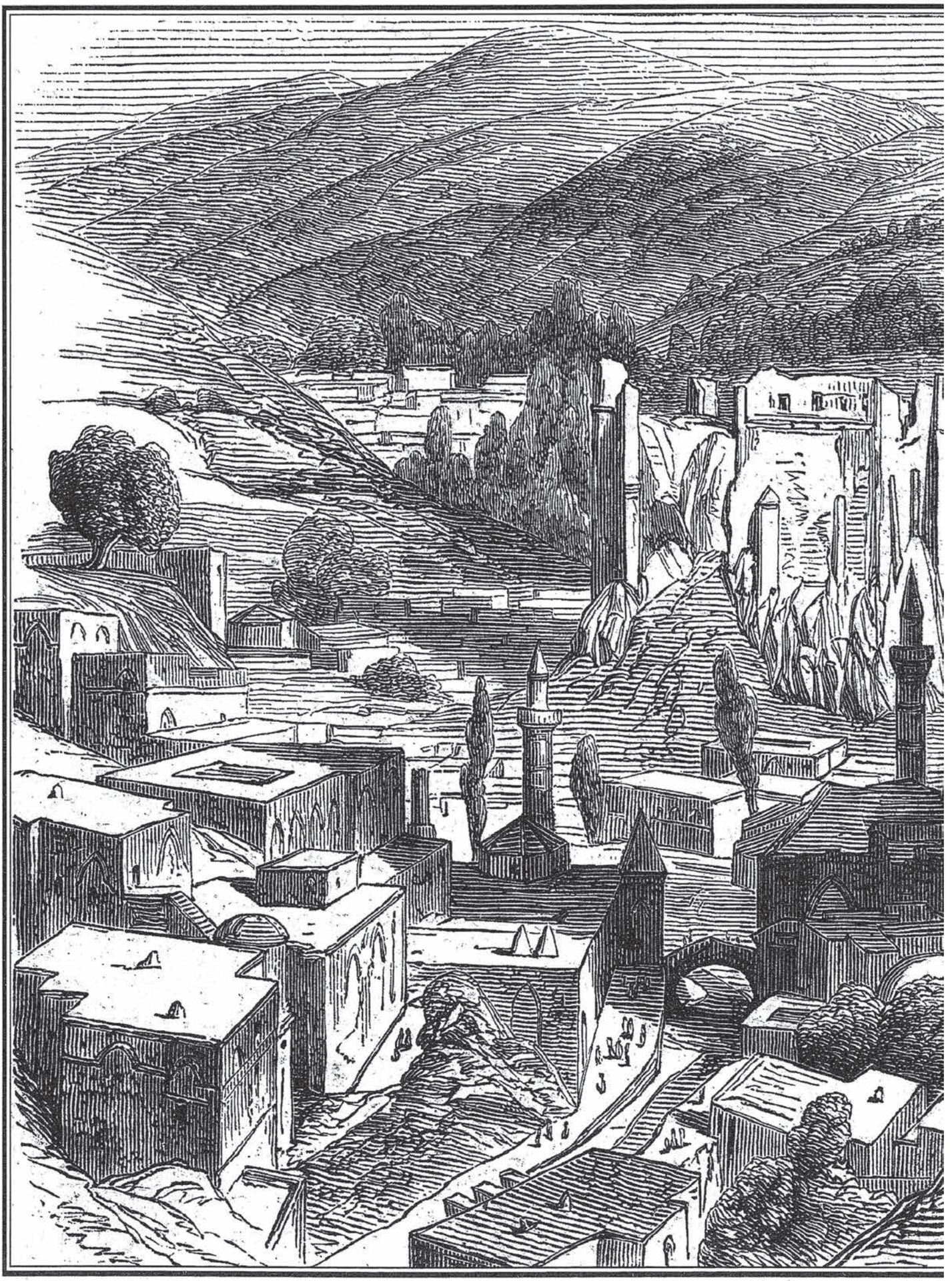

L'Illustration: Journal universel. Bitlis

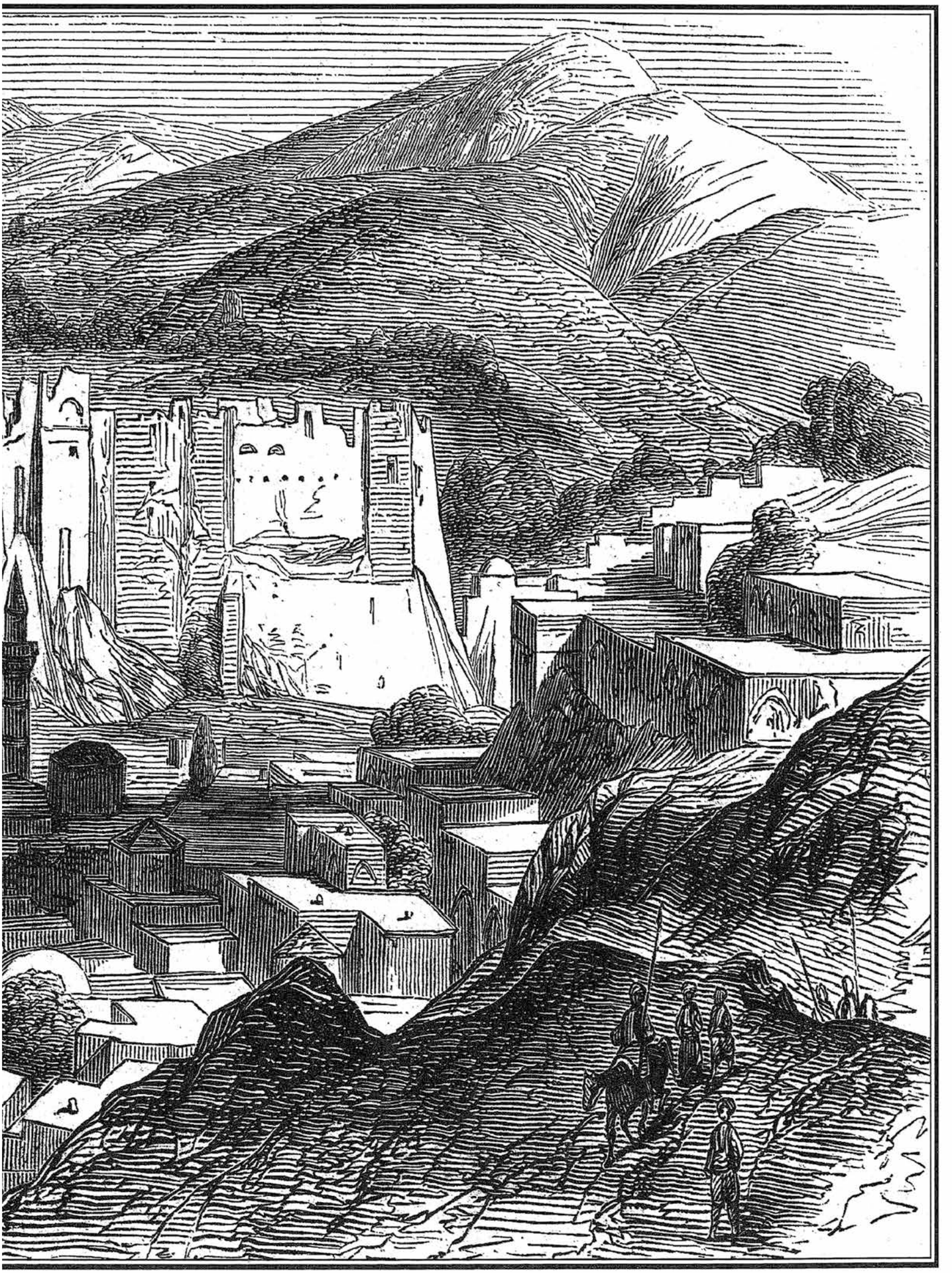

4. BÖLÜM

DİNÎ HAYAT

Cami, Mescit, Tekke, Zaviye, Dergâh, Vakıf, Tarikat,
Tevcihat ve Dinî Şahsiyetler Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bölümde, Bitlis'teki dinî hayattan izler yer alacaktır. Osmanlı dönemi Bitlis'inde bölgede faaliyet gösteren tekke, dergâh, cami, medrese gibi yapıların yanı sıra; bölgenin dinî büyüklerinden de bahseden belgelerin bir bölümü içeriği oluşturacaktır.

Bu belgelerden belki de en önemlileri, Bitlis halkı tarafından tanınan ve ülkemizde de bilinirliği bulunan Kadirî Şeyhi Müştak Baba'ya ait olan serilerdir. Kendisine II. Mahmut döneminde özel bir önem atfedildiği bilinmektedir. Yıllarca Bitlis merkezde bulunan vakfına ait tekke ve zaviyelerde eğitim vererek, dinî alanda birçok âlimin yetişmesinde pay sahibi olan Müştak Baba'nın ölümünden sonra da çocukları, bu faaliyetlere devlet desteği alarak yıllarca devam etmişlerdir. Müştak Baba'nın çocuklarına ait belgeler de bu bölümde işlenen konular arasında yerini almaktadır. Bunun yanı sıra Bitlis'te faaliyet gösteren Şeyh Abdullah Bedehşanî Vakfı, Hacı Bey Vakfı ve Hüsrev Paşa Vakfı'na ait tekke, zaviye ve medreseler ile bu kurumlara yapılan atamaları içeren belgeler de; bölgenin dinî kurumlarını ve bu kurumlarında görev alan dinî şahsiyetlerini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Bilindiği üzere Osmanlı Döneminde bugün de olduğu gibi Müslümanların ibadet ettiği en küçük yapıları mescitler oluşturmaktaydı. Bu yapılarda hutbe okunması, cuma ve bayram namazlarının kılınması özel izin gerektirmekteydi. Bu izin ancak halifelik yetkisini kullanan padişah tarafından verilebilecek nitelikte olduğundan, mescitlerin bu izinle camiye çevrilmesiyle ancak bu ibadetler yapılıp, hutbe okunabilirdi. Bu tarz mescitlerin Bitlis'in merkezinde de bulunduğu ve padişah emriyle camiye çevrildiğini gösteren bilgiler de, belge serileri arasında yerini almaktadır.
Yine Bitlis'te bulunan Süryanilerin, ibadetlerini ve dinî geleneklerini yerine getirmelerine destek olunmasıyla; Bitlis ve Van Ermeni Katolik Başpiskoposunun başarılı hizmetlerden ötürü madalya ile ödüllendirilmesi de dinî hayatın çeşitliliğine vurgu yapan belgeler arasındadır.

Bitlis'in ilçelerinden Hizan, Adilcevaz, Ahlat da dinî hayatın çeşitli ve yoğun olduğu bölgeler arasındadır. Hizan'da meşhur âlim Şeyh Sıbgatullah, Adilcevaz'ın en köklü tekkelerinden Kara Şeyh ve Ahlat'ta bir kısmının kökü Osmanlı öncesine de ulaşan Kulaksız, Çaman, Ekanis, Merdan, Kırklar, Kazazgir, Gurzub / Kurzub gibi tekke ve zaviyelere ait bilgiler, atamalar, ve bu yapıların gelir-giderlerini içeren kayıtlar da bu bölümün konusunu oluşturmaktadır.

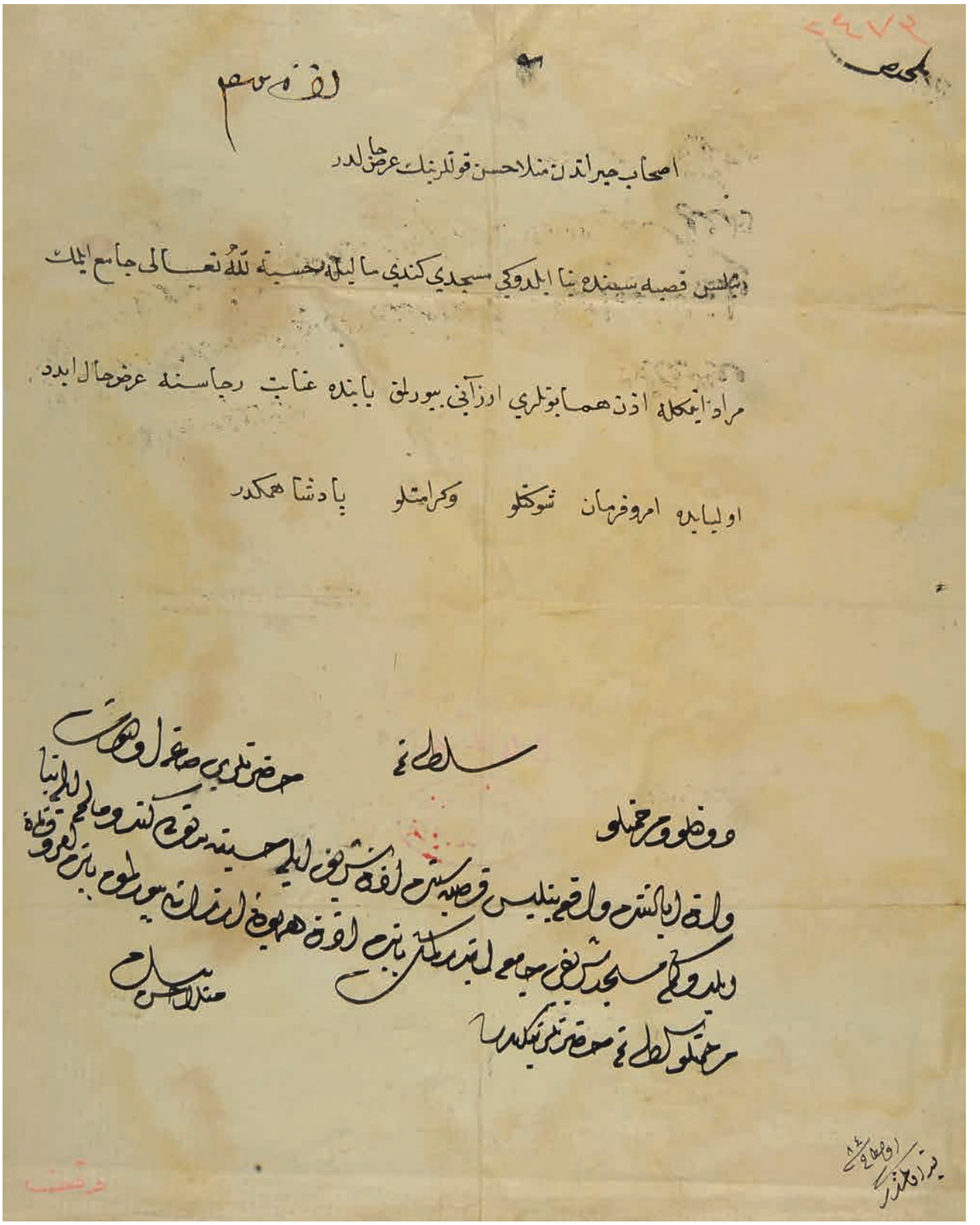

BOA, İE.EV, 21 / 2473

Bitlis'te Molla Hasan tarafından yaptırılan mescidin camiye dönüştürülmesine izin verildiği hakkında, Padişah IV. Mehmet'in emri.
[2 Ekim 1673]

[Sadeleştirme]

[Sadarete],
Van eyaletinde bulunan Bitlis kasabasında padişah izni ile ve kendi malımla bina eylediğim mescid-i şerifi camiye dönüştürmek niyetindeyim. Bu hususta izin verilmesini arz ederim. [imza] Molla Hasan

[Sadrazamdan, Padişaha],
Hayır sahiplerinden olan Molla Hasan kulları verdiği dilekçe ile Bitlis kasabasında bina eylediği mescidi, yine kendi malıyla camiye çevirmek istemektedir. Bu hususta izin vermenizi niyaz etmektedir. Konuyla ilgili emirleriniz beklenmektedir.

[Padişah IV. Mehmet'ten],
İzin verdim.

[Transkripsiyon]

Devletlü ve Merhametlü Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Van eyaletinde vaki Bitlis kasabasında izn-i şerif ile hasbeten lillahi teala kendü malım ile bina eylediğim mescid-i şerifi cami etdirmek babında izn-i hümayun erzani buyurulmak babında emr ü ferman merhametlü sultanım hazretlerinindir.
[imza] Bende Monla Hasan

[Sadrazamdan, Padişaha]
Ashab-ı hayratdan Monla Hasan kullarının arzuhalidir, Bitlis kasabasında bina eylediği mescidi kendi malıyla hasbeten lillahi teala cami eylemek murad etmekle izn-i hümayunları erzani buyurulmak babında inayet ricasına arzuhal eder, ol babda emr ü ferman şevketlü ve kerametlü padişahımındır.

[Padişah IV. Mehmed'den],
İzin verdim.

Sultan IV. Mehmet

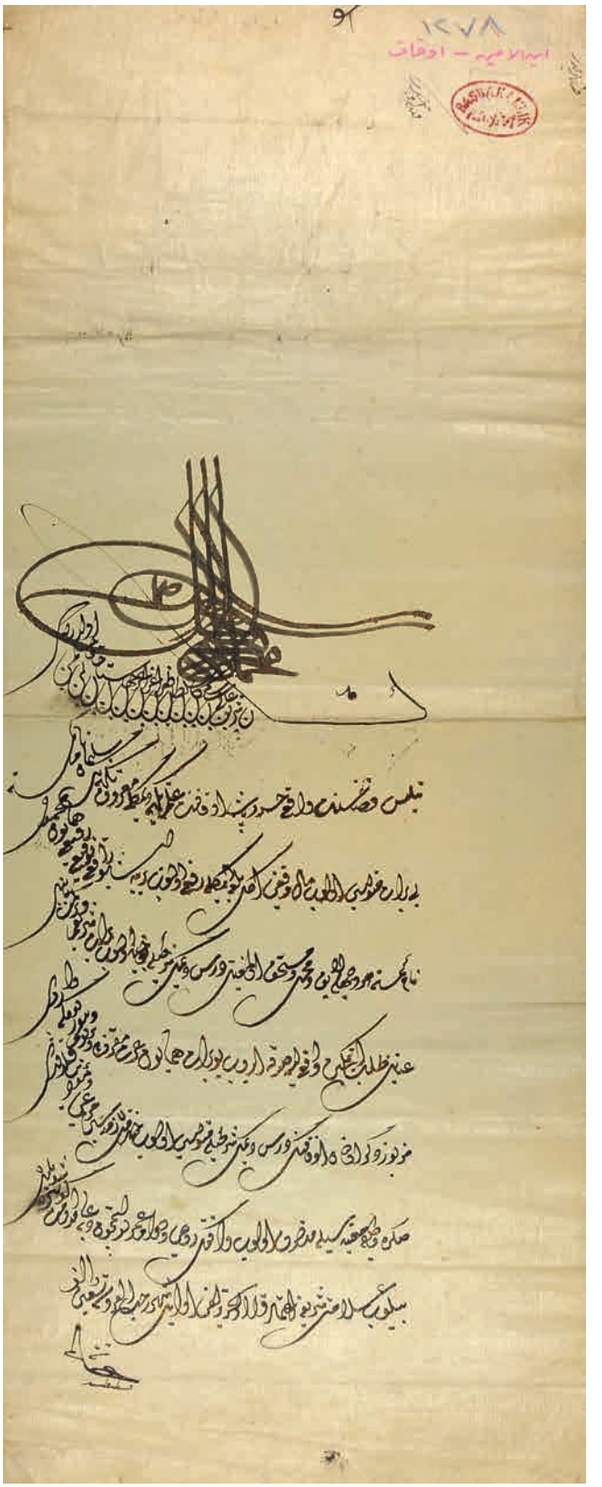

BOA, İE.EV, 11 / 1278

Bitlis'te Hüsrev Paşa Vakfı'na bağlı olan Alem Tekke'nin Mütevelliliğine Mehmet adlı kişinin atandığı hakkında, Padişah IV. Mehmet'in emri.
8-17 Ağustos 1679

[Sadeleştirme]

Tuğra [IV. Mehmet]

Padişah fermanının hükmü budur ki,
Bitlis kazasındaki Hüsrev Paşa Vakfı'ndan Alem Tekkesi adıyla bilinen tekkenin mütevellisi olan Süleyman adlı kişi, vakıf malını kötü idare ettiği için görevinden azledilmiştir. Mehmet adlı kişi bu göreve her açıdan layık ve müstahaktır. Kendisi ders vermek şartıyla bu göreve atanmıştır. Bu konuda berat verilmesini talep ettiğinden ben de sadaka edip bu beratı tevcih ettim. Buyurdum ki, kendisi oraya varıp ders vermek şartıyla vakfın mütevellisi olsun. Görevini yerine getirdikten sonra vakıf kurucusunun ruhuna ve devletimin devamına dua etsin. Bu fermana herkes itimat etsin.
8-17 Ağustos 1679

Transkripsiyon]

Tuğra [IV. Mehmed]

Nişan-ı şerif-i ali-şan-ı sami-mekan-ı sultani ve tuğra-yı garra-yı cihan-sitan-ı hakani hükmü oldur ki,
Bitlis kazasında vaki Hüsrev Paşa Evkafı'ndan "Alem Tekye" demekle maruf tekyenin Süleyman nam kimesne bi-berat mütevellisi olub mal-ı vakfı ekl ü bel' etmekle ref olunub yerine işbu rafi-i tevki-i refi-i hümayun Mehmed nam kimesne her vechile layık ve mahal ve müstehak olmağın ders vermek şartıyla tevcih olunub berat-ı şerifimi verilmek babında inayet taleb etmeğin vaki ise sadaka edüb bu berat-ı hümayun-ı izzet-makrunu verdim ve buyurdum ki, varub mezbur zikr olunan evkafının ders vermek şartıyla mütevellisi olub hizmet-i lazımesin meri ve müedda kıldıkdan sonra vazife-i muayyenesiyle mutasarrıf olub vakıfın ruhu ve daavat-ı ömr-i devletim içün duaya müdavemet göstrere, şöyle bilüb alamet-i şerife itimad kılalar.
Tahriren fi-evail-i şehr-i Recebi'l-Ferd sene tisin ve elf [h. 1-10 Receb 1090 / 8-17 Ağustos 1679]

BAŞBAKANLIK
ARŞİVİ

BOA, AE.SAMD.III, 14 / 1276 – 1

Bitlis'teki Şeyh İsa Zaviyesi tevliyetinin kendisine tevcihi hakkında, İshak adlı kişinin verdiği dilekçe.
15 Şubat 1724

[Sadeleştirme]

[Sadarete]
Bu kulları Bitlis sakinlerindendir. Bitlis'te bulunan Şeyh İsa Zaviyesi Mütevellisi Seyit Mehmet vefat ettiğinden, aynı vazifeye atanmam uygun olacaktır. Bitlis Kadısı da aynı hususta bir tavsiye yazısı yazmıştır. Gereğini rica ve niyaz ederim.
[imza] İshak

[Sadrazamdan],
Anadolu Muhasebesinden gerekli bilgiler yazılsın.

[Anadolu Muhasebesinden]
Deftere göre 7 Ekim 1703 tarihinde Bitlis'teki Şeyh İsa Zaviyesi Şeyhliğine Abdülkadir Geylani soyundan Seyit Şeyh Mehmet atanmıştır.
15 Şubat 1724

[Transkripsiyon]

Devletlü Saadetlü Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Bu kulları Bitlis sakinlerinden olub yine Bitlis'de vaki Şeyh İsa tevliyetine mutasarrıf Es-Seyyid Mehmed fevt olub tevliyet-i mezbur ol vechile mahlul olmağla mercudur ki yedimde olan Bitlis Naibinin arzı mucebince tevliyet-i mezburu merhumun mahlulünden bu kullarına tevcih olunmak babında işaret-i aliyyeniz rica ve niyaz olunur, ferman sultanımındır.
[imza] Bende İshak

[Sadrazamdan]

Anadolu Muhasebesinden [yazıla]
Be-cihet-i defter-i hazine
Vakf-ı Zaviye-i Şeyh İsa der-Bidlis
Es-Seyyid Eş-Şeyh Mehmed an-evlad-ı Şeyh Abdülkadir Geylani müteveffa ...
Berat ... an-ref-i ... ba-emr-i hümayun ba-arzuhal-i hod ve ba-işaret-i Mevlana Mehmed Efendi hazretleri Şeyhülislam, fi 26 Ca [Cemaziyelevvel] sene 1115 [7 Ekim 1703]

Vech-i meşruh üzere mezkurun üzerinde işaret-i aliyye ile mastur ve mukayyeddir, emr ü ferman devletlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 20 Ca [Cemaziyelevvel] sene 1136 [15 Şubat 1724]

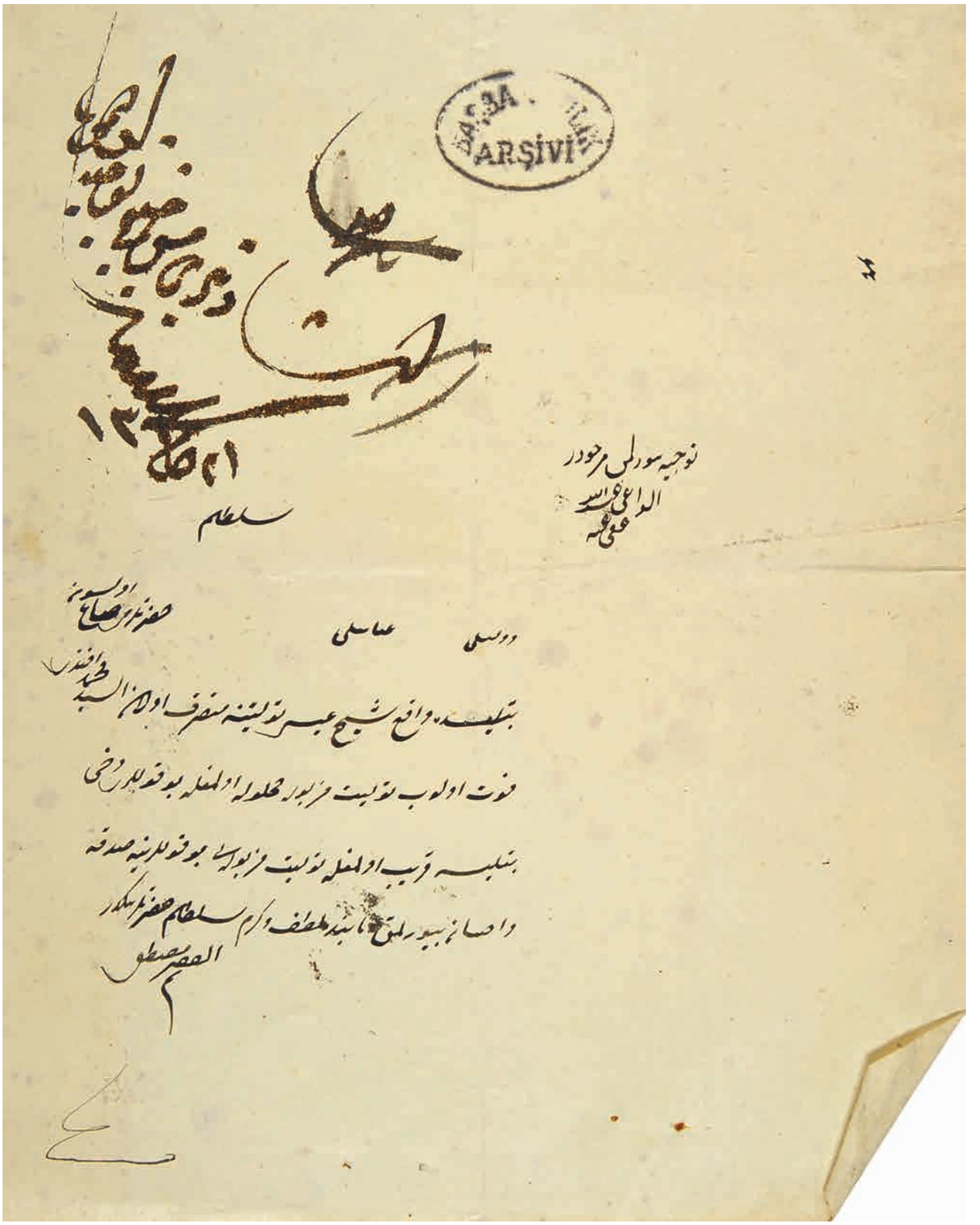
ARŞİVİ

BOA, AE.SAMD.III, 14 / 1276 – 2

Bitlis'teki Şeyh İsa Zaviyesi tevliyetinin Mustafa adlı kişiye tevcih edildiği hakkında, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın emri.
16 Şubat 1724

[Sadeleştirme]

[Sadaret'e],
Bitlis'teki Şeyh İsa Zaviyesi Mütevellisi Seyit Mehmet Efendi vefat etmiştir. Bu kulunuz Bitlis'te bulunmaktadır. Aynı görevin bu kulunuza tevcih edilmesi rica olunur.
[imza] Mustafa

[Şeyhülislamdan],
Bu kişiye [Mustafa'ya] verilmesi rica olunur.
[imza] Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi

[Sadrazamdan],
Şeyhülislam'ın işareti gereği tevcih olunsun.
16 Şubat 1724

[Transkripsiyon]

Devletlü İnayetlü Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Bitlis'de vaki Şeyh İsa tevliyetine mutasarrıf olan Es-Seyyid Mehmed Efendi fevt olub tevliyet-i mezbur ol vechile mahlul olmağla bu kulları dahi Bitlis'e karib olmağla tevliyet-i mezbureyi bu kullarına sadaka ve ihsan buyurulmak babında lutf ü kerem sultanım hazretlerinindir.
[imza] El-fakir Mustafa

[Şeyhülislamdan]
Tevcih buyurulması mercudur.
[imza] [Şeyhülislam] Ed-dai Abdullah ufiye anh

[Sadrazamdan]
İşaretleri mucebince tevcih olunmak buyuruldu.
Fi 21 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]136 [16 Şubat 1724]

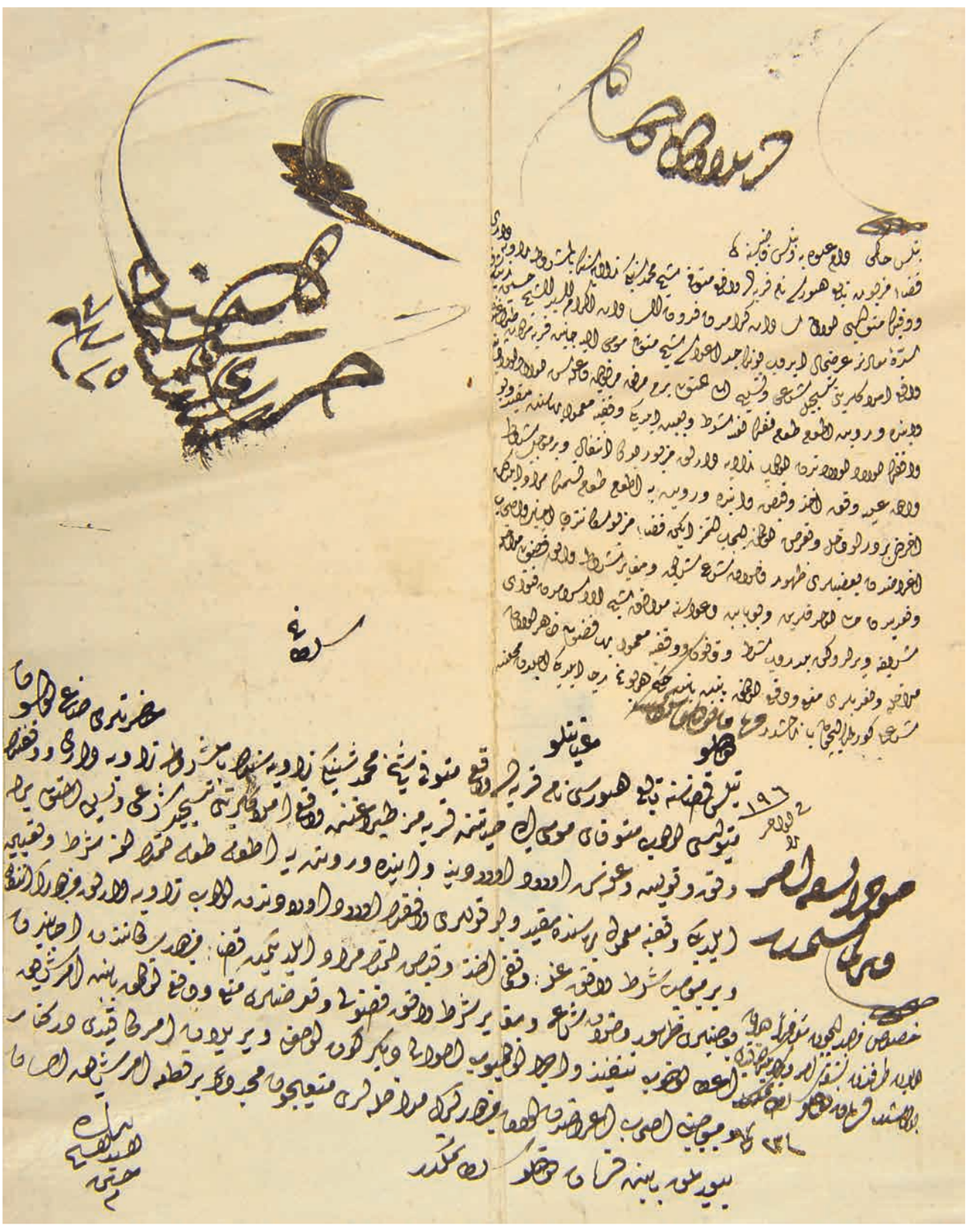

BOA, C.EV, 243 / 12110

Bitlis'in Hevris [Bölükyazı] köyündeki Şeyh Mehmet Şinikî Zaviyesi'ne yapılan müdahaleye son verilmesi için, Sadrazam Halil Hamit Paşa tarafından verilen emir.
30 Mart 1783

[Sadeleştirme]

[Sadarete],
Bitlis kazasına bağlı Hevris [Bölükyazı (köy), Bitlis] adlı köydeki Şeyh Mehmet Şinikî Zaviyesi'nin zaviyedarlığı ile vakfının mütevelliliği, vakfiye gereği adı geçen şeyhin soyundan gelenlere aittir. Bu kulunuz Şeyh Mehmet Şinikî'nin soyundan olmasına rağmen, vakıfla ilgili görevlerimi yapmama bazı kişiler tarafından engel olunmaktadır. Bu hususta, vakfiye gereği görevlerimi yapmama kimsenin engel olmaması için bir emir yazılması rica olunur.
[imza] Seyit Şeyh Hüseyin

[Sadrazam Halil Hamit Paşa'dan]
Verilen ferman kaydı yazılsın.

[Defterhaneden],
Ferman kaydıdır,
Bitlis Hakimi ve Bitlis Kadısına hüküm ki,
Bitlis kazasına bağlı Hevris [Bölükyazı (köy), Bitlis] köyündeki Şeyh Mehmet Şinikî Zaviyesi'nin zaviyedarı ve vakfın mütevellisi olan kişi bir dilekçe ile atası olan Mehmet Şinikî'nin köydeki topraklarını vakfa tahsis ettiğini, soyundan gelenleri vakfın yöneticisi tayin ettiğini ve şu an vakıf yöneticisinin kendisinin olduğunu bildirmiştir. Ancak bazı kişilerin kendisine engel olduğunu belirtmiş ve yapılan müdahaleye engel olunmasını rica etmiştir. Bu hususta gereken yerlere emir gönderilmiştir.
15 Mart 1782

[Sadrazam Halil Hamit Paşa'dan],
Daha sonra başka emir verilmiş midir?

[Defterhaneden],
Bu hususta başka emir verildiğine dair kayıt yoktur.
28 Mart 1783

[Sadrazam Halil Hamit Paşa'dan],
Gereken emir yazılsın.
30 Mart 1783

[Transkripsiyon]

Devletlü İnayetlü Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Bitlis kazasına tabi Hevris [Bölükyazı (köy), Bitlis] nam karyede vaki müteveffa Şeyh Mehmed Şiniki Zaviyesi'nin ba-meşrut zaviyedarı ve vakfının mütevellisi olub müteveffa-yı muma-ileyh hayatında karyemiz toprağında vaki emlaklarını tescil-i şeri teslimü'l-mütevelli birle vakf ü tevliyet ü ... evlad-ı evladına ve ayende ve revendeye itam-ı taam etmek üzere şart ü tayin eylediği vakfiye-i mamulün bihasında mukayyed ve bu kulları vakıfın evlad-ı evladından olub zaviyedarlık-ı mezbur buna intikal vermeyüb de şart-ı vakıf galle-i vakfı ahz ü kabz etmek murad eylediğimde kaza-i mezbur sükkanından ecanibden bazıları zuhur ve hilaf-ı şer ve mugayir-i şart-ı vakıf fuzuli ve taarruzları men ü def olmak babında emr-i şerif ita olunub tennfiz ve icra olunmayub ahvalim diğer-gun olmağla verilen emrin kaydı derkenar mucebince ashab-ı ağrazdan olan mezburların müdahaleleri meni içün müceddeden bir kıta emr-i şerif ihsan buyurulmak babında ferman devletlü sultanımındır.
[imza] Bende Es-Seyyid Eş-Şeyh Hüseyin

[Sadrazam Halil Hamid Paşa'dan],
Verilen ferman kaydı yazıla.

[Defterhaneden],
Bitlis Hakimi dame uluvvuhuya ve Bitlis Kadısına hüküm ki,
Kaza-i mezbura tabi Hevris [Bölükyazı (köy), Bitlis] nam karyede vaki müteveffa Şeyh Mehmed Şiniki Zaviyesi'nin bi'l-meşrut zaviyedarı ve vakfın mütevellisi olan sadat-ı kiramdan kıdvetü's-sadati'l-kiram Es-Seyyid Eş-Şeyh zide şerefehu süddei saadetime arzuhal edüb bunun cedd-i alası şeyh müteveffa muma-ileyh canibinde karye-i mezkure toprağında vaki emlaklarını tescil-i şeri ve teslim-i ile'l-mütevelli birle vakf ü tevliyet ü gallesin evlad-ı evladına ve ayende ve revendeye itam-ı taam-ı fukara üzere şart ve ... eylediği ve vakfiye-i mamulün bihasında mukayyed ve bu vakıfın evlad-ı evladından olub zaviyedarlık-ı mezbur buna intikal ber-muceb-i şurut-ı vakıf aleyhi vakf ahz ü kabz ve ayende ve revendeye itam-ı taam etmek murad eyledikde ahardan bir dürlü dahl ü taarruz olunmak icab etmez iken kaza-i mezbur sükkanından ecanib ve ashab-ı ağrazdan bazıları zuhur ve hilaf-ı şer-i şerif ve mugayir-i şurut-ı vakıf fuzuli müdahale ve teaddiden hali olmadıkların ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan fetva-yı şerife verildiğin bildirüb şart ü kanun ü vakfiye-i mamulün biha fuzuli zahir olan müdahale ve teaddileri men ü def olunmak babında hükm-i hümayunum rica eylediği ecilden mahallinde şerle görülmek için yazılmışdır, fi evahir-i Ra [Rebiülevvel] sene [1]196 [15 Mart 1782]

Ferman devletlü sultanımındır.

[Sadrazam Halil Hamid Paşa'dan],
Muahharan başka emir verilmemiş midir?

[Defterhaneden],
Husus-ı mezbur için muahharan Divan-ı Hümayun tarafından başka emir verildiğinin kaydı bulunmamışdır, ferman devletlü sultanımındır.
Fi 23 R [Rebiülahir] sene [11]97 [28 Mart 1783]

[Sadrazam Halil Hamid Paşa'dan],
İşaretleri mucebince emri yazılmak buyuruldu.
Fi 25 R [Rebiülahir] sene [11]97 [30 Mart 1783]

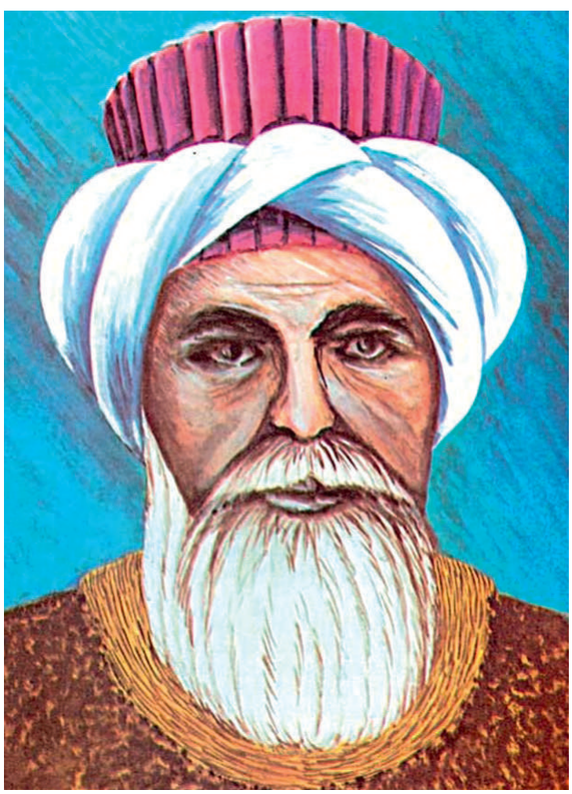

Sadrazam Halil Hamit Paşa

BOA, C.EV, 465 / 23503

Adilcevaz'daki Kara Şeyh Tekkesi zaviyedarlığına yapılan atama hakkında, Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'nın emri.
8 Kasım 1790

[Sadeleştirme]

[Adilcevaz Kadısı'ndan, Sadarete]
Adilcevaz'daki Kara Şeyh Zaviyesi'nin [Adilcevaz'ın Karaşeyh Köyü'nde] Zaviyedarlığı Seyit Lutfullah ile Seyit Abdurrahman tarafından yerine getirilirken; Seyit Lütfullah bin Seyit Arslan vefat etmiştir. Kendisinin çocuğu da yoktur. Aynı görevin merhumun kardeşi Seyit Şeyh Hüseyin'e tevcih edilmesi bizce uygun görülmektedir. Emir ve ferman efendimizindir.
15 Temmuz 1790
[imza] Adilcevaz Kadısı Hüseyin

[Defterhaneden],
Deftere göre Adilcevaz'daki Şeyh Kara Zaviyesi'nin zaviyedarlığı Adilcevaz Kadısı'nın arzı üzerine 13 Ekim 1772 tarihinde Seyit Lutfullah Halife ile Seyit Abdurrahman Halife'ye müşterek olarak tevcih edilmiştir. Defterde bu şekilde kayıtlıdır.
6 Kasım 1790

...

[Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'dan]
Gereken emir yazılsın.
8 Kasım 1790

[Transkripsiyon]

[Adilcevaz Kadısı'ndan, Sadarete],
Der-i devlet-mekine arz-ı dai-i kemineleridir ki,
Adilcevaz'da vaki Kara Şeyh Zaviyesi'nin [Adilcevaz'ın Karaşeyh Köyü'nde] vech-i meşrutiyet üzere ekber [ü] erşediyet üzere zaviyedarlık Es-Seyyid Lutfullah'ın ve Es-Seyyid Abdurrahman üzerlerinde olub bu defa Es-Seyyid Lütfullah bin Es-Seyyid Arslan bi-emrillahi teala fevt olub bila-veled olduğundan zaviyedarlık-ı mezkurun nısfı mahlul olmağla işbu arz-ı ubudiyet evlad-ı vakıfdan ekberi olan müteveffa-yı mezburun karındaşı Es-Seyyid Eş-Şeyh Hüseyin bin Es-Seyyid Arslan her vechile erbab-ı istihkakdan olub ve zaviye-i mezburu kema-kan işletmeğe layık olmağla müteveffa-yı mezburun mahlulünden muma-ileyh kullarına tevcih ve yedine berat-ı alişan sadaka ve ihsan buyurulmak ricasıyla ol ki vakiü'l-haldir bi'l-iltimas serir-i paye-i alaya arz [ü] ilam olundu, baki emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Tahriren [fi]'l-yevmi's-salis fi-şehr zilkade sene erbaa ve mieteyn ve elf [h. 3 Zilkade 1204 / m. 15 Temmuz 1790]
[imza] El-abd li'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniye Hüseyin el-müvella-hilafeten be-Kaza-i Adilcevaz
[Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'dan],
...
[Defterhaneden],
Cihet-i defter-i hazine,
Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Kara der-Liva-i Adilcevaz
Es-Seyyid Lutfullah Halife ve Seyyid Abdurrahman Halife ... şod evlad-ı vakıf veledeş ber-vech-i iştirak zaviyedar, cihet mukayyed
Berat, ... an-Es-Seyyid Arslan bin Es-Seyyid Hüseyin bin Es-Seyyid İshak biradereş an-ekber an-evlad-ı vakıf ba-arz-ı Es-Seyyid Hüseyin ... kaza-i Adilcevaz ve ba-ruus-ı hümayun, fi 16 Receb sene 1186 [13 Ekim 1772]

Vech-i meşruh üzere zaviyedarlık-ı mezbur ekber erşed evlad-ı vakıfdan mezkuranın ber-vech-i iştirak üzerlerinde mastur ve mukayyeddir, emr ü ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 28 S [Safer] sene 1205 [6 Kasım 1790]

[Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'dan],
İnhası [yazıla]

[Defterhaneden],
Vaki olan tevcihatı kadı arzıyla olagelmişdir, emr ü ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 29 S [Safer] sene 1205 [7 Kasım 1790]

[Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'dan],
İzzetlü Reisülküttab Efendi ... ilam eylesin deyü buyuruldu.
Fi 29 S [Safer] sene [1]205 [7 Kasım 1790]

[Reisülküttaptan, Sadarete],
Maruz-ı bendeleridir ki,
Adilcevaz sancağında vaki Şeyh Kara Tekyesi Vakfı'nın vazife-i muayyene ile zaviyedarlığı ekber erşed evlad-ı vakıfdan Seyyid Lutfullah Halife ve Seyyid Abdurrahman Halife veledaneşin ber-vech-i iştirak üzerlerinde olduğu Anadolu Muhasebesinden derkenar olunmuş, şimdi zaviyedarlığ-ı mezkure ber-vech-i iştirak mutasarrıf-ı merkumandan mezkur Seyyid Lutfullah bila-veled fevt olub zaviyedarlığ-ı mezkurun nısfı mahlul olmağla yine ekber evlad-ı vakıfdan müteveffa-yı mezburun üveği karındaşı erbab-ı istihkakdan Es-Seyyid Eş-Şeyh Hüseyin bin Es-Seyyid Arslan her vechile layık ve mahal ve müstehak olmağın nısf-ı zaviyedarlığ-ı mezkur müteveffa-yı mezburun mahlulünden karındaşı merkuma tevcih yedine berat-ı alişan ihsan buyurulmak ricasına mührü mutabık Adilcevaz Kazası Naibi Hüseyin Efendi arz eder, tasarrufu şart-ı vakıfa muvafık ise şartıyla ber-muceb-i arz karındaşı mahlulünden ... müsaade-i aliyyeleri buyurulur ise emr ü ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerinindir.

[Sadrazam Çelebizade Şerif Hasan Paşa'dan],
İlamı mucebince şartıyla tevcih olunmak buyuruldu.
Fi gurre-i [1] Ra [Rebiülevvel] sene [1]205 [8 Kasım 1790]

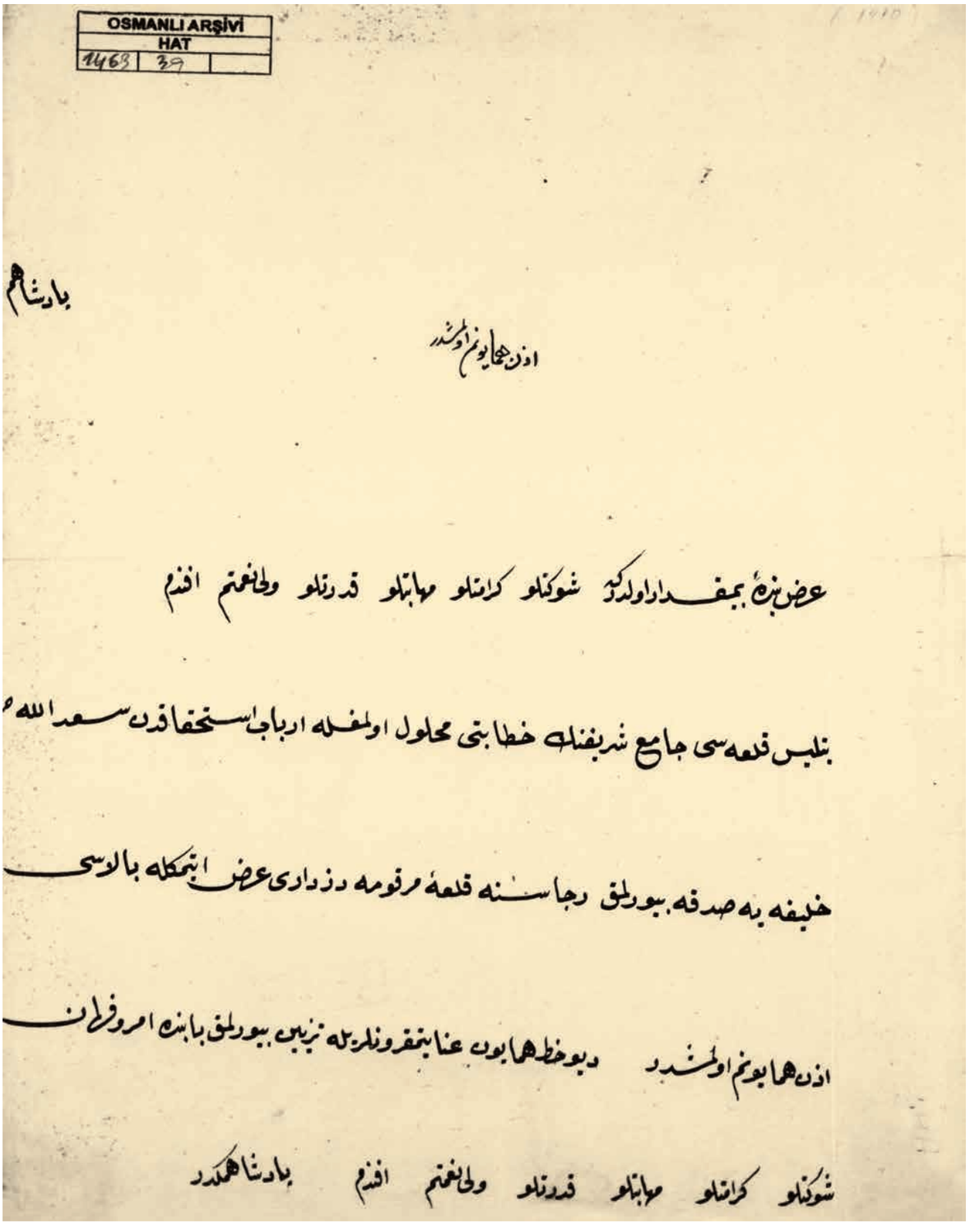
OSMANLI ARŞİVİ
HAT
1463 | 39

BOA, HAT, 1463 / 39

Bitlis Kalesi'ndeki caminin hatipliğine Sadullah Halife'nin atanması hakkında, Padişah III. Selim'in emri.
5 Temmuz 1796

[Sadeleştirme]

[Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'dan, Padişah katına]
Bitlis Kalesi'nde bulunan caminin hatiplik vazifesi boş bulunmaktadır. Bitlis Kalesi Dizdarı, bu göreve Sadullah Halife adlı kişinin tayin edilmesini tavsiye etmektedir. Bu konuda vereceğiniz izin beklenmektedir.

[Padişah III. Selim'den, Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'ya]
İzin verdim.

[Transkripsiyon]

[Sadrazam İzzet Mehmed Paşa'dan, Padişah katına]
Arz-ı bende-i bi-mikdar oldur ki,
Şevketlü, Kerametlü, Mehabetlü, Kudretlü,
Veliyyü'nimetim, Efendim, Padişahım,
Bitlis Kalesi Cami-i Şerifi'nin hitabeti mahlul olmağla erbab-ı istihkakdan Sadullah Halife'ye sadaka buyurulmak ricasına kale-i merkume dizdarı arz etmekle balası izn-i hümayunum olmuşdur deyü hatt-ı hümayun-ı inayet-makrunlarıyla tezyin buyurulmak babında emr ü ferman şevketlü, kerametlü, mehabetlü, kudretlü, veliyyü'nimetim, efendim, padişahımındır.

[Padişah III. Selim'den Sadrazam, İzzet Mehmet Paşa'ya],
İzn-i hümayunum olmuşdur.

Sultan III. Selim

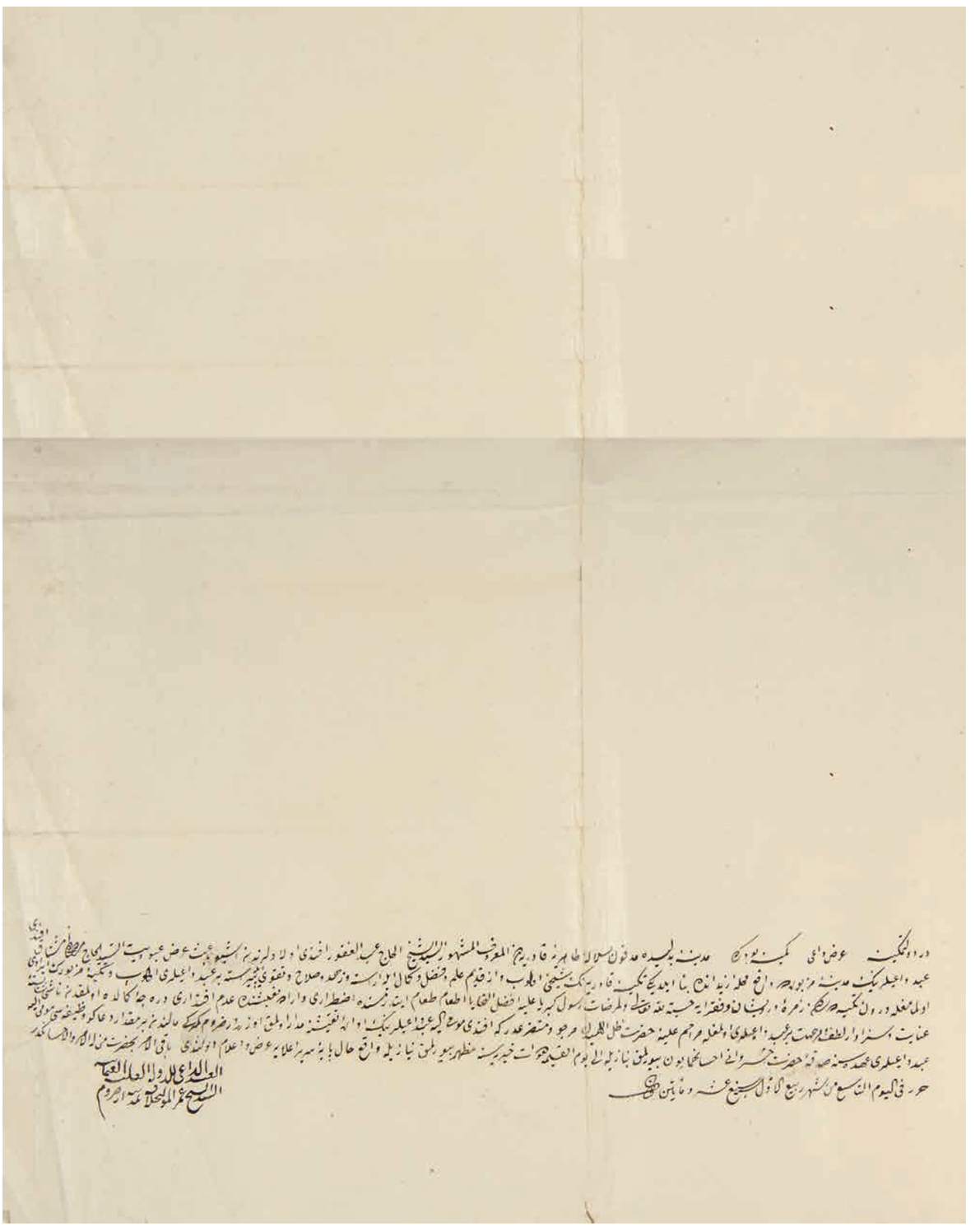

BOA, C.EV, 277 / 14138

Bitlis'in Zeydan Mahallesi'ndeki Kadiri Tekkesi Şeyhi Mustafa Müştak Efendi'ye, Erzurum Gümrüğü gelirlerinden bir miktar tahsis edilmesinin uygun olduğu hakkında, Erzurum Kadısı'ndan, Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
10 Temmuz 1802

[Sadeleştirme]

[Erzurum Kadısı'ndan, Sadarete]
Bitlis'te metfun Kadiriye [Abdülkadir Geylani] Sülalesinden Seyit Şeyh Hacı Abdülgafur Efendi soyundan olan Hacı Mustafa Müştak Efendi, Zeydan Mahallesi'nde yaptırdığı Kadiri Tekkesi'nin şeyhidir. Kendisi fazilet ve takvası ile bilinir. Ancak bu tekkenin hiçbir geliri yoktur. Bu nedenle tekkede kalan dervişler ve fakirler sıkıntı çekmektedir. İnayet ve lütuf buyurulduğu takdirde bu tekke için Erzurum Gümrüğü gelirlerinden bir miktar tahsis edilmesi uygun olacaktır. Böylece kendileri ve daha sonra gelenler kıyamete kadar duacınız olacaktır. Emir ve ferman efendimizindir.
10 Temmuz 1802
[imza] Erzurum Kadısı Seyit Şeyh Ömer

[Transkripsiyon]

[Erzurum Kadısı'ndan, Sadarete]
Der-i devlet-mekine arz-ı dai-i kemine budur ki, Medine-i Bidlis'de medfun sülale-i tahiriyye-i kadiriyeden el-maruf el-meşhur Es-Seyyid Eş-Şeyh El-Hac Abdülgafur Efendi evladlarından işbu bais-i arz-ı ubudiyet Es-Seyyid El-Hac Mustafa Müştak Efendi abd-i dailerinin Medine-i mezburede vaki mahalle-i Zeydan'da [Zeydan (Mh.), Merkez, Bitlis] bina eylediği tekye-i kadiriyenin şeyhi olub ve ez-kadim ilm ü fazl ü kemal ile araste ve zühd ü salah ü takva ile piraste bir abd-i daileri olub ve tekye-i mezburun iradı olmamağla derun-ı tekyede sakin zümre-i dervişan ve fukaraya hasbeten lillah teala ve limerzat-ı resul-i kibriya aleyhi efdalü't-tehaya itam-ı taam etdirmesinde ıztırarı ve idare-i maişetinde adem-i iktidarı derece-i kemalde olmakdan naşi şayeste-i inayet ve sezavar-ı lütf ü merhamet bir abd-i daileri olmağla merahim-i aliyye-i hazret-i zıllullahiden mercu ve mutazarrıdır ki efendi-i mumaileyh abd-i dailerinin idare-i taayyüşüne medar olmak üzere Erzurum Gümrüğü malından bir mikdar dua-gu vazifesi mumaileyh abd-i daileri uhdesine sadaka-i hazret-i hüsrevani ihsan-ı hümayun buyurulmak niyazıyla ila yevmi'l-kıyame daavat-ı hayriyyesine mazhar buyurulmak niyazıyla vaki-i hal paye-i serir-i alaya ilam olundu, baki el-emr bi-hazret-i men lehü'l-emr ve'l-ihsanındır. Hurrire fi'l-yevmi't-tasi min şehri Rebiülevvel sene seba aşere ve miyeteyn ve elf [h.9 Rebiülevvel 1217 / m. 10 Temmuz 1802]
[imza] El-abdü'd-dai li'd-Devleti'l-Osmaniye Es-Eeyyid Eş-Şeyh Ömer el-müvella hilafetehu be-Medine-i Erzurum

BOA, C.EV, 608 / 30700 – 1

Bitlis'in Alemdar Mahallesi'nde bulunan Alemdar Mescidi'nin camiye çevrilerek, bu mescide imam ve hatip atanması gerektiği hakkında, Sadarete gönderilen dilekçe ile bu konuda yapılan yazışmalar. 16 Mayıs 1803

[Sadeleştirme]

[Alemdar Camii İmamından, Sadarete],
Bitlis'te Alemdar Mahallesi'nde bulunan Alemdar Camisi'nin imamı ve hatibi yoktur. Bu görevler gönüllü olarak yürütülmektedir. Bu kulunuz, on yıldan beri bu camide gönüllü olarak imamlık ve hatiplik yapmaktadır. Bu cami için bir ev satın alınmıştır. Ancak caminin imamı ve hatibi olmadığından burası da harap olmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu camiye bir imam ve hatip atanması hususunda emir gönderilmesi rica ve niyaz olunur.
[imza] Alemdar Camii İmamı Seyit İshak

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Bürolardaki kaydı çıkarılsın.

[Defterhaneden],
Bitlis'teki Hüsrev Paşa Vakfı'na bağlı Alem Tekkesi Vakfı'nın kaydı Anadolu Muhasebesinde mevcuttur. Ancak imamlık ve hatiplik kaydı yoktur.
9 Mayıs 1803

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
İlgili büro gereğini yapsın.

[Ruus-ı Hümayun Kaleminden],
Bu gibi şehir içindeki mahallelerde bulunan mescitlerin yakınında, cuma ve bayram namazları kılınan cami yoksa; hayır sahipleri tarafından yaptırılan mescitlere minber konulması, buralarda cuma ve bayram namazları kılınmasına izin verilmesi ile bunlara imam ve hatip atanması gereklidir. Emir efendimizindir.
16 Mayıs 1803

[Transkripsiyon]

[Alemdar Camii İmamından, Sadarete]
Devletlü, İnayetlü, Merhametlü, Efendim, Sultanım, Hazretleri, Sağ Olsun,
Medine-i Bitlis'de Alemdar Mahallesi'nde vaki Alemdar Camii demekle maruf cami-i şerifin ba-berat-ı şerif-i alişan imam ve hatibi olmadığından ehl-i hayratdan bazılar rızaen lillahi teala levazımat ve termimatını oldukca rüyet edüb abd-ı daileri dahi on seneden berü imamet ve hitabet eylediğimiz muhat-ı ilm-i alileri buyuruldukda cami-i şerif-i mezkura bir bab hane yine mahalle-i mezkurda iştira olunub vakf olunmağla cami-i şerif-i mezkurun ba-berat-ı ali imam ve hatibi olmadığından gün-be-gün haraba müşrif olacağı nümayan olub şeyn ü abadan ve mamur olması ba-berat-ı ali imam ve hatib olmasına tevakkuf etmekle harabiyetden vikaye zımnında yed-i acizaneme bir kıta berat-ı şerif-i alişan inayet ve ihsan buyurulmak babında emr ü ferman devletlü inayetlü merhametlü efendim sultanım hazretlerinindir.
[imza] Bende Es-Seyyid İshak imam-ı cami-i mezbur

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Aklamdan kaydı [yazıla].

[Defterhaneden],
Bidlis'de vaki Hüsrev Paşa Evkafı'ndan Tekye-i Alem Vakfı'nın mahalli kaydı Anadolu Muhasebesinde mastur ve mukayyed olub derun-ı arzuhalde mezkur Alemdar Camii ve imamet ve hitabet cihetleri kaydı bulunamamışdır, emr ü ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 17 M [Muharrem] sene 1218 [9 Mayıs 1803]

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Muktezası Ruus-ı Hümayundan yazıla.

[Ruus-ı Hümayun Kaleminden],
Bu makule belde derununda mahallede vaki mescid-i şerifin kurb ü civarında eda-yı salat-ı cuma ve iydeyn olunur cami-i şerif olmadığı halde ashab-ı hayratın bina eyledikleri mescid-i şerife müceddeden minber vaz ve ikamet-i salat-ı cuma ve iydeyne izn-i hümayun erzanı ve ber-vech-i hasbi imamet ve hitabeti dahi bazı kesana tevcih [oluna]geldiği mesbukdur, ferman devletlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 24 M [Muharrem] sene [1]218 [16 Mayıs 1803]

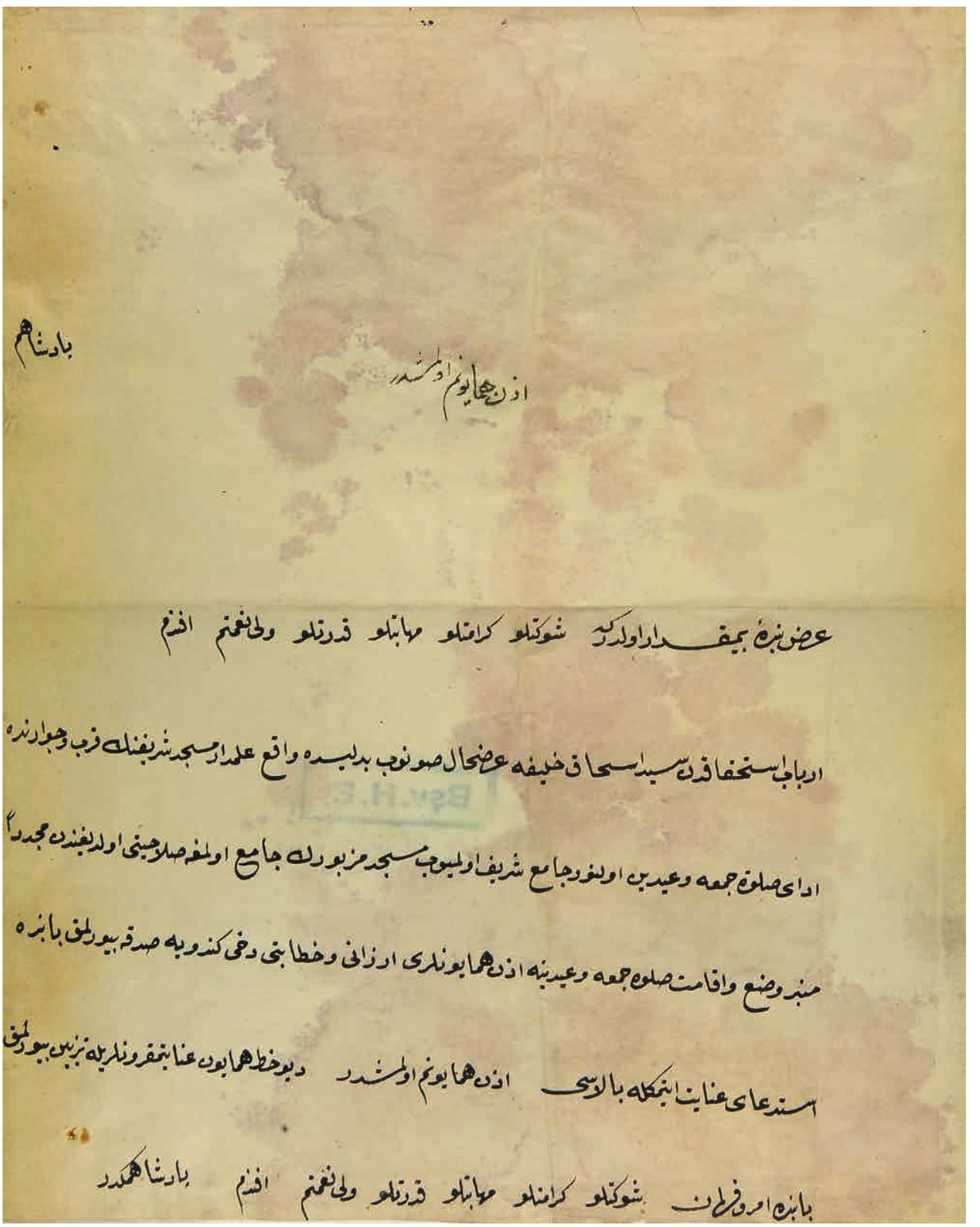

BOA, C.EV, 608 / 30700 – 2

Bitlis'in Alemdar Mahallesi'nde bulunan Alemdar Mescidi'nin camiye çevirilmesi, buraya bir minber konulması, bu camide cuma ve bayram namazları kılınması ile caminin İmamlığına ve Hatipliğine Seyit İshak Halife'nın atanması hakkında, Padişah III. Selim'in emri.
16 Mayıs 1803

[Sadeleştirme]

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan, Padişah katına]
Seyit İshak Halife bir dilekçe yazarak Bitlis'te bulunan Alemdar Mescid-i Şerifi'nin yakınında cuma ve bayram namazları kılınan cami olmadığını, Alemdar Mescidi'nin cami olmağa salahiyeti bulunduğunu, buraya minber konularak cuma ve bayram namazlarının kılınmasına izin verilmesi gerektiğini ve bu camiye bir imam ve hatip atanmasının uygun olacağını bildirmiştir. Bu konuda emir ve izinleriniz beklenmektedir.

[Padişah III. Selim'den]
İzin verdim.

[Transkripsiyon]

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan, Padişah katına]
Arz-ı bende-i bi-mikdar oldur ki,
Şevketlü, Kerametlü, Mehabetlü, Kudretlü, Veli-i Nimetim, Efendim, Padişahım,
Erbab-ı istihkakdan Seyyid İshak Halife arzuhal sunub Bidlis'de vaki Alemdar Mescid-i Şerifi'nin kurb ü civarında eda-yı salat-ı cuma ve iydeyn olunur cami-i şerif olmayub mescid-i mezburun cami olmağa salahiyeti olduğundan müceddeden minber vaz ve ikamet-i salat-ı cuma ve iydeyne izn-i hümayunları erzanı ve hitabeti dahi kendüye sadaka buyurulmak babında istida-yı inayet etmekle balası izn-i hümayunum olmuşdur deyü hatt-ı hümayun-ı inayet-makrunlarıyla tezyin buyurulmak babında emr ü ferman şevketlü kerametlü mehabetlü kudretlü veli-i nimetim efendim padişahımındır.

[Padişah III. Selim'den],
İzn-i hümayunum olmuşdur.

BOA, C.EV, 388 / 19653

Bitlis'in Zeydan Mahallesi'nde bulunan ve Şeyhi Mustafa Müştak Efendi [Müştak Baba] olan Kadiriye Tekkesi'ne, Diyarbakır ve Erzurum mukataalarından kaynak aktarılması hakkında, Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'nın emri.
18 Mayıs 1803

[Sadeleştirme]

[Bitlis Kadiriye Tekkesi Şeyhinden, Sadarete]
Bitlis'in Zeydan Mahallesi'nde yaptırdığım Kadiriye Tekkesi'ne padişah emri ile Diyarbakır ve Erzurum gelirlerinden günlük 120 akçe ödenek tahsis edilmiştir. Bu paranın toplu olarak her yıl mart ayında ödenmesi için gereken yerlere emir yazılması rica olunur.
[imza] Kadiriye Tekkesi Şeyhi Seyit Hacı Mustafa Müştak

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Berat kaydı çıkarılsın.

[Defterhaneden],
Deftere göre padişah emri ile Erzurum gümrüğü gelirlerinden Bitlis'in Zeydan Mahallesi'nde Seyit Şeyh Hacı Mustafa Efendi'nin şeyh olduğu Kadiriye Tekkesi'ne, 23 Mart 1803 tarihinde günlük 120 akçe ödenek tahsis edilmiştir.

Şeyh Seyit Hacı Mustafa Müştak Efendi'nin verdiği dilekçe üzerine 17 Aralık 1802 tarihinde şeyhi olduğu Kadiriye Tekkesi için, Yusuf Ziya Paşa'nın uhdesinde olan Diyarbakır kalhanesi [maden eritim atölyesi] ve Erzurum gümrüğü gelirlerinden günlük 120 akçelik ödenek deftere kaydedilmiş ve 23 Mart 1803 tarihinde de belgesi hazırlanmıştır. Durum arz olunur.
18 Mayıs 1803

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Verilen bilgiye göre Erzurum Kadısına ve Gümrük Müdürüne hitaben emir yazılsın.
18 Mayıs 1803

[Transkripsiyon]

[Bitlis Kadiriye Tekkesi Şeyhinden, Sadarete]
Devletlü, İnayetlü, Merhametlü, Efendim, Sultanım, Hazretleri Sağ Olsun,
Medine-i Bitlis'de Zeydan Mahallesi'nde müceddeden bina olunan Kadiriye Tekkesi fukarasına taamiye olmak üzere Diyarbekir kalhanesi mukataasına zam ve Erzurum gümrüğü mukataası malından huddamiye defterine kayd ile şeref-yafte-i sudur eden mübarek hatt-ı hümayun mucebince ba-berat-ı şerif-i alişan inayet ve ihsan buyurulan yevmi yüz yirmi sağ akçe taamiyeyi beher senenin martı hululünde bila-cevr ü eza tamamen ita eylemeleri içün Erzurum Kadısı ve Gümrüğü Eminine hitaben bir kıta müekked fermanı celil-i alişan ısdar ü ihsan ve ol vechile dahi daavatı hayriye-i fukara iğtinam buyurulmak babında emr ü ferman devletlü inayetlü merhametlü efendim sultanım hazretlerinindir.
[imza] El-abdü'd-dai Es-Seyyid El-Hac Mustafa Müştak şeyh-i tekke-i merkume hala

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Berat kaydı [yazıla].

[Defterhaneden],
Cihet-i defter-i hazine,
Adat-ı mukataa-i gümrük-i Erzurum,
Ba-hatt-ı hümayun-ı hümayun-ı şevket-makrun,
Cihet-i taamiye-i fukara-i tarik-i Kadiriye Tekke-i Seyyid Şeyh El-Hac Mustafa Efendi der-mahalle-i Zeydan der-medine-i Bitlis, hasıl 120 akçe
Berat, ... ez-an sebeb ki ve taamiye-i mezbur be-defter-i hüddamiye kayd ve tevcih şode ... ba-arzuhal-i Eş-Şeyh Es-Seyyid El-Hac Mustafa Efendi şeyh-i tekke-i m ve ba-ruus-ı hümayun, fi 29 Za [Zilkade] sene 1217 [23 Mart 1803]

Kıdvetü's-sulehais's-salikin Eş-Şeyh Es-Seyyid El-Hac Mustafa Müştak Efendi zide takvahu arzuhal sunub medine-i Bitlis'de Zeydan Mahallesi'nde vaki müceddeden bina olunan Tarik-i Kadiriye Tekyesi fukarasına taamiye olmak üzere hala sadrazam vezir-i efham devletlü inayetlü Yusuf Ziya Paşa efendimiz hazretlerinin uhde-i inayetlerinde olan Diyarbekir kalhanesi mukataasına zam ile Erzurum gümrüğü mukataası malından olmak üzere yevmi 120 sağ akçe yevmiye ve bin iki yüz on yedi senesi şabanının yirmi birinci günü [h. 21 Şaban 1217 / m. 17 Aralık 1802] tarihinde yedine berat-ı alişan ita buyurulub ancak taamiye-i merkume hüddam defterine kayd olunmamağla hüddam defterine kayd ile yedine müceddeden berat-ı alişan ihsan buyurulmak babında istida-yı inayet eylediği mübarek rikab-ı müstetaba arz olundukda şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümayun-ı şevket-makrun mucabince taamiye-i merkume hüddam defterine kayd ile tevcih ve müceddeden beratı ita olunmak babında bin iki yüz on yedi senesi zilkadesinin yirmi dokuzuncu günü [h. 29 Zilkade 1217 / m. 23 Mart 1803] sadır olan ruus-ı hümayun mucebince berat-ı alişan verildiği hüddam defterinde mastur ve mukayyeddir, emr ü ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerinindir.
Fi 26 M [Muharrem] sene 1218 [18 Mayıs 1803]

[Sadrazam Yusuf Ziyaüddin Paşa'dan]
Derkenarı mucebince taamiye-i merkumenin alıverilmesi içün Erzurum Kadısına ve Gümrük eminine hitaben hüküm [yazılmak] buyuruldu.
Fi 26 M [Muharrem] sene [1]218 [18 Mayıs 1803]

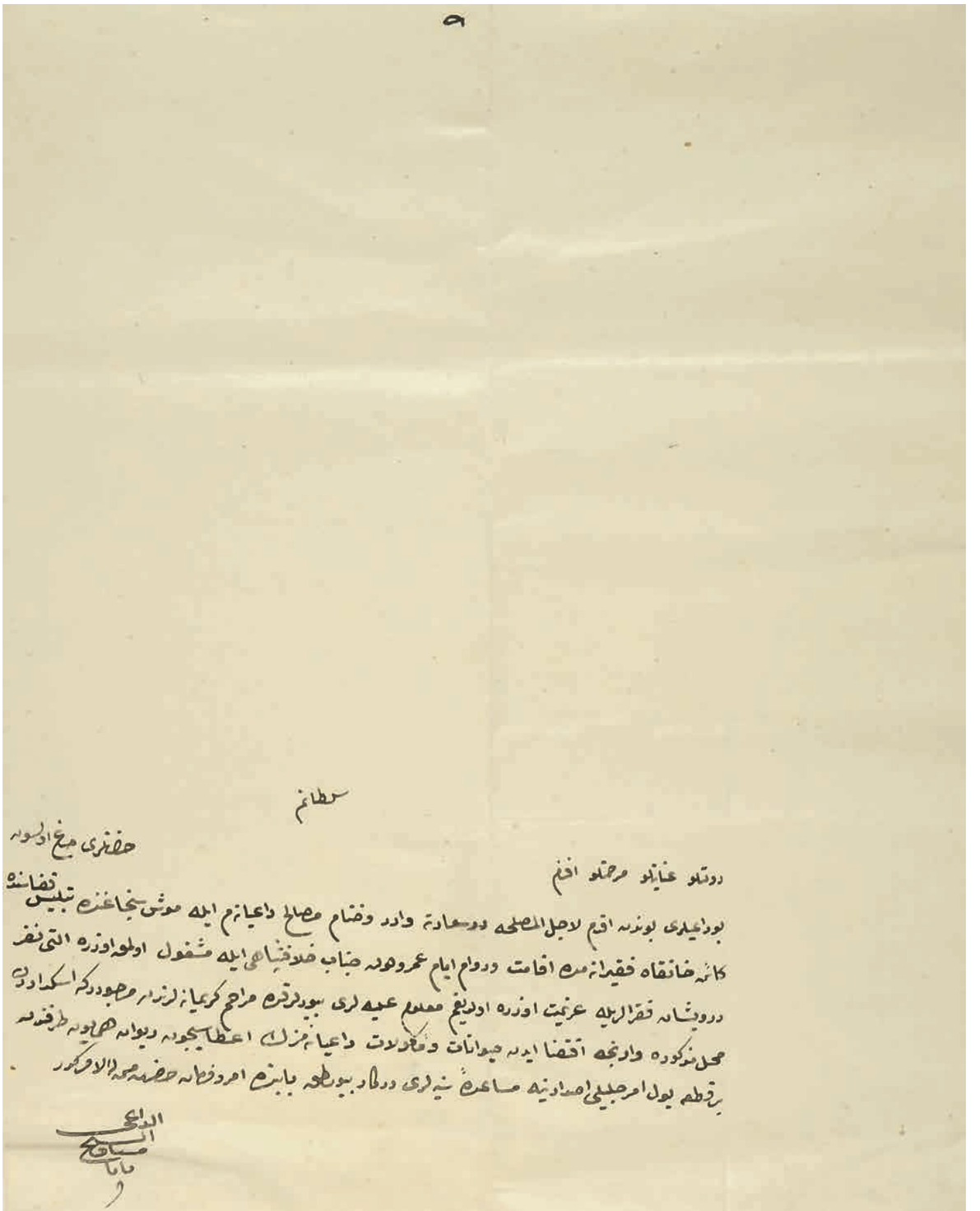

BOA, C.EV, 447 / 22602 - 1

İstanbul'da bulunan Müştak Baba Bitlis'e döneceğinden, kendisi ve yanındaki dervişlerine devlet tarafından yol boyunca binek hayvanı ve yiyecek sağlaması talebiyle, kendisinin Sadarete verdiği dilekçe.
8 Mart 1819

[Sadeleştirme]

[Müştak Baba'dan Sadarete]
Bu duacınız bundan önce bazı işlerimi halletmek için İstanbul'a gelmiştim. İşlerimi tamamladım ve geri dönmek niyetindeyim. Muş sancağına bağlı Bitlis kazasında bulunan dergâhıma [Müştak Baba Hankahı] dönerek devletim için dua etmekle meşgul olacağım. Yanımda bulunan altı dervişle birlikte yola çıkmak üzereyim. İstanbul Üsküdar ile Bitlis arasındaki yolda, yol boyunca kendilerine gereken hayvanların ve iaşenin sağlanması için lazım gelen yerlere emir yazılması ve elimize bir yol emri verilmesi yüce merhametinizden rica olunur.
[imza] Şeyh Müştak Baba

[Transkripsiyon]

[Müştak Baba'dan, Sadarete]
Devletlü, İnayetlü, Merhametlü, Efendim, Sultanım Hazretleri Sağ Olsun,
Bu dailerı bundan akdem li-ecli'l-maslaha Dersaadet'e varid ve hitam-ı mesalih-i daiyanem ile Muş sancağında Bitlis kazasında kain hankah-ı fakiranemde [Müştak Baba Hankahı] ikamet ve devam-ı eyyam-ı ömr ü devlet-i cenab-ı hilafet-penahi ile meşgul olmak üzere altı nefer dervişan fukaralarıyla azimet üzere olduğum malum-ı aliyyeleri buyuruldukda merahim-i kerimanelerinden mercudur ki Üsküdar'dan mahall-i mezkura [Bitlis'e] varınca iktiza eden hayvanat ve mekulat-ı daiyanemizin itası içün Divan-ı Hümayun tarafından bir kıta yol emr-i celili ısdarına müsaade-i seniyyeleri derkar buyurulmak babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
[imza] Ed-dai Eş-Şeyh Müştak Baba

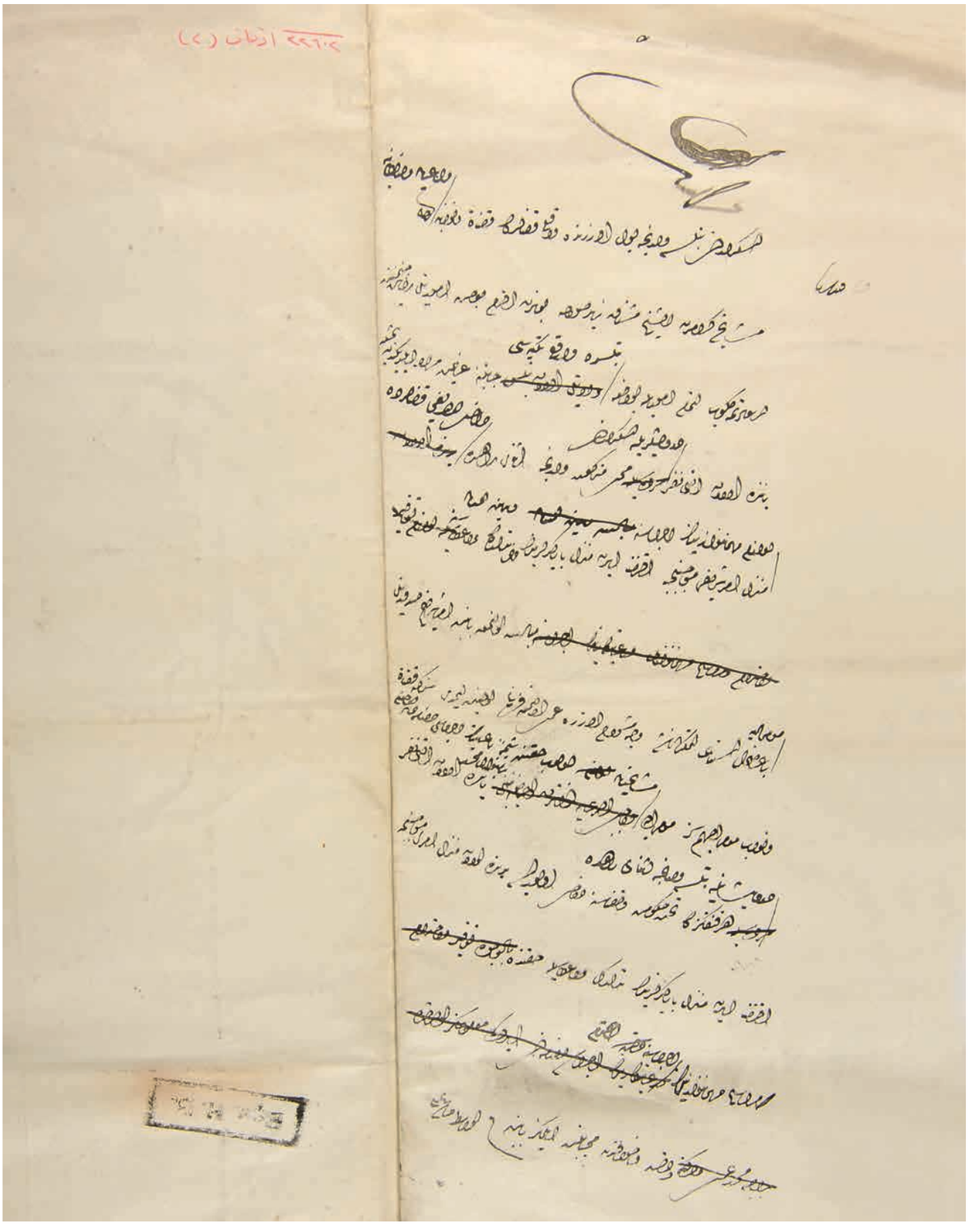

BOA, C.EV, 447 / 22602 - 2

İstanbul'da bulunan Müştak Baba, Bitlis'e döneceğinden; kendisi ve yanındaki dervişlerine devlet tarafından yol boyunca geçeceği tüm kazalarda binek hayvanı ve yiyecek sağlaması ile kendilerine yardımcı olunması hakkında, Padişah II. Mahmut'un emri.
8-17 Mart 1819

[Sadeleştirme]

[Padişah II. Mahmut'tan]
Üsküdar ve Bitlis arasında yol üzerinde bulunan kazaların kadılarına ve yöneticilerine emirdir,
Önde gelen şeyhlerden Şeyh Müştak Baba, bazı işlerini halletmek için bir süre önce İstanbul'a gelmişti. Kendisi buradaki işlerini tamamlamış ve Bitlis'e dönüş hazırlıklarına başlamıştır. Beraberindeki altı dervişiyle birlikte Bitlis'e gidecektir. Bitlis'e ulaşıncaya kadar yol üzerinde geçeceği her yerde kendisine ve beraberindeki dervişlere gereken tüm kolaylıklar sağlansın. Her türlü ihtiyaçları karşılanarak binek hayvanı ve iaşeleri tedarik edilsin. Elinde olan menzil emrine riayet edilsin. Sizler yol üzerindeki kazaların kadıları ve yöneticileri olarak kendisine gereken hürmeti gösterin. Yolculuk esnasında hanginizin görev alanından geçerse, kendilerinin binek hayvanlarını ve iaşelerini sağlayın. Bu hususlara özen gösterin.
8-17 Mart 1819

[Transkripsiyon]

Üsküdar'dan Bitlis'e varınca yol üzerinde vaki kazaların kuzat ve nüvvabına ve ayan ve zabitanına hüküm ki, Meşayih-i kiramdan Eş-Şeyh Müştak [Baba] zide salahahu bundan akdem bazı umurunu rüyet zımnında Dersaatime gelüb itmam-ı umuruyla bu defa Bitlis'de vaki tekyesi [Müştak Baba Tekyesi] canibine azimet murad eylediğinden bahisle yanında olan altı nefer dervişleriyle Üsküdar'dan mahall-i mezkura [Bitlis'e] varınca esna-yı rahda dahil olduğu kazalarda levazım-ı mühimmat-nüvazının icrasına ve yedinde olan menzil emr-i şerifi mucebince iktiza eden menzil bargirlerinin dahi tedarik ve itasına mübaderet olunmak babında emr-i şerifim sudurunu muma-ileyh ba-arzuhal istida etmekden naşi vech-i meşruh üzere amel olunmak fermanım olmağın imdi siz ki kuzat ve nüvvab-ı muma-ileyhimsiz muma-ileyh meşayihden olub hakkında şime-i ... ... olmağla ber-minval-i muharrer yanında olan altı nefer dervişanıyla Bitlis'e varınca esna-yı rahda her kangınızın taht-ı hükümet ve kazasına dahil olur ise yedinde olan menzil emri mucebince iktiza eden menzil bargirlerinin tedarik ve itasıyla hakkında levazım-ı mühimmat-nüvazının icrasına ihtimam ve dikkat ve hilafından mücanebet eylemeniz babında. Fi evasıt-ı [11-20] Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]34 [8-17 Mart 1819]

Sultan II. Mahmut

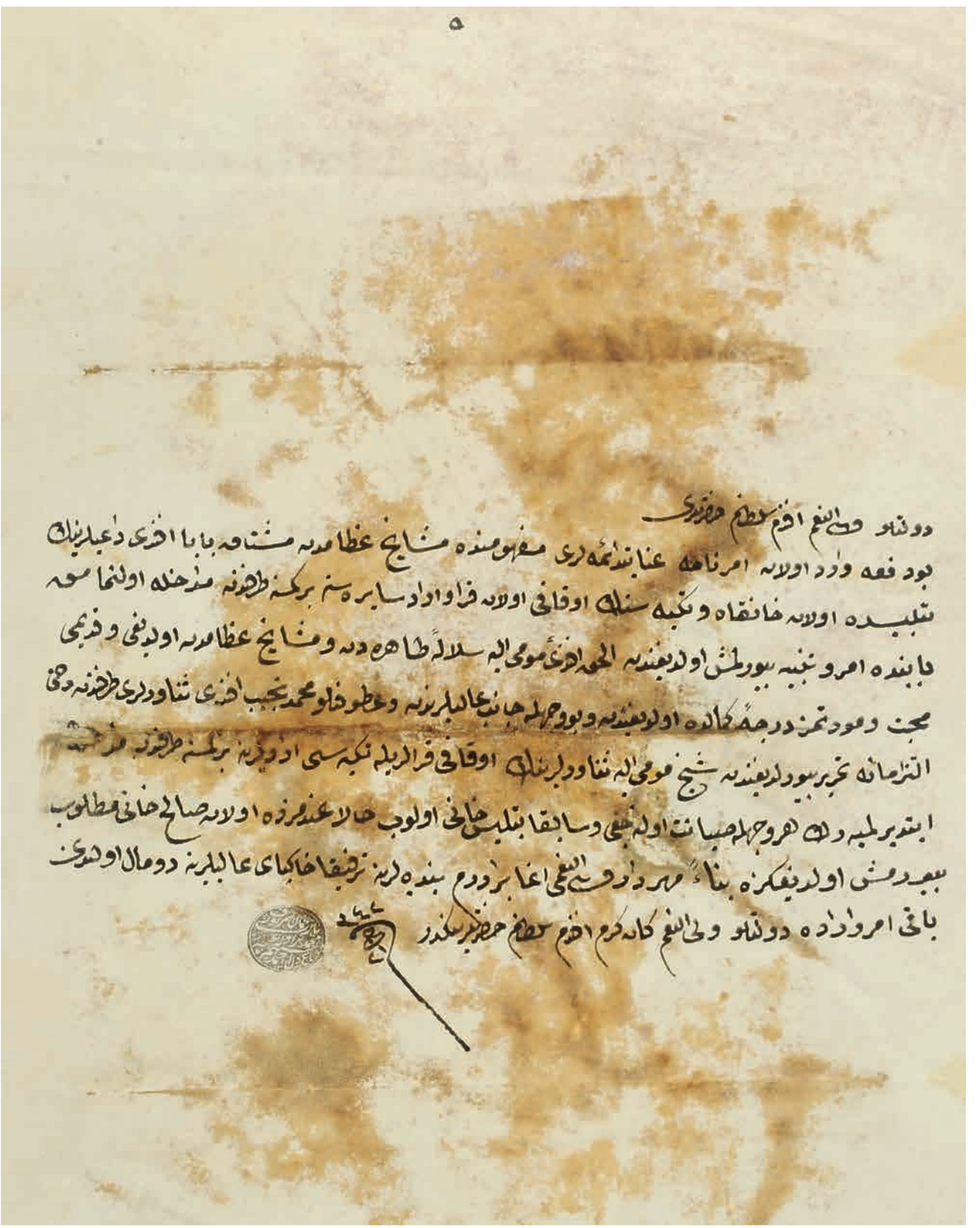

BOA, C.EV, 225 / 11225

Şeyh Müştak Baba'nın Bitlis'teki tekkesine ait vakıf gelirlerine müdahale edilmemesinin sağlandığı hakkında, padişah katına sunulan arz.
20 Ocak 1827

[Sadeleştirme]

[Padişah katına]
Son olarak verdiğiniz emirle, büyük şeyhlerden olan Müştak Baba Efendi'nin Bitlis'teki tekkesine bağlı vakıf köyler ve gelirlere müdahale edilmemesini irade buyurmuştunuz. Bu zat köklü bir sülaleden gelmekte olup önde gelen şeyhlerdendir. Kendisine olan sevgi ve muhabbetiniz de herkesçe malumdur. Mehmet Necip Efendi de aynı hususlarda tavsiyelerde bulunmuştur. Eski Bitlis Hanı olan Salih Han'a da, Müştak Baba'ya ait köy ve gelirlere müdahale edilmemesi tembih edilmiştir.
Durum arz olunur.
20 Ocak 1827
[mühür] Mehmet Nesim

[Transkripsiyon]

Devletlü, Veliyü'n-niam, Efendim, Sultanım Hazretleri
Bu defa varid olan emirname-i inayet-daimeleri mefhumunda meşayih-i izamdan Müştak Baba Efendi dailerinin Bitlis'de olan hankah ve tekyesinin evkafı olan kura ve irad-ı sairesine bir kimesne tarafından müdahale olunmamak babında emr ü tenbih buyurulmuş olduğundan el-hak efendi-i mumaileyh sülale-i tahireden ve meşayih-i izamdan olduğu ve kadimi muhabbet ve meveddetimiz derece-i kemalde olduğundan ve bu vechile canib-i alilerinden ve atufetlü Mehmed Necib Efendi senaverleri tarafından dahi iltizamata tahrir buyurulduğundan şeyh-i mumaileyh senaverlerinin evkafı kuralarıyla tekyesi iradlarına bir kimesne tarafından müdahale etdirilmeyerek her vechile sıyanet olunacağı ve sabıka Bitlis Hanı olub hala indimizde olan Salih Han'ı matlub buyurmuş olduğunuza binaen mühürdar-ı veliyyü'n-niami ağa biraderim bendelerine terfikan hak-pay-ı alilerine rumal olundu, baki emr ü irade devletlü veliyyü'n-niam kan-ı kerem efendim sultanım hazretlerinindir.
Fi 21 C [Cemaziyelahir] sene [1]242 [20 Ocak 1827]
[mühür] Mehmed Nesim

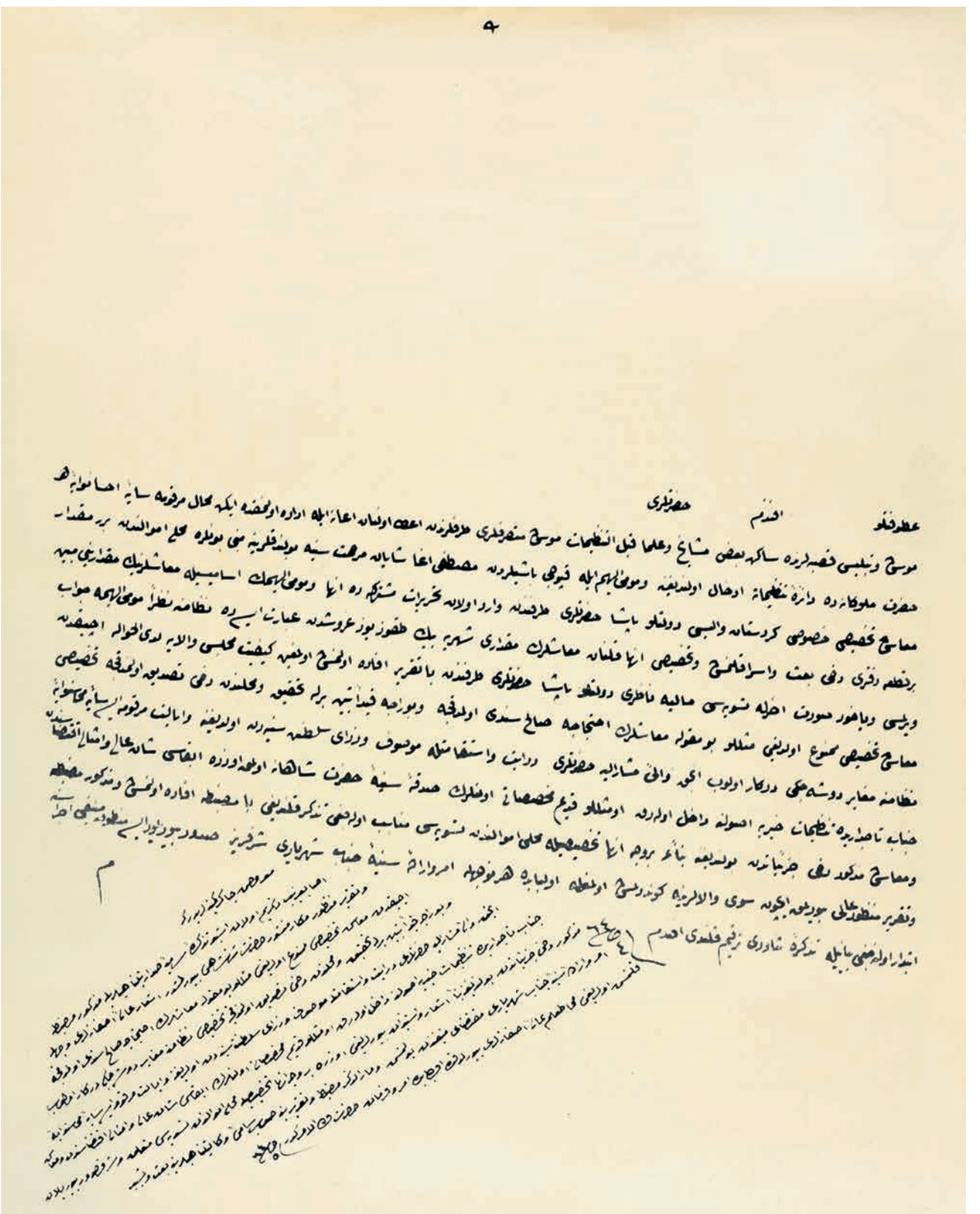

BOA, İ.MVL, 128 / 3353 - 2

Bitlis ve Muş'ta bulunan şeyhlere ve âlimlere devlet tarafından bugüne kadar verile gelen maaşların verilmeye devam edilmesi hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
3 Kasım 1848

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Muş ve Bitlis kasabalarında yaşayan bazı şeyhler ve âlimlere Tanzimat'ın ilanından önce Muş Mutasarrıfları tarafından ödenekler tahsis edilirdi. Muş ve Bitlis, Tanzimat düzenlemelerine dâhil olduktan sonra bu kişilere yerel kaynaklardan maaş bağlanması gerektiği Kürdistan Valisi Esad Muhlis Paşa tarafından bildirilmiş ve bu kişilere verilmesi planlanan maaşları gösteren defter de kendisi tarafından gönderilmiştir. Söz konusu maaşların miktarı aylık 1900 kuruş tutarındadır. Maliye Bakanı Abdurrahman Nafiz Paşa, bu konuda bir karar verilmesini arz etmiştir. Durum Meclis-i Vâlâ'da görüşülmüştür. Bilindiği üzere açıktan maaş tahsisi yasaklanmıştır. Bu gibi maaşlar için önceden verilmiş belgeler gerekmektedir. Adı geçen kişilerin eski kayıtları incelenmeli ve daha önce kendilerine maaş tahsisi varsa ve bölge yöneticileri bu tahsislerin tekrarına onay verirse; ödemeler gerçekleştirilmelidir. Ancak vali hazretleri dirayet ve istikamet sahibi bir vezirdir. Bu eyalete, Tanzimat dâhilinde bir düzen vermek istemektedir. Bu gibi eski tahsisatı olan kişilere maaş ödenmesini de, devletin şanından sayılan uygulamalardan biri olarak görmektedir. Üstelik bu maaşların toplam tutarı oldukça düşüktür. Bu nedenle yerel kaynaklardan belirtilen miktarda maaş ödenmesi uygun olacaktır. Bu konuda vereceğiniz emirler beklenmektedir.
2 Kasım 1848
[imza] Sadrazam
Mustafa Reşit Paşa

Sultan Abdülmecit

Mustafa Reşit Paşa

[Padişahın Başkatibinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri, belirtildiği üzere ilgili kişilere açıktan maaş ödenmesini uygun görmemekteyse de, eskiden kaydı olanlara miktarı pek de yüksek olmayan bu maaşların ödenmesine izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
3 Kasım 1848

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Muş ve Bitlis kasabalarında sakin bazı meşayih ve ulema kable't-tanzimat Muş Mutasarrıfları taraflarından ita olunan iane ile idare olunmakda iken mahall-i merkume saye-i ihsan-vaye-i hazret-i mülukanede daire-i tanzimata idhal olunduğuna ve muma-ileyhim ile Kapıcıbaşılardan Mustafa Ağa şayan-ı merhamet-i seniyye bulunduklarına mebni bunlara mahalli emvalinden birer mikdar maaş tahsisi hususu Kürdistan Valisi Devletlü [Esad Muhlis] Paşa Hazretleri tarafından varid olan tahrirat-ı müşterekede inha ve müma-ileyhimin esamisiyle maaşlarının mikdarını mübeyyin bir kıta defteri dahi ba's ve isra kılınmış ve tahsisi inha kılınan maaşların mikdarı şehriye bin dokuz yüz kuruşdan ibaret ise de nizamına nazaran muma-ileyhime cevab verilmesi ve yahud suret-i aherle tesviyesi Maliye Nazırı Devletlü [Abdurrahman Nafiz] Paşa Hazretleri tarafından ba-takrir ifade olunmuş olmağın keyfiyet Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-havale açıkdan maaş tahsisi memnu olduğu misüllü bu makule maaşların ihticaca salih senedi olmadıkca ve buraca kayden tebeyyün birle tahkik ve mahallinden dahi tasdik olunmadıkca tahsisi nizamına mugayir düşeceği derkar olub ancak vali-i müşarün-ileyh hazretleri dirayet ve istikametle mevsuf vüzera-yı saltanat-ı seniyyeden olduğuna ve eyalet-i merkume ise saye-i mehasin-vaye-i cenab-ı tacidaride tanzimat-ı hayriye usulüne dahil olarak o misüllü kadim muhassesatı olanların sadaka-i seniyye-i hazret-i şahane olmak üzere ibkası şan-ı ali ve emsali iktizasından ve maaş-ı mezkur dahi cüziyatdan bulunduğuna binaen ber-vech-i inha tahsisiyle mahalli emvalinden tesviyesi münasib olacağı tezekkür kılındığı ba-mazbata ifade olunmuş ve mezkur mazbata ve takrir manzur-ı ali buyurulmak için su-yı vâlâlarına gönderilmiş olmağla ol babda her ne vechile emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı şehriyari şeref-riz-i sudur buyurulur ise mantuk-ı münifi icrasına ibtidar olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 4 Z [Zilhicce] sene [12]64 [2 Kasım 1848]
[imza] [M] [Sadrazam] [Mustafa Reşid Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Esabi-zib-i tekrim olan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileriyle mezkur mazbata ve takrir manzur-ı mekarim-nüşur-ı hazret-i şehinşahi buyurulmuşdur, işar-ı ali-i asafaneleri vechile açıkdan maaş tahsisi memnu olduğu misüllü bu makule maaşların ihticaca salih senedi olmadıkca ve buraca kayden tebeyyün birle tahkik ve mahallinden dahi tasdik olunmadıkca tahsisi nizamına mugayir düşeceği derkar olub ancak vali-i müşarun-ileyh hazretleri dirayet ve istikametle mevsuf vüzera-yı saltanat-ı seniyyeden olduğuna ve eyalet-ı merkume ise saye-i mehasin-vaye-i cenab-ı tacidaride tanzimat-ı hayriye usulüne dahil olarak o misüllü kadim muhassesatı olanların ibkası şan-ı ali ve emsali iktizasından ve maaş-ı mezkur dahi cüziyatdan bulunduğuna binaen işar ve istizan buyurulduğu üzere ber-vech-i inha tahsisiyle mahalli emvalinden tesviyesi müteallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı şehriyari mukteza-yı münifinden bulunmuş ve marrü'z-zikr mazbata ve takrir yine savb-ı sami-i vekalet-penahilerine ba's ve tesyir kılınmış olduuğu muhat-ilm-i ali-i asafaneleri buyurulduk da ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 5 Z [Zilhicce] sene [12]64 [3 Kasım 1848]

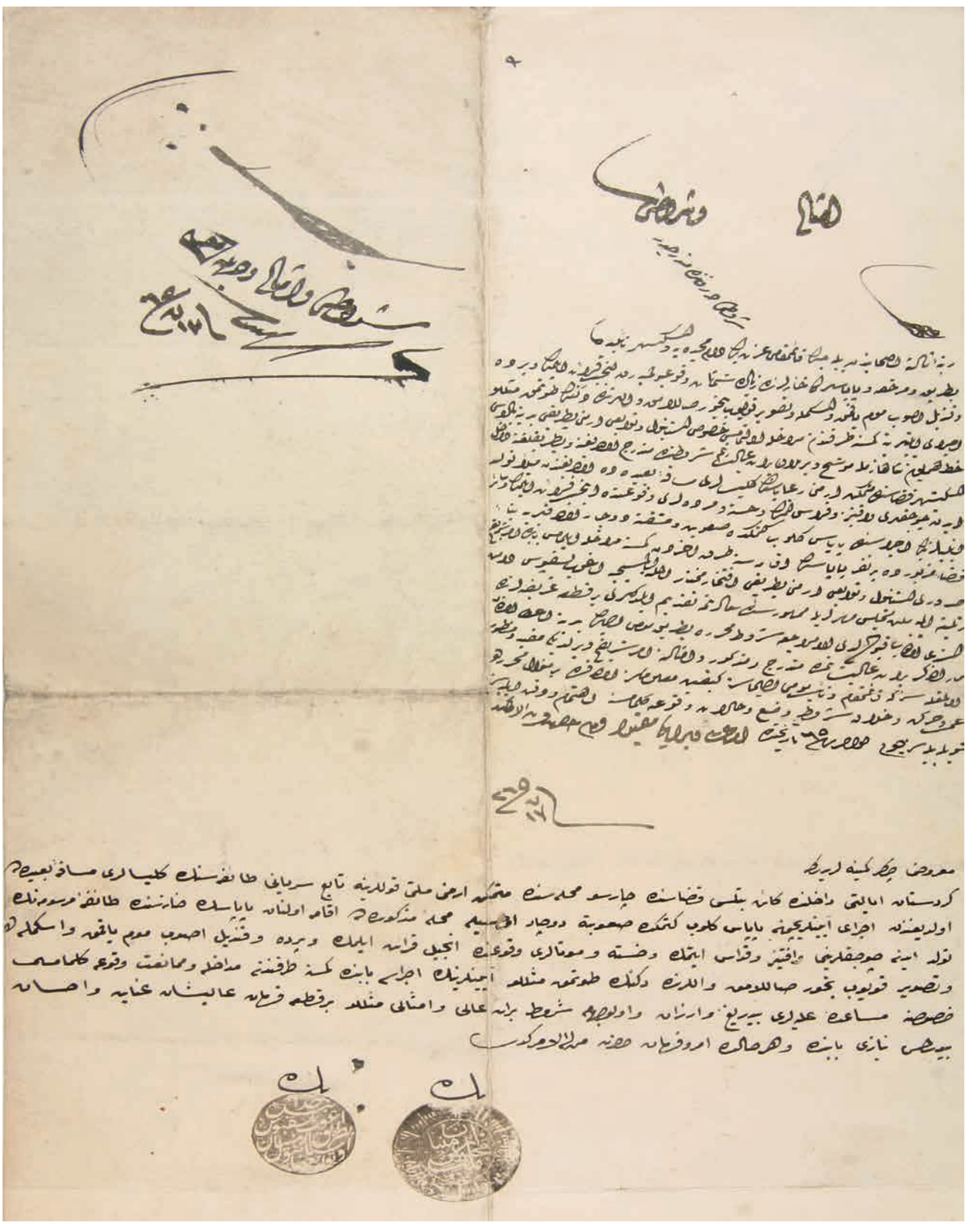

BOA, A.DVN, 49 / 46

Bitlis'te Çarşı Mahallesi'nde yaşayan Süryani papazının evinde, Süryanilerin ayin yapmalarına izin verildiği hakkında, Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın emri.
7 Ağustos 1849

[Sadeleştirme]

[Bitlis Ermeni Piskoposu Agop'tan],
Kürdistan eyaletindeki Bitlis kazasının Çarşı Mahallesi'nde yaşayan Ermenilerden olan Süryaniler'e ait kilise, çok uzak bir yerdedir. Ayinlerini yönetecek papaz buraya gidip gelmekte zorluk çekmektedir. Bu nedenle papazın evinde vaftiz töreni yapmak, İncil okumak, kandil ve mum yakmak, tasvir asmak, buhur sallamak ve ellerinde asa tutmak gibi ritüellerin icra edilmesine izin verilmesi yerinde olacaktır. Bu ayinlerin icrası için bir ferman gönderilmesi rica olunur.
[mühürler]
İstanbul Ermeni Patrik'i Agop
Ermeni Milleti Meclisi

[Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'dan]
Ferman yazılmasına izin verilmiştir.
7 Ağustos 1849

[Transkripsiyon]

[Bitlis Ermeni Piskoposu Agob'dan],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Kürdistan eyaleti dahilinde kain Bitlis kazasının Çarşı Mahallesi'nde mütemekkin Ermeni milleti kullarına tabi Süryani taifesinin kiliseleri mesafe-i baidede olduğundan icra-yı ayinleri içün papaz gelüb gitmekde suubete duçar olmasıyla mahalle-i mezkurede ikame olunan papazın hanesinde taife-i mersumenin tevellüd eden çocuklarını vaftiz ve kudas etmek ve hasta ve mevtaları vukuunda İncil kıraat eylemek ve perde ve kandil asub mum yakmak ve iskemle ve tasvir koyub buhur sallamak ve ellerinde değnek tutmak misillü ayinlerinin icrası babında kimesne tarafından müdahale ve mümanaat vukua gelmemesi hususuna müsaade-i aliyyeleri bi-dirig ve erzan ve ol vechile şurut-ı berat-ı ali ve emsali misillü bir kıta ferman-ı alişan inayet ve ihsan buyurulması niyazı babında ve her halde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
[mühürler]
Bende Hüdabende Agob Piskopos-ı Patrik-i Ermeniyan-ı İstanbul ve tevabiiha
Meclis-i Millet-i Ermeniyan

[Sadrazam Mustafa Reşid Paşa'dan],
Şurutu ve emsali vechile ihsan buyuruldu.
Fi 17 N [Ramazan] sene [12]65 [7 Ağustos 1849]

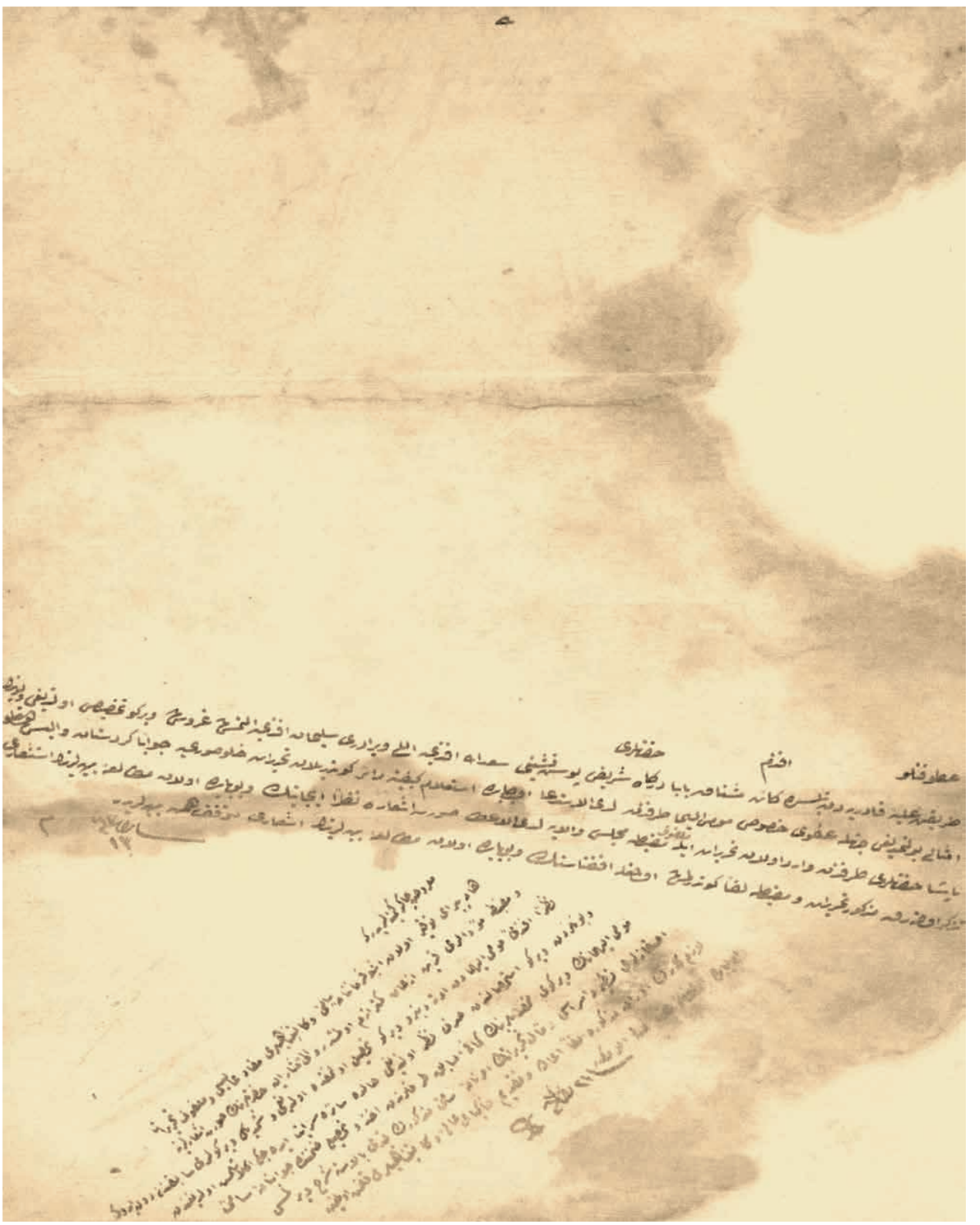

BOA, İ.DH, 1287 / 101296

Bitlis'te bulunan ve Kadirî Tarikatına ait olan Müştak Baba Dergâhı Şeyhi Sadullah Efendi ile kardeşi Süleyman Efendi'den vergi tahsil edilmesinin uygun olduğu hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
24 Ocak 1851

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Kadiriye Tarikatı'ndan Bitlis'teki Müştak Baba Dergahı Şeyhi Sadullah Efendi'ye elli kuruş ve biraderi Süleyman Efendi'ye 60 kuruş vergi tahakkuk ettirildiği ve emsali bulunmayan bu durumun affedilmesi gerektiği adı geçenlerin verdiği bir dilekçe ile talep edilmiştir. Bu hususta Kürdistan Valisi Esad Muhlis Paşa'nın görüşü ile Meclis-i Vâlâ'nın aldığı karar da ekte takdim edilmiştir. Vereceğiniz emir beklenmektedir.
16 Ocak 1851
[imza] Sadrazam Mustafa Reşit Paşa

[Padişahın Başkatibinden]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Vali hazretleri bu kişilerden daha önce de vergi alındığını ve şimdiki verginin eskiye göre daha düşük olduğunu bildirmektedir. Bunlardan vergi tahsil edilmediği takdirde durum başkalarına da sirayet edebilir. Bunlardan vergi tahsil edilmeye devam edilmesi için emir yazılması uygun olacaktır. Gereğini yapınız.
24 Ocak 1851
[imza] Mabeyn-i Hümayun Başkatibi Abdülhamit Ferit Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Tarikat-ı Aliyye-i Kadiriye'den Bitlis'de kain Müştak Baba Dergah-ı Şerifi Post-Nişini Sadullah Efendi'ye elli ve biraderi Süleyman Efendi'ye altmış kuruş vergi tahsis olunduğu ve bunun emsali bulunmadığı cihetle afvı hususu muma-ileyhima tarafından lede'l-istida ol babda istilam-ı keyfiyete dair gönderilen tahrirat-ı hulus-veriye cevaben Kürdistan Valisi Devletlü [Esad Mühlis] Paşa Hazretleri tarafından varid olan tahrirat ile melfuf mazbata Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-ita suret-i işara nazaran icabının ve bu babda olan mütalaa-i behiyyelerinin iştiarı tezekkür olunarak mezkur tahrirat ve mazbata leffen gönderilmiş olmağla iktizasının ve bu babda olan mütalaa-i behiyyelerinin işarı mütevakkıf-ı himmet-i behiyyeleridir.
Fi 13 Ra [Rebiülevvel] [12]67 [16 Ocak 1851]
[imza] M [Sadrazam] [Mustafa Reşid Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Hame-pira-yı tevkir olan işbu fermanname-i sami-i vekalet-penahileri müfad-i alisi ve melfuf tahrirat ve mazbata müeddaları karin-i izan-ı kemteranem olmuşdur, vali-i müşarun-ileyh hazretlerinin suret-i işarlarına nazaran efendi-i muma-ileyhimadan öteden beri vergi tahsil olunmakda olduğu ve şimdiki vergileri sabıkından dun idiği ve bunlardan vergi istihsalinden sarf-ı nazar olunduğu halde saire sirayet edeceği anlaşılmış olduğundan müma-ileyhimanın vergi-yi mütehassıslarının kemafi's-sabık taraflarından ahz ve tahsili zımnında cevabname-i sami-i asafaneleri tastir ve isrası ve meal-i tahriratın emirname-i sami-i mezkurun kaydı balasına şerh verilmesi lazım gelerek evrak-ı mezkure leffen iade ve takdim-i hak-pay-ı ali-i vekalet-penahileri kılınmış olmağın ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 21 Ra [Rebiülevvel] [12]67 [24 Ocak 1851]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ferid [Abdülhamid Ferid Paşa (1815-1875)]

Sultan Abdülmecit

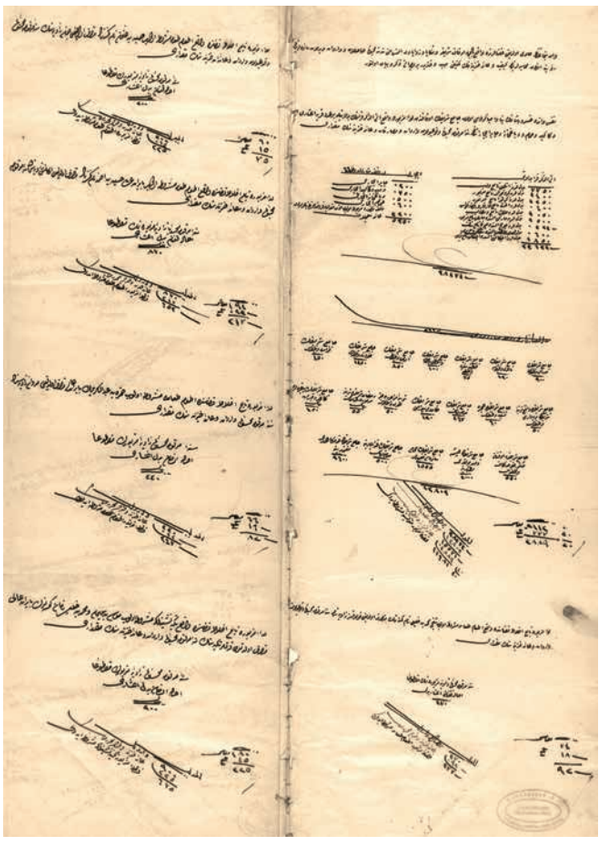

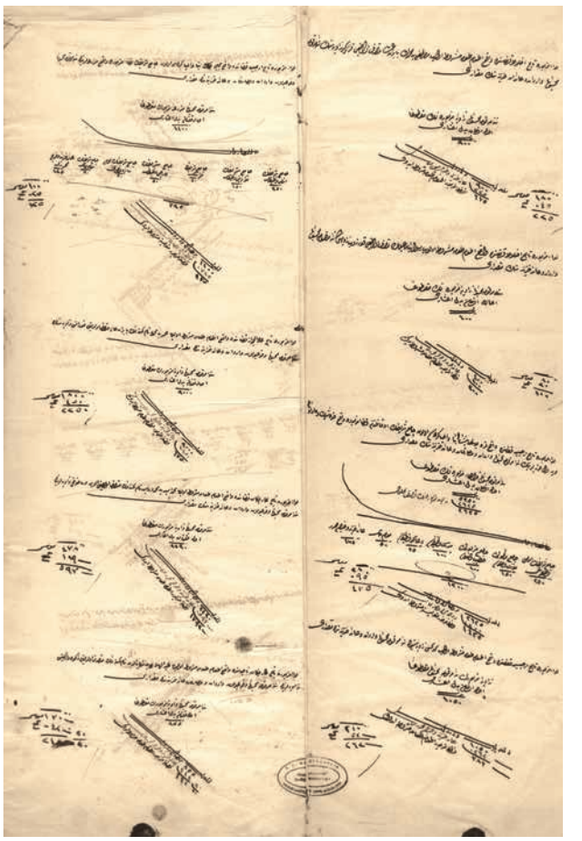

BOA, EV.d, 14163, s. 1-2

Ahlat kazasındaki Kulaksız, Çaman, Ekanis, Merdan, Kırklar, Kazazgir ve Kurzub Zaviyelerinin 1852 yılı gelir ve giderleri.
1852

[Sadeleştirme]

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Şeyh Mehmet bin Halil'in tasarrufunda bulunan Kulaksız Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 370 kuruş, Masraflar : 92 kuruş, Kalan : 277 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Hüseyin bin Osman'ın tasarrufunda bulunan Çaman Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 300 kuruş, Masraflar : 75 kuruş, Kalan : 225 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Hüseyin bin Ahmet'in tasarrufunda bulunan Ekanis Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 870 kuruş, Masraflar : 217 kuruş, Kalan : 652 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Hamza bin Abdülkerim'in tasarrufunda bulunan Merdan Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 330 kuruş, Masraflar : 82 kuruş, Kalan : 247 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Musa bin Süleyman ile Mehmet bin Halil'ın tasarruflarında bulunan Kırklar Tekkesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 900 kuruş, Masraflar : 225 kuruş, Kalan : 675 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Mustafa bin Mehmet'in tasarrufunda bulunan Kazazgir Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 900 kuruş, Masraflar : 225 kuruş, Kalan : 675 kuruş

• Van sancağına bağlı Ahlat kazasında ücretsiz yemek dağıtan ve Resul bin İsmail'in tasarrufunda bulunan Kurzub Zaviyesi'nin 1852 yılı hesabı
Gelirler : 400 kuruş, Masraflar : 100 kuruş, Kalan : 300 kuruş

[Transkripsiyon]

• Liva-i mezbura [Van] tabi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub Şeyh Mehmed bin Halil nâm kimesnenin mutasarrıf olduğu Kulaksız Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vukû' bulan vâridât ve â'id-i hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle kılınan a'şâr bedeli, 370 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 370 kuruş
Fazla-i mezbûr it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 92 kuruş
[KALAN] 277 kuruş

• Livâ-i mezbura [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub Hüseyin bin Osman nâm kimesnenin mutasarrıf olduğu Çaman Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vukû' bulan vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle kılınan a'şâr bedeli, 300 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 300 kuruş
Fazla-i mezbûre it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 75 kuruş
[KALAN] 225 kuruş

• Livâ-i mezbûra [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub bâ-berât-ı âlî Hüseyin bin Ahmed nâm kimesnenin mutasarrıf olduğu Ekanis Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vukû' bulan vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle kılınan a'şâr bedeli, 870 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 870 kuruş
Fazla-i mezbûre it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 217 kuruş
[KALAN] 652 kuruş

• Livâ-i mezbûra [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub Hamza bin Abdülkerim'in bâ-berât-ı âlî mutasarrıf olduğu Merdan Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vukû' bulan vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle kılınan a'şâr bedeli, 330 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 330 kuruş
Fazla-i mezbûre it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 82 kuruş
[KALAN] 247 kuruş

• Livâ-i mezbûra [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' olub tekye-nişînliğe meşrûta olub Musa bin Süleyman ve Mehmed bin Halil nâmân kimesnelerin bâ-berât-ı âlî mutasarrıf oldukları Kırklar Tekyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrun maktû'an ihâle kılınan bedel-i a'şâr, 900 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 900 kuruş
Fazla-i mezbûr tekye-nişînliğe meşrûta idiği, 225 kuruş
[KALAN] 675 kuruş

• Livâ-i mezbûra [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub Mustafa bin Mehmed'in bâ-berât-ı âlî mutasarrıf olduğu Kazazgir Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle olunan bedel-i a'şârı, 900 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 900 kuruş
Fazla-i mezbûr it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 225 kuruş
[KALAN] 675 kuruş

• Livâ-i mezbûra [Van] tâbi' Ahlat kazâsında vâki' it'âm-ı ta'âma meşrûta olub Resul bin İsmail'in mutasarrıf olduğu Kurzub Zâviyesi'nin sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben vâridât ve â'idât-ı hazînesinin mikdârı,

Sene-i merkûma [h. 1268 / m. 1852] mahsûben zâviye-i mezbûrenin maktû'an ihâle olunan bedel-i a'şârı, 400 kuruş

El-mîzân,
A'id-i hazîne ve harc muharreresi, 400 kuruş
Fazla-i mezbûr it'âm-ı ta'âma meşrûta idiği, 100 kuruş
[KALAN] 300 kuruş

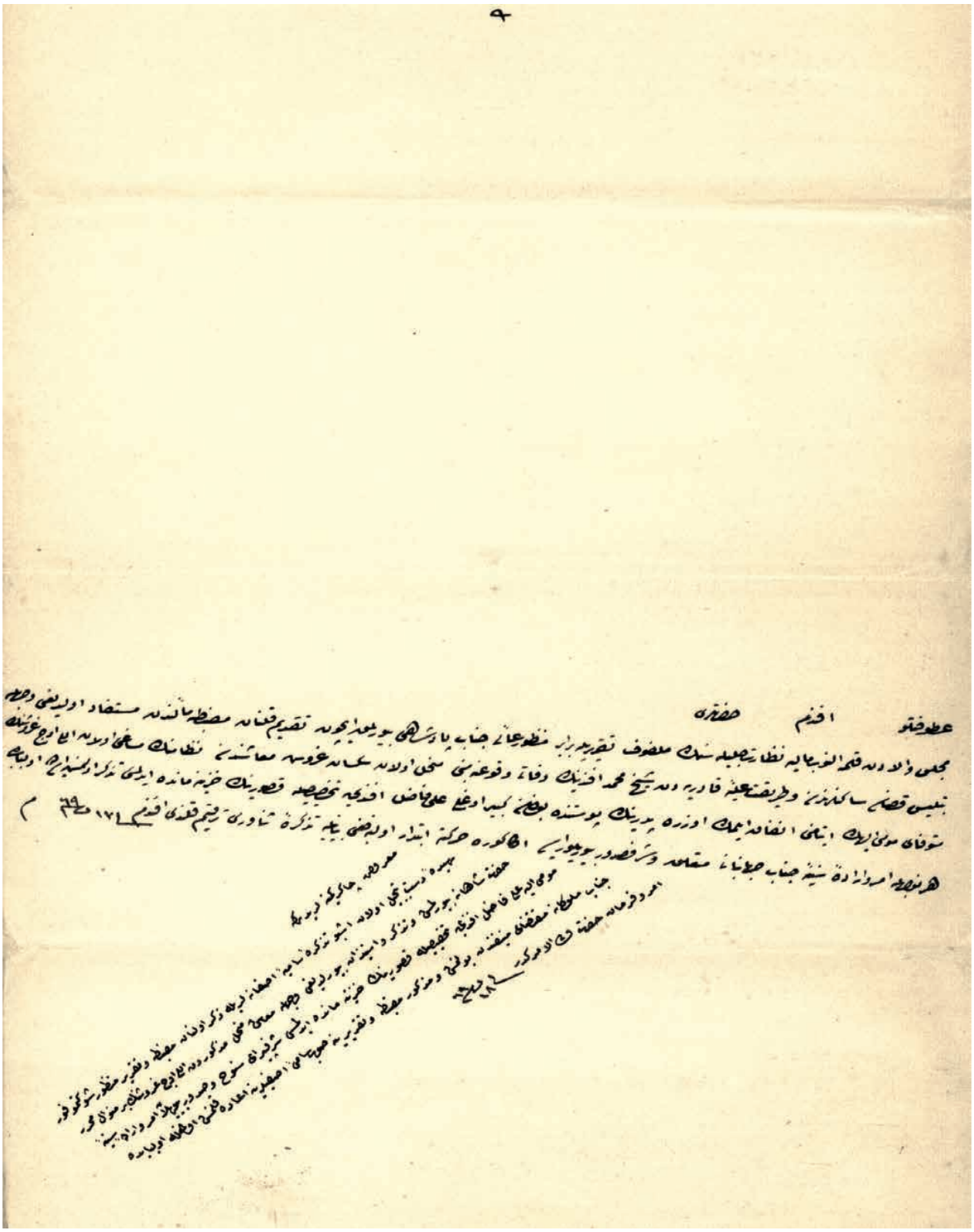

BOA, İ.MVL, 270 / 10374 - 2

Bitlis'teki Kadiriye Tarikatı Şeyhi Şeyh Mehmet Efendi'nin vefatı üzerine, kendisine ödenen maaştan bir kısmının oğlu Ali Fazıl Efendi'ye ödenmesinin devam etmesi hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
28 Nisan 1853

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Maliye Bakanlığı ile Meclis-i Vâlâ'dan gelen yazılarda Bitlis kazası sakinlerinden ve Kadiri Tarikatı Şeyhlerinden Şeyh Mehmet Efendi'nin vefat ettiği bildirilmektedir. Merhuma maaş olarak ödenen 80 kuruştan 53 kuruşunun yetimlerine bakmak üzere tarikatın yeni postnişini olan büyük oğlu Ali Fazıl Efendi'ye ödenmesi uygun görülmüştür. Bu konuda vereceğiniz emirler yerine getirilecektir.
27 Nisan 1853
[imza] Sadrazam Damat Mehmet Ali Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri belirtildiği şekilde merhuma ödenen 80 kuruşluk maaşın 53 kuruşunun Ali Fazıl Efendi'ye tahsis edilmesine izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
28 Nisan 1853

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınub Maliye Nezaret-i Celilesinin melfuf takririyle beraber manzur-ı ali-i cenab-ı padişahi buyurulmak için takdim kılınan mazbata mealinden müstefad olduuğu vechile Bitlis kazası sakinlerinden ve Tarikat-i Aliyye-i Kadiriyeden Şeyh Mehmed Efendi'nin vefatı vukuuna mebni münhal olan seksen kuruş maaşından nizamının mesaı olan elli üç kuruşunun müteveffa-yı muma-ileyhin eytamını infak eylemek üzere pederinin postunda bulunan kebir oğlu Ali Fazıl Efendi'ye tahsisiyle kusurunun hazine-mande edilmesi tezekkür olunmuş ise de ol babda her ne vechile emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı cihanbani müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise ona göre harekete ibtidar olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 17 B [Receb] sene [12]69 [27 Nisan 1853]
[imza] [M] [Sadrazam] [Damad Mehmed Ali Paşa (1813-1868)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tebcil olan işbu tezkere-i samiye-i asafaneleriyle zikr olunan mazbata ve takrir manzur-ı şevket-mevfur-ı hazret-i şahane buyurulmuş ve tezekkür ve istizan buyurulduğu vechile maaş-ı münhal-ı mezkurdan elli üç kuruşun ber-minval-i muharrer muma-ileyh Ali Fazıl Efendi'ye tahsisiyle kusurunun hazine-mande edilmesi şeref-pira-yı sünuh ve sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı mülukane mukteza-yı münifinden bulunmuş ve mezkur mazbata ve takrir yine savb-ı sami-i asafilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü fermna hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 18 B [Receb] sene [12]69 [28 Nisan 1853]

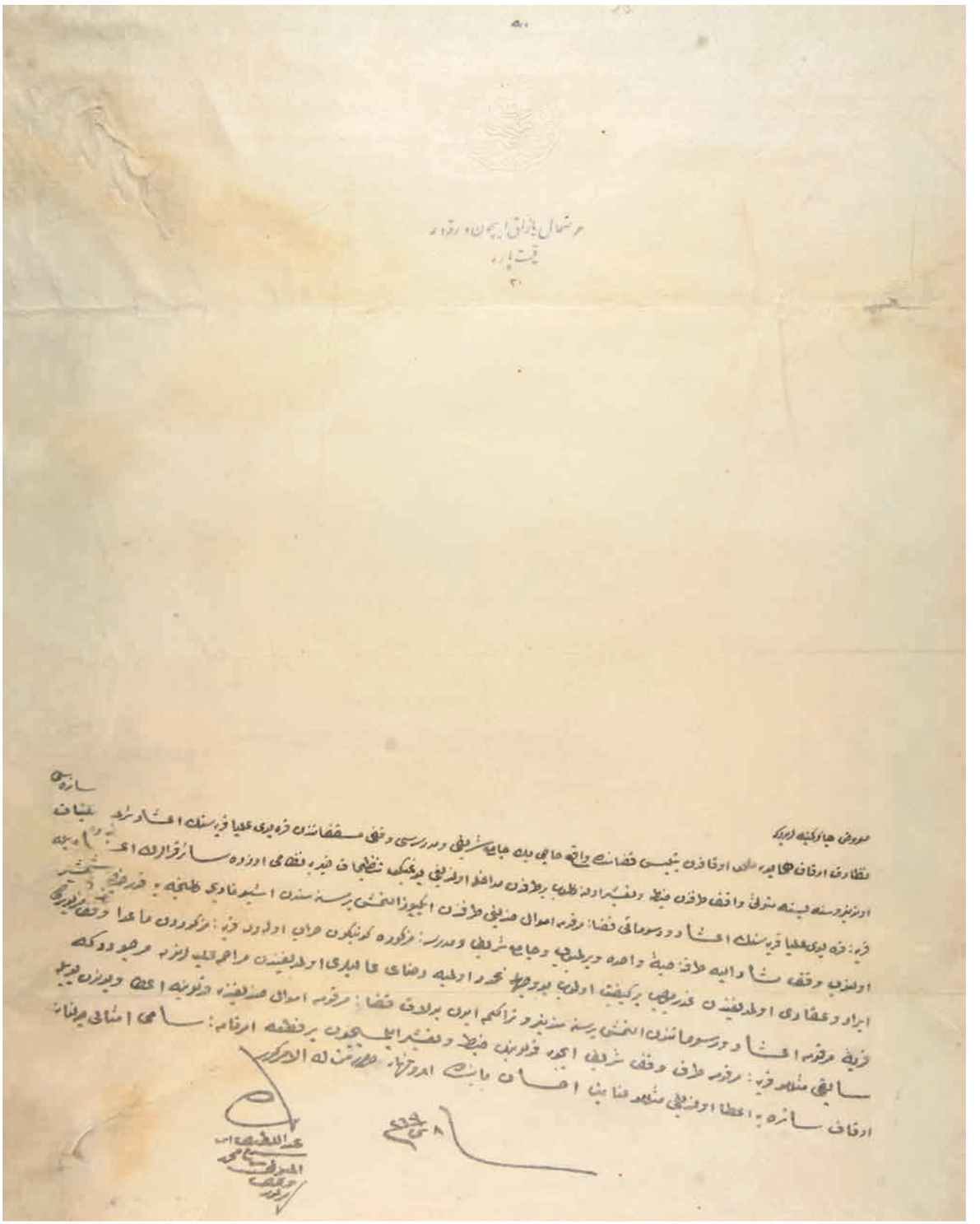

BOA, A.MKT.UM, 136 / 1 – 2

Bitlis kazasındaki Hacı Bey Cami-i Şerifi ve Medresesi Vakfı'na ait olan fakat sekiz yıldır Maliye Nezareti tarafından el konulu halde bulunan Karaboy-ı Ulya [Yukarıkaraboy (köy), Bitlis] köyü vergi gelirlerinin, tekrar adı geçen vakfa tahsis edilmesi gerektiği hakkında, vakıf mütevellisi tarafından Sadarete verilen dilekçe.
17 Mayıs 1853

[Sadeleştirme]

[Sadarete]
Vakıflar Bakanlığına bağlı vakıflardan olan Bitlis kazasındaki Hacı Bey Cami-i Şerifi ve Medresesi Vakfı'na tahsis edilmiş Karaboy-ı Ulya [Yukarıkaraboy (köy), Bitlis] köyünün vergileri, öteden beri her yıl vakıf mütevellisi tarafından tahsil edile gelmiştir. Ancak Tanzimat'ın ilanıyla Karaboy-ı Ulya [Yukarıkaraboy (köy), Bitlis] köyünün vergi gelirleri Mal sandığı tarafından toplanmış ve bu gelirlerden 1845 yılından bu yana vakfa hiçbir şey verilmemiştir. Bu nedenle adı geçen cami ve medrese, günden güne harabe haline gelmiştir. Bu köyden toplanan vergiden başka vakfın geliri bulunmamaktadır. Yüce merhametinizden rica şudur ki;1845 yılından bu yana ödenmeyen vergi gelirlerinin, Bitlis Kazası Mal Sandığından alınarak, tekrar vakfa ödenmesi için yeni bir emir gönderiniz.
17 Mayıs 1853
[imza] Vakıf Mütevellisi Abdüllatif Yusuf ibn Şeyh Mehmet

[Transkripsiyon]

[Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Nezaret-i Evkaf-ı Hümayuna mülhak evkafdan Bitlis kazasında vaki Hacı Bey Cami-i Şerifi ve Medresesi Vakfı musakkafatından Karaboy-ı Ulya [Yukarıkaraboy (köy), Bitlis] karyesinin aşar-ı şeriye ve muayyenat-ı sairesi öteden berü sene-be-sene mütevelli-i vakıf tarafından zabt ü taşir olunagelüb bir tarafdan müdahale olunduğu yoğiken Tanzimat-ı Cedid nizamı üzere sair kuraların aşarıyla karye-i Karaboy-ı Ulya [Yukarıkaraboy (köy), Bitlis] karyesinin aşar ve rüsumatı kaza-i merkume emval sandığı tarafından iki altmış bir senesinden [h. 1261 / m. 1845] işbu tarihe gelinceye kadar zabt ü taşir olunub vakf-ı müşarün- ileyh tarafına habbe-i vahide verilmeyüb ve cami-i şerif ve medrese-i mezkure gün-be-gün harab olarak karye-i mezkurdan ma-ada vakf-ı mezburun irad ü akarı olmadığından gadr[i] mucib bir keyfiyet olub bu vechile gadr olmaya rıza-yı alileri olmadığından merahim-i aliyyelerinden mercudur ki karye-i merkume aşar ve rüsumatından altmış bir [h. 1261 / m. 1845] senesinden berü teraküm eden bedelat kaza-i merkume emval sandığından kullarına ita ve bundan böyle sabıkı misillü karye-i merkume taraf-ı vakf-ı şerif içün kullarının zabt ü taşir eylemesi içün bir kıta emirname-i sami emsali bulunan evkaf-ı saireye ita olunduğu misillü inayet [ü] ihsan babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 8 Ş [Şaban] sene [1]269 [17 Mayıs 1853]
[imza] Bende Abdüllatif [Yusuf] ibn Şeyh Mehmed El-Mütevelli-i Vakf-ı Mezbur hala

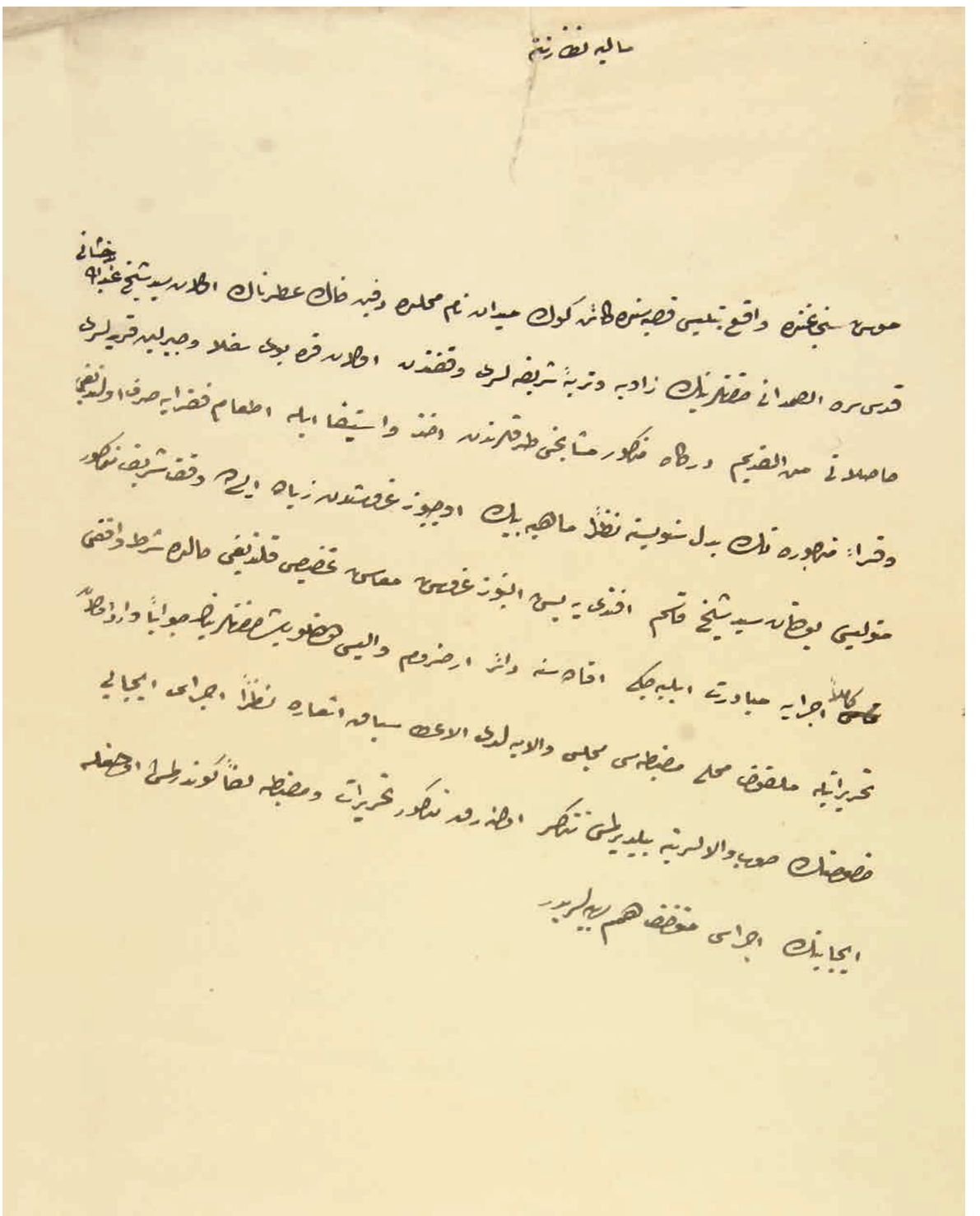

BOA, A.MKT.NZD, 135 / 35

Bitlis'te Gökmeydan adlı yerde metfun Seyit Şeyh Abdullah Bedehşani'ye ait zaviye ve türbe vakfının mütevellisi olan Seyit Şeyh Kasım Efendi'ye, maaş bağlanması için gerekli işlemlerin yapılması hakkında, Sadaretten Maliye Nezaretine gönderilen yazı.
26 Şubat 1855

[Sadeleştirme]

[Sadaretten]
Maliye Bakanlığına
Muş sancağına bağlı Bitlis kasabasındaki Gökmeydan Mahallesi'nde metfun bulunan Seyit Şeyh Abdullah Bedehşani Hazretlerinin zaviye ve türbesi vakfına ait Karaboy-ı Süfla [Aşağıkaraboy] ve Cirlin (?) köylerinin gelirleri, eskiden beri dergâhın şeyhlerine tahsis olunmuştur. Bu şeyhler elde edilen geliri fakir ve fukara için harcamışlardır. İlgili köylerden şeyhlere tahsis edilen gelir aslında aylık 3000 kuruştur fakat vakfın yöneticisi Seyit Şeyh Kasım Efendi'ye şu an sadece 500-600 kuruş aylık verilmektedir. Kendisi yine de yapılması gerekenleri yerine getirecektir. Bu konuda Erzurum Valisi İsmail Paşa'nın gönderdiği yazı ektedir. Meclis-i Vâlâ da bu hususta onay vermiştir.
Gereğini yapınız.
26 Şubat 1855

[Transkripsiyon]

[Sadaretten]
Maliye Nezaretine,
Muş sancağında vaki Bitlis kasabasında kain Gökmeydan nam mahalde defin-i hak-ı ıtır-nak olan Seyyid Şeyh Abdullah Bedehşani kaddese sırruhü's-samedani hazretlerinin zaviye ve türbe-i şerifeleri vakfından olan Karaboy-ı Süfla [Aşağıkaraboy (köy), Bitlis] ve Cirlin (?) karyeleri hasılatı mine'l-kadim dergah-ı mezkur meşayihi taraflarından ahz ü istifa ile itam-ı fukaraya sarf olunduğu ve kura-yı mezburenin bedel-i senevisine nazaran mahiye bin üç yüz kuruşdan ziyade ise de vakf-ı şerif-i mezkur mütevellisi bulunan Seyyid Şeyh Kasım Efendi'ye beş altı yüz kuruş maaş tahsis kılındığı halde şurut-ı vakıfı kamilen icraya mübaderet eyleyeceği ifadesine dair Erzurum Valisi Devletlü [İsmail] Paşa Hazretlerinin cevaben varid olan tahriratıyla melfuf mahalli mazbatası Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-ita siyak-ı işara nazaran icra-yı icabı hususunun savb-ı vâlâlarına bildirilmesi tezekkür olunarak mezkur tahrirat ve mazbata leffen gönderilmiş olmağla icabının icrası mütevakkıf-ı himem-i behiyyeleridir.

Fi 8 C [Cemaziyelahir] sene 1271 [26 Şubat 1855]

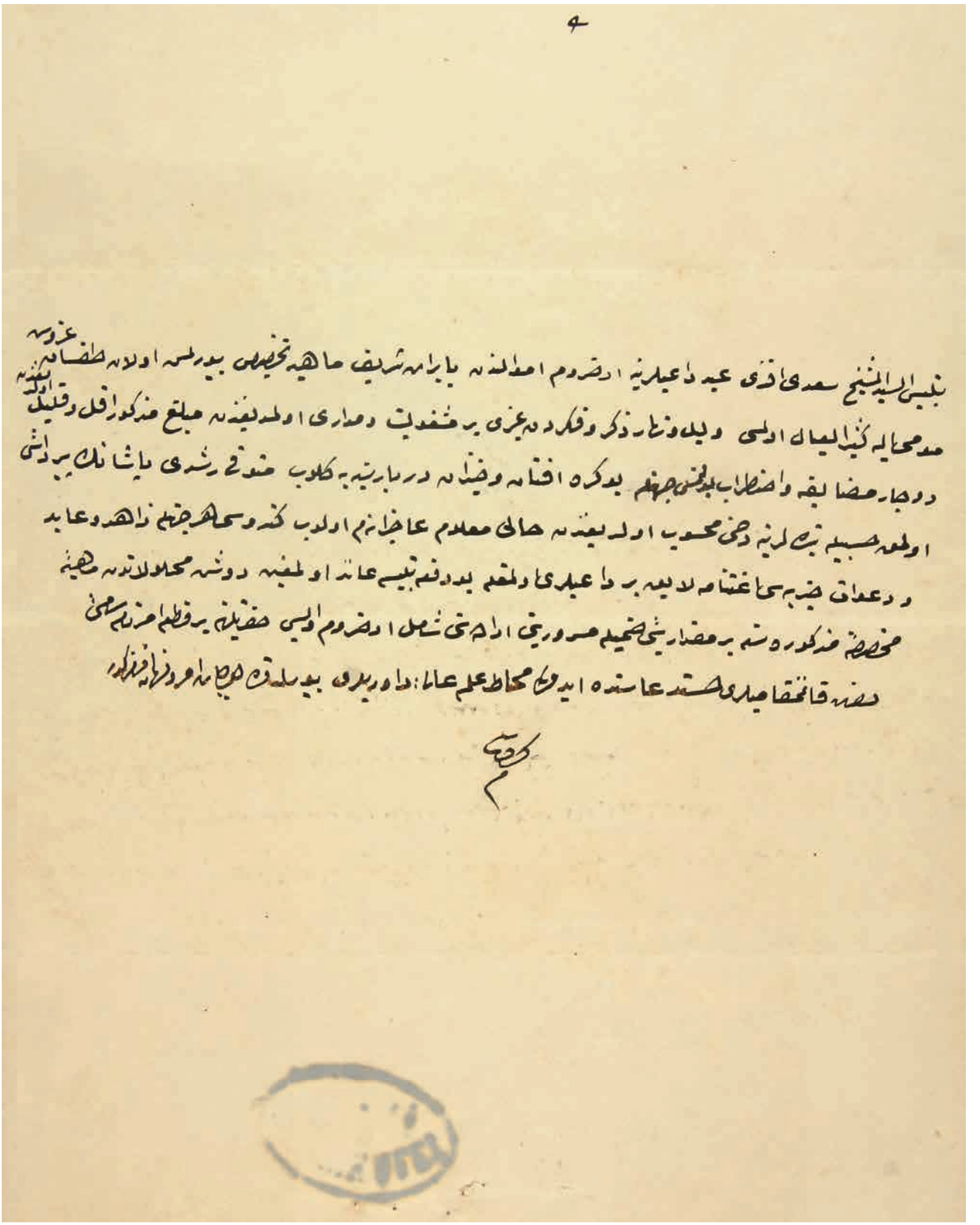

BOA, A.MKT.UM, 200 / 5 – 2

Bitlisli Seyit Şeyh Sadi Efendi'nin maaşına zam yapılmasının uygun olacağı hakkında, Şerif Efendi'den Sadarete gönderilen yazı.
30 Haziran 1855

[Sadeleştirme]

[Sadarete]
Bitlisli Seyit Şeyh Sadi Efendi'ye, Erzurum gelirlerinden 90 kuruş maaş ödenmektedir. Kendisi kalabalık bir aileye sahip olduğundan bu maaş kendisine yeterli değildir. Bu nedenle bizzat İstanbul'a gelerek durumunu anlatmıştır. Kendisi merhum Rüştü Paşa'nın yakın arkadaşı olduğundan, benimle de yakınlığı vardır. Durumunu yakından bilmekteyim. Kendisi değerli bir kişidir. Bu defa Bitlis gelirlerinden uygun bir miktarın kendisine tahsis edilmesi yerinde olacaktır. Bu hususta Erzurum Valisine bir emir gönderilmesi gerekmektedir.
[imza] Şerif Efendi
1 Temmuz 1855

[Transkripsiyon]

Bitlisi Es-Seyyidü'l-Meşayih Sadi Efendi abd-i dailerine Erzurum emvalinden ba-berat-ı şerif mahiye tahsis buyurulmuş olan doksan kuruş muma-ileyh kesirü'l-iyal olması ve leyl ü nehar zikr ü fikirden gayri bir meşguliyet ve medarı olmadığından meblağ-ı mezkur ekall ü kalil olduğundan duçar-ı muzayaka ve ızdırab bulunması cihetiyle bu kere üftan ü hizan derbar-ı seniyyeye gelüb müteveffa Rüşdü Paşa'nın pirdaşı olmak hasebiyle bendelerine dahi mahsub olduğundan hali malum-ı acizanem olub kendisi her cihetle zahid ü abid daavat-ı hayriyesi iğtinama layık bir daileri olmağla bu defa Bitlis'e aid olmağın düşen mahlulatdan mahiye-i muhassese-i mezkuresine bir mikdar şey zammıyla mesruriyeti iradesini şamil Erzurum Valisi Hazretlerine bir kıta emirname-i sami-i hazret-i kaymakamileri istidasında idiği muhat-ı ilm-i ali-i daverileri buyuruldukda ol babda emr ü ferman efendimindir.
[imza] Şerif [Efendi]
Fi 15 L [Şevval] sene [12]71 [1 Temmuz 1855]

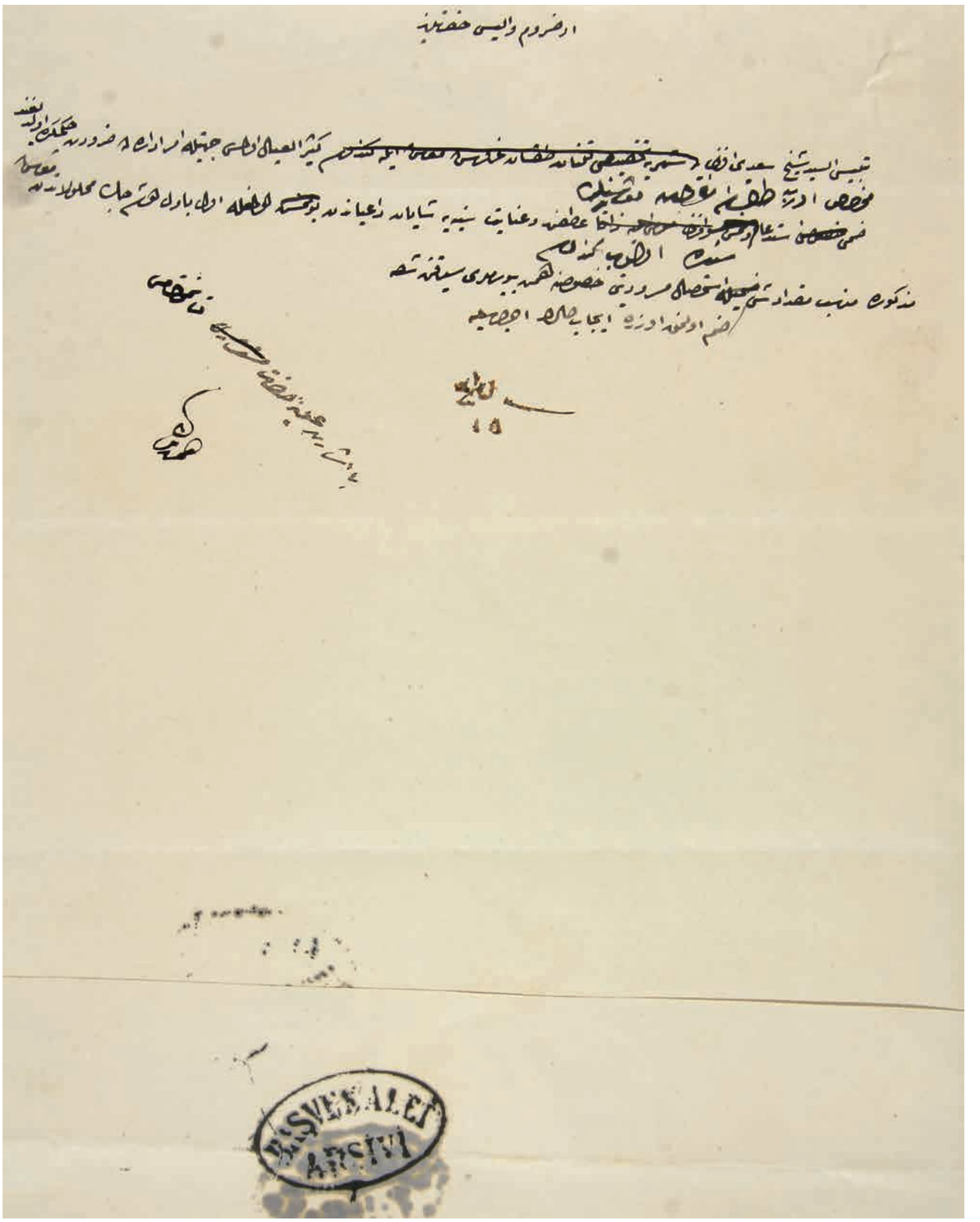

BİSVEKALET ARŞİVİ

BOA, A.MKT.UM, 200 / 5 – 1

Bitlisli Seyit Şeyh Sadi Efendi'nin maaşına zam yapılması hakkında, Sadaretten Erzurum Valiliğine gönderilen yazı.
1 Temmuz 1855

[Sadeleştirme]

[Sadaretten]
Erzurum Valiliğine,
Bitlisli Seyit Şeyh Sadi Efendi, kalabalık bir aileye sahiptir. Maaşının 90 kuruş olmasından dolayı da kendisi geçim sıkıntısı çekmektedir. İlgili şahıs önemli ve değerli biri olduğu için devlet tarafından desteklenmeye de layık görülmektedir. Uygun bir yerden kendisine bir miktar zam yapılması için gereğini yapınız.
30 Haziran 1855

[Transkripsiyon]

[Sadaretten]
Erzurum Valisi Hazretlerine,
Bitlisi Es-Seyyid Şeyh Sadi Efendi kesirü'l-iyal olması cihetiyle emr-i idarede zaruret çekmekde olduğundan muhasses olan doksan kuruş maaşının zammı istidasında olub kendisi atıfet ü inayet-i seniyyeye şayan daiyandan olmağla evvel-be-evvel düşecek mahlulatdan maaş-ı mezkura münasib mikdar şey zam olunmak üzere icab-ı halin icrasıyla istihsal-i mesruriyeti hususuna himmet buyurmaları siyakında şukka.
Fi 15 L [Şevval] sene [12]71 [1 Temmuz 1855]

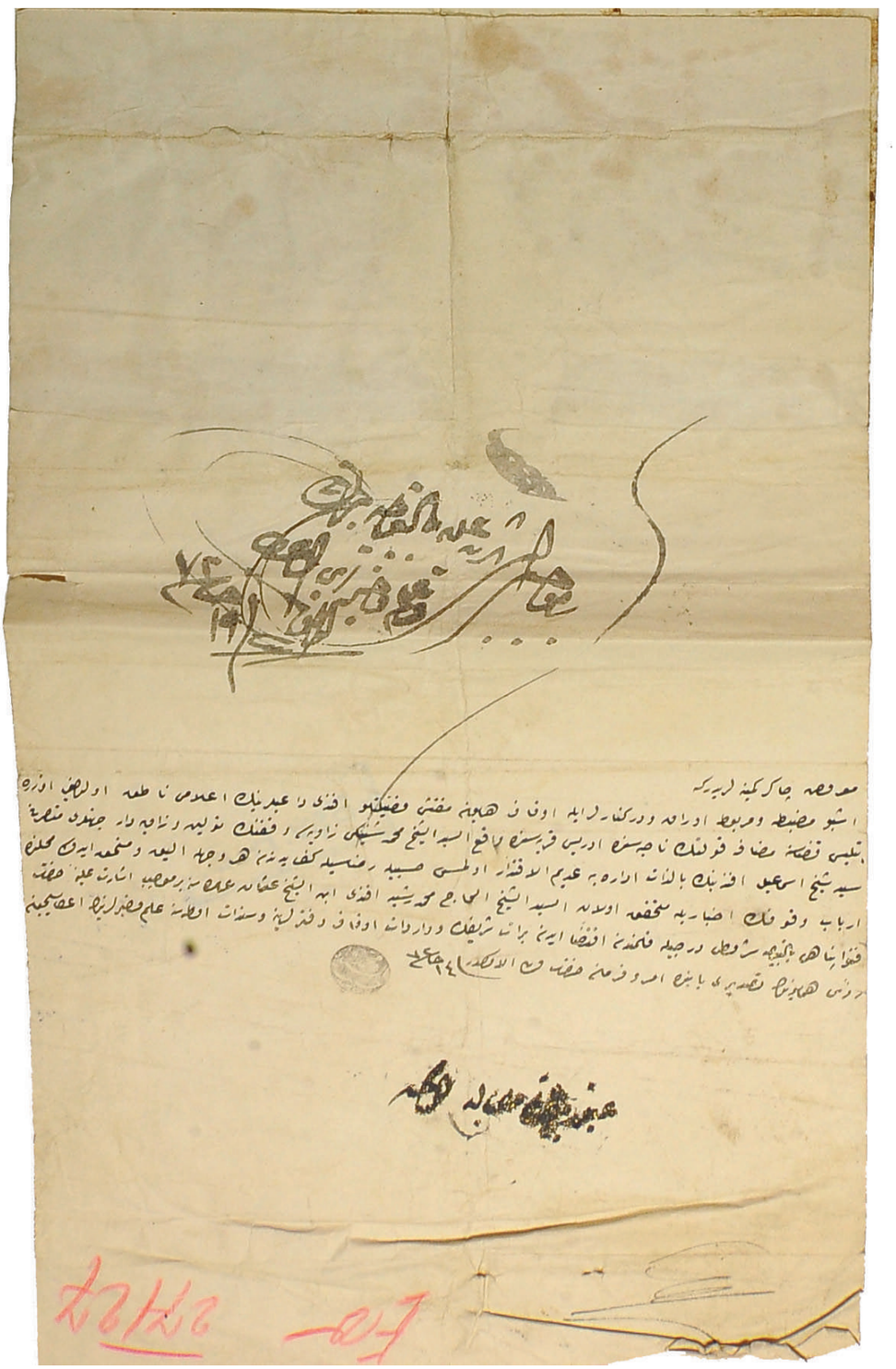

BOA, C.EV, 537 / 27127 – 1a

Bitlis kazasına bağlı Kultik nahiyesinin Arvis [Bölükyazı (köy), Bitlis] köyünde bulunan Şinikî Zaviyesi vakfının mütevelliliği ile zaviyedarlığına, Seyit Şeyh Hacı Mehmet Reşit Efendi'nin getirildiği hakkında, Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa'nın emri. 28 Ocak 1856

[Sadeleştirme]

[Vakıflar Bakanlığından, Sadarete]
İşbu yazı ve bilgi notları ile Vakıflar Müfettişinin raporundan, Bitlis kazasına bağlı Kultik [Arıdağ (köy), Bitlis] nahiyesindeki Arvis [Bölükyazı (köy), Bitlis] köyünde bulunan Seyit Şeyh Mehmet Şinikî Zaviyesi vakfının tevliyet ve zaviyedarlık görevlerini uhdesinde bulunduran Seyit Şeyh İsmail Efendi'nin, bu görevleri yürütmeye muktedir olmadığı anlaşılmıştır. Kendisi bu görevleri, kendi rızasıyla Seyit Şeyh Hacı Mehmet Reşit Efendi ibn Şeyh Osman'a bırakmak istemektedir. Konuyla ilgili gerekli belgelerin hazırlanması uygun olacaktır. Emir ve ferman efendimizindir.
23 Ocak 1856
[mühür] [Vakıflar Bakanı] Seyit Mehmet Hasip Paşa

[Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa'dan]
Bakanın verdiği bilgi gereği, lazım gelen yapılsın.
28 Ocak 1856

[Transkripsiyon]

[Evkaf Nezaretinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
İşbu mazbata ve merbut evrak ve derkenarlar ile Evkaf-ı Hümayun Müfettişi Faziletlü Efendi dailerinin ilamı natık olduğu üzere Bitlis kazasına muzaf Kultik [Arıdağ (köy), Bitlis] nahiyesinde Arvis [Bölükyazı (köy), Bitlis] karyesinde vaki Es-Seyyid Eş-Şeyh Mehmed Şinikî Zaviyesi Vakfı'nın tevliyet ve zaviyedar cihetleri mutasarrıfı Seyyid Şeyh İsmail Efendi'nin bi'z-zat idareye adimü'l-iktidar olması hasebiyle rızasıyla keff-i yedinden her vechile elyak ve müstehak idiği mahallinde erbab-ı vukufun ihbarıyla müstehak olan Es-Seyyid Eş-Şeyh El-Hac Mehmed Reşid Efendi ibn Eş-Şeyh Osman uhdesine ber-muceb-i işaret-i aliyye-i hazret-i fetva-penahi bi't-tevcih şurutu derciyle kaleminden iktiza eden berat-ı şerifin ve varidat-ı evkaf defterlerine ve senedat odasına ilmühaberlerinin itası içün ruus-ı hümayunun tastiri babında emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 14 Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]72 [23 Ocak 1856]
[mühür] [Evkaf Nazırı] Es-Seyyid Mehmed Hasib [Paşa]

[Sadrazam Mehmed Emin Âli Paşa'dan]
Ber-muceb-i işaret-i aliyye bi't-tevcih beratı ve ilmühaberleri ita olunmak buyuruldu.
Fi 19 Ca [Cemaziyelevvel] sene [12]72 [28 Ocak 1856]

Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa

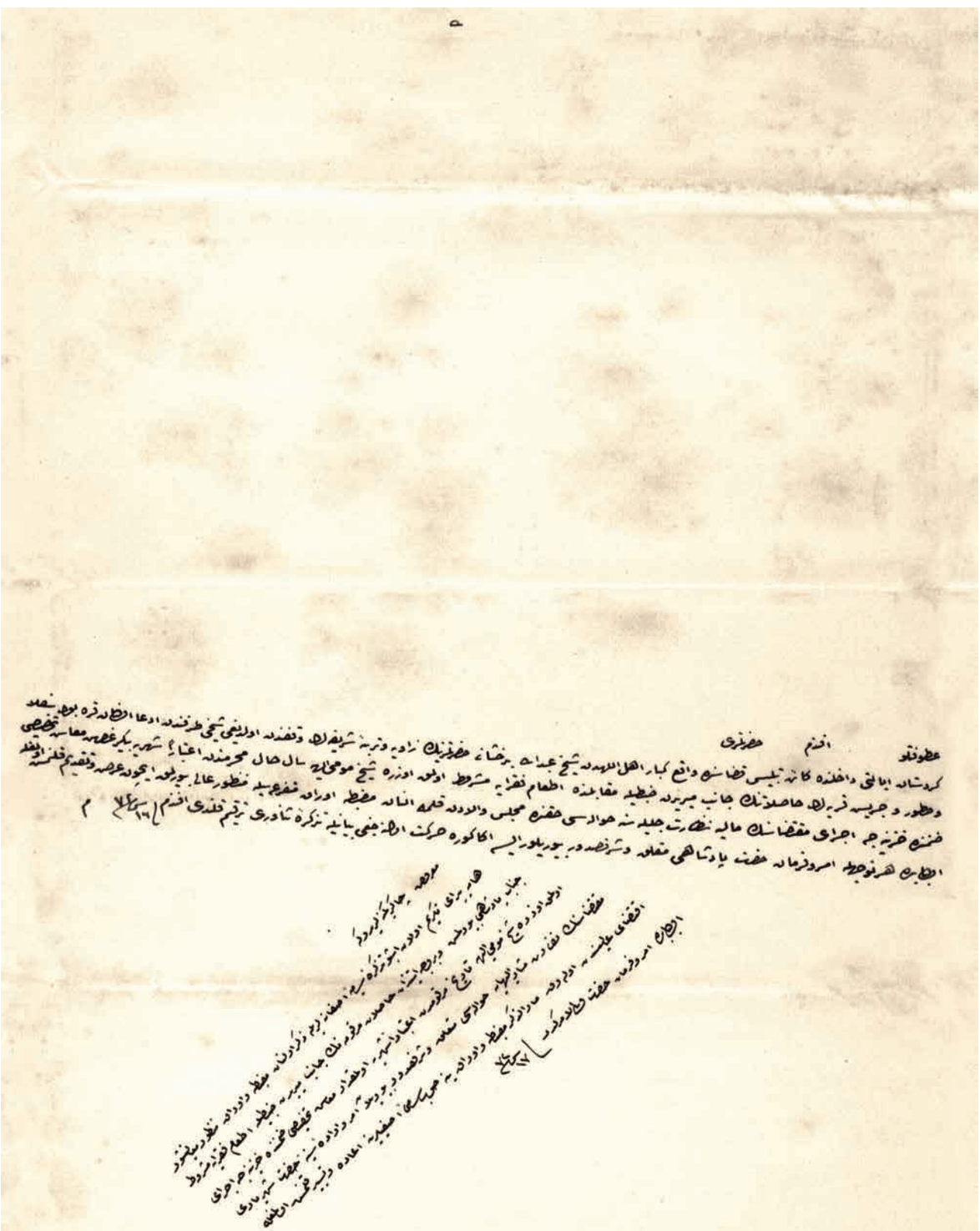

BOA, İ.MVL, 353 / 15426 - 3

Bitlis'te bulunan Şeyh Abdullah Bedehşanî Zaviyesi'nin şeyhi olan Kasım Halife'ye aylık 1000 kuruş maaş bağlanması hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
23 Nisan 1856

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Kürdistan eyaletinde bulunan Bitlis kazasındaki Şeyh Abdullah Bedehşanî Hazretlerinin zaviye ve türbesi vakfından olan Karaboy-ı Süfla [Aşağıkaraboy (köy), Merkez, Bitlis] ve Hatur (?) ve Ciriş [Bağlar (köy), Merkez, Muş] köyleri gelirleri hazineye aktarılmıştır. Maliye Bakanlığı bunun karşılığında, ücretsiz yemek dağıtılması şartıyla Zaviye Şeyhi Kasım Halife'ye 1856 yılından itibaren ayda 1000 kuruş maaş ödenmesini uygun görmektedir. Konuyu ele alan Meclis-i Vâlâ da bu görüşü uygun bulmuştur. Vereceğiniz emirler yerine getirilecektir.
22 Nisan 1856
[imza] Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
23 Nisan 1856

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Kürdistan eyaleti dahilinde kain Bitlis kazasında vaki kibar-ı ehlullahdan Şeyh Abdullah Bedehşanî Hazretlerinin zaviye ve türbe-i şerifeleri vakfından olduğu şeyhi [Kasım Halife] tarafından iddia olunan Karaboy-ı Süfla [Aşağıkaraboy (köy), Merkez, Bitlis] ve Hatur (?) ve Ciriş [Bağlar (köy), Merkez, Muş] karyeleri hasılatının canib-i miriden zabtıyla mukabilinde itam-ı fukaraya meşrut olmak üzere şeyh-i muma-ileyhe sal-i hal [h. 1272 / m. 1856] muharreminden itibaren şehriye biner kuruş maaş tahsisi zımnında Hazinece icra-yı muktezasının Maliye Nezaret-i Celilesine havalesi hakkında Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata evrak-ı müteferriasıyla manzur-ı ali buyurulmak için arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 16 Ş [Şaban] sene [12]72 [22 Nisan 1856]
[imza] [M] [Sadrazam] [Mehmed Emin Ali Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Hame-pira-yı tekrim olan işbu tezkere-i samiye asafaneleriyle zikr olunan mazbata ve evrak manzur-ı mealinüşur-ı cenab-ı padişahi buyurulmuş ve ber-vech-i istizan hasılat-ı merkumenin canib-i miriden zabtıyla itam-ı fukaraya meşrut olmak üzere şeyh-i muma-ileyhe tarih-i merkumdan itibaren şehriye ol mikdar maaş tahsisi zımnında Hazinece icra-yı muktezasının nezaret-i müşarün-ileyhaya havalesi müteallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i hazret-i şehriyari iktiza-yı alisinden olarak marrü'z-zikr mazbata ve evrak yine savb-ı sami-i asafilerine iade ve tesyir kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 17 Ş [Şaban] sene [12]72 [23 Nisan 1856]

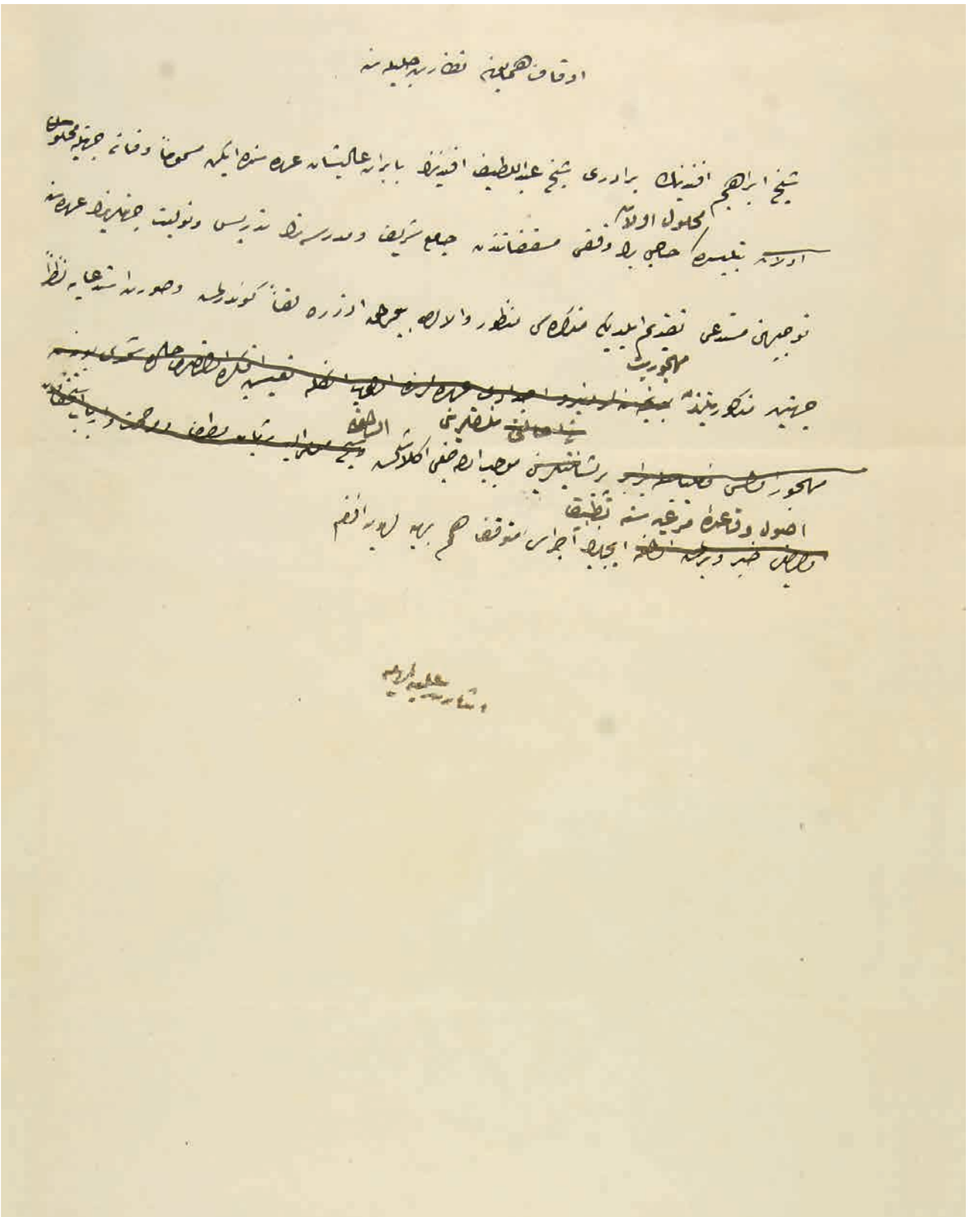

BOA, A.MKT.NZD, 323 / 62

Bitlis'te bulunan Hacı Bey Vakfı'na bağlı cami mütevelliliği ile medrese müderrisliğinin Şeyh İbrahim Efendi'ye tevcih edilmesi hakkında, Sadaretten Evkaf Nezaretine gönderilen yazı.
5 Eylül 1860

[Sadeleştirme]

[Sadaretten]
Vakıflar Bakanlığına,
Bitlis'te Hacı Bey Vakfı'na bağlı caminin mütevellisi ve medresenin müderrisi olan Şeyh Abdüllatif Efendi, zehirlenme neticesinde vefat etmiştir. Merhumun kardeşi Şeyh İbrahim Efendi verdiği bir dilekçe ile aynı görevlere kendisinin atanmasını talep etmektedir. Bu atamanın yapılması bizce de uygun görülmüştür. Gereğini yapınız.
5 Eylül 1860

[Transkripsiyon]

[Sadaretten],
Evkaf-ı Hümayun Nezaret-i Celilesine,
Şeyh İbrahim Efendi'nin biraderi Şeyh Abdüllatif Efendi'nin ba-berat-ı alişan uhdesinde iken mesmumen vefatı cihetiyle Bitlis'de mahlul olan Hacı Bey Vakfı musakkafatından cami-i şerif ve medresenin tedris ve tevliyet cihetlerinin uhdesine tevcihini müstedi takdim eylediği müzekkeresi manzur-ı valaları buyurulmak üzere leffen gönderilmiş ve suret-i istidaya nazaran ciheteyn-i mezkureteynden mehcuriyet-i perişanlıklarını mucib olacağı anlaşılmış olmağla usul ü kadide-i meriyesine tatbikan icabının icrası mütevakkıf-ı himem-i behiyyeleridir efendim.
Fi 18 S [Safer] sene 1277 [5 Eylül 1860]

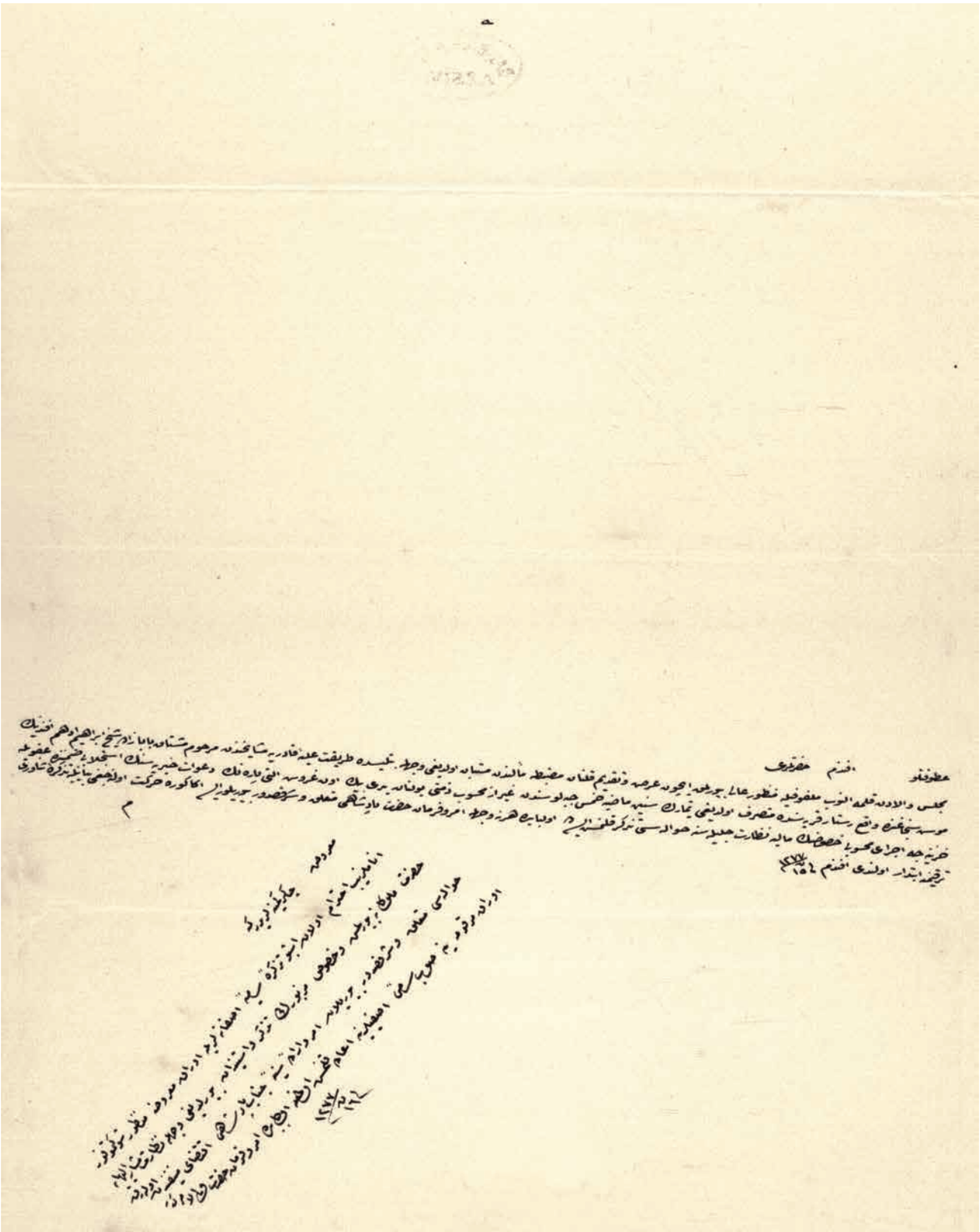

BOA, İ.MVL, 446 / 19871 - 2

Müştak Baba soyundan olan Şeyh İbrahim Ethem Efendi'nin sahip olduğu tımardan dolayı devlete olan borcunun silinmesi hakkında, Sultan Abdülmecit'in emri.
29 Mart 1861

[Sadeleştirme]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Meclis-i Vâlâ'dan gelen yazıda, Bitlis'te Kadiriye Tarikatı şeyhlerinden merhum Müştak Babazade Şeyh İbrahim Ethem Efendi'nin, Muş sancağındaki Restar (?) köyünde mutasarrıf olduğu tımar gelirinden, geçmiş yıllara ait 7019 kuruş 6 para tutarındaki borca ait affın uygun olduğu belirtilmektedir. Bu konuda vereceğiniz emirler beklenmektedir.
28 Mart 1861
[imza] Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ile ekleri padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri talep edilen hususa izin vermişlerdir.
Gereğini yapınız.
29 Mart 1861

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına]
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınub melfufuyla manzur-ı ali buyurulmak için arz ve takdim kılınan mazbata mealinden müsteban olduğu vechile Bitlis'de tarikat-i aliyye-i kadiriyye meşayihinden merhum Müştak Babazade Şeyh İbrahim Edhem Efendi'nin Muş sancağında vaki Restar (?) karyesinde mutasarrıf olduğu tımarın sinin-i maziye hüms cebelüsünden gayr-i ez-mahsub zimmeti bulunan yedi bin on kuruş altı paranın davat-ı hayriyesinin isticlabı zımnında afvıyla Hazinece icra-yı mahsubu hususunun Maliye Nezaret-i Celilesine havalesi tezekkür kılınmış ise de ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkimine ibtidar olundu, efendim.
Fi 15 N [Ramazan] sene 1277 [28 Mart 1861]
[imza] [M] [Sadrazam] [Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (1813-1871)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Enamil-zib-i ihtiram olan işbu tezkere-i samiye-i asafaneleriyle evrak-ı maruza manzur-ı şevket-mevfur-ı hazret-i mülukane buyurulmuş ve husus-ı mezburun tezekkür ve istizan buyurulduğu vechile nezaret-i müşarün-ileyhaya havalesi müteallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi iktiza-yı münifinden olarak evrak-ı merkume yine savb-ı sami-i asafilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 16 N [Ramazan] sene 1277 [29 Mart 1861]

20. yy.'ın Başında Bitlis'ten Bir Görünüm
Kaynak: Mt. Holyoke Arşivi

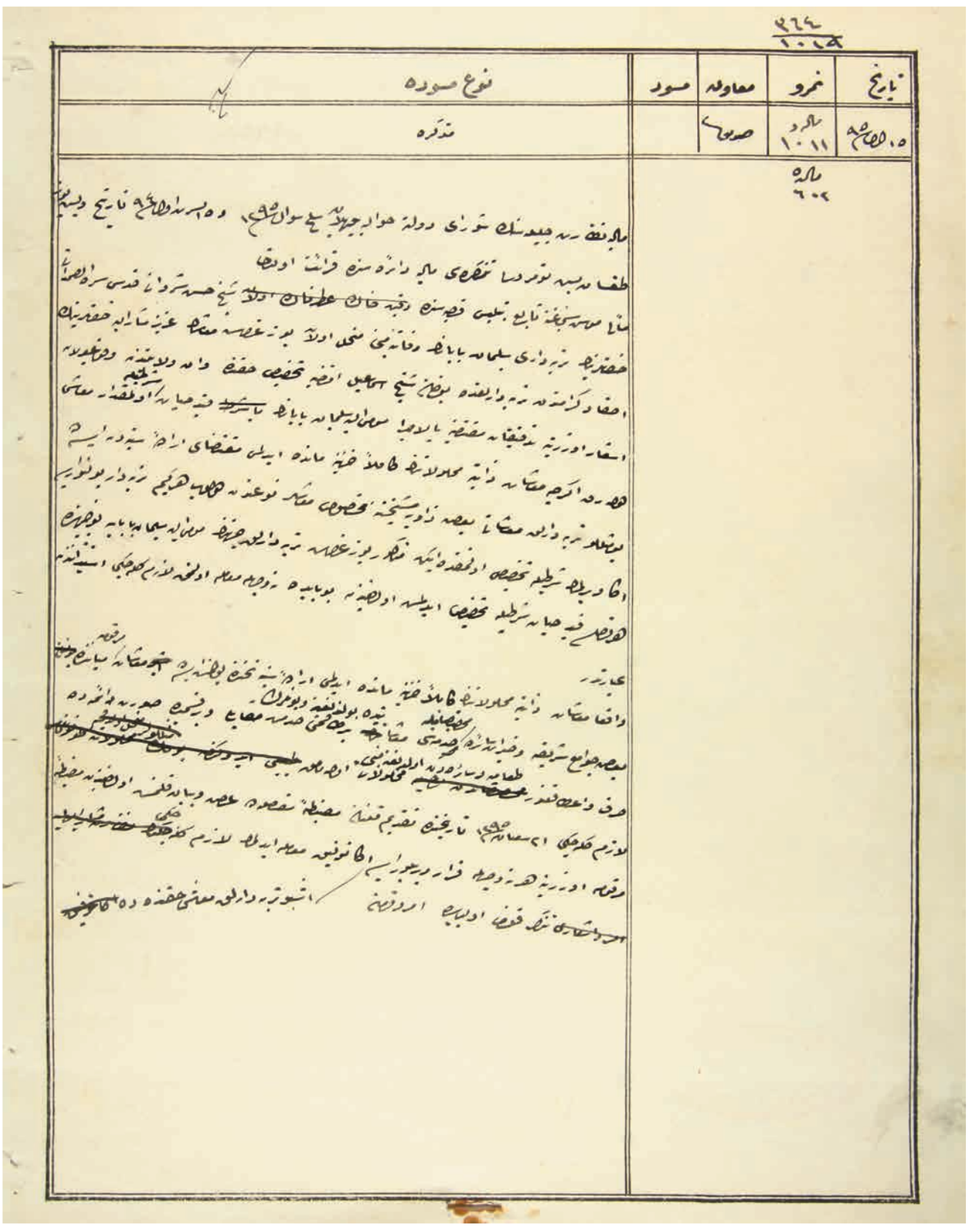

نوع سوده	سود	معامله	ضرر	تاریخ
مذکره		صورت	۱۰۱۱	۱۰۱۵

BOA, ŞD, 270 / 23 – 3

Bitlis'teki Şeyh Hasan Şirvanî Türbesi'nin Türbedarı Süleyman Baba'nın vefat ettiği ve aynı göreve Şeyh Hasan Şirvanî soyundan Şeyh İsmail Efendi'nin atanmasının uygun olacağı hakkında, Şura-yı Devlet [Danıştay] tarafından alınan karar.
28 Eylül 1879

[Sadeleştirme]

[Şura-yı Devlet Kararı]
28 Eylül 1879,
Maliye Bakanlığının Şura-yı Devlet'e havale ettiği 27 Ekim 1878 tarihli ve 595 numaralı yazısı, Şura-yı Devlet Maliye Dairesi'nde incelendi.

Yazıda, Muş sancağına bağlı Bitlis kasabasında bulunan Şeyh Hasan Şirvanî Hazretlerinin türbesindeki Türbedar Süleyman Baba'nın vefat ettiği, bu sebepten merhum türbedara ödenen 100 kuruş maaşın yine Şeyh Hasan Şirvanî soyundan Şeyh İsmail Efendi'ye tahsis edilmesinin uygun olabileceği fakat Van Valiliğinin verdiği bilgiye nazaran söz konusu maaşın kayd-ı hayat şartıyla merhum Süleyman Baba'ya verildiği belirtilmektedir. Netice itibariyle ilgili bakanlık, bu gibi vakıfların hazineye devredilmesi nedeniyle bahsedilen maaşın artık başkasına verilemeyeceği görüşündedir.

Daha önce bir padişah iradesiyle kişisel ödeneklerin tamamı hazineye devredilmiştir. Fakat bahsi geçen maaş, bazı cami ve hayır eserleri için ödenen maaşlardandır. Bu gibi maaşlar, yapılan hizmet karşılığında ödenmektedir. 20 Ağustos 1878 tarihinde alınan kararda da bu gibi maaşların ödenmeye devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Şura-yı Devlet Kararı],
Müzekkere,
Fi 15 Eylül sene [12]95 [28 Eylül 1879]

Maliye Nezaret-i Celilesinin, Şura-yı Devlet'e havale buyurulan fi selh [29] Şevval sene 1295 ve 15 Teşrinievvel sene [12]94 [27 Ekim 1878] tarih ve beş yüz doksan beş numaralı tezkeresi Maliye Dairesinde kıraat olundu,

Meali Muş sancağına tabi Bitlis kasabasında Şeyh Hasan Şirvanî kaddese sırruhu's-samedani hazretlerinin türbedarı Süleyman Baba'nın vefatına mebni münhal olan yüz kuruş maaşın aziz-i müşarün-ileyh hazretlerinin ahfad-ı kiramından türbedarlıkda bulunan Şeyh İsmail Efendi'ye tahsisi hakkında Van Vilayetinden vuku bulan işar üzerine tedkikat-ı mukteziye bi'l-icra muma-ileyh Süleyman Baba'nın kayd-ı hayat şartıyla ol mikdar maaşı olarak eğerçi maaşat-ı zatiye mahlulatının kamilen hazine-mande edilmesi mukteza-yı irade-i seniyyeden ise de bu misillü türbedarlık maaşı bazı zaviye meşayihine mahsus maaşlar nevinden olub her kim türbedar bulunursa ona verilmek şartıyla tahsis olunmakda iken mezkur yüz kuruş türbedarlık cihetinin muma-ileyh Süleyman Baba'ya tevcihinde her nasılsa kayd-ı hayat şartıyla tahsis edilmiş olduğundan bu babda ne vechile muamele olunmak lazım geleceği istizanından ibaretdir.

Vakıa maaşat-ı zatiye mahlulatının kamilen hazine-mande edilmesi irade-i seniyye tahtında bulunmuş ise de maaşat-ı merkume miyanında bazı cevami-i şerife ve hayrat-ı saire muhassesatıyla hademesi maaşatı da bulunduğundan ve bunların bir takımı hizmet mukabili verilmesi de suret-i daimede sarf ü ita kılınır taamiye ve saireden olduğuna mebni mahlulatı olamamak lazım geleceği fi 21 Şaban sene 1295 [20 Ağustos 1878] tarihinde takdim kılınan mazbata-i mufassalada arz ü beyan kılınmış olduğundan mazbata-i merkume üzere her ne vechile karar verilir ise işbu türbedarlık maaşı hakkında da ona tevfik-i muamele edilmek lazım geleceği tezekkür kılındı, ol babda emr ü ferman.

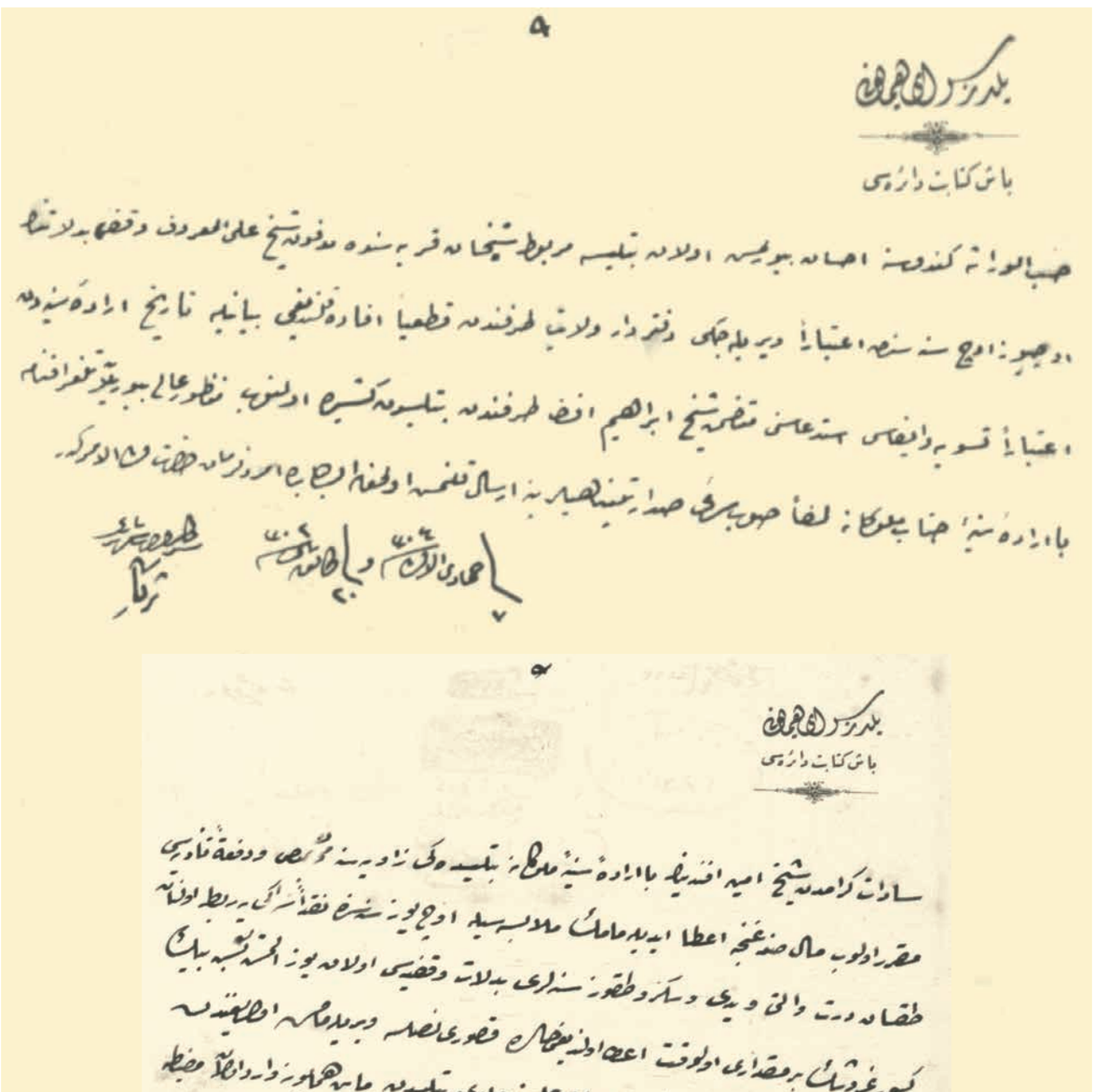

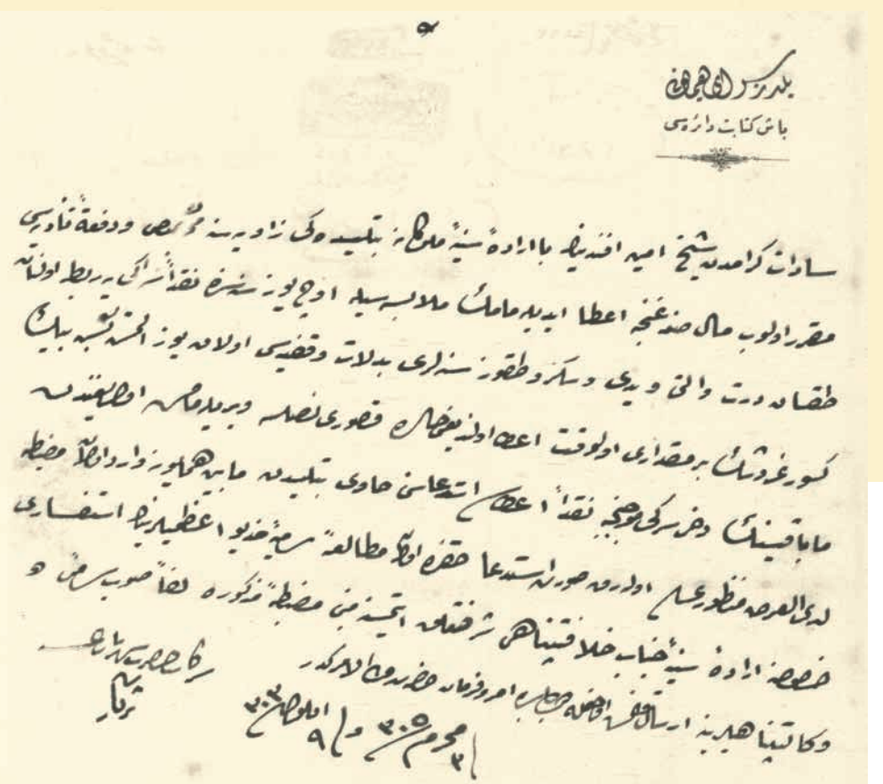

BOA, İ.DH, 1018 / 80344

Bitlis'in Şeyhan [Çayarası] köyündeki Şeyh Ali El-Maruf Vakfı gelirlerinin, 1886 yılından itibaren Şeyh İbrahim Efendi'ye ait olduğu hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
1 Şubat 1887

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden [Padişahın Başsekreterliği], Sadarete]
Veraset gereği Şeyh Hacı İbrahim Efendi'ye verilmiş olan Bitlis'e bağlı Şeyhan [Çayarası (köy), Güroymak, Bitlis] köyünde metfun Şeyh Ali El-Maruf Vakfı gelirlerinin, 1886 yılından itibaren Şeyh Hacı İbrahim Efendi'ye ödenmesi gerektiği Van Vilayeti Defterdarı tarafından bildirilmiştir. Bu konuda yazılan padişah emri tarihinden itibaren ödeme yapılması talebiyle adı geçen tarafından Bitlis'ten çekilen telgraf ekte gönderilmiştir. Padişahımız konunun incelenerek gereğinin yapılmasını emretmişlerdir.
1 Şubat 1887
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Hasebü'l-verase kendisine ihsan buyurulmuş olan Bitlis'e merbut Şeyhan [Çayarası (köy), Güroymak, Bitlis] karyesinde medfun Şeyh Ali El-Maruf Vakfı bedelatının üç yüz üç senesinden [h. 1303 / m. 1886] itibaren verileceği Defterdar-ı Vilayet[-i Van] tarafından katiyen ifade kılındığı beyanıyla tarih-i irade-i seniyyeden itibaren tesviye ve ifası istidasını mutazammın Şeyh [Hacı] İbrahim Efendi tarafından Bitlis'den keşide olunub manzur-ı ali buyurulan telgrafname ba-irade-i seniyye-i cenab-ı mülukane leffen savb-ı sami-i sadaret-penahilerine irsal kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 7 Cemaziyelevvel sene [1]304 ve fi 20 Kânunusani sene [1]302 [1 Şubat 1887]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

BOA, İ.DH, 1051 / 82538

Bitlis'te bulunan Şeyh Emin Efendi Zaviyesi'ne ödenmesi gereken tahsisat konusunun araştırılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
21 Eylül 1887

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden[Padişahın Başsekreterliği], Sadarete]
Şeyh Emin Efendi'nin padişah emri ile Bitlis'teki zaviyesine tahsis edilen ve defaten ödenmesi kararlaştırılan ödenek, 1883 yılında Mal Sandığı tarafından ödenmemiştir. 1877, 1878, 1879, 1880 ve 1881 yılları ödenekleri olan 160 bin kuruşun ise sadece bir kısmı ödenmiştir. Verilmeyen kısmın ödenmesi Bitlis'ten gönderilen bir yazı ile talep edilmektedir. Padişahımız konunun incelerek, gereğinin yapılmasını emir buyurmuşlardır.
21 Eylül 1887
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Sadat-ı kiramdan Şeyh Emin Efendi'nin ba-irade-i seniyye-i mülukane Bitlis'teki zaviyesine muhasses ve defaten tediyesi mukarrer olub Mal Sandığınca ita edilememek mülabesesiyle üç yüz senesinde [1883] nakden sergiye rabt olunan doksan dört ve altı ve yedi ve sekiz ve dokuz seneleri [1877, 1878, 1879, 1880, 1881] bedelat-ı vakfiyesi olan yüz altmış bin küsur kuruşun bir mikdarı ol vakit ita olunduğu halde kusuru nasılsa verilmemiş olduğundan mabakisinin dahi sergi mucebince nakden itası istidasını havi Bitlis'den Mabeyn-i Hümayuna varid olan mazbata lede'l-arz manzur-ı ali olarak suret-i istida hakkında olan mütalaa-i samiye-i hidiv-i azamilerinin istifsarı hususuna irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik etmesine mebni mazbata-ı mezkure leffen savb-ı sami-i vekalet-penahilerine irsal kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 3 Muharrem sene [1]305 ve fi 9 Eylül sene [1]303 [21 Eylül 1887]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

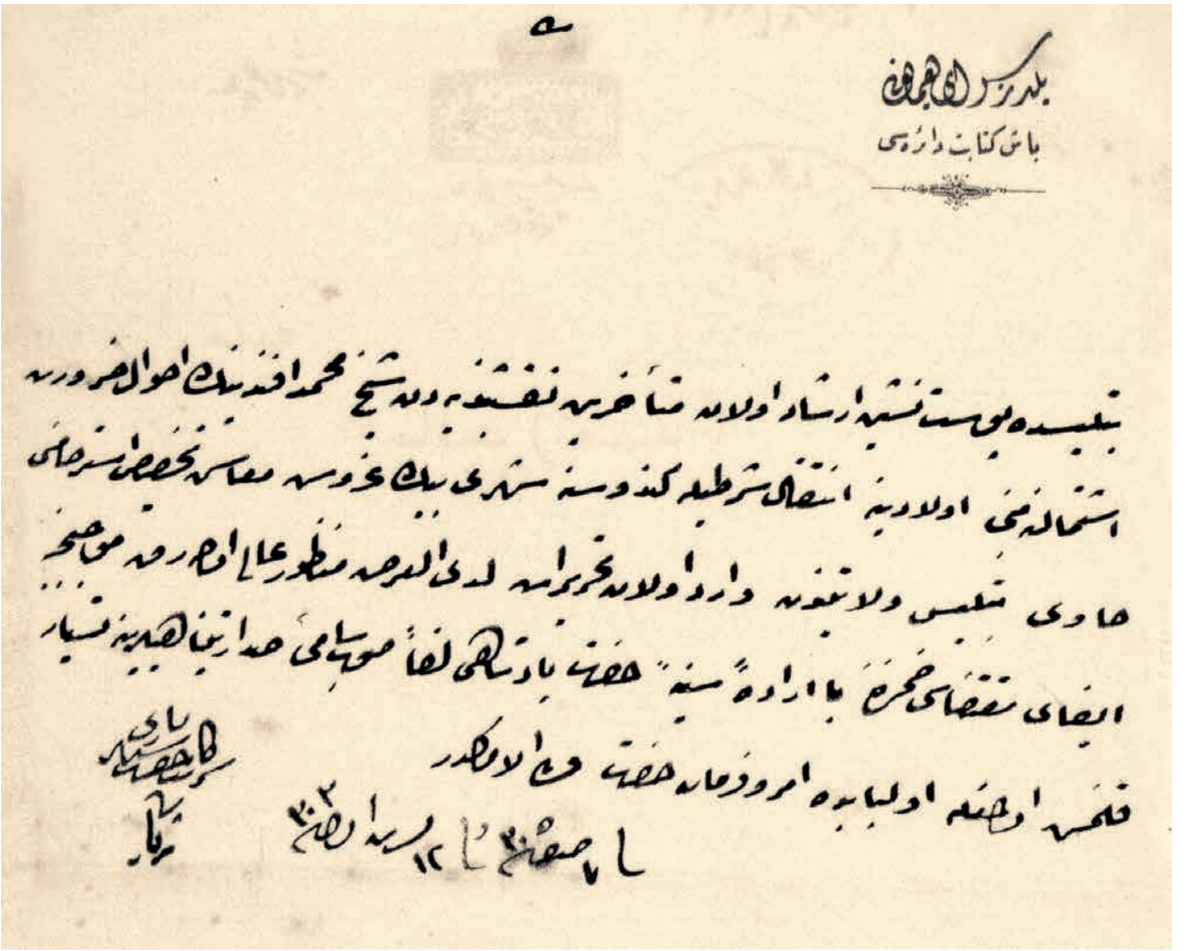

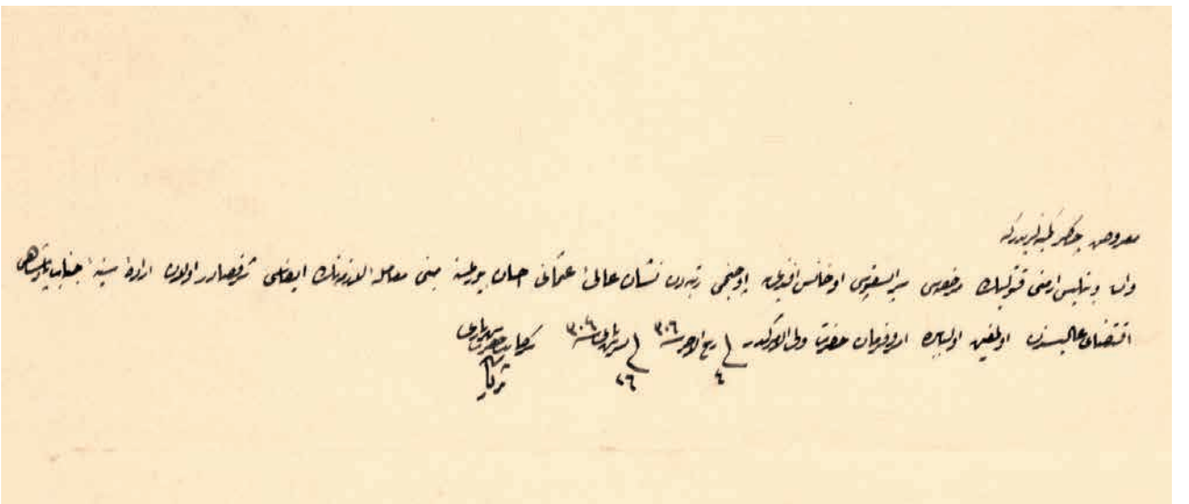

BOA, İ.DH, 1055 / 82805

Bitlis'teki Nakşibendi Şeyhi Şeyh Mehmet Efendi'ye, aylık 1000 kuruş maaş bağlanması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
24 Ekim 1887

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Bitlis'teki Nakşibendi şeylerinden Şeyh Mehmet Efendi'nin geçim sıkıntısı çektiği ve çocuklarına intikal şartıyla kendisine aylık 1000 kuruş maaş tahsisini istirham ettiği,
Bitlis Valiliği tarafından bildirilmiştir. İlgili yazı ekte gönderilmiştir. Padişahımız konunun incelenerek, gereğinin yapılmasını emir buyurmuşlardır.
24 Ekim 1887
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Bitlis'te post-nişin-i irşad olan müteahhirin-i nakşibendiyeden Şeyh Mehmed Efendi'nin ahval-ı zaruret-i iştimaline mebni evladına intikal şartıyla kendisine şehri bin kuruş maaş tahsisi istirhamını havi Bitlis Vilayetinden varid olan tahrirat lede'l-arz manzur-ı ali olarak mucebince ifa-yı muktezası zımnında ba-irade-i seniyye-i hazret-i padişahi leffen savb-i sami-i sadaret-penahilerine tesyar kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 7 Safer sene [1]305 ve fi 12 Teşrinievvel sene [1]303 [24 Ekim 1887]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

BOA, İ.DH, 1112 / 87002

Bitlis ve Van Ermeni Katolik Başpiskoposu Ohannes Efendi'ye, bir adet Osmanlı Madalyası verilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
8 Aralık 1888

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadaret'e (Başbakanlık)]
Padişahımız, Van ve Bitlis Ermeni Katolik Murahhasası Başepiskopos Ohannes Efendi'ye, üçüncü rütbeden Osmanlı Madalyası verilmesini uygun bulmuşlardır. Bu konuda çıkan padişah emri gereği lazım gelen işlemleri yapınız.
8 Aralık 1888
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Van ve Bitlis Ermeni Katolik Murahhasası Serepiskopos Ohannes Efendi'ye üçüncü rütbeden nişan-ı ali-i osmani ihsan buyurulmasına mebni muamele-i lazımenin ifası şeref-sadır olan irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi iktiza-yı alisinden olmağın ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 4 Rebiülahir sene [1]306 ve fi 26 Teşrinisani sene [1]304 [8 Aralık 1888]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa (1845-1895)]

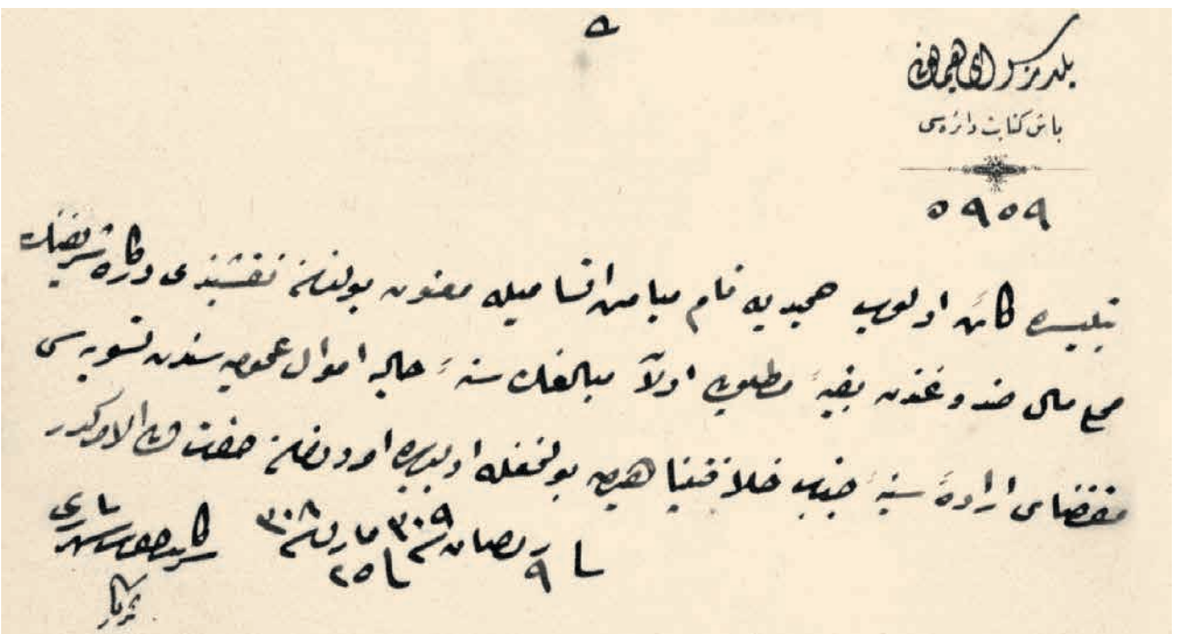

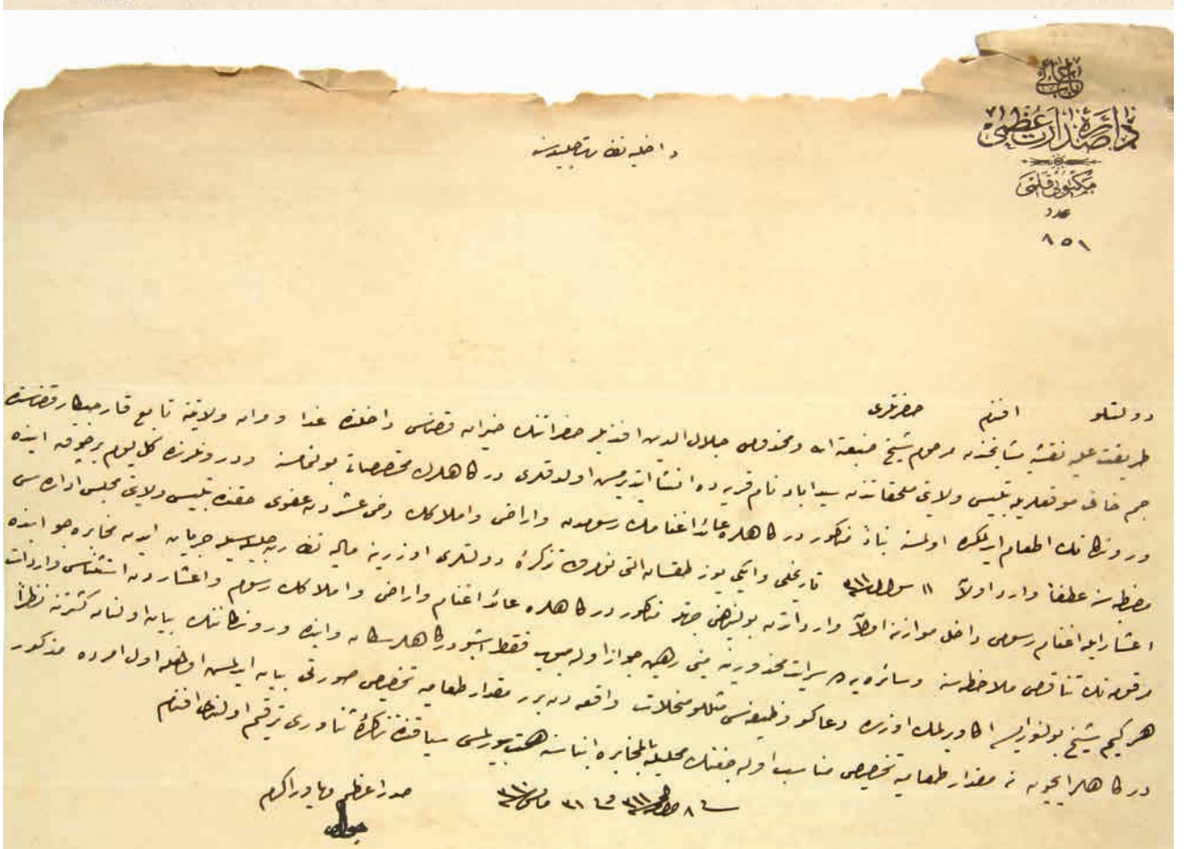

BOA, İ.DH, 1270 / 99891

Bitlis'te bulunan "Hamidiye" isimli Nakşibendi Dergâhına tahsis edilen paranın bütçeden ödenmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
6 Nisan 1892

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Bitlis'te bulunan ve padişahımızın ismine nispetle "Hamidiye Dergahı" adı verilen Nakşibendi Dergahının, yerel Mal Sandığından alacağı olan paranın 1892 bütçesinden ödenmesi gerekmektedir. Padişahımız bu konuda lazım gelen işlemlerin yerine getirilmesini emri buyurmuşlardır.
6 Nisan 1892
[imza] Mabeyn Başkatibi Ahmet Süreyya Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Bitlis'de kain olub Hamidiye nam-ı meyamin-ittisamıyla muanven bulunan Nakşibendi Dergah-ı Şerifinin mahall-i Mal Sandığından bakiye-i matlubu olan mebaliğin sene-i haliye [1892] emval-i umumiyesinden tesviyesi mukteza-yı irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahiden bulunmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 9 Ramazan sene [1]309 ve fi 25 Mart sene [1]308 [6 Nisan 1892]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Süreyya [Ahmed Süreyya Paşa]

BOA, DH.MKT, 225 / 76 – 3

Nakşiye Tarikatı'na bağlı Merhum Şeyh Sıbgatullah tarafından kurulan Hizan kazasının Gayda mevkisindeki dergâh ve Karçikan kazasının Cem Hanı mevkisindeki dergâh ile oğlu Şeyh Celalettin tarafından kurulan Bitlis'in Seyyidabad köyündeki dergâhın, tüm vergilerden muaf tutulamayacağı ancak münasip bir kaynak tespit edildiği takdirde bu dergâhlar için belli bir miktar ödenek tahsis edilebileceği hakkında, Sadaretten, Dahiliye Nezaretine gönderilen yazı.
12 Haziran 1894

[Sadeleştirme]

[Sadaretten]
İçişleri Bakanlığına,
Nakşiye Tarikatı Şeyhlerinden Merhum Şeyh Sıbgatullah Efendi ve oğlu Celalettin Efendi Hazretlerinin, Hizan kazasının Gayda [Gayda (köy), Hizan, Bitlis] köyünde, Van vilayetine bağlı Karçikan kazasında [Çavuşlar (köy), Tatvan, Bitlis] Cem Hanı mevkisinde ve Bitlis vilayeti köylerinden Seyyidabad köyünde yaptırdıkları dergâhların ödenekleri yoktur. Buralarda fakirlere ve yolculara ücretsiz yemek dağıtılmaktadır. Bu nedenle bunların vergiden muaf tutulması gerektiği, Bitlis Valiliği İdare Meclisinden gelen 17 Nisan 1894 tarihli ve 296 numaralı yazıyla bildirilmiştir. Bu konuda Maliye Bakanlığının verdiği cevapta ise; aşar ve hayvan vergilerinde muafiyetin söz konusu olamayacağı ancak tekkenin şeyhine bir miktar ödenek bağlanabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle öncelikle bu dergâhlar için ne kadarlık bir tahsisata ihtiyaç duyulduğunun bölgeden bildirilmesi gerekir.
12 Haziran 1894
[imza] Sadrazam ve Yaver-i Ekrem Ahmet Cevat Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten]
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Tarikat-ı Aliyye-i Nakşiye Meşayihinden Merhum Şeyh Sıbgatullah ve mahdumu Celaleddin Efendiler hazeratının Hizan kazası dahilinde Gayda [Gayda (köy), Hizan, Bitlis] ve Van vilayetine tabi Karçikan kazasında [Çavuşlar (köy), Tatvan, Bitlis] Cem Hanı mevkileriyle Bitlis vilayeti mülhakatından Seyyidabad nam karyede inşa etdirmiş oldukları dergahların muhassesatı bulunmamasına ve derunlarında küll-i yevm bir çok ayende ve revendeganın itam edilmekde olmasına binaen mezkur dergahlara aid ağnamın rüsumdan ve arazi ve emlakın dahi öşürden afvı hakkında Bitlis Vilayeti Meclis-i İdaresi mazbatasına atfen varid olan 11 Şevval sene [1]311 [17 Nisan 1894] tarihli ve iki yüz doksan altı numaralı tezkere-i devletleri üzerine Maliye Nezaret-i Celilesiyle cereyan eden muhabere cevabında aşar ile ağnam rüsumu dahil-i müvazene olan varidatdan bulunduğu cihetle mezkur dergahlara aid ağnam ve arazi ve emlakın rüsum ve aşardan istisnası varidat-ı merkumenin tenakusu mülahazasına ve saireye de sirayet mahzuruna mebni rehin-i cevaz olamayub fakat işbu dergahlar sükkan ve ayende ve revendeganının beyan olunan kesretine nazaran her kim şeyh bulunur ise ona verilmek üzere duagu vazifesi misillü münhalat-ı vakıadan birer mikdar taamiye tahsisi sureti beyan edilmiş olmağla evvel emirde mezkur dergahlar içün ne mikdar taamiye tahsisi münasib olacağının mahalliyle bi'l-muhabere inbasına himmet buyurulması siyakında tezkere-i senaveri terkim olundu efendim.
Fi 8 Zilhicce sene [1]311 ve fi 31 Mayıs sene [1]310 [12 Haziran 1894]
[imza] Sadrazam ve Yaver-i Ekrem [Ahmed] Cevad [Paşa]

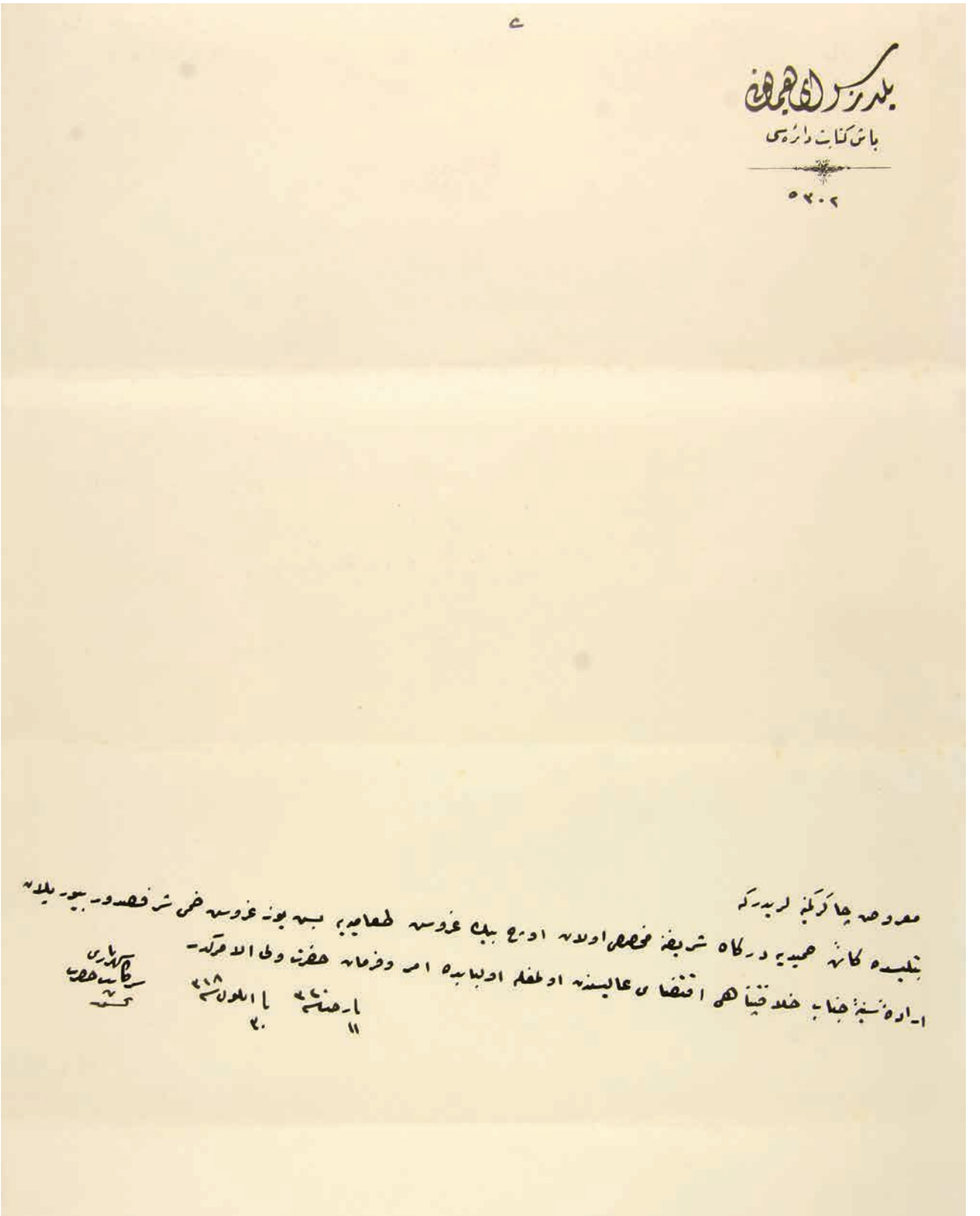
بلدیه کتابخانه جمعیتی
باش کتابت دائره سی
۵۲۰۲

BOA, İ.ML, 52 / 5

Bitlis'teki Hamidiye Dergâhına tahsis edilmiş olan aylık 3000 kuruş ödeneğin, 500 kuruş artırılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
13 Ekim 1902

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti'nden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)]
Padişahımız, Bitlis'te bulunan Hamidiye Dergâhına tahsis edilen 3000 kuruşa, 500 kuruş zam yapılmasını uygun bulmuşlardır.
Gereğini yapınız.
13 Ekim 1902
[imza] Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Bitlis'de kain Hamidiye Dergah-ı Şerifi'ne muhasses olan üç bin kuruş taamiyeye beş yüz kuruş zammı şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi iktiza-yı alisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 11 Receb sene [1]320 ve fi 30 Eylül sene [1]318 [13 Ekim 1902]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

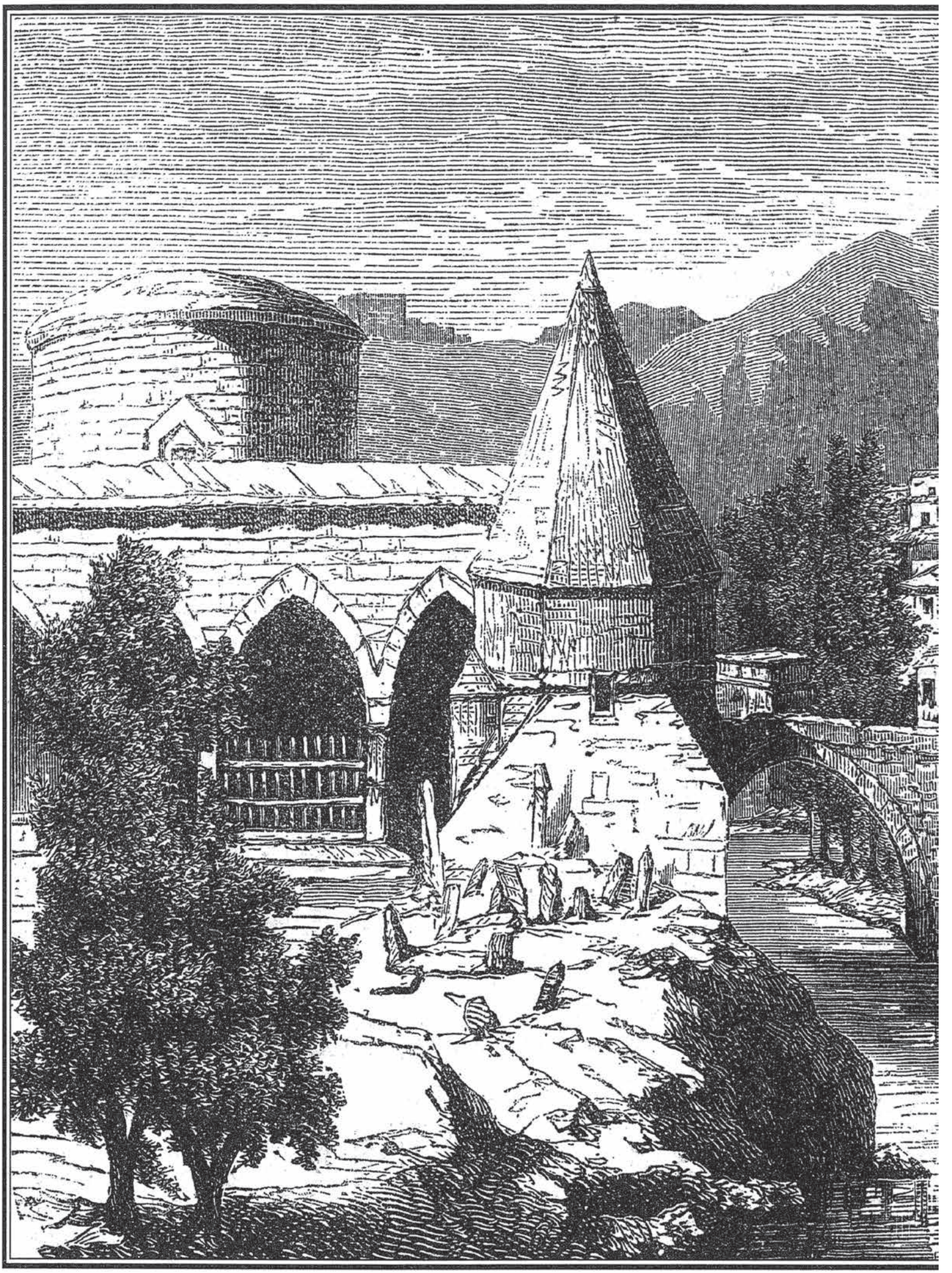

Die heutige Türkei, Leipzig. Bitlis

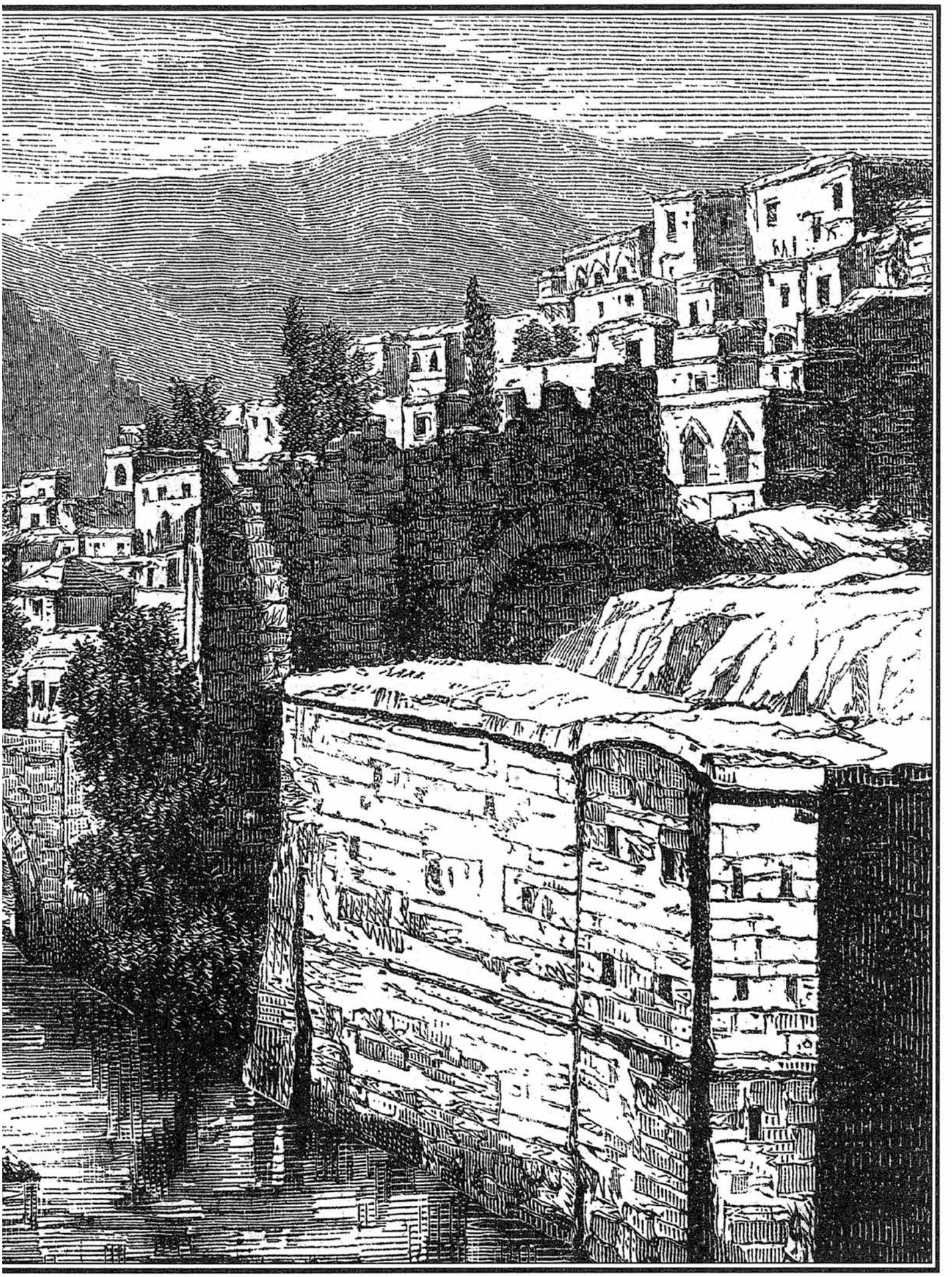

5. BÖLÜM

SOSYO-EKONOMİK KONULAR

Beşeri İlişkiler, İleri gelenlerin Faaliyetleri, Doğal Afetler, Kıtlıklar, Muhacirler, Üretim, Tarım, Hayvancılık, Ticaret ve Vergiler Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bölümde, Bitlis eşrafının bölgenin kalkınması ve gelişmesi için gösterdikleri çabalara, yörenin kıtlıklar ve doğal afetlerle mücadelesine ve vilayet dâhilindeki tarımsal faaliyet çabalarına değinilmiştir.

1890'lı yılların başında, Bitlis'e bağlı Sason bölgesinde yaşanan isyan hareketleri neticesinde bölge insanı çok büyük zarar görmüş, halkın yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılaması neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bu bölümde bölgeye gerek devlet gerekse de yabancı milletler nezdinde yapılan yardımlar işlenmeye çalışılmıştır. Bölgedeki isyan hareketlerini bastırma çabasına girişen Osmanlı Hükümeti, halkın ihtiyaçlarını temin etmek ve yabancı baskıyı biraz da olsun dindirmek amacıyla bölgede bir "İane Komisyonu" (Yardım Komisyonu) oluşturmuştur. Bu komisyon içerisinde Osmanlı Devletini temsil eden üyelerin yanı sıra; bölgede faaliyet gösteren Amerikan Misyonlarından ve yabancı elçiliklerden de gözlemciler yer almıştır. Meydana gelen kıtlıkta gerek devlet, gerekse de misyonlar ve yabancı temsilciler, bölgeye yiyecek, giyecek, para yardımı gibi birçok şekilde destek sağlamaya çalışmışlardır. Bu faaliyetlerin bir bölümü belgeleriyle bu bölümde ele alınmaya çalışılmıştır.

Yörede meydana gelen veya dolaylı olarak bölgeyi etkileyen doğal afetler de büyük önem arz etmektedir. Bitlis'te 1887-1888 yıllarında baş gösteren kuraklık, çiftçinin büyük zarara uğramasına yol açmıştır. Bitlisli çiftçinin bu sıkıntısı, verilen tarımsal kredi desteğiyle aşılmaya çalışılmıştır. Tam tersi şekilde 1899 yılında aşırı yağışların bölgede etkin olması, özellikle Ahlat kazasında büyük bir sel felaketini beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra 1903 yılında merkezi Muş'un Malazgirt ilçesi olan ve Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi verilerine göre şiddeti 6,7 ölçeğinde bulunan deprem, özellikle Bitlis merkez, Ahlat ve Adilcevaz kazalarında ciddi şekilde hissedilmiştir. Ölü ve yaralıların yanı sıra birçok ev de yıkılmış, hasarın şiddeti yardımlarla asgariye indirilmeye çalışılmıştır. Bu depremin birçok sosyal ve insani ilişkiyi gün yüzüne çıkardığı da şüphesizdir. Bunun örneklerinden biri, bu deprem sonrasında Bitlis'teki Kadiri Şeyhleri ile halkın ve Ermeni din adamlarının toplanarak, yaraların sarılması ve bir daha böyle bir felaketin başlarına gelmemesi için toplu olarak dua etmeleridir. Yine deprem sonrası yerel yöneticilerin duyarlı davranışları ve dayanışmayı ön plana çıkaran adımları devlet tarafından da övgüye layık bulunmuştur. Bu adımların başında; Adilcevaz Belediye Reisi Şerif Ağa, Adilcevaz Nüfus Kâtibi Mustafa Bey ve Adilcevaz Tahrirat Kâtibi Mustafa Efendi'nin, Malazgirtli ve Adilcevazlı muhtaçlara yaptıkları ciddi yardımlar gelmektedir.

Ele alınan bir diğer konu ise bölgedeki tarımsal faaliyetlerdir. Bölgedeki tarımsal faaliyetlerin yüzyıllardır ilkel tarım aletleriyle yürütülmesi ve bu duruma bir çözüm aranma girişimlerine ait belgeler, zaman zaman durumun vahametini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Modern tarım aletlerinin kullanılmaya başlaması, numune çiftliklerinin bölgede yaygınlaştırılması, tütün tarımı ile ilgili faaliyetler detaylarıyla el alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca Bitlis'te ipekböcekçiliği yapılması ve dut ağacı sayısının arttırılması amacıyla, bölgeye bir ziraat müdürü ve ziraat öğretmeni ataması yapılması da; netice alınamasa bile yapılan deneme ve girişimlere örnek teşkil etmektedir.

Bölümümüzde yer yer sosyal sorumluluk adına yapılan desteklere de yer verilmeye çalışılmıştır. Muhtaç durumda olan Bitlislilere bazen para, bazen de mal yardımı yapılması bunlara örnek oluşturmaktadır.

Son olarak bu bölümümüzde, Bitlis ileri gelenlerinin memleketlerine olan katkıları ve bu katkılardan dolayı devlet tarafından ödüllendirilmeleri ele alınmaya çalışılmıştır.

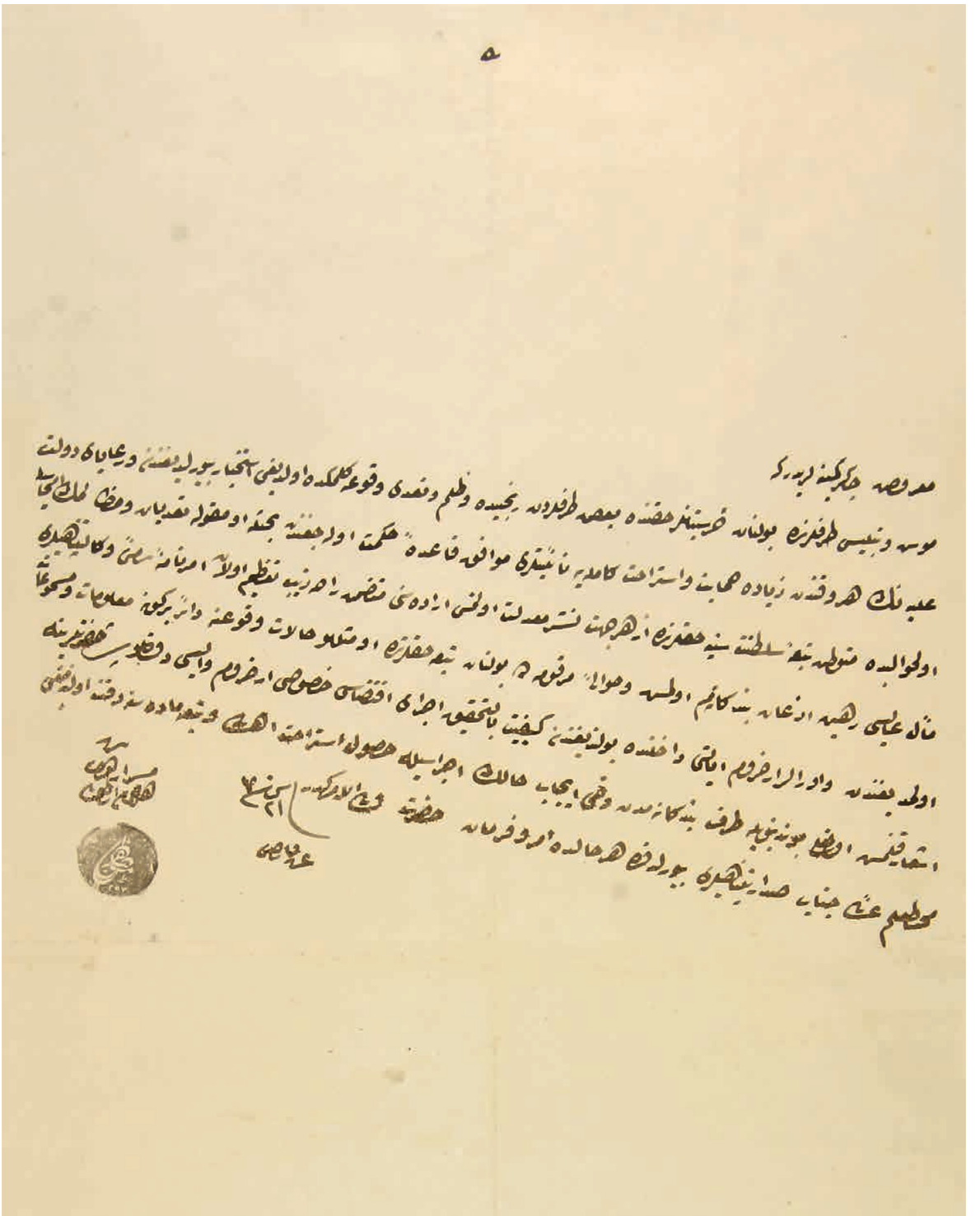

BOA, A.MKT.UM, 157 / 38 – 1

Muş ve Bitlis taraflarında yaşayan Hristiyan halka karşı her hangi bir zulüm yapılmadığı ve bu konuda Erzurum Valisi'nin de bilgilendirildiği hakkında, Anadolu Ordusu Komutanı'ndan Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
19 Mayıs 1854

[Sadeleştirme]

[Anadolu Ordusu Komutanı'ndan Sadarete (Başbakanlık)],
Muş ve Bitlis taraflarında bulunan Hristiyanlara zulüm yapıldığı hakkında bazı haberler yayılmıştır. Osmanlı tebaası bulunan bu halkın, her zamankinden fazla bir şekilde korunması ve rahat ettirilmeye çalışılması, yönetim kaidelerinin uygulanması gereken hükümlerindendir. Bu hükümler uyarınca, bu halka yapılacak zulümlerin ve baskıların önüne geçilmesi ile bu bölgede yaşayan Hristiyan tebaaya adil davranılması gerektiği padişahımız tarafından emredilmiştir. Muş ve Bitlis'te yaşayan Hristiyan tebaaya bu şekilde davranıldığına dair herhangi bir duyum ve bilgi de bulunmamaktadır. Bu bölgeler Erzurum eyaletine bağlı bulunduğundan, durumun ciddiyetle araştırılması gerektiği hakkında Erzurum Valisi İsmail Paşa'ya bilgi verilmiştir. Bundan böyle de bu ahalinin rahat ettirilmesi hakkındaki madde hükümlerine, tarafımdan da titizlikle uyulacağı arz olunur
19 Mayıs 1854
[mühür] Anadolu Ordusu Komutanı Mustafa Zarif Paşa

[Transkripsiyon]

[Anadolu Ordusu Komutanı'ndan Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Muş ve Bitlis taraflarında bulunan Hristiyanlar hakkında bazı taraflardan rencide ve zulm ü teaddi vukua gelmekde olduğu istihbar buyurulduğundan ve reaya-yı devlet-i aliyyenin her vakitden ziyade himayet ü istirahat-i kamileye nailiyetleri muvafık-ı kaide-i hükümet olacağından bahisle bu makule teaddiyat ü mezalimin imhasıyla ol havalide mutavattın tebea-i saltanat-ı seniyye haklarında ez-her cihet neşr-i madelet olunması iradesini mutazammın raha-zib-i tazim olan emirname-i sami-i vekalet-penahileri meal-i alisi rehin-i izan-ı bendeganem olmuş ve havali-i merkumede bulunan tebaa haklarında o misillü halat vukuuna dair bir gune malumat ve mesmuat olmadığından ve oralar Erzurum eyaleti dahilinde bulunduğundan keyfiyet bi't-tahkik icra-yı iktizası hususu Erzurum Valisi Devletlü [İsmail] Paşa Hazretlerine işar kılınmış olmağla bundan böyle taraf-ı bendeganemden dahi icab-ı halin icrasıyla husul-i istirahat-i ahali ve tebaa maddesine dikkat olunacağı muhat-ı ilm-i ali-i cenab-ı sadaret-penahileri buyuruldukda her halde emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 21 Ş [Şaban] sene [12]70 [19 Mayıs 1854]
[mühür] Müşir-i Ordu-yı Hümayun-ı Anadolu Mustafa [Zarif Paşa]

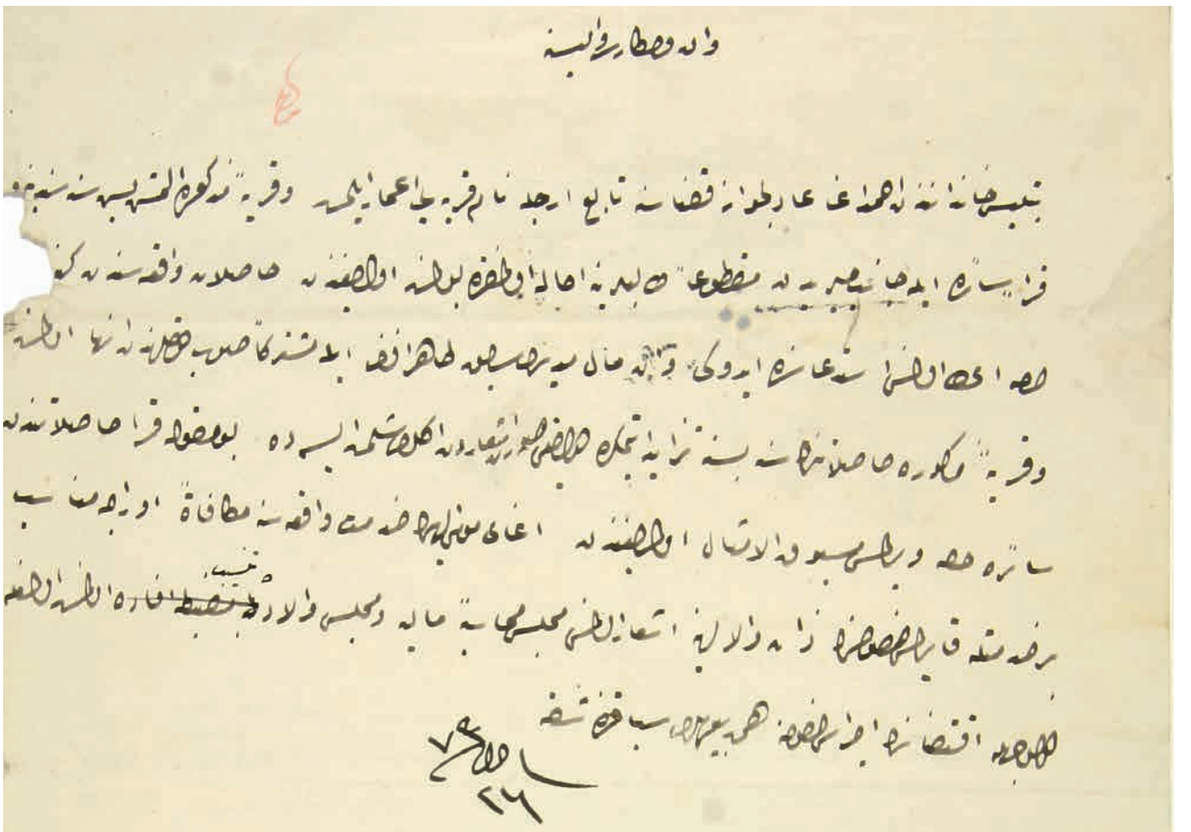

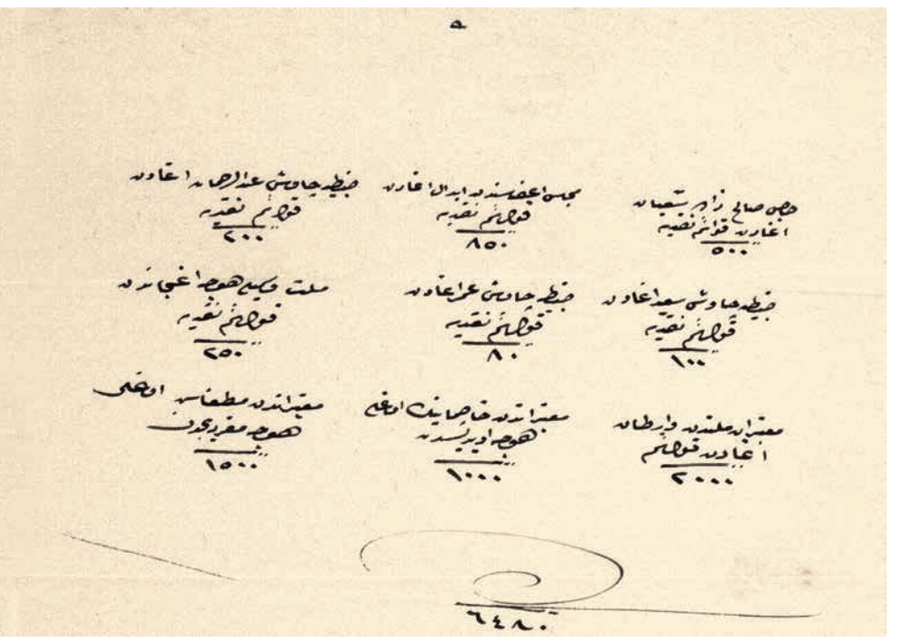

BOA, A.MKT.MVL, 89 / 6

Bitlis ileri gelenlerinden Kürümzade Ahmet Ağa'nın, Ercile (?) adlı köyün imarına ve kalkınmasına yaptığı katkılardan dolayı uygun bir göreve atanmasının münasip olacağı hakkında, Sadaretten [Başbakanlık] Van ve Hakkâri Valiliğine gönderilen yazı.
18 Temmuz 1857

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık)],
Van ve Hakkâri Valilerine
Bitlis ileri gelenlerinden Kürümzade Ahmet Ağa, Adilcevaz kazasına bağlı Ercile (?) köyünü imar etmiştir. Bu köy altmış beş seneden beri diğer köylerle beraber miri statüde değerlendirilip; köyün gelirleri hak sahiplerine ihale edilmektedir. Ahmet Ağa, Van Eski Mal Müdürü Tahir Efendi ile ortaklaşa gönderdiği dilekçede, bu köyün hasılatından kendisine pay çıkarılmasını talep etmiştir. Köye mahsus gelirler her sene artmasına rağmen; köylere ait bu gibi gelirlerden başkalarına pay verilmesinin bir örneği olmadığından, Ahmet Ağa'nın yararlı hizmetlerine karşılık orada uygun bir görevle ödüllendirilmesi hususunun tarafınıza bildirilmesi Meclis-i Muhasebe-i Maliye [Maliye Muhasebe Meclisi] ve Meclis-i Vala tarafından uygun görülmüştür.
Gereğini yapınız.
18 Temmuz 1857

[Transkripsiyon]

[Sadaretten],
Van ve Hakkâri Valisine,
Bitlis hanedanından [Kürümzade] Ahmed Ağa Adilcevaz kazasına tabi Ercile (?) nam karyeyi imar eylemiş ve karye-i mezkure altmış beş seneden berü kura-i saire ile canib-i miriden maktuan taliblerine ihale olunmakda bulunmuş olduğundan hasılat-ı vakıasından kendisine hisse ita olunması istidasında idiği Van Mal Müdir-i Sabık[ı] Tahir Efendi ile müştereken savb-ı devletlerine inha olunmuş ve karye-i mezkure hasılatının sene be-sene tezayüd etmekde olduğu suret-i işardan anlaşılmış ise de bu makule kura hasılatından saire hisse verilmesi mesbukü'l-emsal olmadığından ağa-yı muma-ileyhin hizmet-i vakıasına mükafaten oraca münasib bir hizmetle kayırılması hususunun zat-ı valalarına işar olunması Meclis-i Muhasebe-i Maliye ve Meclis-i Valada tensib olunmuş olmağla ol vechile iktizasının icrası hususuna himmet buyurulması siyakında şukka.

Fi 26 Za [Zilkade] sene [12]73 [18 Temmuz 1857]

BOA, İ.DH, 512 / 34812 - 1

Bitlis'ten devlet hazinesine 6480 kuruş bağışta bulunan kişilerin adları ve bu kişilerin yaptıkları bağış miktarını gösteren liste.
2 Temmuz 1863

[Sadeleştirme]

Hacı Salihzade Şaban Ağa'dan, 500 kuruş
Meclis Üyesi Abdal Ağa'dan, 850 kuruş
Zabtiye Çavuşu Abdurrahman Ağa'dan, 200 kuruş
Zabtiye Çavuşu Said Ağa'dan, 100 kuruş
Zabtiye Çavuşu Ömer Ağa'dan, 80 kuruş
Ermeni Milleti Vekili Hoce Ağcan'dan, 250 kuruş
Ermeni Vartan Ağa'dan, 2000 kuruş
İleri gelen Hacmanikoğlu Hoce Avidis'ten, 1000 kuruş
İleri gelen Matfaşoğlu Hoce Mıgırdıç'tan, 1500 kuruş

Toplam: 6480 Kuruş

2 Temmuz 1863

[Transkripsiyon]

Hacı Salihzade Şaban Ağa'dan kavaim-i nakdiye 500 kuruş
Meclis Azasından Abdal Ağa'dan kavaim-i nakdiye 850 kuruş
Zabtiye Çavuşu Abdurrahman Ağa'dan kavaim-i nakdiye 200 kuruş
Zabtiye Çavuşu Said Ağa'dan kavaim-i nakdiye 100 kuruş
Zabtiye Çavuşu Ömer Ağa'dan kavaim-i nakdiye 80 kuruş
Millet[-i Ermeni]Vekili Hoce Ağcan'dan kavaim-i nakdiye 250 kuruş
Muteberan-ı Millet[-i Ermeni]den Vartan Ağa'dan kavaim[-i nakdiye] 2000 kuruş
Muteberandan Hacmanik oğlu Hoce Avidis'ten 1000 kuruş
Muteberandan Matfaş oğlu Hoce Mıgırdıç'dan 1500 kuruş
Yekun: 6480 Kuruş
Fi 21 Muharrem sene [1]280 ve fi 20 Haziran sene [1]279 [2 Temmuz 1863]

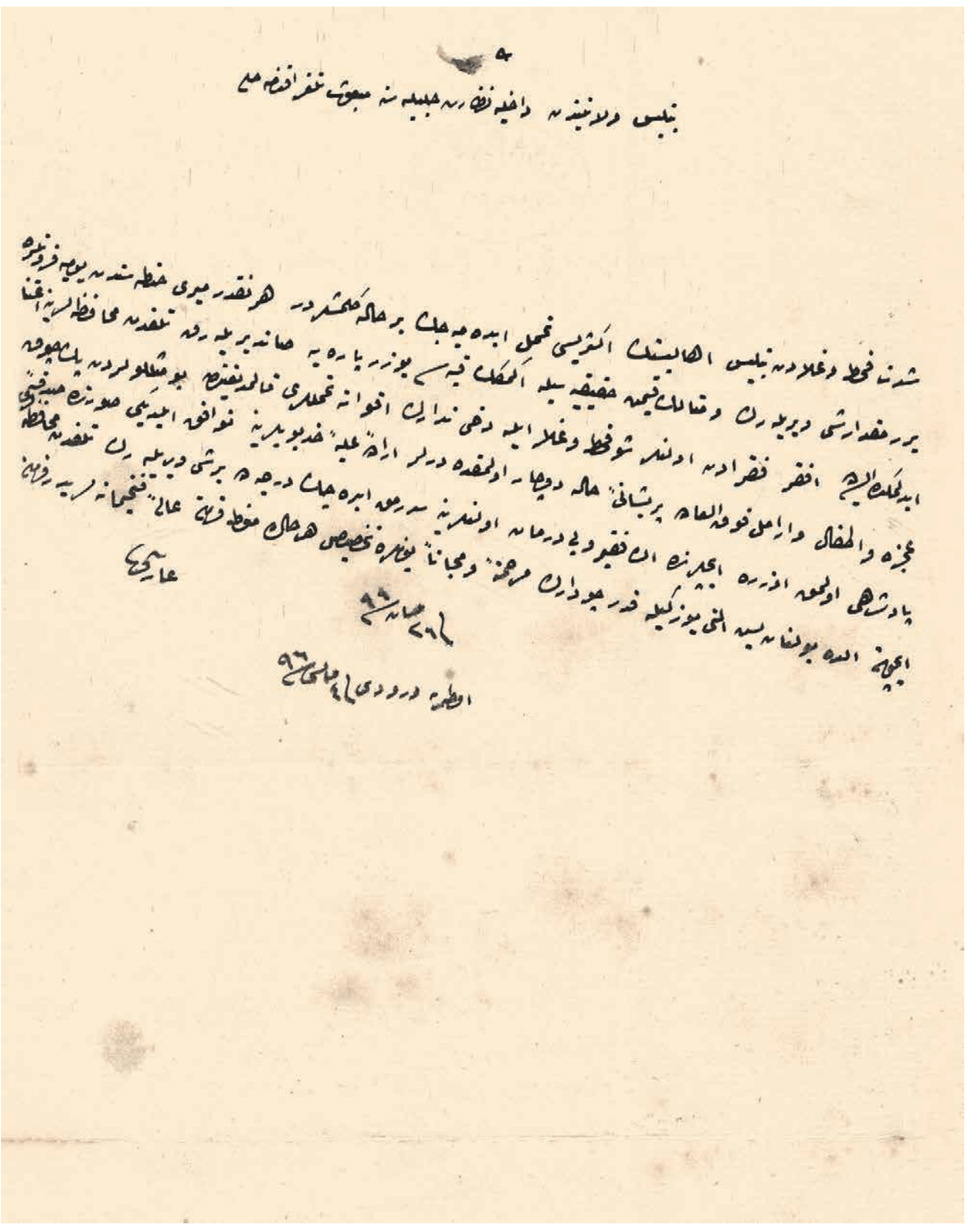

BOA, İ.DH, 806 / 65228 - 1

Bitlis ahalisinin içinde bulunduğu kıtlıktan dolayı alım gücü olmayan yoksul kişilere acilen ve ücretsiz olarak yaklaşık 800 kg. kadar çavdar dağıtılması gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden, İçişleri Bakanlığına çekilen telgraf.
8 Mayıs 1880

[Sadeleştirme]

Bitlis Valiliğinden İçişleri Bakanlığına gönderilen telgrafın çözülmüş halidir,

[Bitlis Valiliğinden, Dahiliye Nezaretine (İçişleri Bakanlığı)]
Bitlis'te yaşanan kıtlık sebebiyle, halkın çoğunluğu artık bu duruma tahammül edemeyecek bir hale gelmiştir. Her ne kadar devlete ait buğdaydan günlük olarak fırınlara bir miktar dağıtım yapılıp, ekmeğin kıyyesi [1282 gram] 100 paraya satılsa da; fakirlerin bu kıtlıkta geçimlerini sağlayabilmeleri olanaksızdır. Bu sebeple birçok çocuk ve dul son derece perişandır. Uygun görüldüğü takdirde içlerinde en fakir ve düşkün olanların hayatta kalabilmeleri için elde bulunan beş altı yüz kile [yaklaşık 800 kg.] kadar çavdarın, ücretsiz olarak dağıtılması arz olunur.
8 Mayıs 1880
[imza] Bitlis Valisi Yenişehirli Arif Paşa (?-1893)

[Transkripsiyon]

Bitlis Vilayetinden Dahiliye Nezaret-i Celilesine mebus telgrafname halli,

[Bitlis Vilayetinden, Dahiliye Nezaretine]
Şiddet-i kaht ü galadan Bitlis ahalisinin ekserisi tahammül edemeyecek bir hale gelmişlerdir, her ne kadar miri hıntasından yevmiye fırınlara birer mikdar şey verilerek ve metelik kıymet-i hakikiyesiyle ekmeğin kıyyesi yüzer paraya satdırılarak telefden muhafazalarına itina edilmekde ise de efkar-ı fukaradan olanlar şu kaht ü gala ile dahi tedarik-i ekvata tahammüleri kalmadığından bu misüllülerden pek çok aceze ve etfal ve eramil fevkalade perişani-i hale duçar olmaktadırlar, irade-i aliyye-i hidivilerine tevafuk eylediği suretde sadaka-i padişahi olmak üzere içlerinde en fakir ve bi-derman olanlarına sedd-i ramak edecek derecede bir şey verilerek telefden muhafazaları için elde bulunan beş altı yüz kile [yaklaşık 800 kg.] kadar çavdarın merhameten ve meccanen bunlara tahsisi her halde menut-ı ferman-ı ali-i fehimaneleridir, ferman.

Fi 26 Nisan sene [12]96 [8 Mayıs 1880]
[imza] [Bitlis Valisi] Arif [Yenişehirli Arif Paşa (?-1893)]

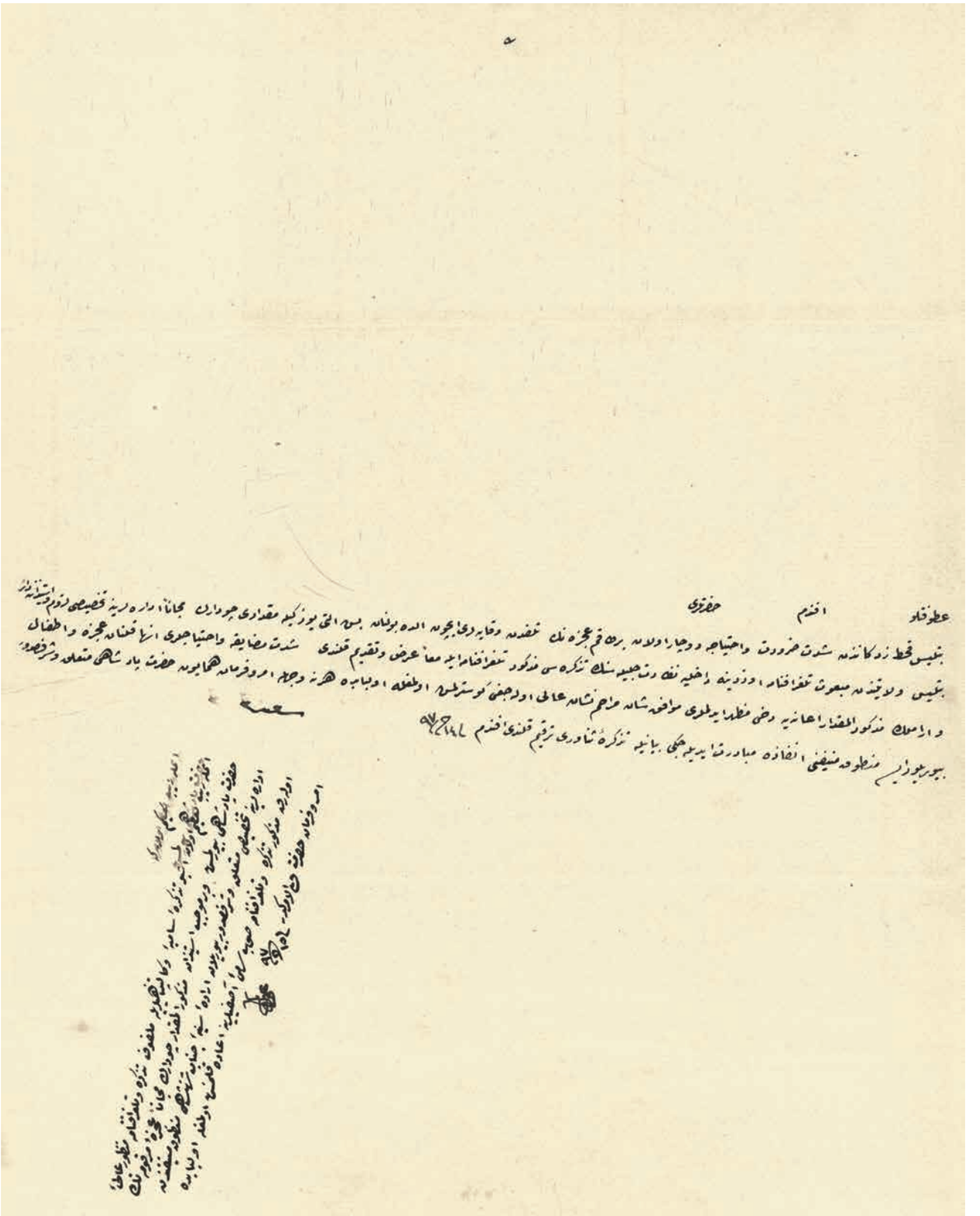

BOA, İ.DH, 806 / 65228 - 3

Bitlis ahalisinin içinde bulunduğu kıtlıktan dolayı alım gücü olmayan yoksul kişilere acilen ve ücretsiz olarak yaklaşık 800 kg. kadar çavdar dağıtılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
25 Mayıs 1880

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah Katına],
Bitlis'te yaşanan şiddetli kıtlıktan dolayı, muhtaç durumda olanların hayatta kalabilmeleri için devlete ait beş altı yüz kile [yaklaşık 800 kg.] çavdarın ücretsiz olarak kendilerine dağıtılması gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden alınan telgraf ve İçişleri Bakanlığının ilgili yazısı tarafınıza sunulmuştur. Zor durumda oldukları bildirilen çocuklar ve dullara belirtilen miktarda yardım yapılması, sizin merhametinizin bir nişanesi olacağından konuyla ilgili vereceğiniz emirler beklenmektedir.
24 Mayıs 1880
[imza] Sadrazam Mehmet Said Paşa (1838 / 1914)

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Ekte göndermiş olduğunuz yazı ve telgraf, tarafınızdan gönderilen yazıyla beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. İhtiyaç sahiplerine bahsedilen miktarda çavdarın ücretsiz olarak dağıtılması, padişahımız tarafından emredilmiştir. Göndermiş olduğunuz evraklar da tarafınıza iletilmiştir.
Gereğini yapınız.
25 Mayıs 1880
[imza] Padişahın Başsekreteri Ali Fuat Bey (1846 / 1885)

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis kahtzedeganından şiddet-i zaruret ve ihtiyaca duçar olan bir takım acezenin telefden vikayeleri için elde bulunan beş altı yüz kile [yaklaşık 800 kg.] mikdarı çavdarın meccanen idarelerine tahsisi lüzum ve istizanına dair Bitlis Vilayetinden mebus telgrafname üzerine Dahiliye Nezaret-i Celilesinin tezkeresi mezkur telgrafname ile maan arz ü takdim kılındı, şiddet-i müzayaka ve ihtiyacları inha kılınan aceze ve etfal ve eramilin mezkurü'l-mikdar ianeye dahi mazhar edilmeleri muvafık-ı şan-ı merahim-nişan-ı ali olacağı gösterilmiş olmağla ol babda her ne vechile emr ü ferman-ı hümayun-ı hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-ı münifini infaza mübaderet edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 14 C [Cemaziyelahir] sene [12]97 [24 Mayıs 1880]
[imza] [Sadrazam] Said [Mehmed Said Paşa, Şapur Çelebi (1838 / 1914)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Enmile-zib-i tazim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf tezkere ve telgrafname manzur-ı ali-i hazret-i padişahi buyurulmuş ve ber-muceb-i istizan mezkurü'l-mikdar çavdarın meccanen aceze-i merkumenin idarelerine tahsisi müteallik ve şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı şehinşahi mantuk-ı münifinden olarak mezkur tezkere ve telgrafname savb-ı sami-i asafilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 15 C [Cemaziyelahir] sene [12]97 [25 Mayıs 1880]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Fuad [Ali Fuad Bey (1846 / 1885)]

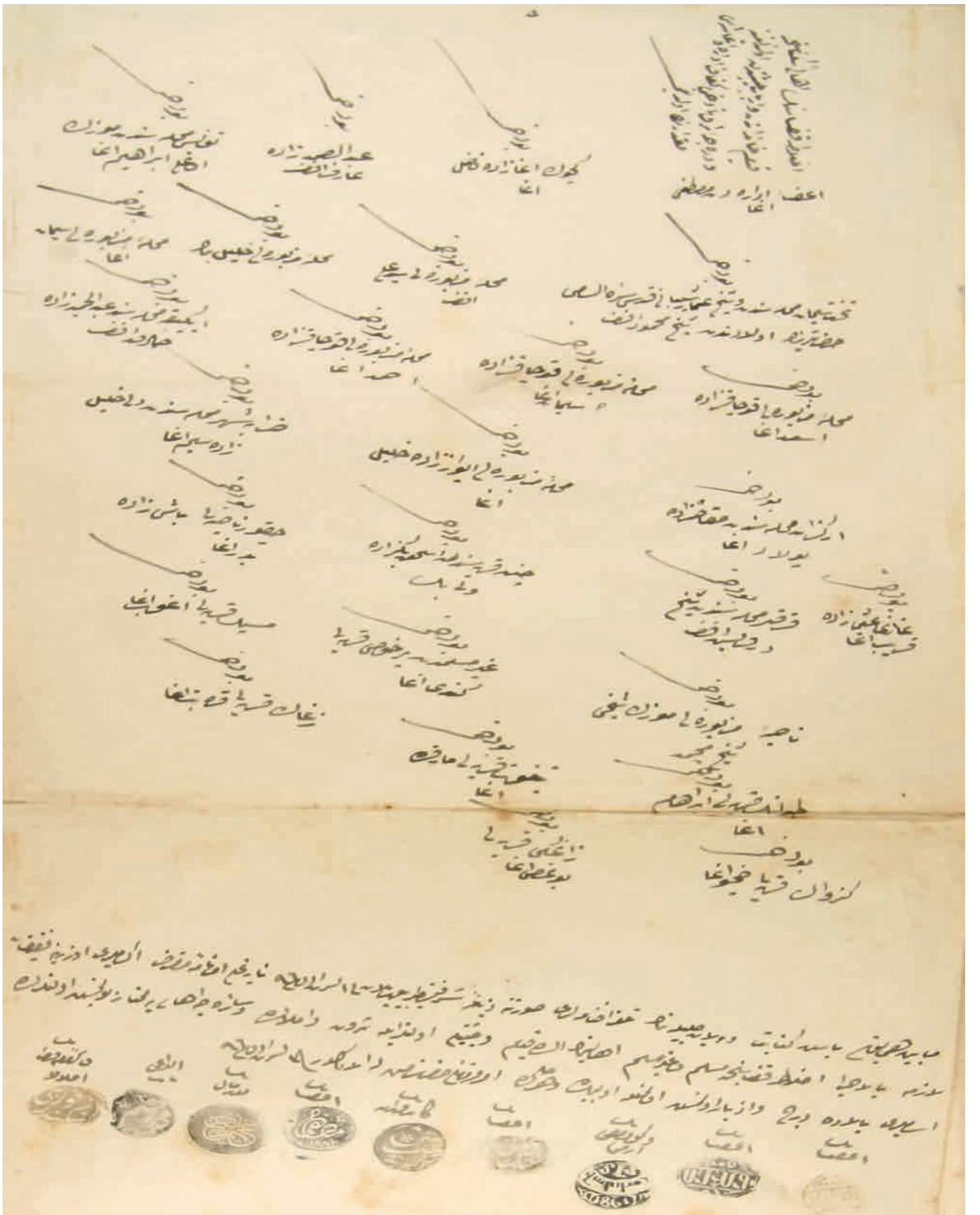

BOA, Y.PRK.UM, 3 / 55

Ahlat kazasında yaşayan müslim ve gayr-i müslim ahalinin en köklü sülalelerden gelen, haysiyet, servet, emlak sahibi olup halk içinde seçkin bir konumda bulunanların isimleri.
15 Ekim 1880

[Sadeleştirme]

Ahlat kazasında yaşayanlar arasında köklü sülalelerden gelen, haysiyet ve servet sahibi kişiler:

• Kaza İdare Meclisi Üyelerinden Mustafa Ağa
• Küçük Ağazade Fazıl Ağa
• Abdüssametzade Arif Efendi
• Tunus Mahallesi'nden Mozikoğlu İbrahim Ağa
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden ve Şeyh Osman Şeybanî (KS) soyundan Şeyh Mahmut Efendi
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Seyyit Ali Efendi
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Halil Bey
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Süleyman Ağa
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Koçakzade Esat Ağa
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Koçakzade Süleyman Ağa
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden Koçakzade Ahmet Ağa
• İkikubbe Mahallesi'nde Abdülhamitzade Sadık Efendi
• Erkizan Mahallesi'nden Makaszade Polat Ağa
• Erkizan Mahallesi'nden Ayvazzade Halil Ağa
• Harabeşehir Mahallesi'nden Deli Halilzade Selim Ağa
• Gazi Osmanzade Karib Ağa
• Kırklar Mahallesi'nden Şeyh Derviş Efendi
• Hının [Çatalağzı, Ahlat] köyünden İshak Beyzade Veli Bey
• Çukur [Güroymak, Bitlis] Nahiyeli Başzade Bedir Ağa
• Çukur [Güroymak, Bitlis] Nahiyeli Mozik Şeyhi Şeyh Mehmet
• Gayr-i müslimden Purhus [Ovakışla, Ahlat] köyünden Kendi Ağa
• Misk [Burcukaya, Ahlat] köyünden Agob Ağa
• Tabavank [Güzelsu, Ahlat] köyünden Abraham Ağa
• Tigot [Taşharman, Ahlat] köyünden Markara Ağa
• Zigak [Sarıkum, Tatvan] köyünden Karabet Ağa
• Kızvak [Kıyıdüzü, Tatvan] köyünden Haço Ağa
• Zağgi [Seyrantepe, Ahlat] köyünden Boğos Ağa

Padişahın Başsekreterliğinden ve Bitlis Valiliğinden gelen telgrafların ekindeki 13 Ekim 1880 tarihli mutasarrıf emri ile Ahlat kazasında müslim ve gayr-i müslim ahalinin en köklü sülalelerden gelen, haysiyet, servet, emlak sahibi olup halk içinde seçkin bir konumda bulunanların isimleri yukarıda yazılıdır.
15 Ekim 1880

[mühürler] [Ahlat Kazası İdare Meclisi üyelerine ait 9 adet mühür]

[Transkripsiyon]

• Aza-yı İdare'den Mustafa Ağa,
Ahlat kazasının ahali-i sükenasınca kadim hanedandan ve erbab-ı haysiyetden olduğuna ve derece-i serveti dahi kifaf-ı idare ve iaşesi mikdarında olduğu
• Küçük Ağazade Fazıl Ağa, bu dahi
• Abdüssamedzade Arif Efendi, bu dahi
• Tunus Mahallesi'nden Mozikoğlu İbrahim Ağa, bu dahi
• Taht-ı Süleyman Mahallesi'nden ve Şeyh Osman Şeybani -kuddise sırruhu's-sami- hazretlerinin evladından Şeyh Mahmud Efendi, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Seyyid Ali Efendi, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Halil Bey, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Süleyman Ağa, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Koçakzade Esad Ağa, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Koçakzade Süleyman Ağa, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Koçakzade Ahmed Ağa, bu dahi
• İkikubbe Mahallesi'nden Abdülhamidzade Sadık Efendi, bu dahi
• Erkizan Mahallesi'nden Makaszade Polad Ağa, bu dahi
• Mahalle-i mezbureli Ayvazzade Halil Ağa, bu dahi
• Harabeşehir Mahallesi'nden Deli Halilzade Selim Ağa, bu dahi
• Gâzi Osmanzade Karib Ağa, bu dahi
• Kırklar Mahallesi'nden Şeyh Derviş Efendi, bu dahi
• Hının [Çatalağzı, Ahlat] karyesinde İshak Beyzade Veli Bey, bu dahi
• Çukur [Güroymak, Bitlis] Nahiyeli Başzade Bedir Ağa, bu dahi
• Nahiye-i mezbureli Mozik Şeyhi Şeyh Mehmed, bu dahi
• Gayr-i müslimden Purhus [Ovakışla, Ahlat] karyeli Kendi Ağa, bu dahi
• Misk [Burcukaya, Ahlat] karyeli Agob Ağa, bu dahi
• Tabavank [Güzelsu, Ahlat] karyeli Abraham Ağa, bu dahi
• Tigot [Taşharman, Ahlat] karyeli Markara Ağa, bu dahi
• Zigak [Sarıkum, Tatvan] karyeli Karabet Ağa, bu dahi
• Kızvak [Kıyıdüzü, Tatvan] karyeli Haço Ağa, bu dahi
• Zağgi [Seyrantepe, Ahlat] karyeli Boğos Ağa, bu dahi

Mabeyn-i Hümayun Başkitabet ve vilayet-i celilesinin telgrafnameleri suretine zeylen şeref-tastir buyurulan fî 1 Teşrinievvel sene [12]96 [13 Ekim 1880] tarihli emirname-i mutasarrıf-ı ekremileri üzerine tahkikat-ı lâzıme bi'l-icra Ahlat kazasınca müslim ve gayr-i müslim ahalinin en kadim ve haysiyetli olanlar ile servet ve emlak ve sairece ahaliye mümtaz bulunmuş olanların esamileri balada derc ve izbar olunmuş olmağla ol bâbda ve her halde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 3 Teşrinievvel sene [12]96 [15 Ekim 1880]

[mühürler] [Ahlat Kazâ Meclisi üyelerine ait 9 adet mühür]

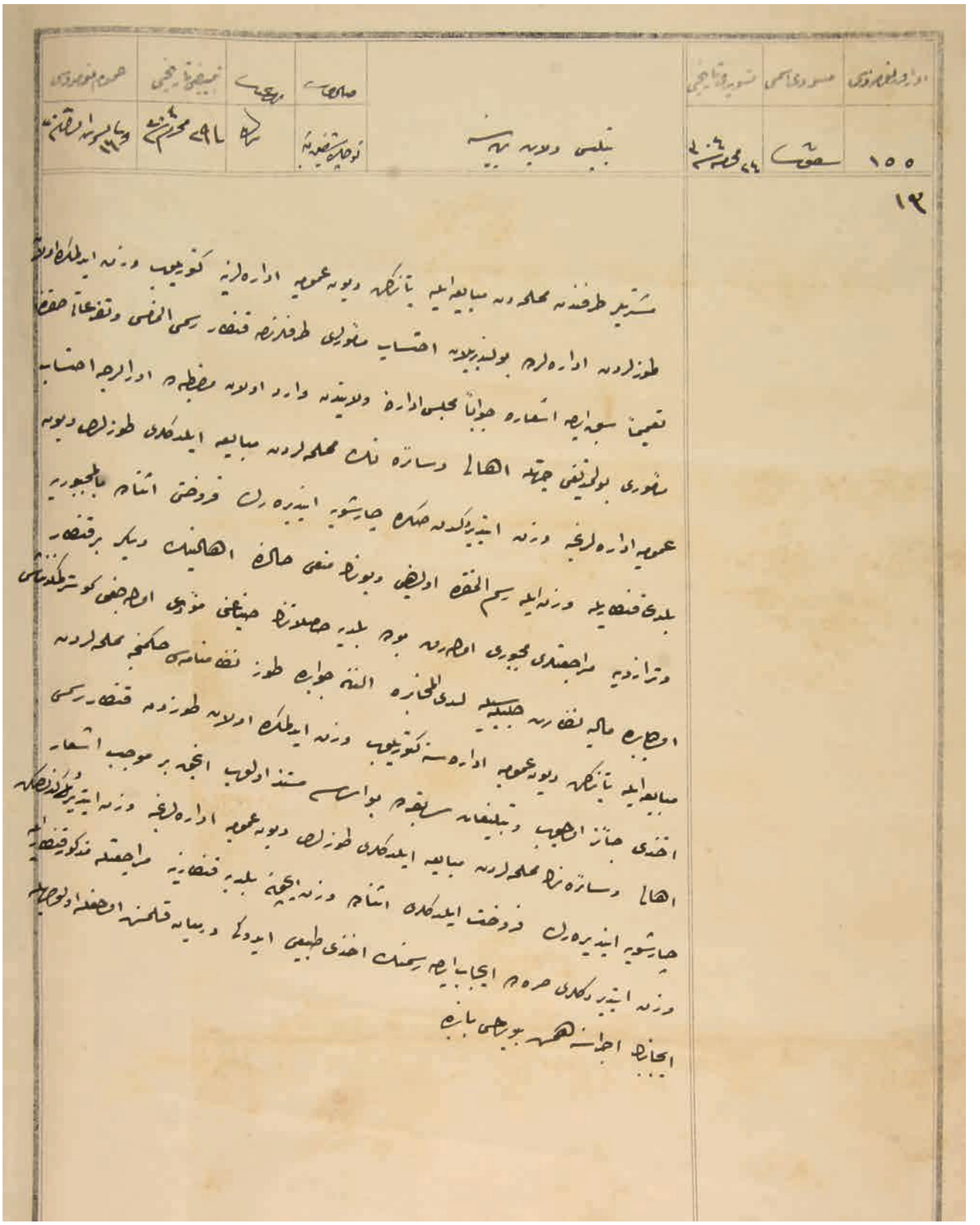

BOA, DH.MKT, 1374 / 94

Memlahalardan [tuzla] temin edilen ve çarşıda satılan tuzun belediye kantarlarında tartılması nedeniyle, Bitlis Belediyesi'nin ücret almasının yerinde olduğu hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
28 Ekim 1886

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis Valiliği'ne,
28 Ekim 1886,
Tuzlalardan satın alınan tuzların, Düyun-ı Umumiye İdarelerine [Dış Borçlar İdaresi] getirilip tartılması ve tartılan bu tuzlardan Düyun-ı Umumiye hesap memurlarınca kantar ücreti alınmaması hakkında gönderilen yazıya cevaben, Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden tarafımıza bir kararname ulaşmıştır. Bu kararnamede, halkın ve sair kişilerin tuzlalardan satın aldıkları tuzları, Düyun-ı Umumiye İdarelerinde tarttırdıkları ve sonra tartılan tuzları çarşıda satmak için mecburen bir kez daha Bitlis Belediyesi kantarıyla da ölçmek zorunda oldukları için bu işlemin de ücrete tabi kılındığı ifade edilmiştir. Bu işlem ortadan kaldırıldığı takdirde insanların tuzları başka kantar veya teraziyle tartacak olması, Bitlis Belediye hasılatının bu gelirden mahrum kalmasına sebebiyet verecektir. Konu, Maliye Bakanlığına sorulmuştur.
Alınan cevapta, Tuz Nizamnamesi hükümlerine göre; tuzlalardan satın alınıp Düyun-ı Umumiye İdarelerinde tartılan tuzlardan kantar ücreti alınması uygun görülmeyip, bu işlemin ardından halkın ve sair kişilerin tartılan tuzları satacakları sırada Bitlis Belediyesi kantarıyla tartmaları ise ücrete tabi bir durum olarak görülmüştür.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Behiyyesine,
Fi 29 Muharrem sene [1]304 ve fi 16 Teşrinievvel sene [1]302 [28 Ekim 1886],
Müşteriler tarafından memlahadan mübayaa ile ba-tezkere Düyun-ı Umumiye İdarelerine getirilüb vezn edilmekde olan tuzlardan idarelerde bulundurulan ihtisab memurları taraflarından kantar resmi alınmaması ve teferruatı hakkında tamimen sebk eden işara cevaben Meclis-i İdare-i Vilayet[-i Bitlis]'den varid olan mazbatada oralarca ihtisab memuru bulunduğu cihetle ahali ve sairenin memlahalardan mübayaa eyledikleri tuzları Düyun-ı Umumiye idarelerince vezn etdirdikden sonra çarşuya indirerek füruhtu esnada bi'l-mecburiye [Bitlis] beledi kantarıyla vezn ile resm alınmakda olduğu ve bunun meni halinde ahalinin diğer bir kantar ve teraziye müracaatları mecburi olarak bu da [Bitlis] belediye hasılatının ziyaını müedda olacağı gösterilmekden naşi ol babda Maliye Nezaret-i Celilesiyle lede'l-muhabere alınan cevabda Tuz Nizamnamesi hükmünce memlahalardan mübayaa ile ba-tezkere Düyun-ı Umumiye idaresine getirilüb vezn edilmekde olan tuzdan kantar resmi ahzı caiz olmayub ve tebligat-ı sabıka da bu esasa müstenid olub ancak ber-muceb-i işar ahali ve sairenin memlehalardan mübayaa eyledikleri tuzları Düyun-ı Umumiye İdarelerince vezn etdirdikden sonra çarşuya indirerek füruht eyledikleri esnada vezn için [Bitlis] belediye kantarına müracaatla mezkur kantar ile vezn etdirdikleri sırada icab eden resminin ahzı tabii idiği dermiyan kılınmış olmağla ol vechile icabının icrasına himmet buyurulması babında.

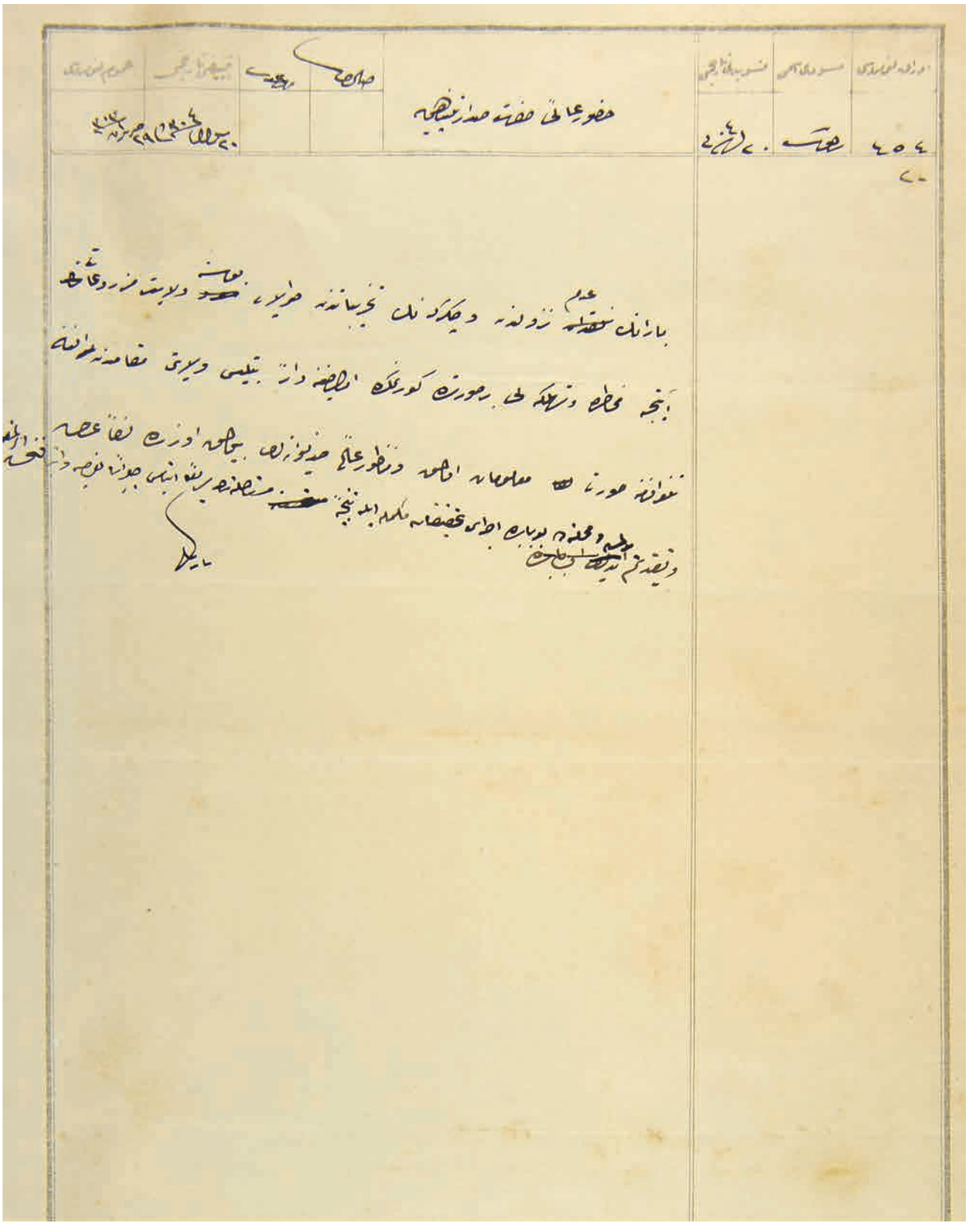

BOA, DH.MKT, 1431 / 72

Bitlis'te yağmurun azlığı ve çekirge istilası nedeniyle ziraî rekoltenin tehlikeli bir şekilde düşük olduğu hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
11 Temmuz 1887

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
11 Temmuz 1887,
Bitlis'te bu sene çok yağmur yağması ve çekirge istilası sebebiyle, ekinlerde gelecek yıl tehlikeli bir durum sezilmekte olduğu hakkında Bitlis Valiliğinden alınan telgrafın sureti bilgilenmeniz ve incelemeniz adına ekte tarafınıza sunulmuştur. Ayrıca bu konuyla ilgili gerekli incelemelerin yapılması ve sonuçlarının acilen bildirilmesi için Bitlis Valiliğine cevabi bir yazı da yazılmıştır.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 20 Şevval sene [1]304 ve fi 29 Haziran sene [1]303 [11 Temmuz 1887],
Baranın adem-i nüzulünden ve çekirgenin tahribatından dolayı bu sene [Bitlis] Vilayet[i] mezruatı atice muhatara ve tehlikeli bir suretde görülmekde olduğuna dair Bitlis Vilayeti makamından alınan telgrafname sureti malumat olmak ve manzur-ı ali-i hidivaneleri buyurulmak üzere leffen arz ü takdim edilmiş ve mahallinde bu babda icra-yı tahkikat-ı mükemmele ile netice-i mufassalanın serian inbası cevaben tavsiye ve inba kılınmış olmağla ol babda.

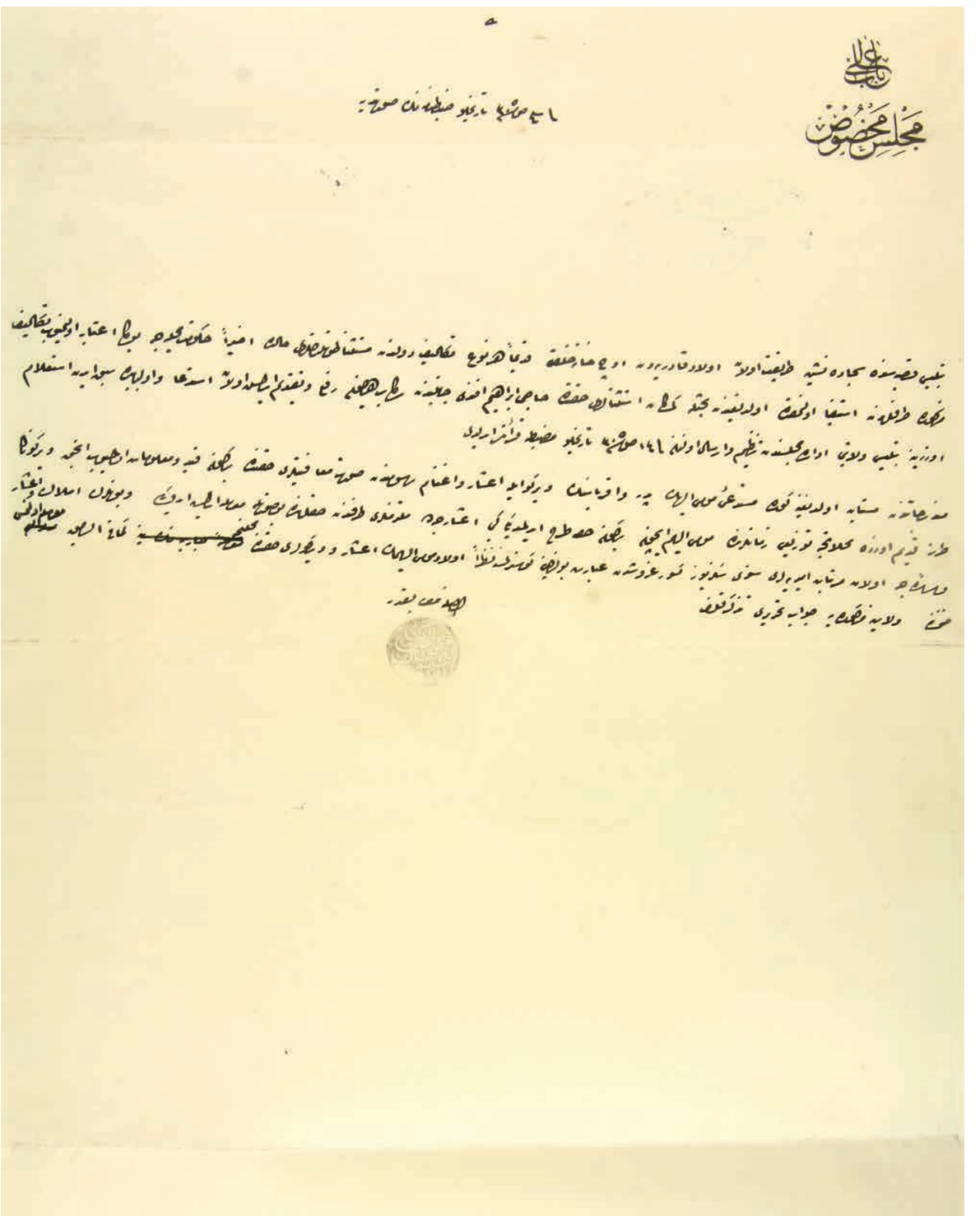

مجلس مخصوص

BOA, A.MKT.MHM, 495 / 41 – 2

Bitlis'te Kadiri Şeyhi Hacı İbrahim Efendi ile akrabalarının önceden de olduğu gibi tüm vergilerden muaf tutulmaları hakkında Meclis-i Mahsus [Bakanlar Kurulu] tarafından alınan kararın sureti.
18 Kasım 1887

[Sadeleştirme]

18 Kasım 1887 tarihli kararnamenin suretidir,

[Meclis-i Mahsus (Bakanlar Kurulu) Kararnamesi'dir],

Bitlis'te Kadiri şeyhi soyundan üç hane halkı, eskiden bu yana her türlü vergiden muaf tutuldukları halde, yerel yönetim tarafından şu anda bu duruma engel çıkarılmaktadır. Bu engelin ortadan kaldırılması için Bitlis'teki Kadiri Şeyhi Hacı İbrahim Efendi, padişah katına bir dilekçeyle başvurmuş bulunmaktadır. Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden düzenlenerek gönderilen konuyla ilgili 31 Ekim 1887 tarihli kararname okunmuştur.

İçeriğinden anlaşıldığı üzere dilekçe sahibinin pederi ve akrabalarının, hayvan ve tarıma dayalı alınan vergilerden muafiyetleriyle ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat bu vergilerin toplanmasında bu şahıslar için herhangi bir borç çıkarılmadığı, bunun yanında emlak ve aşar vergileri için senelik 800 küsur kuruş ödedikleri ve bu durumun eskiden olduğu gibi devam etmesi gerektiğine karar verilmiştir.

[Transkripsiyon]

Fi selh-i [30] S [safer] sene [1]305 [18 Kasım 1887] tarihli mazbatanamenin suretidir,

[Meclis-i Mahsus Mazbatası'dır],

Bitlis kasabasında seccade-nişin-i tarikat olan evlad-ı Kadiriye'den üç hane halkı kadimen her nev tekalif-i devletden müstesna tutuldukları halde ahiren hükümet-i mahalliyece buna itibar olunmayub tekalif-i mezkure taraflarından istifa olunmakda olduğundan bahisle kemakan istisnaları hakkında [Şeyh] Hacı İbrahim Efendi canibinden rikab-ı hümayuna ref ü takdim edilmiş olan istida ve ol babda sebk eden istilam üzerine Bitlis Vilayeti İdare Meclisinden tanzim ve irsal olunan fi 14 S [Safer] sene [1]305 [31 Ekim 1887] tarihli mazbata kıraat olundu,

Mündericatından müsteban olunduğuna göre müstedi-i muma-ileyhin peder ve akrabasının vergi ile aşar ve ağnam rüsumundan suret-i muafiyetleri hakkında bir gune kayd ü malumat olmayub ancak verginin tarz-ı kadim üzere mahallince tevzii zamanlarında muma-ileyhim içün bir gune hisse tarh edilmediği gibi aşarca da mültezimleri tarafından haklarında bu suretle muamele edilmiş idiği ve bunların emlak ve aşar ve sairece olan mürettebat-ı emiriyeleri senevi sekiz yüz küsur kuruşdan ibaret bulunduğu gösterilmesine nazaran evlad-ı muma-ileyhimin aşar ve vergileri hakkında mahallince kema fi's-sabık muamele olunması zımnında vilayet-i mezkureye cevab tahriri tezekkür kılındı.

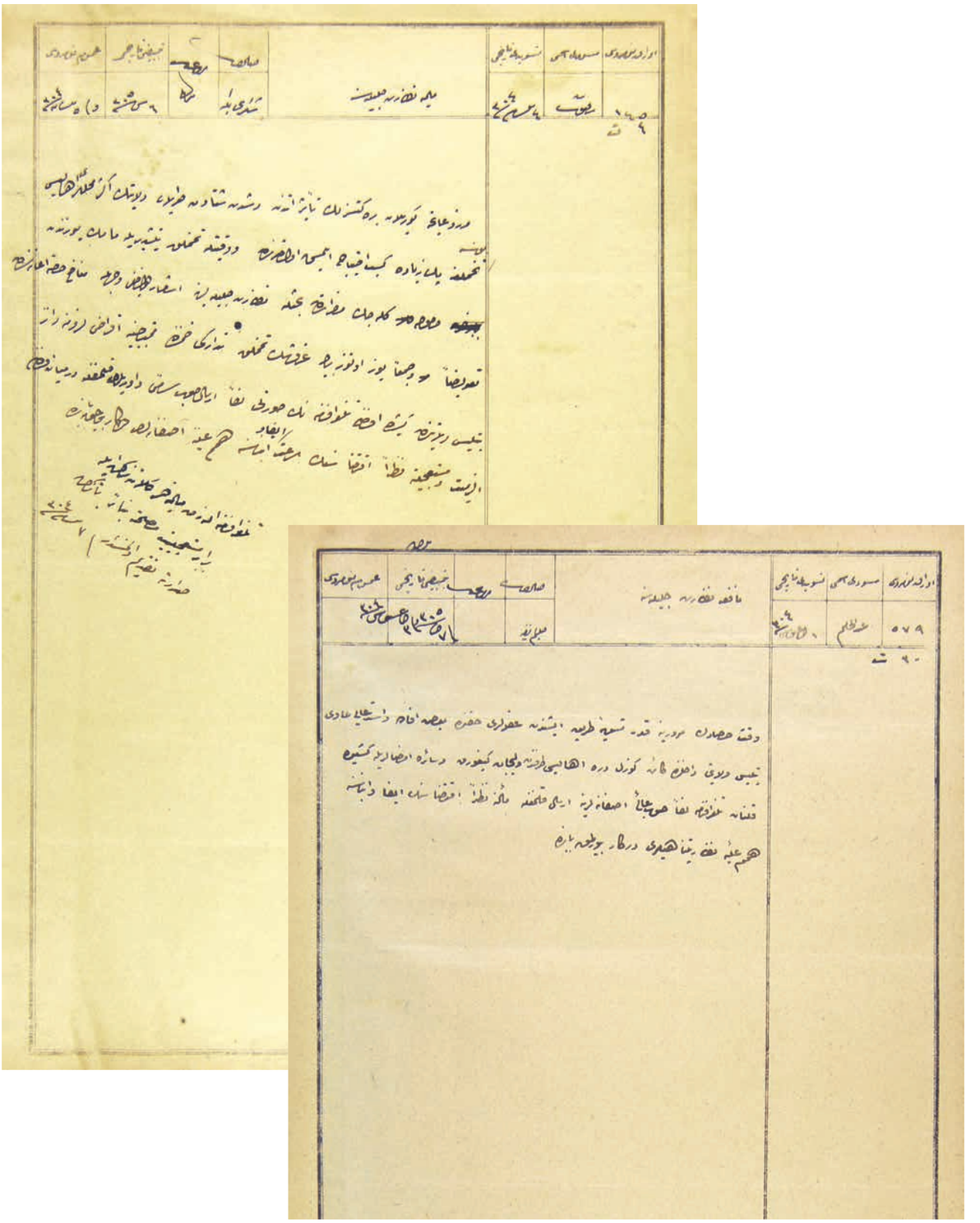

BOA, DH.MKT, 1501 / 73

Bitlis vilayetinde ziraî rekoltenin düşüklüğü ve şiddetli soğuklar yüzünden tohumluk tedarikinin zorlaştığı ve bu nedenle bölgedeki çiftçilere acilen tarımsal kredi verilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Maliye Nezaretine [Maliye Bakanlığı] gönderilen yazı.
17 Nisan 1888

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Maliye Nezaretine [Maliye Bakanlığı],
17 Nisan 1888,
Tarımsal verimin düşüklüğü ve kışın şiddetli geçmesinden ötürü Bitlis vilayetinin çoğu bölgesinde bulunan halk, bu sene tohumluğa çok fazla ihtiyaç duymaktadır. Zamanında tohumluk tedarik edilememesi yüzünden meydana gelecek sıkıntılar da tarafınıza bildirilmiştir. Bu amaçla 130.000 kuruşun tohumluk tedariki için ihtiyaç sahiplerine kredi olarak verilmesi gerektiği hakkında Bitlis Valiliğinden bakanlığımıza çekilen telgrafın sureti ek olarak tarafınıza gönderilmiştir. Durumun aciliyetine binaen gereğini yapınız.

Telgraf alınarak Maliyeden gelen yazı ile beraber aciliyetine binaen üst yazısıyla Sadarete [Başbakanlık] sunulmuştur.
19 Nisan 1888

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Maliye Nezaret-i Celilesine,
Fi 6 Ş [Şaban] sene [1]305 ve fi 5 Nisan sene [1]304 [17 Nisan 1888],
Mezruatca görülen bereketsizlik tesiratından ve şiddet-i şitadan dolayı [Bitlis] Vilayeti[ni]n ekser mahalleri ahalisi bu sene tohumluğa pek ziyade kesb-i ihtiyac eylemiş olduğundan ve vaktiyle tohumluk yetişdirilememek yüzünden husule gelecek mazarratdan bahisle nezaret-i celilelerine işar olunduğu vechile menafi hisse-i ianesinden tavizan ve ceman yüz otuz bin kuruşun tohumluk tedariki zımnında muhtacine ikrazı lüzumuna dair Bitlis Vilayetinden keşide olunan telgrafnamenin sureti leffen irsal-i savb-ı sami-i daverileri kılınmağla dermiyan olunan elzemiyet ve müstaciliyete nazaran iktizasının sürat-i ifa ve inbasına himem-i aliyye-i asafaneleri derkar buyurulmak babında.

Telgrafname alınarak Maliyeden gelen tezkere ile beraber müstaciliyet-i maslahata binaen ba-tezkere Sadarete takdim olunmuşdur.
Fi 7 Nisan sene [1]304 [19 Nisan 1888]

BOA, DH.MKT, 1533 / 66

Bitlis'in Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] ahalisinin, hasat mevsimi geçene kadar yol yapım işlerinde çalıştırılmamak istedikleri hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Nafia Nezaretine [Bayındırlık Bakanlığı] gönderilen yazı.
15 Ağustos 1888

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Nafia Nezaretine [Bayındırlık Bakanlığı],
15 Ağustos 1888
Hasat mevsimi sona erinceye kadar yol yapım çalışmalarına katılmamak isteyen ve bu konuyu dilekçeyle bildiren Bitlis'in Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] ahalisinden Velican Kigork ve sairenin imzalarıyla çekilen telgraf, ek olarak tarafınıza gönderilmiştir. Gereğinin yapılması tarafınıza bildirilir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Nafia Nezaret-i Celilesine,
Fi 7 Z [Zilhicce] sene [1]305 ve fi 3 Ağustos sene [1]304 [15 Ağustos 1888]
Vakt-i hasadın müruruna kadar tesviye-i tarik işinden afvları hakkında bazı ifade ve istidayı havi Bitlis vilayeti dahilinde kain Güzeldere [Küçüksu (köy), Tatvan, Bitlis] ahalisi tarafından Velican Kigork ve saire imzalarıyla keşide kılınan telgrafname leffen savb-ı ali-i asafanelerine irsal kılınmağla mealine nazaran iktizasının ifa ve inbası himem-i aliyye-i nezaret-penahileri derkar buyurulmak babında.

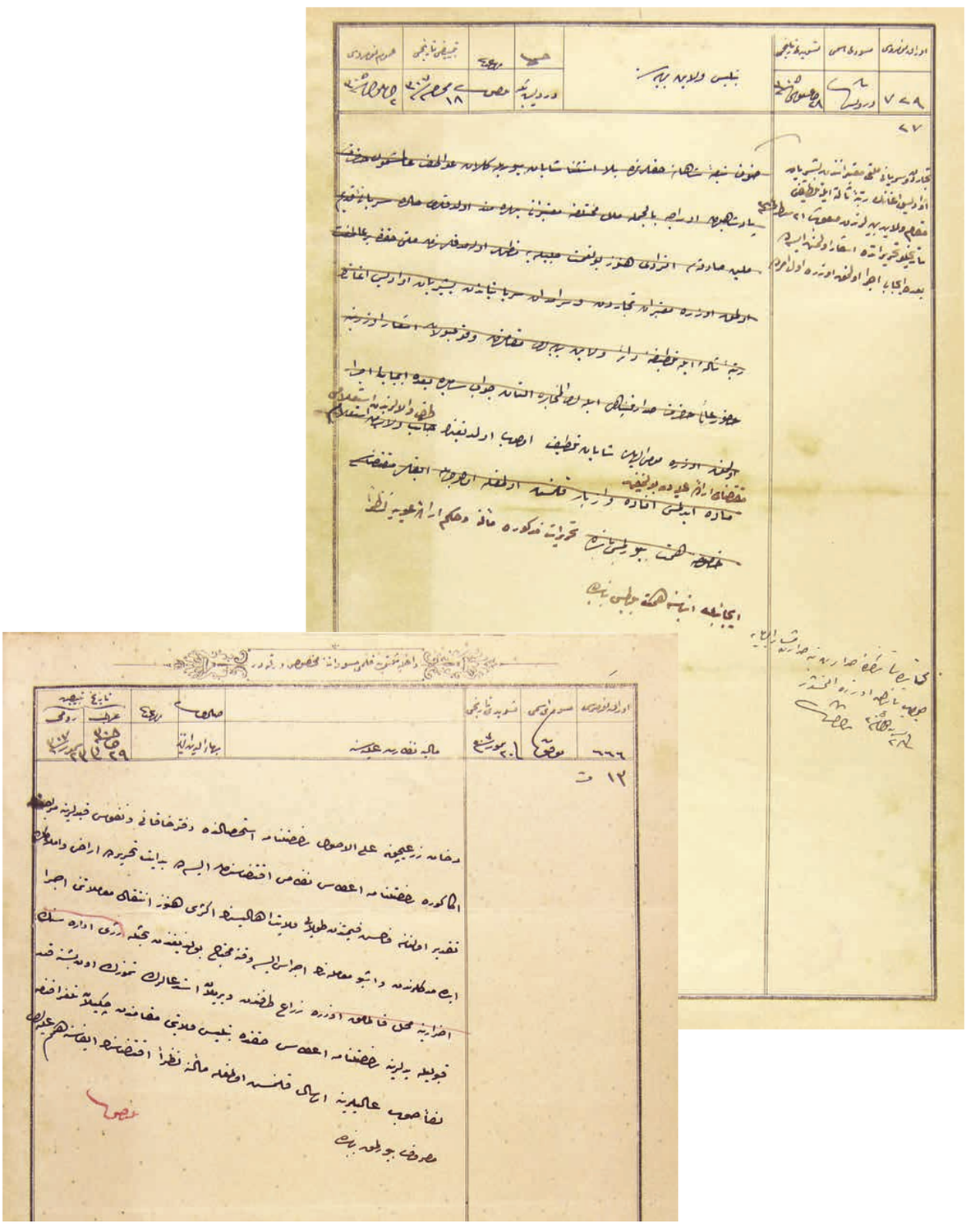

BOA, DH.MKT, 1656 / 82

Bitlis vilayeti Süryani milleti ileri gelenlerinden Beşiryan Avadis Ağa'nın üçüncü rütbe ile ödüllendirilme işleminin yapılabilmesi için öncelikle gereken tahkikatın bitirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Bitlis Vilayetine [Bitlis Valiliği] gönderilen yazı.
14 Eylül 1889

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis Valiliğine,
14 Eylül 1889
Süryanilerin ileri gelenlerinden Tüccar Beşiryan Avadis Ağa'nın üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği Bitlis Valiliğinden alınan 5 Mart 1889 tarihli yazıda bildirilmişti. Gereğinin yapılması için şahsın buna değer kıymette işler yapıp yapmadığının öncelikle tespit edilmesi ve bilgi olarak tarafımıza iletilmesi padişahımızın emrine uygun olacaktır.
Gereğini bildiriniz.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Behiyyesine,
Fi 18 Muharrem sene [1]307 ve fi 2 Eylül sene [1]305 [14 Eylül 1889]
Tüccardan ve Süryani milleti muteberanından Beşiryan Avadis Ağa'nın rütbe-i salise ile taltifi makam-ı vilayet-i behiyyelerinden [Bitlis Vilayeti] mebus fi 21 Şubat [1]304 [5 Mart 1889] tarihli tahriratda işar olunmuş ise de badehu icabı icra olunmak üzere evvel emirde muma- ileyhin şayan-ı taltif olub olmadığının taraf-ı valalarından istilamı mukteza-yı irade-i aliyyeden bulunmağın tahrirat-ı mezkure mealine ve hükm-i irade-i aliyyeye nazaran icabının inbasına himmet buyurulması babında.

BOA, DH.MKT, 1856 / 31

Bitlis'te tütün ekimi yapmak isteyen çiftçilere, bazı prosedürler tamamlanmamasına rağmen Bitlis Valiliği tarafından tütün ekimi izni verilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Maliye Nezaretine [Maliye Bakanlığı] gönderilen yazı.
4 Ağustos 1891

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Maliye Bakanlığına,
4 Ağustos 1891,
Tütün ekimi için verilecek izin belgelerinde Defter-i Hakanî [tapu] ve nüfus kayıtlarına başvurulması gerektiği halde, yapılan ilk sayımda arazi ve emlakın takdir olunan yüksek bedelinden dolayı vilayet halkının çoğu gerekli işlemleri yerine getirememiştir. Bu işlem vakit alacağından, Reji İdaresinin [Tütün İdaresi] de zarar görmesine engel olmak kaydıyla, çiftçiler tarafından verilen dilekçelerin 27 Temmuz 1891 tarihine kadar kabul edilmesi ve kendilerine gerekli izin belgelerinin verilmesi hakkında Bitlis Valiliğinden çekilen telgraf ekte tarafınıza sunulmuştur.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Maliye Nezaret-i Aliyyesine,
Fi 29 Ca [Cemaziyelevvel] sene [1]308 ve fi 23 Temmuz sene [1]307 [4 Ağustos 1891],
Duhan ziraati içün ale'l-usul ruhsatname istihsalinde Defter-i Hakani ve nüfus kaydlarına müracaatla ona göre ruhsatname itası nizamı iktizasından ise de bidayet-i tahrirde arazi ve emlakın takdir olunan fahiş kıymetinden dolayı vilayet ahalisinin ekseri henüz intikal muamelesini icra edemediklerinden ve işbu muamelenin icrası ise vakte muhtac bulunduğundan bahisle Reji İdaresinin ızrarına mahal kalmamak üzere zürra tarafından verilen istidaların temmuzun on beşine [r. 15 Temmuz 1307 / m. 27 Temmuz 1891] kadar kabulüyle yedlerine ruhsatname itası hakkında Bitlis Vilayeti makamından çekilen telgrafname leffen savb-ı alilerine irsal kılınmış olmağla mealine nazaran iktizasının ifasına himem-i aliyyeleri masruf buyurulmak babında.

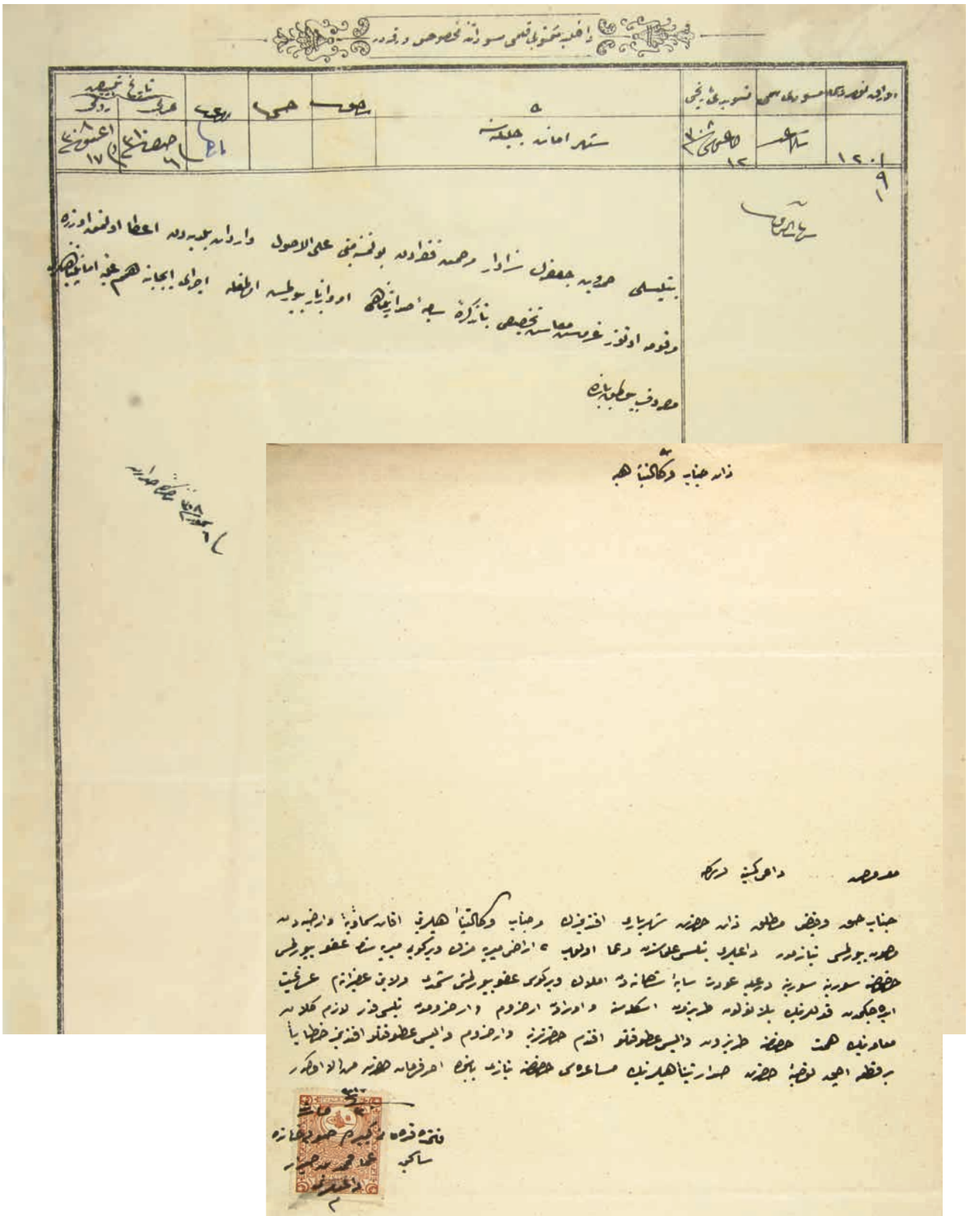

BOA, DH.MKT, 1994 / 36

İhtiyaç sahibi Bitlisli Cafer oğlu Hamido'ya otuz kuruş maaş bağlanması hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Şehremanetine [İstanbul Belediyesi] gönderilen yazı.
29 Ağustos 1892

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Şehremanetine [İstanbul Belediyesi],
29 Ağustos 1892,
Bitlisli Cafer oğlu Hamido'nun fakirliğinden dolayı, kendisine usulünce İstanbul Belediyesi bütçesinden 30 kuruş maaş bağlanması Sadaretin [Başbakanlık] yazısıyla emredilmiştir. Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Şehremanet-i Celilesine,
Fi 6 Safer sene [1]310 ve fi 17 Ağustos sene [1]308 [29 Ağustos 1892],
Bitlisli Homido bin Cafer'in sezavar-ı merhamet fukaradan bulunmasına mebni ale'l-usul varidat-ı belediyeden ita olunmak üzere merkuma otuz kuruş maaş tahsisi ba-tezkere-i samiye-i sadaret-penahi emr ü izbar buyurulmuş olmağla icra-yı icabına himem-i aliyye-i emanet-penahileri masruf buyurulmak babında.

BOA, DH.MKT, 227 / 2

Bitlis ulemasından olup gözleri görmeyen ve İstanbul'da bulunan Mehmet Efendi'nin, Trabzon ve Erzurum üzerinden Bitlis'e dönüşü için yardım talep ettiği hakkında, kendisi tarafından Sadarete [Başbakanlık] verilen dilekçe.
11 Nisan 1894

[Sadeleştirme]

[Bitlisli Âlim Mehmet Efendi'den],
Sadarete [Başbakanlık],
Yüce Allah padişahımız ve sadrazamımızı her türlü sıkıntıdan korusun,
Bu kulunuz Bitlis ulemasındandır. Gözlerim görmemektedir. Şahsımın arazi vergisinden affı için İstanbul'a geldim. Bu suretle emlak vergimiz affedildi. Şimdi İstanbul'dan memleketim Bitlis'e döneceğim. Şahsım için Trabzon İskelesine ve oradan Erzurum ve Erzurum'dan Bitlis'e kadar olan yolda, tarafıma gereken yardımın yapılması için Trabzon Valisi İbrahim Kadri Bey ile Erzurum Valisi İsmail Hakkı Paşa'ya bir yazı yazmanızı niyaz ederim.
11 Nisan 1894
[pul]
[imza] Fatih'de Karamani-i Kebir'de (?) Sulu Han'da yaşayan A'ma Mehmet bin Haydar (?)

Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
Trabzon ve Erzurum Vilayetlerine gerekli yazının yazılması
13 Nisan 1894

[Transkripsiyon]

[Bitlisli Âlim Mehmed Efendi'den],
Zat-ı Cenab-ı Vekalet-penahiye,
Maruz-ı dai-i kemineleridir ki,
Cenab-ı Hakk ve feyyaz-ı mutlak zat-ı hazret-i şehriyari efendimizin ve cenab-ı vekalet-penahilerini afat-ı semaviye ve arzıyeden masun buyurulması niyazımdır, Daileri Bitlis ulemasından a'ma olub da arazi-i miriyemizin vergi-yi miriyesinin afv buyurulması hususuna sürüne sürüne Derialiyye'ye avdet saye-i şahaneden emlak vergisi afv buyurulmuş, şimdi vilayete acizanem[e] azimet edeceğimden kullarının bila-navlun Trabzon İskelesine ve oradan Erzurum ve Erzurum'dan Bitlis'e kadar lazım gelen muavenetin himmeti hususuna Trabzon Valisi Atufetlü [İbrahim Kadri Bey] efendim hazretlerine ve Erzurum Valisi Atufetlü [İsmail Hakkı Paşa] efendimize hitaben bir kıta açık tavsiye-i hazret-i sadaret-penahilerinin müsaadesi hususuna niyazı babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 30 Mart sene [1]310 [11 Nisan 1894]
[pul]
[imza] Fatih'de Karamani-i Kebir'de (?) Sulu Han'da sakin a'ma Mehmed bin Haydar (?) daileri

Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Trabzon ve Erzurum Vilayetlerine emsali misillü tahrirat,
Fi 1 Nisan sene [1]310 [13 Nisan 1894]

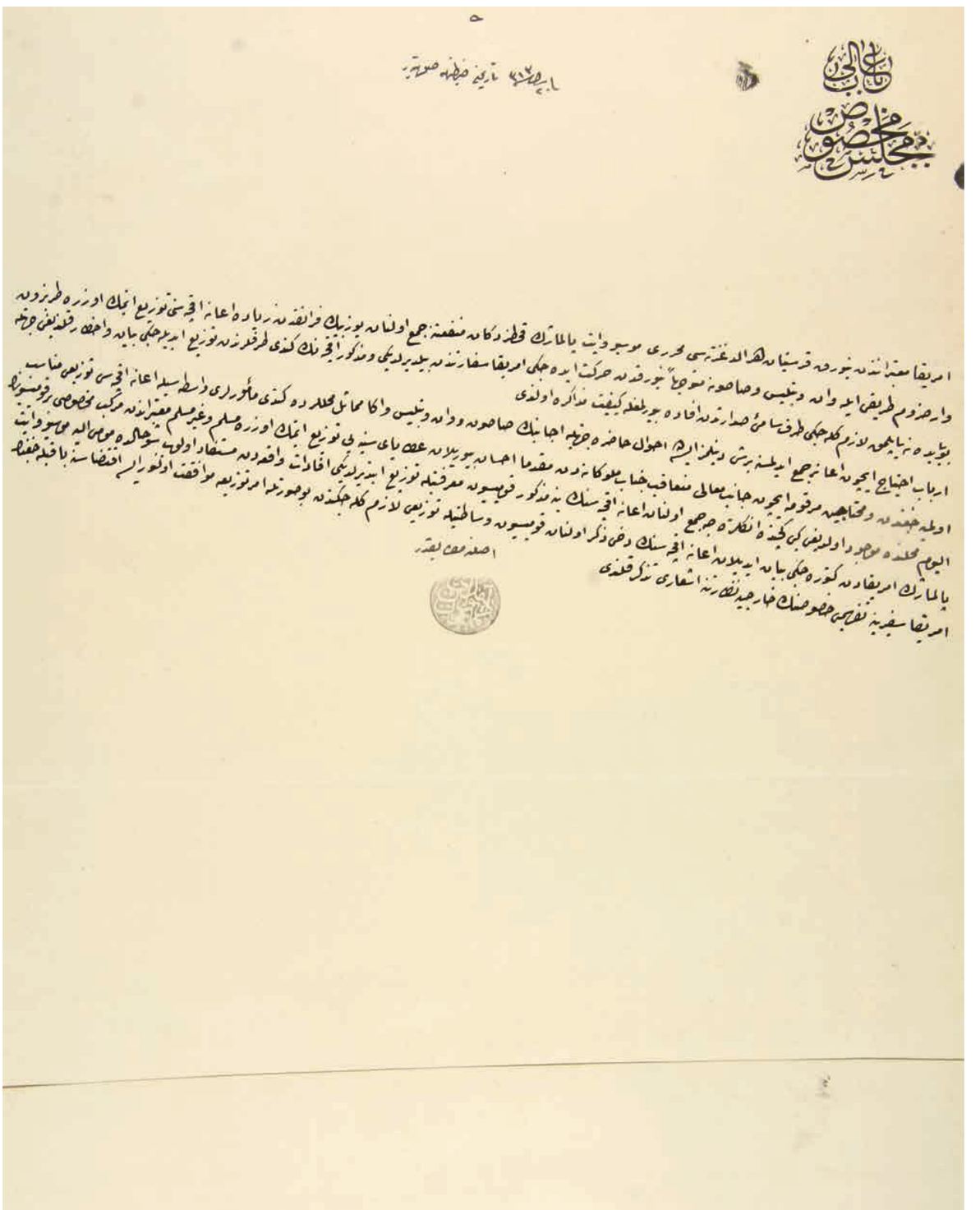

BOA, A.MKT.MHM, 752 / 26 – 6

Van, Bitlis ve Sason taraflarında yaşanan kıtlık dolayısıyla Amerika'dan gelen yardımların bölgede bulunan komisyon tarafından dağıtılmasının uygun olacağı hakkında, Bakanlar Kurulu tarafından alınan karar. 10 Eylül 1895

[Sadeleştirme]

10 Eylül 1895 tarihli kararname suretidir,

[Meclis-i Mahsus-ı Vükeladan (Bakanlar Kurulu) Sadarete (Başbakanlık)]
Meşhur Amerikalı ve Niyork Kıristiyan Herald [Newyork Chiristian Herald] Gazetesi Yazarı Mösyö Vayet Palmaj'ın, kıtlıkta zor durumda kalanlar yararına toplanan 100.00 franktan fazla parayı teslim etmek üzere Trabzon ve Erzurum üzerinden Van, Bitlis ve Sason'a [Sason (ilçe), Batman] gelmek için New York'tan hareket edeceği Amerikan Elçiliğinden bildirilmiştir. Toplanan bu paranın kendileri tarafından verilmek istendiği beyan olunduğundan, bu konuyla ilgili ne yapılması gerektiği Sadaretten [Başbakanlık] sorulmuş ve konu görüşülmüştür.

İhtiyaç sahipleri için toplanan yardımlara bir şey denilemeyeceği açıktır fakat mevcut durum dolayısıyla yabancıların Sason, [Sason (ilçe), Batman] Van, Bitlis ve buna benzer yerlerde kendi memurları vasıtasıyla yardım parası dağıtmaları da uygun değildir. Muhtaç durumda olanlara dağıtılmak üzere padişahımızın ihsan buyurduğu parayı dahi müslim ve gayr-i müslim ileri gelenlerden oluşan bölgedeki komisyon dağıtmaktadır. Hatta geçenlerde İngiltere'de toplanan yardım paralarının bile yine bu komisyon tarafından ihtiyaç sahiplerine dağıtıldığı belirtilmiştir. Bu durumda Amerikalı Mösyö Vayet Palmaj'ın, Amerika'dan getireceğini ifade ettiği yardım paralarının da bölgede görevli komisyon tarafından dağıttırılması gerektiği hakkında Amerikan Elçisinin bilgilendirilmesi konusunun Hariciye Nezaretine [Dışişleri Bakanlığı] iletilmesi kararlaştırılmıştır.

[Transkripsiyon]

Fi 20 Ra [Rebiülevvel] sene [1]313 [10 Eylül 1895] tarihli zabıtname suretidir,

[Meclis-i Mahsus-ı Vükeladan Sadarete],
Amerika muteberanından Niyork Kıristiyan Herald [Newyork Chiristian Herald] Gazetesi Muharriri Mösyö Vayet Palmaj'ın kahtzedegan menfaatine cem olunan yüz bin frankdan ziyade iane akçesini tevzi etmek üzere Trabzon ve Erzurum tariki ile Van ve Bitlis ve Sason'a [Sason (ilçe), Batman] müteveccihen Niyork'dan hareket edeceği Amerika Sefaretinden bildirildiği ve mezkur akçenin kendi taraflarından tevzi edileceği beyan ü ihtar kılındığı cihetle bu babda ne yapılmak lazım geleceği taraf-ı sami-i sadaretden ifade buyurulmağla keyfiyet müzakere olundu,

Erbab-ı ihtiyac içün iane cem edilmesine bir şey denilmez ise de ahval-i hazıra cihetiyle ecanibin Sason [Sason (ilçe), Batman] ve Van ve Bitlis ve ona mümasil mahallerde kendi memurları vasıtasıyla iane akçesi tevzii münasib olmayacağından ve muhtacin-i merkume içün canib-i meali-münakib-i cenab-ı mülukaneden mukaddema ihsan buyurulan ataya-yı seniyyeyi tevzi etmek üzere müslim ve gayr-i müslim muteberandan mürekkeb mahsus bir komisyonun el-yevm mahallinde mevcud olduğu gibi geçende İngiltere'ce cem olunan iane akçesinin yine mezkur komisyon marifetiyle tevzi etdirildiği ifadat-ı vakıadan müstefad olub şu halde muma-ileyh Mösyö Vayet Palmaj'ın Amerika'dan getireceği beyan edilen iane akçesinin dahi zikr olunan komisyon vesatatıyla tevzii lazım geleceğinden bu suretle emr-i tevzie muvafakat olunur ise iktizasına bakılacağının Amerika Sefirine tefhimi hususunun Hariciye Nezaretine işarı tezekkür kılındı.

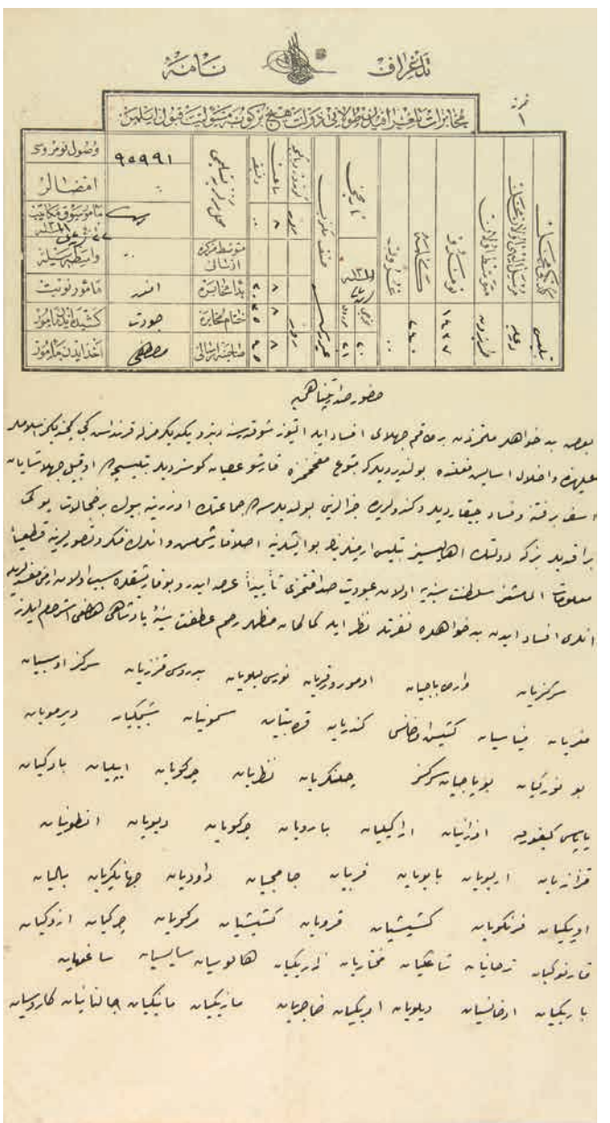

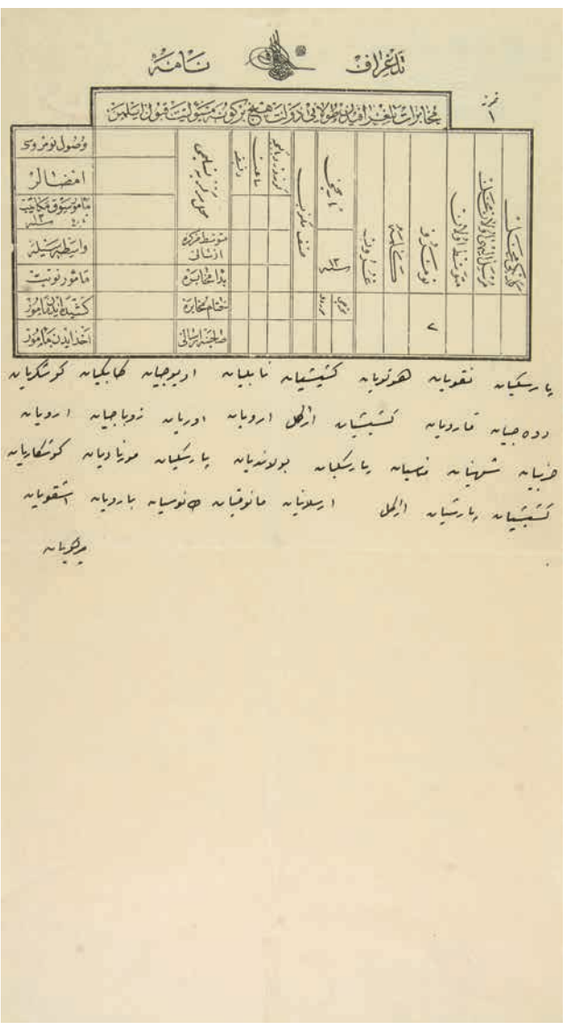

BOA, Y.A.HUS, 341 / 44 – 1

Sason bölgesinde çıkan olaylarla bir ilgilerinin olmadığı, altı asırdan daha uzun bir zamandır Müslümanlarla kardeş gibi yaşadıkları ve Osmanlı Devleti'ne bağlı oldukları hakkında, Bitlis Ermenileri tarafından Sadarete [Başbakanlık] çekilen 94 imzalı telgraf.
2 Aralık 1895

[Sadeleştirme]

Sadarete, [Başbakanlık]
2 Aralık 1895
Bazı kötü niyetli insanlar, milletimizden [Ermeni Milleti] bir takım cahil kişileri fitne hareketine sürüklediler ve bu kişileri 600 seneden beri beraberce kardeş gibi yaşadığımız Müslümanlara karşı saldırttılar. Padişahımıza isyan ettirdiler. Bitlis'te de bulunan bu kişiler, memleketimizde kötülük çıkardılar. Sonunda cezalarını buldularsa da biz Ermenilerin üzerinde büyük bir utanç yükü bıraktılar. Biz Ermeniler, bu devletin halkıyız. Bitlis'te bazı Ermenilerin karıştığı bu işlere asla karışmamış ve onların fikirleri hakkında önceden de katiyen bilgi almamış bulunmaktayız. Osmanlı Devleti'ne olan bağlılık ve sadakatimizi tekrar tarafınıza arz ediyor; bu olaylara sebep olanları da nefretle kınıyoruz. Eskiden olduğu gibi yine merhametinize mazhar olmayı diliyoruz.

[imzalar]
Serkiz Osebyan, Bedros Kazezyan, Noris Liloyan, Omor Varakyan, Varta Bacyan, Serkizyan, Dirmuyan, Şimikyan, Simonyan, Karabetyan, Kenderyan, Keşiş Ohannes, Minasyan, Mıgıryan, Barekyan, İpliyan, Çerkoyan, Nazaryan, Çilingiryan, Boyacıyan Serkiz, Bonorkyan, Antonyan, Reboyan, Çerkoyan, Baroyan, Arakilyan, Azaranyan, Papas Kigork, Balyan, Cihangiryan, Davidyan, Camcıyan, Karibyan, Bayoyan, Arboyan, Kazazyan, Azokyan, Çerkiyan, Merkoyan, Keşişyan, Karoyan, Keşişyan, Firenkoyan, Avikyan, Sagoyan, Sayisyan, Halosyan, Zarikyan, Muhtaryan, Şagikyan, Terhanyan, Karnokyan, Karosyan, Calnanyan, Manikyan, Mazikyan, Haçeryan, Avikyan, Riloyan, Ohannesyan, Barikyan, Köşkeryan, Kabikyan, Uyucyan, Nabelyan, Keşişyan, Hotoyan, Nikoyan, Parsikyan, Aroyan, Zobacıyan, Averyan, Aroyan, Arakil, Keşişyan, Karoyan, Deveciyan, Köşkeryan, Murnadiyan, Parsikyan, Bolandiyan, Parsikyan, Minasyan, Şehenyan, Harabyan, İşkoyan, Baroyan, Tanosyan, Manokyan, Arslanyan, Arakil, Pareşyan, Keşişyan, Mirkoyan.

[Transkripsiyon]

Huzur-ı Sadaret-penahiye,
Fi 20 Teşrinisani sene 1311 [2 Aralık 1895],
Bazı bedhahlar milletimizden bir takım cühelayı ifsad ile altı yüz şu kadar seneden berü yekdiğerimizle karındaş gibi geçindiğimiz İslamlar aleyhinde ve ihlal-i asayiş fiilinde bulundurdular ki metbu-i mufahhamımıza karşı isyan gösterdiler, Bitlis'ce de o kabil cühela şayan-ı esef bir fitne ve fesad çıkardılar ve kendileri de cezalarını buldularsa da cemaatin üzerine büyük bir hacalat yükü bırakdılar, biz ki devletin ahalisiyiz, Bitlis Ermenilerinin bu işlerine asla karışmamış ve onların fikr ü tasavvurlarına katiyen malumat almamışız, saltanat-ı seniyyeye olan ubudiyet [ve] sadakatimizi teyiden arz eder ve bu karışıklıklara sebeb olan Ermeni müfsidleriyle onları ifsad eden bedhahlara nefretle nazar ile kemakan mazhar-ı rahm-ı atıfet-i seniyye-i padişahi olmağı istirham eyleriz.

[İmzalar]
Serkiz Osebyan, Bedros Kazezyan, Noris Liloyan, Omor Varakyan, Varta Bacyan, Serkizyan, Dirmuyan, Şimikyan, Simonyan, Karabetyan, Kenderyan, Keşiş Ohannes, Minasyan, Mıgıryan, Barekyan, İpliyan, Çerkoyan, Nazaryan, Çilingiryan, Boyacıyan Serkiz, Bonorkyan, Antonyan, Reboyan, Çerkoyan, Baroyan, Arakilyan, Azaranyan, Papas Kigork, Balyan, Cihangiryan, Davidyan, Camcıyan, Karibyan, Bayoyan, Arboyan, Kazazyan, Azokyan, Çerkiyan, Merkoyan, Keşişyan, Karoyan, Keşişyan, Firenkoyan, Avikyan, Sagoyan, Sayisyan, Halosyan, Zarikyan, Muhtaryan, Şagikyan, Terhanyan, Karnokyan, Karosyan, Calnanyan, Manikyan, Mazikyan, Haçeryan, Avikyan, Riloyan, Ohannesyan, Barikyan, Köşkeryan, Kabikyan, Uyucyan, Nabelyan, Keşişyan, Hotoyan, Nikoyan, Parsikyan, Aroyan, Zobacıyan, Averyan, Aroyan, Arakil, Keşişyan, Karoyan, Deveciyan, Köşkeryan, Murnadiyan, Parsikyan, Bolandiyan, Parsikyan, Minasyan, Şehenyan, Harabyan, İşkoyan, Baroyan, Tanosyan, Manokyan, Arslanyan, Arakil, Pareşyan, Keşişyan, Mirkoyan.

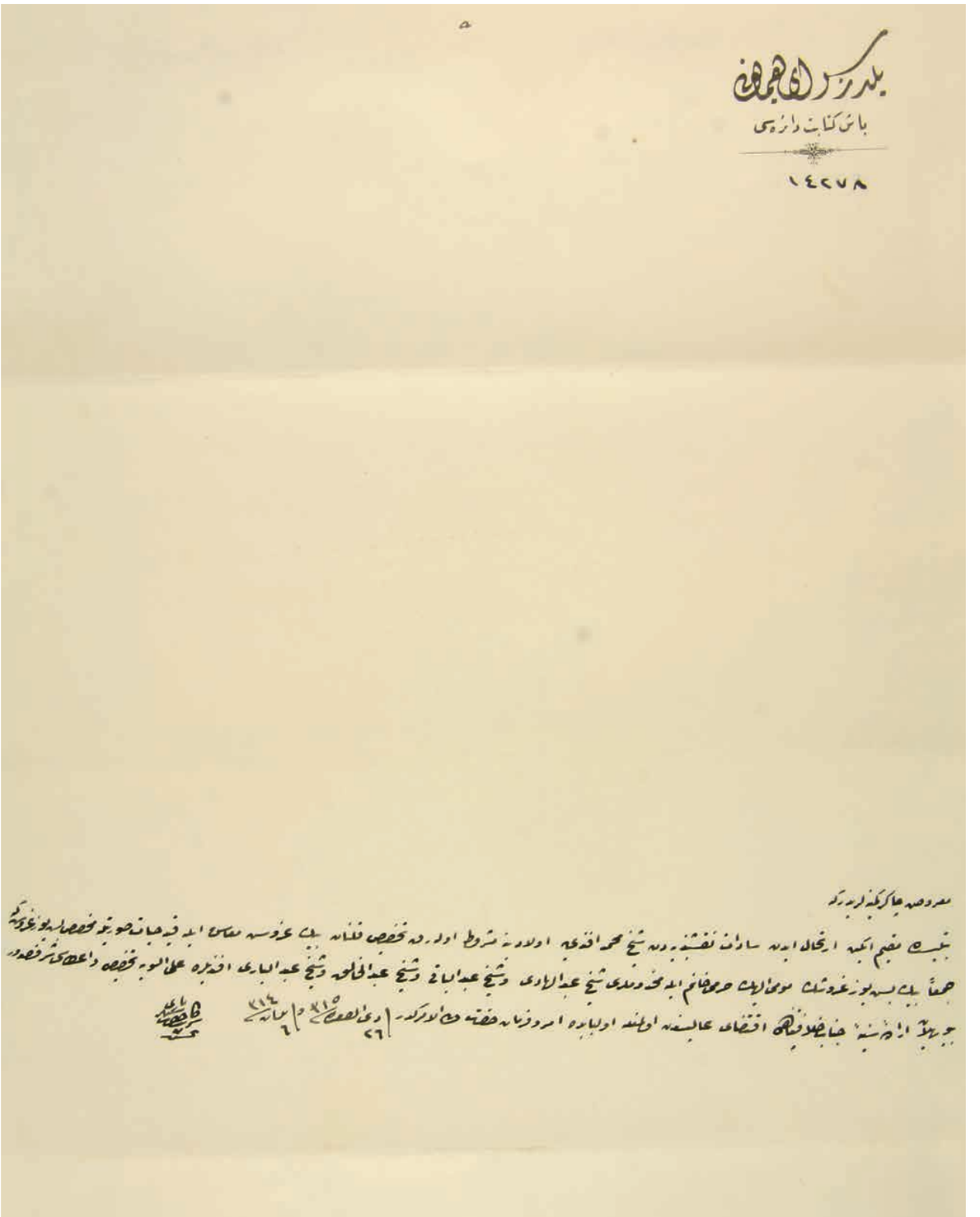
بلدیه کتابخانه‌سی
باش کتابت دائره‌سی
١٤٢٧٨

BOA, İ.ML, 26 / 6

Nakşibendiye seyyitlerinden olup Bitlis'te vefat eden Şeyh Mehmet El-Halidi Efendi'nin eşi ve çocuklarına maaş bağlanması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
18 Nisan 1898

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)]
Bitlis'te ikamet etmekteyken vefat eden Nakşibendi Şeyhi Mehmet El-Halidi Efendi'nin çocukları Şeyh Abdülhadi, Şeyh Abdülbaki, Şeyh Abdülhalik ve Şeyh Abdülbari Efendilere 1000 kuruşun ve yaşamı boyunca verilmek üzere eşi Fatma Hanım'a tahsis edilen 500 kuruşun ödenmesi emredilmiştir.
Gereğini yapınız.
18 Nisan 1898
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Bitlis'de mukim iken irtihal eden Sadat-ı Nakşibendiye'den Şeyh Mehmed [El-Halidi] Efendi evladına meşrut olarak tahsis kılınan bin kuruş maaş ile kayd-ı hayat şartıyla muhassis beş yüz kuruş ki ceman bin beş yüz kuruşun muma ileyhin haremi [Fatma] Hanım ile mahdumları Şeyh Abdülhadi ve Şeyh Abdülbaki ve Şeyh Abdülhalik ve Şeyh Abdülbari Efendilere ale't-tesviye tahsis ve itası şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi iktiza-yı alisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 26 Zilkade sene [1]315 ve fi 6 Nisan sene [1]314 [18 Nisan 1898]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

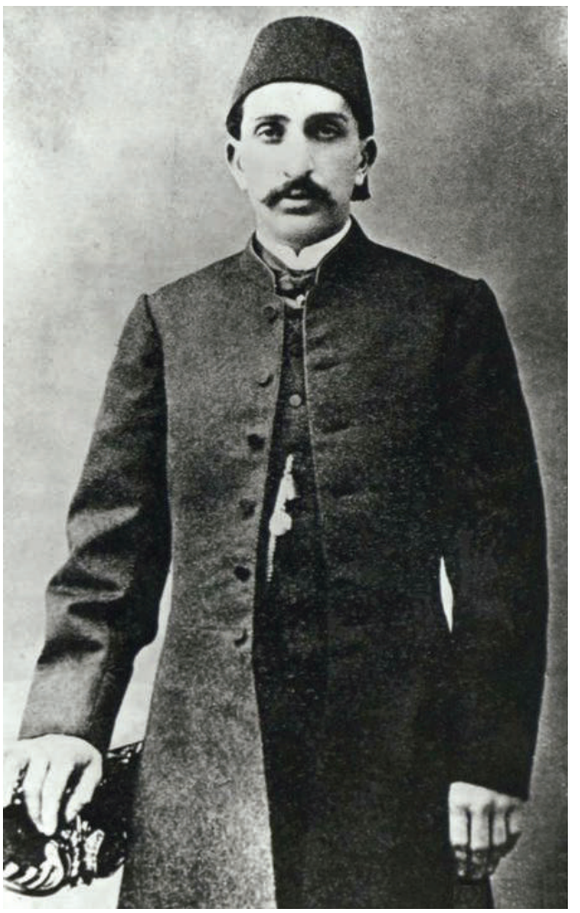

Sultan II. Abdülhamit

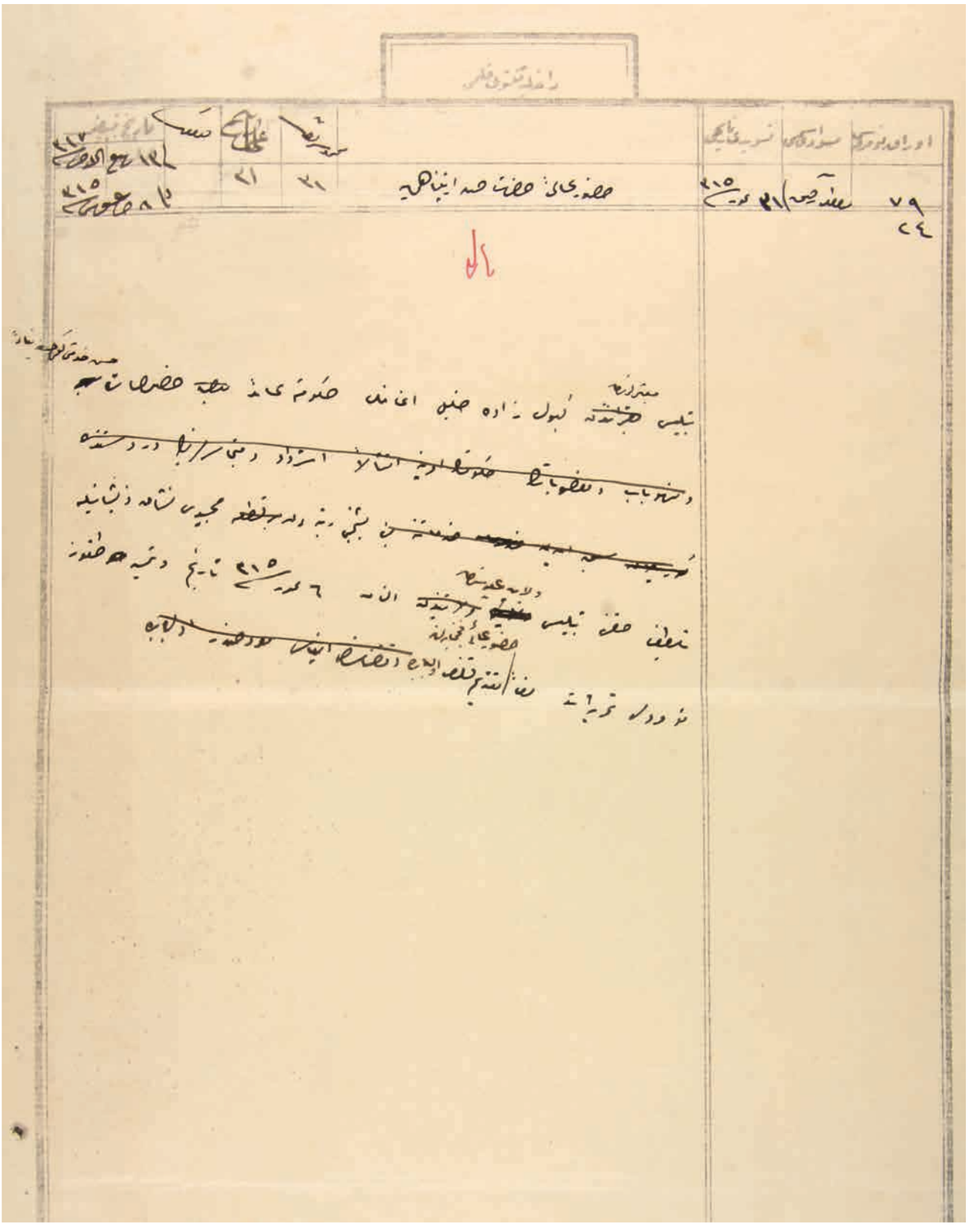

BOA, DH.MKT, 2236 / 5

Bitlis ileri gelenlerinden Gebolzade Halil Ağa'nın devlet işlerinde gösterdiği başarılı hizmetlerden dolayı beşinci rütbeden Mecidi Madalyasıyla ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
20 Ağustos 1899

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
20 Ağustos 1899
Bitlis ileri gelenlerinden Gebolzade Halil Ağa'nın, devlet işlerinde gösterdiği başarılı hizmetlerinden ötürü beşinci rütbeden Mecidi Madalyasıyla ödüllendirilmesi hakkında, Bitlis Valiliğinden alınan 18 Temmuz 1899 tarihli ve 79 numaralı yazı ekte tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 13 Rebiülahir sene [1]317 ve fi 8 Ağustos sene [1]315 [20 Ağustos 1899]
Bitlis muteberlerinden Gebolzade Halil Ağa'nın hükümet aid hususatda hüsn-i hizmeti görüldüğüne binaen beşinci rütbeden mecidi nişan-ı zi-şanıyla taltifi hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden alınan fi 6 Temmuz sene [1]315 [18 Temmuz 1899] tarih ve yetmiş dokuz numaralı tahrirat leffen huzur-ı ali-i fehimanelerine takdim kılındı, ol babda.

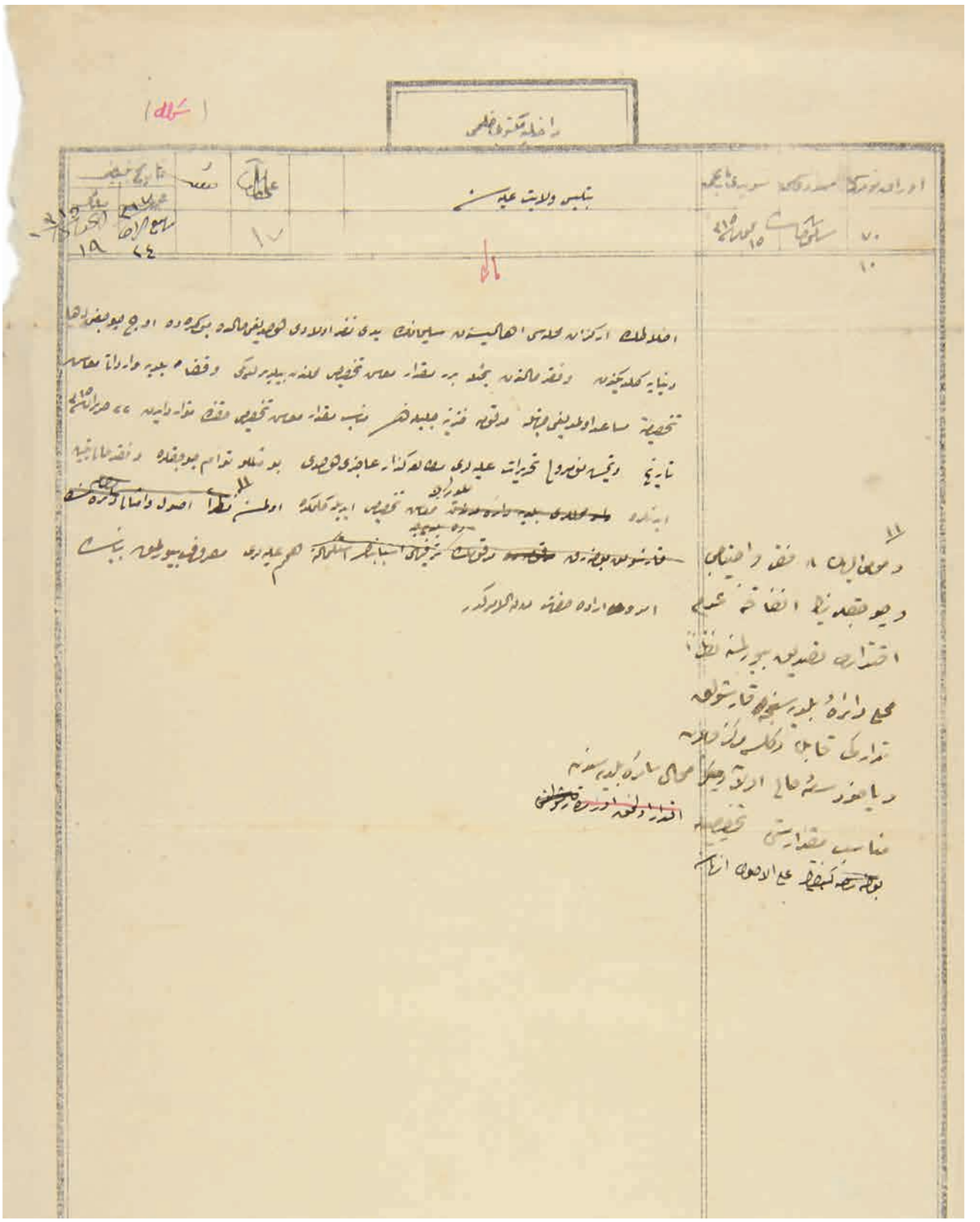

BOA, DH.MKT, 2241 / 59

Ahlat'ın Erkizan Mahallesi ahalisinden yedi çocuk sahibi olan ve son olarak üçüz çocukları dünyaya gelen Süleyman'a belediyeden maaş bağlanması hakkında, İçişleri Bakanlığından Bitlis Valiliğine gönderilen yazı. 31 Ağustos 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığı'ndan],
Bitlis Valiliğine,
31 Ağustos 1899,
Ahlat'ın Erkizan Mahallesi ahalisinden yedi çocuk sahibi Süleyman'ın bu defa üç çocuğu daha dünyaya gelmiştir. Kendisi verdiği dilekçesinde fakirliğinden bahisle maddi yardım yapılmasını ve maaş bağlanmasını talep etmiştir. Belediye gelirlerinin böyle bir maaş bağlanması için yeterli olmadığı hakkında göndermiş olduğunuz 4 Temmuz 1899 tarihli ve 70 numaralı yazınız da bakanlığımız tarafından incelenmiştir. Bu gibi çoklu doğum yapanlardan fakirliği tespit edilenlere belediyelerce maaş tahsis edilmesi, eskiden beri uygulana gelmiştir. Bu nedenle, adı geçenin yardıma muhtaç olduğu tahakkuk ettiği ve çocuklarının geçimini temin edemediği anlaşıldığı takdirde, uygunsa belediye bütçesinden, değilse vilayetten veya başka bir kalemden bir miktar maaş bağlanması münasip olacaktır.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 24 Rebiülahir sene [1]317 ve fi 19 Ağustos sene [1]315 [31 Ağustos 1899],
Ahlat'ın Erkizan Mahallesi ahalisinden Süleyman'ın yedi nefer evladı olduğu halde bu kerre de üç çocuğu daha dünyaya geldiğinden ve fakr-ı halinden bahisle birer mikdar maaş tahsisi mahallinden bildirildiği ve kaza belediye varidatı maaş tahsisine müsaid olmadığı cihetle merkuma hazine-i celileden münasib mikdar maaş tahsisi hakkında tevarüd eden 22 Haziran sene [1]315 [4 Temmuz 1899] tarih ve yetmiş numaralı tahrirat-i aliyyeleri mütalaa-güzar-ı acizi oldu, bu misillü tev'em çocuklara ve fakr-ı hali tebeyyün edenlere belediyelerce maaş tahsis edile gelmekde olmasına ve muma-ileyhin de fakr u ihtiyacı ve çocuklarının infakına adem-i iktidarı tasdik buyurulmasına nazaran mahalli daire-i belediyesince karşılık tedariki kabil değilse merkez-i vilâyet ve yahud si'a-i hali olan mahall-i saire belediyesinden münasib mikdar şey tahsisiyle keyfiyetin ale'l-usul inhasına himem-i aliyyeleri masruf buyurulmak babında emr ü irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

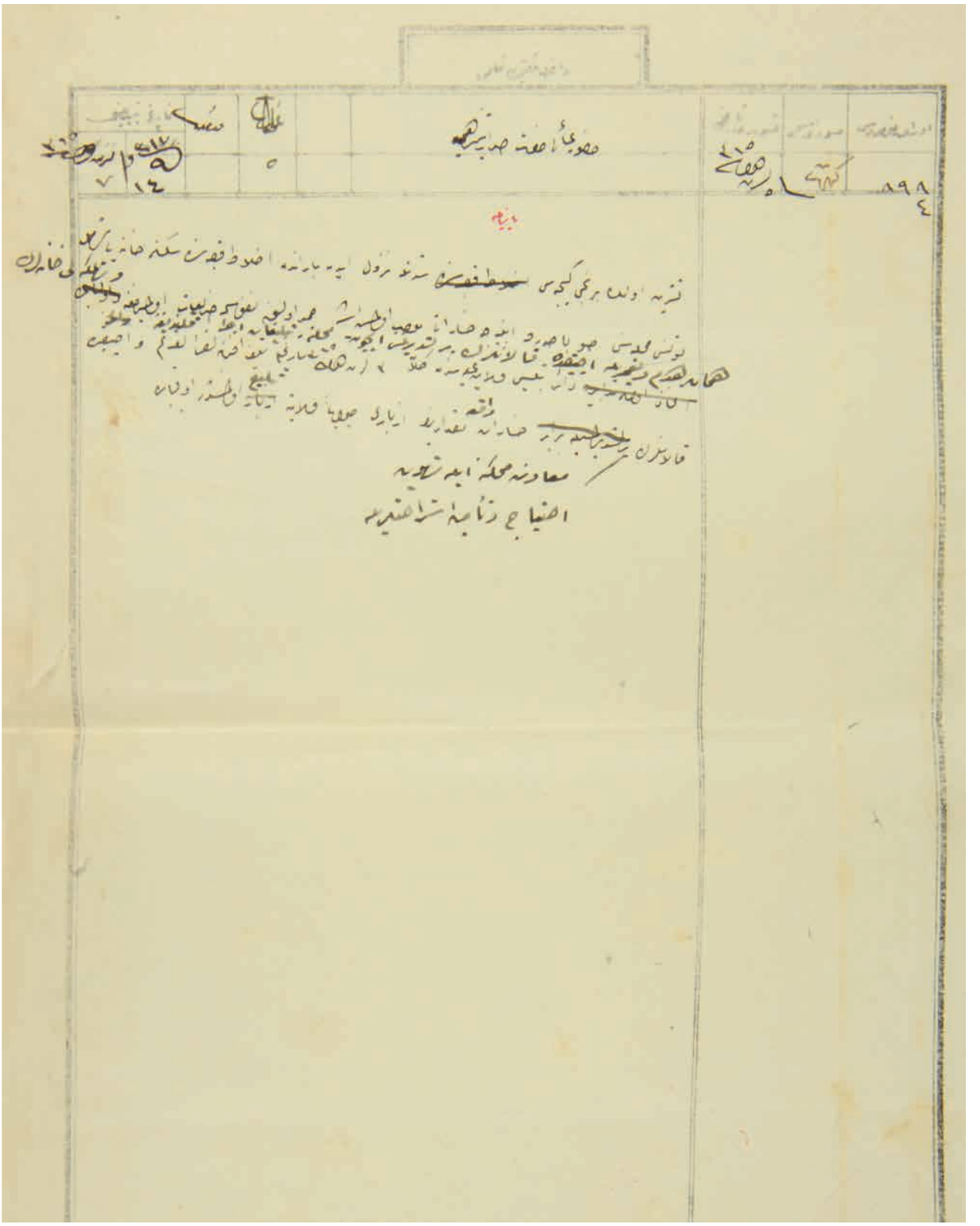

BOA, DH.MKT, 2259 / 23

Ahlat'ta meydana gelen sel felaketi ve Tunus Mahallesi'nde selden dolayı oluşan zararlar hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
19 Ekim 1899

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
19 Ekim 1899,
Sadarete [Başbakanlık],
13 Ekim 1899 tarihinde gece vakti yağan şiddetli yağmur sonrası Ahlat kasabasındaki seksen haneli Tunus Mahallesi'ni sel basmıştır. Sel sonucu evler zarar görmüş fakat çok şükür can kaybı olmamıştır. Bitlis Valiliğinden gelen ve ekte sunulan 15 Ekim 1899 tarihli telgrafa göre, tehlikeli evlerin yıkımına, zarar gören evlerin tamirine ve açıkta kalanların bir araya toplanmasına hemen başlanmıştır. Bakanlığımız tarafından da Bitlis Valiliğine selzedelere mümkün olan her türlü yardımın yapılması, bunların ihtiyaçlarının karşılanması ve meydana gelen hasarın tespit edilerek bildirilmesi hakkında gereken emirler verilmiştir.
Durum arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Fi 14 C [Cemaziyelahir] sene [1]317 ve fi 7 Teşrinievvel sene [1]315 [19 Ekim 1899],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Teşrinievvelin birinci gecesi [1 Teşrinievvel 1315 / 13 Ekim 1899] şiddetle nüzul eden barandan Ahlat kasabasında seksen haneyi şamil Tunus Mahallesi'ni su basarak ebniyece hasaratı mucib olmuş ise de hamd olsun nüfusca zayiat olmadığına ve tehlikeli hanelerin hemen hedm ve tamiriyle açıkda kalanların birleşdirilmesi için mahalline tebligat icra kılındığına dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen 3 Teşrinievvel sene [1]315 [15 Ekim 1899] tarihli telgrafname leffen takdim ve açıkda kalanların muavenet-i mümkine ile tehvin-i ihtiyac ve temin-i istirahatlarıyla hasarat-ı vakıa mikdarının izbarı cevaben vilayete tebliğ olunmuşdur, ol babda.

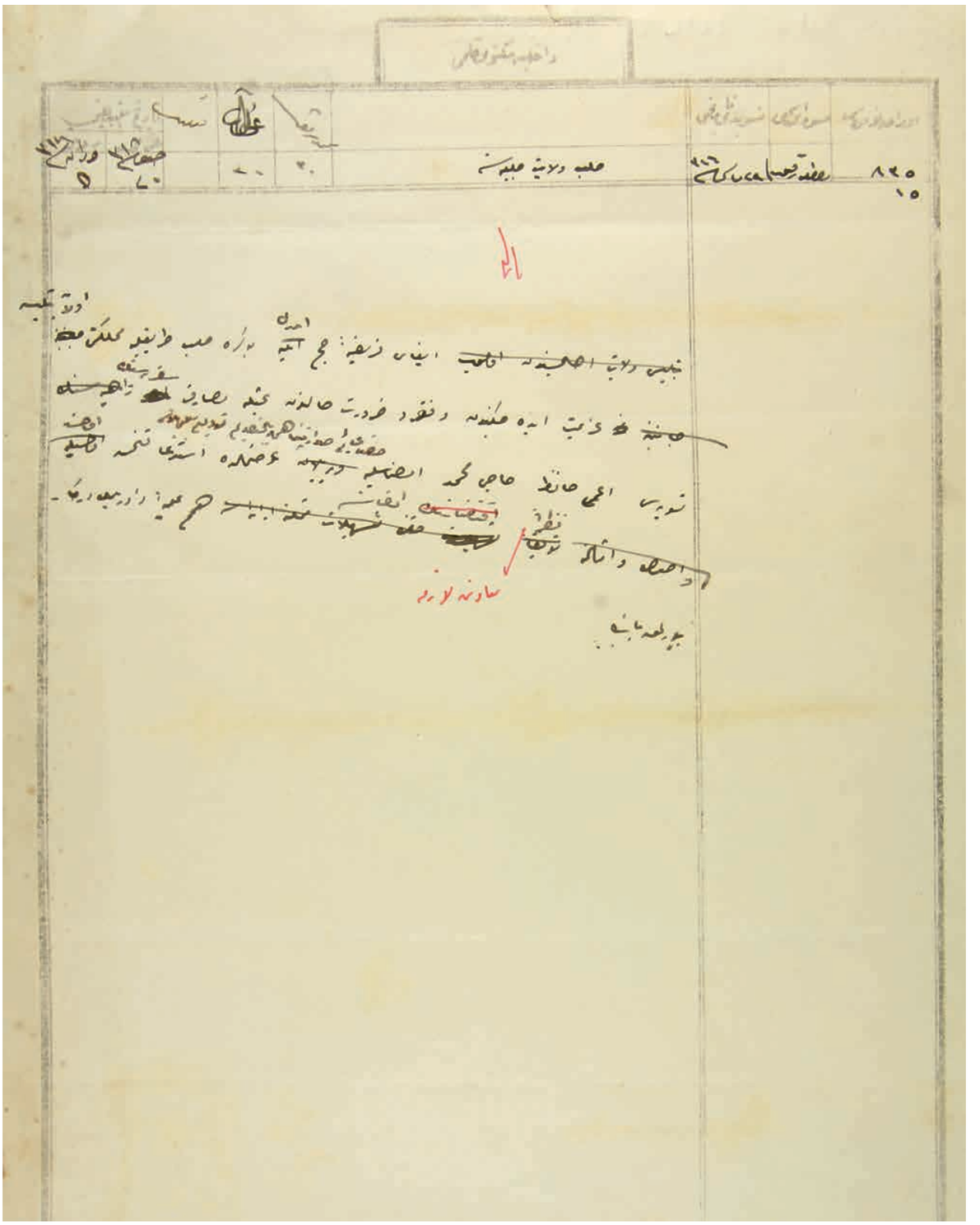

BOA, DH.MKT, 2362 / 37

Bitlisli olup hac vazifesini yerine getirdikten sonra dönüş yolunda parasız kalan A'ma Hafız Hacı Mehmet'e gerekli yardımın yapılması hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Halep Vilayetine [Halep Valiliği] gönderilen yazı.
19 Haziran 1900

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezareti'nden (İçişleri Bakanlığı)],
Halep Valiliğine,
19 Haziran 1900
Hac vazifesini yerine getirerek Halep [Haleb, Suriye] üzerinden memleketi Bitlis'e gelecek olan fakat fakir olduğu için masraflarının karşılanmasını isteyen A'ma Hafız Hacı Mehmet tarafından Sadarete [Başbakanlık] bir dilekçe verilmiştir. Kendisine gereken yardımı yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Haleb Vilayet-i Celilesine,
Fi 20 Safer sene [1]318 ve fi 5 Haziran sene [1]316 [19 Haziran 1900]
İfa-yı fariza-i hacc ederek bu kere Haleb [Haleb, Suriye] tarikiyle memleketi olan Bitlis'e azimet edeceğinden ve fakr u zaruret halinden bahisle masarıf-ı sairesinin tesviyesi A'ma Hafız Hacı Mehmed imzasıyla huzur-ı ali-i sadaret-penahiye bi't-takdim tevdi buyurulan arzuhalde istida kılınmış olmasına nazaran muavenet-i lazımenin ifasına himem-i aliyye-i daverileri derkar buyurulmak babında.

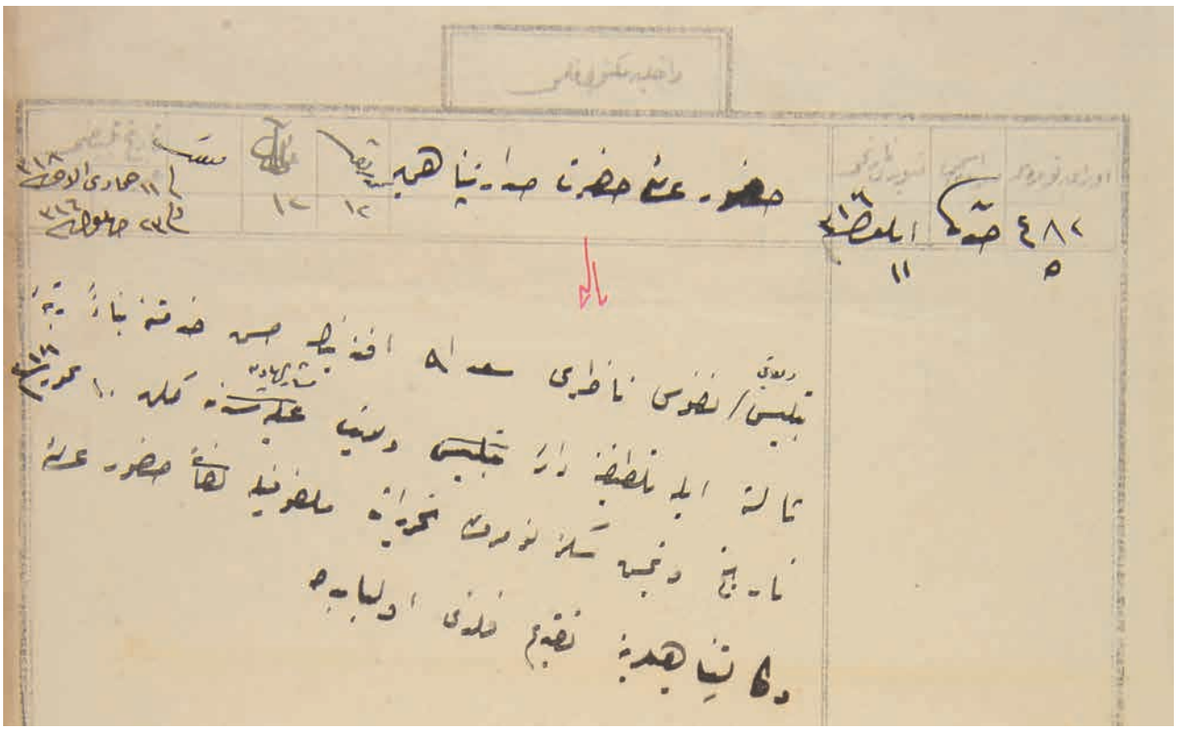

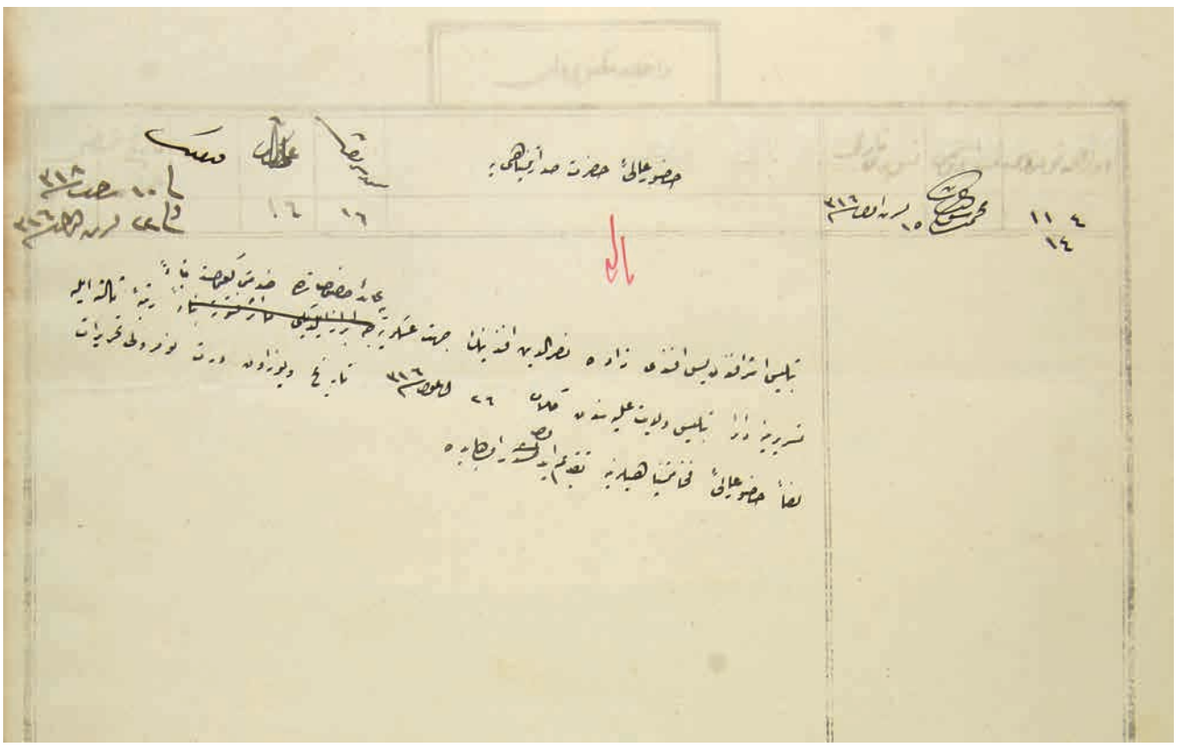

BOA, DH.MKT, 2411 / 107

Bitlis Vilayeti Nüfus Nazırı Sadullah Efendi'nin [Sadullah Fevzi EREN] başarılı hizmetlerinden dolayı rütbesinin terfi ettirilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
6 Ekim 1900

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
6 Ekim 1900
Bitlis Nüfus Dairesi Vekili Sadullah Efendi'nin [Sadullah Fevzi EREN] yaptığı güzel hizmetlerden dolayı kendisinin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi hakkında, Bitlis Valiliğinden alınan 23 Temmuz 1900 tarihli ve 78 numaralı yazı, ekleriyle tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 11 Cemaziyelahir sene [1]318 ve fi 23 Eylül sene [1]316 [6 Ekim 1900]
Bitlis Vilayeti Nüfus Nazırı Sadullah Efendi'nin [Sadullah Fevzi (EREN)] hüsn-i hizmetine binaen rütbe-i salise ile taltifine dair [Bitlis] vilayet-i müşarun-ileyhadan gelen fi 10 Temmuz sene [1]316 [23 Temmuz 1900] tarih ve yetmiş sekiz numaralı tahrirat melfufuyla huzur-ı ali-i vekalet-penahilerine takdim kılındı, ol babda.

BOA, DH.MKT, 2424 / 46

Bitlis ileri gelenlerinden Yasin Efendizade Nasreddin Efendi'nin devlet işlerinde göstermiş olduğu hizmetleri karşılığında ödüllendirilmesinin uygun olacağı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
4 Kasım 1900

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
4 Kasım 1900,
Bitlis ileri gelenlerinden Yasin Efendizade Nasrettin Efendi'nin, askeriyenin işlerinde yapmış olduğu hizmetlerden dolayı ödüllendirilmesi hakkında, Bitlis Valiliğinden gelen 9 Ekim 1900 tarihli ve 114 numaralı yazı ekte tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 10 Receb sene [1]318 ve fi 22 Teşrinievvel sene [1]316 [4 Kasım 1900],
Bitlis eşrafından Yasin Efendizade Nasreddin Efendi'nin cihet-i askeriyeye aid hususatda hizmeti görülmesine binaen tesririne dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen 26 Eylül sene [1]316 [9 Ekim 1900] tarih ve yüz on dört numaralı tahrirat leffen huzur-ı ali-i fehamet-penahilerine takdim edildi, ol babda.

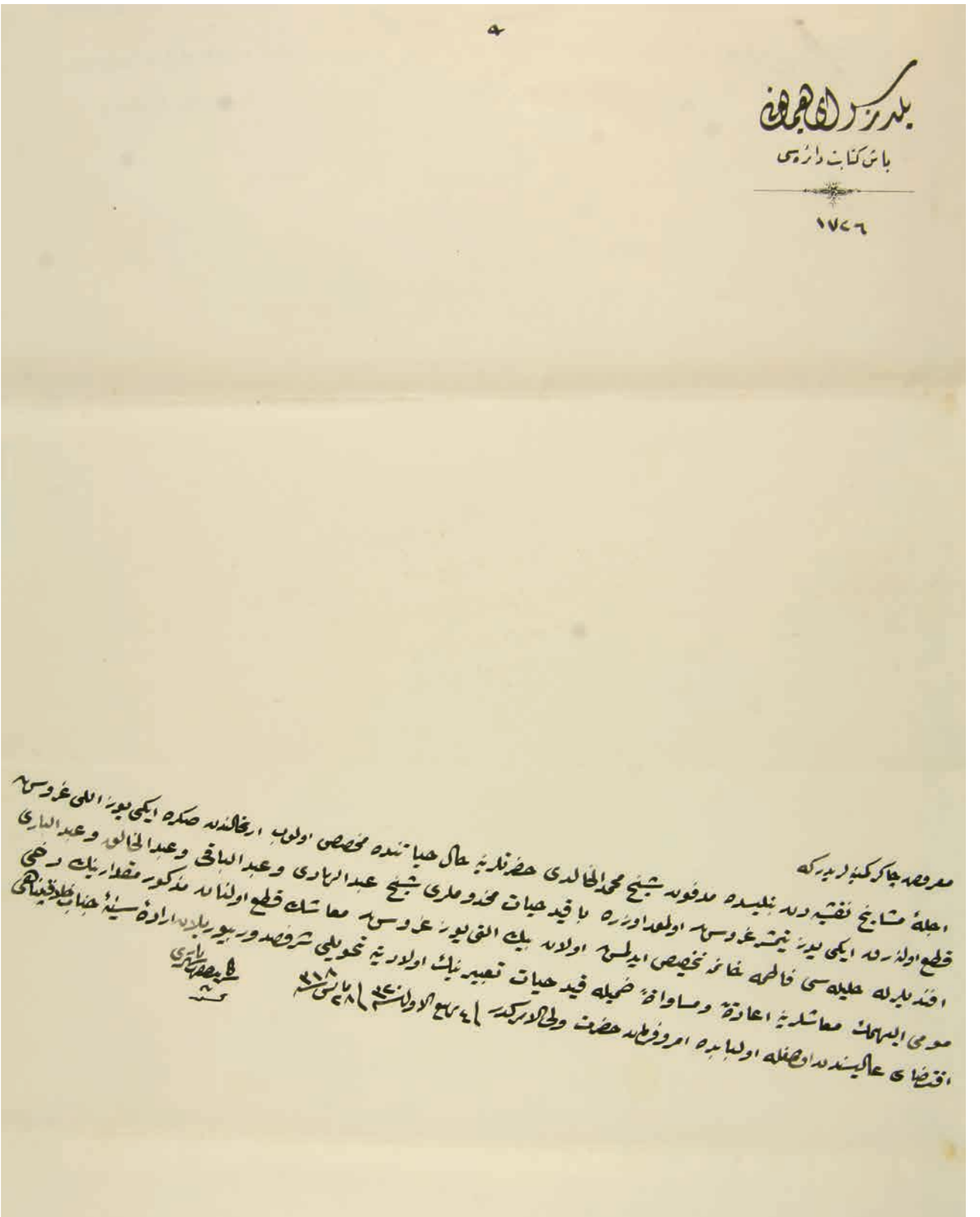

بلدۂ سرای عجم
باش کتابت دائرہ سی
۱۱۷۶

BOA, İ.ML, 50 / 58

Nakşibendiye şeyhlerinden olan ve Bitlis'te metfun bulunan Şeyh Mehmed El-Halidi Efendi'nin eşi ve çocuklarına bağlanan maaşlardan yapılan kesintinin iadesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri. 10 Haziran 1902

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)]
Nakşibendi şeyhlerinden Bitlis'te metfun Şeyh Mehmed El-Halidi Hazretlerine hayattayken tahsis edilmiş maaşın kendisi öldükten sonra 250 elli kuruşu kesilmiş; bu maaşın 270 kuruştan oluşan bölümü hayattayken olmak kaydıyla oğulları Şeyh Abdülhadi, Abdülbaki, Abdülhalik ve Abdülbari Efendilere bağlanmıştır. Şeyhin eşi Fatma Hanım'a tahsis edilmiş olan 1600 kuruş maaştan da aynı miktarda kesinti yapıldığı anlaşıldığından, kesinti yapılan bu miktarın tüm aile üyelerinin maaşlarına tekrar iade edilmesi ve verilen bu maaşların kendilerinden sonraki aile üyelerine de ödenmesi padişahımız tarafından emredilmiştir.
Gereğini yapınız.
10 Haziran 1902
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Ecille-i Meşayih-i Nakşiye'den Bitlis'de medfun Şeyh Mehmed El-Halidi hazretlerine hal-i hayatında muhasses olub irtihalinden sonra iki yüz elli kuruş kat olunarak iki yüz yetmişer kuruş olmak üzere ba-kayd-ı hayat mahdumları Şeyh Abdülhadi ve Abdülbaki ve Abdülhalik ve Abdülbari Efendilerle Halilesi Fatma Hanım'a tahsis edilmiş olan bin altı yüz kuruş maaşın kat olunan mezkur mikdarının dahi muma-ileyhimin maaşlarına iadeten ve müsavaten zammıyla kayd-ı hayat tabirinin evladiyete tahvili şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi iktiza-yı alisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 4 Rebiülevvel sene [1]320 ve fi 28 Mayıs sene [1]318 [10 Haziran 1902]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

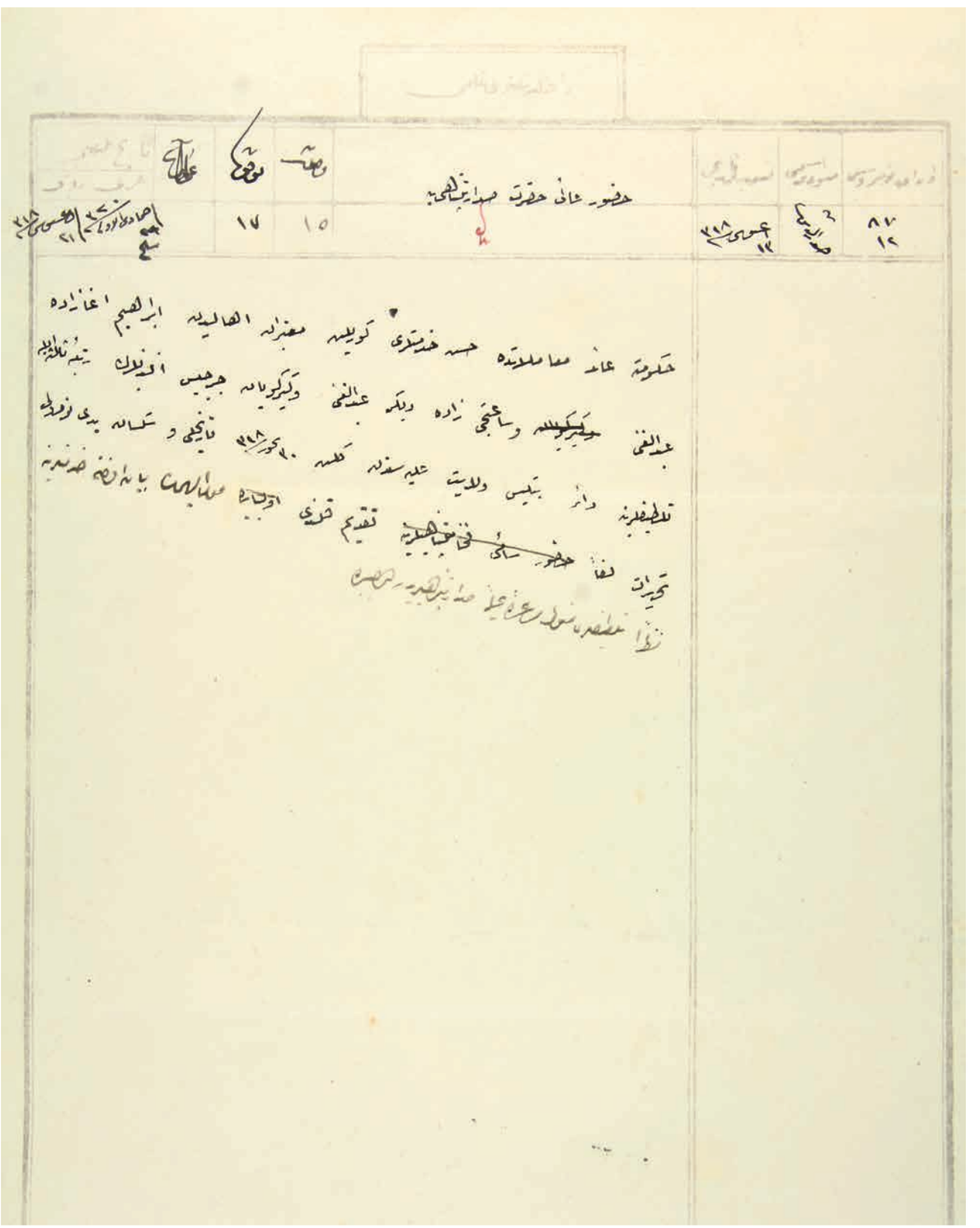

BOA, DH.MKT, 571 / 48

Bitlis ahalisinin ileri gelenlerinden olup devlet işlerinde başarılı hizmetlerde bulunan İbrahim Ağazade Abdülgani, Saatçizade Abdülgani ve Kirkoryan Cercis Efendilerin ikinci rütbeyle ödüllendirilmeleri gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
3 Eylül 1902

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık]
3 Eylül 1902
Devlet işlerinde başarılı hizmetleri görülen Bitlis ileri gelenlerinden İbrahim Ağazade Abdülgani, Saatçizade Abdülgani ve Kirkoryan Cercis Efendilerin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmeleri hakkında, Bitlis Valiliğinden gelen 12 Ağustos 1902 tarihli ve 87 numaralı yazı ekte tarafınıza sunulmuştur. Bu zatların beyan olunan hizmetlerine karşılık ödüllendirilmelerine müsaade buyurmanız arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi Selh [29] Cemaziyelevvel sene [1]320 ve fi 21 Ağustos [1]318 [3 Eylül 1902]
Hükümete aid muamelatda hüsn-i hizmetleri görülen muteberan-ı ahaliden İbrahim Ağazade Abdülgani ve Saatçizade diğer Abdülgani ve Kirkoryan Cercis Efendilerin rütbe-i salise ile taltiflerine dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen fi 30 Temmuz sene [1]318 [12 Ağustos 1902] tarihli ve seksen yedi numaralı tahrirat leffen takdim kılındı, muma-ileyhanın beyan olunan hizmetlerine nazaran taltifleri menut-ı müsaade-i aliyye-i sadaret-penahileridir, ol babda.

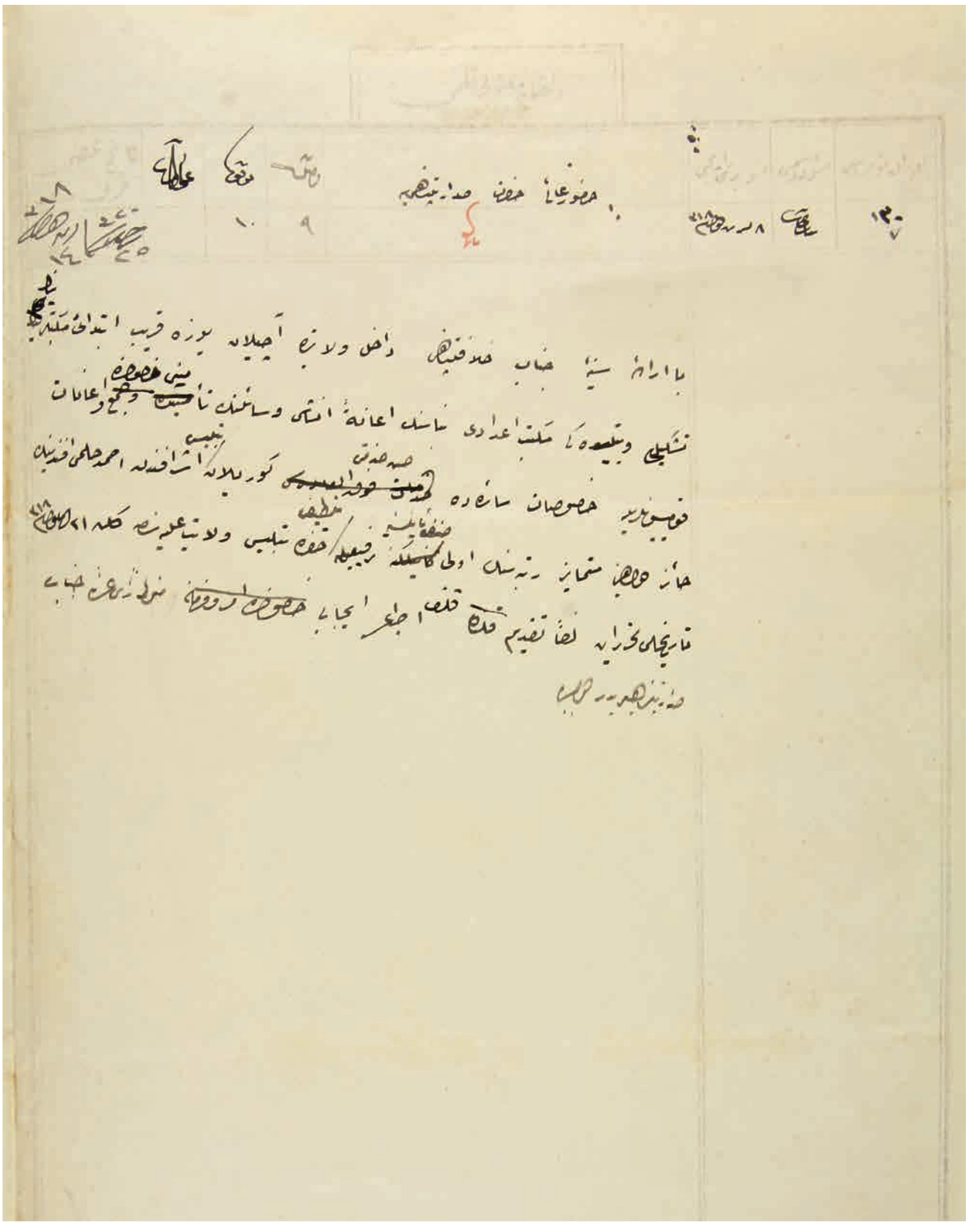

BOA, DH.MKT, 603 / 35

Bitlis vilayeti dâhilinde açılan yüze yakın ilkokulun ve yardımlarla inşa edilen Bitlis İdadisi'nin yapımlarında emeği geçen Bitlis eşrafından Ahmet Hilmi Efendi'nin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
27 Ekim 1902

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
27 Ekim 1902
Padişahımızın emriyle Bitlis vilayeti dâhilinde yüze yakın ilkokulun yapılmasında ve Bitlis'teki İdadi'nin toplanan yardımlarla inşasında yardım komisyonlarına desteği ile diğer işlerdeki takdire şayan çalışmalarından dolayı Bitlis eşrafından Ahmet Hilmi Efendi'nin taşıdığı rütbenin yükseltilerek; kendisinin üçüncü rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden gelen 4 Ekim 1902 tarihli yazı ekte tarafınıza sunulmuştur. Gereği tarafınıza arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 25 Receb sene [1]320 ve fi 14 Teşrinievvel sene [1]318 [27 Ekim 1902]
Ba-irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi dahil-i vilayetde açılan yüze karib ibtida'i mekteblerinin teşkili ve Bitlis'deki Mekteb-i İdadi binasının ianeten inşası vesailinin temini hususunda ve İanat Komisyonlarıyla hususat-ı sairede hüsn-i hizmeti görülen Bitlis eşrafından Ahmed Hilmi Efendi'nin haiz olduğu mütemayiz rütbesinin ula sınıf-ı salisesine terfi'iyle taltifi hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen fi 21 Eylül sene [1]318 [4 Ekim 1902] tarihli tahrirat leffen takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i ali-i cenab-ı sadaret-penahileridir, ol babda.

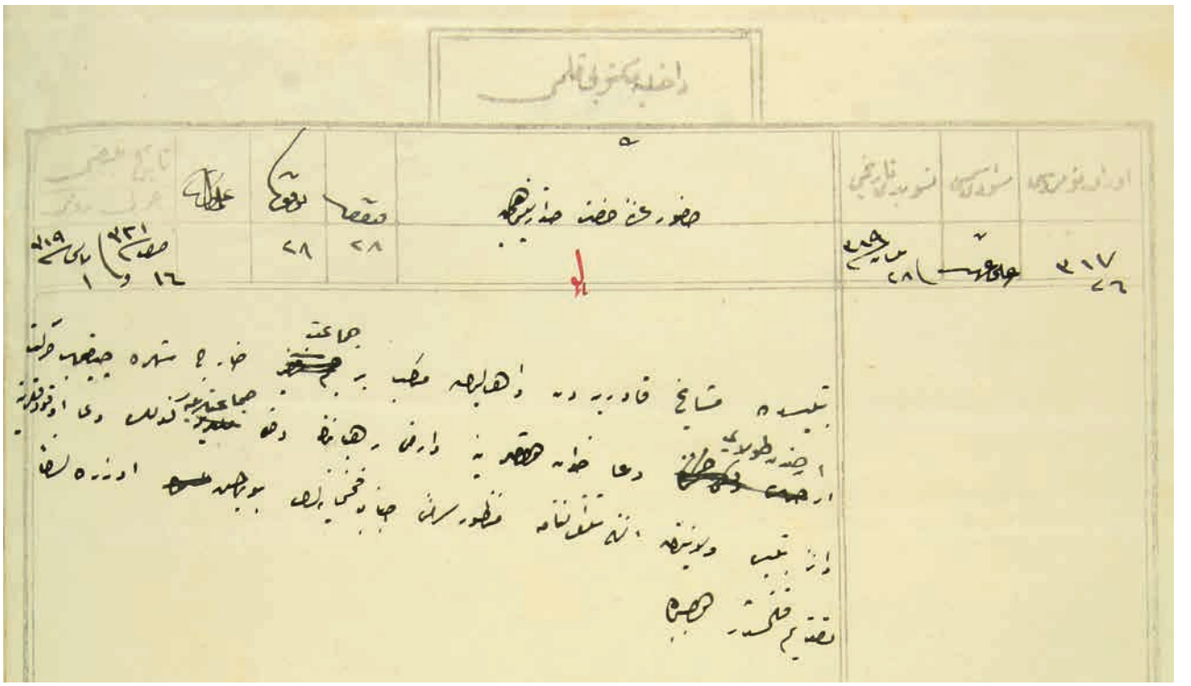

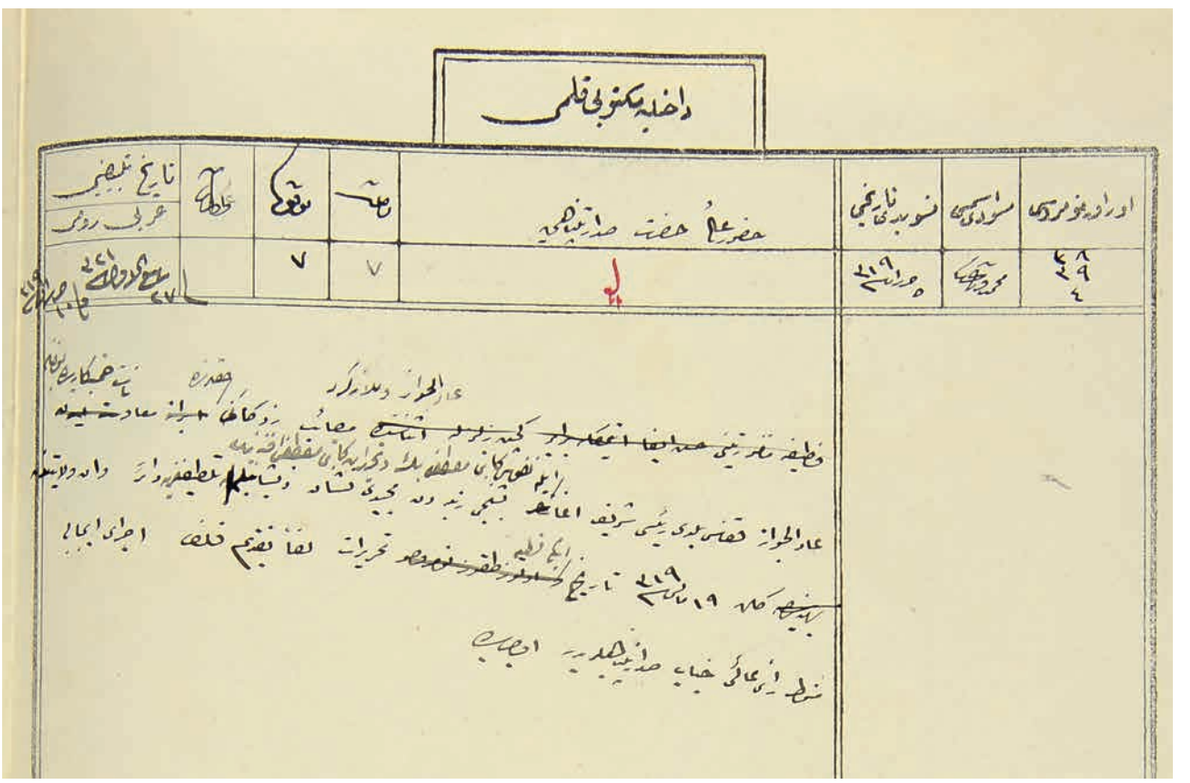

BOA, DH.MKT, 708 / 30

Bitlis'de meydana gelen deprem dolayısıyla Bitlis'in Kadiri şeyhleri, halkı ve Ermeni din adamlarından oluşan cemaatin şehrin dışında toplanarak birlikte dua ettikleri hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
14 Mayıs 1903

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
14 Mayıs 1903
Bitlis'te meydana gelen depremden dolayı bölgede bulunan kadiri şeyhleri ve ahaliden oluşan topluluk, şehrin dışına çıkarak topluca dua etmişlerdir. Bunan yanında, meydana gelen depremden dolayı Ermeni din adamlarının da cemaatleriyle dua ettikleri hakkında Bitlis Valiliğinden alınan telgraf incelemeniz adına ekte tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 16 Safer sene [1]321 ve fi 1 Mayıs sene [1]319 [14 Mayıs 1903]
Bitlis'de meşayih-i kadiriyeden ve ahaliden mürekkeb bir cemaat haric-i şehre çıkub hareket-i arzdan dolayı duahan olduklarına ve Ermeni ruhbanının dahi cemaatleriyle kezalik dua okuduklarına dair Bitlis Vilayetinden alınan telgrafname manzur-ı sami-i cenab-ı fehimaneleri buyurulmak üzere leffen takdim kılınmışdır, ol babda.

BOA, DH.MKT, 727 / 79

1903 yılında merkezi Malazgirt olan, Bitlis ve kazalarında da birçok zarara sebebiyet veren depremden dolayı [şiddeti 6.7] muhtaç durumda kalan Adilcevaz ve Malazgirtli felaketzedelere yardımda bulunan Adilcevaz Belediye Reisi Şerif Ağa, Adilcevaz Nüfus Katibi Mustafa Bey ve Adilcevaz Tahrirat Katibi Mustafa Efendilerin hizmetlerine karşılık beşinci rütbeden Mecidi Madalyalarıyla ödüllendirilmeleri hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
23 Haziran 1903

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık]
23 Haziran 1903
Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] ve Malazgirt [Malazgirt (ilçe), Muş] depremzedeleri için övgüye layık hizmetlerde bulunan Adilcevaz Belediye Başkanı Şerif Ağa ile Adilcevaz
Nüfus Kâtibi Mustafa Bey ve Adilcevaz Tahrirat Kâtibi Mustafa Efendilerin beşinci rütbeden Mecidi Madalyasıyla ödüllendirilmeleri hakkında, Van Valiliğinden gelen 1 Haziran 1903 tarihli iki adet yazı ekte tarafınıza sunulmuştur. Gereği tarafınıza arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 27 Rebiülevvel sene [1]321 ve fi 10 Haziran sene [1]319 [23 Haziran 1903]
Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] ve Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] mesaib-zedeganı haklarında muavenat-ı hamiyyet-karide bulunan Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] Kazası Beledi Reisi Şerif Ağa ile [Adilcevaz] Nüfus Kâtibi Mustafa Bey ve [Adilcevaz] Tahrirat Kâtibi Mustafa Efendi'nin beşinci rütbeden mecidi nişan-ı zi-şanıyla taltiflerine dair Van Vilayetinden gelen fi 19 Mayıs sene [1]319 [1 Haziran 1903] tarihli iki kıta tahrirat leffen takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i ali-i cenab-ı sadaret-penahileridir, ol babda.

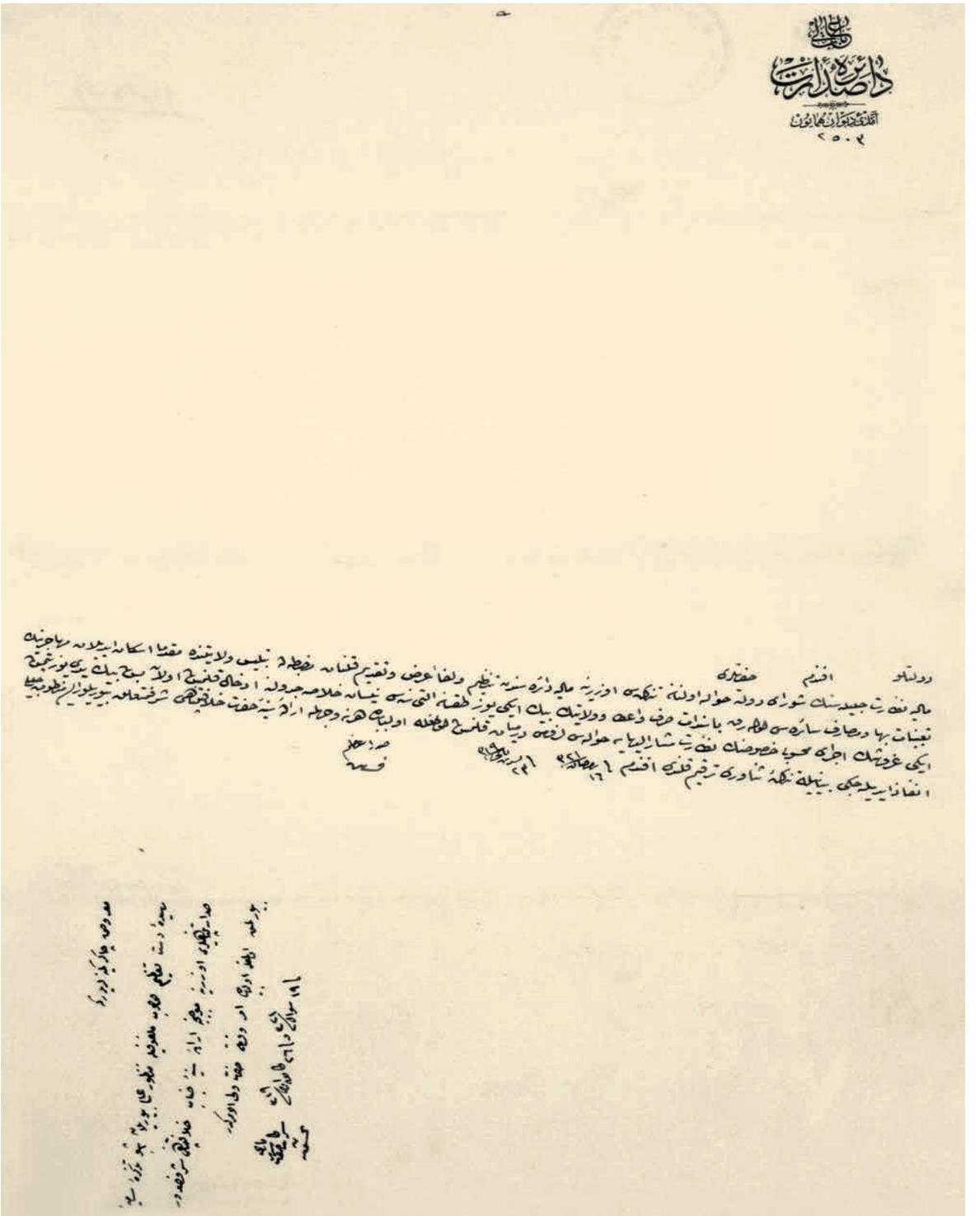

BOA, İ.DH, 1417 / 17 - 2

Bitlis'e 1880 yılında iskân edilen muhacirler için Bitlis Valiliği tarafından yapılan harcamaların mahsup edilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri. 8 Ocak 1904

[Sadeleştirme]

[Sadaretten (Başbakanlık), Padişah katına],
Maliye Bakanlığının Şura-yı Devlete [Danıştay] havale ettiği ve Maliye Dairesinde düzenlendikten sonra ek olarak sunduğu kararnamede, Bitlis'e daha önce yerleştirilen muhacirlerin harcamaları için verilen ve vilayetin 1880 yılı nisan bütçesine eklenen 5772 kuruşun mahsup edilmesi gerektiğinin Maliye Bakanlığına havale edilmesi uygundur. Vereceğiniz emirler beklenmektedir, efendim.
6 Aralık 1903
[imza] Sadrazam Mehmet Ferit Paşa

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Göndermiş olduğunuz yazı ekleriyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. Kendileri, konuyla ilgili yapılması gerekenlere izin vermişlerdir. Gereğini yapınız.
8 Ocak 1904
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah katına],
Devletlü Efendim Hazretleri,
Maliye Nezaret-i Celilesinin Şura-yı Devlete havale olunan tezkeresi üzerine Maliye Dairesinden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada Bitlis vilayetinde mukaddema iskan edilen muhacirinin tayinat-baha ve masarıf-ı sairesi olarak ba-senedat sarf ve ita ve vilayetin bir iki yüz doksan altı senesi [r. 1296 / m. 1880] nisan hülasa cedveline idhal kılınmış olan beş bin yedi yüz yetmiş iki kuruşun icra-yı mahsubu hususunun nezaret-i müşarün-ileyhaya havalesi lüzumu dermiyan kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulur ise mantuk-ı celili infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 16 Ramazan sene [1]321 ve fi 23 Teşrinisani sene [1]319 [6 Aralık 1903]
[imza] Sadrazam Ferid [Mehmed Ferid Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Reside-i dest-i tazim olub melfufuyla manzur-ı ali buyurulan işbu tezkere-i samiye-i sadaret-penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-sudur buyurulmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 19 Şevval sene [1]321 ve fi 26 Kânunuevvel sene [1]319 [8 Ocak 1904]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa]

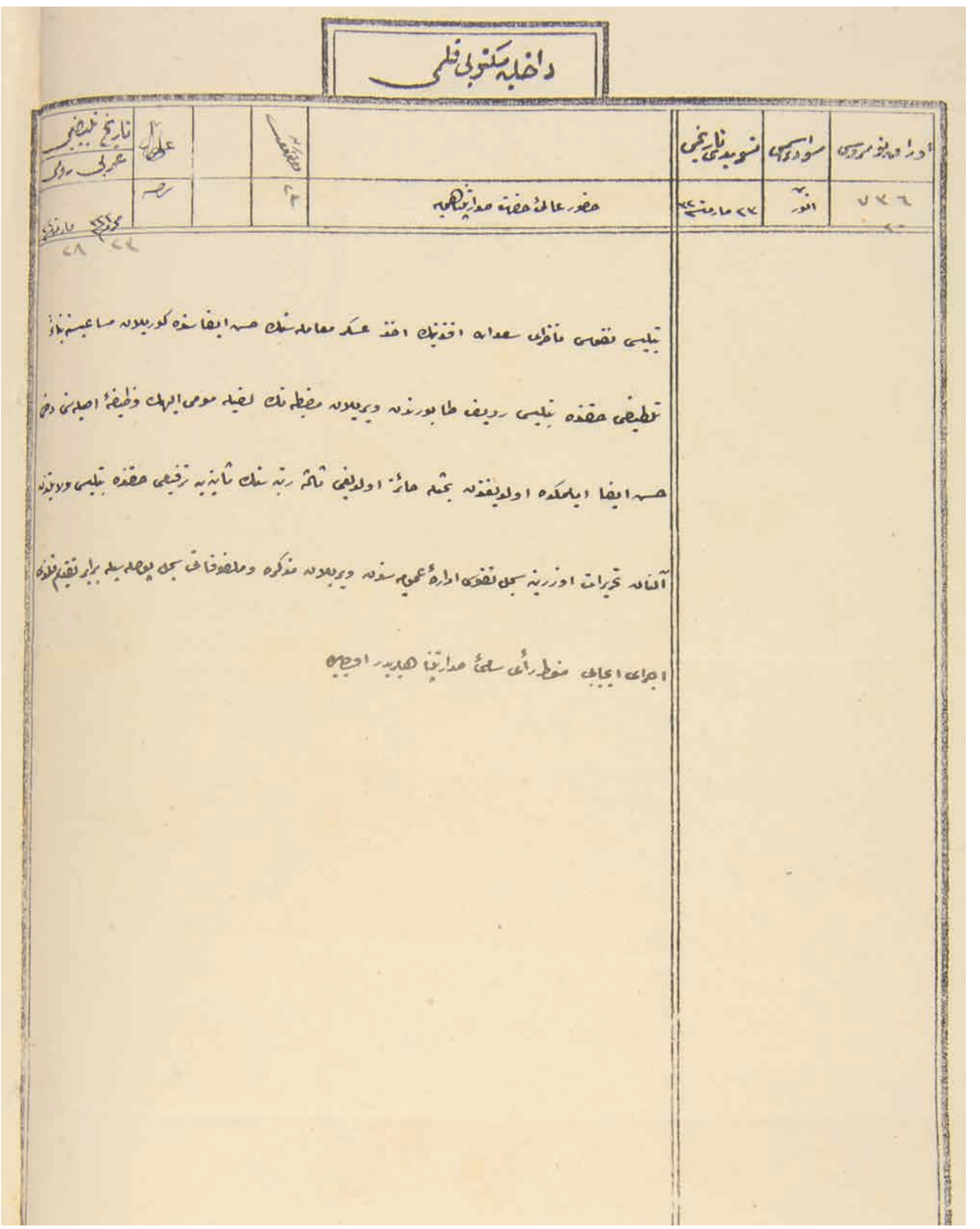

داخلیه مکتوبی قلمی

اوراق معلوم مرقومی	سواد ورقی	نمره بدی تاریخی					تاریخ غیبی
۷۲۶	۲۰ اغسطوس	۲۷ مارت ۲۷	مقر عالی حضرتلری مدار نظمیه	۲		رصه	

تبلیس نفوس ناظری سعداده افندیلک افتدی عکد معامله سنک همایفا شده کوریلدوکه ساعیسنک

تطیق حقده تبلیس رویف طابورنده ویریلدوکه مضمونک لفیه موجبنجه وظیفه اصلیسی دخی

همایفا ایلمکده اولدیغندن بحث ماژ اولدیغی تاکید رتبه سنک ثانیه به ترفیعی حقده تبلیس ویریلدوکه

آنلاده تحریرات اوزرینه سجل نفوس اداره عمومیه سنده ویریلدوکه مذکوره ملفوفاتک بحث یوقدیغه بناء تقدیم قلندوغه

اجرای اجابک مقتضای رأی سامی مدار نظمیه اجبه

BOA, DH.MKT, 840 / 41

Bitlis Nüfus Nazırı Sadullah Fevzi Efendi'nin [Sadullah Fevzi EREN] başarılı hizmetlerinden ötürü bir üst rütbeyle ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
10 Nisan 1904

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
10 Nisan 1904
Bitlis Nüfus Dairesi Vekili Sadullah Efendi'nin, [Sadullah Fevzi (EREN)] askere alma işlemlerini yapmakta gösterdiği hizmetlerine karşılık ödüllendirilmesi hakkında, Bitlis Redif Taburunun Kararnamesi ekiyle gönderilmiştir. Sadullah Efendi'nin asli görevlerini dahi başarılı yürüttüğü bilindiğinden, taşıdığı üçüncü rütbenin ikiye yükseltilmesi hakkında Bitlis Valiliğinden alınan yazı ve Nüfus İdaresinin Kararnamesi ekleriyle tarafınıza sunulmuştur. Gereğinin yapılması arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 23 Muharrem sene [1]322 ve fi 28 Mart sene [1]320 [10 Nisan 1904]
Bitlis Nüfus Nazırı Sadullah Efendi'nin [Sadullah Fevzi (EREN)] ahz-ı askeri muamelesinin hüsn-i ifasında görülen mesaisine binaen taltifi hakkında Bitlis Redif Taburundan verilen mazbatanın leffiyle muma-ileyhin vazife-i asliyesini dahi hüsn-i ifa eylemekde olduğundan bahisle haiz olduğu salise rütbesinin saniyeye terfi'i hakkında Bitlis Vilayetinden alınan tahrirat üzerine Sicil-i Nüfus İdare-i Umumiyesinden verilen müzekkere ve melfufatı sicil pusulasıyla beraber takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i sami-i sadaret-penahileridir, ol babda.

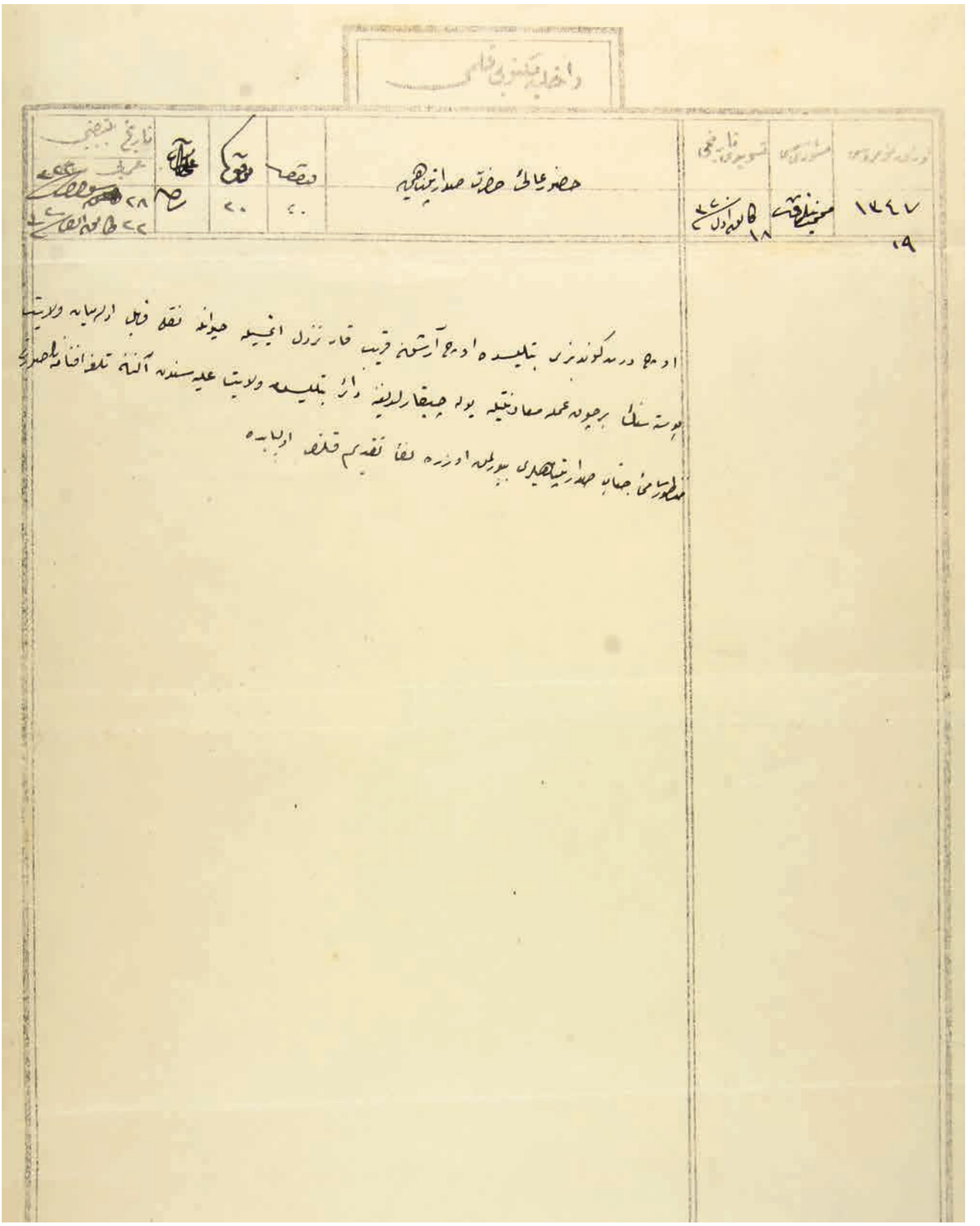

BOA, DH.MKT, 920 / 48 - 1

Bitlis'te üç dört günden bu yana aralıksız olarak yağan karın yaklaşık iki metreye ulaşmasından dolayı vilayete ait postaların hayvanlar yerine insan yardımıyla yola çıkarıldığı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
4 Ocak 1905

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
4 Ocak 1905
Bitlis'te üç dört günden bu yana yağan karın üç arşına [yaklaşık 204 santimetre] ulaşmasından dolayı, vilayete ait postalar hayvanlara yüklenememiş ve bu postalar insan yardımıyla yola çıkarılmıştır. Bu konuda Bitlis Valiliğinden gelen telgrafın sureti incelemeniz adına ekte tarafınıza sunulmuştur.
[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahi'ye,
Fi 28 Şevval sene [1]322 ve fi 22 Kânunuevvel sene [1]320 [4 Ocak 1905]
Üç dört günden beri Bitlis'de üç arşuna [yaklaşık 204 santimetre] karib kar nüzul etmesiyle hayvanla nakli kabil olamayan [Bitlis] vilayet[i] postasının birçok amele muavenetiyle yola çıkarıldığına dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden alınan telgrafnamenin sureti manzur-ı sami-i cenab-ı sadaret-penahileri buyurulmak üzere leffen takdim kılındı, ol babda.

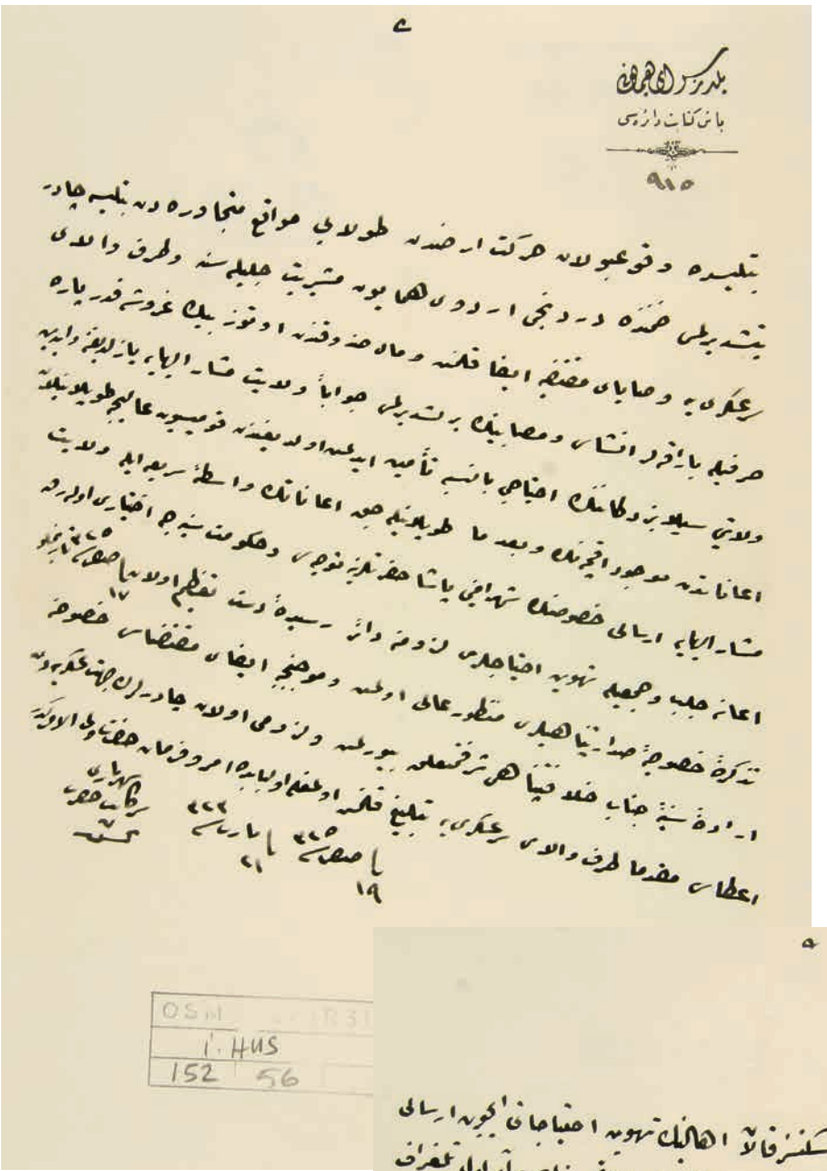

بلدرس کاتبجوق
باش کتابت دائره‌سی
٩١٥

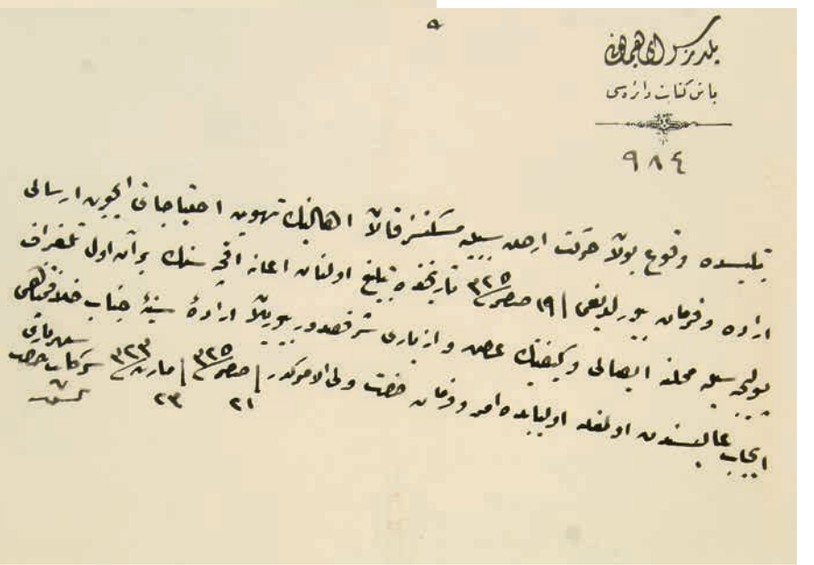

بلدرس کاتبجوق
باش کتابت دائره‌سی
٩١٤

OSM
I. HUS
152 56

BOA, İ.HUS, 152 / 56

Bitlis'te meydana gelen deprem nedeniyle ihtiyaç duyulan yerlere çadır gönderilmesi hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
3 Nisan 1907

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği) Sadarete (Başbakanlık)]
Bitlis'te meydana gelen deprem dolayısıyla, civar bölgelerden Bitlis'e çadır gönderilmesi için 4. Ordu Komutanlığı ile Seraskeriye [Genelkurmay] gerekli talimatlar verilmiştir. Bunun yanında Mal Sandığından 30.000 kuruş para harcanarak barakalar inşa edilmesi ve buralara ihtiyaç sahiplerinin yerleştirilmesi de Bitlis Valiliğine ayrıca bildirilmiştir. Aydın'da meydana gelen selde zarar görenlerin ihtiyaçları da nispeten karşılandığından, özel komisyon tarafından toplanan ve bundan sonra da toplanacak yardım paralarının, hızlı bir şekilde Bitlis'e gönderilmesi İstanbul Belediye Başkanı Reşit Mümtaz Paşa'ya iletilmiştir. Devlet tarafından Bitlis'e yapılması gereken yardımları konu eden 1 Nisan 1907 tarihli Sadaretin [Başbakanlık] yazısı da padişahımız tarafından incelenmiştir. Padişahımız konuyla ilgili gereğinin yapılmasını emretmişler, ihtiyaç duyulan çadırların Seraskeri [Genelkurmay] tarafından verilmesini bildirmişlerdir. Gereğini yapınız.
3 Nisan 1907
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Bitlis'de vuku bulan hareket-i arzdan dolayı mevaki-i mütecavireden Bitlis'e çadır yetişdirilmesi zımnında Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyet-i Celilesine ve Taraf-ı Vala-yı Seraskeriye vesaya-yı mukteziye ifa kılınmış ve mal sandığından otuz bin kuruş kadar para sarfıyla barakalar inşası ve musabinin yerleşdirilmesi cevaben vilayet-i müşarün-ileyhaya yazıldığına ve Aydın Vilayeti seylabzedeganının ihtiyacı bi'n-nisbe temin edilmiş olduğundan komisyon-ı alice toplanılan ianatdan mevcud akçenin ve bade-ma toplanılacak ianatın vasıta-i seria ile vilayet-i müşarün-ileyhaya irsali hususunun Şehremini [Reşid Mümtaz] Paşa Hazretlerine tavsiyesi ve hükümet-i seniyyece ihtiyari olarak iane celb ü cemiyle tehvin-i ihtiyacları lüzumuna dair reside-i dest-i tazim olan fi 17 Safer sene [1]325 [1 Nisan 1907] tarihli tezkere-i hususiye-i sadaret-penahileri manzur-ı ali olmuş ve mucebince ifa-yı muktezası hususuna irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref-müteallik buyurulmuş ve lüzumu olan çadırların cihet-i askeriyeden itası mukaddema Taraf-ı Vala-yı Seraskeriye tebliğ kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 19 Safer sene [1]325 ve fi 21 Mart sene [1]323 [3 Nisan 1907]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Paşa]

BOA, İ.HUS, 152 / 74

Bitlis'de meydana gelen deprem sonucunda evsiz kalan halkın acil ihtiyaçlarını karşılaması için gönderilen para yardımının, bir an evvel yerine ulaştırılması hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
5 Nisan 1907

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
Bitlis'te meydana gelen deprem sebebiyle evsiz kalan halkın, acil ihtiyaçlarını karşılamak için 3 Nisan 1907 tarihli padişah emriyle toplanan yardım paralarının, bir an önce telgraf poliçesiyle bölgeye ulaştırılması ve durumun tarafımıza bildirilmesi emredilmiştir. Gereğini yapınız.
5 Nisan 1907
[imza] Padişahın Başsekreteri Tahsin Paşa (1858-1933)

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
Bitlis'de vuku bulan hareket-i arz sebebiyle meskensiz kalan ahalinin tehvin-i ihtiyacatı için irsali irade ve ferman buyurulduğu fi 19 Safer sene [1]325 [3 Nisan 1907] tarihinde tebliğ olunan iane akçesinin bir an evvel telgraf poliçesiyle mahalline isali ve keyfiyetin arz u izbarı şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi icab-ı alisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 21 Safer sene [1]325 ve fi 23 Mart sene [1]323 [5 Nisan 1907]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Tahsin [Tahsin Paşa (1858-1933)]

Sultan II. Abdülhamit

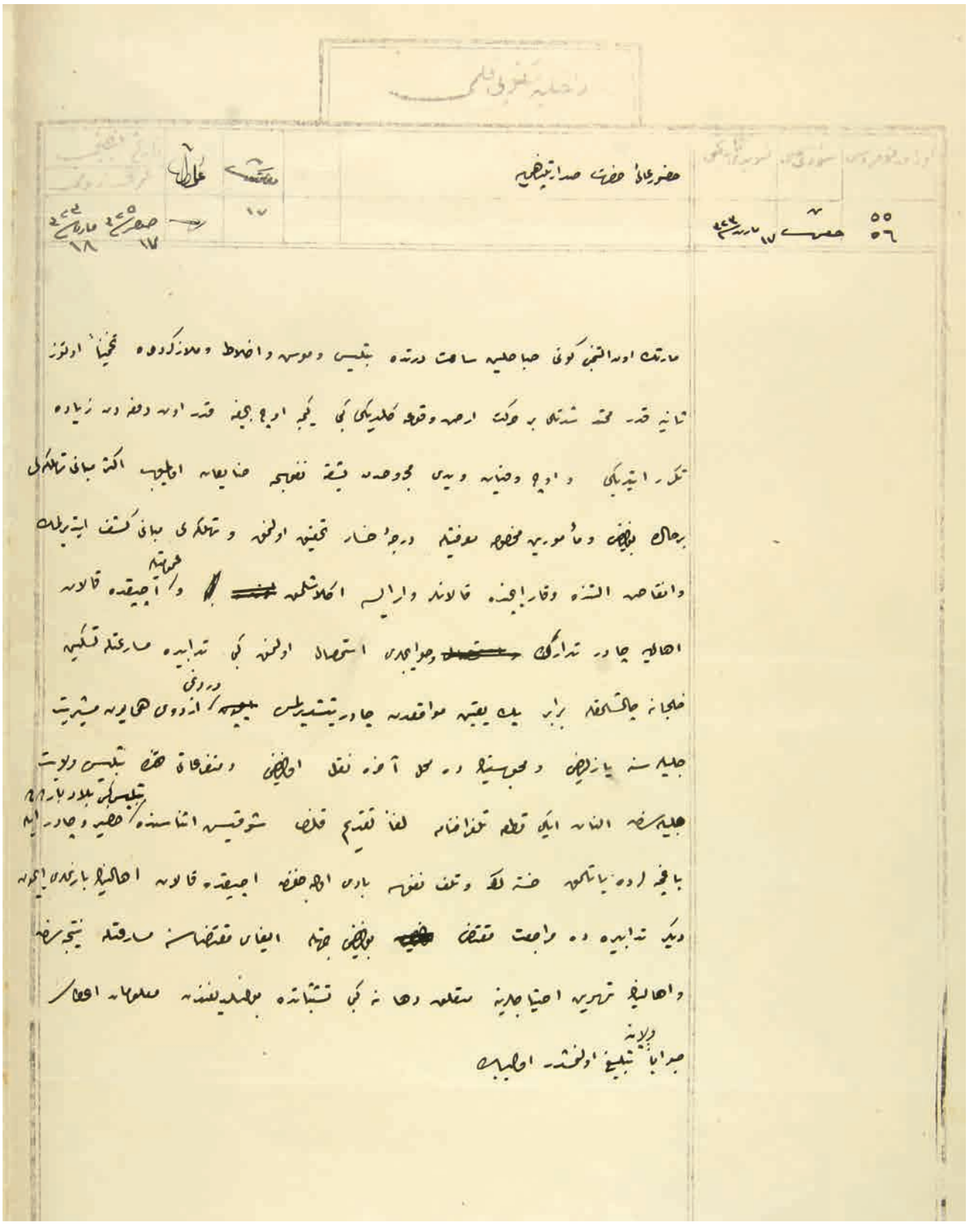

BOA, DH.MKT, 1156 / 45 - 8

Bitlis ve civarında meydana gelen depremde üç kişinin vefat edip yedi kişinin yaralandığı ve birçok insanın evsiz kalmasından dolayı bölge halkının çetin kış şartlarından daha fazla etkilenmemesi için gereken bütün ihtiyaçlarının temin edilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
31 Mart 1907

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
31 Mart 1907
29 Mart 1907 tarihinde sabah saat 04:00 sıralarında; Bitlis, Muş, Ahlat [Ahlat (ilçe), Bitlis] ve Malazgirt'te [Malazgird (ilçe), Muş] tahminen 30 saniye süren şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Bu durum ertesi gün gece 03.30 sularına kadar 10 defadan fazla sıklıkta tekrar etmiştir. Depremde 3 kişi ölmüş, 7 kişi ise yaralanmış; bu durumdan başka herhangi bir vaka olmadığı görülmüştür. Deprem sonrasında birçok bina tehlike yaratacak derecede hasar görmüştür. Görevli memurlar tarafından hasarın derecesi tahkik edilmek ve tehlike yaratacak binalar tespit edilmek amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Aynı zamanda enkaz altında kalanları araştırmak ve kar altında olanları bulmak için de çalışmalar devam etmektedir. Açıkta kalanlara çadır gönderilmesi için 4. Ordu Komutanlığına gerekli yazı yazılmış olup, hapiste bulunan mahkûmların başka bir yere nakledildiği hakkında Bitlis Valiliğinden alınan iki adet telgraf da tarafınıza ekte sunulmuştur. Şu kış günlerinde bu bölgede hasır ve çadırlarda yatmak veya bahçelerde barınmak her türlü hastalığa ve insanların ölmesine sebep olacağından; gerekenlerin yapılmasıyla halkın acil ihtiyaçlarıyla ilgili ne gibi işlemler yapıldığının bildirilmesi, Bitlis Valiliğine yazılan cevabi yazıyla tebliğ edilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 17 Safer sene [1]325 ve fi 18 Mart sene [1]323 [31 Mart 1907]
Mart'ın 16. günü [m. 29 Mart 1907] sabahleyin saat dörtde Bitlis ve Muş ve Ahlat [Ahlat (ilçe), Bitlis] ve Malazgird'de [Malazgird (ilçe), Muş] tahminen otuz saniye kadar muhtedd şiddetli bir hareket-i arz vukua geldiği gibi gece üç buçuğa kadar on defadan ziyade tekrar etdiği ve üç vefiyat ve yedi mecruhdan başka nüfusca zayiat olmayub ekser mebani tehlikeli bir halde bulunduğu ve memurin-i mahsusa marifetiyle derece-i hasar tahkik olunmak ve tehlikeli mebani keşf etdirilmek ve enkazın altında ve kar içinde kalanlar var ise anlaşılmak ve umumiyetle açıkda kalan ahaliye çadır tedarik ve hevayicleri istihmal olunmak gibi tedabire müsaraatla teskin-i ... çalışmakla beraber pek yakin mevakiden çadır yetişdirilmesi Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyet-i Celilesine yazıldığı ve mahbusinin de mahall-i ahere nakl olunduğu ve müteferriatı hakkında Bitlis Vilayet-i Celilesinden alınan iki kıta telgrafname leffen takdim kılındı, şu kış esnasında Bitlis gibi bilad ... hasır ve çadır ile bağçelerde yatmak hastalığa ve telef-i nüfusa badi olacağından açıkda kalan ahalinin barınmaları için diğer tedabire de müracaat muktezi bulunduğu cihetle ifa-yı muktezasına müsaraatla neticesinden ve ahalinin tehvin-i ihtiyaclarına müteallik daha ne gibi teşebbüsatda bulunulduğundan malumat itası cevaben vilayete tebliğ olunmuşdur, ol babda.

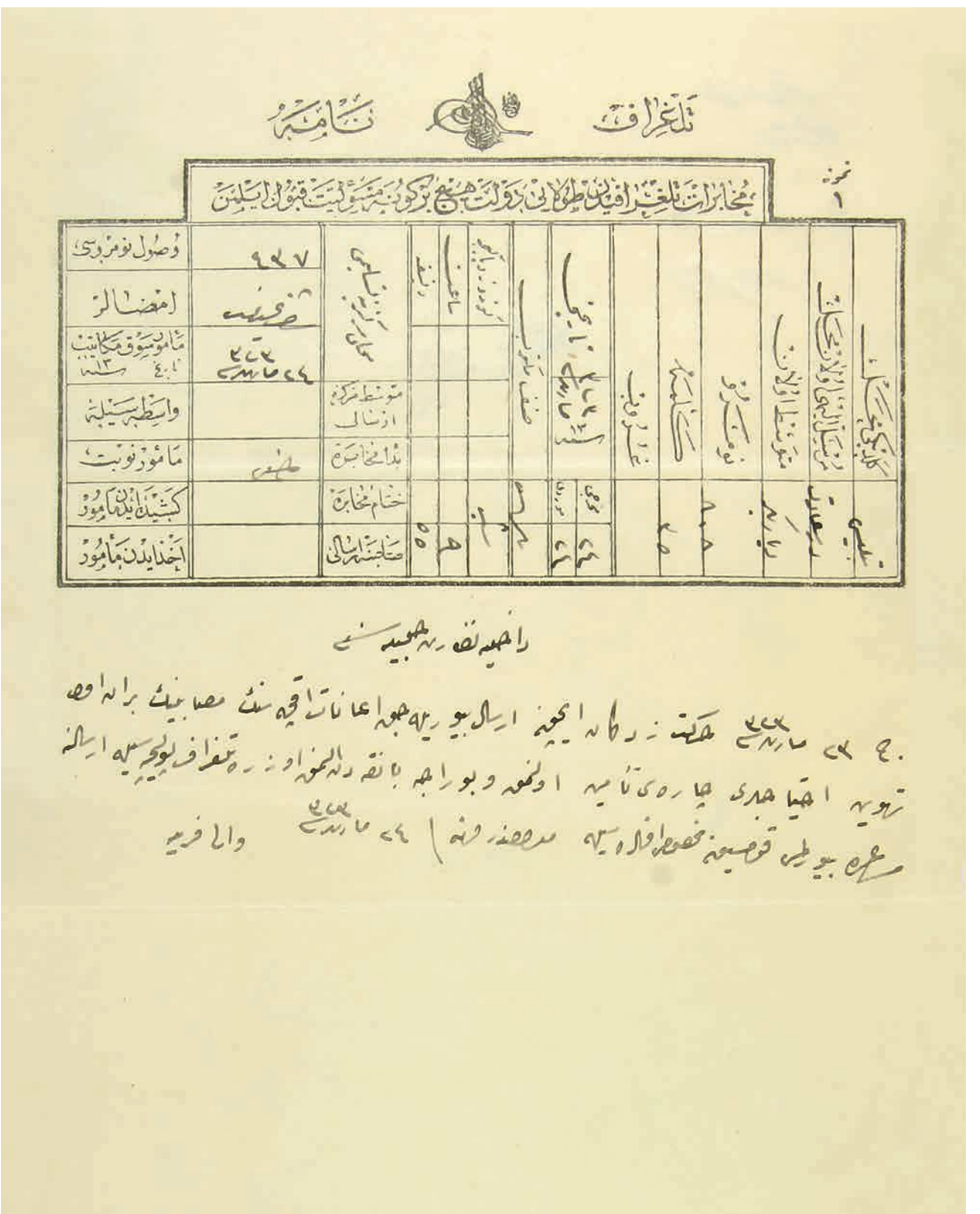

تلغراف نامه

نمونه ۱

مخابرات تلغرافیه دائر طرق ایالت دولت علیه بزکوبه مسئولیت قبول ایلمز

وصول نومرو سی	۹۲۷											
امضا لر												
مأمور سوق مکاتیب												
واسطه سیله												
مأمور نوبت												
کیشیلر ایله مأمور												
اخذ ایدن مأمور												

[illegible]

[illegible]

BOA, DH.MKT, 1156 / 45 - 3

Bitlis'te meydana gelen depremde zarar görenlerin acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gönderilecek yardım parasının bir an evvel telgraf postasıyla ulaştırılması gerektiği hakkında, Bitlis Vilayetinden [Bitlis Valiliği] Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen telgraf.
6 Nisan 1907

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
5 Nisan 1907
Depremzedeler için gönderilecek yardım paralarının, ihtiyaç sahiplerinin bir önce yararlanması amacıyla buradaki bankadan alınması için, paranın telgraf postasıyla iletilmesine izin vermeniz Özel Komisyon tarafından arz olunur.
6 Nisan 1907
[imza] Bitlis Valisi Ferit Paşa (?-1919)

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
C. [Cevaptır] fi 23 Mart sene [1]323 [5 Nisan 1907]
Hareketzedegan için irsal buyurulacak ianat akçesinin musabinin bir an evvel tehvin-i ihtiyaçları çaresi temin olunmak ve buraca bankadan alınmak üzere telgraf postasıyla irsaline müsaade buyurulması komisyon-ı mahsus ifadesiyle maruzdur, ferman.
Fi 24 Mart sene [1]323 [6 Nisan 1907]
[imza] [Bitlis] Vali[si] Ferid [Ferid Paşa (?-1919)]

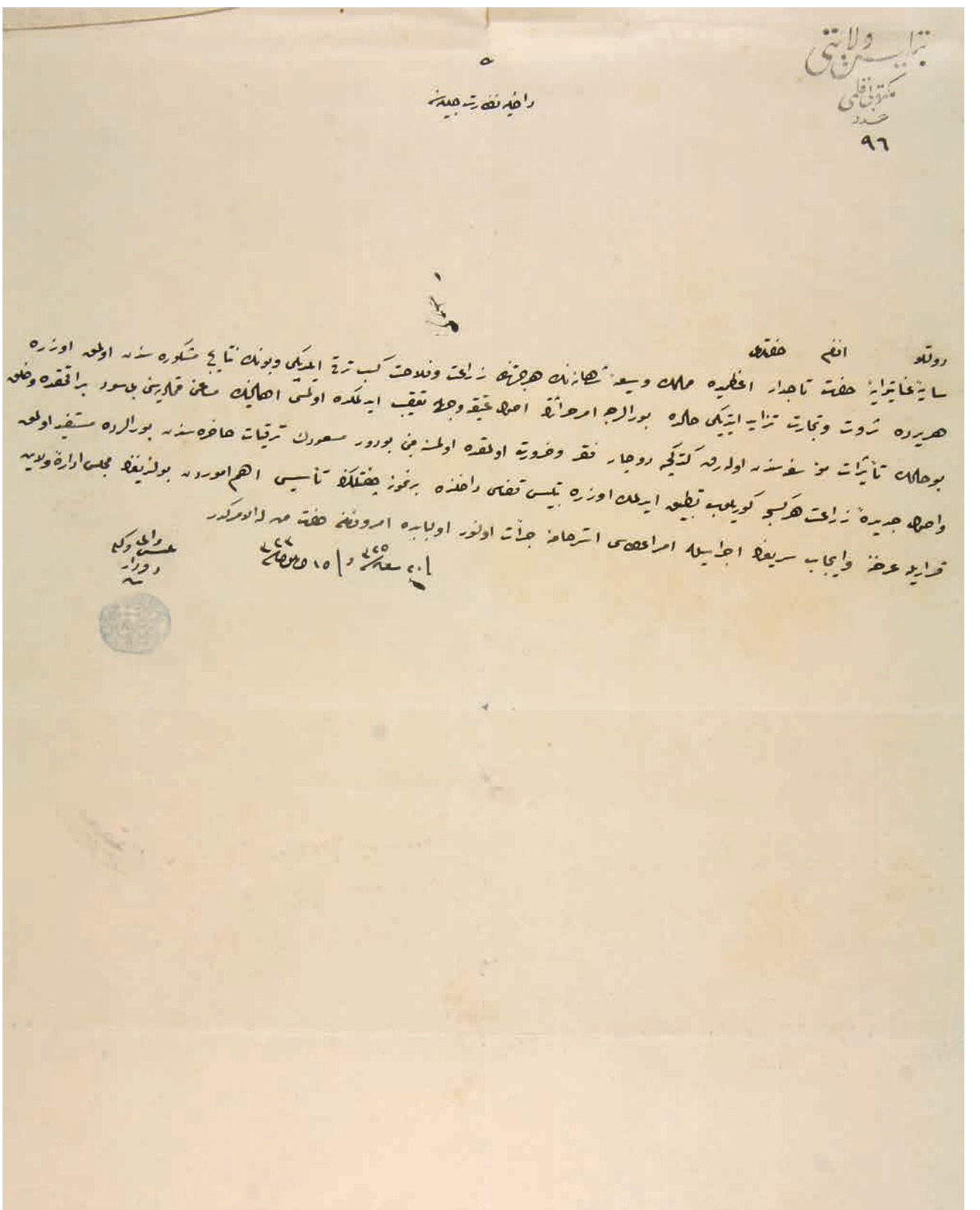

BOA, DH.MKT, 1210 / 17 – 5

Tarımın gelişmesi için Bitlis'te devlet tarafından bir numune çiftliği kurulmasının uygun olacağı hakkında, Bitlis Valiliğinden Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen yazı.
28 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
Osmanlı memleketlerinin her tarafında, padişahımızın sayesinde tarımın büyük oranda ilerleme kaydettiği ve bunun bir sonucu olarak da her yerde servetin ve ticaretin arttığı görülmektedir. Fakat bulunduğumuz bölgelerde tarımın eski usullere göre yapılması sebebiyle, halkın bu konuda gösterdiği gayret boşa çıkmaktadır. Bu nedenle de halkın gittikçe zor bir durumda kaldığı anlaşıldığından; tarımda böylesi ilerleme kaydedilen bir dönemde bu bölgelerde de yeni tarım usullerinin uygulanması amacıyla Bitlis kazası [Bitlis Merkez] dâhilinde bir numune çiftliğinin kurulması gerektiği, Bitlis Vilayeti İdare Meclisi tarafından kararlaştırılmıştır. Gereğinin acilen yapılması için emirleriniz beklenmektedir.
28 Eylül 1907
[mühür] Bitlis Vali Vekili Defterdar Mehmet Asım

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Saye-i inayet-vaye-i hazret-i tacidar-ı azamide memalik-i vesia-i şahanenin her cihetinde ziraat ve fellahat kesb-i terakki eylediği ve bunun netayic-i meşkuresinden olmak üzere her yerde servet ve ticaret tezayüd etdiği halde buralarca emr-i harasetin usul-i atika vechile takib edilmekde olması ahalinin mesai-i mütemadiyesini bi-sud bırakmakda ve halk bu halin tesirat-ı müessifesinden olarak gitdikce duçar-ı fakr ü zaruret olmakda olmasına mebni bu devr-i mesudun terakkiyat-ı hazırasından buralar da müstefid olmak ve usul-i cedide-i ziraat herkesce görülüb tatbik edilmek üzere Bitlis kazası dahilinde bir numune çiftliğinin tesisi ehemm-i umurdan bulunduğunun Meclis-i İdare-i Vilayet[-i Bitlis] kararıyla arzına ve icab-ı seriinin icrasıyla emir itası istirhamına cüret olunur, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 20 Şaban sene [1]325 ve fi 15 Eylül sene [1]323 [28 Eylül 1907]
[mühür] Bitlis Vali Vekili Defterdar Mehmed Asım

1890'lardan Bitlis Panoraması
Kaynak: H.F.B Lynch, Armenia Travels and Studies, Vol II, London, 1901

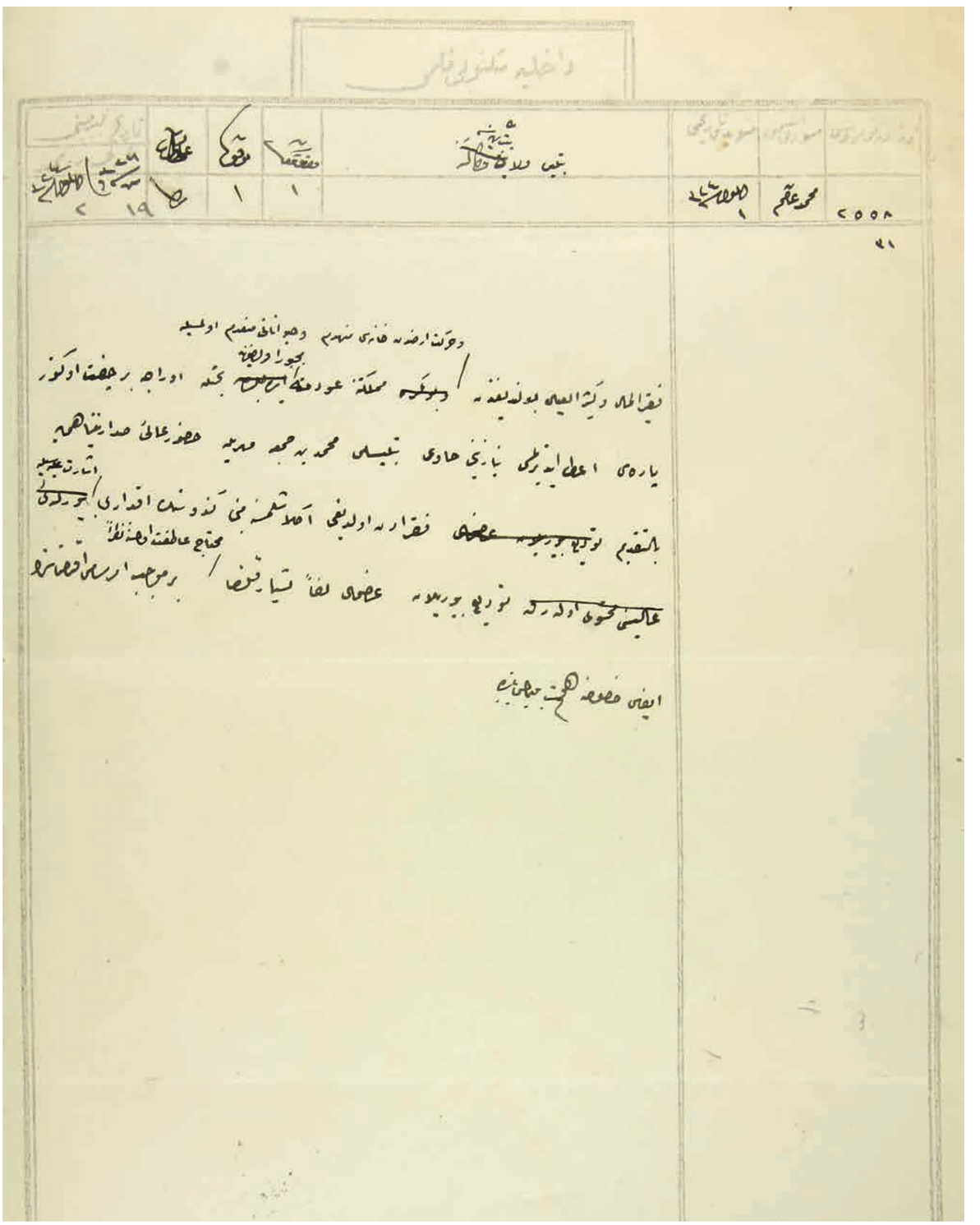

BOA, DH.MKT, 1295 / 75

Depremde uğradığı zararlar nedeniyle muhtaç bir durumda olan Bitlisli Mehmet bin Cuma'ya devlet tarafından bir çift öküz parası verilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
15 Eylül 1908

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis Valiliğine,
15 Eylül 1908,
Fakir bir halde olup depremde evi yıkılan ve hayvanları telef olan Bitlisli Cuma oğlu Mehmet Sadarete [Başbakanlık] bir dilekçe vermiştir. Şahıs bu dilekçede, memleketi Bitlis'e dönmeye mecbur olduğunu belirterek, kendisine bir çift öküz parası verilmesini talep etmiştir. Söz konusu dilekçe incelenmiş olup ek olarak tarafınıza gönderilmiştir. Kendisinin ihtiyaç sahibi bir kişi olduğu anlaşıldığından isteğinin yerine getirilmesi için gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Behiyyesine,
Fi 19 Ş [Şaban] sene [1]326 ve fi 2 Eylül sene [1]324 [15 Eylül 1908],
Fakirü'l-hal ve kesirü'l-iyal bulunduğundan ve hareket-i arzdan hanesi münhedim ve hayvanatı münadim olmasıyla memleketine avdete mecbur olduğundan bahisle oraca bir çift öküz parası ita etdirilmesi niyazını havi Bitlisli Mehmed bin Cuma mühürüyle Huzur-ı Ali-i Sadaret-penahiye bi't-takdim fukaradan olduğu anlaşılmasına mebni kendisinin ikrarı işaret-i aliyyesiyle tevdi buyurulan arzuhal leffen tesyar kılındı, muhtacı atıfet olmasına nazaran ber-muceb-i emr-i sami iktizasının ifası hususuna himmet buyurulması babında.

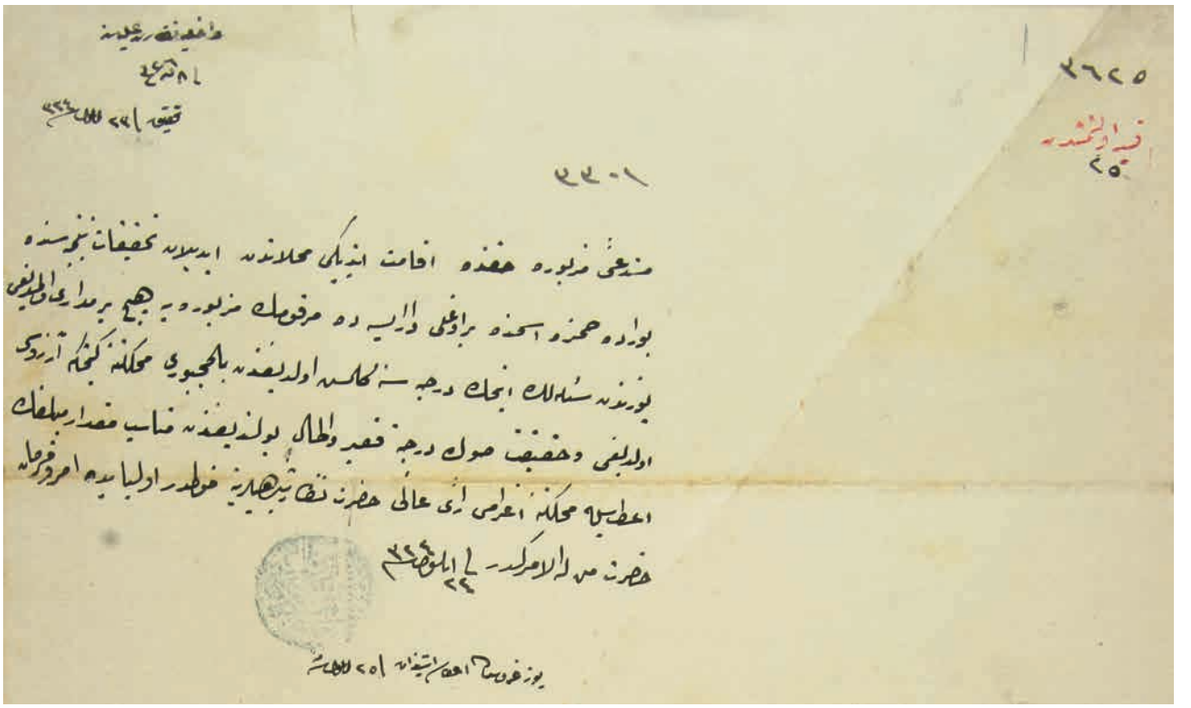

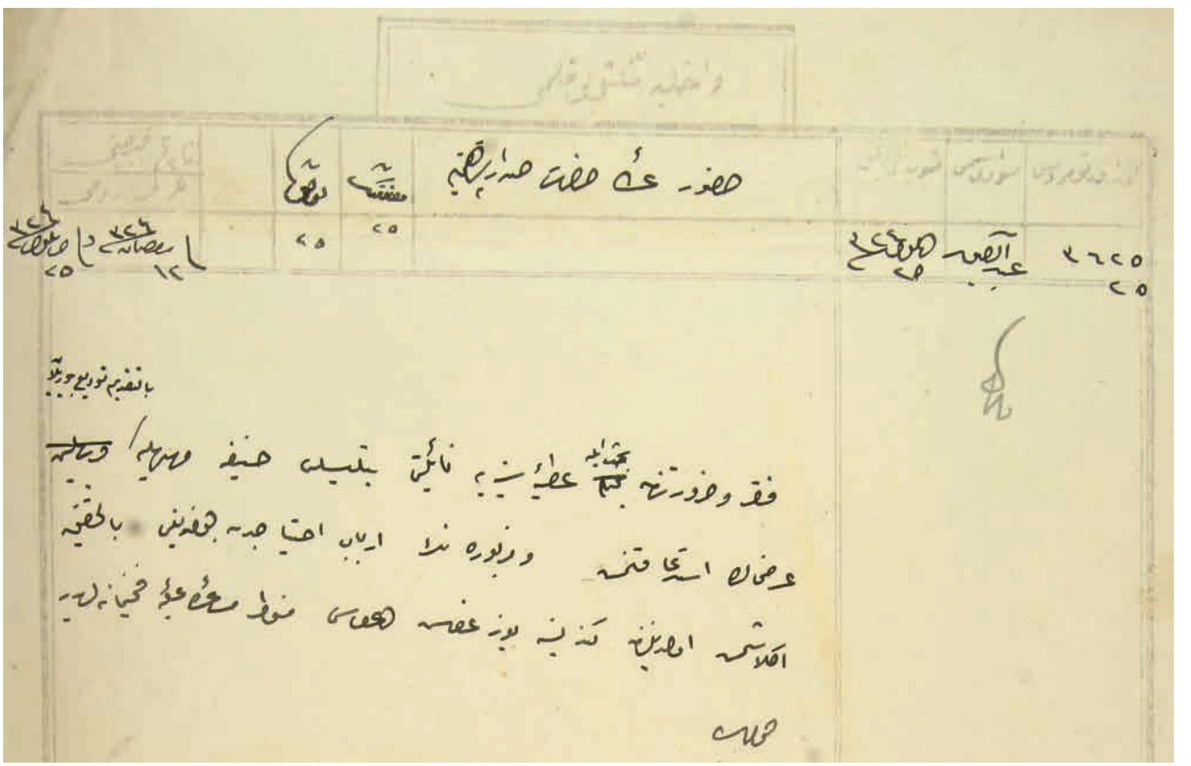

BOA, DH.MKT, 2626 / 53 – 1

İstanbul'da bulunan Bitlisli Hanife adlı kadının çok fakir olduğu ve memleketine gidebilmesi için maddi yardıma ihtiyaç duyduğu hakkında, İstanbul Polis Müdürlüğünden Dahiliye [İçişleri Bakanlığı] Nezaretine gönderilen yazı.
7 Ekim 1908

[Sadeleştirme]

[Devair-i Aliye Polis Komiserliğinden (İstanbul Polis Müdürlüğü) Dahiliye Nezaretine (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlisli Hanife hakkında ikamet ettiği yerde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda kendisinin Hamza isminde bir oğlu olduğu anlaşılmış fakat oğlunun kendisine hiçbir şekilde yardımda bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Dilencilik yapacak derecede zor durumda olan Bitlisli Hanife'nin memleketi Bitlis'e gitmek istediği öğrenildiğinden, fakir hali de göz önünde bulundurulduğunda uygun bir miktar para verilerek kendisinin Bitlis'e gönderilmesi tarafınıza arz olunur.
7 Ekim 1908
[mühür] ...

[Transkripsiyon]

[Devair-i Aliye Polis Komiserliğinden Dahiliye Nezaretine],
Müstedi-i mezbure [Bitlisli Hanife] hakkında ikamet etdiği mahallatdan edilen tahkikat neticesinde burada Hamza isminde bir oğlu var ise de merkumun mezbureye hiçbir medarı olmadığı yüzünden seelelik etmek derecesine gelmiş olduğundan bi'l-mecburi memleketine [Bitlis'e] gitmek arzusu olduğu ve hakikat son derece fakirü'l-hal bulunduğundan münasib mikdar meblağın itasıyla memleketine izamı rey-i ali-i hazret-i nezaret-penahilerine menutdur, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 24 Eylül sene [1]324 [7 Ekim 1908]
[mühür] ...

BOA, DH.MKT, 2626 / 53 – 2

İstanbul'da bulunan Bitlisli Hanife adlı kadının çok fakir olduğu, memleketine dönebilmesi için maddi yardıma ihtiyaç duyduğu ve bu nedenle kendisine yüz kuruş verilmesinin uygun olacağı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
8 Ekim 1908

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Sadarete [Başbakanlık],
8 Ekim 1908,
Bitlisli Hanife, verdiği dilekçede fakir bir durumda olduğunu beyan etmiştir. Kendisinin gerçekten ihtiyaç sahibi olduğu anlaşıldığından, tarafına müsaadenizle yüz kuruş verilmesi uygun olacaktır.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 12 Ramazan sene [1]326 ve fi 25 Eylül sene [1]324 [8 Ekim 1908],
Fakr ü zaruretinden bahs ile atiyye-i seniyyeye nailiyeti Bitlisli Hanife mührüyle ba-takdim tevdi buyurulan arzuhalde istida kılınmış ve mezburenin erbab-ı ihtiyacdan bulunduğu bi't-tahkik anlaşılmış olduğundan kendisine yüz kuruş itası menut-ı müsaade-i aliyye-i fehimaneleridir, ol babda.

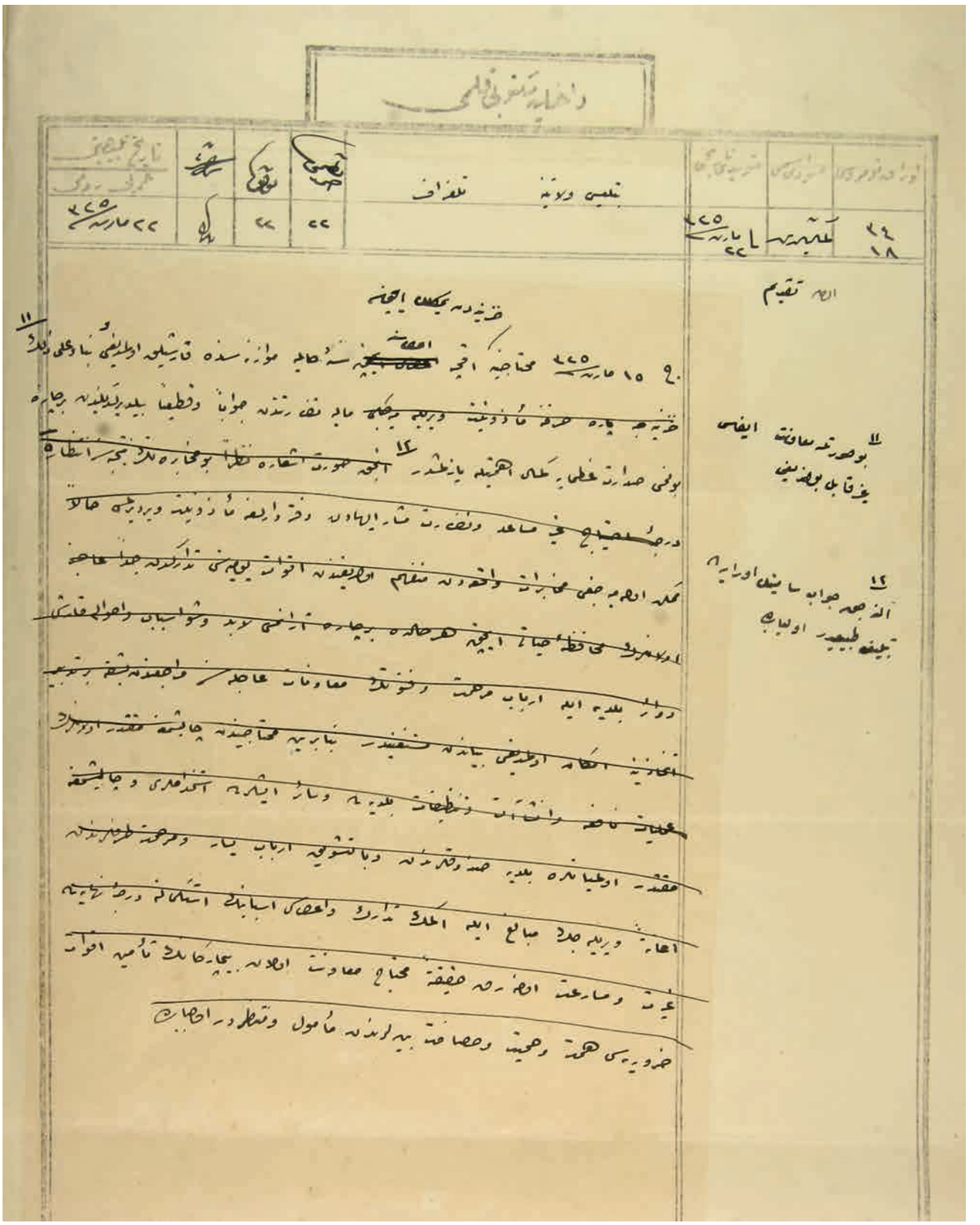

BOA, DH.MKT, 2785 / 2 – 1

Ahlat'taki kıtlık mağdurlarına devlet tarafından yardım edilmeye çalışıldığı ancak kısa vadede bunun mümkün olamayacağı ve bu nedenle yerel kaynaklardan, belediye imkanlarından ve varlıklı kişilerden yardım temin edilmesinden başka bir çare bulunmadığı hakkında, Dahiliye Nezaretinden Bitlis Valiliğine çekilen telgraf. 4 Nisan 1909

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Bitlis Valiliğine Telgraf,
4 Nisan 1909,
28 Mart 1909 tarihli telgrafınıza cevaptır,
Ahlat'ta yaşanan kıtlık dolayısıyla muhtaç durumda olanlara hazineden para yardımı yapılmasının bu yıla ait bütçede karşılığı olmadığından mümkün olamayacağı Maliye Bakanlığından alınan cevabi yazıyla tarafımıza bildirilmiştir. Bu suretle duruma bir çare bulunması için de Sadarete [Başbakanlık] bir yazı yazılmıştır. Sadaretten alınacak cevap Bitlis Valiliğine de iletilecektir. Mevcut durumda Maliye Bakanlığının, Bitlis Defterdarlığına bu konuda ödeme izni vermeyecek olması yapılan yazışmalarla anlaşıldığından, günlük geçimini sağlamada ciddi surette aciz olanlara hayatta kalmaları için bir çare bulunması kaçınılmazdır. Bu durumda, oradaki belediye ve ya varlıklı insanlara müracaat edilmesi ve bu şekilde zor durumda olan insanlara acil yardım yapılmasından başka bir çare görünmemektedir. Bunun yanı sıra yardıma muhtaç olanlardan çalışmaya gücü yetenlerin; yol, inşaat ve belediyenin temizlik işlerinde istihdam edilmeleri, çalışmaya gücü yetmeyenlerin ise belediye bütçeleri ve hamiyet sahibi halkın yardımlarıyla geçimlerini sağlamalarına gayret gösterilmelidir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayetine telgraf,
Fi 22 Mart sene [1]325 [4 Nisan 1909],
C [cevabdır] 15 Mart sene [1]325 [28 Mart 1909] [tarihli telgrafa],
Muhtacine hazineden yemeklik için akçe itasına sene-i haliye [1909] müvazenesinde karşılık olmadığı binaen ala-zalik bu suretle muavenet ifası gayr-i kabil bulunduğu Maliye Nezaretinden cevaben ve katiyen bildirildiğinden bir çare bulunması Sadaret-i Uzmaya kemal-i ehemmiyetle yazılmışdır, alınacak cevab-ı saminin oraya da tebliği tabiidir, ancak suret-i işara nazaran bu muhaberenin neticesine intizara derece-i ihtiyac gayr-i müsaid ve nezaret-i müşarün-ileyhadan [Bitlis] Defterdarlığ[ın]a mezuniyet verilmesi halen mümkün olamayacağı muhaberat-ı vakıadan münfehim olduğundan ekvat-ı yevmiyesini tedarikden cidden aciz olanların muhafaza-i hayatı için her halde bir çare aranması labüd ve şu esbab ü ahvale karşı devair-i belediye ile erbab-ı merhamet ü fütüvvetin muavenat-ı acilesine müracaatdan başka bir tedbir ittihazına imkan olmadığı beyan müstağnidir, benaberin muhtacinden çalışmağa muktedir olanların ameliyat-ı nafia ve inşaat ve tanzifat-ı belediyede ve sair işlerde istihdamları ve çalışmağa muktedir olmayanlara belediye sandıklarından veya teşvik-i erbab-ı yesar ü merhamet taraflarından ianeten verilecek mebaliğ ile ekmek tedarik ve itası esbabının istikmaline derece-i nihayede gayret ü müsaraat olunarak hakikaten muhtac-ı muavenet olan biçareganın temin-i ekvat-ı zaruriyesi himmet ve hamiyet hasafet beynlerinden memul ve muntazırdır, ol babda.

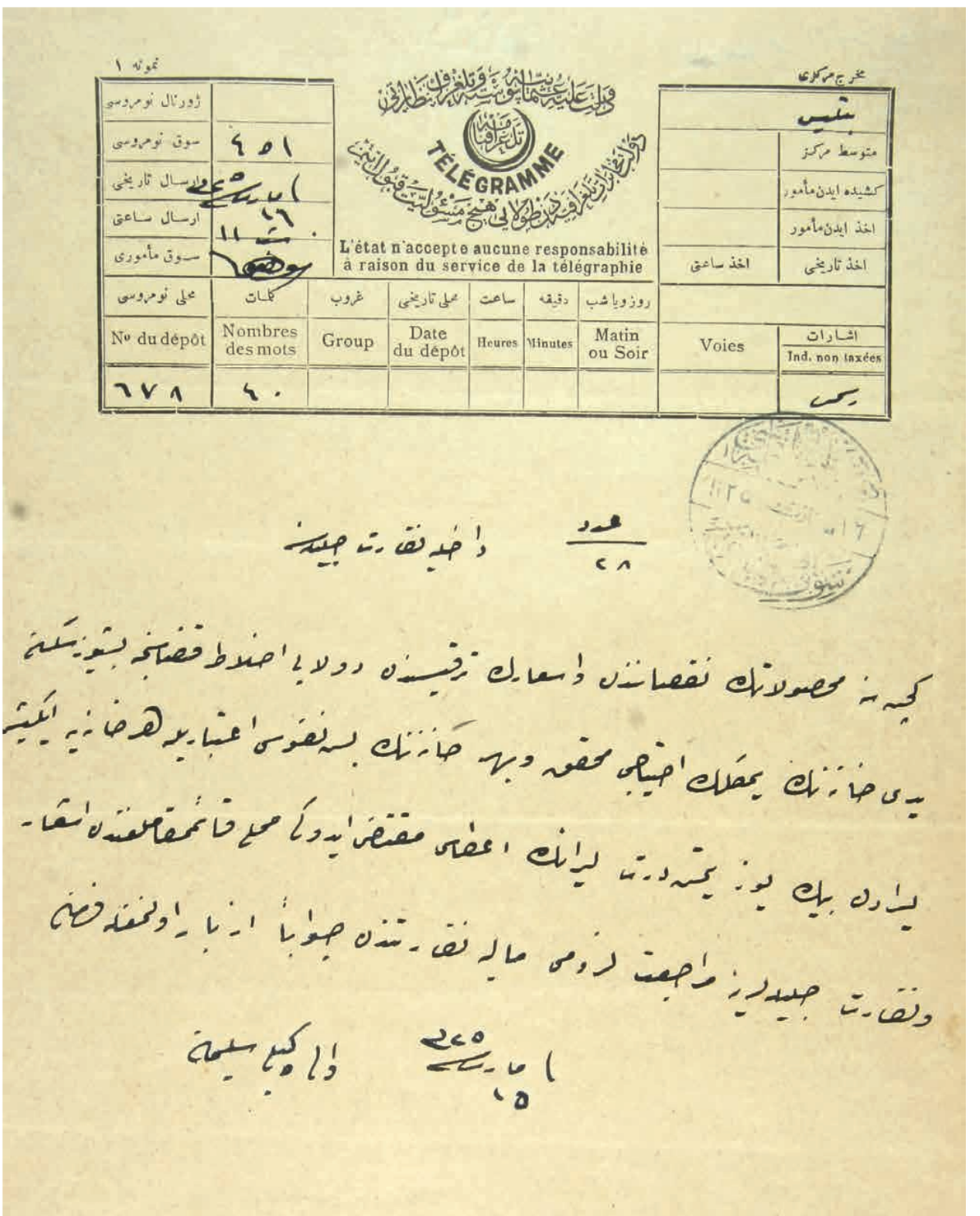

نمونه ۱

ژورنال نومروسی	
سوق نومروسی	٩٥١
ارسال تاریخی	٥ ايلول
ارسال ساعتی	١١ ٠٦
سوق مأموری	

TÉLÉGRAMME

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

مخرج مركزى

بتليس	
متوسط مركز	
كشيده ايدن مأمور	
اخذ ايدن مأمور	
اخذ تاريخى	اخذ ساعتى

محلی نومروسی	کلمات	غروب	محلی تاریخی	ساعت	دقیقه	روز ویا شب
Nº du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir
٦٧٨	٤٠					

Voies	اشارات Ind. non taxées
	رسمى

عدد ٢٨

واحد نقاتة جيدة

كيف حصولك نفصائك واسعاك زفيزه دولايا اضلط فضايحه بتوبتكه
يه حاتك يعطك اخبار محفوظه وبه حاتك بسه نفوس اعتباريه هذا يه ايكيش

BOA, DH.MKT, 2785 / 2 – 3

Ahlat'ta görülen kıtlık nedeniyle halka gıda yardımı yapılması ve hane başına iki liradan toplam bin yüz yetmiş dört lira para dağıtılması gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] çekilen telgraf.
28 Mart 1909

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
1908 yılında mahsulün azlığı ve fiyatların artışından dolayı Ahlat kazasında bulunan 587 hanede kıtlık baş göstermiştir. Her hanede ortalama 5 kişi olduğu varsayılarak 587 haneye 2 liradan toplamda 1174 liranın dağıtılması lüzumu Ahlat Kaymakamlığı tarafından bildirilmiştir. Konuyla ilgili tarafınıza başvurulması Maliye Bakanlığı tarafından cevaben tarafımıza iletilmiştir.
28 Mart 1909
[imza] Bitlis Vali Vekili Süleyman

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine
Geçen sene [1908] mahsulatın noksanından ve esarın terakkisinden dolayı Ahlat kazasınca beş yüz seksen yedi hanenin yemeklik ihtiyacı muhakkak ve beher hanenin beş nüfus itibarıyla her haneye [toplam 587 hane] ikişer liradan bin yüz yetmiş dört liranın itası muktezi idiği mahalli [Ahlat] Kaymakamlığından işar ve nezaret-i celilelerine müracaat lüzumu Maliye Nezaretinden cevaben izbar olunmağla ferman.
Fi 15 Mart sene [1]325 [28 Mart 1909]
[imza] [Bitlis] Vali Vekili Süleyman

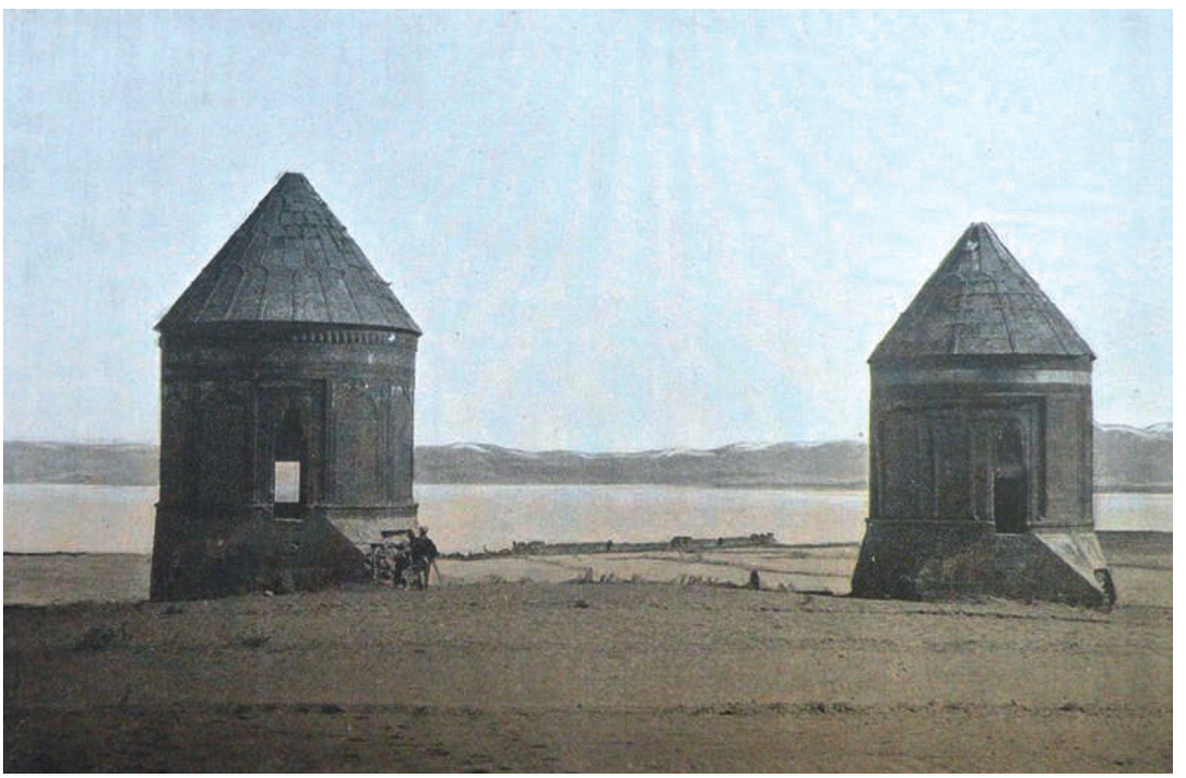

1890'larda Ahlat ve Kümbetler
Kaynak: H.F.B. Lynch, Armenia Travels and Studies

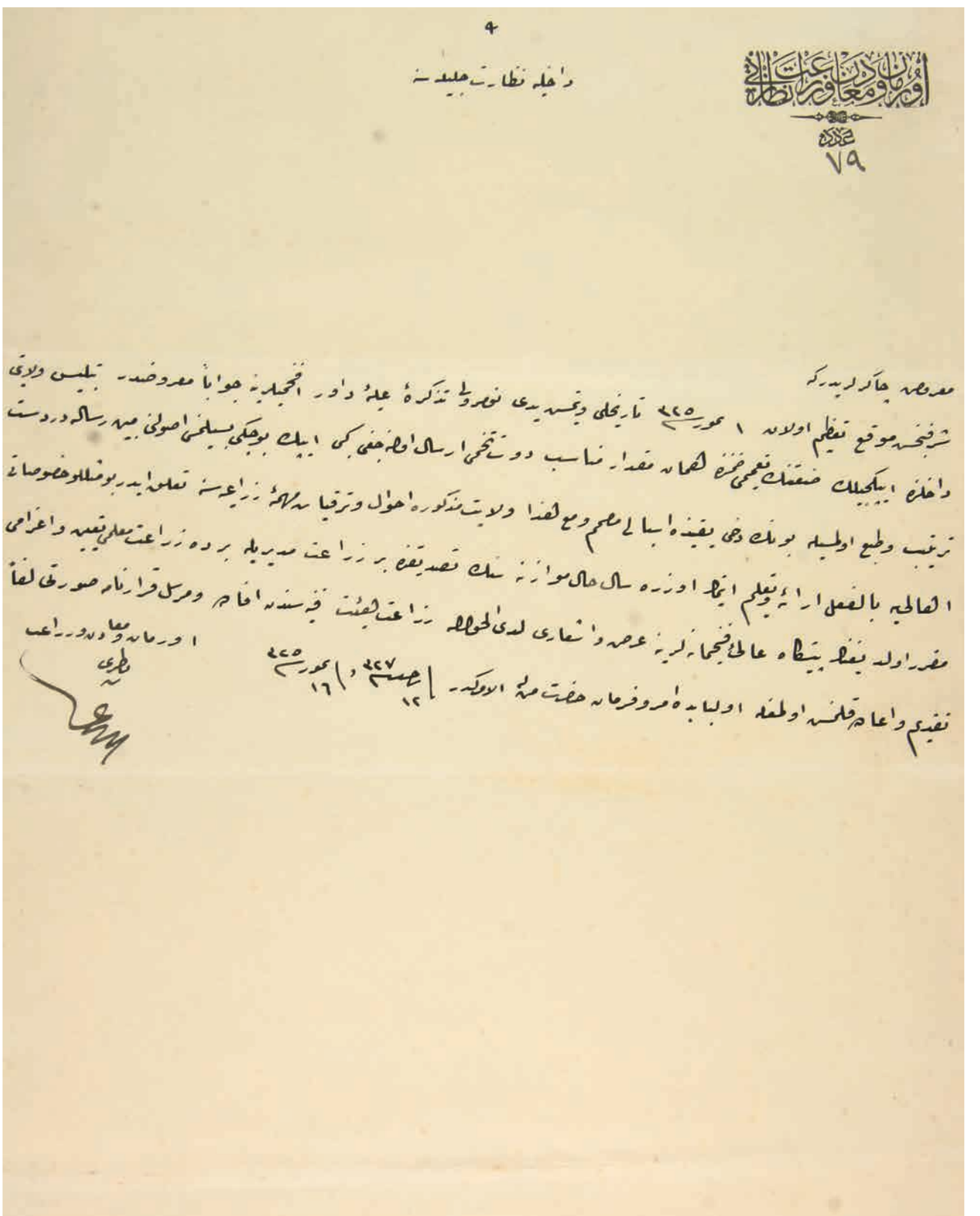

٩

داخله نظارت جلیله سنه

عدد ۷۹

معروضه چاکرلریدرکه

شرفصدور موقع تعظیم اولان ۱ محرم ۱۳۲۵ تاریخلی وتحریری تذکرهٔ علیهٔ داور افخمیلرینه جواباً معروضدر. بلیس ولایتی داخلنده بیلکیلك ضمنلرنك تعمیمی خصوصنه مقدما مناسب دوشن تحریرات ارسال اولنمش کی ایشبو بوجکی بسیلمی اصولی بیان رساله دردست ترتیب وطبع اولمسیله بونك دخی بقیه اشیالرلی مع الفضا ولایت مذکوره احوال وترقیاتنه زراعت تعلق ایدن بولمله خصوصات الحالیه بالفعل اراءه ویتعلم ایتمك اوزره سنك حال حاضر موازنه سنك تصدیقنه بر زراعت صدیریله بر ده زراعت معلق بیانیه واعزامی مقدر اولله بیطاه عالیلرینه عرض واشعاری لدی الحواله زراعت لفتنت فیه سنده اقام ومرسل قرارنامه صورتی لفاً

نقدیم واعام قلنمسنه اولمغله اولبابده امر وفرمان حضرت مخدومیه الاولکه.

۱۲ محرم ۱۳۲۷ / ۱۶ محرم ۱۳۲۵

اورمانه وبعاده زراعت مأموری

BOA, DH.MKT, 2893 / 38 – 3

Bitlis vilayetinde ipekböceği yetiştirilebilmesi ve dut ağacı sayısının artırılması için çalışmalar yapılacağı, bu kapsamda bölgeye bir ziraat müdürü ile bir ziraat öğretmeni atanacağı ve yeterli miktarda tohum ve kitap gönderileceği hakkında, Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinden [Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığı] Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen yazı.
29 Temmuz 1909

[Sadeleştirme]

[Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinden (Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığı)],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
Tarafınızdan gönderilen 14 Temmuz 1909 tarihli ve 77 numaralı yazıya cevaben arzdır,
Bitlis vilayeti dâhilinde ipekçiliğin yaygınlaştırılması amacıyla uygun miktarda dut ağacı tohumu bölgeye gönderilerek; ipekböceği yetiştirilmesine ait usulleri anlatan bir de kitapçık basılıp yakın zamanda Bitlis'e ulaştırılacaktır. Bitlis'te önemli tarımsal ilerlemenin yolunu açacak bu durumun halka öğretilmesi için, 1909 yılı bütçesi onaylandığı zaman bölgeye bir ziraat müdür ve öğretmeninin tayin edilmesi de kararlaştırılmıştır. Ziraat Fen Kurulu tarafından konuyla ilgili kararnamenin sureti de ekte tarafınıza sunulmuştur.
29 Temmuz 1909
[imza] Orman Madenler ve Ziraat Bakanı Aristidi YORGANCIOĞLU [1862-1938]

[Transkripsiyon]

[Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Maruz-ı çakerleridir ki,
Şeref-bahş-ı mevki-i tazim olan 1 Temmuz sene [1]325 [14 Temmuz 1909] tarihli yetmiş yedi numaralı tezkere-i aliyye-i daver-i efhamilerine cevaben maruzdur, Bitlis vilayeti dahilinde ipekçilik sanatının tamimi zımnında hemen mikdar-ı münasib dut tohumu irsal olunacağı gibi ipekböceği besilenmesi usulünü mübeyyin risale derdest-i tertib ve tab olmasıyla bunun dahi yakında isbali musammem ve maa-haza vilayet-i mezkure ahval ve terakkiyat-ı mühimme-i ziraiyesine taalluk eder bu misillü hususatı ahaliye bi'l-fiil irae ve talim etmek üzere sal-i hal [1909] müvazenesinin tasdikinde bir ziraat müdiriyle bir de ziraat muallimi tayin ü izamı mukarrer olduğunun pişegah-ı ali-i fehimanelerine arz ü işarı lede'l-havale Ziraat Heyet-i Fenniyesinden ifade ve mürsel kararname sureti leffen takdim ü iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 12 Receb sene [1]327 ve fi 16 Temmuz sene [1]326 [29 Temmuz 1909]
[imza] Orman ve Maadin ve Ziraat Nazırı Aristidi [Paşa] [YORGANCIOĞLU] [1862-1938]

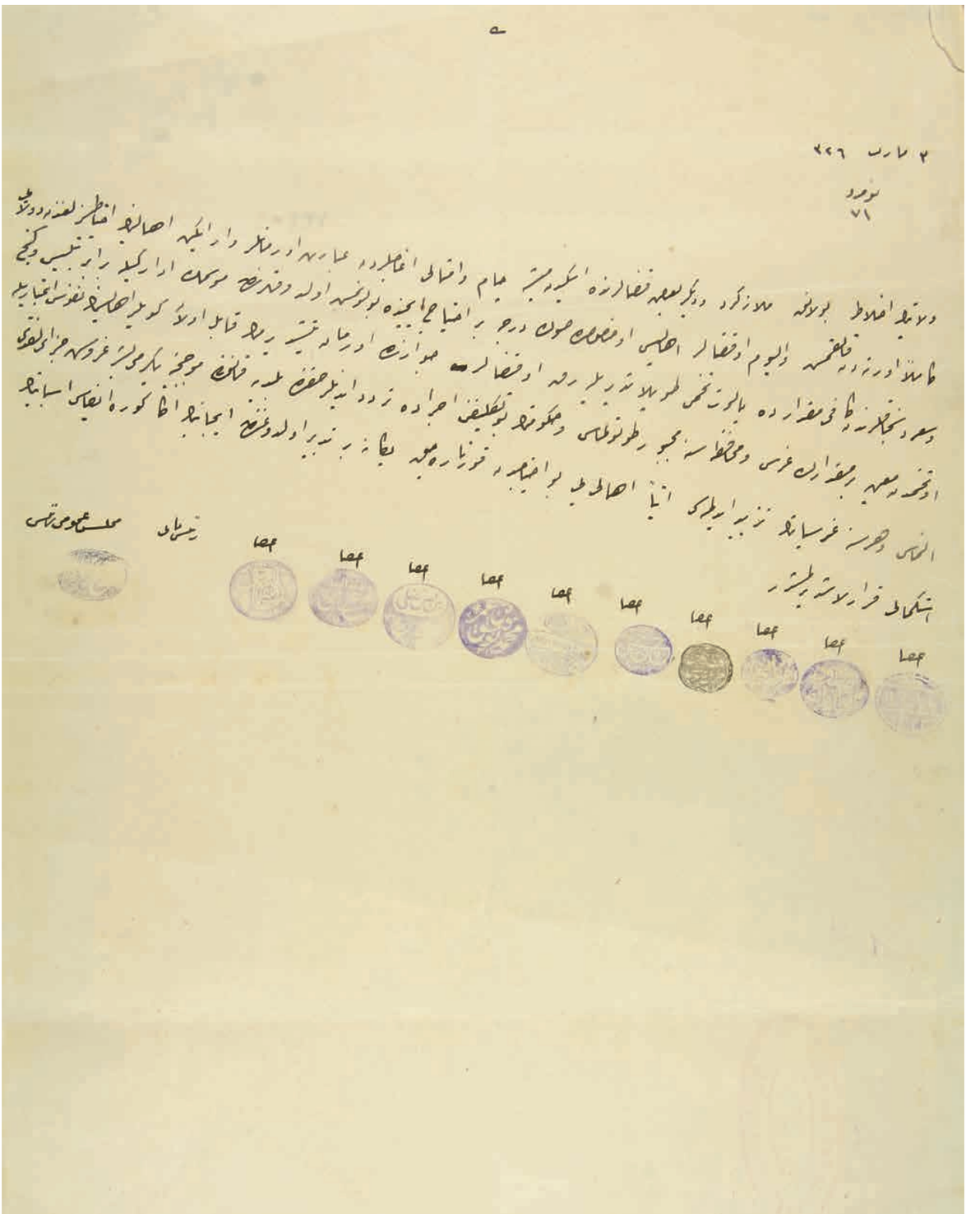

BOA, ŞD, 1896 / 10 – 3

Bitlis vilayetinin Ahlat, Bulanık ve Malazgirt kazalarında meşe ağacının yaygınlaştırılması ve bölgede yeniden orman oluşumunun sağlanması için Bitlis Vilayeti Genel Meclisi tarafından alınan karar.
17 Mart 1910

[Sadeleştirme]

[Bitlis Vilayeti Genel Meclisi Kararı],
Bitlis vilayetinin Ahlat, [Ahlat (ilçe), Bitlis] Bulanık, [Bulanık (ilçe), Muş] Malazgirt [Malazgirt (ilçe), Muş] ve diğer bazı kazalarında eskiden meşe, çam ve benzeri ağaçlardan ibaret ormanlar varken; burada yaşayan halkın ormanlara gerekli önemi göstermemeleri ormanların yok olmasına sebep olmuştur. Şu durumda ise halk, ormanlara ciddi derecede ihtiyaç duymaktadır. Bahar mevsiminin gelişiyle birlikte Bitlis, Genç [Genç (ilçe), Bingöl] ve Siirt'te yeterli miktarda palut ağacı tohumu toplattırılarak; buralarda ormana müsait arazisi olan köylerin, toplanan bu tohumları ekmeye mecbur tutulması istenilecektir. Bunu yerine getirmeyenlerin belediye kanunu hükümleri uyarınca 25 kuruş ceza bedeli ödemesi gerekecektir. Her sene yapılacak bu faaliyet sonucu halkın ormana olan ihtiyacı karşılanacağından, gerekli tedbirlerin alınarak ilgili işlemlerin yapılması kararlaştırılmıştır.
17 Mart 1910

[Bitlis Vilayeti Genel Meclisi Üyelerine Ait Mühürler]

Bitlis Vilayeti Genel Meclisi Başkanı, Salih Salim
İkinci Başkan, ... [boş]
Üye, ... [okunamıyor]
Üye, Fethullah Sami
Üye, Nasrettin
Üye, Ömer oğlu Mehmet Tevfik
Üye, ... [Ermenice]
Üye, Hasan Hüseyin
Üye, Cebrail ...
Üye, Murat Vehbi
Üye, Asador İvaryan
Üye, ... [Ermenice]

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayeti Meclis-i Umumi Kararı],
[Bitlis] vilayeti[ni]n Ahlat [Ahlat (ilçe), Bitlis] [ve] Bulanık [Bulanık (ilçe), Muş] [ve] Malazgird [Malazgirt (ilçe), Muş] ve diğer bazı kazalarında eskiden meşe, çam ve emsali ağaçlardan ibaret ormanlar var iken ahalinin ihtiyatsızlığından dolayı kamilen ortadan kalkmış ve el-yevm o kazalar ahalisi o hususda son derece bir ihtiyaç içinde bulunmuş olduklarından mevsimin idrakiyle beraber Bitlis ve Genc [Genç (ilçe), Bingöl] ve Siird sancaklarından kafi mikdarda palut tohumu toplatdırılarak o kazalar civarında orman yetişdirmek kabil olan köyler ahalisinin nüfus itibarıyla o tohumdan muayyen bir mikdarın gars ve muhafazasına mecbur tutulması ve hükümetin bu teklifini icrada tereddüd edenler hakkında Belediye Kanunu mucebince yirmi beşer kuruş ceza-yı nakdi alınması ve her sene garsiyatın tezyid edilmesi atiyen ahaliyi bu ihtiyacdan kurtaracak yegane bir tedbir olduğundan icabının ona göre ifası esbabının istikmali kararlaşdırılmışdır.

[4 Mart 1326 / 17 Mart 1910]

[Bitlis Vilayeti Genel Meclisi Üyelerine Ait Mühürler]

Meclis-i Umumi-i [Vilayet-i Bitlis] Reisi, Salih Salim
Reis-i Sani, ... [boş]
Aza, ... [okunamıyor]
Aza, Fethullah Sami
Aza, Nasreddin
Aza, Mehmed Tevfik bin Ömer
Aza, ... [Ermenice]
Aza, Hasan Hüseyin
Aza, Cebrail ...
Aza, Murad Vehbi
Aza, Asador İvaryan
Aza, ... [Ermenice]

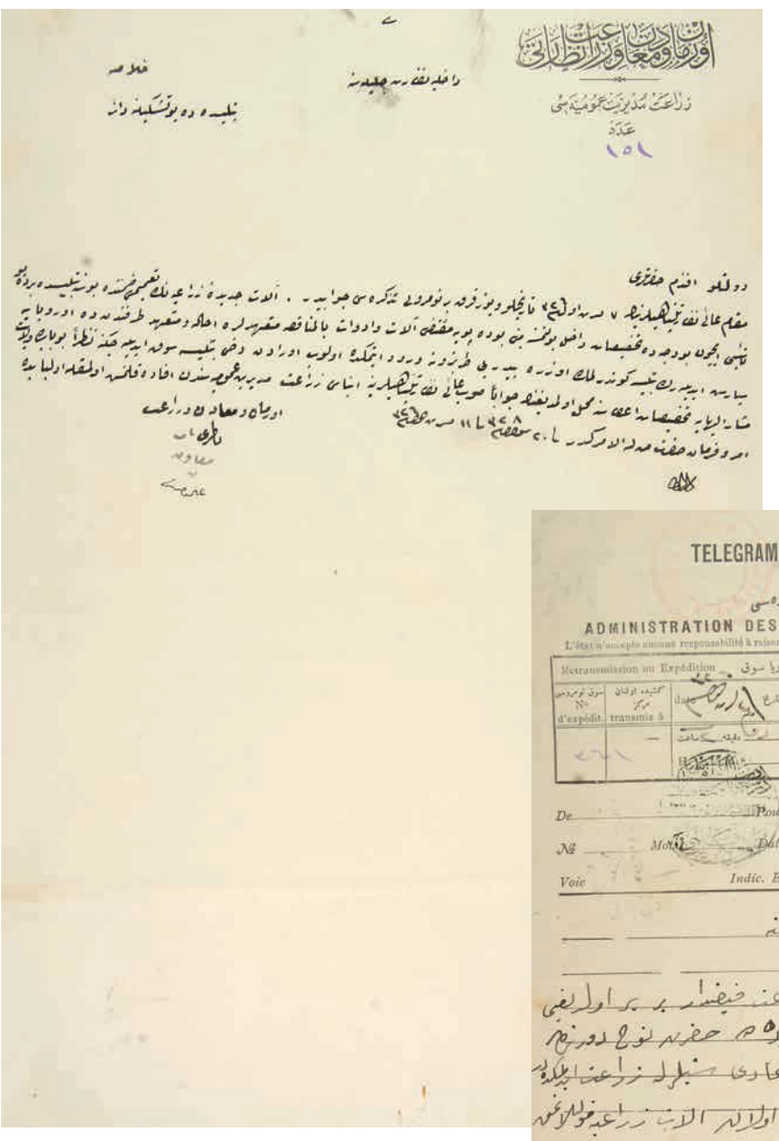

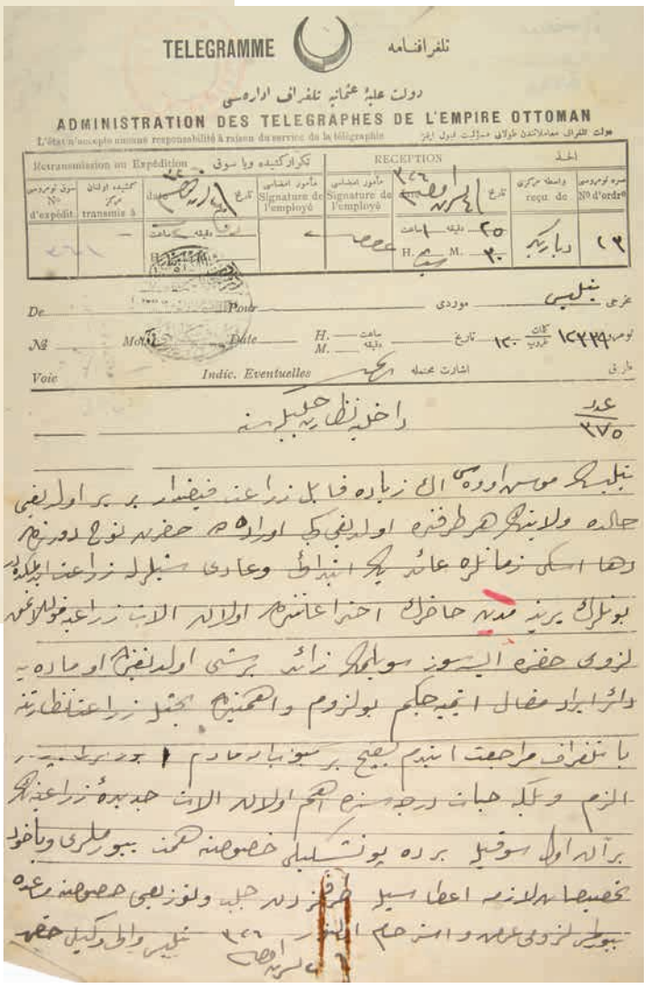
TELEGRAMME
تلغرافنامه
دولت علیهٔ عثمانیهٔ تلغراف اداره‌سی
ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

BOA, DH.İD, 106 / 1 – 7

Bitlis vilayeti için Avrupa'dan modern tarım aletleri sipariş edildiği ve kısa bir süre sonra bölgeye gönderileceği hakkında Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinden [Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığı] Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen yazı.
24 Ekim 1910

[Sadeleştirme]

[Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığından],
İçişleri Bakanlığına,
Özet: Bitlis'te depo kurulması hakkında,

Bakanlığınızın [İçişleri Bakanlığı] 20 Ekim 1910 tarihli ve 141 numaralı yazısına cevaptır, Modern tarım aletlerinin yaygınlaştırılması için Bitlis'te bu sene bir depo kurulmasına yetecek para bütçede mevcuttur. Bu depoda gereken aletler azaltılarak müteahhitlere ihale edilecek ve müteahhitler tarafından da bu aletler Avrupa'ya sipariş verildikten sonra Bitlis'e getirilmek üzere peyderpey Trabzon'a ulaştırılacaktır. Durumla ilgili Bitlis Valiliğine tahsisat çıkarılmasına gerek olmadığının cevaben tarafınıza bildirilmesi Ziraat Genel Müdürlüğü tarafından bir yazıyla ifade edilmiştir.
24 Ekim 1910
[imza] Orman, Madenler ve Ziraat Bakanı Adına Muavin İsmet

[Transkripsiyon]

[Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine
Hulasa: Bitlis'de Depo Teşkiline Dair,

Devletlü Efendim Hazretleri,
Makam-ı ali-i nezaret-penahilerinin fi 7 Teşrinievvel sene [1]326 [20 Ekim 1910] tarihli ve yüz kırk bir numaralı tezkeresi cevabıdır, alat-ı cedide-i ziraiyenin tamimi zımnında bu sene Bitlis'de bir depo tesisi için büdcede tahsisat dahil bulunmasına mebni bu depoya muktezi alat ü edevat bi'l-münakasa müteahhidlere ihale ve müteahhid tarafından da Avrupa'ya sipariş edilerek Bitlis'e gönderilmek üzere peyderpey Trabzon'a vürud etmekde olub oradan dahi Bitlis'e sevk edileceğine nazaran bu babda vilayet-i müşarün-ileyhaya tahsisat itasına mahal olmadığının cevaben savb-ı ali-i nezaret-penahilerine inbası Ziraat Müdiriyet-i Umumiyesinden ifade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 20 Şevval sene [1]328 ve fi 11 Teşrinievvel sene [1]326 [24 Ekim 1910]
[imza] Orman ve Maadin ve Ziraat Nazırı Namına Muavin Bende İsmet

BOA, DH.İD, 106 / 1 – 10

Bitlis vilayeti geneli ile Muş Ovası'nda yapılan tarım faaliyetlerinde çok ilkel aletler kullanıldığı ve bu nedenle bir an evvel modern tarım aletlerinin bölgeye gönderilmesi gerektiği hakkında, Bitlis Valiliğinden Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] çekilen telgraf.
15 Ekim 1910

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
Bitlis dâhilindeki Muş Ovası, tarımsal verimliliği yüksek bir yer olmasına rağmen, vilayetin her tarafında olduğu gibi orada da Hazret-i Nuh devrinden daha eski zamanlara ait ilkel ve adi aletlerle tarım yapılmaktadır. Bu aletlerin yerine daha yeni ve modern aletlerle tarım yapılması gerektiği hakkında söylenecek sözler gereksiz olacağından, bununla ilgili herhangi bir şey söylemeyeceğim. Durumun önemi dolayısıyla Ziraat [Tarım] Bakanlığına telgrafla müracaat ettim. Fakat bir cevap alamadım. Belki de hayat memat meselesi derecesinde önemli olan modern tarım aletlerinin, bir an evvel buraya sevkiyle burada bir depo teşkil edilmesi ve yahut gereken aletlerin alımı için tarafımıza tahsisat çıkarılması gerektiği tarafınıza arz olunur.
15 Ekim 1910
[imza] Bitlis Vali Vekili Hakkı

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Bitlis'in Muş Ovası en ziyade kabil-i ziraat-ı feyzdar bir yer olduğu halde vilayetin her tarafında olduğu gibi orada da Hazret-i Nuh devrinden daha eski zamanlara aid pek ibtidai ve adi şeylerle ziraat edilmekdedir, bunların yerine müddet-i hazırın ihtiraatından olan alat-ı ziraiye kullanılmak lüzumu hakkında ise söz söylemek zaid bir şey olduğundan o maddeye dair irad-ı makal etmeyeceğim, bu lüzum ve ehemmiyetden bahisle Ziraat Nezareti'ne ba-telgraf müracaat etdim, ... cevab alamadım, ... elzem ve belki hayat derecesinde ehem olan alat-ı cedide-i ziraiyenin bir an evvel sevkiyle bir depo teşkili hususuna himmet buyurmaları ve yahud tahsisat-ı lazıme itasıyla tarafımızdan celb ü tevzii hususuna müsaade buyurulması lüzumu arz ü istirham olunur.
Fi 2 Teşrinievvel sene [1]326 [15 Ekim 1910]
[imza] Bitlis Vali Vekili Hakkı

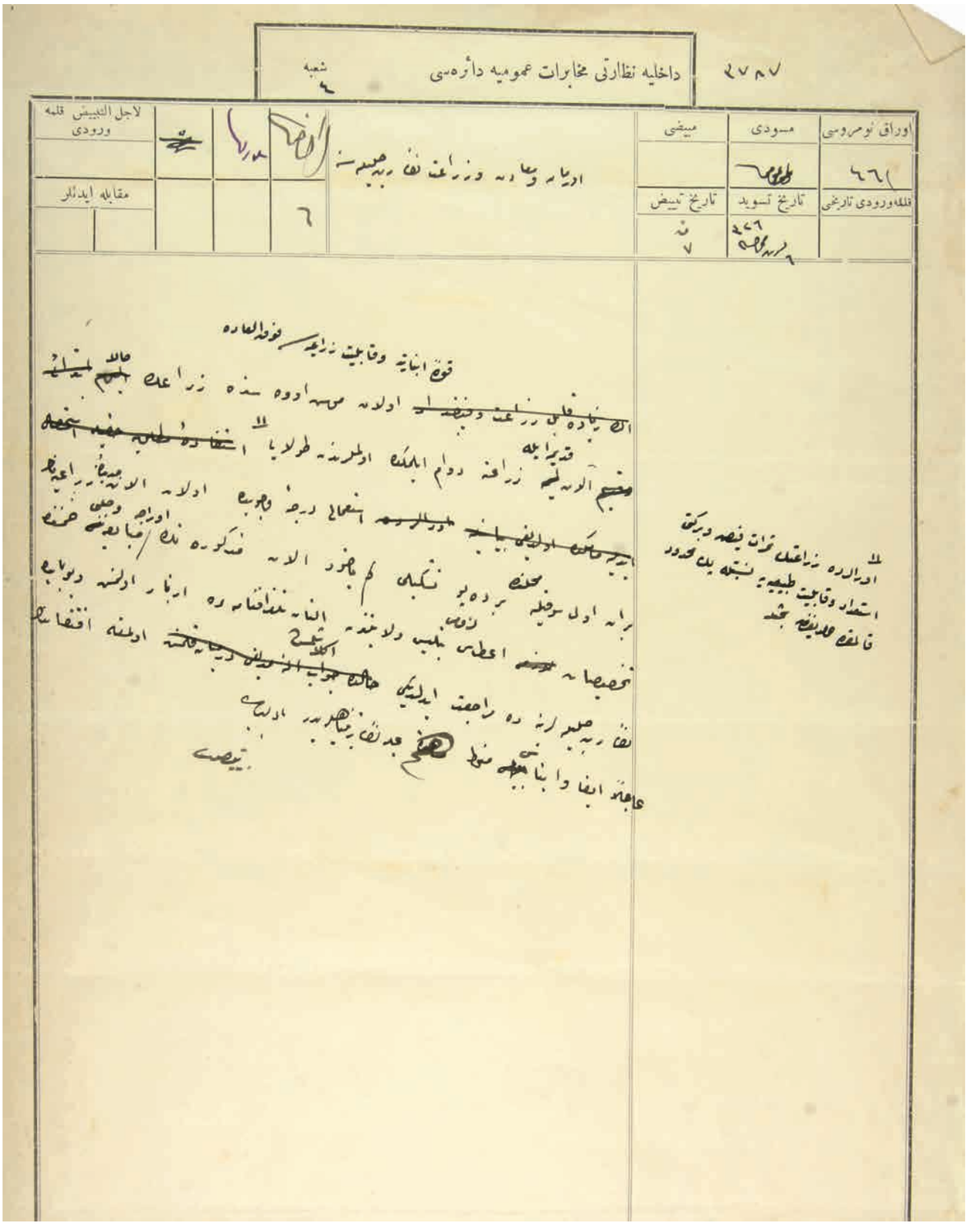

داخلیه نظارتی مخابرات عمومیه دائره‌سی — شعبه

اوراق نومروسی	مسودی	مبیضی
٤٦٦		

قلمه‌ورودی تاریخی	تاریخ تسوید	تاریخ تبییض
	٢٧٦	

لاجل التبییض قلمه ورودی				
				٦

مقابله ایدنلر	

BOA, DH.İD, 106 / 1 – 8

Bitlis vilayeti geneli ile Muş Ovası'nda yapılan tarım faaliyetlerinde çok ilkel aletler kullanılmasından dolayı bölgeye modern tarım aletlerinin gönderilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığına gönderilen yazı.
20 Ekim 1910

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
Orman Madenler ve Ziraat Bakanlığına,
20 Ekim 1910,

Tarımsal potansiyeli üst düzey olan Muş Ovası'nda, ziraatın hala eski tarım aletleriyle yapılmasından dolayı bölgede tarımdan alınması gereken verimin çok altında verim alındığı ifade edilmiştir. Bu sebeple modern tarım aletlerinin bir an önce bölgeye sevk edilmesi ve o bölgede bir depo teşkil edilmesi veya modern tarım aletlerinin alınması için gereken bütçenin sağlanması gerektiği Bitlis Valiliğinden alınan telgrafta belirtilmiştir. Konuyla ilgili tarafınıza da girişimde bulunularak, gereğinin acilen yapılması bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaret-i Celilesine,
Fi 7 Teşrinievvel sene [1]326 [20 Ekim 1910],

Kuvve-i enbatiye ve kabiliyet-i ziraiyesi fevka'l-ade olan Muş Ovası'nda ziraatin hala alat-ı kadime ile ziraata devam eylemekde olmalarından dolayı oralarda ziraatin semerat-ı feyz ü bereketi istidat ü kabiliyet-i tabiiyeye nisbetle pek mahdud kalmakda olduğundan bahisle
istimali derece-i vücubda olan alat-ı cedide-i ziraiyenin bir an evvel sevkiyle mahallinde bir depo teşkili yahud alat-ı mezkurenin oraca mübayaa ve celbi zımnında tahsisat itası lüzumu Bitlis vilayetinden alınan telgrafnamede izbar olunmuş ve bu babda nezaret-i celilelerine de müracaat edilmiş olmağla iktizasının acilen ifa ve inbası menut-ı himem-i aliyye-i nezaret-penahileridir, ol babda.

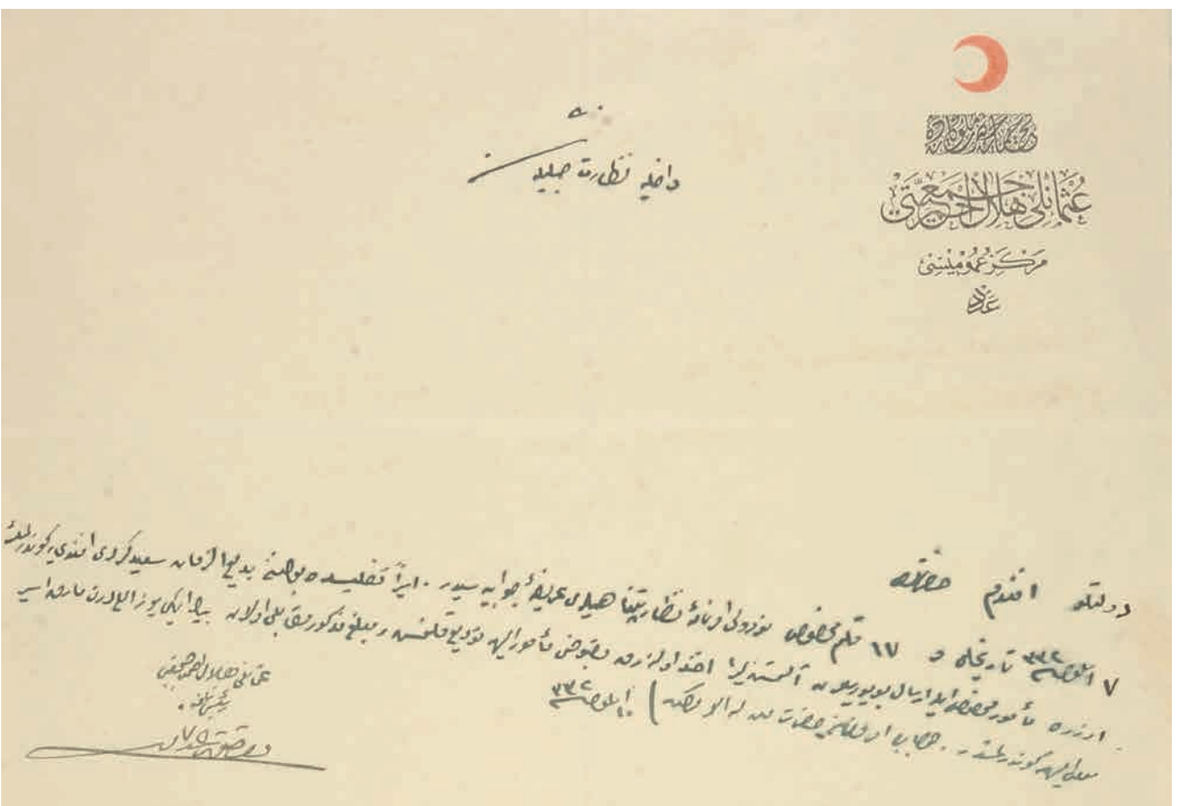

عثمانلی هلال احمر جمعیتی
مرکز عمومیسنه
عدد

داخلیه نظارت جلیله سنه

وداتله افندم حضرتلرینه

۱۷ تشرین ثانی سنه ۳۲۴ تاریخله ۱۷ قلم مکتوبلرینه مندرجی اوزره نظارت جلیه جوابیه سیدر. ایرآ تقدیمه بولنمش بدیعیوا ارناود سعید کردی افندی کوندرلدیکی
ارزده مأمور محترم ایدیلمش بولوندیغه آلمندیغی اخذ اولنمش وجه مقبوض مأمور الیه تودیع قلنمشدر. ربیعاً مذکور رسق بدل وارده بیلدیریلمش اولوب
سعادتلو کوندرلمشدر. ۱۰ ایلول سنه ۳۲۴

داخلیه نظارتی قلم مخصوص مدیریتی

اوراق عمومی نومروسی	مسودی	مبیضی						
۵۹			داخلیه نظارت جلیه جناب افخملرینه					
قلم نومروسی	تاریخ تسوید	تاریخ تبییض						
۲		۷ تشرین ثانی ۳۲۴						

ایرآ تقدیمه بولنان بدیع ارناود سعید کردی افندی کوندرلدیکی اوزره مأمور محترم توریقا
طرف والالریه ایصال قلنمق آلمندیغنک وصولنک اشعاری وبونک مقابلنده رسقجه ایصال بویورلمسی
رجا ایدرم افندم

BOA, DH.KMS, 41 / 36 – 1a

Esir olarak Tiflis'te bulunan Bediüzzaman Said-i Kürdi'ye yardım amacıyla para gönderildiği hakkında, Hilal-i Ahmer Cemiyetinden [Kızılay], Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı] gönderilen yazı.
23 Eylül 1916

[Sadeleştirme]

[Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinden (Kızılay)],
Dahiliye Nezaretine [İçişleri Bakanlığı],
20 Eylül 1916 tarihli ve 17 numaralı yazınıza cevaptır, Esir olarak Tiflis'te [Tiflis, Gürcistan] bulunan Bediüzzaman Said-i Kurdi [Said Nursi] Efendi'ye özel bir memur vasıtasıyla 60 lira gönderileceği; gönderilen bu paraya ait makbuzun da memur ile iletileceği belirtilir. Şu durumda esir olan şahsa 60 liranın karşılığı olan 1254 Mark gönderilmiştir.
23 Eylül 1916
[imza] Kızılay Başkanı Adına ...

[Transkripsiyon]

[Osmanlı Hilal-ı Ahmer Cemiyetinden],
Dahiliye Nezaret-i Celilesine,
Devletlü Efendim Hazretleri,
Fi 7 Eylül sene [1]332 [20 Eylül 1916] tarihli ve 17 kalem-i mahsus numaralı emirname-i nezaret-penahileri ariza-i cevabiyesidir. Esiren Tiflis'de [Tiflis, Gürcistan] bulunan Bediüzzaman Said-i Kurdi [Said Nursi] Efendi'ye gönderilmek üzere memur-ı mahsus ile irsal buyurulan altmış lira ahz olunarak makbuzu memur ile tevdi kılınmış ve meblağ-ı mezkur mukabili olan bin iki yüz elli dört mark esir-i muma ileyhe gönderilmiştir. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 10 Eylül sene [1]332 [23 Eylül 1916]
[imza] Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Namına

BOA, DH.KMS, 41 / 36 - 3

Esir olarak Tiflis'te bulunan Said-i Kürdi [Bediüzzaman Said Nursi] Efendi'ye para yardımı yapılması gerektiği hakkında, Dahiliye Nazırı Talat Paşa'dan, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Besim Ömer Paşa'ya [Besim Ömer Akalın] gönderilen yazı.
20 Eylül 1916

[Sadeleştirme]

[Dahiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı)],
İçişleri Bakanı Talat Bey Efendi [Talat Paşa] Tarafından Kızılay Başkanı Besim Ömer Paşa'ya [Besim Ömer (AKALIN)] Tezkere,
20 Eylül 1916
Esir olarak Tiflis'te [Tiflis, Gürcistan] bulunan Bediüzzaman Said-i Kürdi Efendi'ye özel bir memur vasıtasıyla 60 lira gönderilecektir. Bu paranın yerine süratle ulaştırılmasını rica ederim.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Dahiliye Nazırı Talat Bey Efendi [Talat Paşa] Tarafından Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Besim Ömer Paşa'ya [Besim Ömer (AKALIN)] Tezkere,
Fi 7 Eylül [13]32 [20 Eylül 1916]

Esiren Tiflis'de bulunan Bediüzzaman Said-i Kürdi Efendi'ye gönderilmek üzere memur-ı mahsusa tevdian taraf-ı valalarına irsal kılınan altmış liranın vusulünün işar ve bunun muma ileyhe sürat-i mümküne ile irsal buyurulmasını rica ederim efendim.

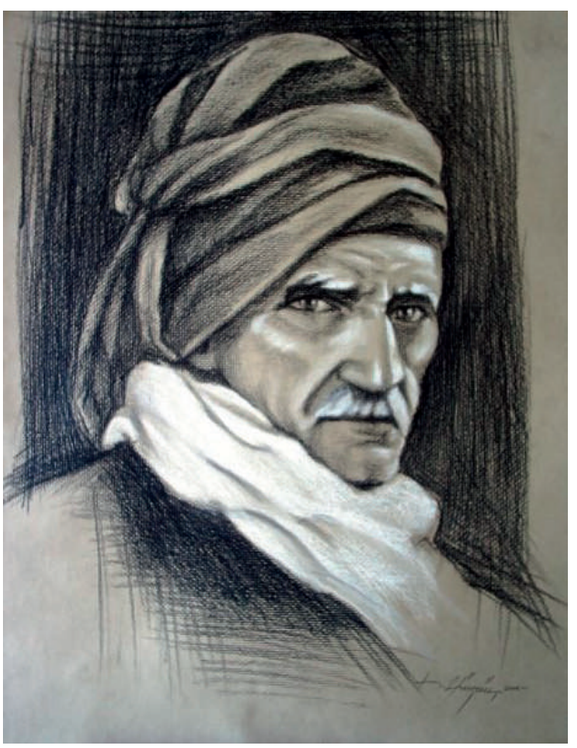

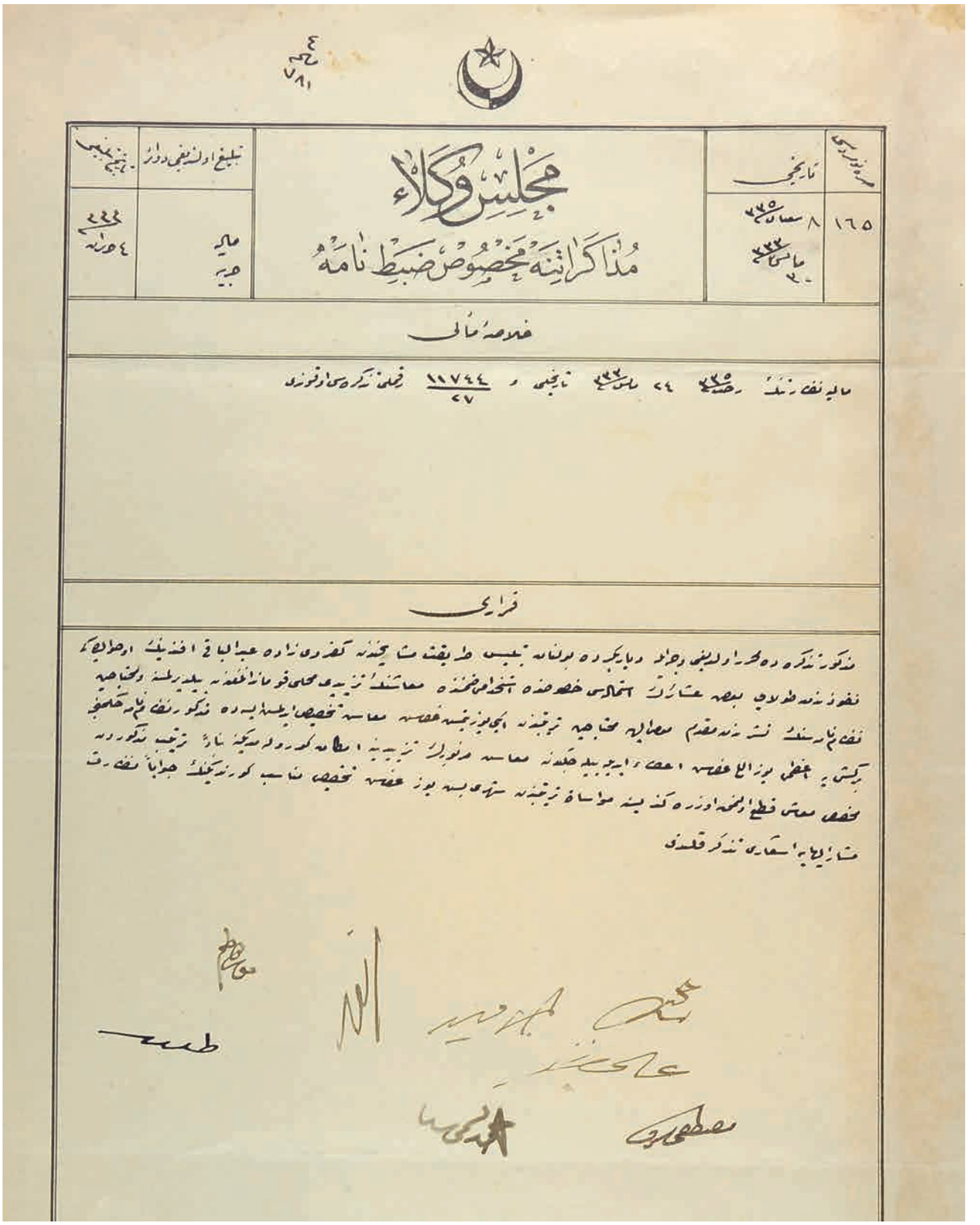

مجلس وكلاء

مذاكراتنه مخصوص ضبط نامه

نمره تسلسلی	تاریخی	تبلیغ اولنیغی دوائر	تحریر تاریخی
١٦٥	٨ سنه ١٣٤٥ مايس ٢٠ سنه ١٣٤٢	مالیه جهیه	٢٢٢ ٤ حزيران

خلاصه مالی

مالیه نفقات رئیسی ١٣٤٥ سنه ٤٧ مايس ٢٠ تاریخی و ١١٧٤٤/٤٧ نمره لی تذکره سی وارقوزی

قرارى

مذکور تذکره ده محرر اولدیغی وجهله دیار بکرده بولنان تبلیس طریقتنه کفره زاده عبدالباقی افندیك اوطاق کفوزنده طولاجی بعضه عشائرك اختلاسی خصوصنده تحقیقاتده معاشنك تزییدی محلی قومانداقلغنه بیلدیرلمسنه ولخاصه نفقات رئیسیسنك نشر نده مقدم معاملیه مخابره تزییدنه اجرا بوزیجه فصله معاشه تخصیص ایتدیرلهرك تذکور

BOA, MV, 208 / 46

Bölgede bulunan aşiretler üzerindeki olumlu nüfuzundan dolayı, Bitlisli Küfrevizade Abdülbaki Efendi'ye maaş bağlanması hakkında, Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından alınan karar.
4 Haziran 1917

[Sadeleştirme]

Bakanlar Kurulu Görüşmelerine Ait Kararnamedir,
4 Haziran 1917

Özet,
Maliye Bakanlığının 24 Mayıs 1917 tarihli ve 11744/27 numaralı yazısı okundu.

Kararı,
İlgili yazıda belirtildiği üzere Diyarbakır'da bulunan Bitlisli Tarikat Şeyhi Küfrevizade Abdülbaki Efendi'nin bölgedeki etkin konumu, bazı aşiretlerin doğru şekilde yönlendirilmesi hususunda kullanılmalıdır. Bu amaçla Küfrevizade Abdülbaki Efendi'nin aldığı maaşın arttırılması yerel kumandanlıktan bildirilmiştir. Kendisine "İhtiyaç Sahiplerine Ait Tüzük" gereği 270 kuruş maaş bağlanmışsa da, ilgili tüzük gereği bir kişiye azami 150 kuruş verilebilmektedir. Şahsın maaşının bu durumda arttırılması mümkün olmadığından aldığı aylık kesildikten sonra kendisine muvasat [ölen kişilerin ailelerine maaş bağlama] bütçesinden aylık 500 kuruş maaş bağlanması uygun görülmüş, durumun Maliye Bakanlığına bildirilmesi kararlaştırılmıştır.
[Meclis-i Vükela üyelerine ait 8 adet imza]

[Transkripsiyon]

Meclis-i Vükela Müzakeratına Mahsus Zabt Varakasıdır,
Fi 4 Haziran sene [1]333 [4 Haziran 1917],

Hulasa-i Meali,
Maliye Nezareti'nin [3] Receb [Şaban] sene [1]335 ve 24 Mayıs sene [1]333 [24 Mayıs 1917] tarihli ve 11744/27 rakamlı tezkeresi okundu.

Kararı,
Mezkur tezkerede muharrer olduğu vechile Diyarbekir'de bulunan Bitlis Tarikat Meşayihinden Küfrevizade Abdülbaki Efendi'nin o havalideki nüfuzundan dolayı bazı aşairin istimalesi hususunda istihdamı zımnında maaşının tezyidi mahalli kumandanlığından bildirilmesine ve Muhtacin Nizamnamesi'nin neşrinden mukaddem muma-ileyhe muhtacin tertibinden iki yüz yetmiş kuruş maaş tahsis edilmiş ise de mezkur nizamname hükmünce bir kişiye azami yüz elli kuruş ita edilebileceğinden maaş-ı mezburun tezyidine imkan görülemediğine binaen tertib-i mezkurdan muhassis maaş kat olunmak üzere kendisine muvasat tertibinden şehri beş yüz kuruş tahsisi münasib göründüğünün cevaben nezaret-i müşarün-ileyhaya işarı tezekkür kılındı.
[Meclis-i Vükela üyelerine ait 8 adet imza]

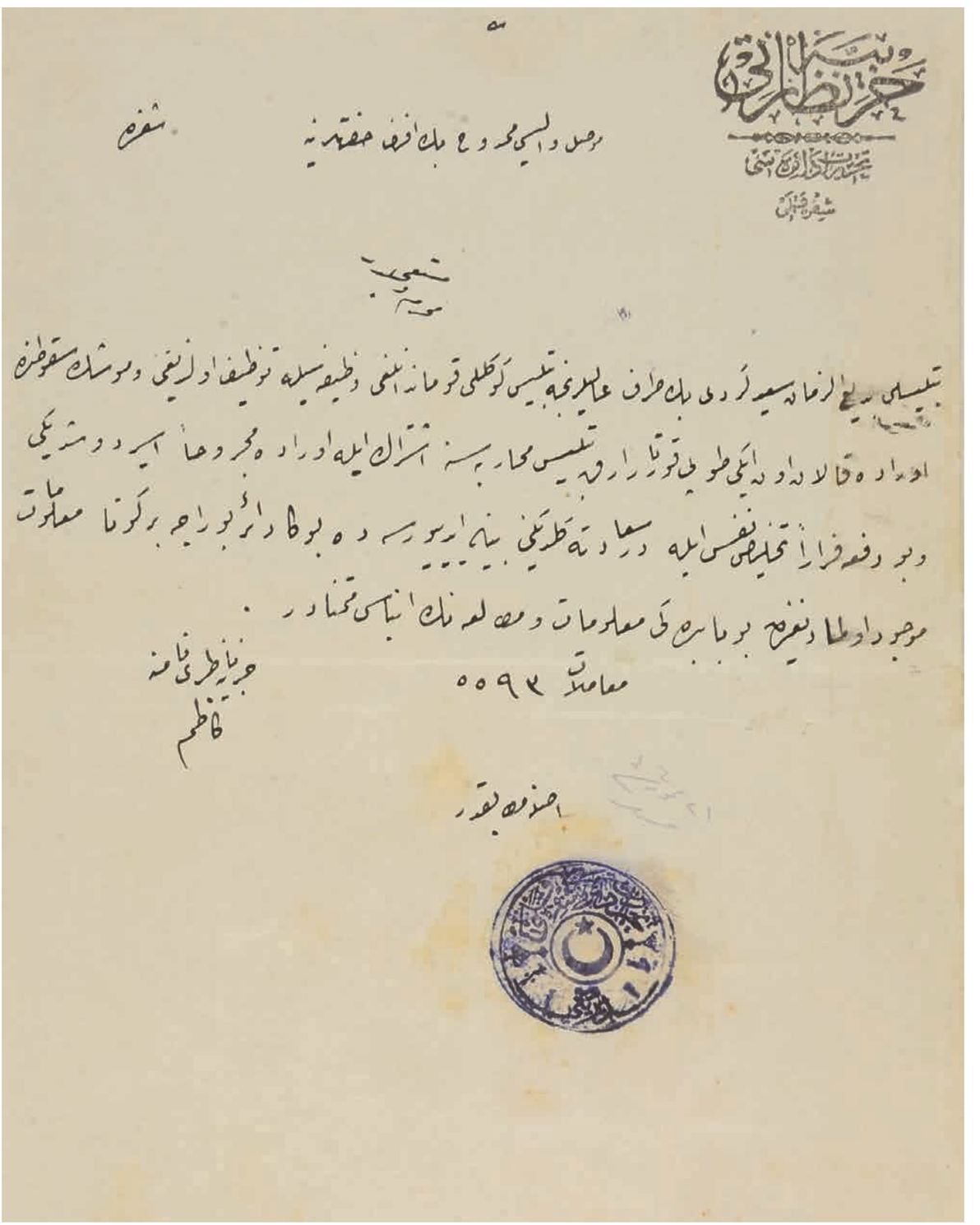

BOA, DH.ŞFR, 89 / 138

Bitlisli Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Bitlis muharebelerinde gönüllü kumandanlık yaptığı ve Muş'un düşmesinden sonra o bölgedeki topları Bitlis'e getirip düşmanla savaşarak esir düştüğü hakkında, Harbiye Nezaretinden Musul Valisi Memduh Bey'e çekilen şifreli telgraf.
21 Temmuz 1918

[Sadeleştirme]

[Harbiye Nezaretinden],
Musul Valisi Memduh Beyefendi'ye Şifreli Telgraf,
Bitlisli Bediüzzaman Said-i Kürdî Bey, [Bediüzzaman Said Nursî] Bitlis gönüllü kumandanlığı vazifesiyle vazifelendirilmiştir. Kendisi Muş'un düşmesinin ardından oradaki on iki adet topu kurtararak Bitlis Muharebesine katılmış ve bu esnada yaralanarak esir düşmüştür. Şu sıralar kendisi canını kurtarıp oradan da firar ederek İstanbul'a geldiğini bildirmiştir. Konuyla ilgili tarafımızda herhangi bir bilgi mevcut olmadığından; kendisinin durumuyla ilgili bilgi vermeniz rica olunur.
21 Temmuz 1918
[imza] Harbiye Nazırı Adına Kazım

[Transkripsiyon]

[Harbiye Nezaretinden],
Musul Valisi Memduh Bey Efendi Hazretlerine Şifre[li] [telgraf],
Bitlisli Bediüzzaman Said-i Kürdî Bey [Bediüzzaman Said Nursî] taraf-ı alilerince Bitlis gönüllü kumandanlığı vazifesiyle tavzif olunduğu ve Muş'un sukutunda orada on iki topu kurtararak Bitlis muharebesine iştirak ile orada mecruhen esir düşdüğü ve bu defa firaren tahlis-i nefs ile Dersaadet'e geldiğini beyan ediyorsa da buna dair buraca bir guna malumat mevcud olmadığından bu babdaki malumat ve mütalaanın inbası mütemennadır.
Fi 21 Temmuz [13]34 [21 Temmuz 1918]
[imza] Harbiye Nazırı Namına Kazım

Said Nursî

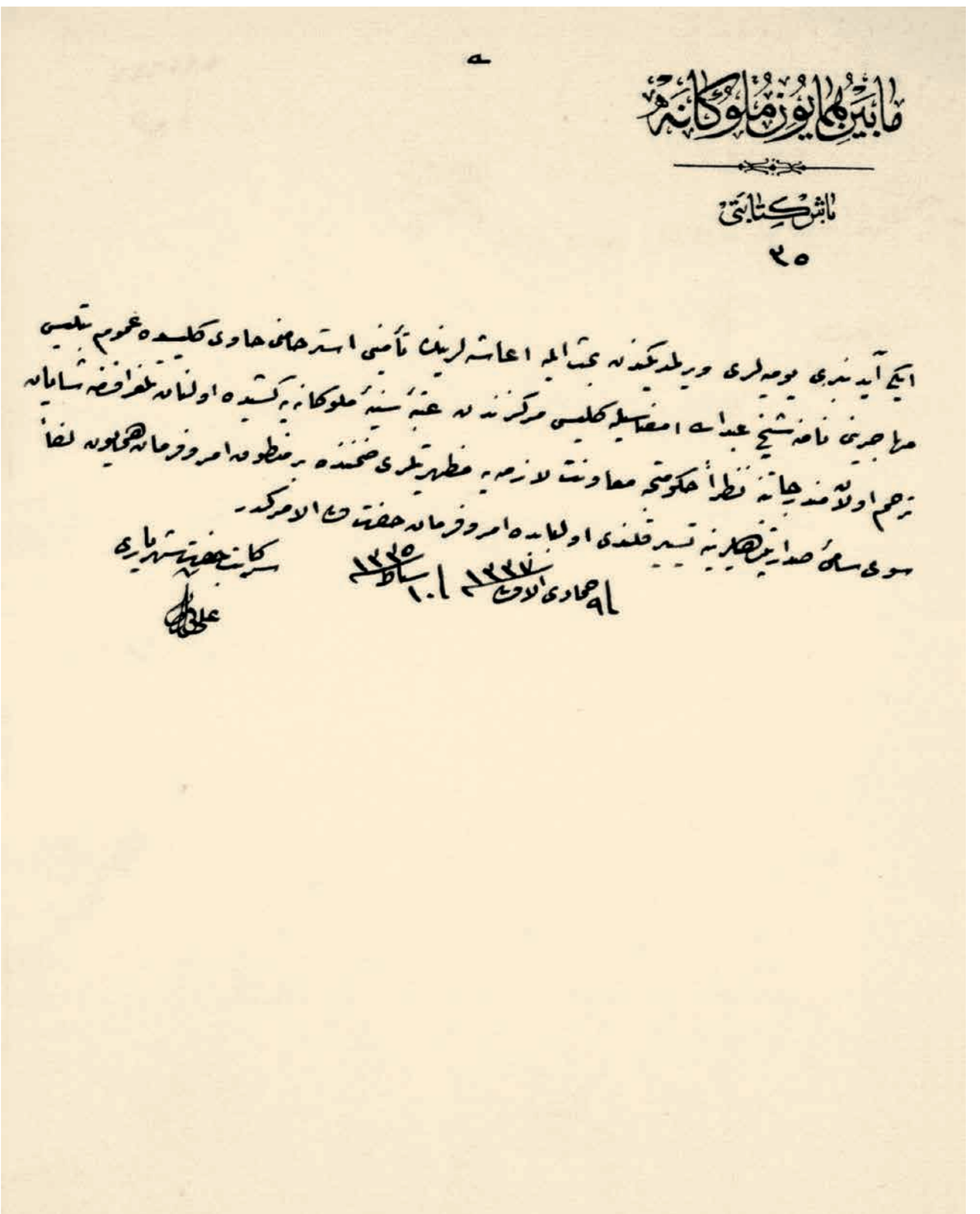

مابین همایون و ملوکانه

ماشر کتابتی

۲۵

ایکی آیدنبری یوصه لری ویرلدیکندن بحث الیه اعاشه لرینک تأمینی استرحامی حاوی کلیسه عمومی تنظیم
مراجعتی نامه شیخ عبداله افندیلر کلیسی مرکزنده عقد سنه ملوکانه یه کشیده اولنان تلغراف شاهانه
ترجمه اولنه رق جانب نظارت حکومتجه معاونت لازمه یه مظهریتلری ضمنده یه منظوره امروفرمانه همایونه لفاً
سوی سامی صدارت پناهیلرینه تسیر قلندی اولباده امروفرمانه حضرتلرینه الامرکدر.

۱۹ جمادی الاولی ۱۳۲۶ سنه ۱۰۱ ساط ۱۳۲۵

کاتب حضرت شهریاری

علی

BOA, İ.DUİT, 117 / 122

Kilis'te bulunan Bitlis muhacirlerine gereken yardımın yapılması hakkında, Padişah VI. Mehmet Vahideddin'in emri.
10 Şubat 1919

[Sadeleştirme]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden (Padişahın Başsekreterliği), Sadarete (Başbakanlık)]
İki aydan bu yana yevmiyeleri verilmediğinden geçimlerini temin edemeyen Kilis'teki Bitlisli muhacirler, bu durumun giderilmesi için Bitlis muhacirleri adına Şeyh Abdullah imzasıyla padişah katına bir telgraf çekmişlerdir. Kilis'te bulunan Bitlisli muhacirlere gereken yardımın yapılması padişahımız tarafından emredilmiştir.
Gereğini yapınız.
10 Şubat 1919
[imza] Padişahın Başsekreteri Ali Fuat TÜRKGELDİ

[Transkripsiyon]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete]
İki aydan beri yevmiyeleri verilmediğinden bahis ile iaşelerinin temini istirhamını havi Kilis'de umum Bitlis muhacirini namına Şeyh Abdullah imzasıyla Kilis merkezinden atebe-i seniyye-i mülukaneye keşide olunan telgrafname şayan-ı terahhum olan mündericatına nazaran hükümetce muavenet-i lazımeye mazhariyetleri zımnında ber-mantuk-ı emr ü ferman-ı hümayun leffen su-yı sami-i sadaret-penahilerine tesyir kılındı, ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 9 Cemaziyelevvel sene 1337 ve fi 10 Şubat sene 1335 [10 Şubat 1919]
[imza] Serkatib-i Hazret-i Şehriyari Ali Fuad [Ali Fuad (TÜRKGELDİ) Bey]

Sultan VI. Mehmet Vahdettin

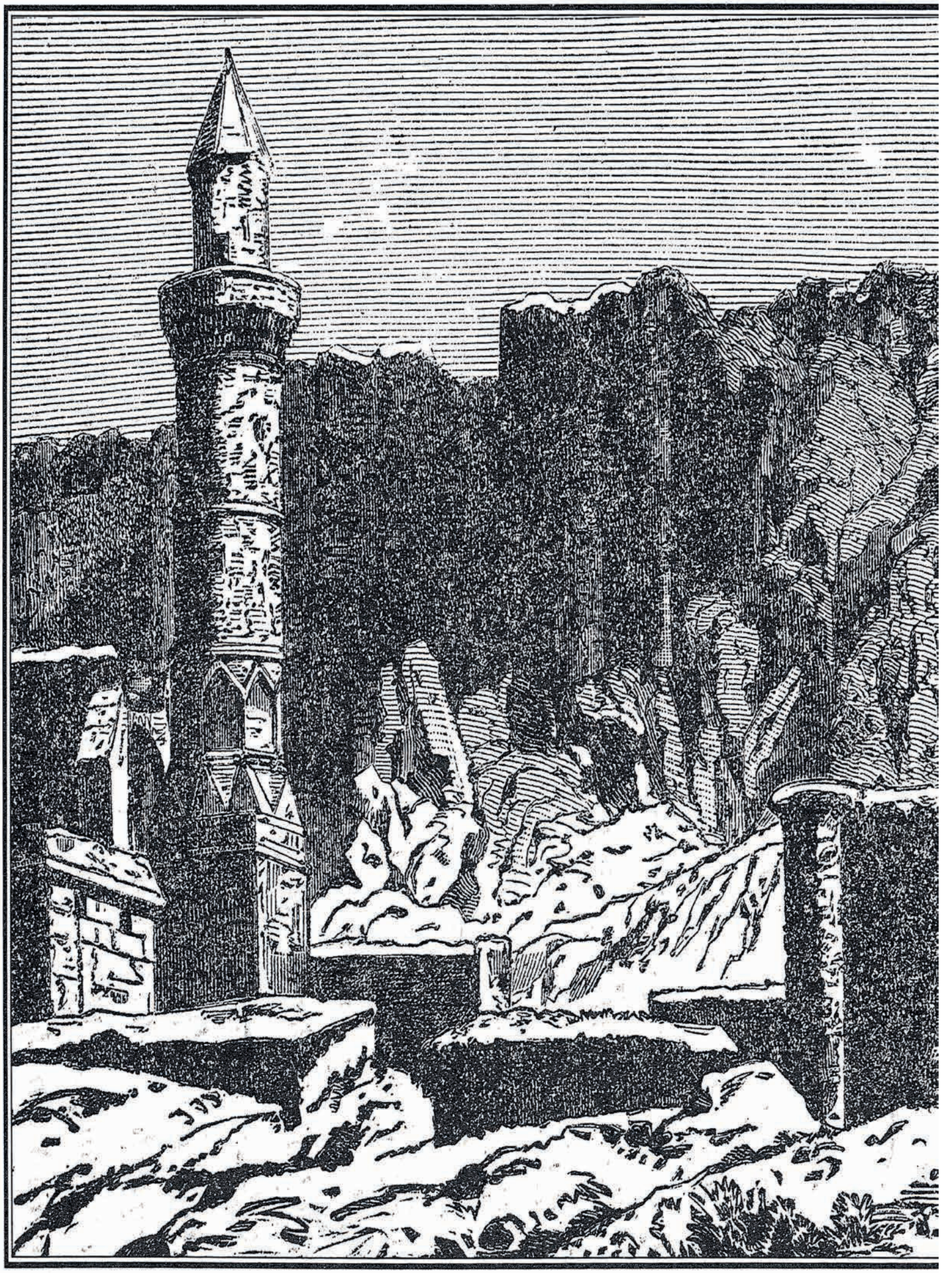

Pazmaveb. Bitlis

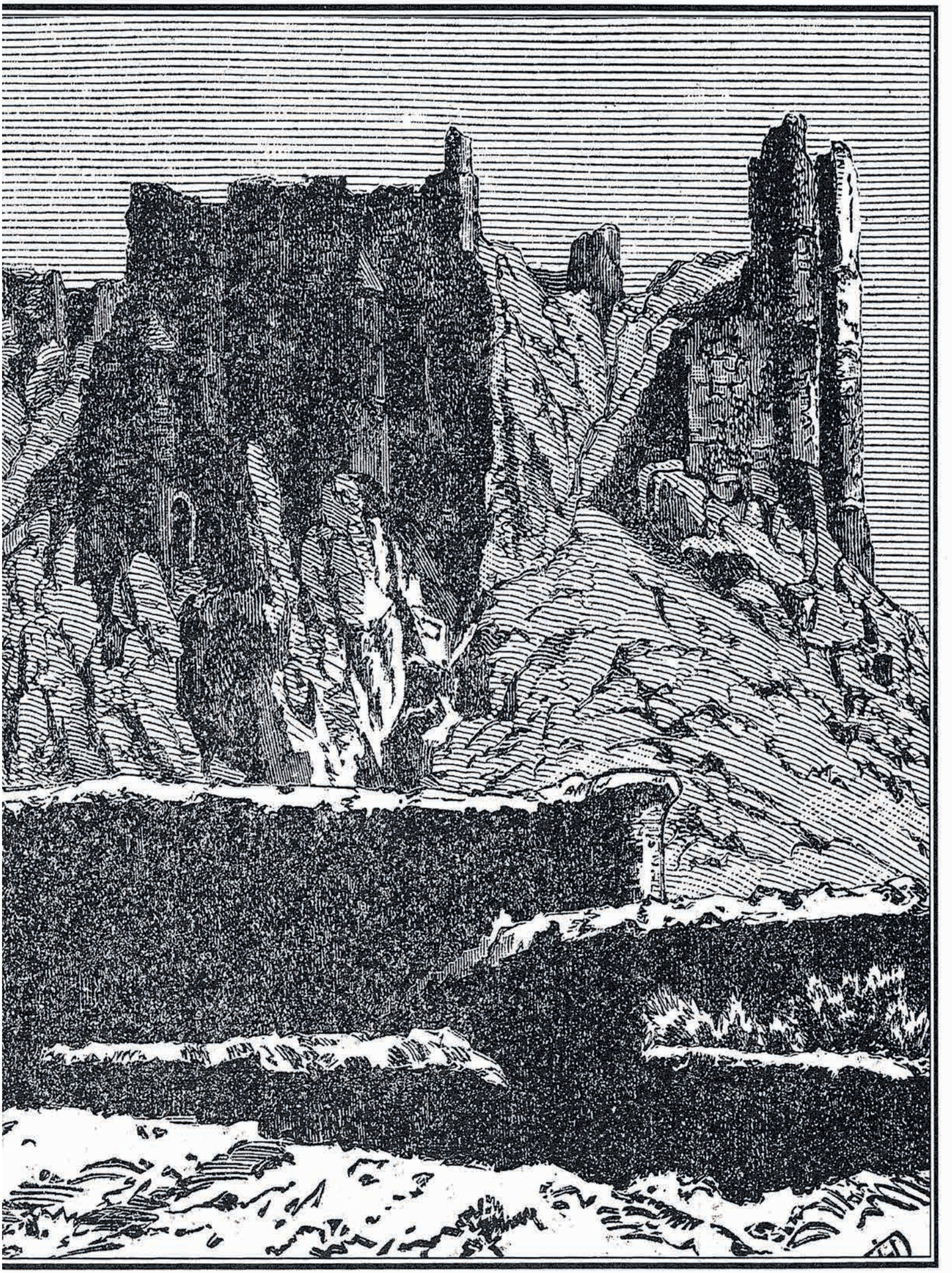

6. BÖLÜM

SAĞLIK

Salgın Hastalıklar, Doktor, Ebe, Eczacı
Atamaları vs. Hakkındaki Belgeler

BETAV

Bölüm, Bitlis vilayeti dâhilinde özellikle 19 ve 20. yüzyıllarda baş gösteren hastalıklar ve bu hastalıklara karşı alınmaya çalışılan önlemlerden izleri ihtiva etmektedir. Bölgenin bugün de olduğu gibi o gün de Osmanlı ülkesinin çok fazla gelişme gösteremeyen bir coğrafyasında olması, Bitlis'in sağlık yatırımlarından, doktor, eczacı, ebe gibi personelden de uzun süre mahrum kalmasına sebep olmuştur. Bilinen bir gerçektir ki; Amerikan Protestan rahiplerinin misyon faaliyetleri için 1855 yılında Bitlis'e gelmesi ve bölgedeki ilk misyoner istasyonunun kurulmasıyla, birçok alanda olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de bölgedeki öncü rolü, Amerikalı misyonerler üstlenmişlerdir. Bitlis'te II. Abdülhamid döneminde tam manasıyla oluşturulan vilayet teşkilatıyla birlikte, Osmanlı Mekatib-i Askeriyesinde yetişen birçok gayr-i müslim doktor ve eczacı, uzun yıllar sonra profesyonel olarak devlet adına tıp hizmetini yürütmeye başlamışlardır. Bu ilk atama devresi bölge ve Bitlis adına çok yararlı olmamış, askeri personel olan doktor ve eczacılar, Bitlis'te daimi hizmet yürütememişlerdir. Buna ek olarak, görevlendirilen ilk doktor ve eczacılar ekseriyetle maaşlarını ve yol harcırahlarını dahi zamanında alamamış, kendilerine ödenecek ve ya ayrılacak olan bütçe de devlet organları tarafından bir türlü tedarik edilememiştir. İlk devrenin akabinde gelişen süreçte ise; tıp mekteplerinde yetişmeye başlayan Müslüman hekim, eczacı ve ebeler vilayet dâhiline görevlendirilmeye başlamıştır.

Özellikle 1900'lü yılların başında bölgede zuhur eden kolera, kızamık, çiçek gibi ağır hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin artması, Bitlis Belediyesi bünyesinde doktor, eczacı ve ebe istihdamını gerekli kılmıştır. Bundan kısa bir süre önce 1892 yılında bölgeyi bir kordon halinde etkisi altına alan kolera salgını, yüzlerce insanın ölümüne sebebiyet vermiştir. Bunun üzerine merkezi hükümet harekete geçmiş, Siirt'ten başlamak üzere bölgeyi karantina altına alarak, hastalar için aşı tedarik etmiş ve bunu uygulamaya geçirmiştir. İlk etapta denenen sağlık hizmetlerinin Bitlis Belediyesi bünyesinde yürütülmesi projesi, Bitlis vilayetinin geniş ve ulaşılması zor alanlarının varlığı dolayısıyla çok başarılı olamamıştır. Sağlık hizmetlerinde yetişmiş personelin 1910'lu yıllara doğru artış göstermesiyle, diplomalı ve tecrübeli personelin Bitlis'e bağlı kazalara da atanması sağlanmıştır.

Tüm bunların yanı sıra, bölge için çözülmesi önem arz eden bir diğer sorun ise, kazalarda yürütülen adli tıp hizmetlerinin işin ehli olmayanlar tarafından yürütülmeye çalışılması ve ya bu hizmetin hiçbir şekilde verilememiş olmasıdır. 1900 yılında adli tıp hizmetlerinin yürütülmesi için tabip ve cerrah talep eden Hizan kazası, bu talebine devlet tarafından bir karşılık bulamamıştır. Bunun yanı sıra diğer kazalar için de Osmanlı döneminde bu tarz bir atamanın yapıldığına dair herhangi bir belge ve bilgiye de rastlanamamıştır.

Sağlık alanındaki belge sirkülasyonu ve yığınının 19 ve 20. yüzyıllarda yoğunlaşmış olması, bu bölümü oluşturan belgelerin de o döneme ait olmasına sebep olmuştur. Bahsedilen bölüm içeriği çerçevesinde, Bitlis'te yaşayan insanların başından geçen hastalıklar ile bu hastalıkların türleri ve sonuçları ve bölgenin ihtiyacı olan tabip, ebe ve eczacı gibi görevlilerin bölgeye atanmasına ait belgeler, bu bölümün muhtevasını ilgili detaylarla oluşturmaktadır.

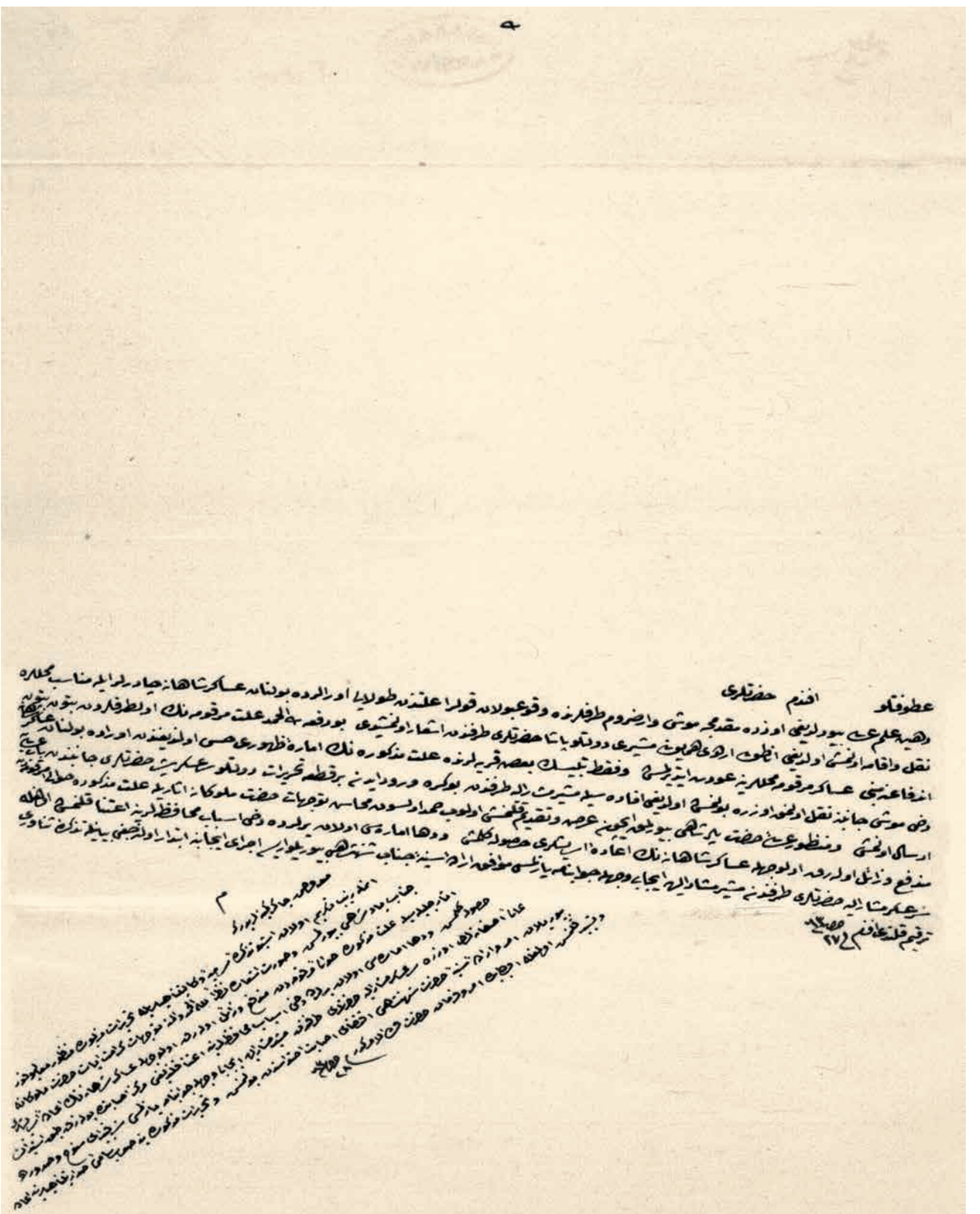

BOA, İ.DH, 160 / 8300 - 2

Van, Muş ve Erzurum taraflarındaki kolera salgınının sona erdiği, ancak Bitlis ve çevresinde yeni bir salgın başladığı ve bu nedenle lazım gelen tedbirlerin alınması gerektiği hakkında, Padişah Abdülmecit'in emri.
7 Kasım 1847

[Sadeleştirme]

[Başbakanlıktan, Padişah Katına]
Van, Muş ve Erzurum taraflarında ortaya çıkan kolera hastalığından dolayı oralarda bulunan askerlerin, çadırlar ile uygun yerlere nakledilerek yerleştirildikleri Anadolu Ordusu Komutanı Osman Paşa tarafından bildirilmişti. Çok şükür kolera hastalığının o bölgelerde ortadan kalkması üzerine, askerler tekrar yerlerine döndürülmüş fakat Bitlis'in bazı köylerinde bu hastalık ortaya çıkma belirtileri göstermiş olduğundan orada bulunan askerlerin Muş tarafına nakledildiği Anadolu Ordu Komutanı tarafından yazıyla Serasker [Genelkurmay Başkanı] Damat Mehmet Said Paşa'ya bildirilerek Bab-i Alice [Başbakanlık] durum tarafınıza iletilmiştir. Çok şükür sayenizde bu hastalık o bölgelerde ortadan kalkmış ve görevli askerlerin yerlerine dönüşleri tamamlanmıştır. Fakat bu hastalığın ortaya çıkma belirtileri gösterdiği Bitlis'te durumun kontrolüne de özen gösterilmektedir. Konuyla ilgili Seraskerin [Genelkurmay Başkanı] de Anadolu Ordusu Komutanı Osman Paşa'ya bir cevap yazması uygun görülmüş olup, vereceğiniz emirlere göre hareket edilecektir, efendim.
6 Kasım 1847
[imza] Sadrazam Mustafa Reşit Paşa

[Padişahın Başsekreterliğinden],
[Sadarete],
Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenmiştir. Belirttiğiniz üzere çok şükür bu hastalık ortadan kalkmış, askerlerin dönüşü tamamlanmış ve hastalığın ortaya çıkma belirtisi gösterdiği yerlerde durumun kontrol altına alınmasına özen gösterilmiştir. Aynen ifade ettiğiniz üzere Seraskerin, Anadolu Ordusu Komutanına cevabi yazı yazması padişahımız tarafından da uygun görülmüş, ilgili yazılar tarafınıza gönderilmiştir.
Gereğini yapınız.
7 Kasım 1847

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Rehin-i ilm-i ali buyurulduğu üzere mukaddemce [Van ve] Muş ve Erzurum taraflarında vuku bulan kolera illetinden dolayı oralarda bulunan asakir-i şahane çadırlar ile münasib mahallere nakl ve ikame olunmuş olduğu Anadolu Ordu-yı Hümayunı Müşiri Devletlü Paşa [Osman Paşa] Hazretleri tarafından işar olunmuş idi, bu defa elhamdülillah illet-i merkumenin ol taraflardan bütün bütün indifa'ına mebni asakir-i merkume mahallerine avdet etdirilmiş ve fakat Bitlis'in bazı karyelerinde illet-i mezkurenin emare-i zuhuru hiss olunduğundan orada bulunan asakir-i şahane dahi Muş canibine nakl olunmak üzere bulunmuş olduğu ifadesiyle müşir-i müşarün-ileyh tarafından bu kere vürud eden bir kıta tahrirat Devletlü Serasker [Damad Mehmed Said] Paşa Hazretleri canibinden Bab-i Aliye irsal olunmuş ve manzur-ı ali-i hazret-i padişahi buyurulmak için arz ve takdim kılınmış olub hamd olsun mehasin-i teveccühat-ı hazret-i mülukane asarıyla illet-i mezkure havali-i merkumeden mündefi ve zail olarak ol vechile asakir-i şahanenin iade-i asayişleri husule gelmiş ve daha emaresi olan yerlerde dahi esbab-ı muhafazalarına itina kılınmış olmağla Serasker-i müşarün-ileyh hazretleri tarafından müşir-i müşarün-ileyhe icabı vechile cevabname yazılması muvafık-ı irade-i seniyye-i cenab-ı şehinşahi buyurulur ise icra-yı icabına ibtidar olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı, efendim.
Fi 27 Za [Zilkade] sene [12]63 [6 Kasım 1847]
[imza] M [Sadrazam] [Mustafa Reşid Paşa]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden],
[Sadarete],
Enmile-zib-i tekrim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle tahrirat-i mezbure manzur-ı meali-vüfur-i cenab-ı padişahi buyurulmuş ve suret-i işara nazaran lillahi'l-hamd ve'l-minne teveccühat-ı keramet-ayat-ı hazret-i mülukane asar-i celilesiyle illet-i mezkure havali-i merkumeden mündefi ve zail olarak ol vechile asakir-i şahanenin iade-i asayişleri husule gelmiş ve daha emaresi olan yerlerde dahi esbab-ı muhafazalarına itina kılındığı merkez-i isabetde bulunarak tıbk-ı istizan-ı ali-i asafaneleri üzere Serasker-i müşarün-ileyh hazretleri tarafından müşir-i müşarün-ileyhe icabı vechile cevabname yazılması şeref-pira-yı sünuh ve sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i hazret-i şehinşahi iktiza-yı isabet-ihtivasından bulunmuş ve tahrirat-i mezkure yine savb-ı sami-i sadaret-penahilerine iade ve tesyir kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.
Fi 28 Za [Zilkade] sene [12]63 [7 Kasım 1847]

Sultan Abdülmecit

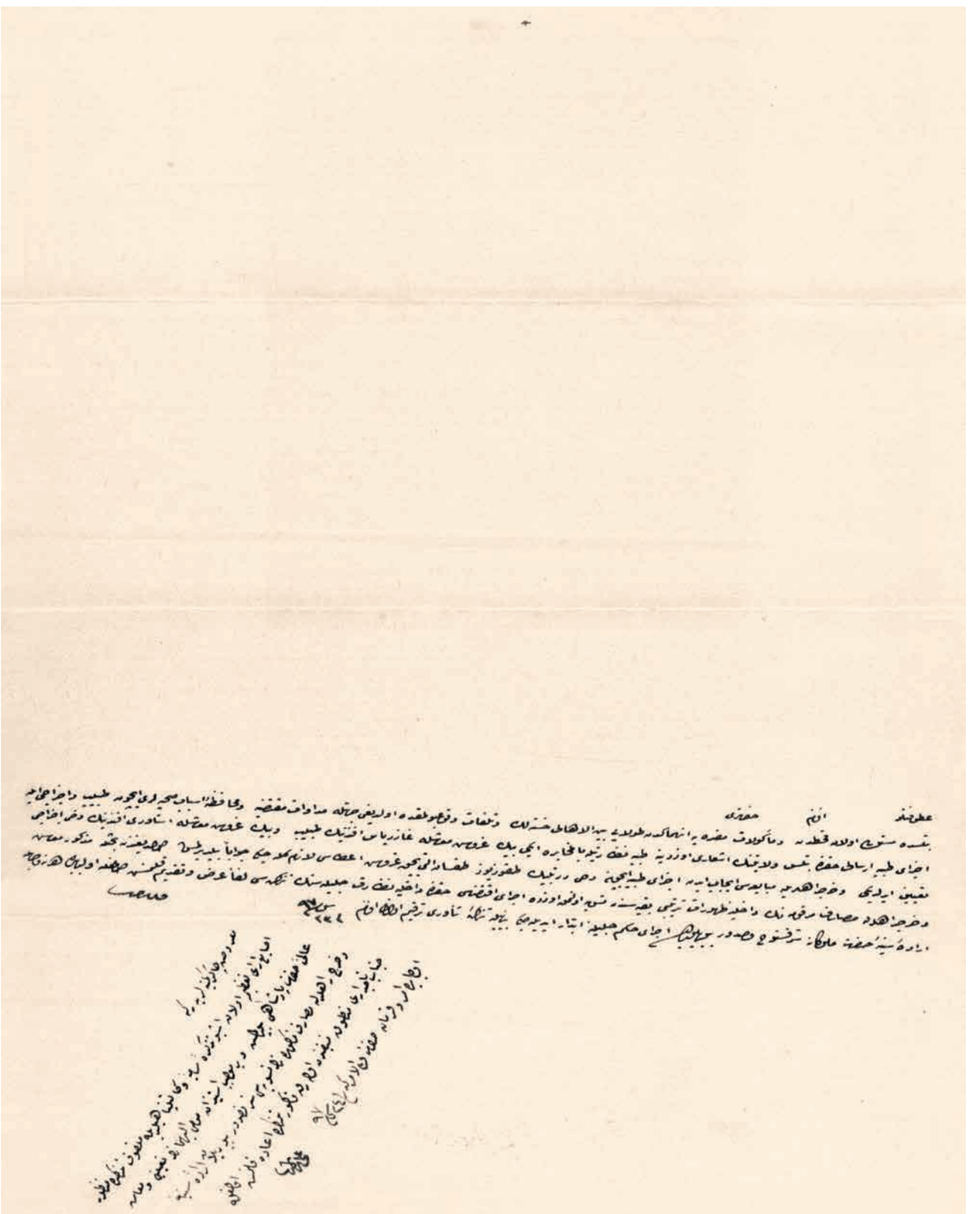

BOA, İ.DH, 809 / 65390 - 2

Bitlis'te meydana gelen kıtlık ve açlığın, halkın zehirli yiyecekler yemesine ve salgın hastalıklara yakalanmasına neden olduğundan dolayı bölgeye acilen doktor ve eczacı atanmasının uygun görüldüğü hakkında, Padişah II. Abdülhamit'in emri.
1 Ağustos 1880

[Sadeleştirme]

[Başbakanlıktan, Padişah Katına],
Bitlis'te her tarafa yayılan kıtlık ve zararlı yiyeceklerin tüketiminden dolayı halk arasında hastalık ve ölümler meydana geldiği, bu sebeple gerekli tedavi ile sıhhi tedbirlerin alınması için bölgeye doktor, eczacı ve tıbbi malzeme gönderilmesinin Bitlis Valiliğinden bildirilmesi üzerine Tıp Bakanlığı ile yapılan yazışma sonucunda Bitlis'e 2000 kuruş maaşla Gazeryas Efendi'nin doktor ve 1000 kuruş maaşla İstavri Efendi'nin de eczacı tayin edildiği ve bu kişilerin yol masraflarıyla gereken tıbbi malzemenin temini için 4996,5 kuruşa ihtiyaç olduğu cevaben bildirilmiştir. Bu maaşların ve yol masraflarının İçişleri Bakanlığı olağanüstü harcamalar kaleminden karşılanması için gerekenin yapılması hakkındaki İçişleri Bakanlığının yazısı ek olarak tarafınıza sunulmuştur. Uygun gördüğünüz takdirde vereceğiniz emirler aynen yerine getirilecektir, efendim.
31 Temmuz 1880
[imza] Sadrazam Cenani Mehmet Kadri Paşa (1832-1884)
[Padişahın Başsekreterliğinden, Sadarete]
Göndermiş olduğunuz yazı ekiyle beraber padişahımız tarafından incelenmiştir. İsmi geçenlerin tayini, maaş, yol masrafları ve diğer masraflarının belirtilen şekilde ödenmesi emredilmiştir.
Gereğini yapınız.
1 Ağustos 1880
[imza] Padişahın Başsekreteri Ali Rıza Mümtaz Bey

[Transkripsiyon]

[Sadaretten, Padişah Katına],
Atufetlü Efendim Hazretleri,
Bitlis'de müstevli olan kahtdan ve mekülat-ı muzırraya inhimakdan dolayı beyne'l-ahali hastalık ve telefat vuku bulmakda olduğu cihetle müdavat-ı mukteziye ve muhafaza-ı esbab-ı sıhhıyeleri için tabib ve eczacı ile ecza-yı tıbbıye irsali hakkında Bitlis Vilayetinin işarı üzerine Tıbbıye Nezareti ile bi'l-muhabere iki bin kuruş maaşla Gazeryas Efendi'nin tabib ve bin kuruş maaşla İstavri Efendi'nin dahi eczacı tayin edildiği ve harcrahlarıyla mübayaası icab eden ecza-yı tıbbıye için dahi dört bin dokuz yüz doksan altı buçuk kuruş itası lazım geleceği cevaben bildirilmiş olduğundan bahisle mezkur maaş ve harcrahlarla masarıf-ı merkumenin Dahiliye [Nezareti] zuhurat tertibi bakayasından tesviye olunmak üzere icra-yı iktizası hakkında Dahiliye Nezaret-i Celilesinin tezkeresi leffen arz ve takdim kılınmış olmağla ol babda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i mülukane şeref-sünuh ve sudur buyurulur ise icra-yı hükm-i celiline ibtidar edileceği beyanıyla tezkere-i senaveri terkim olundu, efendim.
Fi 23 Ş [Şaban] sene [12]97 [31 Temmuz 1880]
[imza] [Sadrazam] Kadri [Cenani Mehmed Kadri Paşa (1832-1884)]

[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetinden, Sadarete],
Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Esabi-ara-yı tazim olan işbu tezkere-i samiye-i vekalet-penahileriyle melfuf tezkere manzur-ı ali-i hazret-padişahi buyurulmuş ve ber-muceb-i istizan muma-ileyhimanın tayini ve maaş ve harcrahlarla masaraf-ı mezkurenin tesviyesi şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı tacidari mantuk-ı münifinden olarak mezkur tezkere iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret veliyyü'l-emrindir.
Fi 24 Ş [Şaban] sene [12]97 [1 Ağustos 1880]
[imza] [Mabeyn-i Hümayun Başkatibi] Ali Rıza [Ali Rıza Mümtaz Bey]

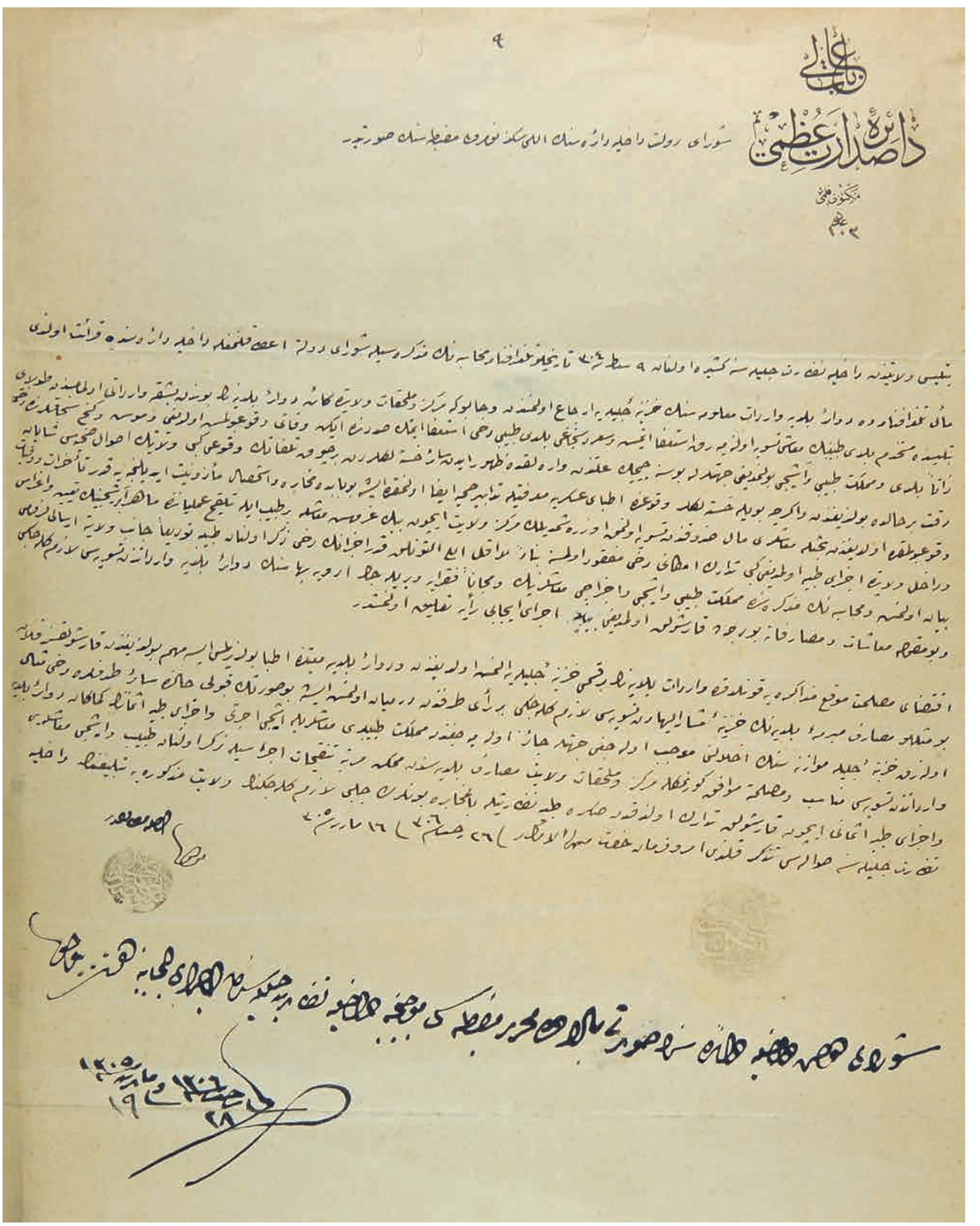

BOA, DH.MKT, 1612 / 3

Bitlis vilayeti dahilinde çiçek hastalığı ile diğer salgın hastalıkların ölümlere sebep olması nedeniyle vilayetteki belediyelerin doktor, aşıcı ve eczacı istihdam etmeleri ve hasta tedavilerinin belediye bütçelerinden karşılanması gerektiği hakkında, Şura-yı Devlet [Danıştay] tarafından alınan karar ile bu konuda Sadrazam Mehmet Kamil Paşa'nın emri.
31 Mart 1889

[Sadeleştirme]

Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesinin [İçişleri Dairesi] 58 Numaralı Kararnamesinin Suretidir,

[Şura-yı Devlet (Danıştay) Dahiliye Dairesinden (İçişleri Dairesi)],

Bitlis Valiliğinden İçişleri Bakanlığına çekilen 21 Şubat 1889 tarihli telgrafname Muhasebenin resmi yazısıyla Şura-yı Devlete [Danıştay] gönderilerek Dahiliye Dairesinde [İçişleri Dairesi] okundu,

Devlet dairelerine ait gelirlerin hazineye aktarılmasından ve Bitlis'in gerek merkezinde gerekse de bağlı idari birimlerinde bulunan belediyelerin başka bir geliri olmamasından, Bitlis'te bulunan belediye doktorunun maaşı ödenememiş ve bu doktor istifa etmiştir. Bunun yanı sıra Siirt sancağı belediye doktoru da istifa etmek üzereyken vefat etmiş, Muş ve Genç [Genç (ilçe), Bingöl] sancaklarında da belediye doktoru ve aşıcı bulunmadığı için bu sene çiçek hastalığı ve sair hastalıklardan dolayı da birçok insan hayatını kaybetmiştir. Bitlis vilayetindeki sıhhi durum dikkat çekici bir hale gelmiştir. Askeri doktorlar yardımıyla gerekli sıhhi önlemler alınmakta ise de bu doktorlara gerekli izin verilinceye ve haber gönderilinceye değin birçok ölüm vakası gerçekleşmiştir. Bu sebeple maaşları Mal Sandığından karşılanmak üzere şimdilik Bitlis'in merkezine 1000 kuruş maaşla bir doktor ile aşı yapma konusunda yetenekli bir aşıcının tayini ve Bitlis dâhilinde tıbbi malzeme olmadığı, tedarik etme imkânı da bulunmadığı için buraya 50 altınlık tıbbi malzemenin de atanacak doktora verilmek suretiyle Bitlis'e gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Muhasebenin yazısında doktor, aşıcı ve eczacı maaşlarının ve karşılıksız olarak fakirlere verilecek ilaçlara ait ücretlerin belediye bütçesinden karşılanması gerektiği ifade edilmiş; fakat maaşlarla ilgili masrafların bütçeden karşılanmasına imkân olmadığı için gereği oylamaya bırakılmıştır.

Konunun gereği müzakere edilmiştir. Belediye bütçesinin bir kısmının hazineye aktarılmış olduğu göz önüne alınmasına rağmen; belediye bünyesinde doktor bulundurulması önemli görülmüştür. Belediye bütçesinde karşılığı olmayan bu tarz önemli masrafların hazineden alınacak bütçeden karşılanması bir oyla ifade edilmiş ise de bu durumun kabulünün sair bölgelere de emsal teşkil edecek olması hazinenin bütçe dengesini sarsacağı için gerekli bütçenin hazineden aktarılması uygun görülmemiştir. Bu sebeple doktor maaşlarıyla aşıcı ücreti ve gerekli tıbbi malzemeye ait masrafların eskiden olduğu gibi yine belediye bütçelerinden karşılanması uygun bulunmuştur. Bitlis merkez ve bağlı idari birimlere ait belediye giderlerinin mümkün mertebe kısılarak; doktor, aşıcı maaşları ve tıbbi malzemeye ait bütçe tedarik olunduktan sonra Tıbbiye Nezareti [Sağlık Bakanlığı] ile yapılacak yazışma ile gerekli personelin gönderileceğinin Bitlis Vilayetine bildirilmesi için durumun İçişleri Bakanlığı'na havale edilmesi kararlaştırılmıştır.
Arz olunur.
28 Mart 1889

Aslı gibidir.

[Sadrazam Mehmet Kamil Paşa'dan],
Şura-yı Devlet [Danıştay] Dahiliye Dairesinin [İçişleri Dairesi] sureti yukarıda yazılı kararnamesi gereğince İçişleri Bakanlığına gereğinin yapılması emredilmiştir.
31 Mart 1889

Mehmet Kamil Paşa

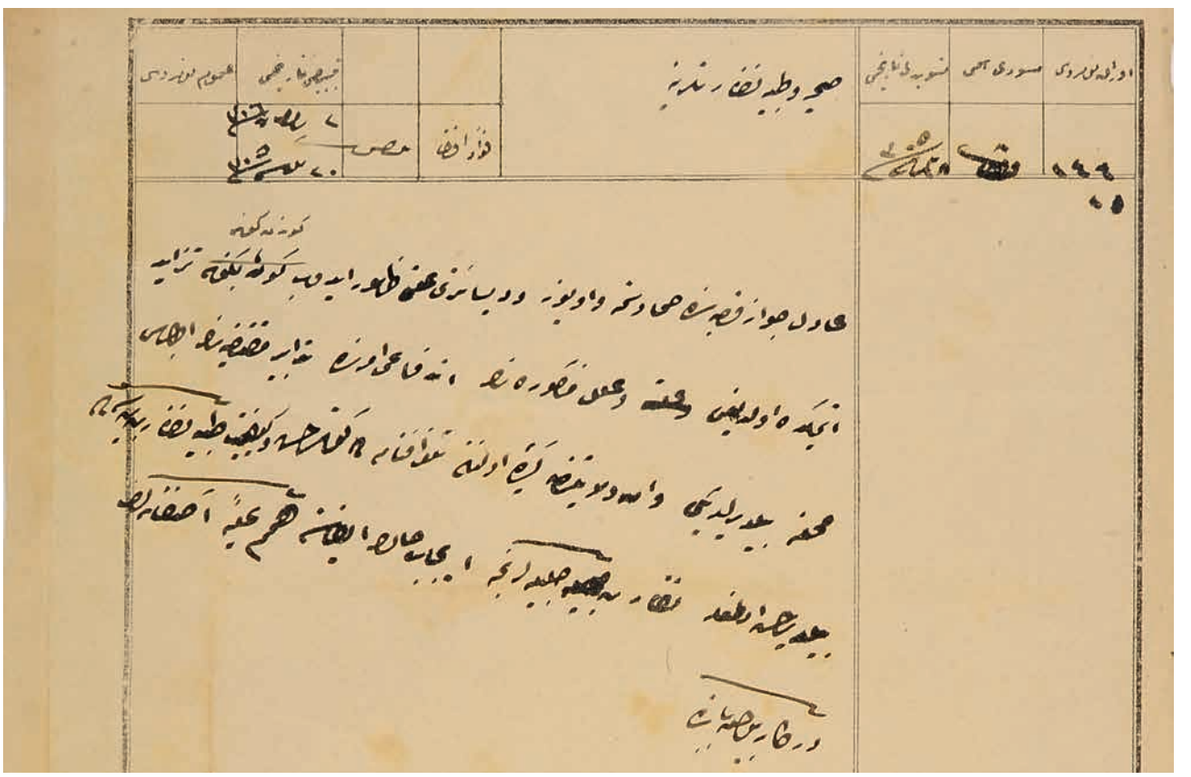

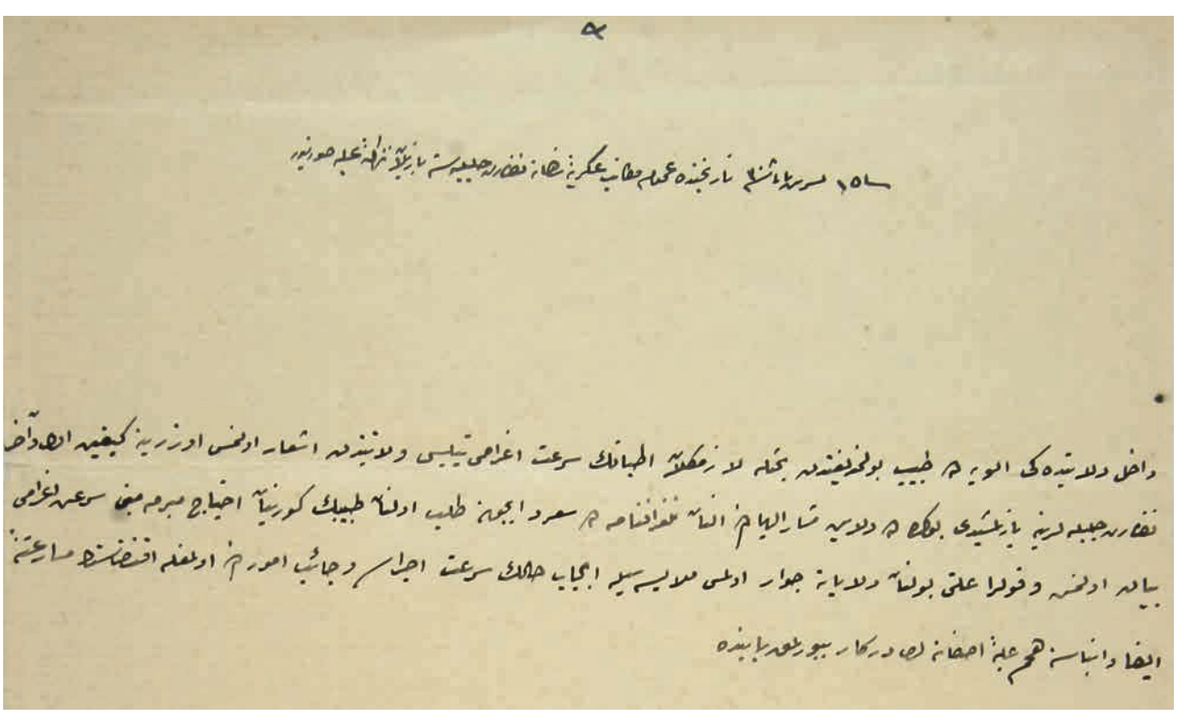

BOA, DH.MKT, 1621 / 6

Adilcevaz kasabasında humma, sıtma, uyuz, dizanteri gibi hastalıklardan meydana gelmesi ve etkilerinin günden güne artması nedeniyle gerekli önlemlerin alınması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sıhhiye ve Tıbbiye Nezaretlerine gönderilen yazı.
2 Mayıs 1889

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Sıhhiye ve Tıp Bakanlıklarına
2 Mayıs 1889
Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] kasabasında humma, sıtma, uyuz ve dizanteri vakaları günden güne artmaktadır. Bu hastalıkların ortadan kaldırılması için lazım olan tüm önlemlerin alınması gerektiği, Van Valiliğinden çekilen telgrafla bölgeye bildirilmiştir. Durum Tıp Bakanlığına da iletilmiş olup; konuyla ilgili gereğinin yapılması arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Sıhhiye ve Tıbbiye Nezaretlerine,
Fi 2 Ramazan sene [1]306 v e fi 20 Nisan sene [1]305 [2 Mayıs 1889] Adilcevaz [Adilcevaz (ilçe), Bitlis] kasabasında humma ve sıtma ve uyuz ve disanteri [dizanteri] illeti zuhur idüb günden güne tezayüd etmekde olduğu ilel-i mezkurenin indifa'ı emrinde tedabir-i mukteziyenin icrası mahalline bildirildiği Van Vilayetinden keşide olunan telgrafnamede gösterilmiş ve keyfiyyet Tıbbiye Nezaret-i Behiyyesine de bildirilmiş olmağla nezaret-i celilerince icab-ı halin ifasına himem-i aliyye-i asafaneleri derkar buyurulmak babında.

BOA, DH.MKT, 2025 / 45

Bitlis'e bağlı livalarda tabip bulunmaması ve Siirt'in kolera salgını bulunan bölgelere yakın olması sebebiyle acilen buraya bir tabip atanması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazının sureti.
27 Kasım 1889

[Sadeleştirme]

27 Kasım 1889 Tarihinde Askeri Okullar Müdürlüğüne Yazılan Yazının Suretidir,

[İçişleri Bakanlığından],
[Askeri Okullar Müdürlüğüne],
Bitlis'e bağlı livalarda [kazadan büyük vilayetten küçük idari birim] doktor bulunmamasından, yeteri kadar doktorun bölgeye süratle gönderilmesi talebinin Bitlis Valiliğinden bildirilmesi üzerine, durum daha önceden de olduğu gibi Askeri Okullar Müdürlüğüne bildirilmiştir. Son durumda Bitlis Valiliğinden alınan telgrafta, Siirt için talep edilen doktora acil ihtiyaç olmasından, bölgeye bir doktorun süratle gönderilmesi gerektiği bildirilerek; Siirt'in aynı zamanda kolera salgını bulunan vilayetlere yakınlığı dolayısıyla gerekenin acilen yapılması tarafınıza arz olunur.

[Transkripsiyon]

Fi 15 Teşrinisani sene [1]305 [27 Kasım 1889] tarihinde Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine yazılan tezkere-i aliyye suretidir.

[Dahiliye Nezaretinden],
[Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine],
Dahil-i vilayetdeki [Bitlis] elviyede tabib bulunmadığından bahisle lazım gelen etibbanın sürat-ı izamı Bitlis Vilayetinden işar olunması üzerine keyfiyyet evvel ve ahir nezaret-i celilelerine [Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesi] yazılmışdı, bu kere de vilayet-i müşarün-ileyhimadan alınan telgrafnamede Siird için taleb olunan tabibin görünen ihtiyac-ı mübreme mebni sürat-ı izamı beyan olunmuş ve kolera illeti bulunan vilayata civar olması mülabesesiyle icab-ı halin sürat-i icrası vecaib-i umurdan olmağla iktizasının müsaraaten ifa ve inbasına himem-i aliyye-i asafaneleri derkar buyurulmak babında.

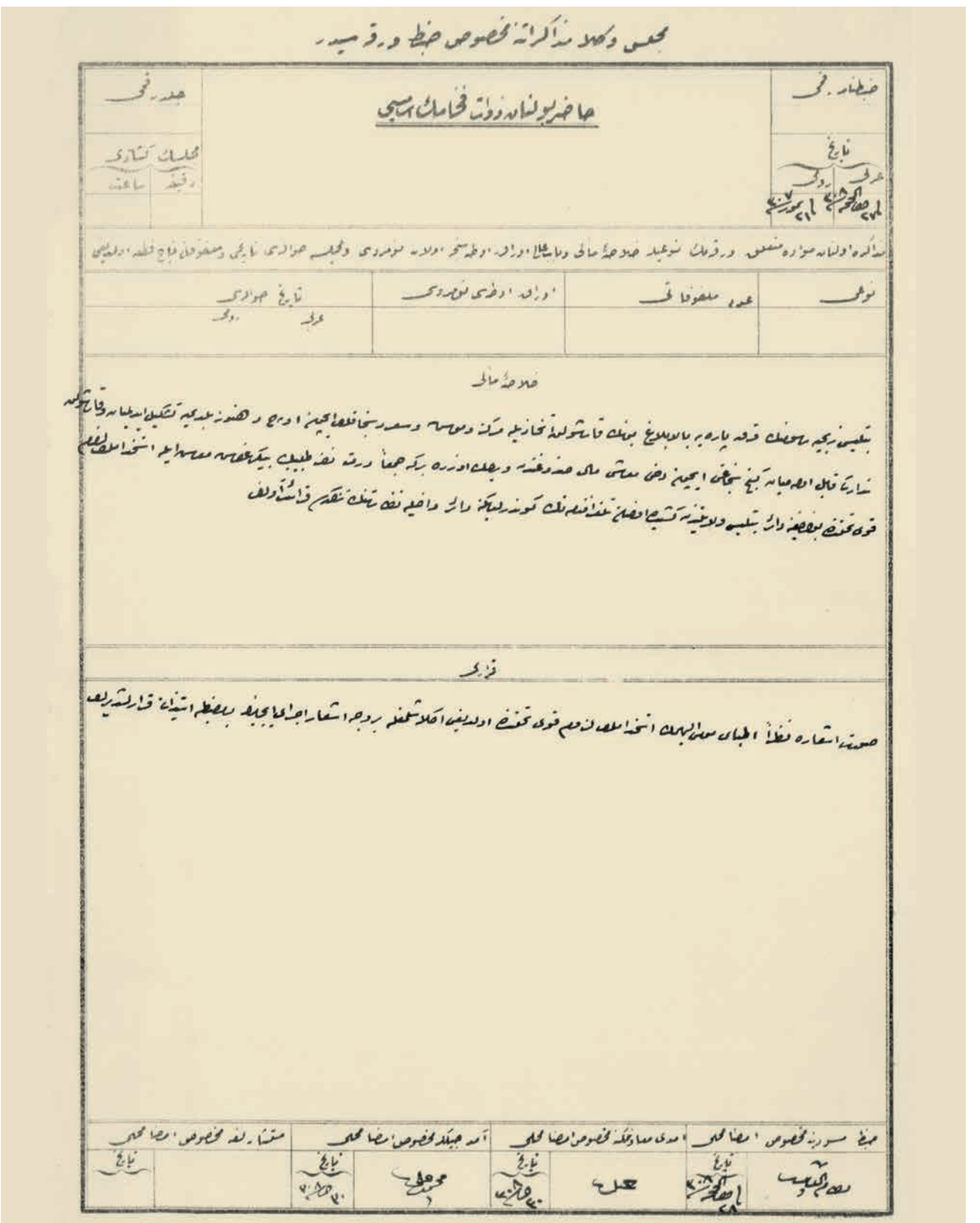

محس وکلا مذاکراتہ مخصوص ضبط ورقہ سیدہ

ضبطنامہ نمبر

عدد نمبر

حاضر بولنلرک دوات محاماتی

تاریخ

عرفی روحی

محلسات کتابی

رقیمہ ساعت

مذاکرہ اولنلرہ متضمن ورقہ‌لرک توحید خلاصہ حالی ویا مثلا اوراق دفتر نمبر اولدیغی مرقومدر وقیمت حوالہ تاریخی مصدقلی فاتح قطعہ اولدیغی

نوعی	عدد مقطوعاتی	اوراق دفتری نومرولری	تاریخ حوالہ‌سی
			عرفی روحی

خلاصہ حالی

بتاریخ یوم سنہ قوجہ یارہ بالابلدیغ بنلک قاشولنہ تحاریر مذکرہ ومعاملہ وسعد بخاقلمیہ ایجون اوراق دفتریہ تشکیل ایدلمکلہ قاتح تحریر

ثبت قابل اولمیان بیع سجلی ایجون مدعی مدعی علیہ ویکدیگرینہ ویرمک اوزرہ بر کاغد یازمہ نقد طبیق بیکلیکدہ معاملہ ایجون اخذ اولنمغلہ

قوی تحقیق بولنمغلہ وارث بتلیسی ولدیتہ کتب اولمغلہ مذکور کاغد دعوی نقد تحقیق قابل اولمدیغی نقد تحقیق قابل اولمدیغی

قرار

صورت استمارہ نظارا الیہا سنہ الیہا اخذ اولنوب مع قوی تحقیق اولنمغلہ اکلا مشعر بروجہ استمارہ اجرا قیلنمغلہ بالخط استیناف قارئہ ریف

تاریخ مسودہ مخصوص امضا محلی	مدی معاوکلہ مخصوص امضا محلی	آمد عبلہ مخصوص امضا محلی	مستاجر نقد مخصوص امضا محلی
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ

BOA, MV, 66 / 55

Bitlis, Muş, Siirt ve Genç'e birer doktor atanması hakkında, Bakanlar Kurulu kararı.
2 Ağustos 1891

[Sadeleştirme]

Bakanlar Kurulu görüşmelerine ait tutanaktır,
2 Ağustos 1891

Özeti,
Bitlis zephiye vergisinin [mezbahalarda kesilen hayvanlardan alınan vergi] kırk paraya çıkartılması ve buna karşılık Bitlis, Muş, Siirt sancakları için üç ve henüz belediye teşkil edilmeyen ve karşılık tedariki mümkün olmayan Genç [Genç (ilçe), Bingöl] sancağı için de maaşı Mal Sandığından verilmek üzere bir ve toplamda dört doktorun 1000'er kuruş maaş ile buralarda istihdamlarının gerekli görüldüğü hakkında, Bitlis Valiliğinden gönderilen telgraf ile İçişleri Bakanlığının yazısı okundu.

Kararı,
Belirtildiği üzere bu doktorların istihdam edilmelerinin çok gerekli olduğu anlaşılarak gereğinin yapılmasına izin verilmesi kararname ile uygun bulundu.

[Transkripsiyon]

Meclis-i Vükela müzakeratına mahsus zabt varakasıdır,
Fi 27 Zilhicce sene [1]308 ve fi 21 Temmuz sene [1]307 [2 Ağustos 1891]

Hülasa-i Meali,
Bitlis zebhiye rüsumunun kırk paraya bi'l-iblağ bunun karşılık ittihazıyla merkez [Bitlis] ve Muş ve Siird sancakları için üç ve henüz belediye teşkil edilmeyen ve karşılık tedariki kabil olamayan Genç sancağı için dahi maaşı Mal Sandığından verilmek üzere bir ki ceman dört nefer tabibin biner kuruş maaş ile istihdamları lüzum-ı kavi tahtında bulunduğuna dair Bitlis Vilayetinden keşide olunan telgrafnamenin gönderildiğine dair Dahiliye Nezaretinin tezkeresi kıraat olundu.

Kararı,
Suret-i işara nazaran etibba-i muma-ileyhimin istihdamları lüzum-ı kavi tahtında olduğu anlaşılmağla ber-vech-i işar icra-yı icabının ba-mazbata istizanı kararlaşdırıldı.

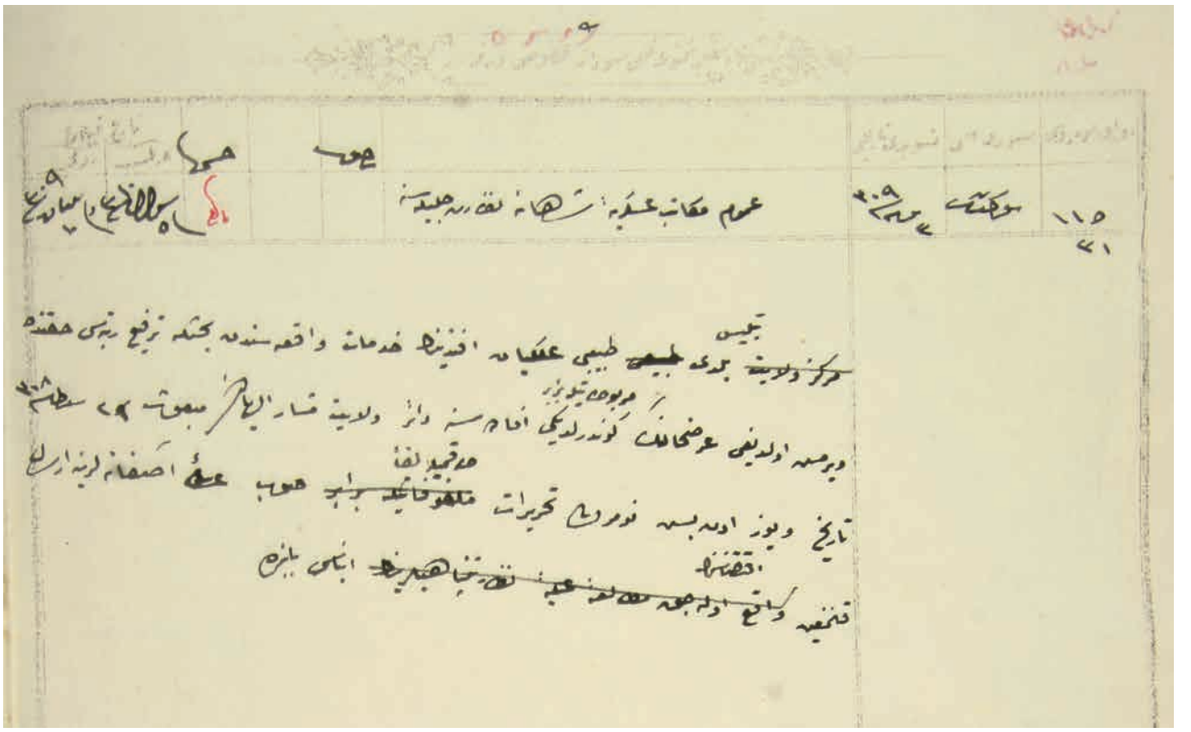

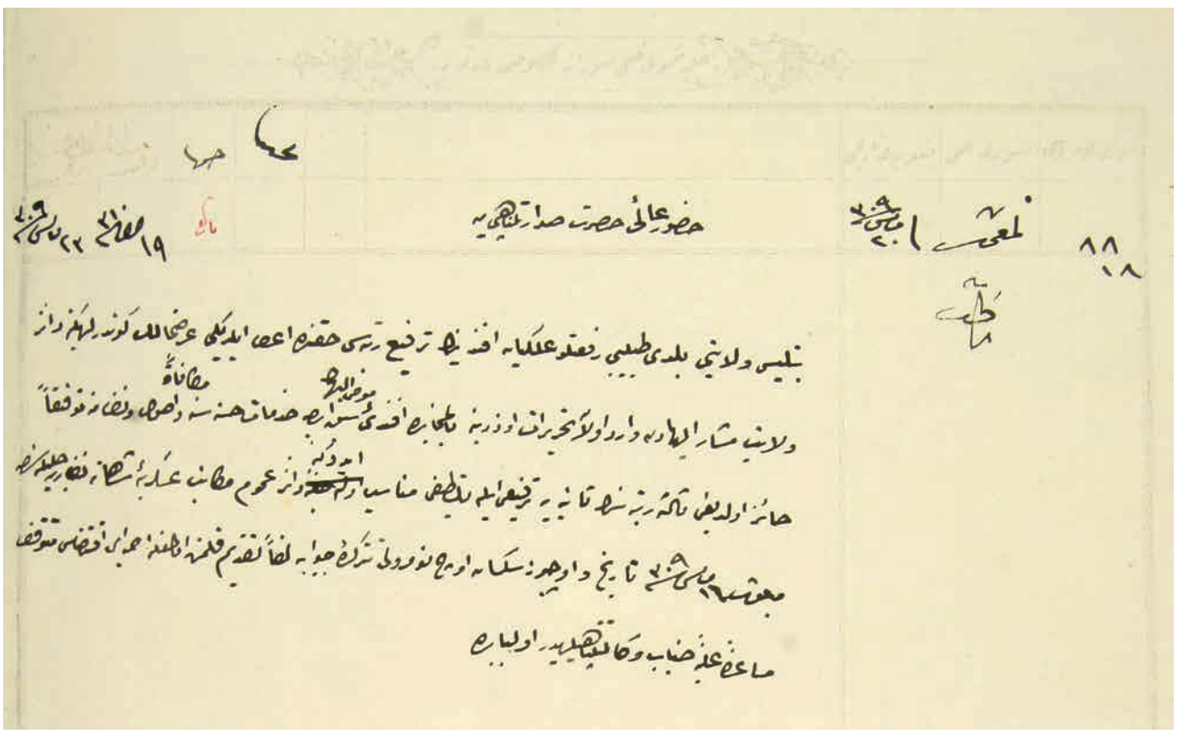

BOA, DH.İD, 106 / 1 – 1

Bitlis Belediyesi Doktoru Alekyan Efendi'nin rütbe terfisi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
21 Nisan 1893

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
21 Nisan 1893
Bitlis Belediye Doktoru Alekyan Efendi'nin, mevcut hizmetlerinden ötürü rütbesinin terfi ettirilmesi hakkında vermiş olduğu dilekçenin, ekleriyle beraber gönderildiği hakkında Bitlis Valiliğinden alınan 6 Mart 1893 tarihli ve 115 numaralı yazı ekleriyle tarafınıza sunulmuştur. Gereği arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi 5 Şevval sene [1]310 ve fi 7 Nisan sene [1]309 [21 Nisan 1893],

Bitlis Beledi Tabibi Alekyan Efendi'nin hidemat-ı vakıasından bahisle terfi-i rütbesi hakkında vermiş olduğu arzuhalinin merbutatıyla beraber gönderildiği ifadesine dair vilayet-i müşarun- ileyhadan mebus fi 22 Şubat sene [1]308 [6 Mart 1893] tarih ve yüz on beş numaralı tahrirat takımıyla leffen savb-ı ali-i asafanelerine irsal kılınmağın iktizasının inbası babında.

BOA, DH.MKT, 16 / 15

Bitlis Belediye Tabibi Alekyan Efendi'nin çalışmalarındaki gayreti ve başarılarından ötürü ikinci rütbeye terfi ettirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
4 Haziran 1893

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Sadarete,
4 Haziran 1893
Bitlis Belediye Doktoru Alekyan Efendi'nin, rütbesinin terfi ettirilmesi hakkında vermiş olduğu dilekçenin gönderildiğine dair Bitlis Valiliğinden alınan yazı üzerine, Alekyan Efendi'nin yapmış olduğu güzel hizmetlerin karşılığı olarak haiz olduğu üçüncü rütbenin ikinci rütbeye yükseltilmesiyle, kendisinin ödüllendirilmesinin uygun olacağı Askeri Okullar Müdürlüğünden alınan 28 Mayıs 1893 tarihli ve 383 numaralı cevabi yazıda belirtilmiştir. Gereğinin yapılması tarafınıza arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye
Fi 19 Za [Zilkade] sene [1]310 ve fi 23 Mayıs sene [1]309 [4 Haziran 1893]
Bitlis Vilayeti Beledi Tabibi Refetlü Alekyan Efendi'nin terfi-i rütbesi hakkında ita eylediği arzuhalin gönderildiğine dair vilayet-i müşarun-ileyhadan varid olan tahrirat üzerine efendi-i muma-ileyhin sebk eden hidemat-i hasenesine mükafaten ve usül ve nizamına tevfikan haiz olduğu salise rütbesinin saniyeye terfi'i ile taltifi münasib idüğüne dair Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesinden mebus fi 16 Mayıs [1]309 [28 Mayıs 1893] tarih ve üç yüz seksen üç numaralı tezkere-i cevabiye leffen takdim kılınmış olmağla icra-yı iktizası mütevakkıf-ı müsaade-i aliyye-i cenab-ı vekalet-penahileridir ol babda.

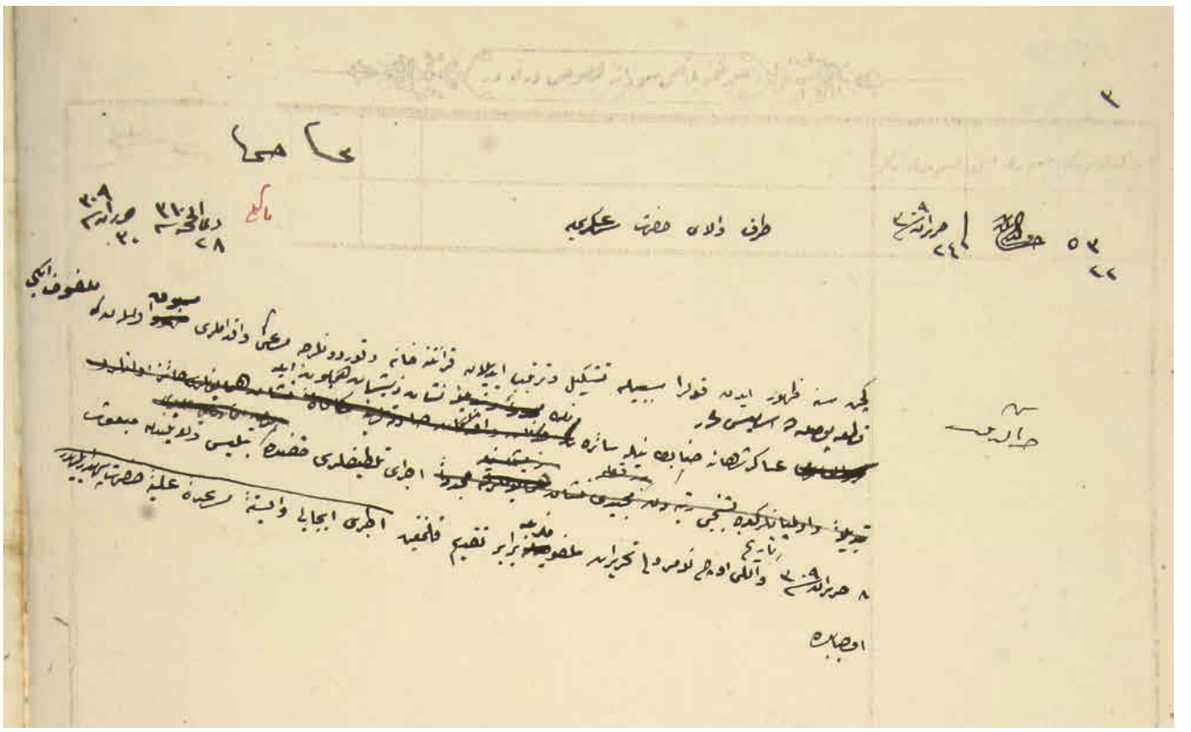

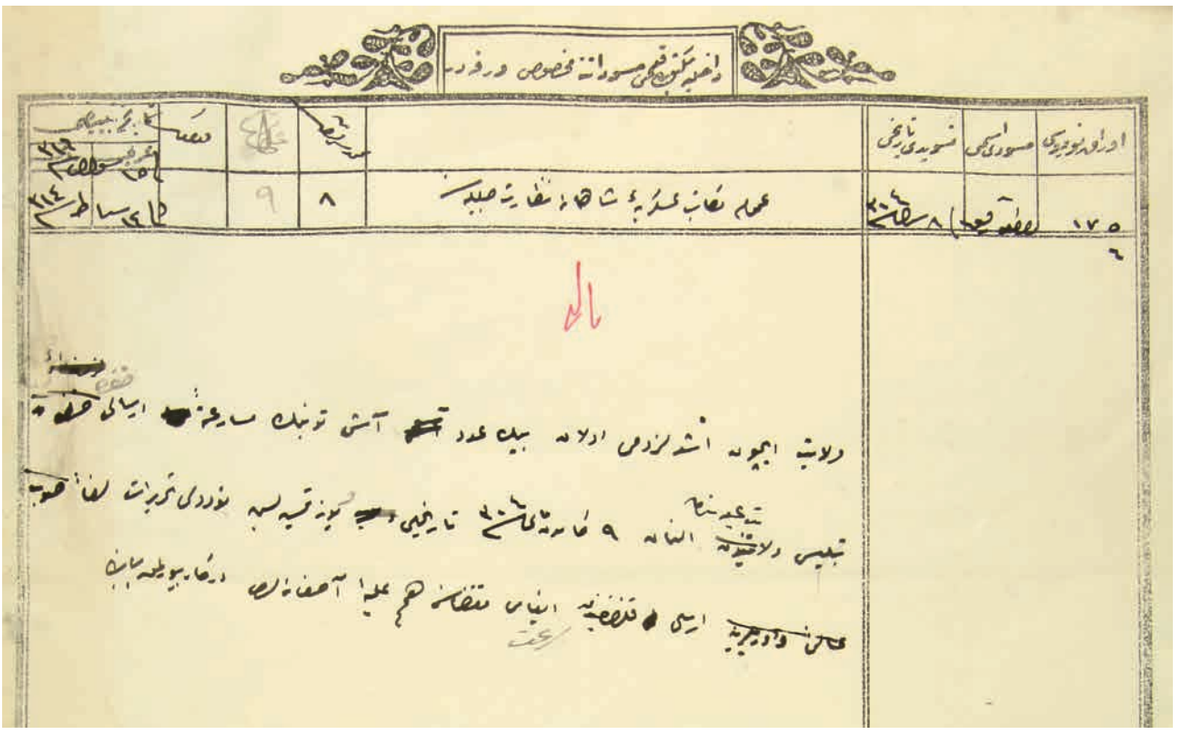

BOA, DH.MKT, 84 / 48

Bitlis'te geçen sene ortaya çıkan kolera salgınının yayılmasını önlemede görev yapan kişilerin ve iki zabitin madalyayla ödüllendirilmeleri hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Seraskeriye [Genelkurmay Başkanlığı] gönderilen yazı.
12 Temmuz 1893

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Genelkurmay Başkanlığına,
12 Temmuz 1893
Geçen sene [1892] ortaya çıkan kolera hastalığı esnasında oluşturulan karantinahanelerde başarıyla hizmet eden ve ekteki yazıda isimleri yazılı iki askeri görevlinin, madalyayla ödüllendirilmesi hakkında Bitlis Valiliğinden gönderilen 20 Haziran 1893 tarihli ve 53 numaralı yazı, ekleriyle tarafınıza sunulmuştur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Taraf-ı Vâlâ-yı Hazret-i Seraskeriye,
Fi 28 Zilhicce sene [1]310 ve fi 30 Haziran sene [1]309 [12 Temmuz 1893]
Geçen sene zuhur eden kolera sebebiyle teşkil ve tertib edilen karantinahane ve kordonlarca mesai ve ikdamları mesbuk olanları melfuf iki kıta pusulada esamisi muharrer asakir-i şahane zabitanıyla sairenin nişan-ı zi-şan-ı hümayun ile icra-yı taltifleri hakkında Bitlis Vilayetinden mebus fi 8 Haziran [1]309 [20 Haziran 1893] tarih ve elli üç numaralı tahrirat melfuflarıyla beraber takdim kılınmağın ol babda.

BOA, DH.MKT, 2170 / 112

Bitlis Vilayeti tarafından talep edilen bin doz aşının acilen gönderilmesi hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
26 Şubat 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
26 Şubat 1899
Bitlis vilayetinin acil ihtiyacı olan 1000 adet aşı tüpünün süratle gönderilmesi hakkında Bitlis Valiliğinden alınan 21 Ocak 1899 tarihli ve 175 numaralı yazı ek olarak tarafınıza gönderilerek; gereğinin acilen yapılması bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi 15 Şevval sene [1]316 ve fi 14 Şubat sene [1]314 [26 Şubat 1899],
Vilayet için eşedd-i lüzumu olan bin aded aşı tübünün müsaraaten irsali hakkında Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden alınan fi 9 Kânunusani sene [1]314 [21 Ocak 1899] tarihli ve yüz yetmiş beş numaralı tahrirat leffen irsal kılındığından sürat-i ifası muktezasına himem-i aliyye-i asafaneleri derkar buyurulmak babında.

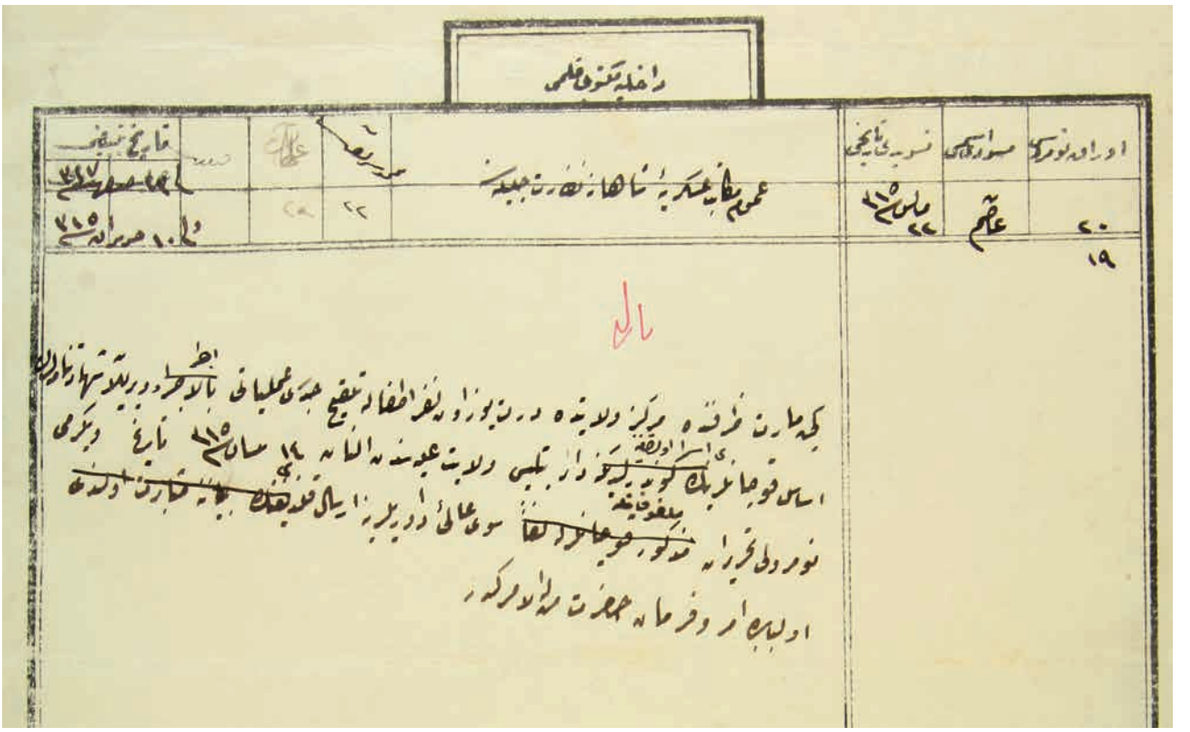

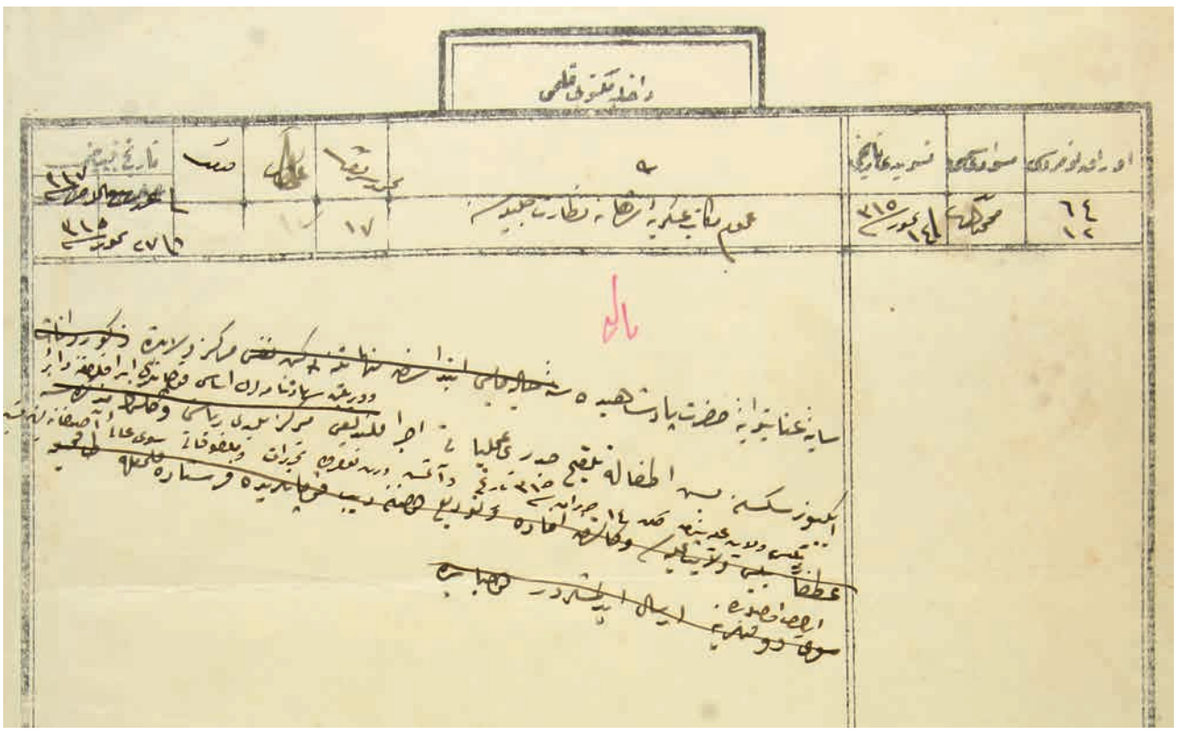

BOA, DH.MKT, 2214 / 27

Bitlis'te dört yüz on çocuğa çiçek aşısı yapıldığı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
22 Haziran 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
22 Haziran 1899
1899 yılında Bitlis vilayeti merkezinde 410 çocuğa çiçek aşısı yapıldığı ve buna ait ilgili evrakların gönderildiği hakkında, Bitlis Valiliğinden alınan 26 Nisan 1899 tarihli ve 20 numaralı yazı ekleriyle tarafınıza gönderilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi 12 Safer sene [1]317 ve fi 10 Haziran sene [1]315 [22 Haziran 1899]
Geçen mart [1899] zarfında merkez-i vilayetde dört yüz on nefer etfale telkih-i cederi ameliyatı icra ve verilen şehadetnamelerin esas koçanları isra olunduğuna dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden alınan fi 14 Nisan sene [1]315 [26 Nisan 1899] tarih ve yirmi numaralı tahrirat melfufatıyla su-yı ali-i daverilerine irsal kılındı, ol babda emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir.

BOA, DH.MKT, 2231 / 2

Bitlis'te iki yüz seksen beş çocuğa çiçek aşısı yapıldığı hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
8 Ağustos 1899

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
8 Ağustos 1899
Bitlis vilayeti merkezinde 285 çocuğa çiçek aşısı yapıldığı ve bu işlemle ilgili evrakların gönderildiği hakkında, Bitlis Valiliğinden gelen 26 Haziran 1899 tarihli ve 64 numaralı yazı, ekleriyle beraber tarafınıza iletilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezareti'nden],
Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi Gurre-i Rebiülahir [1 Rebiülahir] sene [1]317 ve fi 27 Temmuz sene [1]315 [8 Ağustos 1899]
Saye-i inayet-vaye-i hazret-i padişahide merkez-i vilayetde [Bitlis] iki yüz seksen beş etfale telkih-i cederi ameliyatı icra ve verilen şehadetnamelerin esas koçanları isra kılındığına dair Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen fi 14 Haziran sene [1]315 [26 Haziran 1899] tarih ve altmış dört numaralı tahrirat ve melfufatı su-yı ali-i asafanelerine tesyir edildi, ol babda.

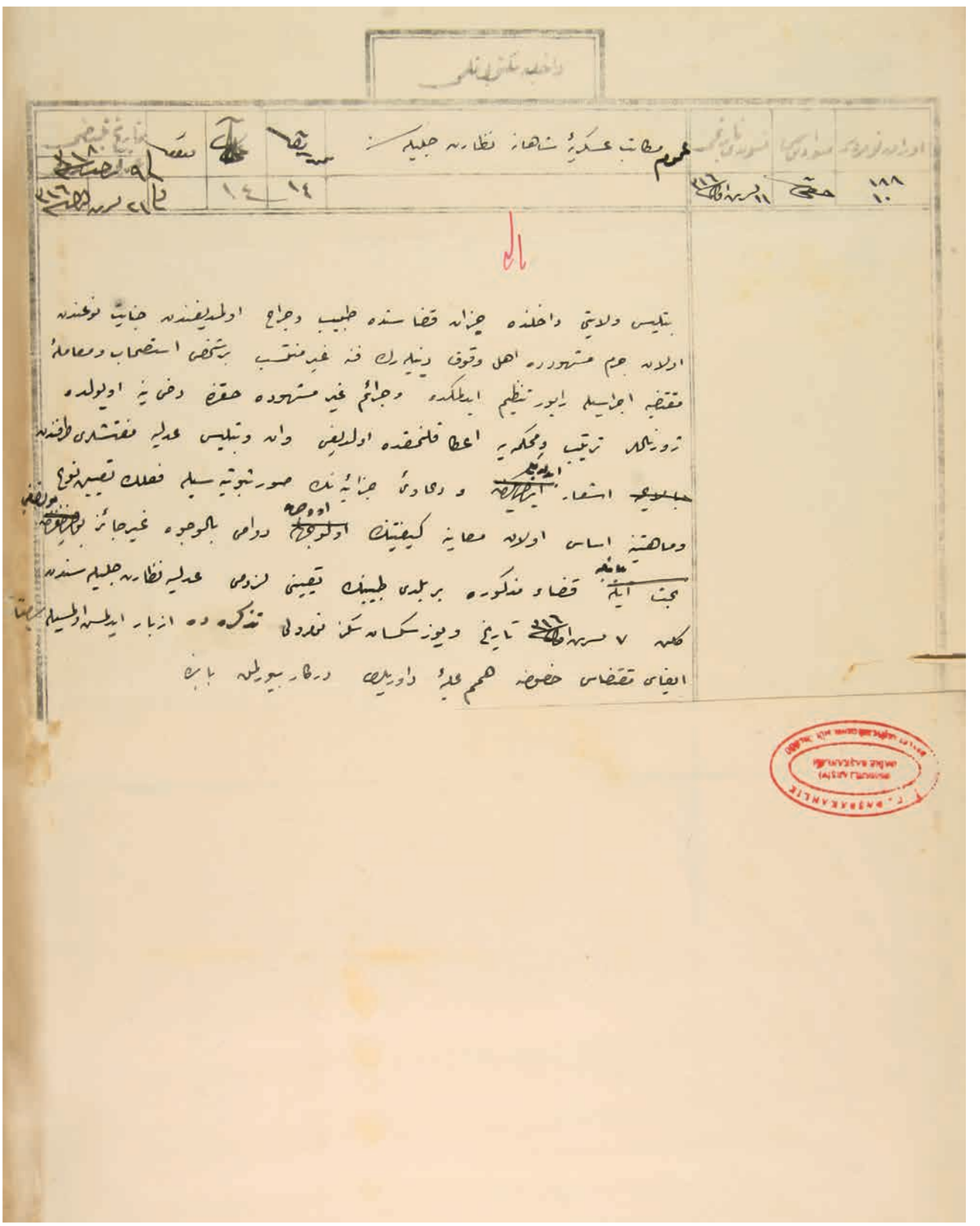

BOA, DH.MKT, 2423 / 77

Bitlis'in Hizan kazasında tabip ve cerrah olmamasından dolayı adli tıp hizmetinin verilemediği ve bu nedenle Hizan Belediyesi bünyesinde görevlendirilmek üzere buraya acilen bir doktor atanması gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
3 Kasım 1900

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
3 Kasım 1900
Bitlis'in Hizan kazasında doktor ve cerrah olmadığından, işlenen cinayet suçlarında bilirkişi denilerek uygun olmayan bir şahısla beraber gerekli adli tıp işlemlerinin yapıldığı ve rapor düzenlendiği, bununla beraber işlenen diğer suçlarda da raporlar düzenlenip mahkemeye dahi gönderildiği Van ve Bitlis Adliye Müfettişleri tarafından bildirilmiştir. Bu tarz cezai davalarının doğru ilerlemesiyle işlenen fiilin türüne ve içeriğine esas teşkil eden muayenenin, bu şartlarda uygun olmayan biçimde yapılmış olacağı ve Hizan kazasına bir belediye doktoru atanması gerektiği, Adalet Bakanlığından gelen 20 Ekim 1900 tarihli ve 188 numaralı yazıda belirtilmiş olup gerekenin acilen yapılması tarafınıza bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi 9 Receb sene [1]318 ve fi 21 Teşrinievvel sene [1]316 [3 Kasım 1900],
Bitlis vilayeti dahilinde Hizan kazasında tabib ve cerrah olmadığından cinayet nevinden olan cürm-i meşhudda ehl-i vukuf denilerek fenne gayr-i müntesib bir şahsı istishab ve muamele-i mukteziye icrasıyla rapor tanzim edilmekde ve ceraim-i gayr-i meşhude hakkında dahi yine o yolda jurnaller tertib ve mahkemeye ita kılınmakda olduğu Van ve Bitlis adliye müfettişleri tarafından işar edildiği ve deavi-i cezaiyenin suver-i subutiyesiyle fiilin tayin-i nev ü mahiyetine esas olan muayene keyfiyetinin ol vechile devamı bi'l-vücuh gayr-i caiz bulunduğu beyanıyla kaza-i mezkura bir beledi tabibinin tayini lüzumu Adliye Nezaret-i Celilesinden gelen 7 Teşrinievvel sene [1]316 [20 Ekim 1900] tarih ve yüz seksen sekiz numaralı tezkerede izbar edilmiş olmasıyla serian ifa-yı muktezası hususuna himem-i aliyye-i daverileri derkar buyurulmak babında.

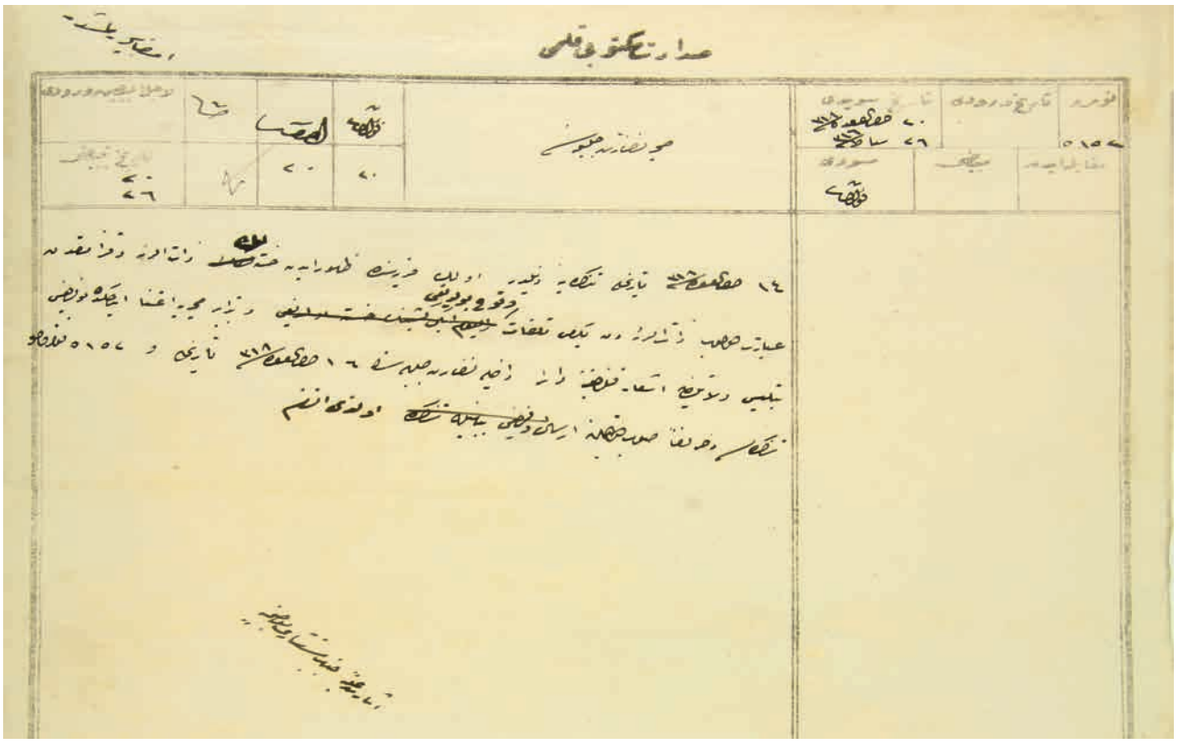

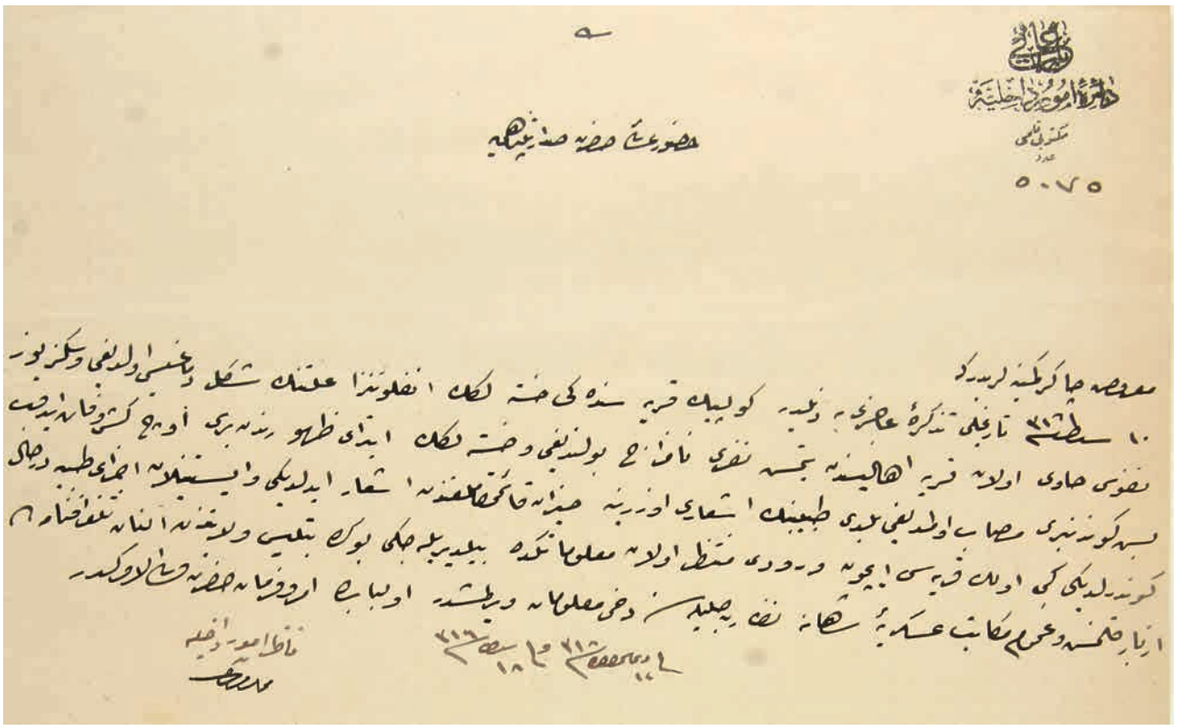

BOA, A.MKT.MHM, 567 / 9 – 5

Hizan kazasının Ölek [Yukarıölek, Aşağıölek (köy), Bitlis] köyünde görülen zatü'r-rie [zatürre] ve kızamık hastalıklarından dolayı yirmi kişinin öldüğü hakkında, Sadaretten [Başbakanlık] Sıhhiye Nezaretine [Sağlık Bakanlığı] gönderilen yazı.
11 Mart 1901

[Sadeleştirme]

[Başbakanlıktan],
Sağlık Bakanlığına,
11 Mart 1901
15 Mart 1901 tarihli yazıya ektir,
Ölek [Yukarıölek, Aşağıölek (köy), Bitlis] köyünde zatürre ve kızamık hastalığı ortaya çıkmış olup, zatürreden 20 kişinin hayatını kaybettiği ve bunun üzerine sağlık tedbirlerinin alınmasına özen gösterildiği Bitlis Valiliğinden bildirilmiştir. Konuyla ilgili İçişleri Bakanlığının 7 Mart 1901 tarihli ve 5152 numaralı yazısı da tarafınıza gönderilmiştir.

BOA, A.MKT.MHM, 567 / 9 – 6

Hizan kazasının sekiz yüz nüfuslu Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] köyünde bir tür influenza [Grip hastalığı] hastalığının görüldüğü, bu hastalığa yetmiş kişinin yakalandığı ve bunlardan üç kişinin öldüğü hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
3 Mart 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Başbakanlıka,
23 Şubat 1901 tarihli yazıya ektir,
Gulpik [Süttaşı (köy), Hizan, Bitlis] ve Ölek [Aşağıölek, Yukarıölek (köy), Bitlis] köylerinde ortaya çıkan hastalığın influenza [Grip hastalığı] hastalığının başka bir biçimi olduğu ve 800 nüfuslu köy halkından 70 kişinin rahatsız olduğu belirtilerek; hastalığın ortaya çıkışından bu yana 3 kişi vefat etmiş olup beş günden beri de kimsenin hastalanmadığı Bitlis Belediye doktorunun ifadesi üzerine Hizan Kaymakamlığınca bildirilmiştir. Köyler için talep edilen tıbbi malzeme hemen gönderilmiş olup; Ölek [Aşağıölek, Yukarıölek (köy), Bitlis] köyü ile ilgili gerekli bilgilerin bildirileceği de Bitlis Valiliğinin göndermiş olduğu telgrafta ifade edilmiştir. Konuyla ilgili Askeri Okullar Müdürlüğüne de bilgi verilmiştir.
Arz olunur.
3 Mart 1901
[imza] İçişleri Bakanı Mehmet Faik Memduh Paşa

Bitlis. 20. yy.
Kaynak: Raymond Kevorkian & Paul B. Paboudjian,
1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler

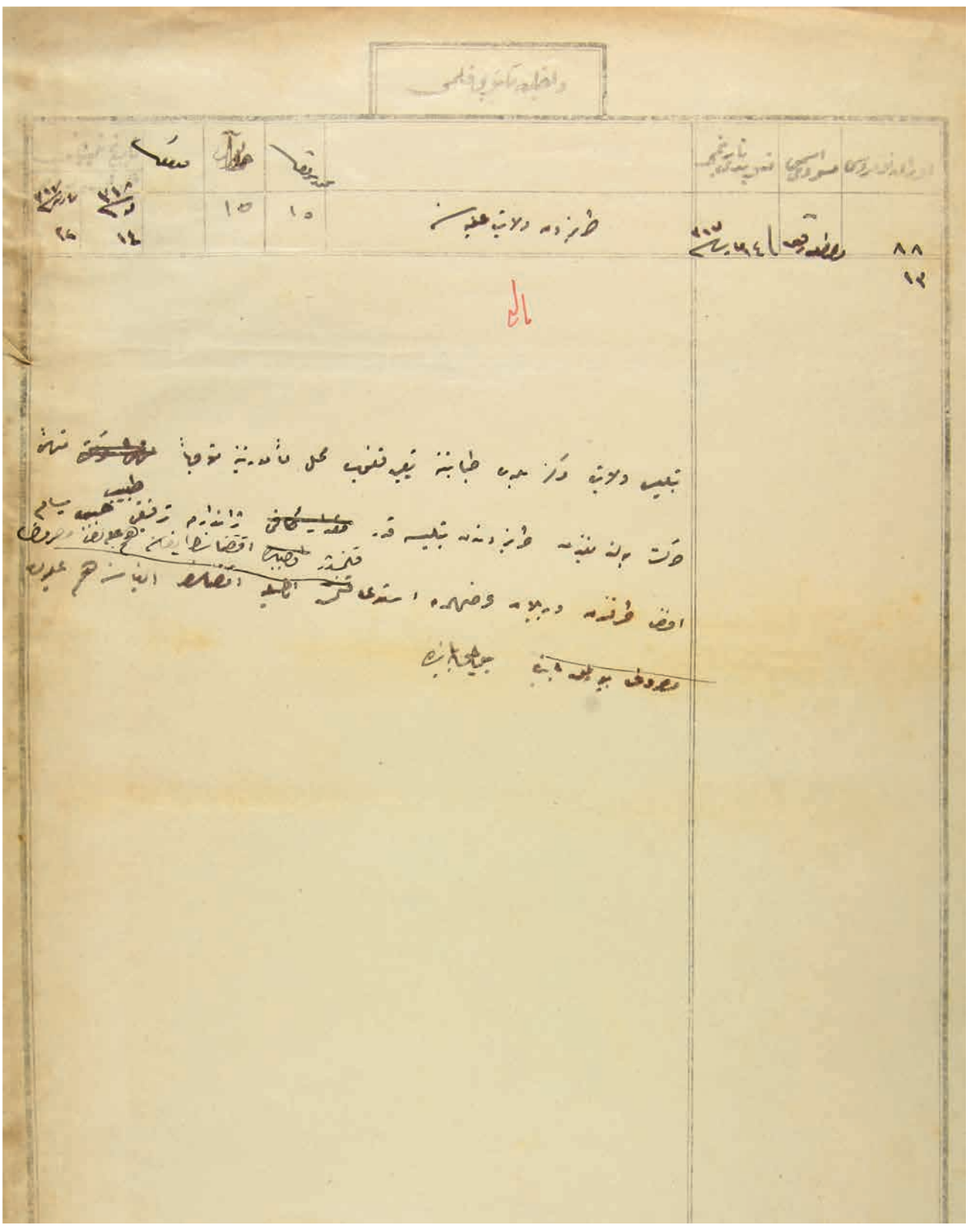

BOA, DH.MKT, 2468 / 64

Bitlis Belediyesi doktorluğuna atanan ve Trabzon üzerinden bölgeye gidecek olan Habip Ressam Efendi'ye yardımcı olunması ve yol boyunca kendisine jandarmaların refakat etmesinin sağlanması hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Trabzon Valiliğine gönderilen yazı.
4 Nisan 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Trabzon Valiliğine,
4 Nisan 1901
Bitlis Belediye doktorluğuna atanan Habip Ressam Efendi'nin, Trabzon'dan Bitlis'e kadar jandarma refakatinde gelme isteği kendisi tarafından dilekçeye talep edilmiştir.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Trabzon Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 14 Z [Zilhicce] sene [1]318 ve fi 22 Mart sene [1]317 [4 Nisan 1901],
Bitlis Vilayeti Merkez Beledi Tababetine tayin kılınub mahall-i memuriyetine müteveccihan müttehi-i hareket bulunduğundan Trabzon'dan Bitlis'e kadar jandarma terfiki Tabib Habib Ressam Efendi tarafından verilen arzuhalde istida kılınmışdır, iktizasının ifasına himem-i aliyyeleri masruf buyurulmak babında.

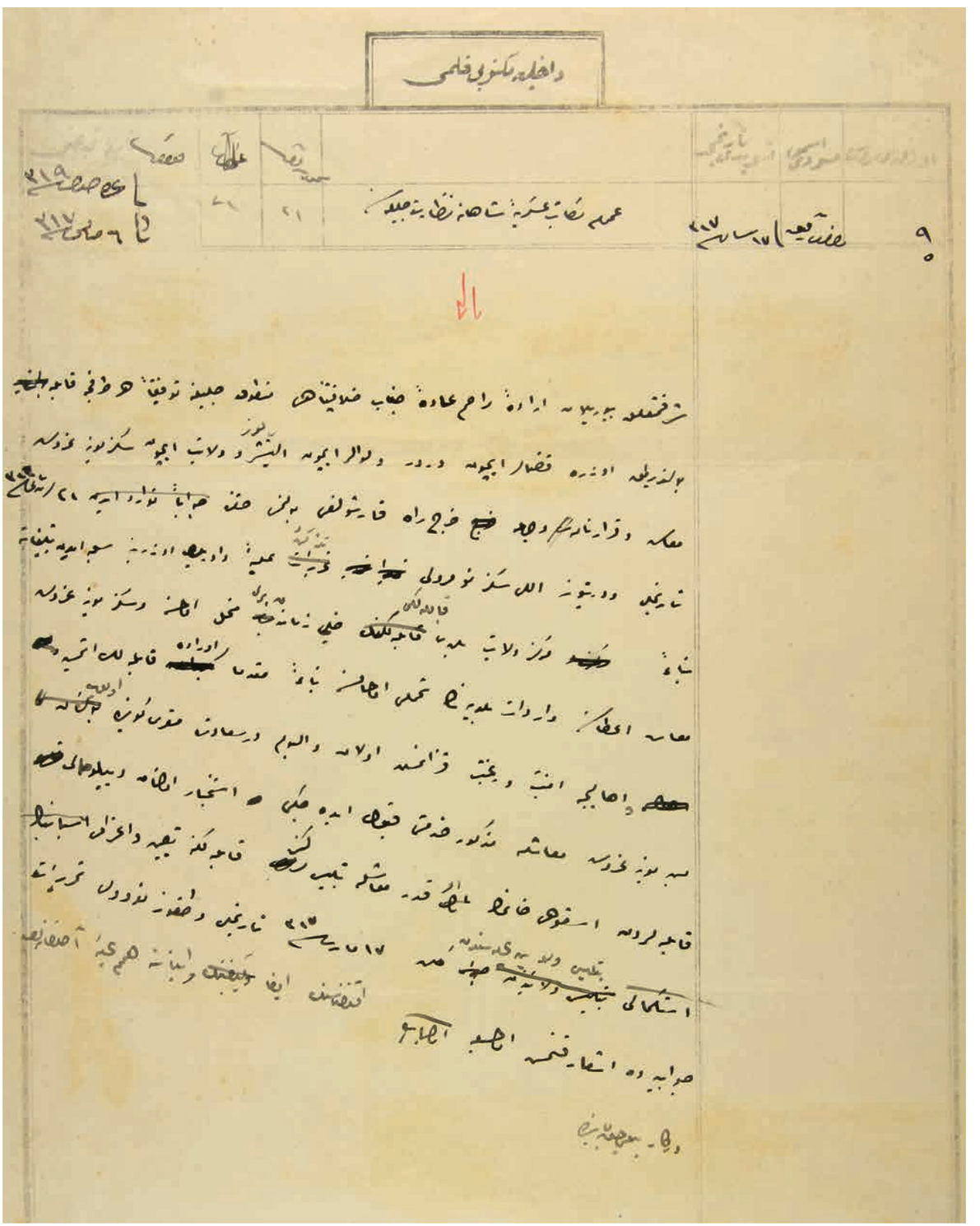

BOA, DH.MKT, 2486 / 80

Boş bulunan Bitlis Belediyesi Ebeliğine İskohi Hanım'ın atanmasının uygun olduğu hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Umum Mekatib-i Askeriye Şahane Nezaretine [Askeri Okullar Müdürlüğü] gönderilen yazı.
19 Mayıs 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Askeri Okullar Müdürlüğüne,
19 Mayıs 1901
Padişahımızın emri doğrultusunda her yerde ebe [hemşire] bulundurulması amacıyla bu ebelere, kazalar için 400, livalar [kaza ve vilayet arasındaki idari birim] için 600 ve vilayetler için 800 kuruş maaş verilerek; kararname doğrultusunda yol masraflarının da ödenmesi hakkındaki 4 Aralık 1900 tarihli ve 458 numaralı yazı gereği; Bitlis Belediye ebeliğinin uzun süreden beri boş olması ve belediyenin 800 kuruş maaşı verebilecek durumu olmaması sebebiyle orada daha önce de ebelik yaparak halkın güvenini kazanmış ve İstanbul Bakırköy'de olup 500 kuruş maaşla bu hizmeti kabul edeceği öğrenilen diplomalı ebelerden İskohi Hanım'ın Bitlis merkez ebeliğine atanması, Bitlis Valiliğinden gelen 30 Mart 1901 tarihli ve 9 numaralı cevabi yazıyla bildirilmiştir.
Gereğini yapınız.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Umum Mekatib-i Askeriye Şahane Nezaret-i Celilesine,
Fi gurre [1] Safer sene [1]319 ve fi 6 Mayıs sene [1]317 [19 Mayıs 1901],

Şeref-müteallik buyurulan irade-i merahim-ade-i cenab-ı hilafet-penahi mantuk-ı celiline tevfikan her tarafca kabile bulundurulmak üzere kazalar için dörder ve livalar için altışar yüz ve vilayet için sekiz yüz kuruş maaş ve kararname vechile harcırah karşılığı bulunması hakkında 21 Teşrinisani sene [1]316 [4 Aralık 1900] tarihli ve dört yüz elli sekiz numaralı tezkere-i aliyye-i daverileri üzerine sebk eden tebligata binaen merkez-i vilayet belediye kabileliği hayli zamandan berü münhal olmasına ve sekiz yüz kuruş maaş itasına varidat-ı belediyenin şümullü olmamasına binaen mukaddema orada kabilelik etmiş ve ahalice emniyet ü rağbet kazanmış olan ve el-yevm Dersaadet [İstanbul] Makriköyü'nde [Bakırköy] beş yüz kuruş maaşla mezkur hizmeti kabul edeceği istihbar olunan diplomalı kabilelerden İskohi Hanım'ın o kadar maaşla Bitlis merkez kabileliğine tayin ve izamı Bitlis Vilayet-i Aliyyesinden gelen 17 Mart sene [1]317 [30 Mart 1901] tarihli ve dokuz numaralı tahrirat-ı cevabiyede işar kılınmış olmasıyla iktizasının ifa ve inbasına himem-i aliyye-i asafaneleri derkar buyurulmak babında.

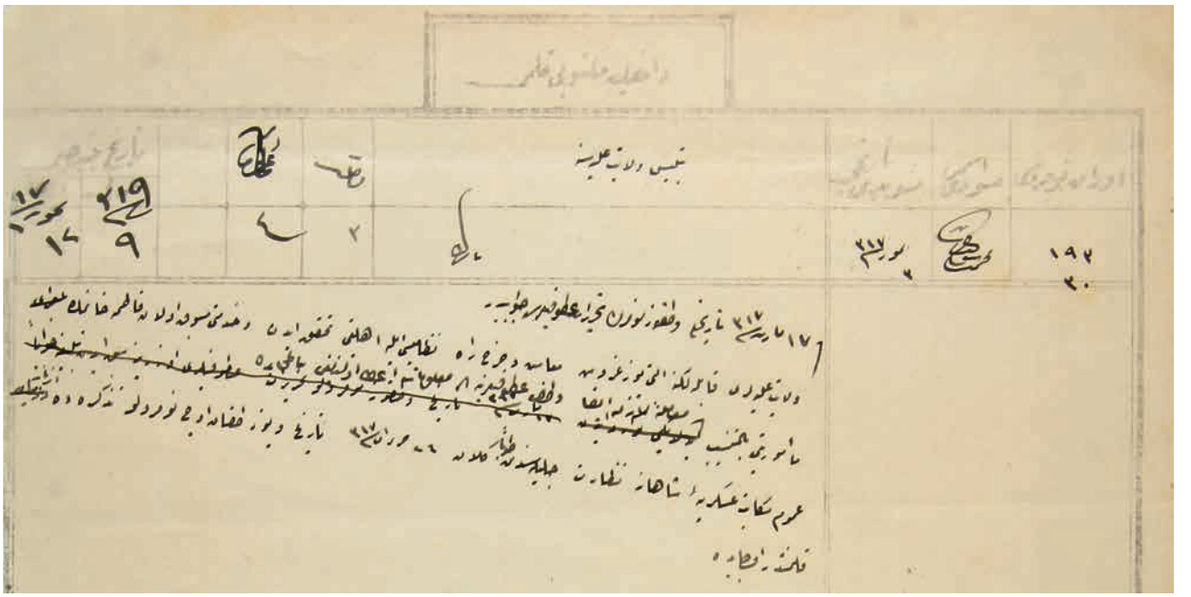

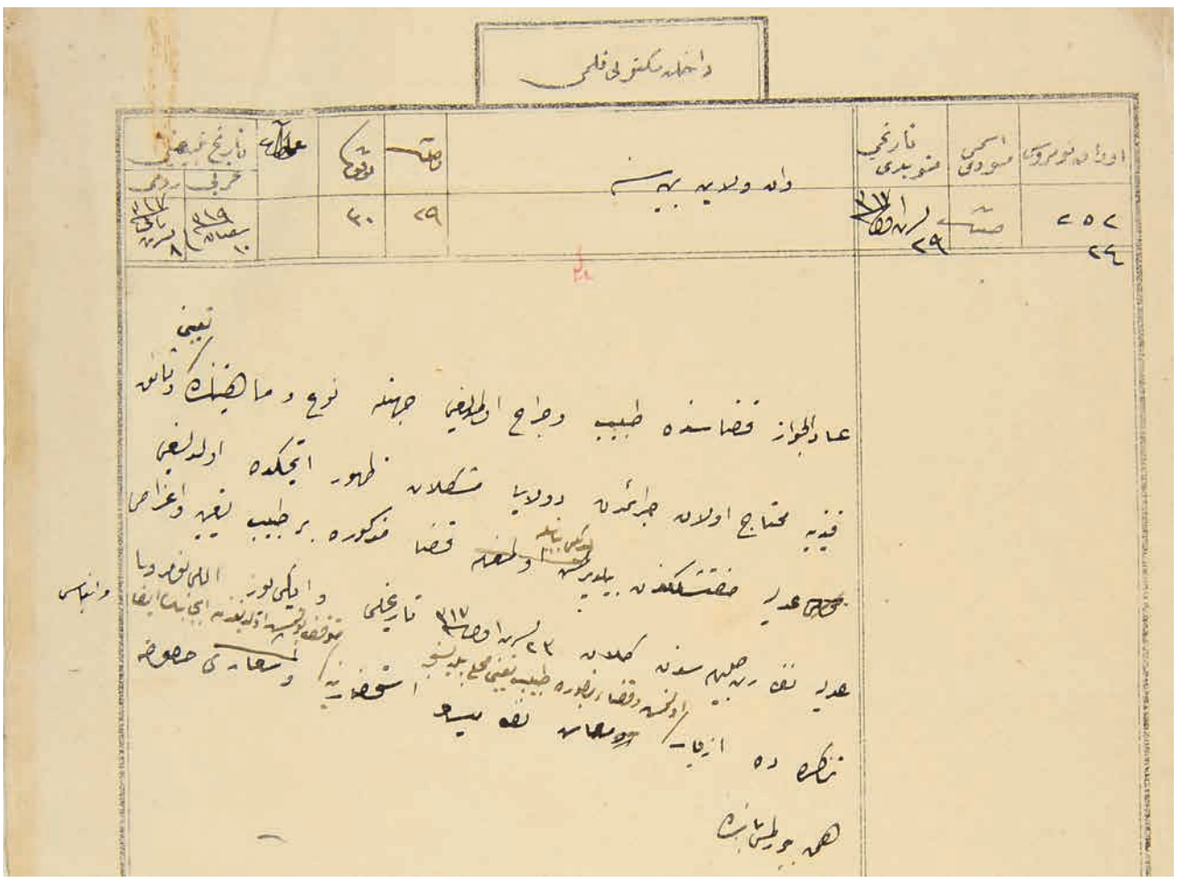

BOA, DH.MKT, 2514 / 27

Bitlis vilayetinin ihtiyaç duyduğu hemşirelik vazifesine Fatma Hanım'ın 600 kuruş maaşla atanmasının uygun görüldüğü hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı], Bitlis Vilayetine [Bitlis Valiliği] gönderilen yazı.
25 Temmuz 1901

[Transkripsiyon]

[İçişleri Bakanlığından],
Bitlis Valiliğine,
25 Temmuz 1901
30 Mart 1901 tarihli ve 9 numaralı yazının cevabıdır,
Bitlis vilayeti hemşireliğine 600 kuruş maaş ve harcırah ile yeterliliği anlaşılan deneyimli Fatma Hanım'ın memuriyeti uygun görülerek, gereken işlemlerin yapıldığı ve konuyla ilgili bilginin de verildiği Askeri Okullar Müdürlüğünden gelen 9 Temmuz 1901 tarihli ve 193 numaralı yazıda bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayet-i Aliyyesine,
Fi 9 R [Rebiülahir] sene [1]319 ve fi 12 Temmuz sene [1]317 [25 Temmuz 1901]
Fi 17 Mart sene [1]317 [30 Mart 1901] tarih ve dokuz numaralı tahrirat-ı atufileri cevabıdır.
Vilayet-i Aliyyeleri [Bitlis Vilayeti] kabileliğine altı yüz kuruş maaş ve harcrah-ı nizamisi ile ehliyeti tahakkuk eden ve hizmeti mesbuk olan Fatma Hanım'ın memuriyeti bi't-tensib muamele-i lazıme ifa ve taraf-ı atufilerine de malumat ita olunduğu bi'l-muhabere Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesinden cevaben gelen fi 26 Haziran sene [1]317 [9 Temmuz 1901] tarih ve yüz doksan üç numaralı tezkerede izbar kılınmışdır, ol babda.

BOA, DH.MKT, 2589 / 75

Adilcevaz'a atanacak doktora, Adilcevaz Belediyesi tarafından maaş ödenmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Van Valiliğine gönderilen yazı.
21 Kasım 1901

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Van Valiliğine,
21 Kasım 1901
Adilcevaz kazasında tabip ve cerrah olmadığı için işlenen suçların türü ve esasıyla ilgili düzenlenecek olan adli tıp vesikalarında zorluklar yaşandığı Adliye Müfettişliğinden bildirilmiştir. Bu sebeple Adilcevaz kazasına bir tabip atanması gerektiği Adalet Bakanlığının 6 Aralık 1901 tarihli ve 250 numaralı yazısıyla ifade edilmiş olup, atanan tabibin maaşının Adilcevaz Belediyesi tarafından ödenmesi hususu tarafınıza bildirilir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Van Vilayet-i Behiyyesine,
Fi 10 Şaban sene [1]319 ve fi 8 Teşrinisani sene [1]317 [21 Kasım 1901],
Adilcevaz kazasında tabib ve cerrah olmadığı cihetle nev ü mahiyetinin tayini vesaik-i fenniyeye muhtac olan ceraimden dolayı müşkilat zuhur etmekde olduğu Adliye Müfettişliğinden bildirildiği beyanıyla kaza-i mezkura bir tabib tayin ve izamı Adliye Nezaret-i Celilesinden gelen 23 Teşrinievvel sene [1]317 [6 Aralık 1901] tarihli ve iki yüz elli numaralı tezkerede izbar olunmuş ve kaza-i mezbura tabib tayini mahalli belediyesince [Adilcevaz Belediyesi'nce] maaş-ı nizamisinin istihzarına mütevakkıf bulunmuş olduğundan icabının ifa ve inbası hususuna himmet buyurulması babında.

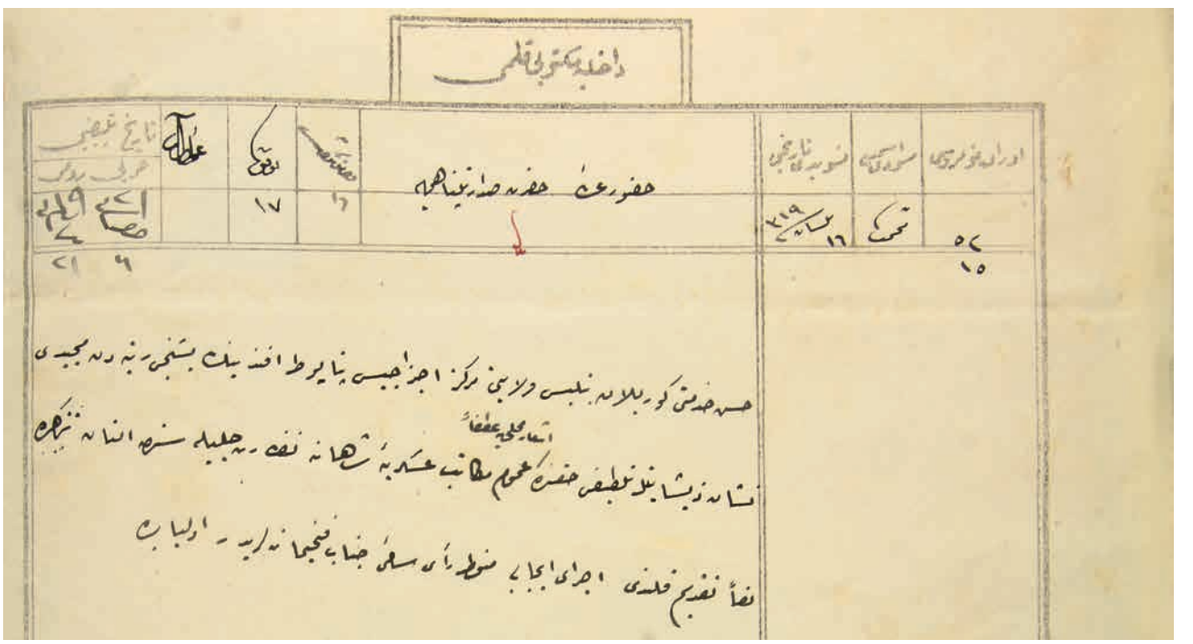

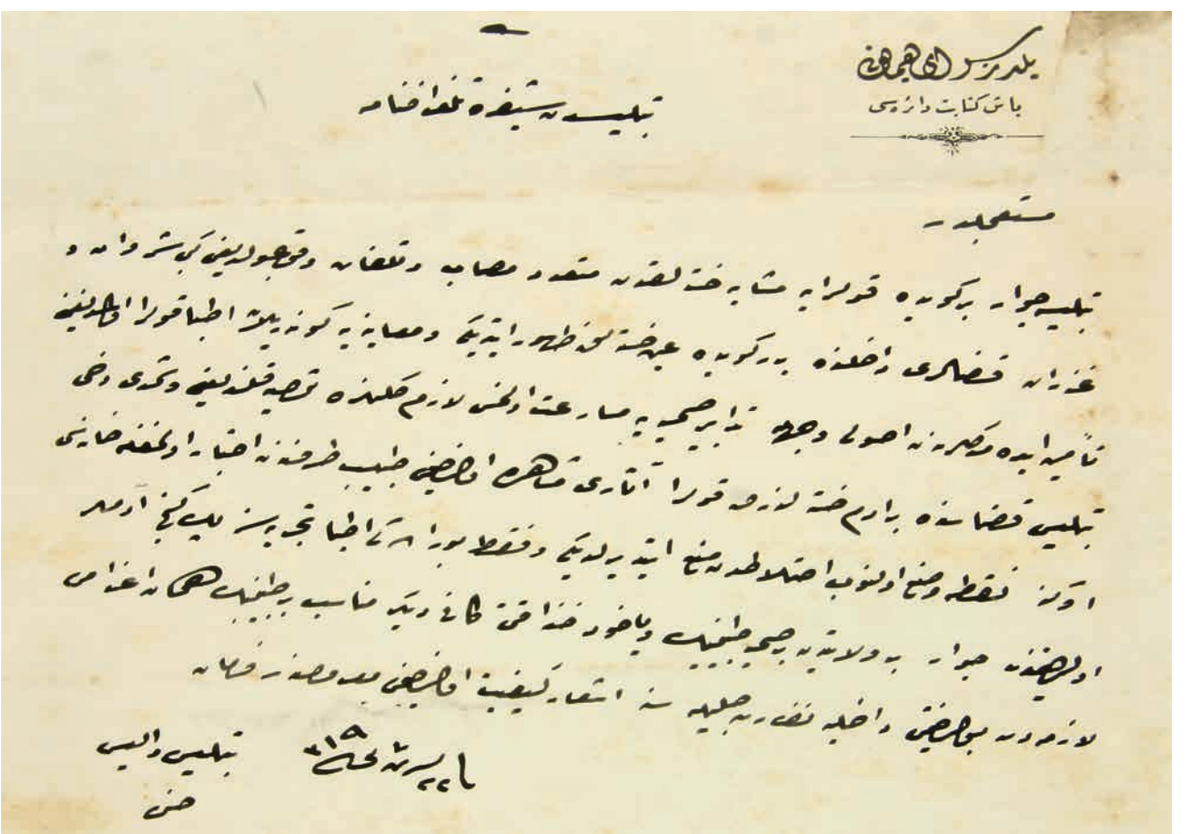

BOA, DH.MKT, 702 / 37

Bitlis vilayeti eczacılığında başarılı hizmetleri görülen Panayot Efendi'nin beşinci rütbeden Mecidi Madalyasıyla ödüllendirilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Sadarete [Başbakanlık] gönderilen yazı.
4 Mayıs 1903

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Başbakanlıka,
4 Mayıs 1903
Başarılı hizmetleri görülen Bitlis Vilayeti Eczacısı Panayot Efendi'nin, beşinci rütbeden Mecidi Madalyasıyla ödüllendirilmesinin uygun olacağına dair Bitlis Valiliğinin ilgili yazısı doğrultusunda, Askeri Okullar Müdürlüğünden gönderilen yazı ek olarak tarafınıza sunulmuştur.
Gereğinin yapılması arz olunur.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penahiye,
Fi 6 Safer sene [1]321 ve fi 21 Nisan sene [1]319 [4 Mayıs 1903]
Hüsn-i hizmeti görülen Bitlis Vilayeti Merkez Eczacısı Panayot Efendi'nin beşinci rütbeden mecidi nişan-ı zişanıyla taltifi hakkında işar-ı mahalliye atfen Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezaret-i Celilesinden alınan tezkere leffen takdim kılındı, icra-yı icabı menut-ı re'y-i sami-i cenab-ı fehimaneleridir ol babda.

BOA, Y.PRK.UM, 67 / 68

Bitlis yakınında bir köy ile Şirvan [Şirvan (ilçe),Siirt] ve Garzan [Yanarsu (köy), Kurtalan, Siirt] kazalarında koleraya benzer bir hastalıktan ölümler meydana geldiği ve bölgedeki tabiplerin durumu kontrol altına alamadıklarından yakın bir vilayetden bölgeye tabip gönderilmesi gerektiği hakkında, Bitlis Vilayetinden [Bitlis Valiliği], Mabeyn-i Hümayun Başkitabetine [Padişahın Başsekreterliği] gönderilen telgraf.
5 Aralık 1903

[Sadeleştirme]

[Bitlis Valiliğinden],
[Padişahın Başsekreterliğine],
Bitlis Valiliğinden Şifreli Telgrafname,
Aceledir
Bitlis civarındaki bir köyde koleraya benzer bir hastalığın ortaya çıkmasından dolayı bir çok kişinin hastalandığı ve bu hastalıktan ölümler de meydana geldiği gibi Şirvan [Şirvan (ilçe),Siirt] ve Garzan [Yanarsu (köy), Kurtalan, Siirt] kazaları dâhilinde birer köyde de aynı hastalığın ortaya çıktığı bildirilmiştir. Muayene için bölgeye giden doktorlar, hastalığın kolera olup olmadığını tespit edemediklerinden, gereken sıhhi tedbirlerin acilen alınması gerektiği bildirilmiştir. Bitlis kazasında da bir adamın hastalandığı ve kendisine doktor tarafından kolera tanısı konduğu hatta bu kişinin hanesine işaret konularak kendisinin müşahede altına alındığı öğrenilmiştir. Bu bölgedeki doktorlar genç ve tecrübesiz olup yakın vilayetten bir doktorun veya ilmi yüksek herhangi bir doktorun hemen buraya gönderilmesi gerektiği hakkında, İçişleri Bakanlığına da bilgi verildiği arz olunur.
5 Aralık 1903
[imza] Bitlis Valisi Hüsnü Bey

[Transkripsiyon]

[Bitlis Vilayetinden],
[Mabeyn-i Hümayun Başkitabetine]
Bitlis'den şifreli telgrafname,
Müstaceldir.
Bitlis'e civar bir köyde koleraya müşabih hastalıkdan müteaddid musab ve telefat vuku bulduğu gibi Şirvan [Şirvan (ilçe),Siirt] ve Garzan [Yanarsu (köy), Kurtalan, Siirt] kazaları dahilinde birer köyde aynı hastalık zuhur etdiği ve muayeneye gönderilen etibba kolera oldığını temin edemediklerinden usulü vechile tedabir-i sıhhıyenin müsaraat olunması lazım gelenlere tavsiye kılındığı ve şimdi dahi Bitlis kazasında bir adam hastalanarak kolera asarı müşahede olunduğu tabib tarafından ihbar olunmağla hanesi önüne nokta vaz olunub ıstılatdan men ettirildiği ve fakat buradaki etibba tecrübesiz pek genç adamlar olduğundan civar bir vilayetden bir sıhhıye tabibinin ve yahud hazakatı kafi diğer münasib bir tabibin hemen izamı lazımeden bulunduğunu Dahiliye Nezaret-i Celilesine işar-ı keyfiyet olunduğu maruzdur, ferman.
Fi 22 Teşrinisani sene [1]319 [5 Aralık 1903]
[imza] Bitlis Valisi Hüsnü [Bey]

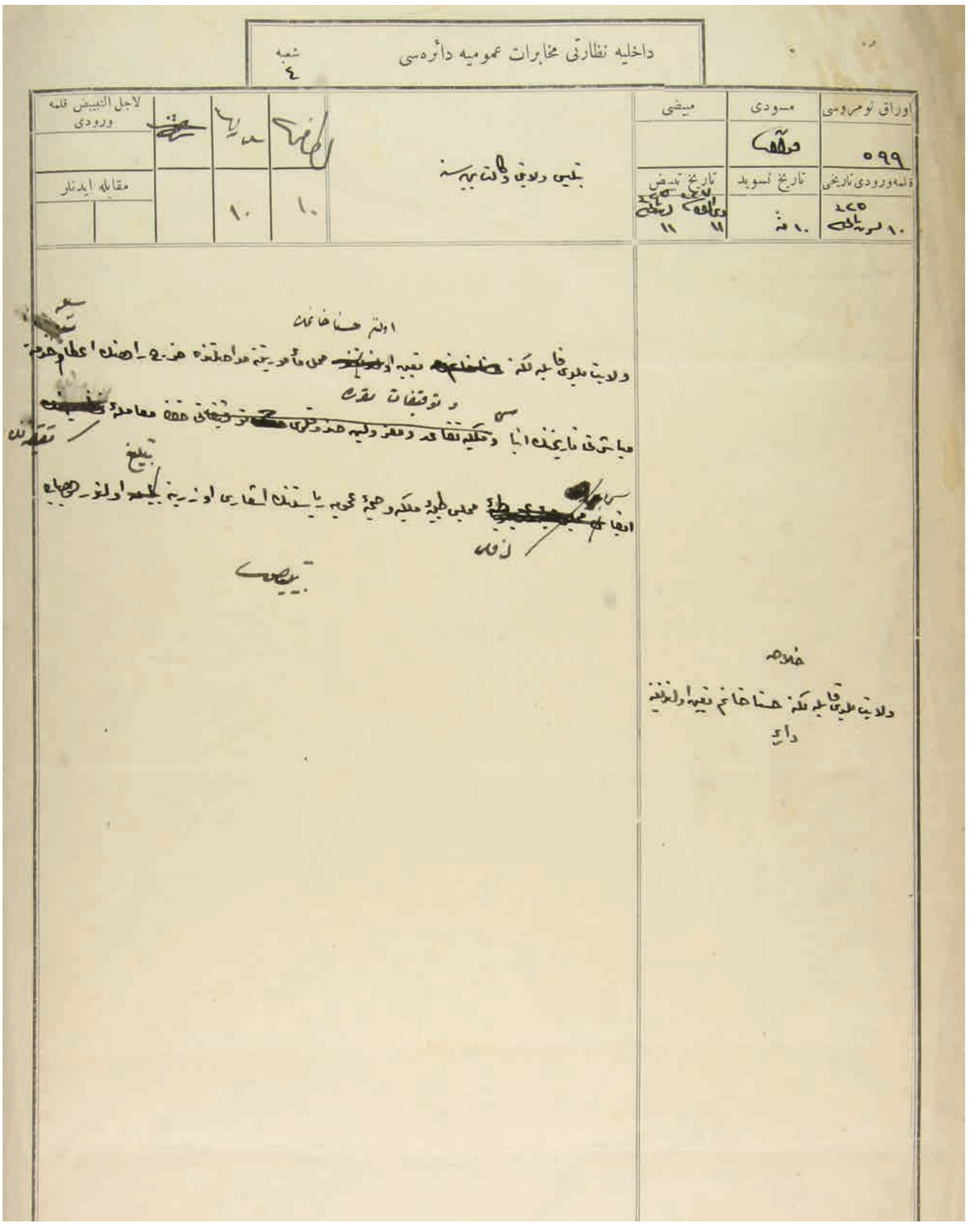
داخلیه نظارتی مخابرات عمومیه دائره‌سی
شعبه ٤
اوراق نومروسی
مسودی
مبیضی
٥٩٩
قلمه‌ورودی تاریخی
تاریخ تسوید
تاریخ تبیض
لاجل التبییض قلمه ورودی
مقابله ایدنلر
تلغراف نمره‌سنه
١٠
١٠
ولایت علیه قاچ نفر حساخانه نمره‌سنه
توقیفات نقدیه
تبلیغ
خلاصه
ولایت علیه قاچ نفر حساخانه نمره‌سنه ولونمیه
دائره

BOA, DH.MUİ, 43-1 / 3 – 1

Boş olan Bitlis Belediyesi hemşireliğine Hüsna Hanım'ın tayin edildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden [İçişleri Bakanlığı] Bitlis Valiliğine gönderilen yazı.
24 Kasım 1909

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Bitlis Valiliğine,
24 Kasım 1909

Özet: Bitlis Belediyesi hemşireliğine Hüsna Hanım'ın atandığı hakkında,

Bitlis Belediyesi hemşireliğine atanan Hüsna Hanım'ın görev yerine ulaştığı zaman yol masraflarının kendisine ödenmesi ve kendisinin göreve başlama tarihinin bildirilerek gerekli işlemlerin yapılması Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye Riyaseti tarafından bildirilmiştir.

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayeti Vekalet-i Behiyyesine,
Fi 11 Zilkade sene [1]327 ve fi 11 Teşrinisani sene [1]325 [24 Kasım 1909],

Hulasa: [Bitlis] Vilayet[i] Beledi[yesi] kabileliğine Hüsna Hanım tayin olunduğuna dair,

[Bitlis] Vilayet[i] Beledi[yesi] kabileliğine tayin olunan Hüsna Hanım'ın mahall-i memuriyetine muvasalatında harcırahının itasıyla hizmete mübaşereti tarihinin inbası ve tevkifat-ı mukarrere hakkında muamele-i mukteziyenin ifası lüzumu Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye Riyasetinin işarı üzerine tebliğ olunur, ol babda.

Tatvan. 16. yy. Matrakçı Nasuh Efendi, Menazil-i Sefer-i Irakeyn

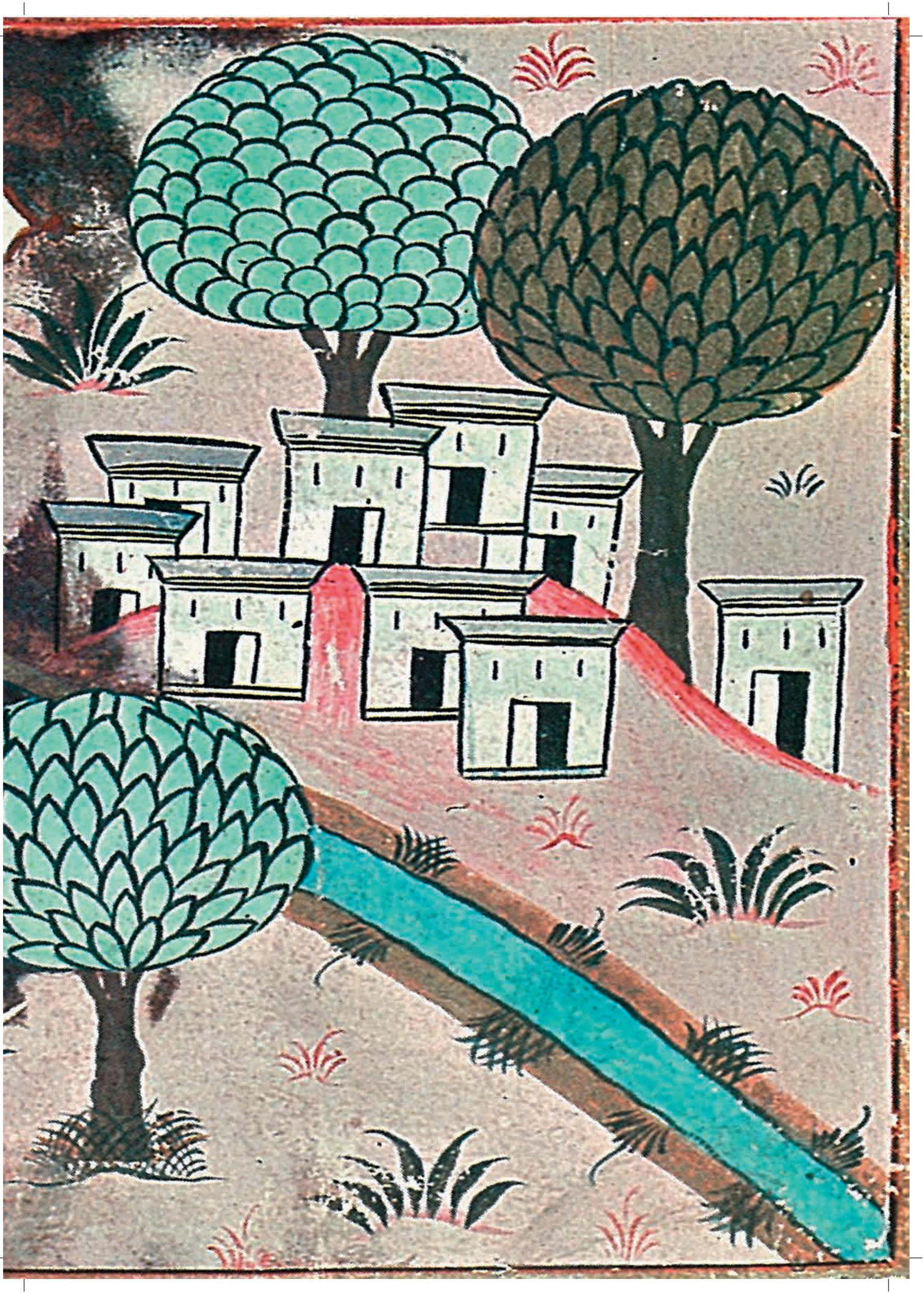

7. BÖLÜM

İÇ KARIŞIKLIKLAR ve GÖÇLER

1907 Ermeni Göçü, Sason Olayları,
1914 Bitlis İsyanı, 1915 Tehciri

BETAV

Bölüm, Osmanlı'nın son yüzyılının içerisinde barındırdığı sıkıntılı dönemin, Bitlis'e yansıyan kısmını ele alan konulardan oluşan belgeleri içermektedir. 1877- 1878 Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde büyük sorunlar ve bu sorunların doğurduğu sonuçlarla yüz yüze kalan imparatorluk, savaşın sonucunda imzalanan ve belki de bir nebze de olsa hafifletilmiş bir manifesto hüviyeti taşıyan Berlin Antlaşması'nın maddeleriyle on yıllarca uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Osmanlı'nın bu uğraşılarının başında, Berlin Antlaşması gereği doğuda yapması gereken Ermeni ıslahatı vardır. Batılı güçlerin iç çekişmeleri ve çıkar hesaplarından yararlanmasını bilen dönemin padişahı II. Abdülhamit, Berlin Antlaşması'nda belirtilen bu ıslahatı hükümdarlığı boyunca uygulamaktan kaçınmıştır. Bu kaçınmanın doğurduğu sıkıntı, imparatorluk bünyesinde yaşayan Ermenilerin konuyla ilgili baskılarını güç kullanarak ortaya koymaları gibi bir sonucu ortaya çıkarmıştır.

Bugün Batman ili sınırları içerisinde olan ve o dönem Bitlis vilayetine bağlı bulunan Sason dağlarında 1894 yılında başlayan çatışmalarda Osmanlı, bölgeyi uzun süre kontrol altına alamamıştır. Erzincan merkezli 4. Ordu'nun bölgeye takviyeleri de uzun bir süre yeterli olmamıştır. Daha sonra Adana mebusu olarak Osmanlı parlamentosuna girecek olan Hampartsum Boyacıyan önderliğinde örgütlenen Ermeniler, bu bölgede uzun süre direniş göstermişlerdir. Tarihe Sason İsyanı / Sason Olayları diye geçen bu vaka sonucunda on binlerce Ermeninin bölgeden Rusya tarafına göç ettiği, Müslüman ve Ermeni binlerce insanın hayatını kaybettiği bilinmekte ve hala konuyla ilgili kesin rakamlar verilememektedir. Olaylar sonrası bölgede bir takım düzenlemeler yapmak için bir tahkik komisyonu kuran Osmanlı, bölgede bulunan konsolosluk görevlileri ve misyonerlerin de konuya ilgi göstermesinden ötürü bölgenin ihyası ve düzeni için birçok adım atmak gereğini de hissetmiştir. Bu olaylarla ilgili göçler ve bölgedeki düzenlemelerle ilgili Osmanlı belgeleri bölüm içerisinde yerini almaktadır.

Yine bölgemiz açısından bir diğer önemli gelişme de, Bitlis'te yaşayan Ermenilerin, bölgede görev yapan Amerikalı Protestan misyonerlerin desteğiyle vatandaşlıktan tamamen ayrılarak 1907 itibariyle Amerika'ya göç etmesi hadisesidir. Bu göç hadisesinde Erzurum'dan bölgeye yayılan vergi ayaklanmalarının, daha önce yaşanan Sason olaylarının ve bölgede neredeyse yarım asırdan fazla bir süredir faaliyet gösteren misyonerlerin etkisinin bulunduğu, dönemin yerli ve yabancı belgeleri ile hatıralarına dayanılarak ifade edilebilir. Bu konu çerçevesinde, Bitlis merkezden 1907 yılında terk-i tabiyetle Amerika'ya göç eden Ermeni vatandaşlara ait birtakım aile fotoğrafları, bölüm içerisinde bilgileriyle yerini almaktadır.

Hususiyetle Bitlis'i ilgilendiren ve Osmanlı belgelerinde Bitlis Hadisesi / Bitlis Vukuatı olarak adlandırılan "1914 Bitlis Olayları" da bu bölümün konularından birini oluşturmaktadır. Konuya Osmanlı'nın bakış açısının ne olduğuna dair belgelerden örneklerin seçildiği bölümde, 1914 Bitlis Hadisesi sonrası idama mahkûm edilen, sürülen ve konunun sebep sonuç ilişkilerinin örneklerini ihtiva etmeye çalışan belgeler yerini almaktadır. Molla (Mela) Selim ve yerel ulemanın önderliğinde cereyan eden 1914 olaylarına İttihat Terakki Hükümeti gerici bir ayaklanma nazarıyla yaklaşmakta olup; olaylar büyüdüğü ve keskin tedbirler alınmadığı takdirde durumun bir "Kürt Meselesi" halini geleceğini düşünmektedir. Olaylarla ilgili olarak işin içinde Rusya'nın bulunduğunu ve Rusya'nın, Ermeni ıslahatı noktasında Bitlisli Kürtleri isyan için tahkir ettiğini düşünen hükümet, I. Dünya savaşı arifesinde gelişen bu durumu çatışma ve bölgedeki mahkemeleri işletmek suretiyle çözmeye çalışmaktadır. Hadiseler sonucunda idam edilen ve ölen birçok insanın yanı sıra, olaylarla ilişkisi olduğu düşünülen birçok ileri gelen Bitlisli de Medine ve Taif bölgesine sürgün edilmiş ve daha sonraki aftan yararlanarak memleketlerine dönebilmişlerdir.

Gerek Bitlis'i gerekse de Osmanlı coğrafyasını topyekûn etkileyen konulardan birisi de "1915 Ermeni Tehciri" ile tehcir sırasında ve sonrasında yaşananlardır. Günümüzde gerek siyasi platformda, gerekse de bilim camiasında birçok yönü ve taraflarıyla tartışılmaya devam eden bu tehcir, Bitlis'i de yakından ilgilendirmektedir. Bağımsız olarak Bitlis Vilayeti Ermenileri ve Tehciri ile ilgili hal-ı hazırda bir çalışma yapılamamış olması, konunun teferruatıyla aydınlatılmasına bir engel teşkil etmektedir. Bölümde, dönemin Dahiliye Nazırı Talat Paşa'nın tehcirin uygulanmasına ve sonrasına dönük olarak bölge valiliklerine çektiği telgraflara yer verilmekle yetinilmiştir. Talat Paşa'nın evrak-ı metrukesi haricinde Bitlis Vilayeti'nden sevk edilen Ermeni vatandaşlarının net sayısı, resmi belge yayınının bulunmadığı için bugün hala bilinmezliğini korumaktadır. İntikal sırasında tutulduğunu düşündüğümüz sevk defterlerinin de hala varlığının bilinmiyor oluşu, hicret ettirilen Bitlisli Ermenilerin sayısının ve kimliklerinin açıklığı noktasında bir muamma olma özelliğini korumaktadır. 1909 yılında bölgede yaptırılan ve kitabımızın bölümleri içerisinde de yerini almakta olan resmi bir sayıma göre; Bitlis vilayeti dahilinde yaklaşık 110 bin Ermeni vatandaşının yaşadığı tespit edilmiştir. Sayı konusundaki tartışmaların bir kenara bırakılması gerektiği aşikâr olması dolayısıyla, Bitlisli Ermenilerin tehciri ile ilgili bölüm içerisindeki kısıtlı bilgilerin, bundan sonra yapılacak özel çalışmalarla daha netleştirilmeye çalışılacağı ifade edilebilir.

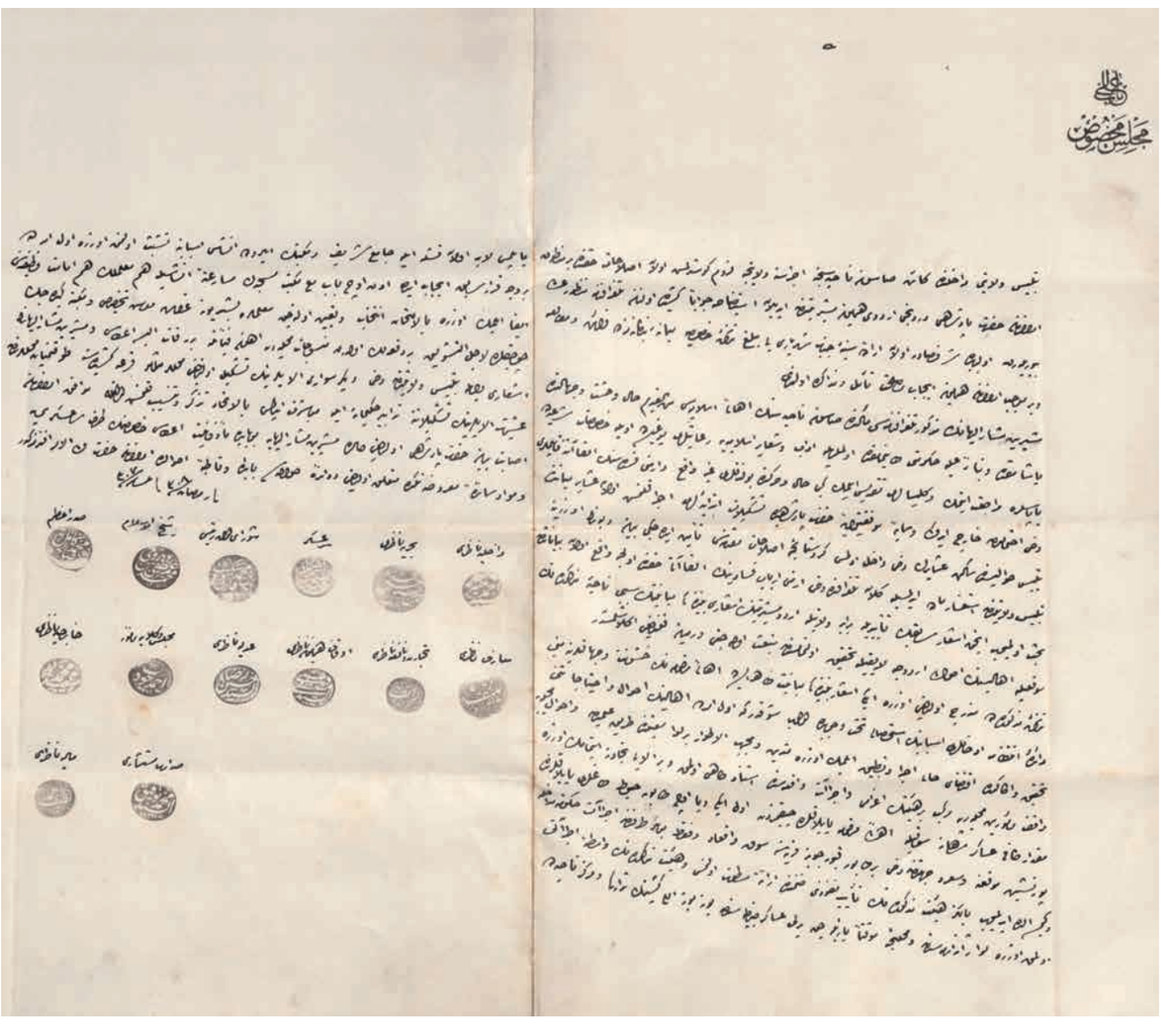

BOA, Y.A.RES, 54 / 31 - 4

Sason bölgesinde çıkan hadiseler dolayısıyla bu bölgede askeri, sosyal ve eğitime dayalı birtakım önlemler alınarak ıslahatlar yapılması gerektiği hakkında, Meclis-i Mahsus-ı Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından alınan karar.
[Nisan / Mayıs 1891]

[Sadeleştirme]

[Bakanlar Kurulu Kararnamesi]
Bitlis vilayeti dahilinde bulunan Sason'da [Sason (ilçe), Batman] yapılmasına Bitlis Valiliği tarafından gerek duyulan ıslahat hakkında, Dördüncü Ordu Komutanlığının telgrafını ve padişahımızın emrini içeren yazı tarafımızdan okunarak incelenmiştir. Padişah emrinin uygulanması doğrultusunda gereğinin yapılması için konu, üzerinde etraflıca düşünülerek müzakere edilmiştir.

Dördüncü Ordu Komutanlığının ilgili telgrafında, Sason nahiyesinde yaşayan Müslüman halkın eskiden beri vahşet ve cehalet içerisinde bulunduğu belirtilmektedir. Bununla beraber siyasi otoriteyi tanımamalarıyla adap ve İslam şeriatının dışında hareketleri bulunmaktadır. Buna karşın şer'i konularda papazlara da müracaat etmeyip; kiliseleri de kutsamamaktadırlar. Ahalinin, Ermeni fesatçılarının tahriklerine de kapılmaları ihtimal dışı olduğundan padişahımız sayesinde temel teşkilatı kurulmuş aşiretler arasına Bitlis havalisinde sakin aşiretlerin de dâhil edilmesinin, Kürdistan'daki ıslahatın başlangıcını oluşturacağı beyan edilmiştir. Tüm bu ifadeler Dördüncü Ordu Komutanlığının ifadeleri olup, bunun üzerine Bitlis Valiliğinden durumun sorgulanması üzerine valilikten alınan telgrafta dahi, Ermeni fesat ehlinin propagandaları hakkında daha önce ulaşan beyanlardan bahsedilmediği ifade edilmiştir. Bitlis Valiliği ve Dördüncü Ordu arasındaki bilgi farklılığındaki sebebin, Sason'un ve orada yaşayan halkın, Dördüncü Ordu Komutanlığı tarafından hakkıyla tahlil edilememesi olduğu anlaşılmıştır.

İlk olarak Sason ahalisinin durumunu ve ihtiyaçlarını tahkik ettikten sonra gerekenleri yapmak üzere bölgeye dini bütün, tecrübeli ve bunun yanı sıra yerel duruma vâkıf memurlardan oluşan bir heyetin gönderilmesi; aynı zamanda icraatlara dayanak oluşturması için bir alayı geçmemek şartıyla yeterli miktarda askerin de bölgeye sevk edilmesi lüzumludur. Bölge halkı yaylaklara çıkmazdan önce iki veya üç tabur askerin Huyut [Kavakbaşı (belde), Mutki, Bitlis] dağları yaylaklarına, Porneşin / Purneşin [Ocaklı (Mezra), Mutki, Bitlis] mevkiine ve Siirt tarafından da bir tabur askerin Kaburceviz [tarihi kaynaklarda Kabilcevz / Kabilcoz şekilde geçen bu köy 1925 yılında Sason ilçe merkezi olmuştur] köyüne sevk edilmesi fakat bu askerlerin işlere ve kimseye müdahalesi olmamak şartıyla yalnızca bölgeye gönderilecek heyetin ağırlığını orada hissettirmesi gerekmektedir. Bölgedeki heyetin icraat aracı olacak jandarma ve yerli zaptiyelerden yüz, yüz elli kişinin hazırlanması ve Sason nahiye merkezinde yapılması gereken kışla ile caminin ve mektebin ileride yapılmak üzere ertelenmesi gerekmektedir. Sason'da ilk olarak daha önce alınan karar doğrultusunda on üç okul ve mescidin süratle inşasıyla hem öğretmenlik hem de imamlık vazifesini yerine getirmek üzere sınavla seçilecek öğretmenlere beşer yüz kuruş maaş tahsisi ve bunun yanı sıra okula gidecek çocuklara teşvik amacıyla bir defaya mahsus yerli malı kıyafetle birer kat elbisenin verilmesi uygun olacaktır. Dördüncü Ordunun bildirdiği üzere, Bitlis Valiliğinden dahi süvari alayları gibi aşiret alaylarının da teşkilatı için gerekli önlemlerin alınmasına başlanması uygun görülmüştür. Dördüncü Orduya verilecek iznin Seraskerlik ve ilgili dairelere havale edilmesi hususunda padişahımızın vereceği emirler yerine getirilecektir.
Nisan / Mayıs 1891

[Bakanlar Kurulu Üyelerine Ait On Dört Adet Mühür]

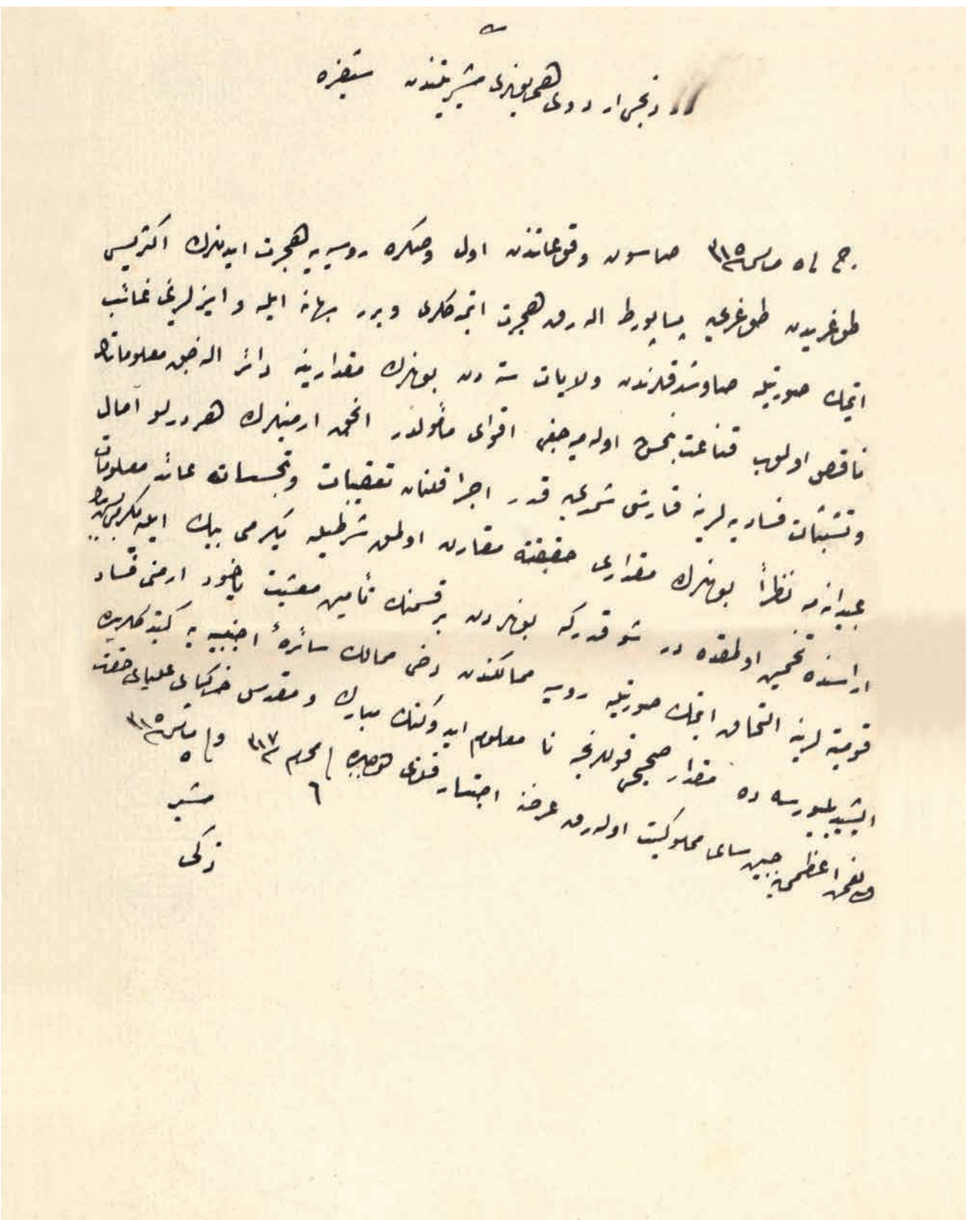

BOA, Y.PRK.ASK, 151 / 15

Sason Olaylarından sonra Vilayat-ı Sitte'den Rusya'ya hicret edenlerin çoğunun doğrudan doğruya pasaport alarak hicret etmedikleri, bu şahısların izlerini kaybettirmek suretiyle memleketlerinden kaçtıkları ve sayılarının tahminen 20- 25 bin civarında olduğu hakkında, Dördüncü Ordu Müşiri Zeki Paşa'dan Yıldız Sarayı'na verilen malumat.
17 Mayıs 1899

[Sadeleştirme]

Dördüncü Ordu Komutanlığından,
Yıldız Sarayı'na
Sason olaylarından önce ve sonra Rusya'ya göç edenlerin çoğunluğu, pasaportsuz göç ederek bir bahane ile izlerini kaybettirmek suretiyle savuşmuşlardır. Vilayat-ı Sitte'den göç edenlerin sayısına dair alınacak bilgilerin eksik olacağı da kuvvetli ihtimaldir. Fakat Ermenilerin her türlü emelleri ve fesat teşebbüslerine karşı şimdiye kadar uygulanan takibat ve yapılan araştırmalardaki bilgim doğrultusunda, Rusya'ya göç eden Ermeni sayısının gerçeğe yakını yirmi bin ile yirmi beş bin arasında tahmin edilmektedir. Bunların bir kısmının hayatını devam ettirmek ya da Ermeni fesat komitelerine katılmak suretiyle Rusya'dan yabancı topraklara gittiklerini işitiyorsam da buna ait gerçek sayı tarafımdan bilinmemektedir.
Arz olunur.
17 Mayıs 1899
Dördüncü Ordu Komutanı Mareşal Zeki Paşa

[Transkripsiyon]

Dördüncü Ordu-yı Hümayunları Müşiriyetinden Şifre
[Yıldız Sarayı'na],
C [Cevaptır] fi 5 Mayıs [1]315 [17 Mayıs 1899]
Sason vukuatından evvel ve sonra Rusya'ya hicret edenlerin ekserisi doğrudan doğruya pasaport alarak hicret etmedikleri ve birer bahane ile ve izlerini gaib etmek suretiyle savuşduklarından vilayat-ı sitteden bunların mikdarına dair alınacak malumatın nakıs olub kanaat-bahş olamayacağı akva-yı memuldür ancak Ermenilerin her türlü amal ve teşebbüsat-ı fesadiyelerine karşı şimdiye kadar icra kılınan takibat ve tecessüsata aid malumat-ı ubeydaneme nazaran bunların mikdarı hakikate mukarin olmak şartıyla yirmi bin ile yirmi beş bin arasında tahmin ol[un]makdadır şu kadar ki bunlardan bir kısmının temin-i maişet yahud Ermeni fesad komitelerine iltihak etmek suretiyle Rusya memalikinden dahi memalik-i saire-i ecnebiyeye gitdikleri de işidiliyorsa da mikdar-ı sahihi kullarınca na-malum idüğünün mübarek ve mukaddes hak-i pay-ı ulya-yı hazret-i veli-nimet-i azamiye cebin-say-ı memlukiyet olarak arzına ictisar kılındı ol babda
Fî 7 Muharrem sene [1]317 ve fî 5 Mayıs sene [1]315 [17 Mayıs 1899]
Müşir Zeki

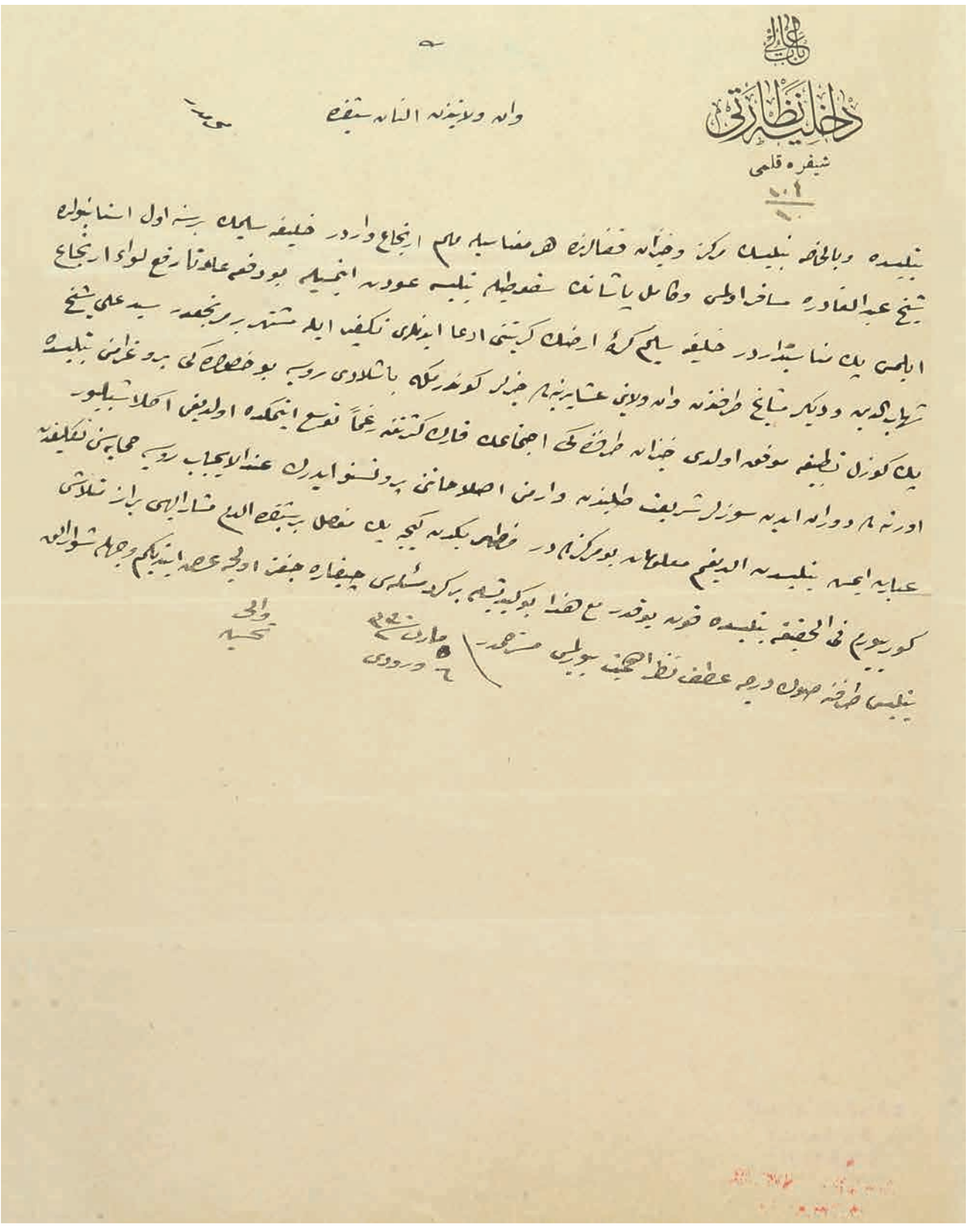

BOA, DH.KMS, 16 / 30 - 3

Bitlis'te Halife Selim tarafından irticaî eylemler yapılmakta olduğu ve olayların içinde Rusya'nın da bulunduğu, durum böyle giderse bir Kürt meselesinin ortaya çıkabileceği hakkında, Van Valisi Tahsin Bey'den, Dahiliye Nezaretine gönderilen yazı.
19 Mart 1914

[Sadeleştirme]

Van Valiliğinden Alınan Şifre,
[İçişleri Bakanlığına]
Bitlis'te ve özellikle Bitlis'in merkez ve Hizan kazalarında her anlamda mühim irtica faaliyetleri vardır. Halife Selim, [Molla Selim / Mele Selim] bir sene önce İstanbul'da Şeyh Abdülkadir'e misafir olmuş ve Kamil Paşa'nın düşüşüyle Bitlis'e dönmüştür. Halife Selim ki, yerkürenin yuvarlaklığını iddia edenlere küfür edecek kadar gericidir. Seyyit Ali, Şeyh Şahabettin ve diğer şeyhler, Van'da bulunan aşiretlere cüzler göndermeğe başlamıştır. Rusya konuyla ilgili planlarını, Bitlis'te çok güzel bir şekilde uygulamakta başarılı olmuştur. Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] tarafındaki toplanmalar, yoğun kar yağışına rağmen ilerlemektedir. Ortada dolaşan sözlere göre amaç, bir şeriat talebiyle Ermeni ıslahatını protesto ve Rusya'nın himayesini teklif etmekmiş. Bitlis'ten aldığım malumat bunlardır. Bitlis Valisi Mazhar Müfit KANSU'dan bir yazı aldım. Kendisini çok telaşlı görüyorum. Bu gidişle bir Kürt meselesi ortaya çıkacaktır. Şu sıralar Bitlis bölgesine son derece fazla önem verilmesini istirham ediyorum.
19 Mart 1914
[imza] Van Valisi Hasan Tahsin ÜZER

[Transkripsiyon]

Van Vilayetinden Alınan Şifre,
[Dahiliye Nezaretine]
Bitlis'de ve bilhassa Bitlis'in merkez ve Hizan kazalarında her manasıyla mühim irtica vardır Halife Selim bir sene evvel İstanbul'da Şeyh Abdülkadir'e misafir olması ve Kamil Paşa'nın sukutuyla Bitlis'e avdet etmesiyle bu defa adeta ref-i liva-i irtica eylemesi pek ... Halife Selim ki arzın kürriyetini iddia edenleri tekfir ile müştehir bir mürtecidir Seyyid Ali, Şeyh Şahabeddin ve diğer meşayih tarafından Van Vilayeti aşayirine de cüzler göndermeğe başladı Rusya bu hususdaki programını Bitlis'de pek güzel tatbike muvaffak oldu Hizan [Hizan (ilçe), Bitlis] tarafındaki ictimaın karın kesretine rağmen tevsi etmekde olduğu anlaşılıyor ortada deveran eden sözler şeriat talebinden ve Ermeni ıslahatını protesto ederek inde'l-icab Rusya himayesini teklifden ibaret imiş Bitlis'den aldığım malumat bu merkezdedir Mazhar Bey'den [Bitlis Valisi Mazhar Müfit (KANSU)] gece pek ... bir şifre aldım müşarun ileyhi biraz mütelaşi görüyorum fi'l-hakika Bitlis'de ... yokdur ma-haza bu gidişle bir Kürd meselesi çıkaracağız evvelce arz etdiğim vechile şu aralık Bitlis tarafına son derece atf-ı nazar-ı ehemmiyet buyurulması müsterhamdır.

Fi 6 Mart sene [1]330 [19 Mart 1914]
[imza] [Van] Vali[si] Tahsin [Hasan Tahsin (ÜZER)]

Van Valisi Hasan Tahsin Üzer

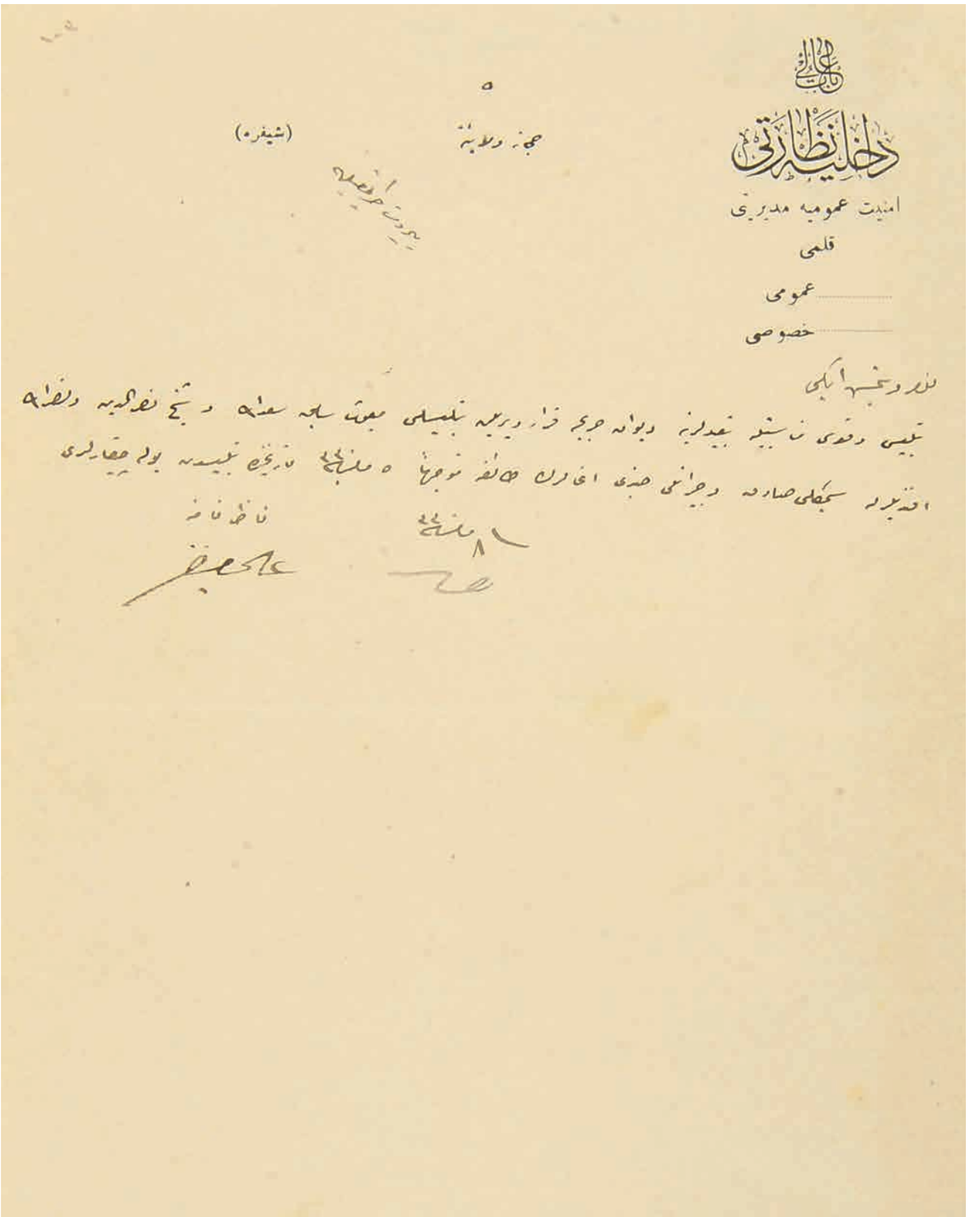
داخلیه نظارتی

امنیت عمومیه مدیریتی

قلمی

عمومی

خصوصی

BOA, DH.ŞFR, 41 / 46

Bitlis vakası sebebiyle Bitlis'ten uzaklaştırılmalarına Divan-ı Harp tarafından karar verilen Bitlisli Mebus-ı Sabık Sadullah Fevzi ve arkadaşlarının 18 Mayıs 1914 tarihinde yola çıkarıldıkları hakkında, Dahiliye Nezaretinden, Hicaz Vilayetine gönderilen yazı.
31 Mayıs 1914

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Hicaz Valiliğine,
Bitlis vakasından dolayı Divan-ı Harp tarafından sürülmelerine karar verilen Bitlisli Eski Mebus Sadullah Fevzi EREN, Şeyh Nasrettin ve Nasrullah Efendilerle Simekli Sadık ve Cibranlı Cündi Ağalar, Taif'e [Taif, Suudi Arabistan] gitmek üzere 18 Mayıs 1914 tarihinde Bitlis'ten yola çıkarılmıştır.
21 Mayıs 1914
[imza] Nazır Namına ...

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Hicaz Vilayetine
Bitlis vakası münasebetiyle tebidlerine Divan-ı Harbce karar verilen Bitlisli Mebus-ı Sabık Sadullah [Sadullah Fevzi Eren], Şeyh Nasreddin ve Nasrullah Efendilerle Simekli Sadık ve Cibranlı Cündi Ağaların Taif'e [Taif, Suudi Arabistan] müteveccihen fi 5 Mayıs sene [1]330 [18 Mayıs 1914] tarihinde Bitlis'den yola çıkarıldı.
Fi 8 Mayıs sene [1]330 [21 Mayıs 1914]
[imza] Nazır Namına ...

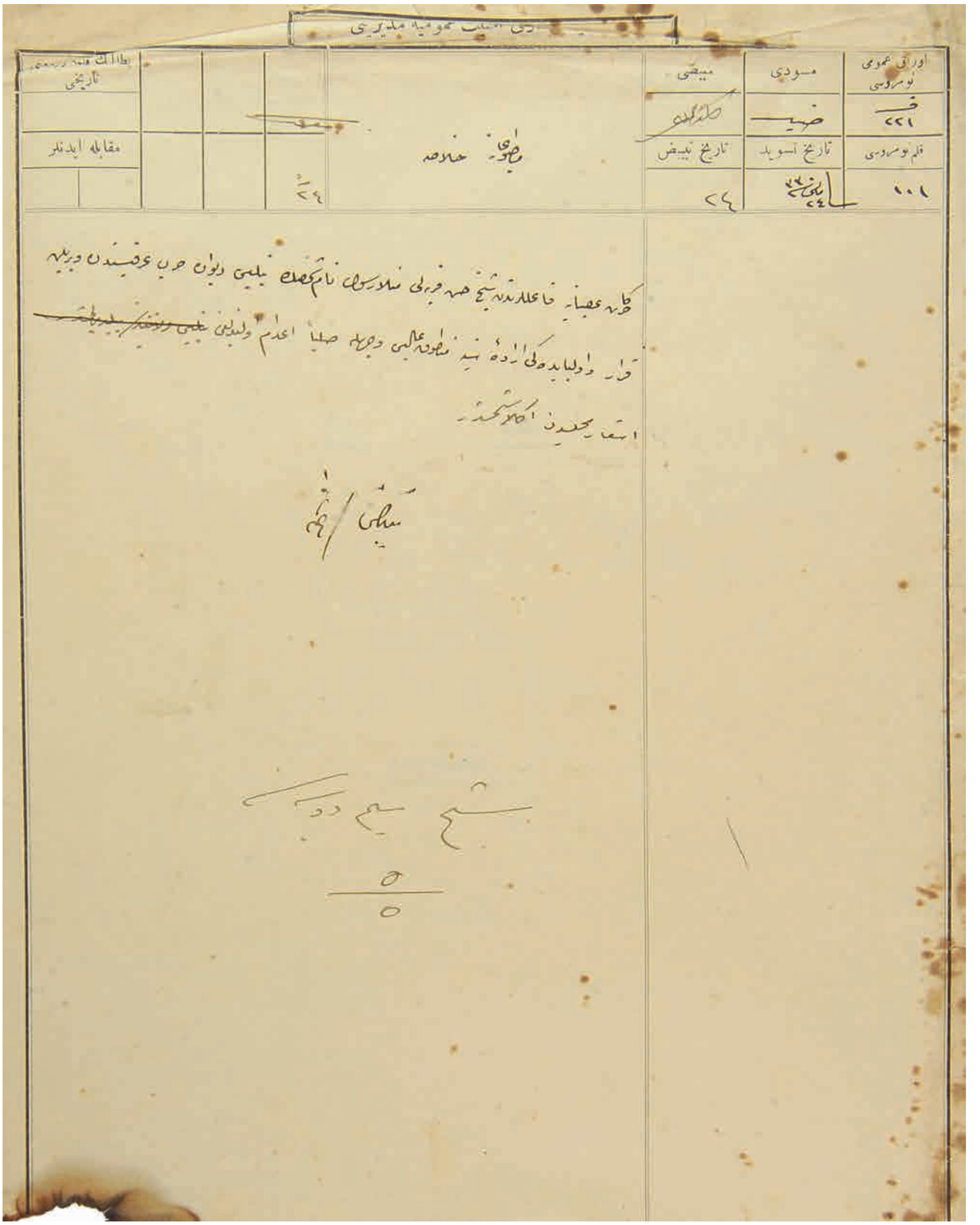

BOA, DH.EUM.EMN, 78 / 4 - 1

Bitlis'te çıkan isyan dolayısıyla Bitlis Divan-ı Harb-i Örfîsi tarafından suçlu bulunan Molla Resul'ün idam edildiği hakkında, Emniyet-i Umumiyeden Matbuata gönderilen yazı.
6 Haziran 1914

[Sadeleştirme]

[Emniyet Genel Müdürlüğünden],
Basına Özet,
Bitlis'teki isyan hareketi faillerinden ve Şeyh Hasan köyü ahalisinden Monla Resul adlı şahsın, Bitlis Divan-ı Harb-i Örfî Mahkemesi kararı ve padişahın emriyle idam edildiği Bitlis'ten bildirilmiştir.
6 Haziran 1914

[Transkripsiyon]

[Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden],
Matbuata Hülasa,
Fi 24 Mayıs sene [1]330 [6 Haziran 1914]
Hareket-i isyaniye faillerinden Şeyh Hasan karyeli Monla Resul nam şahsın Bitlis Divan-ı Harb-i Örfisinden verilen karar ve ol babdaki irade-i seniyye mantuk-ı alisi vechile ... idam olunduğu işar-ı mahalliyeden anlaşılmışdır.

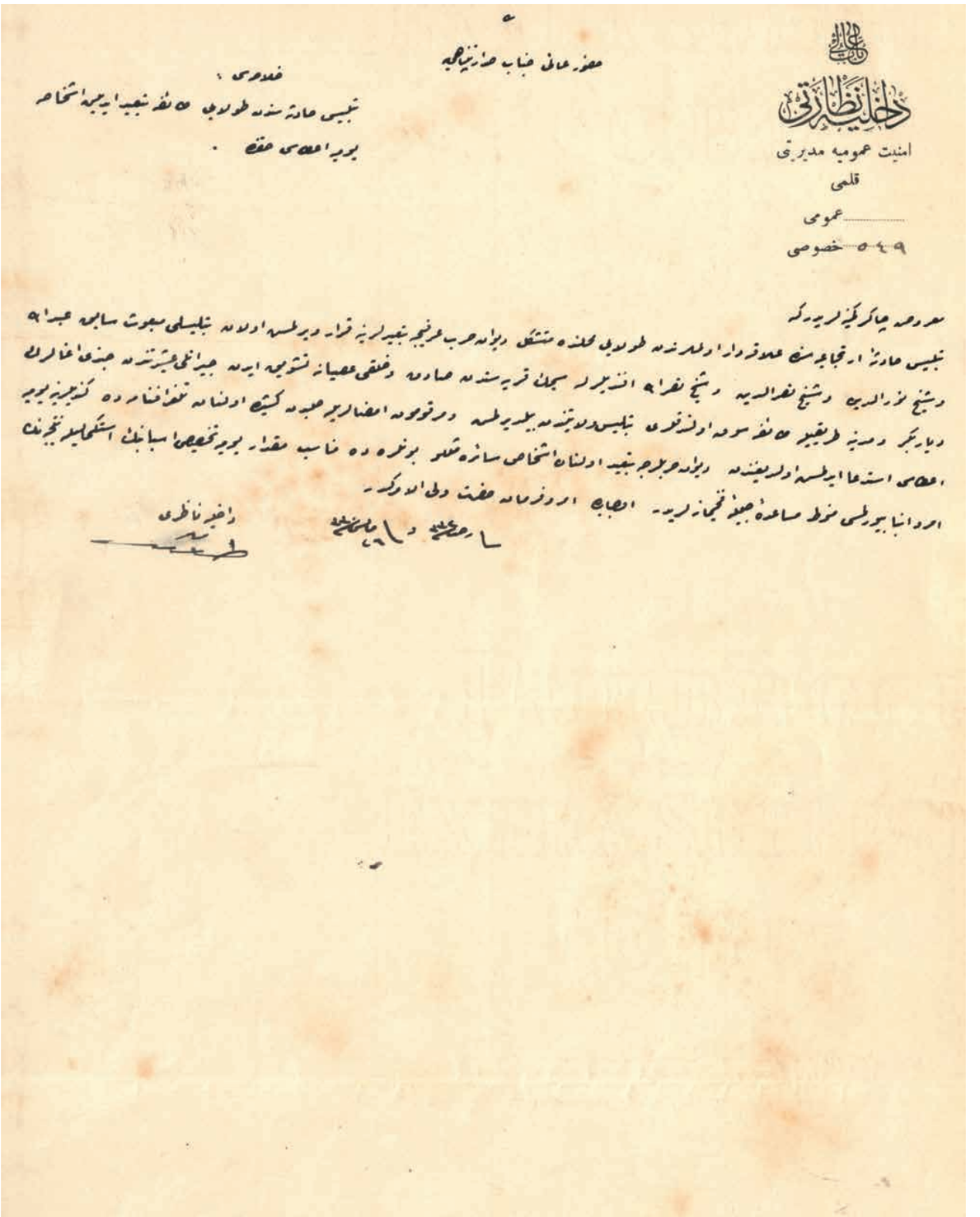

داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی
قلمی
عمومی
خصوصی ٥٤٩

حضور عالی جناب صدارتپناهی

فحواسی :
تبلیس حادثهٔ سنده طولدیغی حالده بنجه ایجه اشخاص
یوجه اقامه سی حقنده .

سعادتلو افندم حضرتلری
تبلیس حادثهٔ اخیرهسنه علاقه دار اولدیغندن طولایی بحثه مشتمل دیوانحرب عرفیجه بنجه لریله قرار ویرلمسه اولدیغندن تبلیسلی مبعوث سابقه عبدالله وشیخ نورالدین وشیخ نعمانیه وشیخ نعمان افندیلرله اسمی مسطور اشخاص حقنده وفقی معلومات تسویه ایدهجک تلگرافنامه جیانلی جیزتهسنده جنده غلاری دیار بکر ومدینه طریقیله ٥٥ نفر سوقه اولنمغه تبلیس ولایتنده بولونمسه درکاره اعضاسندن عبدالله کیشی اولنامه تعقیب اولنمغه کذلک یوجه اقامه سی استدعا ایدلمسه اولدیغندن دیوانحرب عرفیجه بنجه اولنان اشخاص سائره حقلرنده بونکره ده مناسب مقتضا یوجه تحقیقات سابقهلریله تجدیدن اجرا وانبا یورلمسی شرطیله مساعده جیلد تجاویز بیورلمسنی اصحاب اروزنامه مقتضی ولی الامرکدر .

وافیه ناظری

BOA, BEO, 4290 / 321738 - 2

1914 yılında Bitlis'te çıkan irticaî hadiselerden dolayı yargılanarak Taif'e gönderilen şahıslara yevmiye verilmesi gerektiği hakkında, Dahiliye Nazırı Talat Paşa'dan, Sadarete gönderilen yazı.
8 Haziran 1914

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Sadarete,

Özet: Bitlis olayından dolayı Taif'e sürülen şahıslara yevmiye verilmesi hakkında.

Bitlis'te meydana gelen irticaî olaylarla bağlantılı olmalarından dolayı, Bitlis'teki Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemesi tarafından sürülmelerine karar verilmiş olan Bitlisli Eski Mebus Abdullah [Sadullah Fevzi olmalıdır] ile Şeyh Nureddin, Şeyh Nasreddin, Şeyh Nasrullah Efendiler ve Simek [Doğruyol (köy), Merkez, Bitlis] köyünden Sadık'ın yanı sıra halkı isyana teşvik eden Cibranlı Aşiretinden Cündi Ağaların Diyarbakır ve Medine üzerinden Taif'e [Taif, Suudi Arabistan] sevk edildikleri Bitlis Valiliği tarafından bildirilmiştir. Sürgün edilen şahısların Halep'ten çektikleri telgrafnamede kendileri için yevmiye talepleri olduğu görülmüştür. Divan-ı Harb Mahkemeleri tarafından sürgün edilen şahıslara verildiği gibi bu şahıslara da uygun miktarda yevmiye verilmesi ve neticesinin bildirilmesi arz olunur.

8 Haziran 1914
İçişleri Bakanı Mehmet Talat Paşa

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Huzur-ı Ali-i Cenab-ı Sadaret-penahiye,

Hülasa: Bitlis hadisesinden dolayı Taif'e tebid edilen eşhasa yevmiye itası hakkında.

Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki,
Bitlis hadise-i irticaiyesinde alakadar olmalarından dolayı mahallinde müteşekkil Divan-ı Harb-i Örfice tebidlerine karar verilmiş olan Bitlisli Mebus-ı Sabık Abdullah [Sadullah olmalıdır] ve Şeyh Nureddin ve Şeyh Nasreddin ve Şeyh Nasrullah Efendilerle Simek [Doğruyol (köy), Merkez, Bitlis] karyesinden Sadık ve halkı isyana teşvik eden Cibranlı Aşiretinden Cündi Ağaların Diyarbekir ve Medine tarikiyle Taif'e [Taif, Suudi Arabistan] sevk olundukları Bitlis Vilayetinden bildirilmiş ve merkumun imzalarıyla Haleb'den keşide olunan telgrafnamede kendilerine yevmiye itası istida edilmiş olduğundan Divan-ı Harblerce tebid olunan eşhas-ı saire misüllü bunlara da münasib mikdar yevmiye tahsisi esbabının istikmaliyle neticesinin emr ü inba buyurulması menut-ı müsaade-i celile-i fehimanleridir ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi [14] Receb sene [1]332 ve fi 26 Mayıs sene [1]330 [8 Haziran 1914]
Dahiliye Nazırı [imza] Talat [Paşa]

Dahiliye Nazırı Talat Paşa

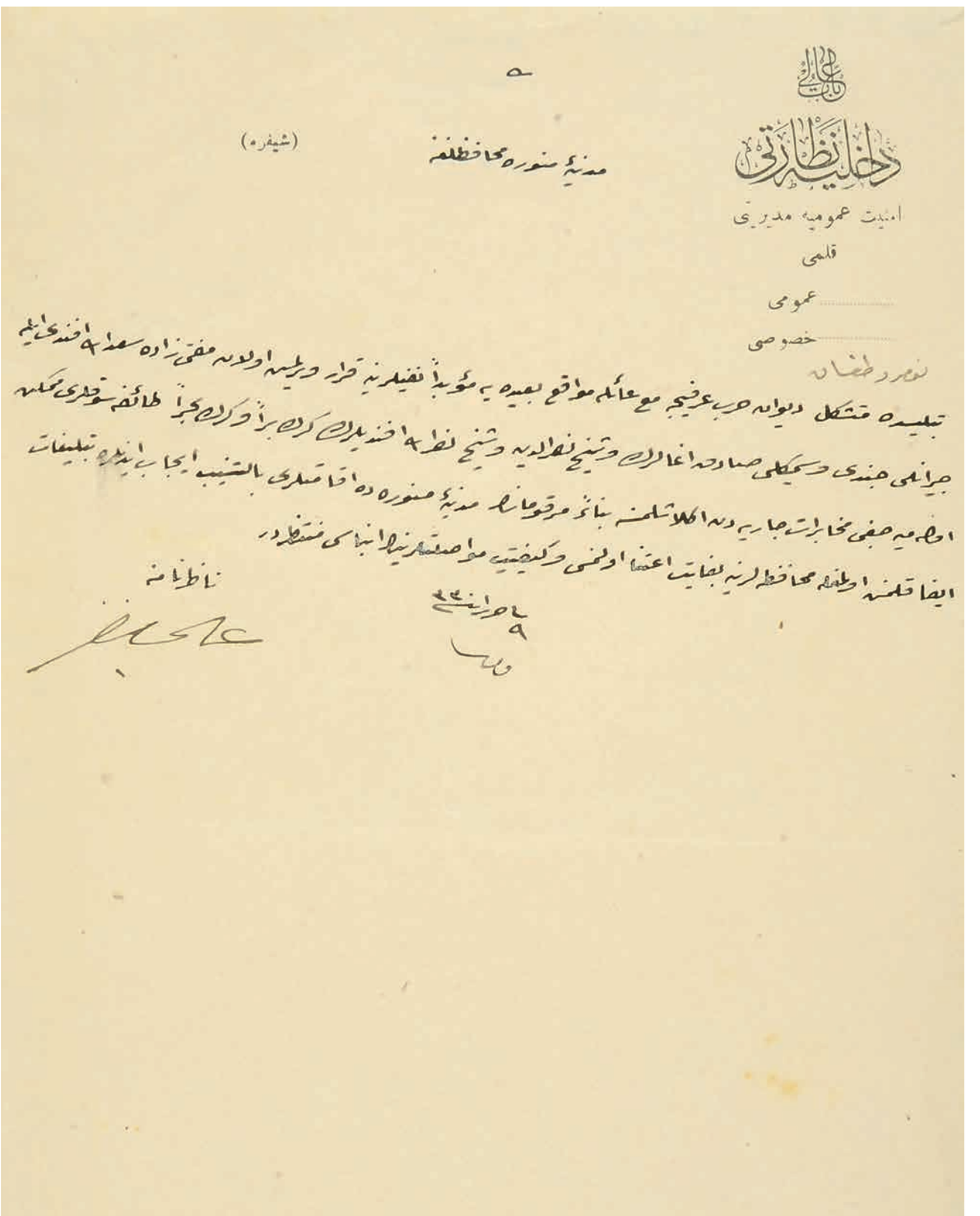

داخلیه نظارتی

امنیت عمومیه مدیریتی

قلمی

عمومی

خصوصی

مدینهٔ منوره محافظلغنه

(شیفره)

BOA, DH.ŞFR, 42 / 102

Divan-ı Harb-i Örfî tarafından sürgün edilen Müftüzade Sadullah Efendi, Cibranlı Cündi, Simekli Sadık Ağa, Şeyh Nasreddin ve Şeyh Nasrullah Efendilerin, Medine-i Münevvere'de ikametlerinin uygun görüldüğü hakkında, Dahiliye Nezaretinden, Medine-i Münevvere Muhafızlığına gönderilen yazı. 22 Haziran 1914

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Medine-i Münevvere Muhafızlığına,
Bitlis'te bulunan Divan-ı Harb-i Örfî tarafından aileleriyle birlikte uzak bir yere ömür boyu sürgün edilmelerine karar verilen Müftüzade Sadullah Efendi, [Sadullah Fevzi Eren] Cibranlı Cündi, Simekli Sadık Ağalar ile Şeyh Nasrettin ve Şeyh Nasrullah Efendilerin gerek karadan gerekse de denizden Taif'e [Taif, Suudi Arabistan] sevklerinin mümkün olamayacağı ilgili sorgudan anlaşılmıştır. Bunun üzerine bu şahısların Medine-i Münevvere'de ikamet ettirilmeleri uygun görülerek; durum gerekli makamlara tebliğ edilmiştir. Sürgün edilen bu şahısların muhafazalarına son derece fazla şekilde özen gösterilmesi ve kendilerinin sürgün yerlerine ulaştığına dair bilginin verilmesi beklenmektedir.
22 Haziran 1914
[imza] Nazır Namına ...

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Medine-i Münevvere Muhafızlığına,
Bitlis'de müteşekkil Divan-ı Harb-i Örfice ma-aile mevaki-i baideye müebbeden nefylerine karar verilmiş olan Müftizade Sadullah Efendi [Sadullah Fevzi Eren] ile Cibranlı Cündi ve Simekli Sadık Ağaların ve Şeyh Nasreddin ve Şeyh Nasrullah Efendilerin gerek berren ve gerek bahren Taif'e sevkleri mümkün olamayacağı muhaberat-ı cariyeden anlaşılmasına binaen merkumanın Medine-i Münevvere'de ikametleri bi't-tensib icab edenlere tebligat ifa kılınmış olmağla muhafazalarına begayet itina olunması ve keyfiyet-i muvasalatlarının inbası muntazardır.
Fi 9 Haziran sene [1]330 [22 Haziran 1914]
[imza] Nazır Namına ...

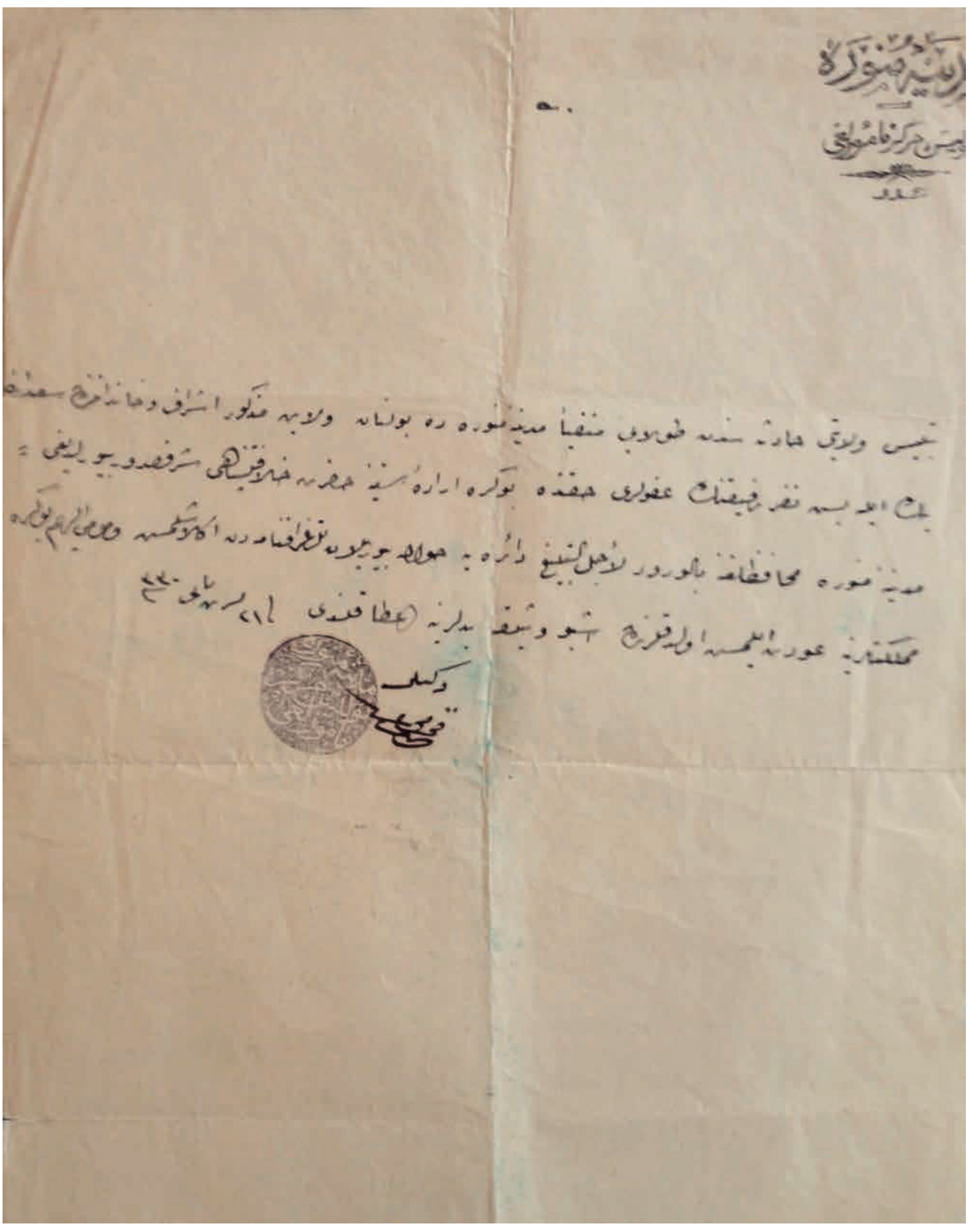

S.F.E. [Sadullah Fevzi Evrağı]

1914 Bitlis hadisesinde suçlu bulunarak Medine-i Münevvere'ye sürülen Bitlis Mebus-ı Sabıkı Sadullah Fevzi ve beş arkadaşının, padişahın emri doğrultusunda affedildikleri ve bu şahısların memleketlerine döndükleri hakkında, Medine Münevvere Polis Merkezinden düzenlenerek kendilerine verilen evrak.
4 Aralık 1914

[Sadeleştirme]

[Medine-i Münevvere Polis Merkezi Memurluğundan], Bitlis vilayeti hadisesinden dolayı sürülerek Medine-i Münevvere'de bulunan Bitlis Eşrafından Sadullah Fevzi Bey ile beş arkadaşının padişah emriyle affedildikleri hakkında bir telgraf alınmıştır. Bunun üzerine şahıslar memleketlerine dönmüş olup ilgili bu evrak kendilerine verilmiştir.
4 Aralık 1914
[mühür] Medine-i Münevvere Polis Merkezi Memurluğu

[Transkripsiyon]

[Medine-i Münevvere Polis Merkezi Memurluğundan], Bitlis vilayeti hadisesinden dolayı menfiyyen Medine-i Münevvere'de [Medine, Suudi Arabistan] bulunan vilayet-i mezkure [Bitlis Vilayeti] eşraf ve hanedanından Sadullah Bey [Sadullah Fevzi Eren] ile beş nefer refikinin afları hakkında bu kere irade-i seniyye-i hazret-i padişahi şeref-sudur buyurulduğu Medine-i Münevvere Muhafızlığına bi'l-vürud li-ecli't-tebliğ daireye havale buyurulan telgrafnameden anlaşılmış ve muma ileyhim bu kere memleketlerine avdet eylemiş olduklarından işbu vesika yedlerine ita kılındı.
Fi 21 Teşrinisani sene [1]330 [4 Aralık 1914]
[mühür] Medine-i Münevvere Polis Merkezi Memurluğu

Bitlis Mebusu Sadullah Fevzi Eren

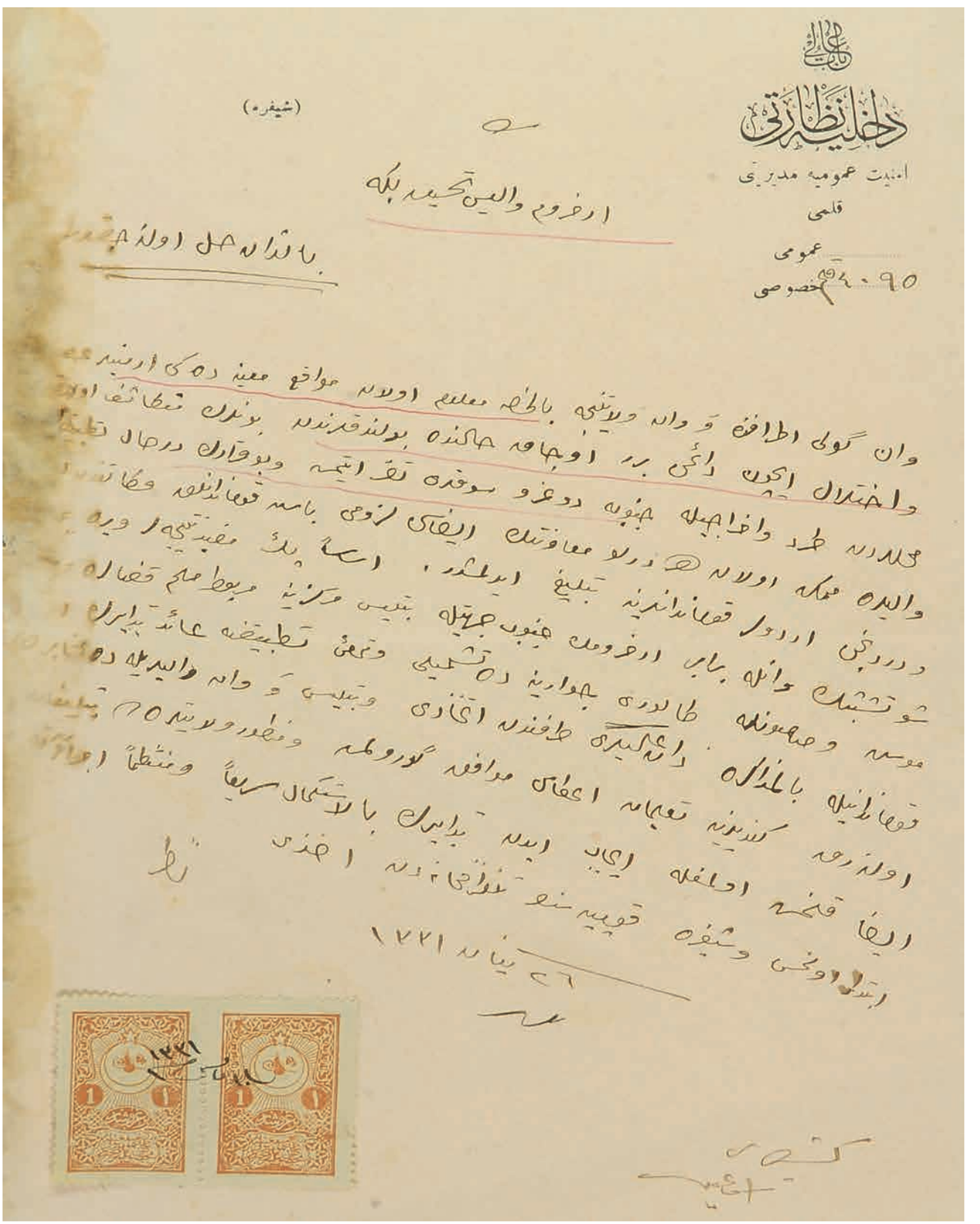

(شیفره)

داخلیه نظارتی

امنیت عمومیه مدیریتی

قلمی

عمومی

خصوصی ۹۵۰۰

ارغوج والیسی تحید بکه

باشقاله حل اولنه

وان گولی اطرافی و واله ویلایتیه باطمه تعلق اولان مواقع معینه ده کی ارمنیلر
واختلال ایکون دائمی بر اوجاقه حاکنده بولندقلرندن بونلرك تطاولات وقاحتلرینه
قارشو طرف واقعاجیله جنوبه دوغرو سوقده تقدایتمه وبوقارك درجه تطاولات
والیده ممکه اولانه قدر معاونتك ایفای لزومی بابنه قوماندانلغه وکالتدن
قوماندانلرینه تبلیغ ایدلمشدر. اسکه یدك مفتیچه ویره
دررجی اردوی قوماندانلرینه تبلیغ ایدلمشدر. اسکه یدك مفتیچه ویره
شو تشبث واقعه بابنه اوغرومق جهتیله جنوب جهتیله بتلیس وکرینه مربوط ملحق قضاره
موسه وصاصونه طاغلرده جواریه ده تشکیل وتعرض تطبیقیه عائد بیانات
قوماندانلیله بالمذاکره . ارمنیلرك طاغلرده اتخاذی وتبلیغی وکذلك واله والیده ده
اولان زعمه کرینه تعلقاته اعطای مواقعه گوره ملحه وضوره ویره ده
ایقاف فتنه احداثه ایجاب ایدن تدابیرك بالاشتراك سریعاً ومنتظماً اجراسی
ایچون وشیفره تحریرینه سنه تاریخ ۱۲۲۱ ده اخذی

۲۶ نیسان ۱۲۲۱

BOA, DH.ŞFR, 52 / 281

Van Gölü havzasında yaşayan Ermenilerin isyan ve ihtilal yapma emellerine karşı olarak hepsinin güneye sevkinin kararlaştırıldığı ve ilgili talimatın bölge valilerine verildiği hakkında, Dahiliye Nezaretinden Erzurum Valisi Tahsin Bey'e gönderilen yazı.
9 Mayıs 1915

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından]
Erzurum Valisi Tahsin Bey'e,
Bizzat halledilecektir.
Van Gölü etrafında ve Van Valiliği tarafından bizzat bilinen belirli bölgelerdeki Ermeniler isyan ve ihtilal için daima birer ocak halinde bulunduklarından, bunların yoğun olan yerlerden sürülmeleri ve güneye doğru sevk edilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu kararın derhal uygulanmasıyla valilere mümkün olan her türlü yardımın yapılması gerektiği, Genelkurmay Başkanlığından Üçüncü ve Dördüncü Ordular Kumandanlarına da tebliğ edilmiştir. Çok faydalı sonuçlar verecek bu girişimin Van ve Erzurum'un güneyi ile Bitlis'e bağlı mühim kazalarda ve Muş ile Sason ve [Sason, (ilçe), Batman] Talori civarında da tam anlamıyla uygulanması ve konuyla ilgili alınacak önlemlerin Ordu Kumandalarıyla görüşülerek tarafınızdan takip edilmesi uygundur. Konuyla ilgili Bitlis ve Van Valileriyle de haberleşilmek suretiyle kendilerine de talimat verilmesi uygun görülmüş; durumla ilgili valilere de tebligat gönderilmiştir. Gereken önlemlerin eksiksiz ve hızlı şekilde alınması tarafınıza bildirilir.
9 Mayıs 1915
Bakan [Mehmet Talat Paşa]

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden]
Erzurum Valisi Tahsin Bey'e,
Bi'z-zat hallolunacaktır
Van Gölü etrafında ve Van Vilayetince bilhassa malum olan mevaki-i muayenedeki Ermeniler isyan ve ihtilal için daima birer ocak halinde bulunduklarından bunların mütekasif mahallerden tard u ihracıyla cenuba doğru sevkleri takarrür etmiş ve bu kararın derhal tatbiki valilere mümkün olan her türlü muavenetin ifası lüzumu Başkumandanlık Vekaletinden Üçüncü ve Dördüncü Ordular kumandanlarına tebliğ edilmiştir. Esasen pek müfid neticeler verecek şu teşebbüsün Van'la beraber Erzurum'un cenub cihetiyle Bitlis merkezine merbut mühim kazalara ve Muş ve Sason'la [Sason, (ilçe), Batman] Talori civarına da teşmili tamami-i tatbikine aid tedabirin ordu kumandanıyla bi'l-müzakare zat-ı alileri tarafından ittihazı ve Bitlis ve Van valileriyle de muhabere olunarak kendilerine talimat itası muvafık görülmüş ve ... vilayetlere de tebligat ifa kılınmış olmağla icab eden tedabirin bi'l-istikmal serian ve muntazaman icraata ibtidar olunması ve şifre kopyasının telgrafhaneden ahzı.
Fi 26 Nisan [sene] [1]331 [9 Mayıs 1915]
Nazır [Mehmet Talat Paşa]

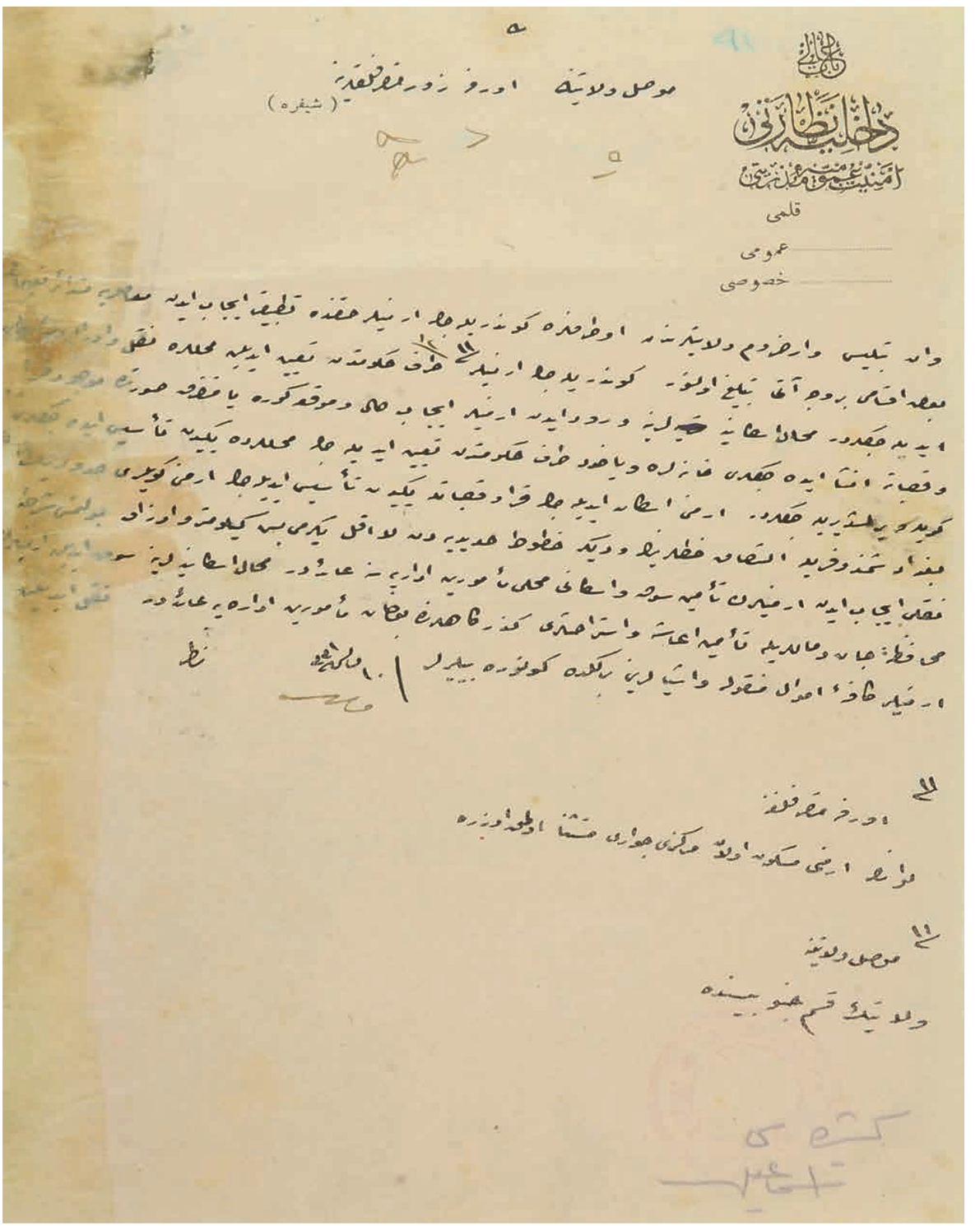

BOA, DH.ŞFR, 53 / 91

Bitlis, Van, Erzurum Ermenilerinden Musul, Urfa ve Deyr-i Zor'a gönderilecek olanlarla alakalı olarak yapılması gerekenler ile alınması gereken önlemler hakkında, Dahiliye Nezaretinden, ilgili vilayet ve mutasarrıflıklara gönderilen yazı.
23 Mayıs 1915

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığından],
Musul Valiliği, Urfa, Zor [Deyr-i Zor / Suriye] Mutasarrıflıklarına,
Van, Bitlis ve Erzurum vilayetlerinden o taraflara gönderilecek Ermeniler hakkında yapılacak işlemler hakkındaki talimatın bazı kısımları aşağıda tebliğ edilmiştir. Sevk edilecek Ermeniler* hükümet tarafından tayin edilen yerlere nakledilerek, oralara yerleştirilecektir. İskân bölgelerine ulaşan Ermeniler, duruma ve yere göre çeşitli köy ve kasabalarda inşa edecekleri evlere yahut hükümet tarafından tayin edilecek yerlerde yeniden tesis edecekleri köylere yerleştirileceklerdir. Ermeni iskân edilecek köy ve kasabalarda yeniden tesis edilecek Ermeni köylerinin sınırının, Bağdat demiryolu birleşme hatlarının ve diğer sınırların en azından yirmi beş kilometre uzağında bulunması şarttır. Sevki gereken Ermenilerin, sevk işlemleriyle iskânları yerel memurlar tarafından icra edilecektir. İskân yerlerine sevk edilen Ermenilerin can ve mallarının korunmasıyla beslenme ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, Ermenilerin sevk güzergâhlarında bulunan idari memurlara aittir. Nakledilen Ermeniler, taşınabilir tüm mal ve eşyalarını yanlarında götürebilirler.
23 Mayıs 1915
[imza] Bakan Talat Paşa
*Urfa Mutasarrıflığına
Livanın Ermeni meskûn olan merkezi ayrı olmak üzere
*Musul Vilayetine
Vilayetin güney kısmı

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Musul Vilayetine, Urfa, Zor [Deyr-i Zor / Suriye] Mutasarrıflıklarına,
Van, Bitlis ve Erzurum vilayetlerinden o taraflara gönderilecek Ermeniler hakkında icab eden muameleye mütedair talimatın bazı aksamı ber-vechi ati tebliğ olunur gönderilecek Ermeniler* tarafı hükumetten tayin edilen mahallere nakl ve oralarda iskan edileceklerdir. Mahalli iskaniyelerine vürud eden Ermeniler icabı hal ve mevkia göre ya müteferrik surette mevcut kura ve kasabata inşa edecekleri hanelere ve yahut tarafı hükumetten tayin edilecek mahallerde yeniden tesis edecekleri köylere yerleştirileceklerdir Ermeni iskan edilecek kura ve kasabatla yeniden tesis edilecek Ermeni köyleri hududunun Bağdat şimendüferiyle iltisak hatlarının ve diğer hututı hadidiyeden la-ekall yirmi beş kilometre uzak bulunması şarttır nakli icab eden Ermenilerin temini sevk ve iskanı mahalli memurin idariyyesine aitdir mahalli iskaniyelerine sevk edilen Ermenilerin muhafazai can ve mallarıyla temini iaşe ve istirahatleri güzergahlarında bulunan memurini idareye aitdir nakledilen Ermeniler kaffei emvali menkule ve eşyalarını birlikte götürebilirler.
Fi 10 Mayıs sene [1]331 [23 Mayıs 1915]
[imza] Nazır [Dahiliye Nazırı]
*Urfa Mutasarrıflığına
Livanın Ermeni meskun olan merkezi civarı müstesna olmak üzere
*Musul Vilayetine
Vilayetin kısmi cenubisinde

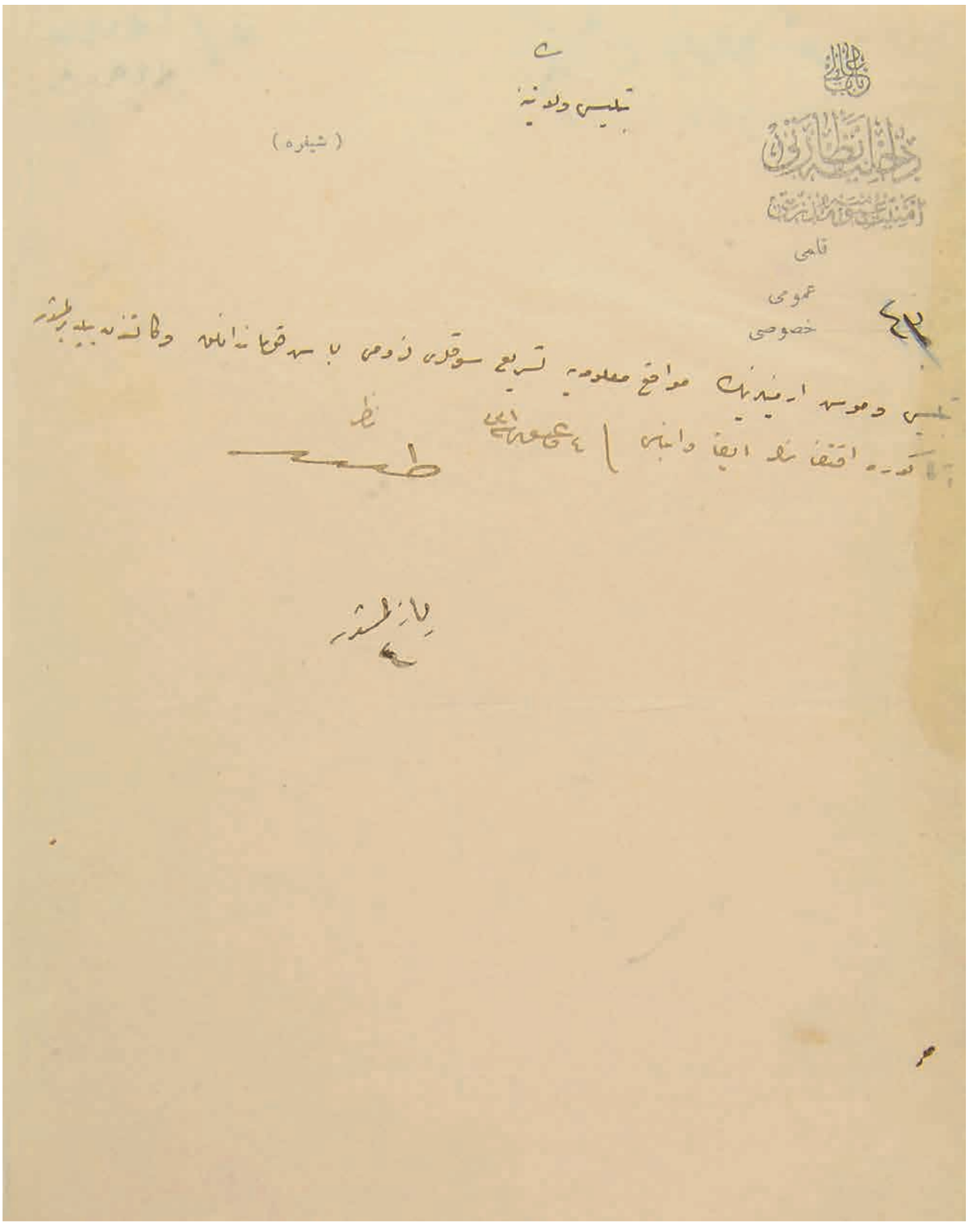

BOA, DH.ŞFR, 55 / 55

Bitlis ve Muş Ermenilerinin belirtilen yerlere sevk edilmesi gerektiğinin Başkumandanlık Vekaletinden bildirilmiş olduğu ve buna göre gereğinin yapılması hakkında, Dahiliye Nazırı Talat Paşa'dan, Bitlis Vilayetine gönderilen yazı.
17 Ağustos 1915

[Sadeleştirme]

[İçişleri Bakanlığı],
Bitlis Valiliğine Şifre,
Bitlis ve Muş Ermenilerinin bilinen mevkilere sevk edilmesi gerektiği Genelkurmay Başkanlığından bildirilmiştir. Gereğini yaparak bildiriniz.
17 Ağustos 1915
[imza] Bakan Talat Paşa

[Transkripsiyon]

[Dahiliye Nezaretinden],
Bitlis Vilayetine Şifre,
Bitlis ve Muş Ermenilerinin mevaki-i malumeye tesri-i sevkleri lüzumu Başkumandanlık Vekaletinden bildirilmiştir, ona göre iktizasının ifa ve inbası.
Fi 4 Ağustos sene [1]331 [17 Ağustos 1915]
[imza] Nazır Talat [Paşa]

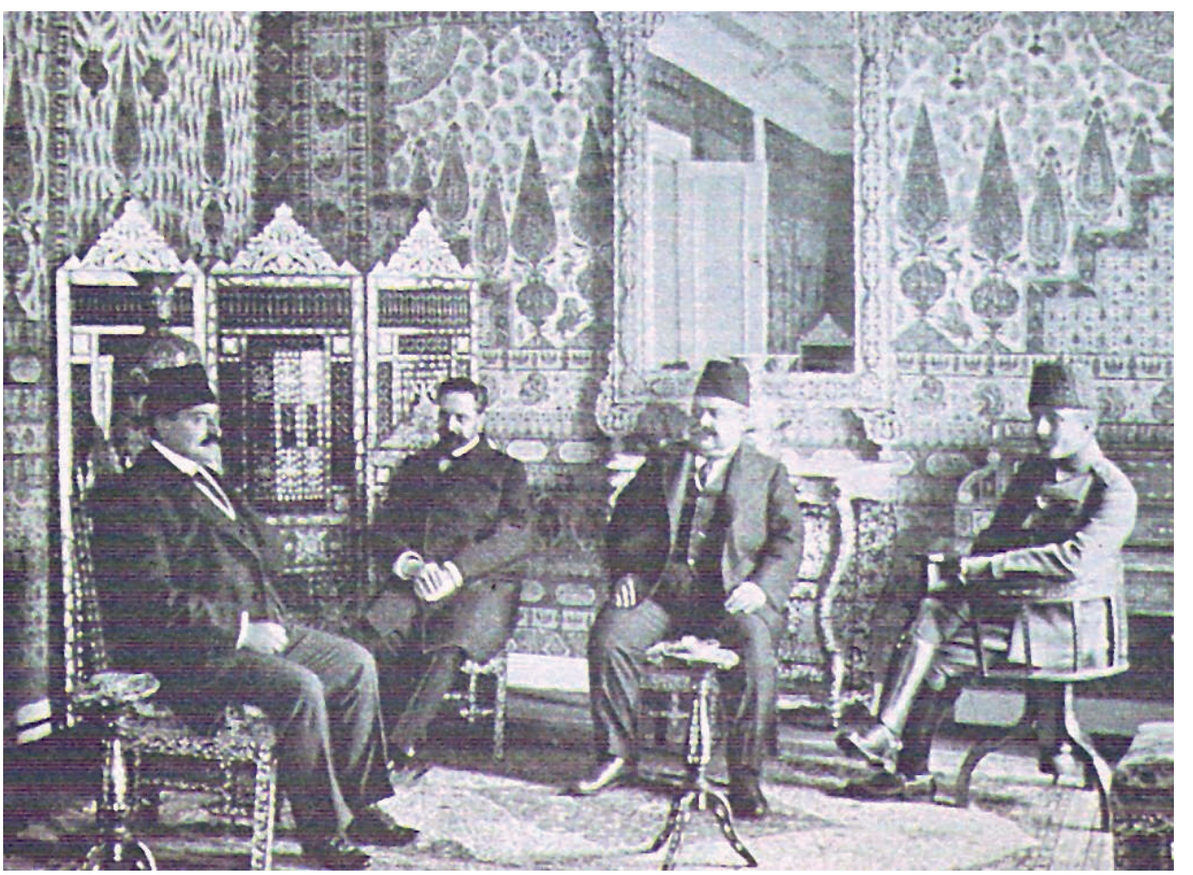

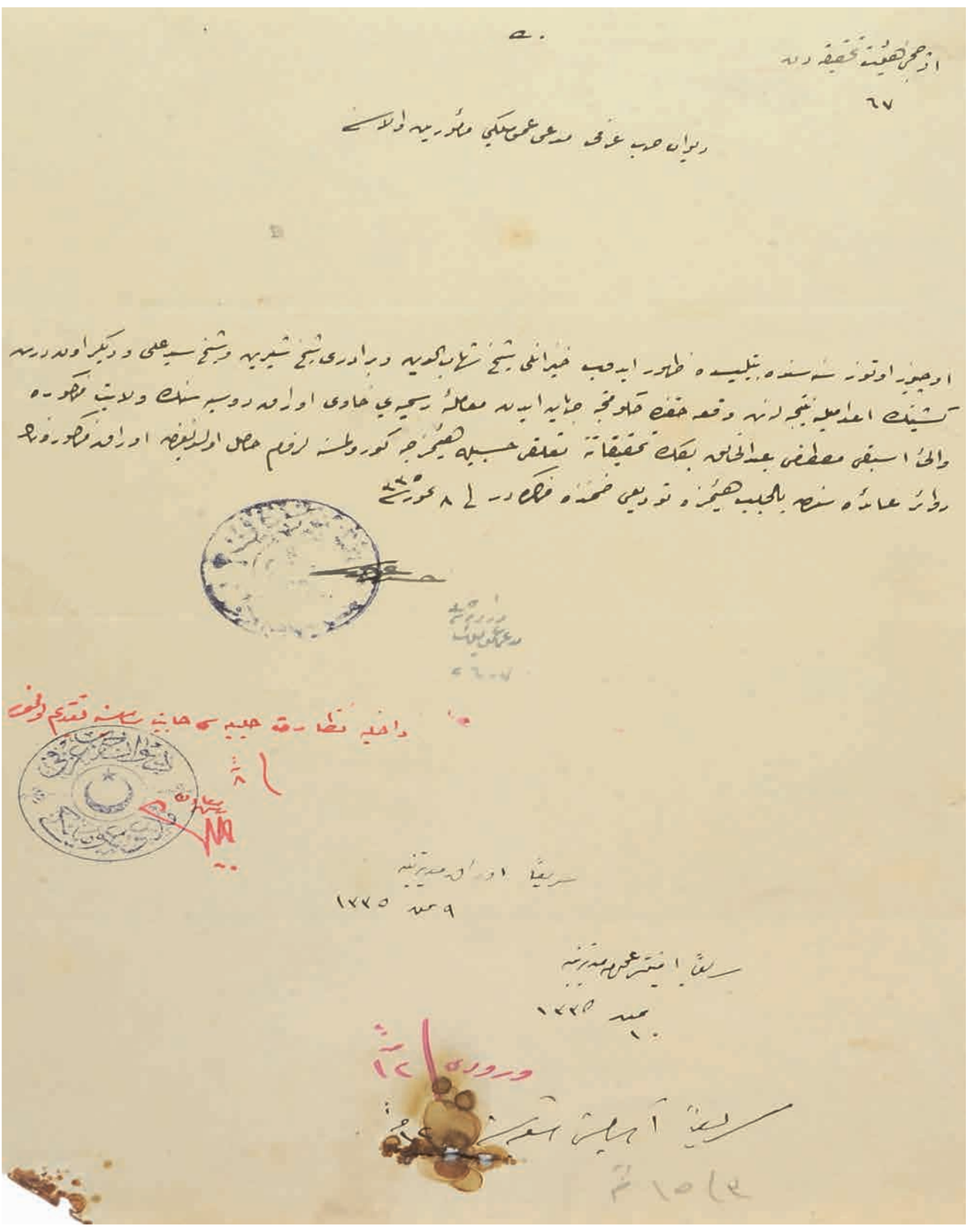

BOA, DH.EUM.AYŞ, 16 / 31 - 3

Bitlis'te 17 kişinin idamıyla neticelenen 1914 olaylarına ait karar dosyasının tekrar incelenmek üzere Dahiliye Nezaretine gönderilmesi hakkında, Emniyet-i Umumiyeden, Divan-ı Harb-i Örfiye gönderilen yazı.
8 Temmuz 1919

[Sadeleştirme]

[Emniyet Genel Müdürlüğünden],
Divan-ı Harb-i Örfi Başsavcılığına,
1914 yılında Bitlis'te meydana gelip Hizanlı Şeyh Şahabeddin ve biraderi Şeyh ... ile Şeyh Seyyit Ali ve diğer on dört kişinin idamıyla neticelenen olay hakkında ilgili daireler arasındaki resmi yazışmaları içeren evrak dosyasının, Bitlis Vilayeti Eski Valisi Mustafa Abdülhalik Renda Bey'in tahkikatını da içermesi dolayısıyla, ilgili dosyanın heyetimizce tekrar görülmesi gerektiğinden; evrakların heyetimize gönderilmesi gerektiğine ait yazı tarafınıza sunulur.

8 Temmuz 1919

İçişleri Bakanlığına sunulmuştur.
[mühür] Divan-ı Harb-i Örfi Başsavcılığı

[Transkripsiyon]

[Emniyet-i Umumiyeden],
Divan-ı Harb-i Örfi Müdde-i Umumiliği Memuriyet-i Valasına,
Üç yüz otuz senesinde [R. 1330 / M. 1914] Bitlis'de zuhur idüb Hizanlı Şeyh Şahabeddin ve biraderi Şeyh ... ve Şeyh Seyyid Ali ve diğer on dört kişinin idamıyla neticelenen vakıa hakkında hükümetçe cereyan eden muamele-i resmiyeyi havi evrak dosyasının vilayet-i mezkure [Bitlis Vilayeti] Vali-i Esbakı Mustafa Abdulhalik [Mustafa Abdülhalik RENDA] Beyin tahkikatına taalluku hasebiyle heyetimizce görülmesine lüzum olduğundan evrak-ı mezkurenin devair-i aidesinden bi'l-celb heyetimize tevdi'i zımnında müzekkiredir.
Fi 8 Temmuz sene [1]335 [8 Temmuz 1919]

Dahiliye Nezaret-i Celilesi Canib-i Samisine takdim olunur.
[mühür] Divan-ı Harb-i Örfi Müdde-i Umumiliği

Bitlis Valisi Mustafa Abdülhalik Renda
Görev Yılları: 1914-1915

BOA, FTG, 345

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç etmek isteyen Bitlis'in Taş Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
5 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Taş Mahallesi'nden Mardiros oğlu Keşiş oğlu Arsin, doğumu sene 1878, yaşı 29, annesi İsbator kızı Nazlı doğumu sene 1854, yaşı 53, Arsin'in karısı Arpiyan kızı Ojene doğumu sene 1878, yaşı 29, Arsin'in oğlu Mıkırdıç doğumu sene 1906, yaşı 1, Arsin'in biraderi Mardiros oğlu Mamperi doğumu sene 1889, yaşı 18, resimleridir.

[pul]
5 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Taş Mahalleli Keşiş oğlu Arsin veled-i Mardiros tevellüd sene 1294 [1878] sin 29, validesi Nazlı bint-i İsbator tevellüd sene 1270 [1854] sin 53, Arsin zevcesi Ojene bint-i Arpiyan tevellüd sene 1294 [1878] sin 29, Arsin mahdumu Mıkırdıç tevellüd sene 1322 [1906] sin 1, biraderi Mamperi veled-i Mardiros tevellüd sene 1305 [1889] sin 18, resimleridir.

[pul]
Fi 23 Ağustos sene [1]323 [5 Eylül 1907]

BOA, FTG, 346

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan, Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
4 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Kirikor oğlu Apsit, doğumu 1879, yaşı 28, karısı Simon kızı Agapi, doğumu 1883, yaşı 24, Apsit'in oğlu Elfibis, doğumu sene 1906, yaşı 1, resimleridir.

[pul]
4 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Hersan Mahalleli Apsit veled-i Kirikor tevellüd sene 1295 [1879] sin 28, zevcesi Agapi bint-i müteveffa Simon tevellüd sene 1299 [1883] sin 24, mahdumu Elfibis veled-i Apsit tevellüd sene 1322 [1906] sin 1, resimleridir.

[pul]
Fi 22 Ağustos [1]323 [4 Eylül 1907]

BOA, FTG, 347

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan, Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
8 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nden Kirikor oğlu Mamperi doğumu sene 1882, yaşı 25, karısı Fezen ? kızı Nesece ? doğumu sene 1884, yaşı 26, Mamperi'nin kızı Magiro doğumu sene 1905, yaşı 2, Mamperi'nin kız kardeşi Befeno ? doğumu sene 1894, yaşı 13 resimleridir.

[pul]
8 Eylül 1907

Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Kızılmescid Mahalleli Mamperi veled-i Kirikor tevellüd sene 1298 [1882] sin 25, zevcesi Nesece ? bint-i Fezen ? tevellüd sene 1300 [1884] sin 26, Mamperi kerimesi Magiro tevellüd sene 1321 [1905] sin 2, hemşiresi Befeno ? tevellüd sene 1310 [1894] sin 13 resimleridir.

[pul]
Fi 26 Ağustos sene [1]323 [8 Eylül 1907]

BOA, FTG, 357

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
21 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmek isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden ve Ermeni Milleti'nden Makdis Kirikor oğlu Mihes Herganyan Parsih doğumu sene 1844, yaşı 63, karısı Hogik kızı Anmanuk doğumu sene 1854, yaşı 53, kızı Nanohas doğumu 1878, yaşı 29, Parsih'in torunu Hasrof oğlu Kigom doğumu 1897, yaşı 10, fotoğraflarıdır.

[pul]
21 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Hersan Mahalleli ve Ermeni milletinden Mihes Herganyan Parsih veled-i Makdis Kirikor tevellüd sene 1260 [1844] sin 63, zevcesi Anmanuk bint-i müteveffa Hogik tevellüd sene 1270 [1854] sin 53, kerimesi Nanohas bint-i Parsih tevellüd 1294 [1878] sin 29, Parsih'in hafidi Kigom veled-i müteveffa Hasrof tevellüd sene 1313 [1897] sin 10, fotoğraflarıdır.

[pul]
Fi 8 Eylül sene [1]323 [21 Eylül 1907]

BOA, FTG, 358

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
31 Ekim 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nden ve Ermeni Mikail oğlu Mamperi doğumu sene 1878, yaşı 29, karısı Parsih kızı Azinik doğumu 1876, yaşı 21, kızı İskohin doğumu sene 1903, yaşı 4, oğlu Ermanadir doğumu sene 1904, yaşı 3 ve baldızı Parsih kızı Persaf doğumu sene 1854, yaşı 53, oğlu Markara oğlu Herenkos doğumu sene 1889, yaşı 18, resimleridir.

[pul]
31 Ekim 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Kızılmescid Mahalleli Ermeni Mamperi veled-i Mikail tevellüd sene 1294 [1878] sin 29, zevcesi Azinik bint-i Parsih tevellüd sene 1292 [1876] sin 21, kerimesi İskohin tevellüd sene 1319 [1903] sin 4, mahdumu Ermanadir tevellüd sene 1320 [1904] sin 3, ve baldızı Persaf bint-i Parsih tevellüd sene 1270 [1854] sin 53, mahdumu Herenkos veled-i Markara tevellüd sene 1305 [1889] sin 18, resimleridir.

[pul]
Fi 18 Teşrinievvel sene [1]323 [31 Ekim 1907]

BOA, FTG, 687

1907 yılında Bitlis'in Kultik [Arıdağ, (köy), Bitlis] köyünden Amerika'ya göç edecek olan Ermeni bir aile.
22 Ağustos 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmek isteyen Bitlis'in Kultik [Arıdağ, (köy), Bitlis] köyünden Todoris oğlu Vartan doğumu 1884, yaşı 23, karısı Kirikor kızı İksak doğumu sene 1892, yaşı 15, resimleridir.

[pul]
22 Ağustos 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Kultik [Arıdağ, (köy), Bitlis] karyeli Vartan veled-i Todoris tevellüd sene 1300 [1884] sin 23, zevcesi İksak bint-i Kirikor tevellüd sene 1308 [1892] sin 15, resimleridir.

[pul]
Fi 9 Ağustos sene [1]323 [22 Ağustos 1907]

BOA, FTG, 688

1907 yılında Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Amerika'ya göç edecek olan Ermeni bir aile.
10 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Kivork oğlu Hasrof doğumu sene 1876, yaşı 21 [31 olmalıdır], karısı Mosis kızı Bersab doğumu sene 1884, yaşı 23, Hasrof'un biraderi Kivork oğlu Tesun doğumu sene 1895, yaşı 12, Hasrof'un kızkardeşi Kivork kızı Virgin doğumu sene 1891, yaşı 16, Hasrof'un annesi Samel kızı Totu doğumu sene 1854, yaşı 53, resimleridir.

[pul]
10 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Hersan Mahalleli Hasrof veled-i Kivork tevellüd sene 1292 [1876] sin 21 [31 olmalıdır] zevcesi Bersab bint-i Mosis tevellüd sene 1300 [1884] sin 23, Hasrof biraderi Tesun veled-i Kivork tevellüd sene 1311 [1895] sin 12, hemşiresi Virgin bint-i Kivork tevellüd sene 1307 [1891] sin 16, validesi Totu bint-i Samel tevellüd sene 1270 [1854] sin 53, resimleridir.

[pul]
Fi 28 Ağustos sene [1]323 [10 Eylül 1907]

BOA, FTG, 883

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan Bitlis'in Taş Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
29 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmek isteyen Bitlis'in Taş Mahallesi'nden Elboko oğlu Bazo oğlu Andiro doğumu sene 1879, yaşı 38, karısı Mıkırdıç kızı Azninak ? doğumu sene 1876, yaşı 31, oğlu Vahan doğumu sene 1904, yaşı 3, kızı Taşkun doğumu sene 1902, yaşı 5, diğer kızı Siranosin doğumu sene 1906, yaşı 1, fotoğraflarıdır.

[pul]
29 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Taş Mahalleli Bazo oğlu Andiro veled-i Elboko tevellüd sene 1295 [1879] sin 38, zevcesi Azninak ? bint-i Mıkırdıç tevellüd sene 1292 [1876] sin 31, mahdumu Vahan tevellüd sene 1320 [1904] sin 3, kerimesi Taşkun tevellüd sene 1318 [1902] sin 5, diğer kerimesi Siranosin tevellüd sene [1]323 [1906] sin 1, fotoğraflarıdır.

[pul]
Fi 16 Eylül sene [1]323 [29 Eylül 1907]

BOA, FTG, 884

1907 yılında Rusya'ya göç edecek olan, Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
14 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Rusya'ya gitmek isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Agob oğlu Sato doğumu sene 1872, yaş 35, oğlu Leon doğumu sene 1898, yaş 9, kızı Kersebet doğumu sene 1900, yaş 7, diğer kızı Toto ? doğumu sene 1896, yaş 11, resimleridir.

[pul]
14 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Rusya'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Hersan Mahalleli Soto bin Agob tevellüd sene 1288 [1872] sin 35, mahdumu Leon tevellüd sene 1314 [1898] sin 9, kerimesi Kersebet tevellüd sene 1316 [1900] sin 7, diğer kerimesi Toto ? tevellüd sene 1312 [1896] sin 11, resimleridir.

[pul]
Fi 1 Eylül sene [1]323 [14 Eylül 1907]

BOA, FTG, 888

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan Hersan Mahallesi'nden bir aile.
10 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmek isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Kivork oğlu Hasrof doğumu sene 1876, yaş 21 [31 olmalıdır], karısı Mosis kızı Bersab doğumu sene 1884, yaşı 23, Hasrof'un biraderi Leon doğumu sene 1895, yaşı 12, kız kardeşi Virgin doğumu sene 1891, yaşı 6, annesi Samel kızı Totu doğumu sene 1854, yaş 53, resimleridir.

[pul]
10 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetli Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Hersan Mahalleli Hasrof veled-i Kivork tevellüd sene 1292 [1876] sin 21 [31 olmalıdır], zevcesi Bersab bint-i Mosis tevellüd sene 1300 [1884] sin 23, Hasrof biraderi Leon veled-i Kivork tevellüd sene 1311 [1895] sin 12, hemşiresi Virgin bint-i Kivork tevellüd sene 1307 [1891] sin 16, validesi Totu bint-i Samel tevellüd sene 1270 [1854] sin 53, resimleridir.

[pul]
Fi 28 Ağustos sene [1]323 [10 Eylül 1907]

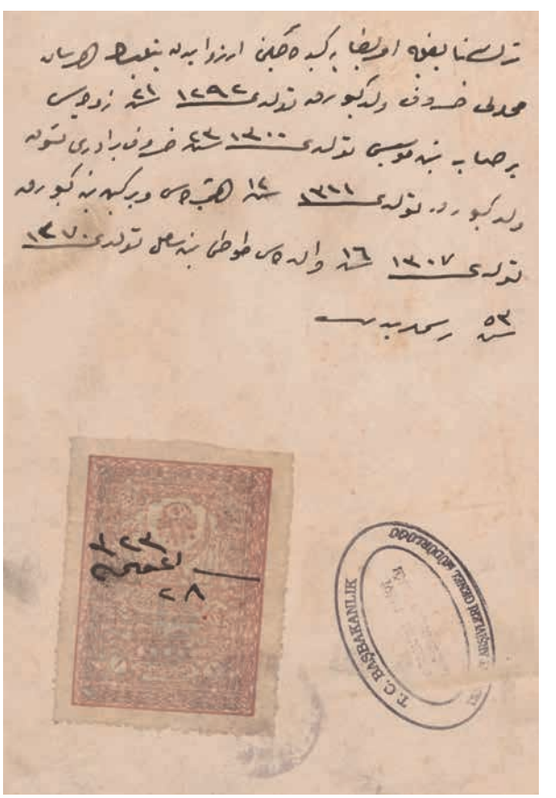

BOA, FTG, 1061

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya gidecek olan Hersan Mahallesi'nden bir Ermeni genç kız.
15 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmeyi isteyen Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Aspeno kızı Teo doğumu sene 1887, yaş 20, şahsın resmidir.

[pul]
15 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Hersan Mahalleli Teo bint-i Aspeno tevellüd sene 1303 [1887] sin 20, nam mezburenin resmidir.

[pul]
Fi 2 Eylül sene [1]323 [15 Eylül 1907]

BOA, FTG, 1063

1907 yılında Amerika'ya göç edecek olan Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
27 Ağustos 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden Şekronk oğlu Oseb doğumlu sene 1882, yaş 25 ve karısı Haçik kızı Satin doğumu sene 1891, yaş 16, resimleridir.

[pul]
27 Ağustos 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gidecek olan Bitlis'in Hersan Mahalleli Oseb veled-i Şekronk tevellüd sene 1298 [1882] sin 25 ve zevcesi Satin bint-i Haçik tevellüd sene 1307 [1891] sin 16, resimleridir.

[pul]
Fi 14 Ağustos sene [1]323 [27 Ağustos 1907]

BOA, FTG, 1065

1907 yılında Bitlis'ten Amerika'ya göç edecek olan Kızılmescit Mahallesi'nden Ermeni bir aile.
8 Eylül 1907

[Sadeleştirme]

Vatandaşlıktan ayrılarak Amerika'ya gitmek isteyen Bitlis'in Kızılmescit Mahallesi'nden Kirikor oğlu Mamperi doğumu sene 1882, yaş 25, karısı Kazene ? kızı Senece ? doğumu sene 1884, yaş 23, Mamperi'nin kızı Magiro doğumu sene 1905, yaş 2, kız kardeşi Befeno doğumu sene 1894, yaş 13, resimleridir.

[pul]
8 Eylül 1907

[Transkripsiyon]

Terk-i tabiyetle Amerika'ya gideceğini arzu eden Bitlis'in Kızılmescid Mahalleli Mamperi veled-i Kirikor tevellüd sene 1298 [1882] sin 25, zevcesi Senece ? bint-i Kazene ? tevellüd sene 1300 [1884] sin 23, Mamperi kerimesi Magiro tevellüd sene 1321 [1905] sin 2, hemşiresi Befeno tevellüd sene 1310 [1894] sin 13, resimleridir.

[pul]
Fi 26 Ağustos sene [1]323 [8 Eylül 1907]

BETAV
BİTLİS EĞİTİM VE TANITMA VAKFI

Bu kitap Bitlis Eğitim ve Tanıtım Vakfı'nın
bir kültür hizmetidir.